

DK-48-

Wissenschaftliche Arbeit

beurteilt am:

10.9.2007

Beurteilerin:

Prof. Stassinopoulou

Beurteilerin:

universität
wien

DIPLOMARBEIT

Titel der Diplomarbeit

„Anastasios Gordios, Vitae philosophorum. Einleitung, Text,
Kommentar.“

Verfasser

Rudolf S. Stefec

angestrebter akademischer Grad
Magister der Philosophie (Mag. phil.)

Wien, im Juli 2007

Studienkennzahl lt. Studienblatt:

A 383

Studienrichtung lt. Studienblatt:

Byzantinistik und Neogräzistik

Betreuerin:

Univ.-Prof. Dr. M. A. Stassinopoulou

93664

EINLEITUNG

I. FORSCHUNGSSTAND

Ein Großteil des umfangreichen Œuvre des Lehrers und Lokalgelehrten Anastasios Gordios (1654/55-1729) ist bislang unediert geblieben. Die vorliegende kritische Proekdosis der *Philosophenviten*, welche unter Berücksichtigung der Besonderheiten frühneugriechischer Texte auf bewährten Grundlagen der klassischen Textkritik beruht, versteht sich als bescheidener Beitrag zur Erforschung frühneugriechischer Prosa und zur Rezeption des antiken, insbesondere lateinischen Schrifttums durch griechische Gelehrte des 17. und 18. Jahrhunderts.

Anhand eines eigens erstellten Briefkorpus (195 Briefe) wird zunächst die Position des Anastasios Gordios im griechischen Geistesleben seiner Zeit und seine Lehrtätigkeit an diversen Schulen im osmanisch beherrschten Griechenland untersucht. Im Anschluss wird der zu edierende Text unter verschiedenen Aspekten (u.a. Quellen und Sprache) betrachtet. Ein ausführliches Kapitel zur Textüberlieferung und zur stemmatischen Einordnung der Handschriften liefert schließlich die Grundlage der vorliegenden Textedition.

Von der bisherigen Forschung wurden verschiedene Aspekte der Tätigkeit des Anastasios Gordios untersucht und hervorgehoben. Besondere Aufmerksamkeit wurde Gordios bei der Erörterung von chronologisch-prosopographischen Fragen im Zusammenhang mit den Schulen seiner Heimatregion Agrapha geschenkt. Aufgrund der oft rudimentären quellenkritischen Arbeit ist der Beitrag der meisten einschlägigen Spezialuntersuchungen zum wissenschaftlichen Diskurs jedoch zu vernachlässigen.¹ Die erste

¹ Wertlos ΑΘΗΝΑΓΟΡΑΣ Ο ΠΑΡΑΜΥΘΙΑΣ ΚΑΙ ΠΑΡΓΑΣ, *Το Αιτωλικόν ή Ανατολικόν και η σχολή αυτού από του ΙΖ' αιώνος*. ΔΙΕΕ, Ν. Σ. 1 (1928) 129-134, der ein im traditionellen Denken verfangenes und statisches Bild liefert, vgl. etwa *ibid.*, 134: *Επί ένα και πλέον αιώνα (...) η σχολή του Ανατωλικού υπήρξεν ο μόνος πνευματικός φάρος ο διασκορπίζων το σκότος και το έρεβος της αμαθείας εις την εν σκότει και σκιά δουλείας διατελούσαν εκείνην χώραν της Αιτωλίας*. Ebenfalls wertlos Π. Κ. ΒΛΑΧΟΣ, *Ευγένιος ο Αιτωλός και το φερώνυμον Ελληνομουσείον (πνευματικόν κέντρον Καρπενησίου)*. Αθήναι 1976, der sich bis auf vereinzelte Details auf eine naive Nacherzählung der Giannoulisvita aus Gordios' Feder beschränkt. Auch die ideologische Belastung der Arbeit trägt kaum zu deren Seriosität bei, vgl. etwa die folgende Äußerung über die Schule des Giannoulis in Karpnisi, *ibid.*, 37: *Με την περίοδον της πρώτης εν Καρπενησίω παραμονής του Ευγενίου συμπίπτει η γέννησις του νεομάρτυρος Αγίου Νικολάου, πολιούχου της πόλεως Καρπενησίου, μαρτυρήσαντος εν Κωνσταντινουπόλει κατά το έτος 1672, εις ηλικίαν 15 μόλις ετών. Το γεγονός τούτο **αβιάστως** [meine Hervorhebung] άγει εις την άποψιν ότι ο τσαούτην επιδείξας εμμονήν εις την γλυκυτάτην ορθοδοξίαν και σταθερότητα προ του μαρτυρίου,*

fundierte Untersuchung zu den Agraphen-Schulen lieferte Paranikas;² spätere Studien von Pavlidis³ und dem Lokalgelehrten Vasileiou,⁴ der sich um einen stärker ausgeprägten biographischen Ansatz bemühte, steuerten wichtiges Material für weitere Untersuchungen bei. Die bisher größtenteils unveröffentlichte Korrespondenz des A. Gordios, eines der wichtigsten und produktivsten Epistolographen seiner Zeit, wurde von der Forschung bereits vielfach - wenn auch unsystematisch - ausgewertet.⁵ Besonders die Lokalgeschichte betrachtete sie als zusätzliche Quelle für die Erforschung der Beziehungen des Tatarna-

παρά το νεαρόν της ηλικίας αυτού, Νικόλαος εγαλονχήθη εις την Σχολήν του διαπρεπούς διδασκάλου. Von begrenztem Wert Π. Ι. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Οι σχολές των Αγράφων*. Ρουμελιώτικο Ημερολόγιο (1957) 146-151 (Übersicht und stellenweise Berichtigung älterer Forschungsergebnisse). Überholt K. Ν. ΣΑΘΑΣ, *Νεοελληνική Φιλολογία. Βιογραφία των εν τοις γράμμασι διαλαμπάντων Ελλήνων, από της καταλύσεως της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας μέχρι της ελληνικής εθνεγερσίας (1453-1821)*. Εν Αθήναις 1868, insbesondere 487-489.

² Μ. ΠΑΡΑΝΙΚΑΣ, *Αι σχολαί των Αγράφων κατά την ΙΖ'-ΙΗ' εκατονταετηρίδα και οι διδάσκαλοι αυτών Ευγένιος Ιωαννούλιος, Αναστάσιος Γόρδιος και Θεοφάνης*. ΕΦΣΚ 26 (1894/95) 3-7. In vielen Einzelheiten aufgrund der besseren Zugänglichkeit der Primärquellen überholt. In dieser Studie revidierte Paranikas einige Teilergebnisse seiner summarischen Gesamtdarstellung, vgl. Μ. Κ. ΠΑΡΑΝΙΚΑΣ, *Σχεδιάσμα περί της εν τω ελληνικώ έθνει καταστάσεως των γραμμάτων από αλώσεως Κωνσταντινουπόλεως (1453 μ.χ.) μέχρι των αρχών της ενεστώσης (ιθ') εκατονταετηρίδος*. Εν Κωνσταντινουπόλει 1867.

³ Γ. Δ. ΠΑΥΛΙΔΗΣ, *Επίσκεψις εις την έδραν της Σχολής των Αγράφων*. Θεσσαλικά Χρονικά 7/8 (1959) 221-277.

⁴ Π. Ι. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Ο Αναστάσιος Γόρδιος και το έργον του (1654 - 1729)*. Θεσσαλικά Χρονικά 10 (1971) 129-156 (die bisher einzige biographische Darstellung). Π. Ι. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Οι σχολές των Αγράφων στα χρόνια της Τουρκοκρατίας (Οι ιδρυτές και οι μαθητές των και άλλα μελετήματα)*. Ανάτυπο από το αναμνηστικό λεύκωμα της Ενώσεως Ευρυτάνων Αμερικής «Το Βελούχυ» του 1977. Charlotte, North Carolina (USA) 1978, insbesondere 52-55 (ohne neue Erkenntnisse). Π. Ι. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Ο μεγάλος διδάσκαλος του Γένους Ευγένιος Γιαννούλης ο Αιτωλός και οι σπουδαιότεροι μαθητές των Σχολών των Αγράφων*. Αθήνα ²1985. Alle diese Untersuchungen wie auch diejenige von Pavlidis leiden an problematischer quellenkritischer Arbeit: Wichtige Zitate, oft aus Primärquellen, sind nur mangelhaft ausgewiesen, so dass manche Thesen des Autors - besonders dann, wenn zu enthusiastisch berichtet und argumentiert wird - an Glaubwürdigkeit verlieren.

⁵ Die kritische Ausgabe aller überlieferten Briefe des Anastasios Gordios wird von der Akademie Athen unter der Leitung von Ch. Karanasios vorbereitet. Nach Mitteilung von Herrn Dr. Karanasios soll sie spätestens im Frühjahr 2008 erscheinen. Vgl. jetzt Χ. ΚΑΡΑΝΑΣΙΟΣ, *Μορφή, περιεχόμενο και χρήση των επιστολών του Αναστασίου Γορδίου*. ΜΝΕ 7 (2006) 55-69. Überliefert sind insgesamt 667 Briefe des Gordios, 42 an ihn gerichtete, 23 von ihm im Auftrag anderer verfasste und 5 dubia, vgl. *ibid.*, 55. Die beiden dem Schreibenden zugänglichen Hss. der Briefe, Bibliothèque Royale de Belgique II. 2406 und Παντελεήμονος 693 wurden eigens für die Zwecke dieser Arbeit bestellt. Aus Rücksicht auf die bevorstehende Edition wurde auf wörtliche Zitate aus Gordios' Korrespondenz weitgehend verzichtet.

Klosters zu den Donaufürstentümern⁶ und der überwiegend osmanisch beherrschten Region der Agrapha mit den vorgelagerten Inseln im venezianischen Besitz.⁷ Auch manche Untersuchungen zur Geistesgeschichte der Region⁸ und zur materiellen Kultur des Griechentums unter osmanischer Herrschaft⁹ konnten wichtige Informationen aus dieser Korrespondenz schöpfen. In den letzten Jahren wurden ferner Gordios' Kontakte zu verschiedenen Gelehrtenkreisen in Thessalien untersucht.¹⁰ Schließlich kam es auch zu einer präziseren Betrachtung seiner Biographie, indem seine Tätigkeit als Arzt,¹¹ seine Beziehungen

⁶ N. A. BEES, *Drei Urkunden der Brüderschaft des Tatarnaklosters*. BNJ 16 (1940) 210-224. Π. Ι. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Το μοναστήρι της Τατάρνας Ευρυτανίας*. Αθήναι 1970. Μ. Σ. ΤΗΟΟΧΑΡΙΣ, *Nicolas Mavrocordato bienfaiteur du monastère de Tatarna*. BNJ 20 (1970) 319-340.

⁷ Δ. Ι. ΜΟΥΣΟΥΡΑΣ, *Σχέσεις Αγράφων και Ζακύνθου στα χρόνια του Ευγενίου Γιαννούλη και Αναστασίου του Γορδίου*. In: Ο Αναστάσιος Γόρδιος και η περιοχή των Αγράφων. Πρακτικά Ημερίδας, Μεγάλα Βραγγιανά, 25. 7. 2004. Επιμέλεια Κ. Σπ. Τσιώλης. Αθήνα 2005, 61-74.

⁸ Μ. Ι. ΓΕΔΕΩΝ, *Ημίγνωστοι σελίδες της ιστορίας των Αθηναίων*. Θεολογία 5 (1927) 110-123. Χ. ΚΑΡΑΝΑΣΙΟΣ, *Η συμβολή του Αναστασίου Γορδίου στην κοινωνική και πνευματική ζωή της περιοχής των Αγράφων βάσει των επιστολών του*. In: Ο Αναστάσιος Γόρδιος και η περιοχή των Αγράφων. Πρακτικά Ημερίδας, Μεγάλα Βραγγιανά, 25. 7. 2004. Επιμέλεια Κ. Σπ. Τσιώλης. Αθήνα 2005, 47-59. Karanasios behandelt anhand von unedierten Briefen Gordios' Rolle im sozioökonomischen Leben seiner engeren Heimat (Patriotismus, Lehrtätigkeit, moralische Instanz). Δ. Ζ. ΣΟΦΙΑΝΟΣ, *Ο Αναστάσιος Γόρδιος και οι σχέσεις του με τη μονή Δουσίκου – Αγίου Βησσαρίωνος*. In: Ο Αναστάσιος Γόρδιος και η περιοχή των Αγράφων. Πρακτικά Ημερίδας, Μεγάλα Βραγγιανά, 25. 7. 2004. Επιμέλεια Κ. Σπ. Τσιώλης, Αθήνα 2005, 33-46.

⁹ Α. ΜΑΤΘΑΙΟΥ, *Aspects de l'alimentation en Grèce sous la domination ottomane. Des réglementations au discours normatif*. Frankfurt am Main 1997.

¹⁰ Δ. ΧΑΤΖΗΜΑΝΟΥ, *Τέσσερες ανέκδοτες επιστολές σχετικές με την εκπαίδευση στη Θεσσαλία κατά τους 17^ο-18^ο αιώνες*. Θεσσαλικό Ημερολόγιο 25 (1994) 161-168. Δ. ΧΑΤΖΗΜΑΝΟΥ, *Η επίδραση των δυτικών μορφωτικών και θεολογικών ρευμάτων στους λογίους της Δυτικής Θεσσαλίας κατά τον 17^ο αιώνα*. Τρικαλινά 15 (1995) 9-37. Ε. ΚΑΡΑΚΙΤΣΙΟΣ, *Η ελληνική παιδεία κατά τον 17^ο αιώνα στη Θεσσαλία, μέσα από την ανέκδοτη αλληλογραφία του λόγιου πνευματικού παπα-Χριστόδουλου Μυροκοβίτου*. Τρικαλινά 16 (1996) 57-71. Ε. ΚΑΡΑΚΙΤΣΙΟΣ, *Ο λόγιος πρωτοπαπάς Τρίκκης Κωνσταντίνος (ΙΖ'αι.) κατά τον Κώδικα Η 2406 των Βρυξελλών του Νικολάου Μυροκοβίτου*. Τρικαλινά 17 (1997) 89-119 (Briefeditionen mit knappem Kommentar).

¹¹ Π. Ι. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Ο Αναστάσιος Γόρδιος ως γιατρός και οκτώ ανέκδοτες επιστολές του*. Νέα Εστία 68 (1960) 1067-1076. Ι. Ε. ΣΤΕΦΑΝΗΣ, *Επιστολικές μαρτυρίες για δύο ομώνυμους Αγραφιώτες γιατρούς*. Hell 48 (1998) 307-318. Stefanis weist anhand von Briefen (darunter auch einige des Gordios) die Identität zweier gleichnamiger Ärzte nach; zwischen Nikolaos Archiatros, Nikolaos Ieropais und Anastasios Gordios scheint ein kollegialer Wissensaustausch stattgefunden zu haben. Eine Auswertung der acht von Vasileiou edierten Briefe aus medizinischer Sicht findet sich bei Ν. Κ. ΒΛΑΧΟΣ, *Αναστάσιος ο Γόρδιος και η ιατρική*. In: Σύναξις. Ευγένιος ο Αιτωλός και η εποχή του. Καρπενήσιον, 12-14 Οκτωβρίου 1984. Πρακτικά. Αθήναι 1986, 634-643.

zum orthodoxen Klerus der Region¹² und den westlich orientierten griechischen Gelehrten¹³ untersucht wurden. In den letzten 30 Jahren wurde ferner seine Position in der orthodoxen Eschatologie und der Polemik gegen Islam und den Katholizismus durch A. Argyriou intensiv erforscht.¹⁴

¹² Σ. ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ, *Διδάσκαλοι του Γένους*. Ρωμανός ο Μελωδός 1 τχ. 6 (1932) 130-153. Eustratiadis beschränkt sich weitgehend auf die Veröffentlichung von 19 Briefen (das größte geschlossene veröffentlichte Briefkorpus) des Gordios, die überwiegend an Neofytos, den Metropolit von Naupaktos und Arta adressiert sind. Dadurch liefert er immerhin eine erste Basis für diese Untersuchung.

¹³ Zu diesem Thema konnte aufgrund der Veröffentlichung einiger wichtiger Epigramme des Gordios durch K. Dyounioutis der wissenschaftliche Diskurs mittlerweile wenigstens eingeleitet werden. K. ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ, *Αναστασίου Γορδίου Απαρίθμησις απασών των εν τη πόλει της Ζακύνθου εκκλησιών μετ' επιγραμμάτων διστίχων ιαμβικών εν έτει 1698*. ΠΑΑ 8 (1933) 45-54 und ders., *Αναστασίου Γορδίου Επιγράμματα*. Θεολογία 11 (1933) 319-328. Gordios' Epigramme sind in diesem Sinne bereits mehrmals als zusätzliche Quelle herangezogen worden, vgl. S. SALAVILLE, *Deux Crétois établis à Venise au XVIIe siècle. Grégoire et Marc-Maxime Maras*. EEBS 24 (1954) 351-364. Ν. Β. ΤΩΜΑΔΑΚΗΣ, *Ο (αρχι)επίσκοπος Σεβαστείας Ιωσήφ Δόξας ο Ζακύνθιος εν Κρήτη, Κυθήροις και Παροναζία*. EEBS 42 (1975/76) 5-56 und hier, Kapitel IV.

¹⁴ Α. ΑΡΓΥΡΙΟΥ, *Αναστάσιος ο Γόρδιος και το σύγγραμμά του: Περί του Μωάμεθ και εναντίον των Λατίνων*. ΕΕΣΜ 2 (1969) 305-324. Eine leicht überarbeitete und ergänzte französische Fassung erschien als Einleitung zur Ausgabe des Traktats *Über Mohammed und gegen die Lateiner* [so Argyriou; in den meisten Hss. lautet der Titel des Werkes *Περί του τί έστιν ή βασιλεία του Μωάμεθ και περι των τεσσάρων μεγάλων βασιλειών*]: Α. GORDIOS, *Sur Mahomet et contre les Latins*. Édition critique accompagnée d'une introduction et de notes par A. Argyriou. Athènes 1983. Α. ΑΡΓΥΡΙΟΥ, *Anastasios Gordios et la polémique antiislamique post-byzantine*. Revue des Sciences Religieuses 43 (1969) 58-87. Α. ΑΡΓΥΡΙΟΥ, *Remarques sur un traité contre les hérésies latines attribué à Anastasios Gordios*. REB 27 (1969) 229-234. Α. ΑΡΓΥΡΙΟΥ, *Οι ελληνικές ερμηνείες στην Αποκάλυψη κατά τους χρόνους της Τουρκοκρατίας*. ΕΕΘΣΑΠΘ 24 (1979) 359-380. Α. ΑΡΓΥΡΙΟΥ, *Les exégèses grecques de l' Apocalypse à l' époque turque (1453-1821). Esquisse d'une histoire des courants idéologiques au sein du peuple grec asservi*. Θεσσαλονίκη 1982, insbesondere 305-354. Α. ΑΡΓΥΡΙΟΥ, *La littérature grecque de polémique et d'apologétique à l'adresse de l'islam au XVe siècle*. BF 12 (1987) 253-277. Vgl. jetzt auch G. PODSKALSKY, *Η ελληνική θεολογία επί Τουρκοκρατίας 1453-1821. Η ορθοδοξία στη σφαίρα επιρροής των δυτικών δογμάτων μετά τη Μεταρρύθμιση*. Αθήνα 2005, insbesondere 383-386. Zu seinem Geschichtsverständnis vgl. Α. ΑΡΓΥΡΙΟΥ, *Η χρήση της ιστορικής μεθόδου ως κατεξοχήν μεθόδου ερμηνείας της Αποκάλυψης κατά τους χρόνους της Τουρκοκρατίας*. In: Η Αποκάλυψη του Ιωάννη. Προβλήματα φιλολογικά, ιστορικά, ερμηνευτικά, θεολογικά. Εισηγήσεις στ' συνάξεως ορθοδόξων βιβλικών θεολόγων. Λευκωσία 26 Σεπτεμβρίου-3 Οκτωβρίου 1991. Λευκωσία 1993, 65-77. Α. ΑΡΓΥΡΙΟΥ, *Συμβολή της Αργοναυτικής εκστρατείας στη διαμόρφωση μιας ορθοδοξοκεντρικής και ελληνοκεντρικής συνείδησης στους χρόνους της Τουρκοκρατίας*. In: I. G. Gálvez [Hg.], *Grecia y la Tradición clásica*. Actas del II. Congreso de Neohelenistas de Iberoamérica, VII Jornadas de Literatura Neogriega (La Laguna, 30 de octubre-3 de noviembre de 2001). La Laguna 2002, 347-359, insbesondere 357-359. Α. ΑΡΓΥΡΙΟΥ, *Ερμηνεία της Αποκάλυψης του Ιωάννη και άλλων βιβλικών κειμένων*

Alexios Papalekas,¹⁶ bekannt unter seinem Mönchsnamen Anastasios (Gordios)¹⁷ wurde ca. 1654/55 im Dorf Megala Vraniana¹⁸ in der Gebirgsregion Agrapha geboren.¹⁹ Anastasios hatte zwei Brüder: Athanasios und den störrischen Halbbruder Euthymios-Eugenios.²⁰ Während Athanasios dem Beispiel seines älteren Bruders Anastasios folgte und bis zu seinem Tode im Jahre 1717 in Anatolikon unterrichtete,²¹ ist über Eugenios nur wenig

από τον Αναστάσιο Γόρδιο (1654/5-1729) υπό το φώς «της έκβασης των πραγμάτων». In: Αγία Γραφή και σύγχρονος άνθρωπος. Τιμητικός τόμος στον καθηγητή Ιωάννη Δ. Καραβιδόπουλο. Θεσσαλονίκη 2006, 57-71.

¹⁵ Eine vollständige biographische Darstellung kann zwar nicht das Anliegen dieser Arbeit sein, doch angesichts der durch die Auswertung von Primärquellen neu gewonnenen Erkenntnisse wie auch der Tatsache, dass eine entsprechende Darstellung fehlt, soll hier die Laufbahn des A. G. - sofern relevant - kurz skizziert werden.

¹⁶ Vgl. I. E. ΣΤΕΦΑΝΗΣ, Ένα χειρόγραφο της δημοτικής βιβλιοθήκης της Κοζάνης από τη σχολή των Βρανιανών. *Hell* 39 (1988) 169-174, insbesondere 171. Vgl. ebenfalls den Brief an Ioakeim vom 13. Dezember 1675 [Bibliothèque Royale de Belgique II. 2406, 251'] mit der Subskription ὁ σὸς κατὰ πνεῦμα υἱὸς ἀλέξιος (von derselben Hand): οὗτος ἐστὶν ὁ νῦν ἀναστάσιος. Zum Familiennamen vgl. das von G. verfasste Grabepigramm auf seinen Vater, I. ΚΟΛΙΑ, *Αθανάσιος Ιερομόναχος ο ἐξ Αγράφων (1656;-1719). Η επιστολογραφία του.* *MNE* 3 (1990) 215-254, hier 216.

¹⁷ Gordios hatte Giannoulis zunächst Theodoros, den früh verstorbenen Bruder Gordios' benannt, vgl. ΣΠ. ΛΑΜΠΡΟΣ, *Βίος Ευγενίου Ιωαννουλίου του Αιτωλού υπό Αναστασίου Γορδίου.* *NE* 4 (1907) 27-82 (=Vita), hier 73.

¹⁸ Trotz des irreführenden Namens handelte es sich schon damals um einen Weiler, vgl. die Äußerung Gordios' in einem unveröffentlichten Brief aus dem Jahre 1723, ΠΑΥΛΙΔΗΣ, *Επίσκεψις* 222, Anm. 2. Der Ort heißt heute offiziell *Megala Vrangiana* (Μεγάλα Βραγγιανά). Zum Namen vgl. ΠΑΥΛΙΔΗΣ, *Επίσκεψις* 223-225 und Κ. Δ. ΣΤΕΡΓΙΟΠΟΥΛΟΣ, *Βρανάς – Βράνιστα – Βρανιανά.* *Αθηνά* 46 (1935) 237-247. Zusammenstellung älterer Erklärungsansätze, eigene wenig überzeugende Vorschläge.

¹⁹ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Ο Αναστάσιος Γόρδιος*, 131.

²⁰ Die insgesamt 98 überlieferten Briefe des Athanasios liegen jetzt in einer vollständigen Edition vor: I. ΚΟΛΙΑ, *Αθανάσιος Ιερομόναχος ο ἐξ Αγράφων (1656;-1719). Η επιστολογραφία του.* *MNE* 3 (1990) 215-254. I. ΚΟΛΙΑ, *Αθανάσιος Ιερομόναχος ο ἐξ Αγράφων (†1719). Η επιστολογραφία του.* *MNE* 4 (1992) 81-159. Vgl. auch Α. ΣΚΑΡΒΕΛΗ-ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ, *Αθανάσιος ιερομόναχος ο Ελάχιστος ο ἐξ Αγράφων.* In: Σύναξις. Ευγένιος ο Αιτωλός και η εποχή του. Καρπενήσιον, 12-14 Οκτωβρίου 1984. Πρακτικά. Αθήναι 1986, 527-531 (kennt nicht die gesamte Korrespondenz des Athanasios). Athanasios scheint der jüngere der beiden gewesen zu sein, vgl. die auch sonst typische Anrede in einem Brief des Athanasios an seinen Bruder vom 4. September 1711, ΚΟΛΙΑ, *Αθανάσιος* 1990, 237: Τῷ λογιωτάτῳ καὶ σοφωτάτῳ διδασκάλῳ καὶ ἡμετέρῳ ἀδελφῷ καὶ καθηγητῇ κυρίῳ κυρίῳ Ἀναστασίῳ εὖ πράττειν.

²¹ Wie die Datierung seiner Briefe bezeugt, bleibt er bis 1717 ununterbrochen in Anatolikon/Aitolikon. Die Angabe bei ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Ο Αναστάσιος Γόρδιος*, 131, dass Athanasios Lehrer in Arta gewesen sei, bezieht sich vermutlich auf die kurze Zeit, in der er auf Wunsch des dortigen Metropolitens die Leitung der Schule

bekannt.²² Bis 1673 scheint Gordios die von E. Giannoulis geleitete Schule seines Heimatdorfes besucht zu haben.²³ Er folgte ihm zwischen 1673 und 1675 nach Karpenisi, Naupaktos und Mesolonghi und kehrte 1675 kurzfristig nach Vraniana zurück.²⁴ Ein Jahr

übernehmen sollte. Er hat sich wohl durch die allgemeine Sicherheitslage abschrecken lassen und kehrte bald zu seinem Bruder zurück, vgl. den Brief Gordios' vom 9. Juni 1706 an Neofytos, den Metropolit von Arta, in dem er seinen Bruder zu rechtfertigen sucht, ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ, *Διδάσκαλοι*, 140. Unmittelbar nach dem letzten überlieferten Brief des Anastasios an Athanasios vom 11. April 1717 [Παντελεήμονος 693, 180'] findet man eine Notiz von anderer Hand: κατὰ τοῦτο καὶ ἐτεθνήκει μαί'ου 19'. Demnach muss Athanasios am 19. Mai 1717 gestorben sein; der Titel der beiden Artikel von Kolia wirkt daher etwas überraschend, zumal der Autorin dieser Umstand bekannt ist, vgl. ΚΟΛΙΑ, *Αθανάσιος* 1990, 221, Anm. 25.

²² Er spielt seinen Brüdern oft böse Streiche. Im Brief vom 2. August 1699 an Athanasios schildert Gordios [Παντελεήμονος 693, 153^v-154'], wie Eugenios das Schloss einer Truhe des verreisten Athanasios beschädigt und aufbricht, um diverse Bücher, u.a. ταῖς ἐξηγηταῖς ἐπιστολαῖς τοῦ Συνεσίου zu entwenden. Darüber hinaus gibt es nur spärliche Erwähnungen in den Briefen beider Brüder und eine kurze Notiz bei Zaviras, welche womöglich auf Eugenios zu beziehen ist (sie folgt unmittelbar dem Lemma E. Giannoulis), Γ. Ι. ΖΑΒΙΡΑΣ, *Νέα Ἑλλάς ἢ Ἑλληνικόν Θέατρον*. Ανατύπωσις Α' Ἐκδόσεως. Επιμέλεια – Εισαγωγή – Ευρετήριο Τ. ΑΘ. Γριτσόπουλος. Αθήναι 1972, hier 298.

²³ Zu Giannoulis vgl. jetzt die kritische Ausgabe seiner Briefe, Ι. Ε. ΣΤΕΦΑΝΗΣ – Ν. ΠΑΠΑΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ-ΘΕΟΔΩΡΙΔΗ [Hg.], *Ευγενίου Γιαννούλη του Αιτωλού επιστολές*. Θεσσαλονίκη 1992. D. HATZIMANOU, *La vie et l'oeuvre d'Eugène Yannoulis d'après sa correspondance (1638-1682)*. Thèse du doctorat, Paris 1991 (non vidi). Τ. ΑΘ. ΓΡΙΤΣΟΠΟΥΛΟΣ, *Αναζήτησις της προσωπικότητος Ευγενίου Γιαννούλη του Αιτωλού ως διδασκάλου*. In: Σύναξις. Ευγένιος ο Αιτωλός και η εποχή του. Καρπενήσιον, 12-14 Οκτωβρίου 1984. Πρακτικά. Αθήναι 1986, 75-136 (Auswertung der vor 1984 veröffentlichten Briefe). Wichtige Informationen über diese frühe Phase bietet die *Vita* (wie Anm. 17). ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Ο Αναστάσιος Γόρδιος*, 131 datiert ohne Quellenverweis seine Studienzeit in Vraniana zwischen 1662 und 1674. Die Angabe bei ΠΑΡΑΝΙΚΑΣ, *Αι σχολαί*, 5: *Τω 1675 ἤρξατο ακροάσθαι της λογικῆς πραγματείας παρά τω Ευγενίω εν τη αὐτῇ σχολῇ* nimmt womöglich Bezug auf die Hs. Kozani 74, vgl. Anm. 18; Elementarunterricht wird Gordios selbstverständlich bereits früher besucht haben. Abzulehnen, weil chronologisch unhaltbar, ist die Annahme von Evangelidis, dass Kallinikos, der spätere Patriarch von Konstantinopel (als Kallinikos II.), Gordios unterrichtet habe, vgl. Τ. Ε. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ, *Η παιδεία ἐπὶ Τουρκοκρατίας (Ἑλληνικά σχολεῖα ἀπὸ της Ἀλώσεως μέχρι Καποδιστρίου)*. Εν Αθήναις 1936, I. 277, Anm. 2.

²⁴ Nach ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Ο Αναστάσιος Γόρδιος*, 131 sei Gordios in den Jahren 1674-1675 Giannoulis nach Karpenisi gefolgt. In der Tat können wir die Reise viel genauer verfolgen. Giannoulis verlässt mit Gordios Vraniana vor dem 5. August 1673, wo er in Karpenisi einen Brief datiert, ΣΤΕΦΑΝΗΣ-ΠΑΠΑΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ-ΘΕΟΔΩΡΙΔΗ, *Ευγενίου Γιαννούλη*, 240-242, Brief No. 98, vgl. *Vita*, 70: Παρέλαβε δὲ μεθ' ἑαυτοῦ τὸν Ἰωακεῖμ (...) σὺν αὐτῷ τὸ κάμει τῆς τῶν ἐφήβων ἡλικίας τὸ τῆνικαῦτα ἀπτόμενον. In Karpenisi bleibt Gordios etwa ein Jahr, vgl. *ibid.*, 70. Der letzte Brief Giannoulis' aus Karpenisi ist am 29. Juli 1674 datiert, ΣΤΕΦΑΝΗΣ-ΠΑΠΑΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ-ΘΕΟΔΩΡΙΔΗ, *Ευγενίου Γιαννούλη*, 242-243, Brief No. 99. Anschließend reisen beide über Naupaktos und Mega Dendron nach Mesolonghi und Anatolikon, vgl. *Vita*, 71 und den Brief vom 10. Januar 1675 aus Katochi an Avvakoum [Bibliothèque Royale de Belgique II. 2406, 199^v]. Giannoulis und Gordios

später wurde Gordios, inzwischen Subdiakon, von seinem Lehrer nach Karpenisi geschickt,²⁵ wo er von Iakovos, dem Bischof von Litza und Agrapha, die Weihe empfing.²⁶ Am 1. November 1676 kam Gordios in Athen an,²⁷ wo er bei Nikodimos Mazarakis²⁸ und Ioannis Benizelos²⁹ Philosophie, insbesondere die Schriften des Aristoteles studierte.³⁰ Er folgte Mazarakis, als dieser Athen verließ und sich nach Arta begab, um an der dortigen Schule zu

bereisen gemeinsam das Küstengebiet, vgl. *ibid.* und den Brief Giannoulis' vom 21. Mai 1675, ΣΤΕΦΑΝΗΣ–ΠΑΠΑΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ-ΘΕΟΔΩΡΙΔΗ, *Ευγενίου Γιαννούλη*, 247-248, Brief No. 103, hier Z. 5-11. Über Anatolikon und das Kloster Tetarna (20. Mai 1675, vgl. *ibid.*, 247, Z. 5) kehren sie zurück nach Vraniana, *Vita* 72. Laut ΠΑΡΑΝΙΚΑΣ, *Σχεδιάσμα*, 92 habe Gordios vor seiner Dienstzeit in Vraniana (1683 Paranikas) in Karpenisi unterrichtet. Da er vor 1683 beide Male Giannoulis nach Karpenisi begleitete, ist eher davon auszugehen, dass er nicht selbständig unterrichtete, sondern weiterhin bei Giannoulis studierte.

²⁵ Vgl. den Brief Giannoulis' vom 2. Oktober 1676 an den Mönch Zacharias in Arta (ein Empfehlungsschreiben für Gordios), ΣΤΕΦΑΝΗΣ–ΠΑΠΑΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ-ΘΕΟΔΩΡΙΔΗ, *Ευγενίου Γιαννούλη*, 252-253, Brief No. 108, Z. 3-5.

²⁶ Vgl. den Brief Gordios' vom November 1676 aus Athen an E. Giannoulis, ΣΤΕΦΑΝΗΣ – ΠΑΠΑΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ-ΘΕΟΔΩΡΙΔΗ, *Ευγενίου Γιαννούλη*, 480-481, App. No. 2, Z. 6-9.

²⁷ Vgl. *ibid.*

²⁸ Giannoulis hatte Gordios mit Empfehlungsschreiben an Mazarakis, Benizelos und den Metropolit von Athen Anthimos ausgestattet, vgl. die Briefe 109-111 bei ΣΤΕΦΑΝΗΣ – ΠΑΠΑΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ-ΘΕΟΔΩΡΙΔΗ, *Ευγενίου Γιαννούλη*, 253-257. Aus diesen Briefen geht eine besonders enge Beziehung der beiden hervor, vgl. die folgende Anm. und die Empfehlungsschreiben an Mazarakis, ΣΤΕΦΑΝΗΣ – ΠΑΠΑΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ-ΘΕΟΔΩΡΙΔΗ, *Ευγενίου Γιαννούλη*, No. 109, 254-255, Z. 30-37 und Anthimos, ΣΤΕΦΑΝΗΣ – ΠΑΠΑΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ-ΘΕΟΔΩΡΙΔΗ, *Ευγενίου Γιαννούλη*, No. 110, 256, Z. 23-29. Über seine Studienzeit berichtet Gordios ausführlich im Brief an Benizelos vom 17. August 1690, ΓΕΔΕΩΝ, *Ημίγνωστοι σελίδες*, 110-111.

²⁹ Vgl. das Empfehlungsschreiben an Benizelos, ΣΤΕΦΑΝΗΣ – ΠΑΠΑΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ-ΘΕΟΔΩΡΙΔΗ, *Ευγενίου Γιαννούλη*, No. 111, 257, Z. 20-28: διὰ τοῦ γράμματος τὴν παρακαλοῦμεν ἐκ ψυχῆς νὰ δεχθῆ φιλοφρόνως τὸν ἡμέτερον ἱεροδιάκονον Ἀναστάσιον ὀνόματι ὁποῦ τῆς ἐγχειρίζει τὰ παρ' ἡμῶν ἔστι τέκνον πνευματικὸν ἐδικόν μας, τὸ ὁποῖον τὸ ἀποκτήσαμεν σὺν θεῷ τῶρα μάλιστα εἰς τὸ δειλινὸν τῆς ζωῆς μας, ἂν εἰπῶ εἰς τὴν θύραν τοῦ θανάτου μας, λέγω ἀληθέστερον· καὶ διὰ νὰ εἶναι αὐτὸς τῶν ἄλλων μου μαθητῶν ὑστερογενέστερος διαφερόντως τὸν ἀγαπῶ, καθὼς καὶ ὁ Ἰσαακίδης ἐκεῖνος Ἰακῶβ ἡγάπα πολλὰ τὸν αἰόδιμον Ἰωσήφ.

³⁰ Vgl. den Brief Gordios' vom November 1676 aus Athen an Giannoulis, ΣΤΕΦΑΝΗΣ – ΠΑΠΑΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ-ΘΕΟΔΩΡΙΔΗ, *Ευγενίου Γιαννούλη*, App. No. 2, 481, Z. 29-35 (De anima). ΠΑΡΑΝΙΚΑΣ, *Αἱ σχολαί*, 5: *ἐπὶ τρία ἔτη ἠκροῦτο τῶν ἀνωτέρων ἐπιστημονικῶν μαθημάτων, λογικῆς, φυσικῆς καὶ ρητορικῆς*. Vgl. ebenfalls den undatierten Brief Gordios' an Grigorios Paurolas (vor 1682) [Bibliothèque Royale de Belgique II. 2406, 300']: καὶ σπουδῆς ἀπτόμεθα μετρίας τῶν τε τῆς καθ' ἡμᾶς ἱερᾶς φιλοσοφίας βιβλίων, ὡς οἶόν τε, καὶ τῶν τῆς θύραθεν. Diese Nachricht bezieht sich vermutlich auf seine Studienzeit in Vraniana.

unterrichten. Bis Sommer 1678 besuchte Gordios weiterhin seine Vorlesungen;³¹ anschließend kehrte er nach Vraniana zurück.³² Zwischen Sommer 1678 und Frühjahr 1680 hielt er sich bei Giannoulis in Vraniana auf;³³ im Sommer 1680 unternahm er eine kurze

³¹ Gordios scheint über die Verhältnisse an der dortigen Schule bestens informiert zu sein, vgl. den Brief an E. Giannoulis vom 27. April 1678 aus Arta, ΣΤΕΦΑΝΗΣ – ΠΑΠΑΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ-ΘΕΟΔΩΡΙΔΗ, *Ευγενίου Γιαννούλη*, App. No. 3, 482. Auch hier wird Aristoteles unterrichtet, *ibid.*, Z. 26-29 (De caelo, De anima, Metaphysica).

³² Gegen ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Ο Αναστάσιος Γόρδιος*, 131-132, welcher annimmt, dass sich Gordios zwischen 1676 und 1679 ununterbrochen in Athen bei Mazarakis aufgehalten habe. Dies ist schon deswegen nicht möglich, weil er kurzfristig zwischen September 1677 und Januar 1678 in Vraniana bezeugt ist, wo er drei Briefe für Giannoulis aufsetzt, vgl. den Brief Giannoulis' vom 6. September 1677 aus Vraniana an Diakon Klimis, ΣΤΕΦΑΝΗΣ – ΠΑΠΑΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ-ΘΕΟΔΩΡΙΔΗ, *Ευγενίου Γιαννούλη*, No. 122, 269-271, hier 271, Z. 42-43, den Brief vom 16. September 1677 an Konstantinos, Archipresbyter in Triikka (=Trikala), ΣΤΕΦΑΝΗΣ – ΠΑΠΑΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ-ΘΕΟΔΩΡΙΔΗ, *Ευγενίου Γιαννούλη*, No. 123, 271-272, hier 272, Z. 34-36, den Brief vom 27. September 1677 an Diakon Klimis, ΣΤΕΦΑΝΗΣ – ΠΑΠΑΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ-ΘΕΟΔΩΡΙΔΗ, *Ευγενίου Γιαννούλη*, No. 124, 272-274, hier 274, Z. 49-50 und schließlich den Brief des Gordios selbst vom 9. Oktober 1677, ebenfalls aus Vraniana, an Konstantinos, Archipresbyter in Triikka, ΚΑΡΑΚΙΤΣΙΟΣ, *Ο λόγιος πρωτοπαπάς*, hier 96-97. Gordios verlässt Vraniana vermutlich im Januar, denn am 10. Januar 1678 adressiert Mazarakis einen Brief an Gordios aus Arta nach Vraniana [Bibliothèque Royale de Belgique II. 2406, 236^v]. In Vraniana kommt G. vor dem 20. Juli 1678 an; an diesem Tag datiert er dort einen Brief an Konstantinos, Archipresbyter in Triikka, ΚΑΡΑΚΙΤΣΙΟΣ, *Ο λόγιος πρωτοπαπάς*, 99-100. Am 27. April steht die Reise noch nicht fest; Gordios erwartet Giannoulis' Anweisungen, vgl. den Brief vom 27. April 1678 an Giannoulis, ΣΤΕΦΑΝΗΣ – ΠΑΠΑΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ-ΘΕΟΔΩΡΙΔΗ, *Ευγενίου Γιαννούλη*, App. No. 3, 482, Z. 12-13. In diesen Jahren muss Gordios gemeinsam mit Mazarakis auch Ioannina besucht haben, vgl. den Brief vom 2. November 1686 an Klimis, den Metropolitan von Ioannina [Παντελεήμονος 693, 130^r] und an seinen ehemaligen Schüler Ioakeim (1686, nicht näher datierbar) [Παντελεήμονος 693, 130^v-131^r]. Dort lernte Gordios Vissarion Makris kennen, vgl. den Brief vom 2. November 1686 an Klimis, den Metropolitan von Ioannina [Παντελεήμονος 693, 130^r] und einen weiteren Brief des Jahres 1686 (nicht näher datierbar) an Ioakeim (Ioannina) [Παντελεήμονος 693, 131^v]. Zu Vissarion Makris vgl. jetzt B. Τ. ΧΑΛΑΣΑΝΗΣ, *Ο Βησσαρίων Μακρής και οι πνευματικές αναζητήσεις στα Ιωάννινα κατά τον ιζ΄ αιώνα*. Θεολογία 76 (2005) 279-367, 645-729 und Θεολογία 77 (2006) 293-350 (mit weiterführender Bibliographie).

³³ Zum ersten Mal ist Gordios in Vraniana wieder am 20. Juli 1678 belegt, wo er einen Brief an Konstantinos, den Archipresbyter in Triikka schreibt, ΚΑΡΑΚΙΤΣΙΟΣ *Ο λόγιος πρωτοπαπάς*, 99-100. Am 16. Mai 1679 diktiert Giannoulis G. einen Brief an den Goldschmied Eustathios, ΣΤΕΦΑΝΗΣ – ΠΑΠΑΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ-ΘΕΟΔΩΡΙΔΗ, *Ευγενίου Γιαννούλη*, No. 145, 304, Z. 21-22. Am 1. Juli 1679 schreibt Gordios einen in Vraniana datierten Brief an Konstantinos, Archipresbyter in Triikka, ΚΑΡΑΚΙΤΣΙΟΣ, *Ο λόγιος πρωτοπαπάς*, 100-101. Am 28. Juli 1679 diktiert Giannoulis G. einen Brief an Zacharias (Adrianopel), ΣΤΕΦΑΝΗΣ – ΠΑΠΑΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ-ΘΕΟΔΩΡΙΔΗ, *Ευγενίου Γιαννούλη*, No. 149, 309-310, Z. 41. Am 12. Januar 1680 schreibt Gordios aus Vraniana einen Brief an Armagas, Panagiotis und Theodoros, vgl. I. ΤΕΝΤΕΣ, *Κατάλογος των κωδίκων της Ιεράς Μονής Προσοῦ*. NE 10 (1913) 289-321, hier 301 und 317.

Reise nach Karpenisi.³⁴ Er kümmerte sich um den an Altersschwäche leidenden Giannoulis³⁵ und blieb bis zu dessen Tod am 6. August 1682³⁶ in seiner Nähe.³⁷ Parallel scheint er die Leitung der Schule in Vraniana übernommen zu haben.³⁸ Das Hinscheiden des geliebten Lehrers muss ihn schwer getroffen haben;³⁹ er suchte Trost in Wanderungen in der Region,

³⁴ Gordios ist zwar zum letzten Mal am 28. März 1680 in Vraniana bezeugt (Brief an den Goldschmied Eustathios) [Bibliothèque Royale de Belgique II. 2406, 215^r-216^v], doch weil anzunehmen ist, dass er gemeinsam mit Giannoulis nach Karpenisi reiste, der seinen letzten Brief aus Vraniana am 12. Juni 1680, vgl. ΣΤΕΦΑΝΗΣ – ΠΑΠΑΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ-ΘΕΟΔΩΡΙΔΗ, *Ευγενίου Γιαννούλη*, No. 150, 310-312 und seinen ersten aus Karpenisi, den er G. diktiert, am 28. Juni 1680 datiert, vgl. *ibid.*, No. 151, 312-314, müssen beide nach dem 12. Juni aus Vraniana aufgebrochen und vor dem 18. Juni in Karpenisi angekommen sein. G. schreibt insgesamt 3 Briefe des Giannoulis während ihres gemeinsamen Aufenthaltes in Karpenisi; außer dem oben genannten Brief sind es noch die Briefe 152 und 153 vom 7. Juli und 12. August 1680, vgl. *ibid.*, 314-315, hier 315, Z. 27-29 und 315-317, hier 316, Z. 41. Am 10. September 1680 ist Gordios zurück in Vraniana und schreibt einen Brief an Konstantinos, Archipresbyter in Triikka, ΚΑΡΑΚΙΤΣΙΟΣ, *Ο λόγιος πρωτοπαπάς*, 107-108.

³⁵ Vgl. den undatierten Brief (wohl Frühjahr 1680) Gordios' an Nikodimos Mazarakis [Παντελεήμονος 693, 114^v]: ἀκίνητος σχεδὸν ὄλωσ γεγρονῶς καὶ χερσὶ καὶ γλῶττι.

³⁶ *Vita*, 80.

³⁷ Zwischen dem 6. Mai 1681 [Παντελεήμονος 693 115^{r-v} = Bibliothèque Royale de Belgique II. 2406 239^r-240^r] und dem 1. Juli 1682 [Bibliothèque Royale de Belgique II. 2406 229^r-230^r] ist eine ganze Reihe von in Vraniana datierten Briefen des Gordios erhalten; sie ließe sich noch durch drei Briefe ergänzen, die Gordios für Giannoulis geschrieben hatte, vgl. ΣΤΕΦΑΝΗΣ – ΠΑΠΑΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ-ΘΕΟΔΩΡΙΔΗ, *Ευγενίου Γιαννούλη*, No. 158, 321-322, hier 322, Z. 27 (Brief vom 9. Juli 1681 an Nikolaos Myrokovitis); No. 159, 322-323, hier 323, Z. 26 (Brief vom 9. Juli 1681 an Mönch Christodoulos) und No. 160, 323-324, hier 324, Z. 41 (Brief vom 20. September 1681 an Grigorios Manesis). ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Ο Αναστάσιος Γόρδιος*, 132 und 138 hält etwaige Lehrtätigkeit Gordios' in Triikka (=Trikala) zwischen 1679 und 1682 (1681-1683 ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ, *Η παιδεία επί Τουρκοκρατίας* I. 229), für möglich, wogegen der Befund der Primärquellen spricht. So bereits ΠΑΥΛΙΔΗΣ, *Επίσκεψις*, 230, Anm. 1. In der Tat scheint jedoch 1679 die Stelle frei geworden zu sein, was aus dem Brief des Nikodimos Mazarakis an Konstantinos, Archipresbyter in Triikka vom 7. August 1679 hervorgeht, ΧΑΤΖΗΜΑΝΟΥ, *Η επίδραση*, 36, Z. 78-81.

³⁸ Seine Lehrtätigkeit ist zu dieser Zeit bereits gut bezeugt. Am 29. Oktober 1681 berichtet er einem gewissen Christodoulos aus Triikka über die „Fortschritte“ seines Sprösslings, ΚΑΡΑΚΙΤΣΙΟΣ, *Η ελληνική παιδεία*, 64, Z. 36-39. Weitere Schüler waren Christoforos, Grigorios und der Bruder Athanasios, später Adressate einiger Briefe des Gordios, vgl. den Brief vom 29. Okt. 1681 an Konstantinos, Archipresbyter in Triikka, ΚΑΡΑΚΙΤΣΙΟΣ, *Ο λόγιος πρωτοπαπάς*, 113, Z. 136-140. Zum Schülerkreis vgl. ebenfalls den Brief vom 18. Februar 1682 an Christodoulos, ΚΑΡΑΚΙΤΣΙΟΣ, *Η ελληνική παιδεία*, 68, Z. 18-20 (ein weiterer Schüler namens Ignatios). Die Schule wurde während Gordios' Abwesenheit kurzfristig geschlossen und die Schüler heimgeschickt, vgl. den Brief des Ignatios vom 15. April 1683 aus Vraniana an Grigorios [Bibliothèque Royale de Belgique II. 2406, 287^r].

³⁹ Vgl. den Brief vom 16. April 1683 an Konstantinos, Archipresbyter in Triikka, ΚΑΡΑΚΙΤΣΙΟΣ, *Ο λόγιος πρωτοπαπάς*, 117, Z. 5-9.

während derer er u.a. die Klöster Dousikou⁴⁰ und Tetarna besuchte.⁴¹ Erst im April 1683 kehrte Gordios nach Vraniana zurück,⁴² wo er die nächsten drei Jahre verbrachte.⁴³ Ende 1686 oder spätestens im Frühjahr 1687 brach Gordios schließlich nach Italien auf,⁴⁴ wo er sich

⁴⁰ Im Kloster Dousikou sind zwei autographe Inschriften des Gordios aus den Jahren 1682 und 1683 erhalten, vgl. Δ. Ζ. ΣΟΦΙΑΝΟΣ, *Ιστορικά σχόλια σε επιγραφές, επιγράμματα, χαράγματα και ενθυμήσεις της μονής Δουσίκου. Συμβολή στην ιστορία της Μονής*. ΜΝΕ 1 (1984) 9-70, hier 34-36 (Besuch im September 1682 und im Mai 1683).

⁴¹ Noch am 1. Juli 1682 schreibt Gordios aus Vraniana einen Brief an Ioakeim [Bibliothèque Royale de Belgique II. 2406 229^r-230^r]. Spätestens am 19. September ist er bereits im Kloster Dousikou, wo er sich bis zum 2. Oktober 1682 aufhält, vgl. den in diesem Kloster datierten Brief vom 2. Oktober 1682 an Konstantinos, Archipresbyter in Triikka, ΚΑΡΑΚΙΤΣΙΟΣ, *Ο λόγιος πρωτοπαπάς*, 116, Ζ. 4-5. Wenige Wochen später besucht er das Kloster Tetarna (Tatarna), wo er am 5. Dezember 1682 einen Brief an den Arzt Nikolaos Ieropais datiert, ΣΤΕΦΑΝΗΣ, *Επιστολικές μαρτυρίες*, 311-312. Vgl. auch Gordios' Schilderung nach der Rückkehr nach Vraniana im Brief vom 16. April 1683 an Konstantinos, Archipresbyter in Triikka, ΚΑΡΑΚΙΤΣΙΟΣ, *Ο λόγιος πρωτοπαπάς*, 117, Ζ. 9-13 und im Brief vom 15. April 1683 an Christodoulos, den Vater seines Schülers Georgios, ΚΑΡΑΚΙΤΣΙΟΣ, *Η ελληνική παιδεία*, 70-71, Ζ. 8-15. Anfangs scheint Gordios nach Anatolikon aufgebrochen zu sein, vgl. den Brief vom 16. April 1683 an Grigorios und Parthenios [Bibliothèque Royale de Belgique II. 2406, 288^v].

⁴² Am 15. April 1683 schreibt er einen in Vraniana datierten Brief an Christodoulos, Priester in Triikka, ΚΑΡΑΚΙΤΣΙΟΣ, *Η ελληνική παιδεία*, 70-71. Nach eigener Aussage muss er gegen Ostern eingetroffen sein, vgl. die vorhergehende Anm. und den Brief vom 16. April 1683 an Konstantinos, Archipresbyter in Triikka, ΚΑΡΑΚΙΤΣΙΟΣ, *Ο λόγιος πρωτοπαπάς*, 118, Ζ. 16-19.

⁴³ Seine fast ununterbrochene Anwesenheit in Vraniana ist durch seine Korrespondenz bestens bezeugt. Der letzte mit Sicherheit datierbare Brief aus Vraniana wurde am 21. Dezember 1686 an Mönch Parthenios geschickt, vgl. Κ. Ν. ΣΑΘΑΣ, *Κατάλογος επιστολών ανεκδότων*. In: Ders., *Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη Γ'*. Εν Βενετία 1873, 515-544, hier 538. Der in der Hs. Παντελεήμονος 693, 130^r überlieferte Brief an Grigorios, am 5. April in Vraniana (ohne Jahresangabe) geschrieben, dürfte tatsächlich 1687 geschrieben worden sein, denn die Abfolge der Briefe in dieser Briefsammlung ist *überwiegend* chronologisch, so dass das Datum des unmittelbar vorhergehenden Briefes (2. November 1686, Παντελεήμονος 129^v-130^r) ein terminus post quem sein könnte. Dadurch ließe sich der Zeitraum wohl noch etwas einengen.

⁴⁴ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Ο Αναστάσιος Γόρδιος*, 132 hält einen ersten Aufenthalt in Italien bereits nach 1678 für möglich. Der letzte Brief des Jahres 1678 wird am 9. August, womöglich in Vraniana datiert [Bibliothèque Royale de Belgique II. 2406 295^r], während der erste des Jahres 1679 erst am 1. Juli, ΚΑΡΑΚΙΤΣΙΟΣ, *Ο λόγιος πρωτοπαπάς*, 100-101, was eine Zeitspanne von knapp 11 Monaten ergibt, in der wir keine Nachrichten über Gordios besitzen. Elf Monate reichen zwar für eine kurze Studienreise nach Venedig aus, nicht aber für die regelrechte Aufnahme eines Studiums an der Universität zu Padua. Die Frage muss bis zur endgültigen Veröffentlichung der gesamten Korrespondenz offen bleiben. Vgl. jedoch die äußerst interessante Nachricht, enthalten im Brief vom 23. Mai 1723 an einen gewissen Thomas [dessen Identifizierung mit dem in Padua zwischen 1678-1679 immatrikulierten Tomaso Cotunio nicht auszuschließen ist, vgl. Γ. Σ. ΠΛΟΥΜΙΔΗΣ, *Αι πράξεις εγγραφής των Ελλήνων σπουδαστών του Πανεπιστημίου της Παδούης*. (Μέρος Α', *Artisti*). *Συμπλήρωμα (έτη 1674-1701)*. Θησαυρίσματα 8 (1971)

zwischen 1687 und 1689 aufhielt. 1689 ist er wieder auf der Rückreise in die Heimat: Wir begegnen ihm in einem Lazarett auf der Insel Zante.⁴⁵ Während seines Studienaufenthaltes in Italien besuchte Gordios Venedig und die Universitätsstadt Padua.⁴⁶ Weder die Dauer noch der offizielle Status seiner dortigen Studien sind jedoch näher bekannt. Er wird wahrscheinlich am Kottounios-Kolleg⁴⁷ studiert und als Externist⁴⁸ Vorlesungen aus Medizin

188-204, hier 191: *Cotunio Tomaso d'Arta 2° anno*; vgl. weiter Γ. Σ. ΠΛΟΥΜΙΔΗΣ, *Αι πράξεις εγγραφής των Ελλήνων σπουδαστών του Πανεπιστημίου της Παδοῦης. (Μέρος Β'. Legisti 1591-1809)*. ΕΕΒΣ 38 (1971) 84-195, hier 107, No. 494: *D. Thomas Cottuni ex Arta pupillus 6 octobris*], ΠΑΥΛΙΔΗΣ, *Επίσκεψις*, 250: ἐκ τῆς μικρᾶς ἐκείνης ὀμιλίας τῆς ἐν νεωτέρᾳ καὶ ὡς εἰπεῖν μειρακιώδει ἔτι τῇ ἡλικίᾳ Ἐνετίῃσιν ποτε πρὸς ἀλλήλους ἡμῖν γενομένης (...) Καθάπου καὶ τὴν τοῦ μακαρίτου ἐκείνου Γεωργίου τοῦ καὶ αὐταδέλφου ταύτης, καὶ ἀδελφὰ ταύτη φρονούντος, τοιαύτην διὰ πείρας ἔγνω ἐν Παταβίῳ πρὸς τινα καιρὸν σὺν αὐτῷ διατρίβων. Demnach wäre es nicht ausgeschlossen, dass Gordios als μεῖραξ, d. h. wohl eher 1678 als nach 1686, zum ersten Mal Venedig besucht. Die bei ΠΑΥΛΙΔΗΣ, *Επίσκεψις*, 251 überlieferte Nachricht, dass Gordios in einem Brief an Angelos Soummakios den Bibliothekar der Marciana Aloisios Gradenigos erwähnt, konnte leider nicht verifiziert werden. Auch der Zusammenhang bleibt unklar: Gradenigos führte einige Zeit die Aufsicht über den griechischen Buchdruck in Venedig, so dass sein Name im Zusammenhang mit einer – auch älteren – Edition gefallen sein kann; eine direkte Begegnung von Gordios und Gradenigos zu postulieren ist daher nicht zwingend. Allerdings starb Gradenigos bereits 1680, was, wenn es sich tatsächlich um eine Begegnung der beiden handelte, ein zusätzliches Indiz für Gordios' Präsenz in Italien vor 1680 wäre. Zu Gradenigos vgl. allgemein Μ. Ι. ΜΑΝΟΥΣΑΚΑΣ, *Αλοῖσιος-Αμβρόσιος Γραδενίγος (1616 ci. -1680)*. ΕΜΑ 5 (1955) 102-148. Α. Ε. ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ, *Ο Αλοῖσιος-Αμβρόσιος Γραδενίγος στη Βενετία (1650-1680)*. Θησαυρίσματα 7 (1970) 139-150 und jetzt auch Α. Π. ΣΤΕΡΓΕΛΛΗΣ, *Τα δημοσιεύματα των Ελλήνων σπουδαστών του Πανεπιστημίου της Πάδοβας τον 17^ο και 18^ο αι.* Αθήνα 1970, hier 155-156.

⁴⁵ Dort verfasste er eine Reihe von Epigrammen auf orthodoxe und katholische Kirchen der Insel, vgl. ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ, *Απαρίθμησις*, hier 54. Auf einem Missverständnis beruht wohl die Behauptung von ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Ο Αναστάσιος Γόρδιος*, 138: *επιστρέφοντας από την Ιταλία (1689) τον βρίσκουμε στο Λαζαρέτο Ιθάκης και ύστερα σε νοσοκομείο στη Ζάκυνθο*. Ibid., 132 verlegt Vasileiou fälschlicherweise seine Rückreise sogar ins Jahr 1686 zurück.

⁴⁶ Es gibt mehrere Belege für seinen Aufenthalt in Padua, vgl. hier, Anm. 44 und das Epigramm auf Georgios Kalafatis (Kapitel IV.). Zu weiteren Belegen zählt das Epigramm auf die katholische Kirche des Hl. Anton auf Zante, ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ, *Απαρίθμησις*, 53. Auch die *Philosophenviten* liefern einen zusätzlichen Anhaltspunkt. In der Vita des Titus Livius wird nämlich seine Herkunft aus Padua besonders betont; ja es scheint sogar, als diene die Aufnahme des Historikers Titus Livius in die *Philosophenviten* dem alleinigen Zweck, die Stadt Padua zu nennen.

⁴⁷ Vgl. das Epigramm auf Emmanouil Vyzantios, ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ, *Επιγράμματα* 322: ἐν τῷ τοῦ Παταουίου ἀρχιλυκεῖω στεφθέντα. Man wird wohl annehmen dürfen, dass Gordios bei diesem Anlass zugegen war.

⁴⁸ Vgl. einen bisher unveröffentlichten Brief Gordios' an Nikolaos Mavrokordatos (undatiert), ΠΑΡΑΝΙΚΑΣ, *Αι σχολαί* 6: αὐτόπτης δὲ καὶ τῆς ἐκείνου [Alexandros Mavrokordatos] μάρκας ἐν τῷ τοῦ Παταουίου λυκεῖῳ τῷ λεγομένῳ βοῦ κρεμαμένης μετὰ πολλῶν ἄλλων κατὰ τὸ ἐκείνων ἔθος καὶ τῆς περι

und Philosophie besucht haben, ohne jedoch ein entsprechendes Universitätsdiplom zu erwerben.⁴⁹ Über etwaigen Aufenthalt bzw. Studium in anderen italienischen Städten gibt es

αὐτοῦ φήμης τῆς παρὰ πάντων συνεχῶς ἀδομένης αὐτήκοος ἐγενόμην. Vermutlich auf diesen Brief verweist ΠΑΡΑΝΙΚΑΣ, *Σχεδίασμα*, 91, Anm. 2. In den bisher veröffentlichten Verzeichnissen der griechischen Studenten in Padua ist Gordios nicht fassbar. Vgl. Γ. Ε. ΤΙΠΑΛΛΟΣ, *Οἱ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Παταβίου Ἕλληνες σπουδασταί*. EEBBS 6 (1929) 369-374. Γ. Σ. ΠΛΟΥΜΙΔΗΣ, *Αἱ πράξεις ἐγγραφῆς τῶν Ἑλλήνων σπουδαστῶν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Παδοῦης. Μέρος Α΄, Artisti 1634 – 1782*. EEBBS 37 (1969-1970) 260-336. Γ. Σ. ΠΛΟΥΜΙΔΗΣ, *Αἱ πράξεις ἐγγραφῆς τῶν Ἑλλήνων σπουδαστῶν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Παδοῦης. (Μέρος Α΄, Artisti). Συμπλήρωμα (ἔτη 1674-1701)*. *Θησαυρίσματα* 8 (1971) 188-204. Γ. Σ. ΠΛΟΥΜΙΔΗΣ, *Αἱ πράξεις ἐγγραφῆς τῶν Ἑλλήνων σπουδαστῶν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Παδοῦης. (Μέρος Α΄. Artisti). Συμπληρώσεις – Διορθώσεις – Προσθήκαι*. EEBBS 38 (1971) 196-206. G. PLUMIDIS, *Gli scolari „oltramaroni“ a Padova nei secoli XVI e XVII*. RESEE 10 (1972) 257-270. Γ. Σ. ΠΛΟΥΜΙΔΗΣ, *Αἱ πράξεις ἐγγραφῆς τῶν Ἑλλήνων σπουδαστῶν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Παδοῦης. (Μέρος Β΄. Legisti 1591-1809)*. EEBBS 38 (1971) 84-195. Auch Vasileiou konnte vor Ort in den Universitätsarchiven nichts ermitteln, vgl. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Ὁ Αναστάσιος Γόρδιος ὡς γιατρός*, 1067 und 1069. Zweideutig ist die Äußerung von Προκοπίου, Δ. ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ, *Ἐπιτετημένη ἐπαρίθμησις τῶν κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα λογίων Γραικῶν, καὶ περὶ τινῶν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι ἀνθούτων*. In: Κ. Ν. Σάθας, *Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη Γ΄*. Βενετία 1873, 480-503, hier 502: ἠκροάσατο καὶ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ σοφῶν. Dazu vgl. Ν. Κ. ΨΗΜΜΕΝΟΣ, *Ἡ «Ἐπιτετημένη Ἐπαρίθμηση» τοῦ Δημητρίου Προκοπίου ὡς πηγὴ γνώσης τῆς νεοελληνικῆς φιλοσοφίας*. HX 24 (1982) 204-248, hier 243, Anm. 128 (ἠκροάσατο ist als schematische Formulierung zu verstehen). Es dürfte sich um keinen Einzelfall handeln, denn auch die Immatrikulation des Iosipos Moisiodox in Padua bleibt nach wie vor unauffindbar, vgl. Π. Μ. ΚΙΤΡΟΜΗΛΙΔΗΣ, *Ἰώσηπος Μοισιόδοξ. Οἱ συντεταγμένες τῆς βαλκανικῆς σκέψης τὸν 18^ο αἰῶνα*. Αθήνα 2004, hier 63, Anm. 33. Ähnlich interpretiert ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Ὁ Αναστάσιος Γόρδιος*, 132, ohne jeglichen Quellenverweis: *Ἀπὸ ἐρευνῆς μας ποὺ ἐγίναν προ ἐτῶν στα ἀρχεῖα τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Πάδοβας προκύπτει, ὅτι ὁ Γόρδιος παρακολούθησε μαθήματα τοῦ Κωττουνιανοῦ Λυκείου καὶ παράλληλα, ὄχι ὡς τακτικὸς φοιτητῆς, ἀλλὰ μάλλον ὡς ἀκροατῆς, «ἠκροάσατο» μαθήματα τῆς ἐλληνικῆς καὶ λατινικῆς γραμματείας καὶ τῆς ἰατροφαρμακευτικῆς στο φημισμένο τότε πανεπιστήμιο τῆς Πάδοβας*.

⁴⁹ ΠΑΥΛΙΔΗΣ, *Ἐπίσκεψις*, 247, Anm. 2 plädiert mit guten Argumenten für diese Ansicht. Gordios war zwar selbst stets hilfsbereit, wenn es um medizinischen Rat ging, doch er scheint seine Grenzen genau gekannt zu haben und im Zweifelsfall verwies er die Hilfesuchenden an einen geschulten Arzt, vgl. den einschlägigen Brief Gordios' bei ΠΑΥΛΙΔΗΣ, *ibid.* ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ, *Διδάσκαλοι*, 134: *ἐξεπαιδεύθη ἐν Παταβίῳ*, mit Verweis auf Gordios' Briefe in der Hs. Θεολογικὴ Σχολὴ Χάλκης 36. ΙΕΖΕΚΙΗΛ Ο ΘΕΣΣΑΛΙΩΤΙΔΟΣ ΚΑΙ ΦΑΝΑΡΙΟΦΕΡΣΑΛΩΝ, *Ἀρχιερεῖς Ἀγραφιῶται*. Θεσσαλικά Χρονικά 3 (1933) 97-101, hier 97, Anm. 1 nimmt an, dass Arsenios Kaloudis Gordios in Padua unterrichtet habe. Die Anreden in zwei überlieferten Briefen des Gordios an Kaloudis vom 31. Juli 1692 und dem 4. Juni 1693 sind jedoch allgemein gehalten [Παντελεήμονος 693, 140^v, 142^v]: *Τῷ πανοσιωτάτῳ ἡγουμένῳ, καὶ σοφωτάτῳ διδασκάλῳ / Τῷ σοφωτάτῳ διδασκάλῳ καὶ πανοσιωτάτῳ καθηγουμένῳ*. Er unterschreibt [142^v] *τῆς πανοσιότητος δοῦλος ἐλάχιστος ἐν Χριστῷ ἀναστάσιος ἱερομόναχος ὁ γόρδιος*. Wenn ein nahes Lehrer-Schüler-Verhältnis bestünde, würde es Gordios ausdrücklich erwähnen. Kaloudis lebt auf Zante und ist seit seinem Studium in Padua eng mit Venedig liiert, vgl. Γ. Σ. ΠΛΟΥΜΙΔΗΣ, *Αἱ πράξεις ἐγγραφῆς τῶν Ἑλλήνων σπουδαστῶν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Παδοῦης. (Μέρος Α΄. Artisti). Συμπληρώσεις – Διορθώσεις – Προσθήκαι*. EEBBS 38 (1971) 196-206, hier 197, No. 1644.

keine zuverlässigen Nachrichten.⁵⁰ Im Sommer 1690 kehrte Gordios auf das Festland zurück und setzte seine pädagogische Tätigkeit bis 1710 in Anatolikon fort,⁵¹ wo ein Großteil seiner Schriften entstand. Ältere Angaben, laut denen Gordios zwischen 1689 und 1692 in Karpenisi, 1695-1698 und 1704 bis 1710 in Anatolikon, womöglich auch in Patras unterrichtet habe, sind also zu korrigieren.⁵² In Anatolikon lehrt Gordios zwischen 1690 und 1710, vielleicht mit kleineren Unterbrechungen, insbesondere zwischen 1700 und 1704;⁵³ ein kurzer Aufenthalt in Patras ist nicht ausgeschlossen.⁵⁴ Im Herbst 1710 begab er sich in sein

⁵⁰ Vgl. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Ο Αναστάσιος Γόρδιος*, 132: *Στη Ρώμη γνωρίσθηκε με πολλούς λατίνους λόγιους και θεολόγους, που εκτίμησαν την άρτια μόρφωσή του και γι' αυτό προσπάθησαν να τον προσηλυτίσουν στα δόγματά τους. Ο Γόρδιος γι' αυτήν την αιτία, αναγκάστηκε κρυφά, να εγκαταλείψει την πρωτεύουσα της δυτικής χριστιανοσύνης.* Aufgrund des Quellenmangels kann über die Richtigkeit dieser Behauptung vorläufig nicht entschieden werden. Vgl. auch GORDIOS, *Sur Mahomet*, hier 286: Argyriou nimmt einen zweiten Aufenthalt in Italien zwischen 1698 und 1701 an (dazu ablehnend vgl. unten) und rezipiert weitgehend (ibid.) ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, op. cit. Eine Erwähnung der Bibliotheca Apostolica Vaticana im Brief vom 29. Oktober 1723 an Symeon, den Bischof von Neochori (Bericht über den Zustand der Klosterbibliotheken der Region), ist kein zwingender Beweis für einen Rombesuch; die Bibliothek wird allgemein als eine der größten erwähnt, neben anderen fürstlichen und königlichen Bibliotheken, die Gordios ganz sicher nicht besucht haben wird, vgl. Π. УСПЕНСКИЙ, *Путешествие въ метеорские и осоолимпниўские монастыри въ Фессалии. С.-Петербургъ 1869*, 540-541, hier 541.

⁵¹ Sein erster Brief aus Anatolikon ist am 18. Juni 1690 datiert [Παντελεήμονος 693, 138^r]; sein letzter am 7. Februar 1707, ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ, *Διδάσκαλοι*, 146. Abzulehnen ist die Annahme von Vasileiou, dass Gordios zwischen 1698 und 1703 erneut Italien besucht habe, vgl. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Ο Αναστάσιος Γόρδιος* 132 und 136, was allenfalls für die Zeitspanne Mai 1700 - November 1702 denkbar wäre. Vgl. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Ο μεγάλος διδάσκαλος*, 175, Anm. 148: *Ίσως έμεινε πέντε χρόνια στην Ιταλία και στο τέλος του 1703 επέστρεψε στην Ελλάδα και δίδαξε στο Αιτωλικό ως το τέλος του 1706.* Dagegen spricht der Umstand, dass Gordios 1701 und 1702 zwei Epigramme auf die Auferstehung Christi schreibt, vgl. ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ, *Επιγράμματα*, 326; vermutlich sind diese in Griechenland entstanden. Außerdem schreibt G. am 4. April 1708 und erneut am 9. April 1710 je ein Epigramm auf die Auferstehung Christi; beide sind in Anatolikon datiert [Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Λαρίσης 18, 285-286].

⁵² ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Ο Αναστάσιος Γόρδιος*, 132.

⁵³ Größere Zeitspannen, in denen seine Anwesenheit in Anatolikon nicht belegt ist, gibt es zwischen dem 17. Juli 1690, ΓΕΔΕΩΝ, *Ημίνωστοι σελίδες*, 110-111 und dem 17. Juli 1691, ΓΕΔΕΩΝ, *Ημίνωστοι σελίδες*, 111-112, dem 4. Juni 1693 [Παντελεήμονος 693, 142^r] und dem 10. Februar 1695 [Παντελεήμονος 693, 142^v], dem 25. März 1696 [Παντελεήμονος 693, 144^{r-v}] und dem 3. September 1697 [Παντελεήμονος 693, 144^v], dem 12. Mai 1700 [Παντελεήμονος 693, 162^v] und dem 3. November 1702 [Βιβλιοθήκη της Χίου «Ο Κοραής» 16, 22^v].

⁵⁴ Kaum jedoch 1712, wie es ΠΑΡΑΝΙΚΑΣ, *Αι σχολαί*, 6 will, da in diesem Jahr Gordios ununterbrochen in Vraniana belegt ist, sondern vielmehr gegen Ende 1690 oder Anfang 1691, vgl. den Brief Gordios' an Benizelos vom 17. Juli 1690, ΓΕΔΕΩΝ, *Ημίνωστοι σελίδες*, 111. Siehe ferner Κ. Ν. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΣ, *Ο Αναστάσιος*

Heimatdorf Vraniana, wo er mit kleineren Unterbrechungen bis zu seinem Tode im Jahre 1729 die Schule leitete.⁵⁵

III. ΙΗΘΗΡ ΨΥΧΩΝ ΤΕ ΚΑΙ ΣΩΜΑΤΩΝ: GORDIOS ALS LEHRER UND THEOLOGE⁵⁶

Die Lehrtätigkeit des Anastasios Gordios hängt unmittelbar mit der Geschichte der Schulen in seiner Heimatregion Agrapha zusammen.⁵⁷ Die Lokalforschung glorifizierte oft die Rolle der Regionalschulen und sprach ihnen ohne genauere Überprüfung ein hohes Niveau zu.⁵⁸ Finanziert wurden sie in mehrfacher Weise. Die Mehrzahl der Schüler musste Schulgebühren entrichten, doch dies scheint keine zuverlässige Einnahmequelle gewesen zu sein, denn oft wurden diese je nach finanzieller Lage, Begabung und persönlichem Verhältnis der Schüler zum jeweiligen Lehrer teilweise oder ganz erlassen.⁵⁹ Üblicherweise wurde parallel dazu ein Kapital angelegt, aus dessen Zinsen die laufenden Kosten des Schulbetriebs gedeckt wurden.⁶⁰ Mitunter legten auch Lehrer ihre Ersparnisse in dieser Weise an.⁶¹ Wie es

Γόρδιος και αι Πάτραι. In: Σύναξις. Ευγένιος ο Αιτωλός και η εποχή του. Καρπενήσιον, 12-14 Οκτωβρίου 1984. Πρακτικά. Αθήναι 1986, 497-498 (ohne neue Erkenntnisse).

⁵⁵ Am 27. September 1710 datiert Gordios seinen ersten Brief in Vraniana [Παντελεήμονος 693, 171^Γ]; bis zu seinem Tode ist seine Anwesenheit in Vraniana, freilich mit kleineren Unterbrechungen, durch die überlieferte Korrespondenz bestens bezeugt. Dazu gehören die Wanderungen im Frühjahr und Sommer 1713 (Kastania-Arachova) und im Winter 1713 und Sommer 1714 (Anatolikon, Arachova), vgl. den Brief vom 1. Dezember 1713 an Athanasios [Παντελεήμονος 693, 175^{Γ-Υ}] und den Brief des Athanasios an seinen Bruder vom 20. September 1714, ΚΟΛΙΑ, *Αθανάσιος* 1992, 104-105, hier 104.

⁵⁶ Die Charakterisierung entstammt einer zeitgenössischen Quelle, der Hs. Ιβήρων 606, vgl. ΑΡΓΥΡΙΟΥ, *Αναστάσιος ο Γόρδιος*, 305.

⁵⁷ Es kann nicht unser Anliegen sein, sie ausführlich zu schildern. Für einen ersten Überblick siehe jetzt M. Α. ΓΚΙΟΛΙΑΣ, *Ιστορία της Ευρυτανίας στους νεότερους χρόνους (1393-1821)*. Αθήνα 1999, insbesondere 423-509, mit weiterführender Bibliographie. Vgl. weiter ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Οι σχολές*, passim. ΒΛΑΧΟΣ, *Ευγένιος ο Αιτωλός*, passim. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Ο μεγάλος διδάσκαλος*, passim. Die wichtigste Quelle für die Frühgeschichte der ersten Schulen der Region stellt die von Gordios verfasste Giannoulisvita dar (=Vita).

⁵⁸ Vgl. etwa Π. Ι. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Βραγγιανών, Σχολή*. ΘΗΕ 1 (1964) Kol. 1029-1030, insbesondere Kol. 1029.

⁵⁹ Giannoulis selbst berücksichtigte nach Möglichkeit die finanziellen Verhältnisse seiner Schüler, *Vita*, 57. Ausstehende Gebühren mussten oft von den Eltern per Mahnbrief eingefordert werden. Wiederholungstätern wurde mit dem Abgang ihrer Sprösslinge von der Schule gedroht, vgl. den undatierten Brief Gordios' an Ieremias, dessen Sohn er unterrichtete, ΔΗΜΑΡΑΣ, *Νεοελληνική επιστολογραφία*, 45-46.

⁶⁰ Vgl. Ε. ΑΓΓΕΛΟΜΑΤΗ-ΤΣΟΥΓΚΑΡΑΚΗ, *Συμβολή στην ιστορία της οικονομικής, κοινωνικής και εκπαιδευτικής ζωής της Λάρισας κατά την Τουρκοκρατία*. ΜΝΕ 3 (1990) 255-332, hier 294ff. Für die Schule in Vraniana vgl. den Bericht in der *Vita*, 63-64. Das benötigte Kapital (über 700 Taler) wurde in Konstantinopel durch Spenden beschafft und dort angelegt, vgl. *ibid.*, 63.

scheint, leitete Gordios keine fest organisierte höhere Schule im heutigen Sinne,⁶² sondern unterrichtete eine sich ständig wandelnde Zahl von Schülern mit unterschiedlichen Kenntnissen und Interessen. Direkte Aussagen über die Lerninhalte sind spärlich.⁶³ Das in der Elementarschule oder parallel von einem anderen Lehrer unterrichtete Lesen und Schreiben wurde in der Regel vorausgesetzt.⁶⁴ Unterrichtet wurde Grammatik, Arithmetik, Poetik und je nach Fähigkeiten und Wunsch der Lehrer und Schüler Philosophie, Geographie, Epistolographie und Latein.⁶⁵ Spezialkenntnisse wie etwa praktische Medizin und Arabisch (wenn kein Studium in Italien angestrebt wurde) konnten nur bei einigen wenigen Lehrern oder bei arabisch-osmanischen Gelehrten erworben werden.⁶⁶

Obwohl sich um Eugenios Giannoulis im Laufe der Zeit ein bedeutender Schülerkreis gebildet hatte,⁶⁷ fiel es schließlich Gordios zu, dessen pädagogisches Lebenswerk fortzusetzen.⁶⁸ Die finanziellen Sorgen machten diese Aufgabe zu einer schweren Bürde.⁶⁹

⁶¹ Giannoulis vermacht in seinem Testament vom 1. Juli 1669 zwecks Anstellung eines Lehrers 25 Gulden an die Kirche der Hl. Dreifaltigkeit in Karpenisi, ΒΛΑΧΟΣ, *Ευγένιος*, 68-69, hier 69.

⁶² Ähnlich ΚΑΡΑΝΑΣΙΟΣ, *Μορφή*, 65-66.

⁶³ Zu den Lerninhalten vgl. allgemein Α. ΣΚΑΡΒΕΛΗ-ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ, *Τα μαθηματάρια των ελληνικών σχολείων της Τουρκοκρατίας. Διδασκόμμενα κείμενα, σχολικά προγράμματα, διδακτικές μέθοδοι. Συμβολή στην ιστορία της νεοελληνικής παιδείας*. Αθήναι 1993, passim.

⁶⁴ Vgl. den Brief an die Eltern eines potentiellen Schülers, der nicht aufgenommen wurde, ΚΑΡΑΝΑΣΙΟΣ, *Μορφή*, 54.

⁶⁵ Vgl. Θ. Α. ΝΗΜΑΣ, *Η εκπαίδευση στη δυτική Θεσσαλία κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας. Συμβολή στη μελέτη του Θεσσαλικού Διαφωτισμού*. Θεσσαλονίκη 1995, hier 200. Vgl. weiter unten.

⁶⁶ Vgl. den Bericht über den mit Gordios korrespondierenden Schüler Giannoulis' Nikolaos Archiatros, *Vita*, 59-60. Manche Lehrer informierten sich über die aktuellen Lehrpläne und Organisation anderer Schulen, vgl. den Brief des Athanasios vom 5. November 1707 aus Anatolikon an Ioakeim (Ioannina), ΚΟΛΙΑ, *Αθανάσιος* 1990, 233-234 und den Brief des Athanasios vom 30. August 1716 an seinen Namensvetter, Lehrer in Arta, ΚΟΛΙΑ, *Αθανάσιος* 192, 125.

⁶⁷ Vgl. *Vita*, 64 über Giannoulis' Schülerkreis in Vraniana und passim über ältere Schüler, insbesondere in Karpenisi. Für eine Gesamtdarstellung siehe ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Ο μεγάλος διδάσκαλος*, passim.

⁶⁸ Nur erwähnt sei die Gründung der Schulen in Arta und Aitolikon auf Betreiben des Giannoulis, *Vita* 65-66. Giannoulis legte eine deutliche Neigung zur Abkehr und Askese an den Tag. Wie Gordios berichtet (*Vita* 75), Εἴλετο γὰρ μᾶλλον παραρριπτεῖσθαι καὶ συγκακουχεῖσθαι τοῖς ἐν τοῖς δυσβάτοις καὶ ἀκάρποις ὄρεσι τῶν Ἀγράφων οἰκοῦσι καὶ ἡσυχίας ἀπολαύειν διηνεκοῦς ἢ κατὰ τὰς εὐρείας καὶ πολλαῖς περιρρομένας τῶν πόλεων ἀφθονίαις ἐν πολλοῖς ἀναστρέφεσθαι τοῖς θορύβοις. Diese zutreffende Charakterisierung lässt sich problemlos auf Gordios übertragen, vgl. unten.

⁶⁹ Vgl. den Brief an Zacharias vom 29. Mai 1682 [Παντελεήμονος 693, 118^r]: Ἴσθι τοιγαροῦν ὅτι τό, κόσμει τὰν ἔλαχες σπάρταν, καὶ ἡ ποιητικὴ μούσα προτρέπεται, καὶ ἡμῖν φίλη ἐς τὰ μάλιστα δοκεῖ ἢ παραίνεσις· κοσμοῦμεν δὲ ἢ δυνάμεθα, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς τῆς τῶν ἀναγκαίων καὶ τῶν

Trotz Ambitionen⁷⁰ obsiegte schließlich sein Pflichtgefühl der engeren Heimat gegenüber: Gordios blieb dort, wo er glaubte, selbst am meisten nützlich sein zu können.⁷¹

Μὲ ὅλον τοῦτο, ὅπου δὲν εἶχα ἐδῶ οὔτε σπίτι οὔτε γυναῖκα οὔτε παιδιά, ἐγύρισα πάλιν καὶ ἦλθα διὰ μόνην τὴν πατρίδα, καὶ πάλιν ἐστενοχωρήθηκα νὰ εὔρω νὰ ὑπάγω εἰς τόπους, ὅπου μὲ ἐγύρευαν, διὰ νὰ περάσω καλλίτερα. Ἀλλὰ δὲν εὔγηκα, ὅχι δι' ἄλλο τίποτε παρὰ μόνον διὰ τὸ χρέος, ὅπου ἔχει ὁ ἄνθρωπος νὰ εὐρίσκεται εἰς τὴν πατρίδα του, ἢ ὅποια ἔχει τὰ δευτερεῖα τῶν γονέων του, τοῦ πατρὸς δηλονότι καὶ τῆς μητρὸς του· καὶ οἱ παλαιοὶ Κρητικοὶ δὲν τὴν ἔλεγαν πατρίδα ἀλλὰ καὶ μητρίδα.⁷²

In den Jahren 1681-1682⁷³ vertrat Gordios den kranken Giannoulis und wurde nach dessen Tod Leiter der Schule in Vraniana (1682 - Ende 1686).⁷⁴ Aufgrund des

ἄλλως χρησίμων στερήσεως. Einer der Gründe dafür ist die Veruntreuung des Kapitals, mit dessen Zinsen die Schule in Vraniana finanziert wurde, vgl. einen undatierten Brief an Apostolakis, ΔΗΜΑΡΑΣ, *Νεοελληνική επιστολογραφία*, 46. Fast alle verfügbaren Mittel investierte Gordios in Bücher. Kein Wunder, dass er sich noch 1724 in einem Brief an Neofytos, den Metropolit von Naupaktos und Arta beklagte, dass er völlig mittellos sei, ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ, *Διδάσκαλοι* 150.

⁷⁰ Er träumte beispielsweise von einer qualifizierten Ausbildung fern von seiner Heimatregion, vgl. den Brief vom 29. Mai 1682 an Zacharias [Παντελεήμονος 693, 116^v]: τελειότερων καὶ ἐπιστημονικωτέρων μαθημάτων ἐγὼ τε καὶ σὺ ἐφιέμενοι, τὴν εἰς ἀλλοδαπὴν τινα φέρουσαν, οὐχ ἅπαξ μόνον, ἀλλὰ καὶ δῖς, καὶ τρίς, καὶ πολλάκις διενουόμεθα οἷ' ἂν ἡμῖν γένοιτο τοῦ ποθομένου τυχεῖν.

⁷¹ Sehr leise erklingt der Vorwurf der Fahnenflucht im Brief an Zacharias vom 29. Mai 1682 [Παντελεήμονος 693, 117^v], der in den Donaufürstentümern Karriere gemacht hatte: σοι τε μισθὸν ἐκ θεοῦ προξενήσειν μέλλοντα, τιμὴν τε οὐκ ὀλίγην, καὶ τοῖς περὶ λόγους σπουδάζουσιν, ὄνησιν οὐ σμικράν, εἰ καὶ δικαιότερον τοῦτο τῇ καθ' ἡμᾶς δυστυχεστάτῃ ἐλλάδι τυχεῖν, ἢ τῇ αὐτόθι μουσίᾳ. αὕτη γὰρ μετὰ τῶν ἄλλων ὧν ἔχει καλῶς, καὶ ἐτέρων οὐκ ἀμοιρεῖ σπουδαίων ἀνδρῶν, καὶ ἐπὶ λόγοις εὐδοκιμούντων· ἢ δ' ἀθλία ἐλλάς ἀντηλλάξατο πάντα τὰ τῆς χειρόνος συστοιχίας, καὶ ἀντὶ σοφίας καὶ λόγου οἷσθ' ὅσην κέκτηται βαρβαρότητα, καὶ ἀντ' ἐλευθερίας ἧς οὐδὲν ἐν βίῳ τερπνότερον τὸν βαρύτατον ὑπῆλθε τῆς δουλείας ζυγόν. Dagegen schätzt Gordios Mazarakis, weil dieser seinem Volk nützlich sei, vgl. den Brief Gordios' an Mazarakis (Anfang der 80er Jahre, nicht näher datierbar) [Παντελεήμονος 693, 114^v].

⁷² ΚΑΡΑΝΑΣΙΟΣ, *Μορφή*, 64.

⁷³ Vgl. Anm. 38.

⁷⁴ Vgl. jetzt ΓΚΙΟΛΙΑΣ, *Ιστορία*, 455-477 und Anm. 43. Zu berichtigen sind alle Angaben bei ΕΥΑΓΓΕΛΙΑΔΗΣ, *Η παιδεία ἐπὶ Τουρκοκρατίας*, I. 275-276 bezüglich Gordios und Mazarakis; dasselbe gilt *grosso modo* auch für ΠΑΡΑΝΙΚΑΣ, *Σχεδιάσμα*, 89-92, insbesondere für die Angabe, dass Gordios zwischen 1683 und 1721 ununterbrochen in Gouva unterrichtet habe, *ibid.*, 91.

Gesundheitszustandes des Giannoulis war die Zahl der fortgeschrittenen Schüler gesunken,⁷⁵ so dass Gordios letztlich vor allem die Elementarschule fortführte.⁷⁶ Seine in diese Zeit datierbaren Schriften sind ausschließlich religiösen Inhalts und weisen auf keine besonders intensive pädagogische Tätigkeit hin.⁷⁷ Unterrichtet wurden Aristoteles,⁷⁸ Korydalleus,⁷⁹ Hippokrates⁸⁰ und diverse theologische Schriften.⁸¹

Nach seiner Rückkehr aus Italien unterrichtete Gordios gemeinsam mit seinem Bruder Athanasios in Anatolikon (1690-1710).⁸² Nicht zuletzt seinetwegen hielt Gordios den

⁷⁵ Vgl. *Vita*, 63. Den undatierten Brief an N. Mazarakis (wohl 1680) [Παντελεήμονος 693, 115^r] unterzeichnen neben Gordios seine Mitschüler Savvas, Ioakeim u. Christoforos, die alle als Adressaten von späteren Briefen des Gordios bekannt sind. Die Vermutung liegt nahe, dass zu dieser Zeit lediglich diese vier fortgeschrittenen Schüler in Vraniana anwesend sind.

⁷⁶ Vgl. den Brief vom 29. Mai 1682 an Zacharias [Παντελεήμονος 693, 188^r]: φοιτῶσι γὰρ συνεχῶς ἡμῖν νέοι πολλοί, ἀλλ' οὐ τῶν εὐπόρων, ἀλλ' οὐδὲ τῶν πλούτῳ κομώντων, οὐδὲ γὰρ ἐστὶ τις ἐνταῦθα τοιοῦτος, πένητες δὲ ὡς καὶ ἡμεῖς αὐτοί. ἀπολαύουσιν οὖν καὶ μαθημάτων τῶν κατὰ τὴν ἡμετέραν δύναμιν, οὐ μὲν οὖν ἐπιστημονικῶν, πλὴν χριστοφόρου τοῦ ἱερομονάχου (...) ἀλλὰ τῆς ἐγκυκλίου καλουμένης παιδείας. Vgl. ΓΚΙΟΛΙΑΣ, *Ιστορία*, 464 und ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Ὁ μεγάλος διδάσκαλος*, 185: *Το γράμμα μας δείχνει πρώτα-πρώτα πως ἡ Σχολή δεν παρείχε πια ἀνώτερη μόρφωση ἀλλὰ «τα ἐγκύκλια μόνο μαθήματα».* Unter seinen Schülern befanden sich auch beide Brüder Euthymios-Eugenios und Athanasios (=Elachistos), vgl. den Brief aus dem Jahre 1686 (nicht näher datierbar) an Ignatios (ebenfalls ein ehemaliger Schüler) [Παντελεήμονος 693, 135^r]. Es ist schwierig, das gebotene Niveau einzuschätzen, doch wohl nicht von ungefähr gesteht Athanasios gewisse Bildungslücken (falls es sich nicht um einen Bescheidenheitstopos handelt), vgl. den Brief vom 2. Januar 1706 an Christoforos, ΚΟΛΙΑ, *Αθανάσιος* 1990, 229-230.

⁷⁷ Vgl. Anhang, No. 1 und 2. Im Brief vom 6. Mai 1681 an Mazarakis beschwert sich Gordios über die offenbar problematische Lage in Vraniana und die Trägheit seiner Einwohner [Παντελεήμονος 693, 115^{r-v}].

⁷⁸ Zu Gordios' Studienzeit vgl. den Brief an Konstantinos, Archipresbyter in Triikka vom 9. Oktober 1677 aus Vraniana, ΚΑΡΑΚΙΤΣΙΟΣ, *Ὁ λόγιος πρωτοπαπᾶς*, 97, Z. 17-18. Weitere Belege: Brief an seinen ehemaligen Schüler Ioakeim (1686, nicht näher datierbar) [Παντελεήμονος 693, 130^v-131^r] (Organon) und der Brief vom 6. Juni 1686 an Nikolaos [Παντελεήμονος 693, 136^v-137^r] (Physica).

⁷⁹ Vgl. den Brief Gordios' an seinen ehemaligen Schüler Ioakeim (1686, nicht näher datierbar) [Παντελεήμονος 693, 130^v-131^r].

⁸⁰ Vgl. den Brief vom 6. Juni 1686 an Nikolaos [Παντελεήμονος 693, 136^v-137^r]. Die volkssprachliche Paraphrase der Aphorismen des Hippokrates muss Gordios demnach nach diesem Datum verfasst haben, vgl. Anhang, 25.

⁸¹ Vgl. den Brief Gordios' vom 1. September 1683 an Konstantinos, Archipresbyter in Triikka, ΚΑΡΑΚΙΤΣΙΟΣ, *Ὁ λόγιος πρωτοπαπᾶς*, 118, Z. 3-8 (Bryennios).

⁸² Vgl. bereits den Brief an Benizelos vom 17. Juli 1690, ΓΕΔΕΩΝ, *Ἡμίγνωστοι σελίδες*, 111. Abzulehnen sind sämtliche Angaben bezüglich Gordios' und Mazarakis' Lehrtätigkeit bei ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ, *Ἡ παιδεία ἐπὶ Τουρκοκρατίας*, I. 268. Vgl. ΠΑΡΑΝΙΚΑΣ, *Σχεδιάγραμμα*, 93-94. Zur Lehrtätigkeit des Athanasios vgl. Gordios' Brief vom 28. Dezember 1699 an Athanasios, der zu dieser Zeit im Kloster Tetarna weilte [Παντελεήμονος 693, 158^r].

zahlreichen Abwerbungsversuchen stand.⁸³ Über den Schulbetrieb in Anatolikon sind wir aus der Korrespondenz beider Brüder und aus ihren pädagogischen Schriften etwas besser unterrichtet. Zum Lehrstoff gehörten Grammatik,⁸⁴ Metrik,⁸⁵ Rhetorik,⁸⁶ Philosophie (Logik),⁸⁷ Epistolographie,⁸⁸ Medizin,⁸⁹ Geographie⁹⁰ und Latein,⁹¹ vielleicht auch

1700 wollte Athanasios Anatolikon für ein Jahr verlassen, um anderswo zu unterrichten, vgl. den Brief des Anastasios an Athanasios vom 26. März 1700 [Παντελεήμονος 693, 160^v]. Anastasios riet ihm dringend von dem ihm angebotenen Engagement ab; spätestens am 19. November 1700 war Athanasios wieder in Anatolikon, ΚΟΛΙΑ, *Αθανάσιος* 1990, 225-226. Eugenios ist zu dieser Zeit ebenfalls in Anatolikon bezeugt, vgl. den Brief vom 20. Juni 1699 an Athanasios [Παντελεήμονος 693, 152^v-153^v].

⁸³ ΔΑΠΟΝΤΕΣ, *Κατάλογος ιστορικός*, 121. Vgl. den Brief vom 16. April 1700 an Athanasios [Παντελεήμονος 693, 161^v] und den Brief vom 17. April 1700 an Athanasios [Παντελεήμονος 693, 162^v]: δὲν ἤξεύρεις ἐσύ, ὅτι ἐγὼ ἐπῆγα εἰς τὴν βενετίαν καὶ διὰ λόγουσου ἐγύρισα εἰς τὸ ἀνατωλικόν, καὶ δὲν ἐπῆγα εἰς ἄλλους τόπους ὅπου μὲ ἐγύρευαν ἀπ' ἐκεῖ νὰ παγένω; διατὶ δὲν ἐγύρευα μόνον τὸ ἐδικόν μου συμφέρον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐδικόν σου, καὶ ἀλλουνῶν ἐδικῶν μας· τοῦτο σὺ φαίνεται πῶς νὰ τὸ κάμνης τρόπον τινὰ, νὰ γυρεύης μόνον τὰ ἐδικά σου, καὶ ἄλλο τίποτε δὲν σοῦ μέλλει· ἀμὴ ἐγὼ νὰ ἔκαμνα ἔτζη, δὲν ἤμουν ἐδῶ νὰ σήπομαι εἰς τὸ ἀνατωλικόν. Gordios beklagt sich wiederholt über die Zustände in Anatolikon, vgl. den Brief vom 30. September 1692 an Grigorios, den Bischof von Litza und Agrapha [Παντελεήμονος 693, 141^v]. Es gab offenbar Befürchtungen, dass er die Schule verlassen würde, so dass er seinen Bruder diesbezüglich beschwichtigen musste, vgl. den Brief vom 5. Mai 1699 an Athanasios [Παντελεήμονος 693, 150^{r-v}]. Doch im Inneren hatte er weiterhin Bedenken, vgl. den Brief vom 23. November 1699 an den Metropolitanen von Naupaktos und Arta [Παντελεήμονος 693, 157^v]. Er verstand es sehr wohl, Angebote jahrelang diplomatisch hinauszuschieben, ohne sie endgültig auszuschlagen, vgl. etwa die Briefe vom 9. Juni und 18. August 1706 an Neofytos, den Metropolitanen von Arta, ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ, *Οἱ διδάσκαλοι*, 140-141 und 142 (Plan einer gemeinsamen Reise nach Konstantinopel).

⁸⁴ Es ist anzunehmen, dass gerade dort ein Großteil der von Gordios verfassten Lehrbücher geschrieben wurde. Dazu gehört etwa eine Verdichtung der Grammatik von Theodoros Gazis in politischen Versen (Anhang, 17), ein Handbuch der Orthographie (Anhang, 21) und der Wortarten (Anhang, 26). Athanasios verfasste in dieser Zeit eigene Abrisse aus bewährten Handbüchern für den Grammatikunterricht. Vgl. die Hs. Παντελεήμονος 818, SP. LAMPROS, *Catalogue of the Greek Manuscripts on Mount Athos*. I. Cambridge 1895. II. Cambridge 1900, hier II. 440 (Bearbeitung der Grammatik von Hilarion Kigalas) und BAR 707 (372), C. LITZICA, *Catalogul manuscriptor grecești*. București 1909, 448 (Abriss der Laskaris-Grammatik in Dialogform).

⁸⁵ Περὶ τῆς κατὰ λόγον ποσότητος τῶν συλλαβῶν ἐγχειρίδιον (1698, vgl. Anhang, 15).

⁸⁶ Τέχνης ῥητορικῆς εἰσαγωγικὴ διδασκαλία μετὰ πράξεως ἐν δέκα τμήμασι διηρημένη (1698, vgl. Anhang, 16.) Zur Rhetorik vgl. allgemein ΣΚΑΡΒΕΛΗ-ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ, *Τα μαθηματάρια*, 89-124.

⁸⁷ Συντομωτάτη ἔκθεσις λογικῆς, vgl. Anhang, 22 (1697 in Anatolikon). Gordios hatte auch die Schriften des Al. Mavrokordatos rezipiert, vgl. den Brief an Nikolaos Mavrokordatos, ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Ὁ Αναστάσιος Γόρδιος ὡς γιατρός*, 1070.

⁸⁸ Athanasios liest die Briefe des Photios und unterrichtet Synesios, vgl. Ολυμπιώτισσης 109 (Briefe des Photios), ΕΥ. ΣΚΟΥΒΑΡΑ, *Ὀλυμπιώτισσα*. Αθήνα 1967, 316 und Παντελεήμονος 693, 239^f-248^v, LAMPROS, op.

Grundlagen der Physik.⁹² Zu den im Unterricht behandelten Schriftstellern gehörten Philostrat,⁹³ Isokrates, Lukian, Plutarch, Gregor von Nazianz, Basileios der Große,⁹⁴ Aristoteles⁹⁵ - für Unterrichtszwecke wurden sogar zweisprachige griechisch-lateinische Ausgaben aus Padua angefordert⁹⁶ - Plinius⁹⁷ und Synesios.⁹⁸ Gordios bat wiederholt um die

cit. II. 416 (Hypotheseis der Synesios-Briefe). Zur Epistolographie vgl. allgemein ΣΚΑΡΒΕΛΗ-ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ, *Τα μαθηματάρια*, 79-87.

⁸⁹ Athanasios schreibt ein medizinisches Traktat des Nikolaos Ieropais ab, ΚΟΛΙΑ, *Αθανάσιος* 1992, 154: ΕΒΕ 3099, vgl. jetzt die Edition ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΙΕΡΟΠΑΙΔΟΣ ΕΞ ΑΓΡΑΦΩΝ, *Εκδόσεις μερικά εις αρχάριον ιατρών*. Πρόλογος Γ. Ν. Αντωνακόπουλος. Εισαγωγή-Έκδοση Α. Τσελίκας – Γ. Ν. Ηλιούδης. Λάρισα 1997.

⁹⁰ Vgl. den Brief des Athanasios an Alexios Spanos vom 2. August 1713, ΚΟΛΙΑ, *Αθανάσιος* 1992, 88. Er bittet um die Zusendung des geographischen Traktats des Metropolitens von Athen Meletios Mitros zwecks Anfertigung einer Abschrift. Zu Mitros vgl. Ν. Α. ΒΕΕΣ, *Meletios Mitros aus Janina und die Chronik von Morea*. ΒΝJ 17 (1939/43) 92-107, insbesondere 96-97. Dasselbe Anliegen hat Athanasios in seinem Brief an Anastasios Vasileiou aus Ioannina; er bittet ihn um die Zusendung eines gedruckten Exemplars oder einer Kopie der Schrift zwecks Abschrift oder um die Anfertigung einer Abschrift und deren Zusendung, vgl. den Brief vom 5. Oktober 1716, ΚΟΛΙΑ, *Αθανάσιος* 1992, 127-128. Es handelte sich um ein Standardwerk, vgl. Τ. ΑΘ. ΓΡΙΤΣΟΠΟΥΛΟΣ, *Τα εν τη Σχολή Δημητσάνης διδασκόμενα μαθήματα*. Αθηνά 66 (1962) 115-186, hier 175. Vgl. weiter den Brief des Athanasios (um 1706) an Christoforos, ΚΟΛΙΑ, *Αθανάσιος* 1990, 230-231, hier 230 (Ptolemaios).

⁹¹ Vgl. den Brief des Athanasios (um 1706) an Christoforos, ΚΟΛΙΑ, *Αθανάσιος* 1990, 230-231, hier 230 (Athanasios bittet statt seines Bruders, der gerade krank ist, um die Zusendung von Büchern): καὶ ἕτερον εἰς μῆκος μικρὸν γραϊκολατῖνον, διαφόρων ποιημάτων γέμον. Vgl. weiter den Brief vom 16. Oktober 1713 an Tzanetos Kalofonos aus Zakynthos (Zusendung von Büchern aus Süditalien), ΚΟΛΙΑ, *Αθανάσιος* 1992, 92-93, hier 93.

⁹² Vgl. Gordios' Brief vom 10. Februar 1695 an Dimitrios [Παντελεήμονος 693, 142^v].

⁹³ Vgl. den undatierten Brief Gordios' an Ioakeim, dessen Sohn von Athanasios unterrichtet wurde, ΔΗΜΑΡΑΣ, *Νεοελληνική επιστολογραφία*, 45.

⁹⁴ Vgl. hier, Anhang, 27 (psychagogische Hermeneia).

⁹⁵ Die Belege sind zahlreich. Speziell für Unterrichtszwecke vgl. den Brief des Athanasios vom 9. Mai 1713 an Anastasios Nikolopoulos, ΚΟΛΙΑ, *Αθανάσιος* 1992, 85-86.

⁹⁶ Vgl. den Brief des Athanasios vom 19. Oktober 1713 an Dimitrios Kyritzopais, ΚΟΛΙΑ, *Αθανάσιος* 1992, 94-95, hier 94 (De caelo, Dialectica, Topica, Metaphysica). Dazu vgl. eine Ausgabe der Rhetorik des Aristoteles *Ad usum seminarii Patavini*, Ν. GAIDAGIS, *Catalogul cǎrtelor Grecești de la Biblioteca Centrală Universitară „M. Eminescu“*. I. Iași 1974. II. Iași 1975, hier I., 194.

⁹⁷ Vgl. den Brief des Athanasios an Dimitrios Kyritzopais vom 2. Juli 1714, ΚΟΛΙΑ, *Αθανάσιος* 1992, 101-102, hier 102.

⁹⁸ Es ist davon auszugehen, dass Gordios eine Ausgabe der Briefe des Synesios besaß, vgl. ΚΑΡΑΝΑΣΙΟΣ, *Μορφή*, 58. Mit Gewissheit kann dies von seinem Bruder Athanasios behauptet werden, vgl. Anm. 89 und den Brief Gordios' an Athanasios vom 2. August 1699 [Παντελεήμονος 693, 153^v], dem er von der Entwendung der ἐξηγηταῖς ἐπιστολαῖς τοῦ Συνεσίου aus dessen verschlossener Truhe berichtete. Vgl. weiter einen Brief an Christoforos, ΚΑΡΑΝΑΣΙΟΣ, *Μορφή*, 58 Anm. 15.

Zusendung einer Reihe von theologischen Traktaten, ungewiss, ob für Privat- oder Schulgebrauch.⁹⁹ Bücher waren seine große Leidenschaft.¹⁰⁰ Er erbt einen Teil der Bibliothek von Eugenios Giannoulis¹⁰¹ und baute diese systematisch aus, indem er Bücher aus Nachlässen aufkaufte und Abschriften anfertigen ließ. Es wurden Bücher aus Klosterbibliotheken entlehnt oder mit anderen Gelehrten ausgetauscht.¹⁰² Aufschlussreich für die Anordnung und Zusammensetzung der Bestände seiner Bibliothek ist der Vergleich mit einem Gordios zugesandten Bibliothekskatalog des Klosters Iviron auf dem Heiligen Berg. Gordios' Privatbibliothek umfasste laut diesem Zeugnis Schriften aus verschiedenen Gebieten der Grammatik, Lexikographie, Poesie, Historiographie, Rhetorik, Medizin, Logik, Dialektik, Philosophie und Mathematik. Parallel dazu wurden umfangreiche Bestände exegetischer und theologischer Schriften angelegt.¹⁰³ Die Bibliothek scheint auch anderen Lokalgelehrten zugänglich gewesen zu sein.¹⁰⁴

Anastasios Gordios entstammte einem orthodoxen Umfeld,¹⁰⁵ wenn auch seine Lehrer Giannoulis und Mazarakis mehrmals einer Annäherung an das protestantische Lager geziehen

⁹⁹ Vgl. beispielsweise den Brief Gordios' vom 31. Juli 1692 an Arsenios Kaloudis [Παντελεήμονος 693, 140^v] (Schriften des Gerasimos Vlachos). Zu Vlachos' theologischen Schriften vgl. B. N. ΤΑΤΑΚΗΣ, *Γεράσιμος Βλάχος ο Κρής (1605/7-1685). Φιλόσοφος, θεολόγος, φιλόλογος*. Βενετία 1983, 44-45; darunter auch ein Traktat *Περὶ τῆς τοῦ Μωάμεθ θρησκείας καὶ κατὰ Τούρκων*, *ibid.*, 45 (vgl. ebenfalls M. ΜΑΝΟΥΣΑΚΑΣ, *Δύο άγνωστα έργα του Γερασίμου Βλάχου εις αγορευτικόν κώδικα*. ΚΧ 8 (1954) 55-60, hier 56). Vgl. weiter den nicht näher datierbaren Brief (1698) an Grigorios, den Metropolit von Naupaktos und Arta [Παντελεήμονος 693, 150^v]: ein Buch soll mit einer Schrift des Meletios Syrigos zusammengebunden werden. Es handelt sich wohl um die *Αντίρρησις* (Polemik gegen die Confessio des Loukaris), vgl. PODSKALSKY, *Η ελληνική θεολογία*, 273, Anm. 135 und 277, Anm. 148.

¹⁰⁰ Vgl. ΚΑΡΑΝΑΣΙΟΣ, *Η συμβολή*, 53: Εγώ, ἕως ὅπου ἀναπνέω, βιβλία προσκεῖσθαι βούλομαι. Καὶ ἂν εἶχα θησαυρὸν χρημάτων, ἤθελα τὸν ἐξοδιάσει εἰς θησαυρὸν βιβλίων.

¹⁰¹ Giannoulis scheint im Testament seine Bibliothek an Gordios und Christoforos vermacht zu haben; zur endgültigen Teilung ist es nicht einmal 1723 gekommen, wie wir dem Brief Gordios' an Christoforos vom 15. November 1723 entnehmen können, ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Ο μεγάλος διδάσκαλος*, 150, Anm. 123.

¹⁰² Gordios hatte sich beispielsweise Bücher aus dem Kloster Dousikou geliehen, vgl. den Brief vom 16. April 1683, ΣΟΦΙΑΝΟΣ, *Ο Αναστάσιος Γόρδιος*, 37 [Bibliothèque Royale de Belgique II. 2406, 288^v-289^v]. Vgl. weiter den Brief Gordios' an Christoforos vom 15. November 1723, ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Ο μεγάλος διδάσκαλος*, 150, Anm. 123.

¹⁰³ Vgl. den Brief vom 16. April 1727 an Neofytos, den Metropolit von Naupaktos und Arta, ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ, *Διδάσκαλοι*, 151-152.

¹⁰⁴ Vgl. den Brief an seinen ehemaligen Schüler Ioakeim (1686, nich näher datierbar) [Παντελεήμονος 693, 130^v-131^v]. Obwohl nicht alle erwünschten Werke vorhanden waren, wurden die Bestände gerne genutzt – etwa für die Entlehnung erbaulicher Unterhaltungsliteratur. Dazu vgl. den Brief des Athanasios an Georgios Ieropais vom 27. Januar 1717, ΚΟΛΙΑ, *Αθανάσιος* 1992, 133-135, hier 134.

¹⁰⁵ Vgl. G. P. HENDERSON, *The revival of Greek Thought 1620-1830*. Edinburgh and London 1971, 38-39.

wurden.¹⁰⁶ Sein 1729 kurz vor dem Tod verfasstes Testament¹⁰⁷ deutet an, dass er sich mit Vorwürfen hinsichtlich seiner Strenggläubigkeit konfrontiert sah. Er betonte nachdrücklich, dass er sich weder den katholischen noch den protestantischen Dogmen in irgendeiner Weise angenähert, sondern dass er sie stets mit Wort und Tat bekämpft und der antiwestlichen Polemik sekundiert habe. Der Katholizismus und der Protestantismus seien die gegenwärtigen Feinde der orthodoxen Christen.¹⁰⁸

Gordios' theologische Schriften scheinen diesen Behauptungen nicht zu widersprechen. Ein Gesamturteil zu fällen ist jedoch nicht möglich, da sie zu einem guten Teil unediert bleiben oder womöglich sogar verschollen sind. Neben Akoluthien,¹⁰⁹ volkssprachlichen Paraphrasen von Heiligenviten¹¹⁰ und Homilien (Ioannes Chrysostomos)¹¹¹ verfasste Gordios Lobgedichte auf Heilige¹¹² und Auszüge aus verschiedenen exegetischen Schriften.¹¹³ Aufschlussreicher sind dagegen zwei volkssprachliche Paraphrasen von älteren dogmatischen Schriften.¹¹⁴ Gordios befasst sich demnach mit Problemen der Christologie (Traktat des Hermonymos von Sparta)¹¹⁵ und der Transsubstantiationslehre (Traktat des Theodoros Abu Qurra).¹¹⁶ In den 70er Jahren des 17. Jahrhunderts scheint sich eine rege Diskussion zu diesem Thema zwischen mehreren Korrespondenten aus Gordios' Bekanntenkreis entwickelt zu haben. Giannoulis und Mazarakis wurden gebeten, zum Thema

¹⁰⁶ Nikolaos Myrokovitis bat Mazarakis um Stellungnahme zur Transsubstantiationslehre; die Antwort des Mazarakis auf sein Schreiben wurde von ihm als häretisch bezeichnet, ΧΑΤΖΗΜΑΝΟΥ, *Η επίδραση*, 12. Vgl. den einschlägigen Brief von Mazarakis an den Priester Nikolaos vom 16. Dezember 1678, *ibid.*, 15-20. Mazarakis dachte sogar daran, sich nach England abzusetzen, vgl. den Brief Mazarakis' an Giannoulis vom 18. Oktober 1679, ΣΤΕΦΑΝΗΣ-ΠΑΠΑΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ-ΘΕΟΔΩΡΙΔΗ, *Ευγενίον Γιαννούλη*, Suppl. No. 31, 513-514, hier 513, Z. 10-12. Zu Giannoulis, der ein enges Verhältnis zum Patriarchen Kyrillos Loukaris hatte vgl. *Vita*, 43-44 (Einladung nach Konstantinopel) und 46-51 (Giannoulis schreibt eine Akolouthie auf Loukaris und wird deshalb vom Patriarchen Kyrillos II. Kontaris verfolgt).

¹⁰⁷ Vgl. GORDIOS, *Sur Mahomet*, 290. Ed. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Ο Αναστάσιος Γόρδιος* 142-147.

¹⁰⁸ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Ο Αναστάσιος Γόρδιος*, 143, Z. 31-41.

¹⁰⁹ Vgl. Anhang, 1. und 4.

¹¹⁰ Vgl. Anhang, 2.

¹¹¹ Vgl. Anhang, 7.

¹¹² Vgl. Anhang, 5.

¹¹³ Vgl. Anhang, 6., 11. und 12.

¹¹⁴ Solche Paraphrasen hält Gordios für nützlich, vgl. den Brief vom 29. Mai 1682 an Zacharias [Παντελεήμονος 693, 188^v].

¹¹⁵ Vgl. Anhang, 10 und ARGYRIOU, *La littérature grecque*, 271. Dieses Werk gehört zur orthodoxen Polemik gegen den Islam, vgl. *ibid.*

¹¹⁶ Vgl. Anhang, 9.

der Transsubstantiationslehre Stellung zu nehmen; während Giannoulis auswich, legte Mazarakis seinen Standpunkt ausführlich dar, der jedoch als „kalvinistisch“ abgetan wurde.¹¹⁷ Es ist nicht unwahrscheinlich, dass gerade diese Diskussion den Anstoß zur Übersetzung des zweiten Traktates gab. Die von Gordios eigens verfasste knappe Abhandlung über das Taborlicht wurde später von Nikiforos Theotokis als häretisch bezeichnet.¹¹⁸ Alle diese Schriften und Übersetzungen sind zu seinen Lebzeiten unediert geblieben; als man 1721 überlegte, eines seiner Werke drucken zu lassen, brachte dies G. in große Verlegenheit.¹¹⁹

In einer späten Lebensphase entstanden, scheint die einzige große theologische Schrift des Anastasios Gordios, sein Traktat *Über Mohammed und gegen die Lateiner*, erst postum „freigegeben“ worden zu sein.¹²⁰ Das Traktat nimmt eine herausragende Stellung in der antilateinischen und antiislamischen griechischen Polemik in der Zeit der Türkenherrschaft ein. Aufschlussreicher noch als der partielle und unsystematische Kommentar zur Offenbarung Johannis ist Gordios' Stellungnahme zum eschatologischen Diskurs und seine

¹¹⁷ Vgl. den Brief von Nikodimos Mazarakis an Gordios vom 8. Dezember 1678 [Παντελεήμονος 693, 15^v-16^r = Bibliothèque Royale de Belgique II. 2406, 237^v], den Brief Gordios' vom Anfang der 80. Jahre (nicht näher datierbar) [Παντελεήμονος 693, 114^{r-v}] und den Brief vom 20. Juli 1678 an Konstantinos, Archipresbyter in Triikka, ΚΑΡΑΚΙΤΣΙΟΣ, *Ο λόγιος πρωτοπαπάς*, hier 99, Z. 20-26, den er um die Zusendung von zusätzlichen Materialien zur Eucharistielehre bittet. Zur ausweichenden Antwort Giannoulis' vgl. seinen Brief vom 6. Mai 1678 an Konstantinos, Archipresbyter in Triikka, ΣΤΕΦΑΝΗΣ – ΠΑΠΑΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ-ΘΕΟΔΩΡΙΔΗ, *Ευγενίου Γιαννούλη*, No. 134, 287-289, hier Z. 45-54.

¹¹⁸ Vgl. Anhang, 8 und ARGYRIOU, *Les exégèses grecques*, 301, Anm. 1.

¹¹⁹ Vgl. den Brief vom 12. Juni 1721 an Neofytos, den Metropoliten von Naupaktos und Arta, ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ, *Διδάσκαλοι*, 150.

¹²⁰ Vgl. Anhang, 3. und ΑΡΓΥΡΙΟΥ, *Αναστάσιος ο Γόρδιος*, passim. ARGYRIOU, *Anastasios Gordios*, passim und ARGYRIOU, *Les exégèses grecques*, 305-354. Die in der Hs. Ιβήρων 604, 279^r-303^v überlieferte Στηλίτευσις τῆς Λατεινικῆς αἰρέσεως wurde ebenfalls Gordios zugeschrieben, LAMPROS, *Catalogue* II. 183. Argyriou konnte jedoch zeigen, dass sie von einem Schüler des E. Voulgaris (Vissarion aus Rapsani) verfasst wurde, vgl. ARGYRIOU, *Remarques*. Diese Zuweisung akzeptiert auch Podskalsky, vgl. PODSKALSKY, *Η ελληνική θεολογία* 386, Anm. 545 (ibid., 106, Anm. 4 hält er sie jedoch versehentlich aufrecht). Die Schrift ist durch den Kolophon der Hs. Παντελεήμονος 639, fol. 154 in das Jahr 1703 datiert, LAMPROS, *Catalogue* II. 408-409, hier 409. Textinhärente Faktoren sprechen jedoch für eine spätere Datierung, vgl. ARGYRIOU, *Sur Mahomet*, 294-295; die Schrift sei zwischen 1717 und 1723 entstanden. Für eine längere Entstehungszeit spreche auch fehlende Stringenz und die unausgeglichene Strukturierung der Schrift, vgl. ibid. Die Hs. Μετόχιον του Παναγίου Τάφου 120, Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ-ΚΕΡΑΜΕΥΣ, *Ιεροσολυμιτική Βιβλιοθήκη* IV. 108-109, hier 108 informiert uns über die postum erfolgte Freigabe. ΖΑΒΙΡΑΣ, *Νέα Ελλάδα*, 135 datiert die Schrift fälschlich noch später, sogar in die Zeit nach dem Tod des Verfassers. Mit der Exegese der Offenbarung Johannis befasst sich Gordios spätestens seit 1682, vgl. den Brief aus dem Jahre 1682 (nicht näher datierbar) an den Priester Nikolaos Myrokovitis [Bibliothèque Royale de Belgique II. 2406, 242^v-243^r].

knappe, pathetische Beschreibung des gegenwärtigen Zustandes der Orthodoxie.¹²¹ Gordios kennt ältere Kommentare zur Offenbarung Johannis – namentlich Arethas und Maximos Peloponnesios - und schließt sich ihrem historischen Erklärungsansatz an.¹²² Auch in seiner antilateinischen Polemik folgt er älteren Strömungen,¹²³ insbesondere Zacharias Gerganos.¹²⁴ Neu ist Gordios' ablehnende Haltung gegenüber dem herkömmlichen eschatologischen Schrifttum, sofern sich dieses nicht auf eindeutige Belegstellen aus der Heiligen Schrift stützt.¹²⁵ Russland kommt laut Gordios eine wichtige Rolle als Wahrer der Orthodoxie zu; es ist die Wüste, in der diese Zuflucht findet.¹²⁶ Er glaubt jedoch nicht an die Auferstehung des Reiches, sondern lehnt jede Zukunftsperspektive des Griechentums, insbesondere aber die Vorstellung von einer Befreiung durch das *blonde Geschlecht* kategorisch ab. Seine kompromisslose Haltung mag aus der Sicht nach 1770 gerechtfertigt gewesen sein. Kaisarios Dapontes billigte sie 1784 sogar ausdrücklich.¹²⁷ Doch für Gordios' Zeitgenossen war diese Position radikal,¹²⁸ seine Behauptungen geradezu schockierend.¹²⁹ Nichtsdestotrotz beeinflusste er nachhaltig nicht nur spätere Kommentatoren der Offenbarung Johannis wie Pantazis von Larisa, Theodoret von Ioannina oder Kyrillos Lauriotis,¹³⁰ sondern den ganzen

¹²¹ Vgl. GORDIOS, *Sur Mahomet*, 301: *Il n'existe certainement pas de description aussi vivante et aussi pathétique des conditions dans lesquelles vivait l' Eglise orthodoxe pendant la période de l'occupation turque.*

¹²² ARGYRIOU, *Les exégèses grecques*, 349. Zu Maximos Peloponnesios vgl. jetzt PODSKALSKY, *H ελληνική θεολογία*, 209-212. Gordios erwähnt sogar ausdrücklich Arethas' Kommentar in einem Brief aus dem Jahre 1682 an den Priester Nikolaos Myrokovitis [Bibliothèque Royale de Belgique II. 2406, 244'-245'].

¹²³ ARGYRIOU, *Les exégèses grecques*, 347.

¹²⁴ Vgl. ARGYRIOU, *Les exégèses grecques*, 350-351, PODSKALSKY, *H ελληνική θεολογία*, 217-220 und A. ΑΡΓΥΡΙΟΥ, *Εξήγησις εις την του Ιωάννου του υψηλοτάτου θεολόγου Αποκάλυψιν Ζαχαρία του Γεργάνου από την Αρτα*. ΕΣΣΜ 4 (1973) 367-400, insbesondere 380. Gerganos sah im Katholizismus eine weitaus schlimmere Bedrohung für die Existenz der Orthodoxie als im Islam.

¹²⁵ Vgl. ARGYRIOU, *Les exégèses grecques*, 348: *La composition de son exégèse semble avoir pour but la dénonciation de cette littérature eschatologique dépourvue de fondements bibliques.* Vgl. GORDIOS, *Sur Mahomet*, 350, Z. 11-15.

¹²⁶ Vgl. GORDIOS, *Sur Mahomet*, 335, Z. 13-19.

¹²⁷ Κ. ΔΑΠΟΝΤΕΣ, *Κατάλογος ιστορικός αξιόλογος των καθ'ημάς χρηματισάντων επισήμων Ρωμαίων, καί τινών μεγάλων συμβεβηκότων και υποθέσεων, αρχόμενος από του χιλιοστού εκατοσιοστού έτους, έως του ενεστώτος ογδοηκοστού τετάρτου*. In: Κ. Ν. Σάθας, *Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη Γ'*. Εν Βενετία 1872, 73-200, hier 119-120.

¹²⁸ Vgl. ARGYRIOU, *Les exégèses grecques*, 330.

¹²⁹ Vgl. die Notiz in der Hs. Μετόχιον του Παναγίου Τάφου 120, ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ-ΚΕΡΑΜΕΥΣ, *Ιεροσολυμιτική Βιβλιοθήκη* IV. 108-109, hier 108.

¹³⁰ Vgl. ARGYRIOU, *Les exégèses grecques*, 353 und passim.

eschatologischen Diskurs.¹³¹ Diese nüchterne Haltung wurde seinem Geschichtsverständnis bzw. seiner Sorge um das leidende griechische Volk zugeschrieben, welches im Falle einer Insurrektion mit fatalen Konsequenzen zu rechnen hätte.¹³²

Besonders aufschlussreich ist seine Haltung gegenüber der katholischen Kirche.¹³³ Die Orthodoxie¹³⁴ sei laut Gordios von zwei Erzfeinden umzingelt, die wie schwarze Wolken am Himmel aufzögen: Im Osten und im Süden lauere der Islam,¹³⁵ im Westen und im Norden die Lateiner.¹³⁶ Die Lage sei prekär, denn meide man den einen, so falle man dem anderen zum Opfer. Beide Gefahren zu umschiffen sei nicht leicht.¹³⁷ Nur ein ganz kleiner Teil der Ökumene sei noch orthodox, namentlich Teile des Osmanischen Reiches und Russland.¹³⁸ Selbst diese Rückzugsgebiete seien jedoch bedroht, weil man zwar die tradierten Dogmen noch hochhalte, die Moral aber mehr und mehr den westlichen Konventionen angepasst werde.¹³⁹ Während der Islam vor allem für die Armen und Ungebildeten einen Ausweg aus ihrer schwierigen Lebenssituation darstelle, fühle sich die Elite viel stärker zum Papsttum hingezogen. Die einen würden dazu durch ihre Armut gezwungen; die anderen dagegen schlägen aus freien Stücken (ἰδιοπροαιρέτως) den Weg der Apostasie ein.¹⁴⁰ Das materielle Leid unter der osmanischen Herrschaft¹⁴¹ veranlasse viele Griechen dazu, ihre Heimat zu verlassen, um im Westen bessere Lebensbedingungen zu suchen. Denjenigen, die sich ob ihres Studiums oder Geschäfte in den Machtbereich des Papstes begäben, drohe jedoch eine viel größere Gefahr, nämlich eine spirituelle; sie gingen der göttlichen Gnade verlustig und

¹³¹ Vgl. Π. Μ. ΚΙΤΡΟΜΗΛΙΔΗΣ, *Νεοελληνικός Διαφωτισμός. Οι πολιτικές και κοινωνικές ιδέες*. Αθήνα 2000, hier 171.

¹³² ARGYRIOU, *Les exégèses grecques*, 329.

¹³³ Diese kann auch außerhalb des Traktats dingfest gemacht werden, vgl. etwa den Brief vom 10. Oktober 1706 an Neofytos, den Metropolit von Naupaktos und Arta, ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ, *Διδάσκαλοι*, 143 (Petros Arkoudios; zu ihm vgl. PODSKALSKY, *Η ελληνική θεολογία*, 212-217). Vgl. weiter den Brief vom 28. März 1680 an Eustathios [Bibliothèque Royale de Belgique II. 2406, 216'] (Résumé eines Briefes von Germanos Lokros; Bericht über Hilarion Kigalas und seine Akzeptanz der unbefleckten Empfängnis Mariä). Siehe auch Gordios' Brief vom 18. Februar 1682 an Christodoulos, ΚΑΡΑΚΙΤΣΙΟΣ, *Η ελληνική παιδεία*, 68, Z. 23-29 (Fegefeuer).

¹³⁴ Vgl. die geographische Eingrenzung, GORDIOS, *Sur Mahomet*, 402, Z. 17-25.

¹³⁵ GORDIOS, *Sur Mahomet*, 396, Z. 3-8.

¹³⁶ GORDIOS, *Sur Mahomet*, 396, Z. 10-16.

¹³⁷ GORDIOS, *Sur Mahomet*, 352, Z. 18-22 und 401, Z. 33-37.

¹³⁸ GORDIOS, *Sur Mahomet*, 397, Z. 24-28.

¹³⁹ GORDIOS, *Sur Mahomet*, 396, Z. 27- S. 397, Z. 7.

¹⁴⁰ GORDIOS, *Sur Mahomet*, 399, Z. 12-19.

¹⁴¹ GORDIOS, *Sur Mahomet*, Kap. 1, Z. 1-3.

kehrten geistig und moralisch ruiniert zurück.¹⁴² Ziel der päpstlichen Politik sei eine bedingungslose Unterwerfung der orthodoxen Kirche und ihre endgültige Ausrottung. Ein Beleg dafür sei die prekäre Lage der orthodoxen Kirche in den dem Papst unterstehenden Gebieten.¹⁴³ Obwohl Gordios die schwierige materielle Lage des osmanisch beherrschten Griechentums ausdrücklich betont, hält er das Papsttum für den schlimmeren, weil gefährlicheren Feind der Orthodoxie. Damit bezieht er eine klare anti-katholische Stellung und schließt sich einer der dogmatischen Hauptströmungen während der gesamten Türkenherrschaft an.¹⁴⁴ Zudem trägt er zur Bildung eines neuen zunächst panorthodoxen und später hellenozentristischen Selbstverständnisses, indem er die Rolle der Orthodoxie als Wahrer der Frömmigkeit gegenüber der Gottlosigkeit der Lateiner und des Islam neu definiert.¹⁴⁵ Noch wichtiger scheint seine Haltung gegenüber Russland zu sein. Er akzeptiert dessen Rolle als Zufluchtsort der Orthodoxie, lehnt aber die Perspektive einer künftigen Befreiung seitens der Russen entschieden ab. Durch seine Akzeptanz Russlands als Instrument der Vorsehung liefert er jedoch entgegen seinen Intentionen der prorussischen Propaganda und ihren Vertretern wichtige Argumente in die Hand.¹⁴⁶

IV. EXKURS: KONTAKTE ZU ITALO-GRIECHISCHEN GELEHRTENKREISEN

In der 2. Hälfte des 17. Jh. brachen viele griechische Studenten – überwiegend aus den venezianisch beherrschten Gebieten - nach Italien auf. Gordios ist zu dieser Zeit einer der relativ wenigen griechischen Gelehrten aus dem osmanisch beherrschten Griechenland, die weiteren Studien in Italien nachgehen. Sein Verhältnis zu Venedig, der zeitweiligen Wahlheimat, ist daher aus politisch-ideologischen Gründen besonders interessant. Da er offenbar weder eine Niederlassung auf venezianischem Territorium noch eine Karriere in venezianischen Diensten beabsichtigte, kann seine Haltung gegenüber der Serenissima Anhaltspunkte über die generelle Akzeptanz der venezianischen Präsenz und der venezianischen Politik in griechisch besiedelten Gebieten liefern. Zu seinem Entschluss, nach Italien aufzubrechen, mag neben dem wohl natürlichen Wissensdurst eines jungen Gelehrten auch die sprachliche und kulturelle Vertrautheit seiner Lehrer Giannoulis und Mazarakis mit

¹⁴² GORDIOS, *Sur Mahomet*, 354, Z. 6-18. Vgl. jedoch den Brief des Athanasios vom 19. Oktober 1713 an Dimitrios Kyritzopais, ΚΟΛΙΑ, *Αθανάσιος* 1992, 94-95, hier 94.

¹⁴³ GORDIOS, *Sur Mahomet*, 353, Z. 23-28.

¹⁴⁴ Vgl. GORDIOS, *Sur Mahomet*, 311.

¹⁴⁵ Vgl. diesbezüglich ΑΡΓΥΡΙΟΥ, *Συμβολή*, 357-358 und ΑΡΓΥΡΙΟΥ, *Ερμηνεία*, 58.

¹⁴⁶ Vgl. ΑΡΓΥΡΙΟΥ, *Συμβολή* 358, ΑΡΓΥΡΙΟΥ, *Ερμηνεία*, 67 und ΑΡΓΥΡΙΟΥ, *Οι ελληνικές ερμηνείες* 372.

dem lateinischen Ambiente der Ionischen Inseln¹⁴⁷ wie auch eine bei Gordios aufgrund der geographischen Nähe und der regen Kontakte der Region mit den vorgelagerten Inseln und mit Venedig selbst vorauszusetzende zumindest partielle sprachliche und kulturelle Kompetenz. Mit Sicherheit besaß Gordios vor seinem Aufbruch nach Italien solide Latein-, womöglich auch passable Italienischkenntnisse.¹⁴⁸ Es ist nicht auszuschließen, dass er sogar die aktuelle griechisch-lateinische philologische Produktion in Italien verfolgte.¹⁴⁹ Auch Athanasios war des Lateinischen mächtig und interessierte sich für lateinische Lexika und Schulbücher (dies suggeriert wiederum, dass er in Anatolikon seinen Schülern wenigstens Grundkenntnisse des Lateinischen vermittelte).¹⁵⁰ In Italien verkehrte Gordios mit bedeutenden griechischen Gelehrten, welche mehrheitlich zu den Exponenten einer lateinerfreundlichen Politik gehörten.¹⁵¹ Seine frischen Eindrücke hielt er in mehreren im

¹⁴⁷ Vgl. den Brief Mazarakis' vom 2. Oktober 1679 an Konstantinos, Archipresbyter in Triikka, ΚΑΡΑΚΙΤΣΙΟΣ, *Ο λόγιος πρωτοπαπάς* 101-106, insbesondere 102, Z. 58-69: Eine überraschend präzise Etymologie der Bezeichnung *Indiktion* und ihre Herleitung aus dem Lateinischen, die entsprechende Kenntnisse voraussetzt.

¹⁴⁸ Um 1678 besitzt Gordios Grundkenntnisse, hat aber Schwierigkeiten mit der Verbalmorphologie, vgl. den Brief an Nikodimos Mazarakis vom 7. August 1678 [Bibliothèque Royale de Belgique II. 2406, 294^v]. Bereits 1681 verwendet er lateinische Phrasen in seinen Briefen, vgl. den Brief vom 6. Mai 1681 an Nikodimos Mazarakis [Παντελεήμονος 693, 115^v]. Er interessiert sich ebenfalls für lateinische Bücher, vgl. den Brief vom 10. September 1680 an Konstantinos, Archipresbyter in Triikka, ΚΑΡΑΚΙΤΣΙΟΣ, *Ο λόγιος πρωτοπαπάς*, 107-108, Z. 29-34. Schließlich wissen wir von seinem Interesse an Plinius (die Bezeichnung *Opera* legt die Vermutung nahe, dass es sich um die *Naturalis historia* des älteren Plinius handelt und nicht etwa um die Briefe oder den *Panegyricus* des Plinius Secundus); bezeichnend ist, dass Gordios um eine italienische oder lateinische Ausgabe bittet, jedoch mit dem klaren Hinweis, dass er das lateinische Original vorzöge, vgl. den Brief vom 23. März 1714 an Dimitrios [Παντελεήμονος 693, 176^v]. Zu Gordios' Italienischkenntnissen vgl. den Brief vom 7. Mai 1705 an Neofytos, den Metropolit von Naupaktos und Arta, ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ, *Διδάσκαλοι*, 138 und den Brief vom 3. Juni 1726, ebenfalls an Neofytos, *ibid.*, 151.

¹⁴⁹ Vgl. den Brief des Athanasios (wahrscheinlich 1706) an dessen ehemaligen Lehrer Christoforos, ΚΟΛΙΑ, *Αθανάσιος* 1990, 230-231 (womöglich eines der griechisch-lateinischen poetischen Florilegien, die von Zeit zu Zeit in Padua von den dortigen Studenten verlegt wurden).

¹⁵⁰ Vgl. den Brief an Tzanetos Kalofonos aus Zante vom 16. Oktober 1713, ΚΟΛΙΑ, *Αθανάσιος* 1992, 92-93; Athanasios bittet ihn um die Zusendung von Büchern aus Messina, darunter auch eines lateinischen Lexikons. Vgl. weiter seinen Brief an Dimitrios Kyritzopais vom 19. Oktober 1713, ΚΟΛΙΑ, *Αθανάσιος* 1992, 94-95; Athanasios bittet diesen um die Zusendung von Büchern aus Venedig, darunter auch zweisprachiger Aristoteles-Ausgaben (*De caelo*, *Dialectica*, *Metaphysica*), die an der Universität Padua verwendet wurden. Dasselbe Anliegen äußert Athanasios auch im Brief vom 4. November 1713 an Kyritzopais, *ibid.*, 96.

¹⁵¹ G. PLUMIDIS, *Gli scolari „oltramaroni“ a Padova nei secoli XVI e XVII*. RESEE 10 (1972) 257-270, hier 261; zu den griechischen Studenten und der freien Ausübung ihrer Religion vgl. ebenfalls ΣΤΕΡΓΕΛΛΗΣ, *Τα δημοσιεύματα*, 52-53.

Jahre 1689 auf Zante oder kurz zuvor in Italien entstandenen Epigrammen fest,¹⁵² welche infolgedessen eine wichtige zusätzliche Quelle für die Erforschung seiner politischen und religiösen Überzeugungen darstellen.¹⁵³ Im Folgenden sollen die wichtigsten dieser Epigramme eingehend untersucht werden.

Epigramme auf Emmanouil Vyzantios.¹⁵⁴ Emmanouil ist Philosoph und Arzt zugleich (I. a), der im Archilykeion zu Padua [=wohl das Kottounios-Kolleg] eine Auszeichnung für seine hervorragenden Leistungen auf beiden Gebieten erhält (I. b). Die glorreiche Herkunft

¹⁵² Κ. ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ, *Αναστασίου Γορδίου Επιγράμματα*. Θεολογία 11 (1933) 319-328. Diese Edition beruht auf der wohl ältesten Hs. [Θεολογικόν Σπουδαστήριον Πανεπιστημίου Αθηνών 50], vgl. Α. Ι. ΦΥΤΡΑΚΗΣ, *Κατάλογος των χειρογράφων του Θεολογικού Σπουδαστηρίου Πανεπιστημίου Αθηνών*. Αθήναι 1937, 75-76. Sie ist jedoch in vielen Hinsichten mangelhaft. Weitere Hss. sind: Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Λαρίσης 18 olim 1, vgl. Ι. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΛΑΡΙΣΣΑΙΟΣ, *Επιστολαί διαφόρων*. Αθήνα 1964, 631-632. Μονή Αγίας Τριάδος Μετεώρων 30, 35^f-50^v, vgl. Δ. Ζ. ΣΟΦΙΑΝΟΣ, *Τα χειρόγραφα της Μονής Αγίας Τριάδος*. Αθήναι 1993, 404-413 (weitere bisher unveröffentlichte Epigramme). Biblioteca Academiei Române 1286, 92^f-103^v, vgl. Μ. CARATAȘU, *Κατάλογος των ελληνικών χειρογράφων ΒΑΡ 1067-1350. Τρίτος τόμος*. Βουκουρέστι 2005, 297-299, insbesondere 297 (ohne Incipit). Einige wenige Epigramme finden sich verstreut in der *Vita*, vgl. *ibid.*, *passim* und in bisher unveröffentlichten Briefen (Mitteilung von Ch. Karanasios).

¹⁵³ Dazu vgl. ausführlicher unten. Die Grabepigramme auf Nikodimos Mazarakis († Anfang der 80er Jahre; ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ, *Επιγράμματα*, 324-325), Eugenios Giannoulis († 1682, ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ, *Επιγράμματα* 325) sind wahrscheinlich älteren Datums, zwei Grabepigramme auf Grigorios Manesis († nach 1688, ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ, *Επιγράμματα* 327) wohl gleichzeitig entstanden. Das Grabepigramm auf Giannoulis ist mit einer bedeutenden v. lectio überliefert. Es wurde nämlich in die *Vita* aufgenommen, vgl. *ibid.*, 80: Ἐνθάδε Εὐγενίῳ μεγακλέος ἀνέρος ἐσθλοῦ / κεῖται ἐπ' εὐσεβίῃ σῶμα μέγ' εὐγενέος. Α und L überliefern dagegen Ἐνθάδε Εὐγενίῳ [Εὐγένιῳ D] θεουδέος ἀνέρος ἐσθλοῦ etc., beide Lesarten sind gleichwertig. Es ist nicht ausgeschlossen, dass Gordios zunächst seine frischen Eindrücke aus Italien festgehalten (Epigramme I.-XXI.) und ihnen anschließend seine älteren Epigramme aus dem Gedächtnis (daher auch die v.l.) hinzugefügt hatte (etwa XXII.-XXVI.) Weitere Epigramme sind wohl später nachgetragen worden. Enkomiasische Epigramme gehören zum literarischen Alltag an der Universität Padua, vgl. ΣΤΕΡΓΕΛΛΗΣ, *Τα δημοσιεύματα*, 115-127.

¹⁵⁴ ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ, *Επιγράμματα*, 322-323. Die im Folgenden angeführten arabischen Zahlen u. Buchstaben beziehen sich auf die Verszahlen bzw. auf die Überschriften der einzelnen Epigramme der Ed. Dyovouniotis. Die Identifizierung Vyzantios' ist unsicher. In den Jahren 1700-1702 studieren *Giustinian Alessandro del Emanuele di Bisantio* und *Giustinian Michiel del Emanuel di Bisantio* an der Universität Padua, vgl. Γ. Σ. ΠΛΟΥΜΙΔΗΣ, *Αἱ πράξεις εγγραφῆς των Ἑλλήνων σπουδαστῶν του Πανεπιστημίου της Παδοῦης. (Μέρος Α', Artisti). Συμπλήρωμα (ἔτη 1674-1701)*. Θεσσαυρίσματα 8 (1971) 188-204, hier 200-201 und Γ. Σ. ΠΛΟΥΜΙΔΗΣ, *Αἱ πράξεις εγγραφῆς των Ἑλλήνων σπουδαστῶν του Πανεπιστημίου της Παδοῦης. (Μέρος Β'. Legisti 1591-1809)*. EEBS 38 (1971) 84-195, hier 122, No. 873: *D. Alexander Iustinian constantinopolitanus alias 30 septembris*. Vgl. ebenfalls Α. Ε. ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ, *Η Φλαγγίνειος σχολή της Βενετίας*. Θεσσαλονίκη 1975, hier 163, No. 139 und 150: ein Μιχαήλ Εμμανουήλ aus Konstantinopel wird 1699 als Stipendiat des Phlangineion-Kollegs aufgenommen; zwei Jahre später gilt dies auch für einen gewissen Μιχαήλ Ιουστινιάνης.

aus dem Osten, aus der Königin der Städte [=Konstantinopel, I. 1-2] und sein Studienaufenthalt in der Stadt der Antenoriden [=Padua, I. 2-3] sorgen für angemessene Erziehung (I. 5-6) und Ausbildung (I. 7-8). Beide Tugenden sind in ihm vereint: Edle Abkunft und Weisheit (I. 9-10). Seine Kenntnisse der griechischen Philosophie hatte er sich nicht nur anhand der konventionellen Schriften des Aristoteles angeeignet (II. 1-2), sondern ist mit eigenen Untersuchungen bis zu den Primärquellen vorgestoßen (II. 3-4). Er verkehrt viel mit Ärzten (II. 5) und gibt sich dem Studium der Schriften des Hippokrates, Galen und ihrer Epigonen hin (II. 6-9). Auffällig ist neben dem wohl gemeinsamen Studium an einem Kolleg in Padua das ebenfalls gemeinsame Interesse an Philosophie und Medizin. Von noch größerer Bedeutung ist jedoch das gezeichnete Bild der harmonischen Verquickung der östlichen Herkunft und der westlichen Bildung des Emmanouil Vyzantios. Die Stadt Padua wird sogar im Zuge einer merkwürdigen, aber keinesfalls vereinzelt *interpretatio Graeca* ideologisch vereinnahmt: Sie wird zu einer griechischen Kolonie, die, wie einst die Antenoriden, nun auch andere Flüchtlinge aus dem griechischen Osten aufnimmt (vgl. I. 3). Während die Weisheit einst aus dem Osten kam, ist es nun Padua, die ihre Zöglinge mit der köstlichen Speise des Logos ernährt (I. 7).

Epigramme auf die Bilder von Grigorios und Markos Maras.¹⁵⁵ Diese drei Epigramme preisen die auf Zante aufbewahrten Bilder des Priesters Grigorios Maras und seines Neffen Markos.¹⁵⁶ Die aus Kreta stammende Familie Maras¹⁵⁷ scheint in Italien gut etabliert zu sein. Grigorios Maras ist Priester an der Kirche des Hl. Georg zu Venedig zwischen den Jahren 1659 und 1663 und abermals ca. 1678-1682.¹⁵⁸ Sein Neffe Markos ist zwischen 1674 und 1680 als Stipendiat des Phlangineion-Kollegs belegt¹⁵⁹ und arbeitet später als Korrektor für

¹⁵⁵ ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ, *Επιγράμματα*, 323-324.

¹⁵⁶ So ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ, *Η Φλαγγίνειος σχολή*, 257, ohne Quellenangabe.

¹⁵⁷ Vgl. allgemein ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ, *Η Φλαγγίνειος σχολή*, 254-257 und SALAVILLE, *Deux Crétois*, passim.

¹⁵⁸ Vgl. SALAVILLE, *Deux Crétois*, 351-352. Am 24. März 1712 wird sein Testament verlesen, vgl. Κ. Δ. ΜΕΡΤΖΙΟΣ, *Η ιδιόγραφος διαθήκη Γρηγορίου ιερέως του Μαρά του Κρητός (1704)*. ΚΧ 14 (1960) 69-101. Das Testament ist ein Autograph aus dem Jahre 1704, dessen Orthographie errathen lässt, warum Gordios nicht die Gelehrsamkeit des Grigorios Maras gepriesen hat. An Maras überweisen einige Eltern – offenbar aus Griechenland – das Geld für ihre Kinder, die in Padua studieren, vgl. *ibid.*, 90. Sein Bruder Aurelios studiert in den 40er Jahren am Kolleg des Hl. Athanasios in Rom, vgl. Θ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ, *Κρήτες μαθηταί του εν Ρώμη ελληνικού κολλεγίου του Αγίου Αθανασίου*. ΚΧ 22 (1970) 236-243, hier 241.

¹⁵⁹ ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ, *Η Φλαγγίνειος σχολή*, 159, No. 18: Aufnahme am 28. November 1674, Abgang vom Kolleg am 30. 4. 1681.

den Verleger Nikolaos Saros.¹⁶⁰ Alle drei Epigramme sind stark ekphrastisch stilisiert, so dass ihr Informationsgehalt nicht besonders groß ist. Wir wissen nicht, ob etwa eine persönliche Begegnung oder die Betrachtung der Bilder der Auslöser für die Niederschrift der Epigramme war. Markos Maras ist zur Zeit der gesicherten Italienreise des Gordios jedenfalls in Venedig anwesend. Grigorios wird für sein Ethos (I. 2), seine Tugend (I. 3) und sein Werk (I. 3.) gepriesen, durch welches er Ruhm erlangt habe. Markos wiederum wird vor allem für seine Neigung zur Wissenschaft (II. 4; III. 2) gelobt. Bei beiden wird ihre kretische Abstammung besonders hervorgehoben (I. 2; II. 3-4; III 3); sie sind die heiligen Sprösslinge heiliger Vorfäter (III. 4). Selbst wenn sich das Lob auf allgemeine Feststellungen wie Barmherzigkeit, Hilfsbereitschaft und Gelehrsamkeit beschränkt, ist es auffällig, dass hier Priester gepriesen werden, die zum provenezianischen Klerus gehören.

Epigramm auf Georgios Kalafatis.¹⁶¹ Mehr noch als das nicht sonderlich ausgefeilte Epigramm und dessen Anliegen, nämlich uns den Ursprung des Namens Kalafatis mitzuteilen, interessiert der herausragende Philosoph und Arzt (a.) Georgios Kalafatis¹⁶² selbst. Dieser studierte zunächst von 1667 bis 1669 am Phlangineios-Kolleg¹⁶³ und inskribierte zwischen 1670 und 1676 an der Universität Padua.¹⁶⁴ Anlässlich der Verleihung der Doktorwürde bekannte sich Kalafatis im Jahre 1674 zum katholischen Glauben oder war

¹⁶⁰ Vgl. SALAVILLE, *Deux Crétois*, 352, Anm. 5. Er bewarb sich wiederholt um die Lehrerstelle an der griechischen Schule in Venedig und unterrichtete dort bis 1687, vgl. *ibid.*, 352. Danach wurde er zum Priester an der Kirche des Hl. Georg zu Venedig bestellt. Ende 1684 wurde Maras zum Abt des Anafonitria-Klosters auf Zante ernannt. In einem Brief von N. Saros (gestorben im November 1697), abgedruckt in einer Karamanli-Ausgabe des *Opfers des Abraham* aus dem Jahre 1800, wird Maras Abt des Klosters Anafonitria auf Zante genannt, *ibid.*, 355. Text des Briefes bei SALAVILLE, *Deux Crétois*, 356-357 (Karamanli) und 357-359 (frz. Übersetzung). Maras war laut diesem Brief, *ibid.* 357 bzw. 358 *χέμι Ρωμλαρτάν χέμι φρενκλερτέν σεβκλή βε μενίντηρ* (= *aimé des Grecs et des Latins, et qui est digne de louange*). Seit 1702 ist Maras Titularbischof von Hierapolis und bis zu seinem Tod im Jahre 1716 überwiegend in Bukarest tätig, vgl. *ibid.*, 361-362, ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ, *Η Φλαγγίνειος σχολή*, 257 und ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ, *Οι λόγιοι Έλληνες*, 157-158.

¹⁶¹ ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ, *Επιγράμματα*, 324.

¹⁶² Zu Kalafatis vgl. allgemein ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ, *Η Φλαγγίνειος σχολή*, 250-251 und ΣΤΕΡΓΕΛΛΗΣ, *Τα δημοσιεύματα*, 158-159. Zu seiner Eröffnungsrede (1671) *Pallas Armata* vgl. *ibid.*, 158; eine weitere Rede auf den Hl. Thomas von Aquin verfasste er 1673, vgl. *ibid.*, 162.

¹⁶³ ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ, *Η Φλαγγίνειος σχολή*, 159, No. 10, aufgenommen am 6. Juni 1667.

¹⁶⁴ Γ. Σ. ΠΛΟΥΜΙΔΗΣ, *Αι πράξεις εγγραφής των Ελλήνων σπουδαστών του Πανεπιστημίου της Παδούης. Μέρος Α΄, Artisti 1634 – 1782*. *ΕΕΒΣ* 37 (1969-1970) 260-336, hier 276, No. 464 (1670), *ibid.* 277, No. 482 (1671). Γ. Σ. ΠΛΟΥΜΙΔΗΣ, *Αι πράξεις εγγραφής των Ελλήνων σπουδαστών του Πανεπιστημίου της Παδούης. (Μέρος Α΄, Artisti). Συμπλήρωμα (έτη 1674-1701)*. *Θησαυρίσματα* 8 (1971) 188-204, 189, No. 2 (1674), *ibid.*, No. 20 (1675), *ibid.*, 190, No. 33 (1676).

bereits davor katholisch bzw. uniert.¹⁶⁵ Von 1674 bis 1703 leitete er das Kottounios-Kolleg – dort wird ihm wohl auch Gordios begegnet sein - und las gleichzeitig zwischen 1679 und 1703 und erneut von 1709 bis 1718 Praktische und zwischen 1703 und 1709 Theoretische Medizin an der Universität Padua.¹⁶⁶

Epigramme auf Dimitrios Soum(m)aki(o)s.¹⁶⁷ Dimitrios Soum(m)aki(o)s hat Gordios mit einiger Wahrscheinlichkeit persönlich auf Zante kennen gelernt. Er preist seine edle Abkunft (I. 1; II. 1-2), Tugend (I. 2; II. 3) und Weisheit (II. 2-3). Das Hauptanliegen beider Epigramme ist jedoch dessen Beförderung zum Archipresbyter der Insel Zante (I. 4; II. 5). Diese Auszeichnung (I. 3) ist eine vom Vaterland (I. 3), den Bürgern (II. 6) und dem Metropolitan (II. 6) verliehene (I. 3; II. 6) gebührende (II. 5) Belohnung (I. 3; II. 5) für seine ἀρεταί und σοφίη. Diese Epigramme, obwohl stark enkomiastisch und für einen konkreten Anlass geschrieben – wahrscheinlich die Einsetzung des D. Soummakios in sein Amt – besitzen auch eine persönlichere Note. Sie zeigen die Akzeptanz der religiösen Politik der Serenissima (Verwaltung der ehemaligen orthodoxen Bistümer und Metropolen grundsätzlich durch Archipresbyter, Bischofsweihen nur in Ausnahmefällen) und die Bereitschaft, sich mit der Polis (I. 3 πατρίς),¹⁶⁸ die ihren Bürgern Aufstiegschancen gemäß ihren ἀρεταί und ihrer σοφίη bietet, zu identifizieren.¹⁶⁹

Epigramme auf die Bibliothek des Angelos Soum(m)aki(o)s.¹⁷⁰ In der Bibliothek des Angelos Soum(m)aki(o)s waren laut Gordios sämtliche Bestände (II. 1-2) nicht nur des religiös-orthodoxen Schrifttums (I. 1; II. 1), sondern auch der antiken Literatur (I. 2; II. 2) vorhanden. Mit hoher Wahrscheinlichkeit befand sich diese Bibliothek ebenfalls auf Zante.

¹⁶⁵ PLUMIDIS, *Gli scolari*, 258: *l'obbligo della professione di fede cattolica da parte dello scolaro, distoglieva quest' ultimo dal richiedere il conferimento della laurea (eccezione fatta per gli unati ed i cattolici)*. Vgl. *ibid.*, 267 „Laureati Artisti“ 1674: *23 septembris Georgius Calaphates cydoniensis f. q. d. Stephani*.

¹⁶⁶ ΣΤΕΡΓΕΛΛΗΣ, *Τα δημοσιεύματα*, 39.

¹⁶⁷ ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ, *Επιγράμματα*, 321.

¹⁶⁸ Dieser Begriff ist wohl auf die politische Elite der Insel, die Körperschaft der *cittadini* zu beziehen. Eine formelle Bestätigung vom Machtzentrum (I. 3. δῶκε II. 6 θῆκε) und die Weihe durch einen loyalen Metropolitan (II. 6 ἀρχιεπίσκοπος, gemeint ist wohl der in Venedig residierende Metropolitan von Philadelpheia) waren jedenfalls unabdingbar.

¹⁶⁹ D. Soummakios war als Archipresbyter von Zante ein wichtiger Exponent der venezianischen Kirchenpolitik. Seinem Sohn Markos wird 1695 in Padua die Doktorwürde verliehen, womit dieser als katholisch oder uniert anzusehen ist, vgl. PLUMIDIS, *Gli scolari*, 270.

¹⁷⁰ ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ, *Επιγράμματα*, 322.

Angelos Soummakios¹⁷¹ hatte in Padua Philosophie und Medizin studiert¹⁷² und sorgte dort 1668 mit seiner Eröffnungsrede für reichliches Aufsehen.¹⁷³ Auch er gehört zu den Befürwortern einer engen Zusammenarbeit mit den Venezianern;¹⁷⁴ er ist der einzige der von Gordios besungenen Gelehrten, von dem wir mit Sicherheit wissen, dass er auch später mit Gordios in direktem Briefverkehr stand.¹⁷⁵

Epigramme auf Meletios Typaldos.¹⁷⁶ Als Metropolit von Philadelphiea (I. a.), Hypertimos (I. a.) und Exarch des Patriarchen (I. b.) hat Typaldos einen höheren Rang als alle anderen Metropoliten inne (I. 1). Durch seine glorreiche Herkunft (I b.; II. 3) sei Typaldos zu großen Taten vorbestimmt: Von Christus verliehenen (I. 2-3) Ruhm und Ehre (I. 3) werde er sich durch seine Taten (I. 2) und Reden (I. 2) verdienen. So wie sich laut Homer (II. 1-2) einst niemand mit dem Herrscher über Kephallenia [=Odysseus II. 1] habe messen können (II. 1), so werde es sich mit Typaldos verhalten (II. 3), wenn es zur Erörterung von theologischen Fragen komme (II. 4). Wer fleißig und tugendhaft sein will (I. 6), der möge sich Typaldos zum Vorbild nehmen (I. 5), denn dieser verständige und wahrhaft weise Mann (I. 8) befließige sich in christusähnlicher (I. 4) Weise der Errungenschaften des Geistes (I. 8.), so dass er mit Recht den Namen Meletios trage (I. 7). Typaldos, der später zum Katholizismus konvertierte, wird hier zwar noch in die orthodoxe Hierarchie eingebunden; seine Sympathien waren jedoch lange vor seiner endgültigen Konversion bekannt, so dass auch Gordios gewusst

¹⁷¹ Vgl. allgemein ΜΟΥΣΟΥΡΑΣ, *Σχέσεις*, 63. Er ist *nicht* mit dem Verfasser des «Ρεμπελιό των ποπολάρων» (nach 1628; Augenzeugenbericht) identisch, da er noch 1706 einen Brief von Gordios empfängt; wahrscheinlich handelt es sich um den Enkel des Verfassers der bekannten Chronik. Zu A. Soumakis/Soummakios dem Älteren vgl. A. ΣΟΥΜΑΚΗΣ, *Το ρεμπελιό των ποπολάρων*. Εισαγωγή Κ. Πορφύρη. Αθήνα 1983, insbesondere 9-11.

¹⁷² Γ. Σ. ΠΛΟΥΜΙΔΗΣ, *Αι πράξεις εγγραφής των Ελλήνων σπουδαστών του Πανεπιστημίου της Παδούης. Μέρος Α΄, Artisti 1634 – 1782*. *EEBS* 37 (1969-1970) 260-336, hier 272, No. 312 (1665) und *ibid.*, 274, No. 380 (1667).

¹⁷³ ΣΤΕΡΓΕΛΛΗΣ, *Τα δημοσιεύματα*, 73-74 und 155, No. 40. Bereits 1667 hält er ein Enkomion auf den Hl. Alypios, *ibid.*, 86 und 154, No. 37. Im Jahre 1669 gibt A. Gradenigos eine Epigrammsammlung zu Ehren seines geliebten Schülers Soummakios heraus, *ibid.*, 120-122 und 155, No. 41. Ein Jahr zuvor hatte M. A. Moles sein *Mixtencomiastichon* zu Ehren des A. Soummakios veröffentlicht, vgl. *ibid.*, 223, No. 140 und LEGRAND, *Bibliographie hellénique* XVII, V., No. 128.

¹⁷⁴ Vgl. seine Eröffnungsrede im Jahre 1668, Abriss bei ΣΤΕΡΓΕΛΛΗΣ, *Τα δημοσιεύματα*, 74.

¹⁷⁵ Vgl. Gordios' Brief an Soummakios aus dem Jahre 1706 (genauere Datierung fehlt) [Αγίας Τριάδος Μετεώρων 38, 16^v = Βαρλαάμ Μετεώρων 203, 21^r = Αγίου Στεφάνου Μετεώρων 29, 15^r].

¹⁷⁶ ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ, *Επιγράμματα*, 323.

haben muss, dass es sich um einen kirchlichen Würdenträger handelt, der sehr wohl der Tagespolitik, mehr noch aber seinen eigenen Ambitionen Rechnung trägt.¹⁷⁷

Epigramm auf Iosif Doxas.¹⁷⁸ Die ererbte Tugend der Vorfahren (3) und die tugendhafte Lebensführung (1) verhalfen dem in Zante gebürtigen (b) Metropolit von Sebasteia (a), Hypertimos (b) und Exarchen von ganz Armenien (a-b) bereits auf Erden zu fast himmlischem Ruhm (4), so dass er nun mit Recht den Namen Doxas trägt (2). Eine ganze Reihe von Gelehrten (5) bewunderte (6) nach Gebühr (5) seine Beredsamkeit (5), die wie Honig (6) aus seinem gepriesenen Munde (7) hervorquoll (6) und das fromme Volk (7) durch die Gelehrsamkeit (8) seiner heiligen Rede (8) ergötzte (7). Die Fluten seiner Wortgewandtheit ergossen sich nicht nur über seine Heimat, sondern auch über Kreta (9), die Kykladen und die Sporaden (10). Der göttliche Francesco Morosini (11), der Doxas schon in seiner Jugend zugetan war (12), tat (14) deswegen (11) nichts (14), ohne seinen Rat einzuholen (14), als er mit seiner Armada gegen die Söhne des Agar auf Kreta in See stach (13). Damals (15) verlieh er (16) ihm das glorreiche Erzpriesteramt (15) von Sebasteia und ganz Armenien (16). Nun aber, nachdem er das allerhöchste Amt, die herrlichste Würde erlangt hatte (17-18), ehrte er ihn auf noch glänzendere Weise (16). So belohnt die Tugend diejenigen, welche sie ehren (19): Die vielen Auszeichnungen sind ein Andenken an bestandene Mühsale (20). Iosif Doxas¹⁷⁹ gehörte zu den prominentesten Befürwortern einer provenezianischen Politik. Als Titularbischof von Sebasteia¹⁸⁰ diente er in der venezianischen Flotte¹⁸¹ als Berater für religiöse Fragen (vgl. Vers 14)¹⁸² und wurde für seine Dienste¹⁸³ mit den Einkünften aus den katholisch-orthodoxen¹⁸⁴ Klöstern Sission (Kephallenia) und Anafonitria (Zante) belohnt.¹⁸⁵ Sein Kampf gegen die Osmanen unter dem Banner des San

¹⁷⁷ Vgl. G. PLUMIDIS, *Due prelati greci unionisti: Samuele Kapasoules e Melezio Tipaldo*. BollGrott 25 (1971) 19-24 (mit weiterführender Literatur).

¹⁷⁸ ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ, *Επιγράμματα*, 320-321.

¹⁷⁹ Vgl. allgemein N. B. ΤΩΜΑΔΑΚΗΣ, *Ο (αρχι)επίσκοπος Σεβαστείας Ιωσήφ Δόξας ο Ζακύνθιος εν Κρήτη, Κυθήροις και Παροναξία*. EEBS 42 (1975/76) 5-56. N. B. ΤΩΜΑΔΑΚΗΣ, *Ο Σεβαστείας Ιωσήφ Δόξας κατά τον Κρητικόν Πόλεμον (1645-1669)*. Κρητολογία 2 (1976) 39-46. N. B. ΤΩΜΑΔΑΚΗΣ, *Νέα στοιχεία περί του Ιωσήφ Δόξα αρχιεπισκόπου Σεβαστείας και πάσης Αρμενίας*. EEBS 42 (1975/76) 375-384.

¹⁸⁰ ΤΩΜΑΔΑΚΗΣ, *Ο (αρχι)επίσκοπος*, 22.

¹⁸¹ ΤΩΜΑΔΑΚΗΣ, *Ο (αρχι)επίσκοπος*, 22.

¹⁸² ΤΩΜΑΔΑΚΗΣ, *Ο (αρχι)επίσκοπος*, 19.

¹⁸³ Vgl. ΤΩΜΑΔΑΚΗΣ, *Ο (αρχι)επίσκοπος*, 27.

¹⁸⁴ ΤΩΜΑΔΑΚΗΣ, *Ο (αρχι)επίσκοπος*, 24.

¹⁸⁵ ΤΩΜΑΔΑΚΗΣ, *Ο (αρχι)επίσκοπος*, 24. Vgl. die Urkunde des Gouverneurs von Kephallenia Cristoforo Gabrielli vom 26. Oktober 1664, *ibid.*, 48.

Marco, zumal an der Seite des Hoffnungsträgers Morosini, des ἡμίθεος φώς, wird hier besonders hervorgehoben – eine Haltung, die Gordios nicht nur akzeptabel und billig, sondern gar lobenswert erschien. Die *Serenissima* und der neue Doge Morosini verfahren nach Leistungsprinzip und entschädigen Doxas für seine Mühen, was wiederum dessen Identifizierung mit der Polis fördert.¹⁸⁶ Es bleibt ungewiss, ob alle Motive des Doxas auch für Gordios akzeptabel waren, doch zeigt das Epigramm, dass eine solche Karriere auch für Gelehrte aus den osmanisch beherrschten Teilen Griechenlands wenn nicht nachahmenswert, so doch wenigstens nicht tadelnswert war.

Epigramme auf Francesco Morosini.¹⁸⁷ In beiden Epigrammen wird Morosini zum wichtigsten Hoffnungsträger (I. 6) der Griechen und zur Integrationsfigur der venezianischen Griechenlandpolitik. Während das Licht üblicherweise aus dem Orient kommt, ist es diesmal ein glänzender Stern aus dem Westen, ein Spross der italischen Erde (I. 5), der die Befreiung vom türkischen Joch (I. 9) bringen wird. Alle frommen Menschen – also auch die Griechen – scharen sich um Morosini (I.7) unter dem Banner des εὐσεβὲς κράτος (II. 5) der Venezianer, um die Türken aus Griechenland zu vertreiben (II. 1-2). Dem Dogen, welcher bereits große Erfolge gegen die Osmanen verbuchen konnte (Eroberung der Peloponnes in den Jahren 1685-87: I. 11-12), ist ein großer Teil der griechischen Bevölkerung zu Dank verpflichtet, weil er maßgeblich dazu beigetragen hatte, das drückende osmanische Joch

¹⁸⁶ Völlig verfehlt ist der Ansatz von Tomadakis, der das Epigramm ebenfalls behandelt, vgl. ΤΩΜΑΔΑΚΗΣ, *Ο (αρχι)επίσκοπος*, 32-34 und 49-51. Irreführend ist bereits seine Datierung des Epigramms ins Jahr 1666, vgl. *ibid.*, 32 und 33, ähnlich ΤΩΜΑΔΑΚΗΣ, *Ο Σεβαστείας*, 46. Zu dieser Zeit war Gordios nämlich erst etwa 12 Jahre alt. Das Epigramm wurde zweifelsohne gemeinsam mit den meisten anderen 1689 während des Aufenthaltes des Gordios auf Zante verfasst. Gegen eine frühere Datierung sprechen wichtige textinhärente Faktoren. V. 13: καί ποθ' ὄτ' ἐς Κρήτην ἐπ' Ἀγαρηνοὺς στόλον ἦγεν : *denn einst, als* weist eindeutig auf bereits länger zurückliegende Ereignisse hin. V. 17-18: Νῦν δ' αὖ σ' ἠνίκ' ἀνέδραμεν ἀκροτάτην ἐπὶ ἔδρην / ἀρχῆς λαμπροτάτης bezieht sich zweifelsohne auf die Wahl des Fr. Morosini zum Dogen im Jahre 1688. Unklar bleibt die abermalige Auszeichnung, die Doxas von Morosini empfängt (etwa eine neue Pfründe?), vgl. V. 18. Ganz und gar überflüssig sind die Überlegungen von Tomadakis, *Ο (αρχι)επίσκοπος*, 33, auf welches der Ämter des Doxas (Metropolit von Paronaxia oder Exarch von ganz Armenien) sich die Verse 17-18 (ἐπὶ ἔδρην / ἀρχῆς λαμπροτάτης δόξασε λαμπροτέρως) beziehen. Rein chronologisch ist die Frage ohnehin irrelevant, denn beide Ämter hat Doxas bereits vor 1689 inne (vgl. *ibid.*, 44: 1661 unterschreibt er μητροπολίτης Σεβαστείας καὶ Παροναξίας und 1663 als μητροπολίτης Σεβαστείας, ὑπέρτιμος καὶ ἔξαρχος πάσης Ἀρμενίας, *ibid.*, 47). Zudem ist der Ausruck ἀρχῆς λαμπροτάτης als Enjambement zu ἀκροτάτην ἐπὶ ἔδρην zu betrachten. Für δοξάζω τινά τινός bzw. τινί (=ehren durch, auszeichnen mit) fehlen klassische Belegstellen, das am nächsten kommende Verb τιμάω konstruiert durchwegs mit dem Dativ, für attische Prosa vgl. etwa X. An. 1,9,14; HG 6,1,6; Cyr. 1,3,3.

¹⁸⁷ ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ, *Επιγράμματα*, 319-320.

abzuschütteln (I. 14). Venedig ist nicht der neue Sklavenhalter (vgl. *πᾶσαν ἀπωσαμένη ζεῦγλαν* I. 14), sondern ein Instrument des göttlichen Willens (II. 3-4; II. 5), um die Macht der gottlosen Osmanen zum endgültigen Sturz zu bringen (II. 9-10) und ihre Vertreibung aus ganz Griechenland (I. 15) und anschließend aus ganz Europa, Asien und selbst von den Grenzen der Ökumene zu bewerkstelligen (II. 11-12). Der *optimus princeps* (I. 2; II. 7-8, vgl. auch die kaiserlichen Attribute in I. b) soll nicht nur das Geschlecht der Osmanen auslöschen (II. 13), sondern Griechenland zu seinem alten Ruhm (I. 16) verhelfen und schließlich die Eintracht unter den Christen wiederherstellen (II. 14). Beide Epigramme sind zwischen 1685 und 1689 entstanden. Im ersten spiegeln sich die Begeisterung von den großen Siegen Morosinis und die Dankbarkeit für die Befreiung der Peloponnes vom türkischen Joch wider.¹⁸⁸ Das zweite hat einen deutlich protreptischen Charakter und kündigt weitere Siege der Venezianer bis zur endgültigen Vertreibung der Osmanen aus der Ökumene an. Es bleibt ungewiss, zu welchem Anlass die Epigramme verfasst wurden. Es ist nicht anzunehmen, dass Gordios offiziell aufgefordert wurde, sie für einen öffentlichen Vortrag zu schreiben,¹⁸⁹ und noch weniger, dass sie anlässlich einer persönlichen Begegnung mit dem Dogen verfasst wurden. Sie dürften vielmehr der Ausdruck einer genuinen Freude über die sich anbahnende Befreiung Griechenlands von der osmanischen Herrschaft sein. Bemerkenswert ist nicht nur die verständliche Aufforderung zum Schulterschluss mit den Venezianern, sondern vielmehr die mit Nachdruck unterstrichene Rolle Morosinis als Instrument der göttlichen Vorsehung¹⁹⁰ (Akzeptanz eines westlichen militärischen Führers) *und* der Repubblica di San Marco (Akzeptanz einer westlichen Macht und des von ihr aufoktroierten Systems) als Befreier Griechenlands. Venedig ist laut Gordios nicht nur ein zeitweiliger Verbündeter, sondern auch ein Partner für künftiges Zusammenleben – und das auch in religiösen Fragen (II. 14).

Protreptisches Epigramm.¹⁹¹ Dieses Epigramm bestätigt das oben gezeichnete Bild, indem hier einige wichtige Punkte abermals aufgegriffen werden. Zum einen ist es der

¹⁸⁸ Vgl. die Lobreden auf Francesco und Lorenzo Morosini von Thomas Kattanis, A. E. ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ, *Οι λόγοι του Θωμά Καττάνη για την απελευθέρωση της Πελοποννήσου από τους Βενετούς (1685)*. *Θησαυρίσματα* 34 (2004) 141-157, hier 148-152 (knappe griechische Zusammenfassung der ital. Originale). Wie Karathanasis richtig bemerkt, *ibid.*, 147: *Οι λόγοι του Θωμά Καττάνη εκφράζουν τα αισθήματα του ελληνικού πληθυσμού της Βενετίας*. Zu Reden der griechischen Studenten in Padua zu Ehren anderer venezianischer Notabeln vgl. ΣΤΕΡΓΕΛΛΗΣ, *Τα δημοσιεύματα*, 86-95.

¹⁸⁹ Vgl. ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ, *Οι λόγοι*, 143 zu öffentlichen Vorträgen der Stipendiaten des Phlangineios-Kollegs zwischen 1685-1687 (wohl zu früh für Gordios).

¹⁹⁰ Vgl. ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ, *Οι λόγοι*, 149.

¹⁹¹ ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ, *Επιγράμματα*, 321.

Schulterschluss aller Christen – undenkbar, dass orthodoxe Griechen nicht unter diese Bezeichnung fallen sollten – unter westlicher Führung (3), konkret unter dem θεσπέσιος ἀνὴρ Morosini (2). Zweck dieses Bündnisses ist die vollständige Vernichtung des osmanischen Heeres (4). Während beide Epigramme auf Morosini eine Zukunftsperspektive nicht ausschließen, ist der Blick hier (entsprechend dem protreptischen Charakter des Epigramms) auf ein einziges Ziel gerichtet, nämlich die Schließung einer Kriegsallianz gegen die Osmanen.¹⁹²

Fazit: Gordios unterhält während seines Studiums rege Kontakte zu vielen westlich orientierten griechischen Gelehrten und sieht 1689 während seines Aufenthaltes auf der Insel Zante in Venedig den künftigen Befreier Griechenlands vom osmanischen Joch.¹⁹³ Bestätigt wird dieser Befund zum Teil auch durch Aussagen aus der Korrespondenz des Anastasios und seines Bruders Athanasios. Beide Brüder beobachteten seit dem venezianischen Vorstoß von 1684¹⁹⁴ mit größter Aufmerksamkeit das Kriegsgeschehen in Westgriechenland¹⁹⁵ und halten

¹⁹² Vgl. ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ, *Οι λόγοι*, 152-154 (protreptische Rede an die Venezianer, Aufforderung zur Befreiung Griechenlands).

¹⁹³ Die Epigramme sind mit Sicherheit kein lapsus calami, da sie in ihrer Gänze von Gordios zur Abschrift freigegeben wurden. Es scheint sogar, dass der Kodex A von Gordios selbst korrigiert wurde, so dass die Epigramme mitnichten als „Apokrypha“ gelten dürfen. Einige Korrekturen finden sich bereits im Text der Viten; besonders markant sind sie jedoch an verderbten Stellen der Epigramme, wo die m¹ passim l. faciliores einsetzt; der Korrektor (m²) scheint dagegen ein sehr hohes Sprachniveau zu besitzen; in der Tat scheint mir die richtige Konjektur γέντο für ἔκειτο im Grabepigramm auf N. Mazarakis (A, fol. 240, V. 5) so gelungen zu sein, dass sie einem bloßen Schüler Gordios' nicht zuzumuten wäre. Die Notiz von zweiter Hand zum Grabepigramm auf Giannoulis bestätigt diesen Eindruck, *ibid.* ἐπιτάφιον εἰς εὐγένιον [=m¹] τὸν ἰωαννούλιον τὸν ἐμὸν πνευματικὸν πατέρα καὶ διδάσκαλον [=m²]. Der Schriftduktus von m² könnte nach Mitteilung von Ch. Karanasios tatsächlich auf Gordios hinweisen. Die Epigramme werden also weiterhin gelesen, korrigiert und kopiert. Es ist jedoch bezeichnend, dass Gordios nur mit einem der hier erwähnten Gelehrten in brieflichem Verkehr steht; in seiner sonstigen Korrespondenz finden sich kaum Angaben über den Aufenthalt in Italien (Mitteilung von Ch. Karanasios). Es scheint, als wollte er diesen Lebensabschnitt ganz verdrängen. Diese Feststellung sollte den Leser vor einer Überbewertung der hier behandelten Epigramme warnen.

¹⁹⁴ Vgl. den Brief vom 5. Januar 1685 an Germanos, den Metropolit von Nyssa [Παντελεήμονος 693, 127^r]. Ein imparieller Gesamtbericht über die letzten venezianisch-türkischen Kriege findet sich in der *Vita*, 78.

¹⁹⁵ Zur Einführung vgl. Κ. Δ. ΜΕΡΤΖΙΟΣ, *Ειδήσεις περί της Στερεάς Ελλάδος εκ των αρχείων της Βενετίας (1690-1736)*. ΕΕΣΜ 2 (1969/70) 339-436. Κ. ΝΤΟΚΟΣ, *Η Στερεά Ελλάς κατά τον ενετοτουρκικόν πόλεμον (1684-1699) και ο Σαλώνων Φιλόθεος*. Αθήναι 1975. Α. Π. ΑΡΧΟΝΤΙΔΗΣ, *Η Βενετοκρατία στη Δυτική Ελλάδα (1684-1699). Συμβολή στην ιστορία της περιοχής του Αμβρακικού κόλπου και της Αιτωλοακαρνανίας*. Θεσσαλονίκη 1983, beide Monographien mit weiterführender Bibliographie und unveröffentlichtem Material aus venezianischen Archiven. Das Interesse beschränkt sich nicht nur auf die politische Lage am Festland, sondern erstreckt sich durchaus auch auf die vorgelagerten Inseln; im Jahre 1712 berichtet Athanasios seinem Bruder über die Vorfälle

sich gegenseitig auf dem Laufenden.¹⁹⁶ Eindeutig sind die Sympathien des Athanasios. Der osmanischen Herrschaft, welche er als schweres Joch empfindet,¹⁹⁷ zieht er offenkundig die venezianische vor. Die fälschliche Nachricht, dass beim bevorstehenden Frieden von Karlowitz (1699) Aitolokarnanien bei Venedig verbleiben soll, löst bei ihm unverhohlene Freude aus.¹⁹⁸ Gordios bleibt nüchtern; die Vorbereitungen der Venezianer zur Räumung der Festlandsküste¹⁹⁹ und die Rückkehr der Osmanen²⁰⁰ rufen jedoch auch bei ihm Besorgnis hervor.²⁰¹

auf Zante, ΚΟΛΙΑ, *Αθανάσιος* 1990, 242-243. Zur venezianischen Kirchenpolitik in der Region siehe ΑΡΧΟΝΤΙΔΗΣ, op. cit. 75-86; das Festland wurde mit Ausnahme von Naupaktos (von den Venezianern eingesetzter Archipresbyter) der Metropolis von Naupaktos und Arta mit Sitz in Arta unterstellt; der Metropolit verwaltete ungehindert alle osmanisch wie venezianisch beherrschten Teile seiner Diözese; der Kontakt zum Patriarchat wurde – im Gegensatz zu den übrigen venezianisch kontrollierten Gebieten - aufrechterhalten, vgl. ibid. 75-77. Dies förderte eine provenezianische Haltung des höheren Klerus, vgl. ibid., 80. Der Metropolit arbeitete in der Regel mit den Venezianern zusammen.

¹⁹⁶ Vgl. den Brief vom 5. Mai 1699 an Athanasios [Παντελεήμονος 693, 150^r]. Insbesondere gilt dies für die Zeit nach 1710, wo Anastasios in sein abgeschiedenes Heimatdorf Vraniana zurückkehrt; Athanasios wird für seinen Bruder zu einem wichtigen regelmäßigen Informanten über die politische Lage, vgl. den Brief vom 2. November 1712 an Athanasios (Vraniana) [Παντελεήμονος 693, 173^v], den Brief des Athanasios vom 4. Dezember 1714 an Anastasios, ΚΟΛΙΑ, *Αθανάσιος* 1992, 106-107, hier 107 und schließlich den Brief vom 14. Dezember 1714 an Athanasios [Παντελεήμονος 693, 178^r].

¹⁹⁷ Vgl. den Brief vom 2. September 1699, ΚΟΛΙΑ, *Αθανάσιος* 1990, 224-225, den Brief vom 9. November 1712 an Anastasios, ΚΟΛΙΑ, *Αθανάσιος* 1990, 242-243, den Brief vom 25. April 1713 an Anastasios ΚΟΛΙΑ, *Αθανάσιος* 1992, 84-85, hier 85, den Brief vom 4. Dezember 1714 an Anastasios, ΚΟΛΙΑ, *Αθανάσιος* 1992, 106-107, hier 107, den Brief vom 5. Februar 1716 an Anastasios, ΚΟΛΙΑ, *Αθανάσιος* 1992, 118-119, hier 119, den Brief vom 31. Januar 1717 an Anastasios, ΚΟΛΙΑ, *Αθανάσιος* 1992, 135 und den Brief vom 17. April 1717 an Anastasios, ΚΟΛΙΑ, *Αθανάσιος* 1992, 137-138, hier 138.

¹⁹⁸ Vgl. den Brief vom 2. September 1699, ΚΟΛΙΑ, *Αθανάσιος* 1990, 224-225.

¹⁹⁹ Vgl. den Brief vom 16. Mai 1699 an Ananias [Παντελεήμονος 693, 151^r] und den Brief vom 13. Juni 1699 an Athanasios [Παντελεήμονος 693, 152^r].

²⁰⁰ Vgl. den Brief vom 5. Mai 1699 an Athanasios [Παντελεήμονος 693, 150^r] und den Brief vom 2. August 1699 an Athanasios [Παντελεήμονος 693, 153^r].

²⁰¹ Vgl. den Brief vom 16. Mai 1699 an Ananias [Παντελεήμονος 693, 151^r], den Brief vom 13. Juni 1699 an Athanasios [Παντελεήμονος 693, 152^r], den Brief vom 20. Juni 1699 an Athanasios [Παντελεήμονος 693, 152^v], den Brief vom 2. August 1699 an Athanasios [Παντελεήμονος 693, 153^r] und den Brief vom 17. April 1700 an Athanasios [Παντελεήμονος 693, 161^v]. Zur ambivalenten Haltung Giannoulis' gegenüber der osmanischen Obrigkeit vgl. ΚΑ. Σ. ΚΟΥΤΣΟΥΚΗ, *Μερικές πολιτικές και κοινωνικές σκέψεις Ευγενίου του Αιτωλού (1597-1682)*. In: Σύναξις. Ευγένιος ο Αιτωλός και η εποχή του. Καρπενήσιον, 12-14 Οκτωβρίου 1984. Πρακτικά. Αθήναι 1986, 146-168, insbesondere 152-158.

Auch der letzte venezianisch-türkische Krieg wird von beiden Brüdern mit Spannung verfolgt. Durch venezianische Mittelsmänner²⁰² werden sie von der bevorstehenden Koalition der katholischen Mächte unterrichtet.²⁰³ Im Dezember 1714 erfahren sie von dem drohenden osmanischen Angriff auf die Peloponnes²⁰⁴ und im Frühjahr 1715 benachrichtigt Athanasios seinen Bruder über die Kriegsvorbereitungen der Venezianer.²⁰⁵ Die Enttäuschung über die Niederlagen der Venezianer und deren Untätigkeit ist groß.²⁰⁶ Athanasios kritisiert offen ihre Kriegsführung und geht sogar so weit, sich mit ihnen zu identifizieren: ἔνεκα τῶν πολλῶν ἀμπλακημάτων τῶν ἡμετέρων.²⁰⁷ Der unglückliche Ausgang des Krieges erbittert ihn,²⁰⁸ doch schließlich gibt er sich resigniert und hält die Niederlage venezianischer Waffen auf der Peloponnes für einen Beschluss der Vorsehung.²⁰⁹ Die den Ionischen Inseln und den angrenzenden Gebieten drohende Gefahr gibt den Brüdern jedoch keine Ruhe.²¹⁰ Partielle Erfolge der Venezianer wie Nachrichten aus dem nördlichen Kriegsschauplatz geben Hoffnung, dass wenigstens einige der Ionischen Inseln bei Venedig verbleiben könnten. Athanasios schreibt diesbezüglich:²¹¹

Γένοιτο γοῦν, τῇ δυνάμει τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν ἐκουσίως παθόντος Χριστοῦ καὶ τῇ ἡμετέρᾳ πρὸς αὐτὸν μεγίστῃ ἐλπίδι, εἰς τὸ κρεῖττον τὰ πάντα μεταπεσεῖν, τοῦ καταδυναστεύοντος ἡμᾶς τυράννου δίκην πίτυος συντριβέντος τῶ μελλόντῳ χρόνῳ, ὡς καὶ τῶ παρελθόντι μέρος τι τῆς ἐκείνου γέγονεν.²¹²

Beide Brüder verkehren ferner mit hohen venezianischen Offizieren und stehen sogar in brieflichem und persönlichem Kontakt (auch nach dem Ende der venezianischen Herrschaft

²⁰² Dazu vgl. unten.

²⁰³ Vgl. den Brief vom 28. März 1713 an Anastasios, ΚΟΛΙΑ, *Αθανάσιος* 1992, 83.

²⁰⁴ Vgl. den Brief vom 4. Dezember 1714 an Anastasios, ΚΟΛΙΑ, *Αθανάσιος* 1992, 106-107, hier 107.

²⁰⁵ Vgl. den Brief vom 6. April 1715 an Anastasios, ΚΟΛΙΑ, *Αθανάσιος* 1992, 110-111, hier 111.

²⁰⁶ Vgl. den Brief vom 8. Juli 1715 an Anastasios, ΚΟΛΙΑ, *Αθανάσιος* 1992, 112-113, hier 113.

²⁰⁷ Vgl. den Brief vom 2. August 1715 an Anastasios, ΚΟΛΙΑ, *Αθανάσιος* 1992, 114.

²⁰⁸ Vgl. den Brief vom 8. September 1715 an Anastasios, ΚΟΛΙΑ, *Αθανάσιος* 1992, 114-115, hier 115.

²⁰⁹ Vgl. den Brief vom 1. November 1715 an Anastasios, ΚΟΛΙΑ, *Αθανάσιος* 1992, 117.

²¹⁰ Zu den Manövern venezianischer und osmanischer Flottenverbände vgl. den Brief vom 27. Juni 1716 an Anastasios, ΚΟΛΙΑ, *Αθανάσιος* 1992, 122-123. Vgl. weiter den Brief vom 27. Juli 1716 an Anastasios, ΚΟΛΙΑ, *Αθανάσιος* 1992, 123-124, hier 124 und den Brief vom 31. Januar 1717 an Anastasios, ΚΟΛΙΑ, *Αθανάσιος* 1992, 135 (bevorstehender Angriff auf Santa Maura).

²¹¹ Vgl. den Brief vom 31. August 1716 an Anastasios, ΚΟΛΙΑ, *Αθανάσιος* 1992, 124.

²¹² ΚΟΛΙΑ, *Αθανάσιος* 1992, 137-138, hier 138 (der letzte erhaltene Brief vor seinem Tod).

auf dem Festland) mit Ioannis Loudarekkas, dem venezianischen Kommandanten der Region Valtos ²¹³ und seinem Bruder Alexandros.²¹⁴ Alexandros Loudarekkas sorgt für die Freilassung des Athanasios, der 1699 gemeinsam mit anderen Klerikern – vermutlich wegen fälliger Steuern – in Santa Maura festgenommen wird.²¹⁵ Gordios scheint ferner direkten Kontakt zum venezianischen Provveditore unterhalten zu haben.²¹⁶

²¹³ Zu Ioannis Loudarekkas, dem letzten venezianischen Gouverneur (1695-1699) der Provinz Valtos vgl. ΑΡΧΟΝΤΙΔΗΣ, *Η Βενετοκρατία*, 40-45 und ΝΤΟΚΟΣ, *Η Στερεά Ελλάς* 54, Anm. 4. Zum Briefverkehr zwischen Athanasios und Ioannis Loudarekkas vgl. den Brief vom 2. Juli 1712 an Dimitrios Kyritzopais, ΚΟΛΙΑ, *Αθανάσιος* 1990, 240-241, hier 240 und den Brief vom 3. Oktober 1712 an Anastasios, ΚΟΛΙΑ, *Αθανάσιος* 1990, 244-245, hier 245. Ioannis Loudarekkas informiert Athanasios über die politische Lage, vgl. den Brief vom 28. März 1713 an Anastasios, ΚΟΛΙΑ, *Αναστάσιος* 1992, 83. Schließlich sind auch zwei Briefe des Athanasios direkt an Ioannis Loudarekkas überliefert, vgl. den Brief vom 12. Juli 1712, ΚΟΛΙΑ, *Αθανάσιος* 1990, 241 und den Brief vom 14. November 1713, ΚΟΛΙΑ, *Αθανάσιος* 1992, 95-96. Eine nicht näher spezifizierte Schrift sollte durch die Vermittlung des Kommandanten in Venedig gedruckt werden, *ibid.*, 95. Zum Briefverkehr zwischen Gordios und Loudarekkas vgl. den Brief vom 7. September 1697 aus Anatolikon an Grigorios, den Metropolitanen von Naupaktos und Arta [Παντελεήμονος 693, 144^v], vgl. ebenfalls den Brief vom 11. Oktober 1697 aus Anatolikon an Grigorios, den Metropolitanen von Naupaktos und Arta [Παντελεήμονος 693, 146^r], den Brief vom 16. Mai 1699 an Ananias [Παντελεήμονος 693, 151^r], den Brief vom 13. Juni 1699 an Athanasios [Παντελεήμονος 693, 152^r] und den Brief vom 12. November 1699 an Anastasios [Παντελεήμονος 157^r]. Zwischen I. Loudarekkas und Athanasios findet außerdem ein Meinungs austausch über die politische Situation in der Region statt – auch nach dem Ende der venezianischen Herrschaft, vgl. den Brief vom 2. Juli 1712 an Dimitrios Kyritzopais, ΚΟΛΙΑ, *Αθανάσιος* 1990, 240-241, hier 241.

²¹⁴ Gordios verfasste ein Grabepigramm auf Alexandros, ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ, *Επιγράμματα*, 321. Er kennt Alexandros sogar persönlich, vgl. den Brief vom 5. Mai 1699 an Athanasios [Παντελεήμονος 693, 150^r].

²¹⁵ Dazu vgl. die folgenden Berichte Gordios'. Brief vom 13. Juni 1699 an Athanasios [Παντελεήμονος 693, 152^r]. Brief vom 20. Juni 1699 an Athanasios [Παντελεήμονος 693, 152^v] (Gordios setzt sich dafür ein, dass das strittige Geld bezahlt wird). Brief vom 6. August 1699 an Athanasios [Παντελεήμονος 693, 154^v]. Brief vom 7. August 1699 an Athanasios [Παντελεήμονος 693, 155^r]. Brief vom 5. September 1699 an Athanasios [Παντελεήμονος 693, 155^v]. Brief vom 15. September 1699 an Athanasios [Παντελεήμονος 156^r]. Brief vom 5. September 1699 an Athanasios [Παντελεήμονος 155^v]. Brief vom 15. September 1699 an Athanasios [Παντελεήμονος 156^r]. Brief vom 12. November 1699 an Athanasios [Παντελεήμονος 693, 156^v]. Ioannis Loudarekkas interveniert für Athanasios, der sich aus Angst vor schweren Vorwürfen (er hatte wohl dazu beigetragen, dass das Geld an die Venezianer gezahlt wurde, um die Freilassung der Festgenommenen zu erwirken) außerhalb von Anatolikon aufhält, vgl. den Brief vom 12. Mai 1700 an Athanasios [Παντελεήμονος 693, 162^v].

²¹⁶ Vgl. den Brief vom 9. April 1695 an Laskaris [Παντελεήμονος 693, 142^v-143^r].

Schon früher beklagte sich Gordios über die Verwüstung seiner Heimatregion von den irregulären Truppen;²¹⁷ er fühlte sich in Anatolikon wie in einer Zwickmühle gefangen.²¹⁸ Doch nach dem Ende der venezianischen Herrschaft über den Küstenstreifen und der Etablierung der Osmanen scheint sich die Sicherheitslage in der Region laut Gordios und anderen Vertretern des lokalen Klerus nicht nur nicht verbessert, sondern sogar wesentlich verschlechtert zu haben.²¹⁹ Zwar bestehen die Kontakte zu Freunden, Bekannten, ja selbst zu venezianischen Notabeln fort, doch Hilfe, Beistand und Fürbitte bei den osmanischen Behörden wird man zunehmend im phanariotischen Milieu und in den Donaufürstentümern suchen.²²⁰

V. ZWISCHENERGEBNISSE: GÖRDIOS' POSITION IM GRIECHISCHEN GEISTESLEBEN SEINER ZEIT

Solange die gesamte Korrespondenz des Anastasios Gordios nicht ediert ist, wird man über die Rolle, die er im griechischen Geistesleben seiner Zeit spielte, auch kein endgültiges Urteil fällen können.²²¹ Das hier gezeichnete Bild erlaubt unter Einbeziehung weiterer, freilich spärlicher indirekter Aussagen aus seiner Korrespondenz zumindest einige wenige Zwischenergebnisse zu präsentieren.

²¹⁷ Die Belege sind zahlreich. Vgl. beispielsweise den Brief vom 2. November 1686 an Klimis, den Metropolit von Ioannina [Παντελεήμονος 693, 130^r], den Brief vom 25. März 1696 an Grigorios, den Metropolit von Korinth [Παντελεήμονος 144^r] und die *Vita*, 78-79.

²¹⁸ Vgl. den Brief vom 8. August 1695 an Grigorios [Παντελεήμονος 693, 143^r] und den Brief vom 12. November 1697 an Christoforos [Παντελεήμονος 693, 146^v].

²¹⁹ Vgl. den von Gordios verfassten und von dem Metropolit von Naupaktos und Arta Neofytos an den Patriarchen adressierten Bericht vom 4. April 1707 [Παντελεήμονος 693, 168^r]. Ähnlich bereits in einem früheren, ebenfalls von Gordios verfassten Schreiben des Metropolit an den Patriarchen vom 16. April 1706, ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ, *Διδάσκαλοι*, 145.

²²⁰ Diese Entwicklung bahnt sich freilich bereits seit längerem an, vgl. den Brief vom 29. Mai 1682 an Zacharias [Παντελεήμονος 693, 188^v] und den Brief an den Patriarchen von Konstantinopel Gavriil III. vom 16. April 1704, ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ, *Διδάσκαλοι*, 144. Ein wichtiger Beleg sind weiterhin Briefe, die Gordios – meist im Auftrag anderer Personen oder Körperschaften – and den Patriarchen und die Fürsten der Moldau und der Walachei adressiert. Überliefert sind Briefe an Serbanos Kantakouzinis (1695) [Αγίας Τριάδος Μετεώρων, 7^r = Βαρλαάμ Μετεώρων, 8^v und Αγίου Στεφάνου Μετεώρων, 5^r]; Alexandros Mavrokordatos (1697) [Παντελεήμονος 693, 147^r-148^v]; Stefanos Kantakouzinis (1716), BEES, *Drei Urkunden*, 220-221 und ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Το μοναστήρι*, 154; Nikolaos Mavrokordatos (1716), BEES, *Drei Urkunden*, 221-222 und ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Το μοναστήρι*, 154-155 und (1719), THEOCHARIS, *Nicolas Mavrocordato*, 338-340.

²²¹ Zur bevorstehenden Edition vgl. hier, Anm. 7.

Die Gebirgsregion um Arta und Karpenisi gehört zu zwei verschiedenen kulturellen Einflussgebieten zugleich; sie liegt an der Scheide zwischen Konstantinopel und Venedig. Aufgeschlossenheit gegenüber der westlichen Bildung und dem politischen System Venedigs mag dort nicht so ausgeprägt wie auf den direkt den Venezianern unterstehenden vorgelagerten Ionischen Inseln gewesen sein, doch sie gehörte zum Alltag; materielle und geistige Erzeugnisse (vor allem Bücher) gelangten in die Gebirgsregion der Agrapha nicht auf dem Umweg über Konstantinopel oder Larisa, sondern über den venezianischen Umschlagplatz Santa Maura. Die Lokalgelehrten, sofern sie das Bildungsangebot in ihrer engeren Heimat ausgeschöpft hatten, brachen nach Konstantinopel *oder* nach Venedig auf. Dieses Dilemma scheint sich zu jener Zeit beispielsweise für die Pontusgriechen überhaupt nicht gestellt zu haben. Die Abgeschlossenheit der Region, die materielle Misere und zahlreiche gewaltsame Islamisierungsversuche machen das krampfhaftes Festhalten am väterlichen Glauben und der postbyzantinischen Tradition zur wichtigsten Waffe im Kampf ums Überleben und um die eigene Identität. Die wenigen Gelehrten der Region wenden sich fast ausschließlich Konstantinopel zu; der Westen bleibt für sie eine terra incognita. Es stellt sich ferner die Frage der sprachlichen Kompetenz: Für den wohl bedeutendsten pontischen Gelehrten der 2. Hälfte des 17. Jh. Sevastos Kyminitis gilt es als gesichert, dass er nicht einmal rudimentäre Kenntnisse des Lateinischen besaß.²²² Der Verlauf der Scheide hat also mit materiellen und geographischen Faktoren zu tun wie auch mit Fragen der sprachlichen und kulturellen Kompetenz. In der Agraphen-Region herrschen andere Verhältnisse: Während Gordios nach Athen, Karpenisi und schließlich nach Italien aufbricht, sucht Zacharias aus Farsala, ein Landsmann, Mitschüler und enger Freund des A. Gordios sein Glück in Konstantinopel und den Donaufürstentümern.²²³

Die Epigramme des Anastasios Gordios zeugen von regen Kontakten zu zahlreichen italogriechischen Gelehrten während seiner Studienzeit in Padua und von einer zeitweiligen weitgehenden Identifizierung mit der venezianischen Griechenlandpolitik. Freilich, diese Kontakte scheinen bald abgebrochen worden zu sein, denn mit Ausnahme von Angelos Soum(m)aki(o)s besteht kein Briefverkehr mit seinen früheren Bekannten fort; ja es scheint

²²² CH. KARANASIOS, *Sevastos Trapezuntios Kyminetes (1632-1702). Biographie, Werkheuristic und die editio princeps der Exegese zu De virtute des Pseudo-Aristoteles*. Wiesbaden 2001, 16.

²²³ Zu ihm vgl. A. E. ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ, *Οι Έλληνες λόγιοι στη Βλαχία (1670-1714). Συμβολή στη μελέτη της ελληνικής πνευματικής κίνησης στις παραδουνάβιες ηγεμονίες κατά την προφαναριωτική περίοδο*. Θεσσαλονίκη 1982, 46-50 und CL. D. TSOURKAS, *Germanos Locros, archevêque de Nysse et son temps (1645-1700). Contribution à l'histoire culturelle des Balkans au XVIIe siècle*. Thessalonique 1970 (Skizze), passim, mit Facsimile eines Briefes an Ioannis Karyofyllis.

sogar, dass sich Gordios hinsichtlich seines Studienaufenthaltes in Italien sehr reserviert zeigte.

Im Testament betonte Gordios ausdrücklich seine *ortodossità*; er habe sich nie durch eine Annäherung an das katholische oder protestantische Lager kompromittiert; diese Äußerung ist typisch für eine Zeit, in der sich die orthodoxe Kirche im Spannungsfeld zwischen dem Protestantismus und dem Katholizismus befindet und von beiden stark beeinflusst wird. Die Schrift *Über Mohammed und gegen die Lateiner* sichert Gordios eine herausragende Stellung in der antikatholischen Polemik in der Zeit der Türkenherrschaft. Seine Beschreibung des gegenwärtigen Zustandes der Orthodoxie wie auch die kompromisslose Ablehnung einer künftigen Befreiung des Griechentums seitens der Russen sorgten für viel Aufsehen nach seinem Tode; die Schrift verbreitete sich schnell in der gesamten griechischen Diaspora.²²⁴

Weniger eindeutig ist seine Haltung gegenüber dem protestantischen Lager. Er folgte auf Schritt und Tritt den dogmatischen Positionen seiner Lehrer Giannoulis und Mazarakis,²²⁵ die ihrerseits der korydalleischen Tradition verpflichtet waren. Er korrespondierte ferner mit einigen Vertretern des fortschrittlichen Kreises um Ioannis Karyofyllis,²²⁶ namentlich mit Germanos Lokros,²²⁷ dem Erzbischof von Nyssa und mit einiger Wahrscheinlichkeit auch mit

²²⁴ Vgl. die Liste aller dem Verfasser bekannten Hss. des Traktats im Anhang.

²²⁵ Vgl. den Brief vom 29. Mai 1682 an Zacharias, [Παντελεήμονος 693, 117^r]: ἐμὲ δὲ νικοδήμω τῷ ἐκείνῳ ἐν τε λόγοις, καὶ ἄλλοις ἤθεσι κατ' ἴχνος ὡς οἶόν τ' ἦν ἐπομένῳ. Gordios wendet sich jedoch eindeutig gegen die von Laien praktizierte Bibelexegese und das Prinzip der *sola scriptura*, vgl. den Brief aus dem Jahre 1682 an den Priester Nikolaos Myrokovitis [Bibliothèque Royale de Belgique II. 2406, 245^v]: ἅ πάντα ἀκριβῶς εἰδέναι σε χρή, καὶ μὴδ' ἄνευ ἐξηγητῶν ταῖς τοιαύταις πραγματείαις ἐγκύπτειν· οἱ γὰρ τούτων δίχα μετιέναι ταύτας σπουδάζοντες, οὐχ ὅπως προβῆναι κἂν γοῦν ἐπ' ὀλίγον οὐ δύνανται, ἀλλὰ δὴ καὶ εἰς ἀλλοκότους τινὰς καὶ περιέργους ἐννοίας ἀποστρεβλοῦν ἀναγκάζονται τὰ λεγόμενα, καὶ βαθὺ σκότος ἀποριῶν ἐν τούτοις σκεδάζουσι. διὸ τὴν σὴν ἀντιβολῶ φρόνησιν· ἢ μᾶλλον εἰπεῖν παραινεντικῶς συμβουλεύω σοι, τὰς παρὰ τῶν θείων πατέρων ἐξηγήσεις ἀεὶ ζητεῖν, καὶ δι' αὐτῶν ταῖς τῶν θεοπνεύστων γραφῶν ἐννοίαις ἐπιβάλλειν τὸν νοῦν· καὶ τοῦτο ποιῶν, οὐκ ἀστοχήσεις τοῦ εὐσεβῶς ἅμα καὶ θεαρέστως τῆς ἐγκειμένης ἐννοίας ἐπιτυγχάνειν.

²²⁶ Zu Ioannis Karyofyllis vgl. ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ, *Οἱ Ἕλληνες λόγοι*, 305-311 und PODSKALSKY, *Η ελληνική θεολογία*, 305-311, mit weiterführender Bibliographie.

²²⁷ Vgl. den Brief vom 9. Januar 1685 an Germanos [Παντελεήμονος 693, 125^v-127^r] wie auch den älteren Brief vom 28. März 1680 an Eustathios [Bibliothèque Royale de Belgique II. 2406, 215^v-216^r] (ausführlicher Bericht über Germanos Lokros, Resumé eines empfangenen Briefes). Die Existenz weiterer Briefe wie auch Briefe des Germanos an Gordios ist nicht ausgeschlossen. Vgl. weiter den Brief vom 29. Mai 1682 an Zacharias, [Παντελεήμονος 693, 118^v]: ἀσπάζομαι διὰ τῆς σεμνοτάτης σου φωνῆς εὐλαβῶς τὴν πάντιμον

Sevastos Kyminitis.²²⁸ Beide gelten als gemäßigt; bei Germanos dürfte man vielleicht Sympathien mit dem protestantischen Lager vermuten.²²⁹

Intensive Kontakte bestanden ferner zu Mönchen, Priestern, Äbten, Bischöfen und Metropolitern der Region; vertreten waren drei wichtige kulturelle Zentren: Ionische Inseln (Briefe an Soummakios, Kaloudis),²³⁰ Ioannina (Briefe an den Metropolitan Klimis)²³¹ und die Donaufürstentümer (Briefe an Zacharias, Germanos Lokros, Nikolaos Mavrokordatos).²³² Gordios führte ein asketisches Leben im kleinen Anatolikon und im abgeschiedenen Bergdorf Vraniana; doch als Kulturvermittler gelang es ihm, die engen Grenzen seiner Heimatregion zu überschreiten.

δεξιὰν τοῦ πανιερωτάτου καὶ λογιωτάτου νύσσης, εἰ καὶ ἀγνώως ἐμοὶ ὁ ἀνὴρ, ἀλλὰ ποτε καὶ ἐπεστάλκειν αὐτῷ, καὶ ἔλαβον παρ' αὐτοῦ καὶ αὖθις ἀντεπιστείλας οὐκ ἔλαβον. In einem weiteren Brief an Eustathios vom 11. Juni 1682 [Bibliothèque Royale de Belgique II. 2406, 248^r] berichtet Gordios über die Spannungen um Germanos. Zu Germanos Lokros vgl. ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ, *Οἱ Ἕλληνες λόγοι*, 43-45 und TSOURKAS, *Germanos Locros*, passim.

²²⁸ Vgl. den Brief vom 29. Mai 1682 an Zacharias, [Παντελεήμονος 693, 117^r]: σὲ μὲν παρὰ τοῖς δοκιμωτάτοις τῶν ἐν βυζαντίῳ τόγε νῦν ἔχον (...) φιλοσοφούντων εἶναι, τῷ τε σεβαστῷ φημι τῷ ὄντως σεβασμίῳ, καὶ σπαντωνῆ τῷ ἐν λόγοις ὡς οἶσθα οὐ σπάνιον. Demnach kennt Gordios Schriften des Kyminitis und Spantonis; Briefverkehr ist ebenfalls nicht ausgeschlossen.

²²⁹ Trotz TSOURKAS, *Germanos Locros*, passim. Germanos hielt sich am Ende der 60er Jahre mit einiger Wahrscheinlichkeit in London auf, vgl. *ibid.* 116-117. Zudem scheint er mit Comenius befreundet gewesen zu sein oder ihn in Westeuropa zumindest kennen gelernt zu haben, vgl. ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ, *Επιτετυμημένη ἐπαρίθμησις*, 485. Diese Begegnung fand wohl in London statt, wo Comenius im Exil weilte und kaum 1680/82 in Österreich, wie es Tsourkas, *op. cit.*, 59 will, da Comenius bekanntlich 1670 in Holland starb. Die Nachricht ist für den synoptischen Charakter der «Επαρίθμησις» sehr außergewöhnlich; ihr Hintergrund könnte vielleicht anhand der Korrespondenz des Comenius erforscht werden.

²³⁰ Vgl. die Briefe vom 31. Juli 1692 und 4. Juni 1693 an Kaloudis [Παντελεήμονος 693, 140^v-141^r und 142^r].

²³¹ Vgl. die Briefe vom 5. März und 2. November 1686 an Klimis [Παντελεήμονος 693, 128^v-129^r und 129^v-130^r].

²³² Vgl. hier, Anm. 220.

1. 1. FORSCHUNGSSTAND

Die Existenz der Philosophenviten des Anastasios Gordios ist seit längerer Zeit bekannt. Kurz nach dem 2. Weltkrieg veröffentlichte Valetas in seiner Anthologie der volkssprachlichen Prosa einen Ausschnitt aus der Solonvita.²³³ Zahlreiche orthographische und sprachliche Eingriffe sollten dabei den „volksnahen“ Charakter der Übersetzung betonen. Valetas hielt sie für einen der ersten Versuche nach Sofianos, einen antiken Text in die Volkssprache zu übertragen.²³⁴ Diese Ansicht wurde wenige Jahre später von Knös rezipiert, der offenbar ohne genauere Kenntnis der einschlägigen Schriften die Rolle Gordios' als Übersetzer der antiken Literatur stark betonte.²³⁵ Die Übersetzung der Sinnsprüche Hippokrates' und des Diogenes Laërtios aus Gordios' Feder habe laut Knös dazu gedient, antikes Gedankengut zu verbreiten.²³⁶

In den 60er Jahren veröffentlichte Kavvadias unter weitgehendem Ausschluss sprachlicher Eingriffe die gesamte Solonvita.²³⁷ Sieht man von der falschen Datierung ins Jahr 1704 ab, berichtigte Kavvadias manche Annahmen von Valetas und Knös.²³⁸ Eine genauere Kenntnis der Philosophenviten ermöglichte ihm den zum Teil richtigen Schluss, dass es sich weder um eine getreue Übersetzung noch um eine freie Paraphrase des Diogenes Laërtios

²³³ Γ. ΒΑΛΕΤΑΣ, *Anthologia της δημοτικής πεζογραφίας*. I. Από τον Μαχαιρά ως το Σολωμό (1340-1827). Αθήνα 1947, 406-408. Valetas ediert aus der Hs. Θεολογικόν Σπουδαστήριο Πανεπιστημίου Αθηνών 50 (=hier A).

²³⁴ ΒΑΛΕΤΑΣ, *Anthologia*, 570: *απ' τις πρώτες μετά το Σοφιανό δημοτικές μεταφράσεις αρχαίων, με τέχνη και χάρη καμωμένη.*

²³⁵ ΚΝΟΣ, *L'histoire*, 481: *Gordios est le premier après Sophianos qui plus systématiquement ait traduit des ouvrages de l'antiquité grecque.*

²³⁶ ΚΝΟΣ, *L'histoire*, 481. Die Übersetzung der Sinnsprüche wird Knös nicht gekannt haben, denn bisher konnte keine einzige Handschrift dieser Übersetzung ermittelt werden. Die Philosophenviten kannte Knös vermutlich ebenfalls nur aus dem kurzen von Valetas veröffentlichten Abschnitt der Solonvita, in der sich Gordios noch viel enger an Laërtios als in späteren Viten anlehnt, so dass der Eindruck erweckt werden konnte, dass es sich tatsächlich um eine systematische, wenn auch freie Paraphrase des Diogenes Laërtios handelt.

²³⁷ ΣΠ. Α. ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ, *Αι βιογραφίαι του Αναστασίου Γορδίου*. Παρνασσός 9 (1967) 148-152. Kavvadias kennt lediglich zwei Handschriften: A und Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Λαρίσης 18, olim 1 (=hier L); in seiner Edition folgt er L. Zu einer Gesamtedition ist es trotz Ankündigung nicht gekommen, vgl. *ibid.*, 150, Anm. 1.

²³⁸ ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ, *Αι βιογραφίαι*, 149. Kavvadias folgt hier offenbar dem (inzwischen verloren gegangenen) Kolophon der Hs. L, wo jedoch lediglich die Abschrift und nicht die Niederschrift des Werkes erwähnt wird und ignoriert trotz seiner angeblichen Kenntnis der Hs. A (vgl. *ibid.*) deren Datierung ins Jahr 1698.

handelt, sondern dass Laërtios lediglich als Hauptquelle benutzt wurde.²³⁹ Er stellte ebenfalls fest, dass die Viten auf biographische Details weitgehend verzichten und sich auf eine freie Übertragung der Moralsprüche beschränken.²⁴⁰ Diese Gewichtung entspreche dem schulischen Charakter des Textes.²⁴¹ Schließlich erkannte Kavvadias den Wert der Viten für die Erforschung des Frühneugriechischen und der Rezeption antiken Gedankengutes durch Gordios.²⁴²

1. 2. DATIERUNG UND ÜBERLIEFERUNG DER VITEN

Die Viten sind in sieben bisher bekannten Handschriften überliefert; angesichts des heutigen Standes der Katalogisierung von neuzeitlichen griechischen Handschriften ist diese Zahl nicht als endgültig zu betrachten.

Da sich in der Korrespondenz von A. Gordios keine Anhaltspunkte für eine genauere Datierung der Viten finden,²⁴³ muss als *terminus ante quem* die älteste Handschrift gelten. Die Handschriften **B** [=Παντελεήμονος 693] und **A** [=Θεολογικόν Σπουδαστήριον Πανεπιστημίου Αθηνών 50] sind durch ihren Kolophon auf den 3. Dezember 1698 in Anatolikon datiert. Die Handschrift B enthält Korrekturen von zweiter Hand, welche von der späteren Überlieferung aufgegriffen werden; mit einiger Wahrscheinlichkeit ist diese mit Gordios zu identifizieren.²⁴⁴ Von Gordios' Hand ist auch der Kolophon nachgetragen, so dass der 3. Dezember 1698 als Datum der Korrektur anzusehen ist. Folglich müssen die Philosophenviten vor dem 3. Dezember 1698 in Anatolikon verfasst worden sein.

Die Handschrift A ist trotz ihres Kolophons (1698) zwischen 1702 und 1704 anzusetzen; dieser dürfte aus der unmittelbaren Vorlage kopiert worden sein. Die Handschrift überliefert neben den Philosophenviten auch Epigramme des Anastasios Gordios (von der Hand des Athanasios Elachistos).²⁴⁵ Zwei dieser Epigramme sind in die Jahre 1701 und 1702 datiert, so dass die Handschrift kurz danach entstanden sein muss. Da A nach textkritischen Untersuchungen als unmittelbare Vorlage der drittältesten Handschrift L diene, welche ins

²³⁹ ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ, *Αι βιογραφίαι*, 149.

²⁴⁰ ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ, *Αι βιογραφίαι*, 149.

²⁴¹ ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ, *Αι βιογραφίαι*, 149.

²⁴² ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ, *Αι βιογραφίαι*, 149. Hinsichtlich der Sprache beschränkte sich Kavvadias auf die Feststellung, dass diese alle Merkmale der Volkssprache aufweise, *ibid.*

²⁴³ Mitteilung von Ch. Karanasios.

²⁴⁴ Mitteilung von Ch. Karanasios.

²⁴⁵ Mitteilung von Ch. Karanasios.

Jahr 1704 zu datieren ist, muss sie vor 1704 entstanden sein. Sie enthält im Bereich der Viten und der Epigramme Korrekturen von zweiter Hand, die mit einiger Wahrscheinlichkeit mit Gordios zu identifizieren ist.²⁴⁶ A wie B scheinen also von Gordios selbst rezensierte Exemplare zu sein.

Die drittälteste Handschrift, L [=Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Λαρίσης 18], wurde am 18. September 1704 von Eugenios, dem Bruder des Anastasios Gordios kopiert. Als unmittelbare Vorlage benutzte Eugenios die Handschrift A. Die vierte Handschrift, C [=Παντοκράτορος 138], wurde 1713 kopiert und hat vermutlich dieselbe Vorlage benutzt wie die Handschrift P [=Nationalbibliothek, Prag XV C 33], die ebenfalls in die 1. Hälfte des 18. Jahrhunderts zu datieren ist. Die letzten Ausläufer der handschriftlichen Tradition gehören dem Anfang des 19. Jahrhunderts an. Die Handschrift R [=Biblioteca Academiei Române 687] wurde 1801 möglicherweise in Larisa kopiert; als unmittelbare Vorlage benutzte der Kopist die Handschrift L. Die wohl jüngste, stark verderbte Handschrift D [=Ξηροποτάμου 340] scheint die Handschrift C als Vorlage benutzt zu haben.

Die Überlieferung ist überaus eng. Zwei der Handschriften (A und B) befanden sich im Besitz des Anastasios Gordios;²⁴⁷ eine weitere Handschrift (L) wurde von seinem Bruder Eugenios kopiert. Kopisten des 19. Jh. mussten auf Vorlagen vom Anfang des 18. Jahrhunderts zurückgreifen: R wurde aus L in Larisa kopiert und gelangte in die Donaufürstentümer, während D vermutlich auf Athos auf die dort zugängliche Handschrift C zurückzuführen ist. Die Schicksale der Handschrift P sind dunkel, doch auch sie entstammt einer rekonstruierbaren Vorlage, die sie mit C teilt.

Die Viten werden durchwegs unter dem Namen des Anastasios Gordios tradiert, lediglich die Hs. P ist anonym und trägt den charakteristischen Titel ἀπὸ διδάγματα φιλοσόφων.

1. 3. SCHULISCHER GEBRAUCH DER PHILOSOPHENVITEN

Sieht man von einer im C später nachgetragenen Liste der attischen Monatsnamen ab, sind die Philosophenviten zweimal alleine überliefert, nämlich in den Handschriften C und P, während in A und L noch Epigramme des Anastasios Gordios hinzukommen. Die Handschrift B enthält eine bedeutende Briefsammlung - zum Teil aus dem Nachlass des Anastasios Gordios und Athanasios Elachistos - eine volkssprachliche Paraphrase der Hypotheseis der

²⁴⁶ Mitteilung von Ch. Karanasios.

²⁴⁷ Dazu vgl. Kapitel VII. 2.

Synesios-Briefe, die wohl schulischen Zwecken diene, und einige später eingetragene religiöse Texte. Die Handschrift R enthält neben den Philosophenviten mehrere Texte, die Grundwissen der byzantinischen Geschichte vermitteln sollten (Kaiser- und Patriarchenlisten, *Excerpta de legationibus*, eine Kurzchronik). Die Handschrift D schließlich überliefert moralische Verhaltensregeln in Dialogform. Nur P, R und D verraten uns jedoch mehr über den Kontext, in dem sie gebraucht wurden (B ist vermutlich ein Archivexemplar, A und L Privatabschriften,²⁴⁸ C ist alleine überliefert). R scheint dazu gedient zu haben, griechisch-byzantinische Realien zu vermitteln, während P und D von einer Nutzbarmachung der Philosophenviten als moralisch erbauliche Lektüre zeugen.²⁴⁹ Die Marginalien sind leider unergiebig. Im Prinzip ist zwischen zwei Schichten zu unterscheiden. Die erste ist wohl dem Autor selbst zuzuschreiben, der seinen eigenen Text glossierte. Diese Marginalien treten zuerst im B auf (von erster Hand) und werden von den meisten späteren Textzeugen getreu kopiert oder geraten in den Text hinein. Sie verweisen zumeist auf andere Stellen des Textes oder fungieren korrigierend.²⁵⁰ Eine zweite Schicht von Marginalien ist lediglich in der

²⁴⁸ Vgl. L, p. 1, m¹: ἐγράφη τὸ παρὸν ἀψδ' ὦ σεπτεμβρίου ιη^η · εἰς χρῆσιν εὐγενίου.

²⁴⁹ Die Handschrift P ist unter dem Titel ἀπὸ διδάγματα φιλοσόφων überliefert; vgl. auch ihren Kolophon, p. 208, m¹: τέλος σὺν θεῷ ἀγίῳ τῆς τῶν / φ(ιλοσό)φων πολιτείας ἐκάστ(ου) // Εγράφη τὸ παρὸν διὰ χειρὸς δημητρί(ου) / ἀναστασί(ου) παππ(άδος) εἰς ἡμετέραν χρῆσιν, καὶ / τῶν φίλων.

²⁵⁰ Diese Marginalien wurden in die Textedition nicht aufgenommen. Sie werden hier präsentiert. (I) Marginalien im B und in den späteren Hss. (1) Zeno, Z. 45: (BAL) κίττιον, πόλις κύπρου. Weitere Marginalien im A unleserlich. (2) Gorgias, Z. 1: (BAL) λεοντίνη, πόλις σικελίας. (3) Sokrates, Z. 49 (Anyte): σημειωτέον τὸ ὄνομα (B) (4) Plotin (BLC, A nicht lesbar): ἐτοῦτος καθὼς λέγουσιν ἄλλοι (Ο πλωτίνος καθὼς ἄλλοι λέγουσιν C) ἦτον αἰγύπτιος εἰς τὸ γένος (τὸ γένος C) καὶ λυκοπολίτης εἰς τὴν πατρίδα, μαθητῆς τοῦ ἀμμωνίου, καὶ διδάσκαλος τοῦ πορφυρίου καὶ ἔζησεν εἰς τοὺς καιροὺς τοῦ γαληίνου καὶ τακίτου καὶ πρόβου τῶν βασιλέων. (5) Plotin, Z. 21 (BAL): Τοῦτο φαίνεται σφάλμα διὰτὶ ἦτον εἰς τὸν καιρὸν τῶν βασιλέων τῆς ρώμης. (C, P im Text): Τοῦτο φαίνεται σφάλμα διὰτὶ ἦτον εἰς τὸν καιρὸν τοῦ βασιλέως τῆς ρώμης, ἦγουν τοῦ αὐρηλιανοῦ. (6) Anaximenes (AB): ὁ βίος τούτου ἐγράφη καὶ ὄπισθεν, καὶ ἐκεῖ λέγεται πῶς νὰ ἦτον ἀπὸ τὴν μίλητον. (CP, P im Text am Ende der Vita): ὁ βίουστου ἐγράφη καὶ ὄπισθεν καὶ (ἐκεῖ P) λέγεται (πῶς P) νὰ ἦτον μιλήσιος. (7) Epikur, Z. 2 (BALC, P im Text): καὶ τοῦτο φαίνεται παράδοξον πῶς νὰ ἦτον ἀγράμματος ὁ ἐπίκουρος (ὁ ἐπίκουρος ἀγράμματος P). (II) Marginalien der späteren Hss. (1) Zarathustra, Z. 2 (AL, A stark beschädigt): βάκτρα, ἐπαρχία τῆς κατὰ τὴν ἀσίαν σκυθίας, ἐνῆ ἐβασίλευεν ὁ ζωροάστρης. (2) Zarathustra, Z. 4 : (ad ἐγέλασεν, AL): καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι δὲν γελοῦν ἕως εἰς ταῖς ξβ' ἡμέραις. (3) Anaximenes I. (AL): τὸν βίον τούτου τὸν εὐρίσκεις καὶ παρέκει γραμμένον, ὀλίγον διάφορον ἀπὸ τοῦτον. (4) Plotin (LC): σημείωσαι πῶς δὲν λέγει καλὰ εἰς τὸ τέλος ὅτι ἦτον εἰς τὸν καιρὸν τοῦ δαρείου, ἐπειδὴ καὶ ἦτον διδάσκαλος τοῦ πορφυρίου. (5) Thales 51 (ad ὄχι, A al. man.): ὄλους τοὺς συζύγους ἐρωτῶσι πολλοὶ, προσποιούμενοι τὸν φίλον.

Handschrift R greifbar; es handelt sich um kurze Zusätze und Berichtigungen des Textes; auch diese Marginalien sind wenig aufschlussreich.²⁵¹

Man wird wohl davon ausgehen dürfen, dass die Philosophenviten nicht nur als private erbauliche Lektüre dienten, sondern auch in der Schule verwendet wurden. Von Athanasios, dem Bruder Gordios' wissen wir, dass er in Anatolikon den Elementarunterricht leitete. Die Identifizierung der ersten Hand der Hs. A mit Athanasios legt es nahe, in dem Text eine für den Schulunterricht bestimmte Abschrift zu sehen.²⁵² Die Philosophenviten richteten sich an Schüler, die gerade das Lesen und Schreiben gemeistert hatten, aber noch keinerlei Kenntnisse der attischen Grammatik besaßen. Da in einem solch frühen Stadium an die psychagogische Hermeneia von Originaltexten nicht zu denken war, versuchte Gordios anhand der Philosophenviten die Schüler mit antiken Realien und einigen Namen griechischer Philosophen (nicht aber mit deren Lehre) bekannt zu machen.²⁵³ Die Viten einiger Philosophen scheinen dafür besonders geeignet gewesen zu sein, weil die Schüler mit diesen Gestalten aus diversen bildlichen Darstellungen in den Narthices griechischer Kirchen bereits vertraut waren.²⁵⁴ Das Werk erfüllte ferner moralische Zwecke, indem es den Schülern leicht

²⁵¹ Die Marginalien und Glossen des R sind alle von erster Hand. P. 298, Myson: Κρήτην in Σπάρτην alterum in Κρήτην corr. P. 304 Homer: ἤκμαζε εἰς τοὺς 900 χρόνους πρὸ τῆς χριστοῦ γεννήσεως. P. 306 Lykurg: ἤκμαζε πρὸ τῆς χριστοῦ γεννήσεως χρόνους 880. P. 316 Stilpon: πρὸ χριστοῦ χρόνους 342 ὕστερα ἀπὸ τὸν ἀλέξανδρον χρόνους 15. P. 316 Simonides: ἦτον ἀπὸ τὰς (ε τὸ νησὶ corr.) κυκλάδας νήσους τοῦ αἰγαίου πελάγους λεγομένην Τζιαν. P. 319 Äsor: ἦτον ἀπὸ τὴν φρυγίαν· ἐπαρχία τῆς ἀσίας. P. 360 Hippokrates: ἀρχηγὸς τῶν ἰατρῶν und p. 362: ἐγεννήθη εἰς τὴν Κώ. P. 362 Euripides: ἐγεννήθη εἰς τὴν Σαλαμίνα νισάκη σιμὰ εἰς τὴν Ἀθήνα. P. 364 Diogenes: ἦτον ἀπὸ τὸ σινόπι. P. 385 Aischylos (Herkunft): σικελίαν in Ἀθήναν corr. Pp. 392-393 Epikur: ἦτον μαθητῆς τοῦ διμόκριτου; pro [ἄνθρωπος ἰδιώτης ... λέγουν τινὲς] corr. ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγαλητέρους φιλοσόφους τοῦ καιροῦ ἐγεννήθη εἰς τὸ Ταργέτιον [fort. -ήτιον] τῆς Ἀττικῆς und p. 393: ἔλεγε, ἂν ὁ πόνος εἶναι μέγας, θέλει ἦσται βραχύς· ἂν εἶναι πολυχρόνιος θέλει ἦσται ἐλαφρός. P. 398 Theophrast: ἦτον ἀπὸ τὸ νησὶ τῆς λέσβιος (e corr., sic).

²⁵² Vgl. ΚΝΟΣ, *L'histoire*, 290.

²⁵³ Gegen ΓΚΙΟΛΙΑΣ, *Ιστορία της Ευρυτανίας*, 474: Die Philosophenviten dienten laut Gkiolias *προς μύηση των φοιτητῶν του στη φιλοσοφία*. Gkiolias kennt offenbar nicht den Gesamttext der Philosophenviten.

²⁵⁴ Dazu vgl. ΣΠ. ΛΑΜΠΡΟΣ, *Περί της παιδείας εν Ιωαννίνοις επί Τουρκοκρατίας*. ΝΕ 13 (1916) 273-317, hier 280. Ι. Μ. ΧΑΤΖΗΦΩΤΗΣ, *Διονύσιος ιερομόναχος εκ Φουρνά, ιστοριογράφος (πηγές και επιδράσεις στην «Ερμηνεία της ζωγραφικής τέχνης»)*. In: Σύνταξις. Ευγένιος ο Αιτωλός και η εποχή του. Καρπενήσιον, 12-14 Οκτωβρίου 1984. Πρακτικά. Αθήναι 1986, 515-526, insbesondere 519-521. In den 90er Jahren des 18. Jh. werden diese Darstellungen aufgegeben (orthodoxe Reaktion), vgl. Κ. Θ. ΔΗΜΑΡΑΣ, *Νεοελληνικός Διαφωτισμός*. Αθήνα ⁸2002, 255-256. Die Bemerkung von Argyriou, ΑΡΓΥΡΙΟΥ, *Συμβολή 352-353*, hier 353: *η ώσμωση αυτή*,

greifbare Lebensweisheiten und nachahmenswerte Lebensmuster bot. Die Philosophenviten stellen als Schultext eine bemerkenswerte Neuerung dar; sie sind ein erster - freilich sehr bescheidener - Schritt auf dem Wege zur Vermittlung eines tieferen Verständnisses der griechisch-römischen Antike und zu deren Integration in das in Entstehung begriffene neue Geschichtsbewusstsein der Griechen.

1. 4. QUELLEN UND AUFBAU

Verschiedene Sinnsprüche (im Original oder in einer spätbyzantinischen bzw. neuzeitlichen Paraphrase) bilden seit der Spätantike (Menander-Sentenzen) einen festen Bestandteil des Schulunterrichts;²⁵⁵ sie sollten einen erzieherischen Zweck erfüllen.²⁵⁶ Paraphrasiert wurde neben Cato, Phokylides, Pythagoras und Hippokrates²⁵⁷ auch Diogenes Laërtios (Ioannis Ierotheos Komninos).²⁵⁸ Übersetzungen aus dem Italienischen²⁵⁹ und neuzeitliche Bearbeitungen waren ebenfalls präsent.²⁶⁰ Exzerpte aus Laërtios in Form einer Apophthegmensammlung wurden ferner in die *Enkyklopaideia* des Ioannis Patouas (allerdings ohne eine entsprechende volkssprachliche Paraphrase) aufgenommen. Dieser Text hat aber im Gegensatz zu vielen anderen Autoren, die Eingang in die *Enkyklopaideia* gefunden hatten, so gut wie keinen Einfluss auf die Lehrpläne der griechischen Schulen im osmanisch beherrschten Griechenland ausgeübt.²⁶¹

που είχε ίσως αλλού τις βαθιές, υποσυνείδητες όμως ρίζες της, επιτέλεστηκε και λειτουργούσε κυρίως εξαιτίας της αμάθειας ή της ημιμάθειας των διδασκάλων της εποχής, wird durch Gordios' Beispiel geradezu widerlegt.

²⁵⁵ Zur Neuzeit vgl. ΣΚΑΡΒΕΛΗ-ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ, *Τα μαθηματάρια*, 33-42.

²⁵⁶ *Ibid.*, 37.

²⁵⁷ Siehe P. CERNOVODEANU – N. VĂTĂMANU, *La première traduction des „Aphorismes“ d' Hippocrate en langue roumaine (XVIIIe siècle)*. RESEE 10 (1972) 491-510, insbesondere 491-500 für die Übersetzungen ins Neugriechische.

²⁵⁸ ΣΚΑΡΒΕΛΗ-ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ, *Τα μαθηματάρια*, 42.

²⁵⁹ Vgl. beispielsweise die Übersetzung von Ioannis Avramios (ed. 1713 Tîrgoviște): *Γνωμικά παλαιών τινών φιλοσόφων, εκ της ιταλικής εις την ημετέραν απλήν διάλεκτον μεταφρασθέντα και ευλαβώς αφιερωθέντα Τω Ευσεβεστάτω και Υψηλοτάτω Αυθέντη και Ηγεμόνι πάσης Ουγγροβλαχίας Κυρίω Κυρίω Ιωάννη Κωνσταντίνω Μπασσαράμπα Βοεβόδα*. Dazu vgl. A. DUTU, *Un livre de chevet dans les pays roumains au XVIIIe siècle: „Les dits des philosophes“*. RESEE 4 (1966) 513-533.

²⁶⁰ Vgl. die Sammlung von Ioannis Komninos (BAR 1421), M. CARATAȘU, *Un recueil d'apophthegmes grecs dédié à Constantin Brancovan, voivode de Valachie*. RESEE 25 (1987) 173-177 und ΔΑΠΟΝΤΕΣ, *Κατάλογος*, 100.

²⁶¹ Vgl. ΑΘ. Κ. ΑΒΔΑΛΗ, *Η «Εγκυκλοπαιδεία Φιλολογική» του Ιωάννη Πατούσα. Συμβολή στην ιστορία της Παιδείας του Νέου Ελληνισμού (1710-1839)*. Αθήνα 1984, 152-155, insbesondere 155.

Nach eigener Aussage benutzt Gordios die Viten des Diogenes Laërtios und „andere alte (=antike) Schriftsteller“.²⁶² Laërtios ist die Hauptquelle für die Viten 1-4 (Thales, Solon, Chilon, Pittakos) und 6-13 (Anaximander, Bias, Kleobulos, Periander, Anacharsis, Myson, Epimenides, Pherekydes). Zwischen 4 und 7 spannt Gordios die bei Laërtios nicht vorhandene Vita Zarathustras und Anaximanders (bei Laërtios No. 13) ein; während er in diesem Abschnitt Laërtios ziemlich genau folgt (die Viten 1-4 und 6-13 sind daher als echte Paraphrase zu betrachten) entfernt er sich in den späteren Viten zusehend von seiner ursprünglichen Vorlage und zieht auch andere Quellen heran. Die Anordnung der Viten, welche zunächst Laërtios folgt, weist ab der 14. Vita (Homer) keine Gesetzmäßigkeiten mehr auf (dies gilt auch für die aus Laërtios übernommenen Viten).²⁶³ Zwei Viten (Euripides und Anaximenes) sind in zwei jeweils verschiedenen Fassungen überliefert, welche zum Teil auf unterschiedlichen Quellen basieren. Der stark kompilatorische Charakter der Schrift offenbart sich in einer unsystematischen Einflechtung diverser Exzerpte meist apophthegmatischer oder exemplarischen Natur in das durch Laërtios gelieferte biographische Gerüst. Etwa zwei Drittel aller Philosophenviten folgen einem einheitlichen, wenn auch im Einzelfall unterschiedlich ausgeprägten Muster: Knappen Angaben zur Herkunft folgen meistens aus Laërtios, seltener aus anderen Quellen eklektisch übernommene Biographiefragmente mit Schwerpunkt auf dem moralischen Exemplum. Bei umfangreicheren Viten ist der dritte Teil entsprechend dem Aufbau bei Laërtios den Sinnsprüchen der jeweiligen Philosophen gewidmet. Den Abschluss bildet meist eine knappe Angabe zum Tod und eine Datierung der Akme wechselweise von der Erschaffung der Welt, nach persischen Großkönigen und den Königen Israels; die Datierungen werden erschlossen oder entsprechender Datierung nach Olympiaden entnommen. Neben griechischen Philosophen und Staatsmännern finden auch vier Römer Eingang in die Philosophenviten: Apuleius, Titus Livius, Scipio Africanus und Cicero. Bei Cicero und Apuleius sind entsprechende Kenntnisse ihrer Schriften nachweisbar, bei Livius wahrscheinlich; der edelmütige Scipio steht für das moralische Exemplum der römischen virtus. Die Viten Livius' und Ciceros beruhen auf keiner unmittelbaren Quelle und dürfen daher als eigene Schöpfung des Autors angesehen werden.

²⁶² Vgl. den Titel des Werkes: εὐγαλμένοι ἀπὸ τὸν λαέρτιον, καὶ ἀπὸ ἄλλους παλαιούς συγγραφεῖς.

²⁶³ Unberücksichtigt bleiben die bei Laërtios vorhandenen Viten des Archelaos, Theodoros, Phaidon, Euklides, Kriton, Simon, Glaukos, Simmias, Kebes, Menedemos, Speusipp, Polemon, Krantor, Bion, Lakydes, Kleitomachos, Straton, Lykon, Demetrios, Herakleides, Monimos, Onesikritos, Metrokles, der Hipparchia, Menipps, des Menedemos, Ariston, Herillos, Dionysios, Kleanthes, Sphairos, Epicharmos, Alkmaion, Hippasos, Philolaos, Eudoxos, Heraklit, Xenophanes, Melissos, Leukipp, Anaxarchos, Pyrrhon und Timon.

Die Identifizierung der Quellen ist problematisch, da bei einem volkssprachlichen Text, welcher mit seiner Vorlage oft recht willkürlich umgeht, auf bewährte Methoden (Überprüfung anhand von mit Indices versehenen textkritischen Ausgaben) zurückgegriffen werden muss. Gordios selbst nennt mehrmals seine Quellen: Laërtios, Cicero, Seneca, Valerius Maximus, Aulus Gellius, Hieronymus, Iustin. Konkrete Werkzuweisungen (Tusculanae, De beneficiis, De tranquillitate animi) sind dagegen die Ausnahme. Erschwert wird die Identifizierung durch die Tatsache, dass manche Sinnsprüche und Anekdoten bereits in der Antike zu loci communes geworden sind. Nichtsdestotrotz konnte bei ungefähr 80% des Textes die unmittelbare Quelle eindeutig identifiziert werden; die Ergebnisse dieser Untersuchung liegen in der folgenden Liste vor.²⁶⁴

1. Thales:	L 1-2 ~ 16, 20-17, 1. 2-3 ~ 16, 16-18. {3}. 3-6 ~ 17, 5-7. 6-7 ~ 17, 12-13. 7 18, 1-2. 7-8 ~ 17, 17-18. 8 ~ 19, 1-4. 9 ~ 19, 4-5. 9-12 ~ 19, 13-16. 12- 19 ~ 20, 6-16. {19-21}. 21-31 ~ 19, 9-12. {31-33} 33-37 ~ 24, 6-10. {37-38} 38-40 ~ 24, 4-6. {40-41}. 41-42 ~ 25, 7. 42-43 ~ 25, 8. 43-44 ~ 25, 10. 44-45 ~ 25, 11. 45-46 ~ 25, 12. 46-47 ~ 25, 13. 47-50 ~ 25, 16-18. 50-52 ~ 25, 18-19. 52-53 ~ 25, 20. 53-55 ~ 26, 1-2. 55-56 ~ 26, 2. 56-58 ~ 26, 4-5. 58-60 ~ 26, 6-7. 60-62 ~ 26, 7-8. 62-66 ~ 26, 8-11. {66-67} 67 ~ 27, 1-7. {67-70}.
2. Solon	L (27) 1-2 ~ 32, 2. {2-3}. 3 ~ 32, 9. {3-4}. 4-5 ~ 32, 2-4. 5-6 ~ 35, 5-6. {6} 7-8 ~ 35, 13-15. 9-13 Cic. Cat. m. (9) 72. 13-20 ~ ? 20-27 L 35, 9-13. 27-33 ~ 43, 19-44, 9. 33-36 ~ 43, 13-16. {36-38}. 38-50 Max. (56) VII 2, Ext. 2. {50}. 50-52 ~ L 41, 3-4. 52-54 ~ 41, 4-6. 56-58 ~ 40, 1-4. {59-63}. 80-87 Max. VIII 7, Ext. 14.
3. Chilon	L 1 ~ 46, 18. {1-3}. 8-9 ~ 47, 11-12. 9-11 ~ 47, 13-14. 11-13 ~ 47, 14-16. 15-16 ~ 47, 16-17. 16-17 ~ 47, 17-48, 2. 17 ~ 48, 2. 18-19 ~ 48, 2-4. 19-20 ~ 48, 4. 20-21 ~ 48, 4-5. 21-25 ~ 48, 5-9. 25-27 ~ 48, 10-11. 27-30 ~ 48, 11-13. 35-36 ~ 50, 6. {36-38}.
4. Pittakos	L 1 ~ 51, 12. {1-2}. 2-9 ~ 52, 2-7. 10 ~ 52, 12-13. {10-13}. 13-16 ~ 52, 13-16. 16-22 ~ 52, 23-53, 3. 22-26 ~ 53, 6-8. {26-28}. 28-29 ~ 53, 15-16. 30-31 ~ 54, 4-5. 31-33 ~ 54, 3-4. 34-39 ~ 53, 18-54, 1. 39-41 ~ 53, 1-3. {41-42}. 42-43 ~ 54, 6-7. 43-44 ~ 54, 7-9. 44-45 ~ 55, 3-4. {45-46}.
5. Zarathustra	Is. v. Sevilla, Et. (1) 1-6 VIII 9, 1-2 et IX 2, 43. {6-8}.
6. Anaximander	L 1 ~ 91, 7. 1-2 ~ ?. 2-3 cf. 91, 10-13. 3-4 ~ 91, 7-8. 4-5 ~ 91, 17-92, 2. 5-7 ~ 92, 5-8.

²⁶⁴ Quellen, die Gordios selbst nennt, werden mit der einschlägigen Zeilenangabe der Nennung versehen; potentielle Quellen, die nicht benutzt wurden, sind in eckige Klammern gesetzt. Abkürzungen: L. = Diogenes Laertius, *Vitae philosophorum*, ed. Marcovich (Teubner; alle Seiten- und Zeilenangaben richten sich nach dieser Edition). Gell. = Aulus Gellius, *Noctes Atticae*, ed. Hosius (Teubner). Max. = Valerius Maximus, *Facta et dicta memorabilia*. Iustin = Epitome, ed. Ieep (Teubner). Cic. = Cicero. *De divinatione*, ed. Ax (Teubner). *Tusculanae disputationes*, ed. Pohlenz (Teubner). *De officiis*, ed. Atzert (Teubner). *De finibus bonorum et malorum*, ed. Moreschini (Teubner). *Cato Maior de senectute*, ed. Wuilleumier (Budé). Sen. = Seneca. *De constantia sapientis, de ira, de tranquillitate animi*, ed. Reynolds (Oxonienensis). *Epistulae morales ad Lucilium*, ed. Reynolds (Oxonienensis). *De beneficiis*, ed. Basore (Loeb). Nepos = Cornelius Nepos, *De uiris illustribus*, ed. Winstedt (Oxonienensis). *Apuleius. De Platone et eius dogmate*, ed. Beaujeu (Budé). *Apologia*, Florida, ed. Vallette (Budé). *Suda*, ed. Adler. Is. = Isidor von Sevilla, *Etymologiae*, ed. Lindsay (Oxonienensis). Eigene Zusätze, die nicht in eine interpretierende Paraphrase eingeflochten sind, werden in geschweiften Klammern gedruckt. Cf. = mögliche Parallelen.

7. Bias L (10) 1-2 58, 2. 2-3 ~58, 4. 3-8 ~ 58, 5-8. {8-10}. 10-25 ~ 58, 18-59, 8. {25-28}. 28-35 Max. (28) VII 2, Ext. 3. 35-38 ~ 60, 17-61, 2. 38-40 ~ 61, 6-8. 41-43 ~ 61, 16-19. 44-45 ~ 62, 1-2. 45-46 ~ 62, 5-6. 47-48 ~ 62, 7. 48 ~ 62, 8-9. 48-50 ~ 62, 9-11. 50-51 ~ 62, 2-3. 52-54 ~ 62, 4-5. 55-57 ~ 61, 6-7 u. 9-10. 57-61 ~ 61, 10-12. 61-62 ~ 61, 9-10. {62-63}.
8. Kleobulos L (5) 1-4 ~ 63, 2-5. 4-11 ~ 64, 14 ~ 65, 1. {11-12}. 12-14 ~ 65, 7-8. 14-16 ~ 65, 9-11. 16-19 ~ 65, 11-12. 19-21 ~ 65, 15 ~ 66, 1. 21-22 ~ 66, 1-2. 22-24 ~ 66, 2-4. 24-26 ~ 65, 12-14. 26-27 ~ 66, 4-6. 27-29 ~ 66, 6-7. 29-30 ~ 66, 7-9. 30-31 ~ 66, 10-12. {31-32} et ~66, 13.
9. Periander L 1 ~ 67, 12. {1-3} et false ~ 68, 2-3. 3-5 ~ 68, 6-8. {5}. 5-7 ~ 70, 5-6. 7-9 ~ 70, 70-9. 9-10 ~ 71, 1-2. 10-11 ~ 70, 13 ~ 71, 1. 11-16 ~ 71, 2-5. 16-19 ~ 71, 10-14. {19}. 20 ~ 68, 16-17.
10. Anacharsis L (35) 1-2 ~ 74, 2-4. 3-4 ~ 74, 9-20. {4-5}. 5-7 ~ 75, 13-14. 7-11 ~ 76, 5-6. 11-13 ~ 76, 14-15. 13-15 ~ 77, 4-5. {15-18}. 19-22 ~ 77, 5-7. 22-23 ~ 77, 8-9. 23-24 ~ 77, 7-8. 25-26 ~ 77, 9-11. 26-29 ~ 76, 2-5. 29-31 ~ 76, 8-10. 31-32 ~ 77, 1-3. 32-35 ~ 77, 11-78, 2. 35-37 ~ 78, 3-4. 37-42 ~ 75, 1-5.
11. Myson L 1 ~ 79, 13-14. {1-4}. 4-9 ~ 80, 3-5. 9-10 ~ 80, 12-13. 11 ~ 80, 16.
12. Epimenides L 1 ~ 81, 1. 1-9 ~ 81, 2-12. {9-10}. 10-23 ~ 81, 14-82, 2. 23-24 ~ 84, 8. 24-26 ~ 84, 11-13. 26-28 ~ 85, 4-6. 28-31 ~ 82, 5-9. 31-37 ? . 37-38 ~ 82, 11-14. 38-40 ~ 82, 16-17. 40 ~ 82, 22-23. 40-41 ~ 82, 15-16. 41-42 ~ 82, 18. 42 ~ 82, 19. 43-44 ~ 82, 20-21. {44-45}.
13. Pherekydes L (2) 1 ~ 85, 19-20. 1-2 ~ 86, 1-2. 2-3 ~ 86, 3. 3-6 ~ 86, 3-6. 6-8 ~ 86, 6-8. 8-10 ~ 86, 12-13. 10-13 ~ 87, 14-17. 13-17 Is. v. Sevilla, Et. (13) 1. 38, 2. 17 ~ 88, 5. 17-19 ~ 89, 19, cf. 90, 1-15. 19-20 ~ 87, 10-11. 20 ~ 87, 14. 21 cf. 88, 8-10. {21-22}.
14. Homer {1-3}. 3-15 aenigmatis narrationem omnes fere vitae Homeri praebent, propter 5 mihi autem maxime ad Plutarchi vitam, multo minus ad Suidam o 251 Herodotumque pertinere uidetur, cf. Allen 242, 70-71. 15-19 ~ ? {19-24} sed ad 19-22 cf. Allen 243, 98 (Plutarchi Vita).
15. Lykurg 1-4 ~ Iustin III 2,5 [Plu Lyc. 3,1-6]. 4-5 ~ Iustin III 2, 7-8. 5-8 ~ Iustin III 3, 1-2. [Plu Lyc. 5,10-12]. 9-10 ~ Iustin III 3,3 [Plu Lyc. 8,1-3]. 10-12 ~ Iustin III 3, 4. 12-14 ~ Iustin III 3,5 [Plu Lyc. 16,11]. 14-15 ~ Iustin III 2,11 [Plu Lyc. 9,2]. 15-16 ~ Iustin III. 3, 6 [Plu Lyc. 28,3]. 16-19 ~ Iustin III 3, 7. 19-20 ~ Iustin III 3, 8. 20 ~ Iustin III. 3, 9. 20-32 Iustin III. 3, 11-12. {32-33}.
16. Anaximenes L 1-2 ~ 92, 14-93, 2 et 95,6 (Vita Anaxagorae). 2-3 ~ 93, 2. 3 ~ ?. 4-9 Max. (4) VII 3, 10, Ext. 4. 9-11 cf. L 93, 5-7. {11}.
17. Pythagoras L (2) 1 ~ 573, 6. 2 ~ 573, 5 et Iustin (2) XX 4, 3. 2-3 ~ 573, 8-11. 3-4 ~ 574, 4-7. 4-6 ~ Iustin XX 4, 3, cf. etiam L 574, 9-10. 6-7 Iustin XX 4, 3, cf. etiam L 574, 10-11. 7-9 ~ Iustin XX 4, 5-9 (Crotonem dicit, non Chaeronaeam). 9-10 ~ Iustin XX 4, 11. 11-12 cf. 579, 11. 17-30 Cic. (17) Tusc. V 3, 8-9 [L 577, 2-8]. 34-36 ~ 578, 11-12. 36-39 ~ 578, 9-11. 39-55 Max. (39) IV 7, Ext. 1 ? VIII 7, Ext. 2. 55-57 cf. 583, 11- 584, 3. 84 ~ 588, 23. 85-86 ~ 580, 19-581, 1. 88-91 Iustin XX 4, 17-18 [cf. L 597, 3-4 et 582, 4-5].
18. Anaxagoras L 1 ~ 95, 5-6. 1-2 ~ 96, 12-13. 2 ~ 95, 15-17 {2-3}. 3-5 ~ 96, 3-5. 5-8 Max. VIII 7, Ext. 6. 8-11 L ~ 100, 8 et 10-11 / Max. V. 10, Ext. 3. 11-12 ~ 98, 13-15. 12-14 ~ 98, 15-16. 14-17 ~ Cic. (14) Tusc. I. 43, 104 [=L 99, 2-3]. 17-21 Max. VII 2, Ext. 12. 21-22 ~ L 96, 6-7. 22- 24 ~ L 99, 16-100, 2 et 101, 20-21. {24-25}. 25-26 ~ L 96, 6. {26-27}.
19. Krates L 1 ~ 430, 5. 1-2 cf. 430, 5-6. 2-5 ~ Hieronymus, ep. LVIII, 2 (3) [=L 432, 9-10]. 6-10 Sen. (6) Ep. 10, 1. 10-12 ~ L 431, 11. 12 ~ 431, 13-14. {12-13}.
20. Stilpon L 1 ~ 168, 19. 1-2 ~ 169, 15-16. 2-5 ~ Seneca, De constantia sapientis 5, 6 uel Ep. 9, 18. 5-8 ~ 170, 5-9. 8-12 ~ 170, 10-15. {13}.
21. Simonides 1-10 Max. (1) I 7, Ext. 3. 10-16 Max. I. 8, Ext. 7. [Cic. de or. II, 353]. 16-22 ~ ? 22-24 VIII 7, Ext. 13.
22. Archytas L 1-7 ~ 623, 1-8. 7-8 Cic. Cat. m. 39. 8-12 Cic. Cat. m. 41. 12-17 ~ ? 17-22 Max. (18) IV 1, Ext. 1. [Cic. Tusc. V 36, 78]. {22}.
23. Äsopi Vita Aesopi
24. Zenon L 1 ~ 444, 4. 1-2 ~ 444, 2-3. 2-3 4-18 Max. (4) III 3, Ext. 2 (Zenon von Elea). 18-21 Seneca, De tranquillitate animi (18) 14,3. {21-22}. 22-24 ~ ? 24-28 ~ 457, 8-11. 28-

- 31 ~ 457, 14-16. 31-32 ~ 458, 5-6. 32-34 ~ 458, 9-11. 35 ~ 458, 16-17. 35-36 ~ 459, 3. 36-39 ~ 459, 9-11. 39-46 ~ 466, 15-467, 6. {46}.
25. Gorgias 3-6 Max. (3) I 8, Ext. 5 (Gorgias aus Epirus) 8-11 VIII 15, Ext. 2.
26. Isokrates Cf. Dionysii Halicarnasei De Isocrate, passim.
27. Protagoras L 1 ~ 667, 4-5. 1 ~ 667, 12-13. 1-2 ~ 668, 10-11. 2-4 ~ 668, 13-16. 4-5 cf. 670, 5-18. 5-6 ~ Gell. (5) V. 10, 222, 4 Hosius. {6-8}. 8 ~ Gell. 222, 16-17. 9 ~ Gell. 222, 6-11. {9-11}. 11-12 ~ Gell. 222, 19-20. 12 ~ Gell. 222, 21-23. 12-16 ~ Gell. 222, 23-26. 16-19 ~ Gell. 222, 32-223, 5. 19-21 ~ Gell. 223, 6-10. {21-22}. 23-24 ~ L 671, 14-16.
28. Chrysipp L 1 ~ 553, 18-20. 2-7 Seneca, 9. ep. (2). [non inuenitur][4-5 cf. 556, 16]. 7 ~ L 556, 7. {7-8}. 9-11 ~ 559, 18-19. 11-15 ~ ?
29. Sokrates L 1-3 ~ 103, 16-18. 3-4 cf. 104, 12. {4-6} cf. 106, 7 et praesertim minime congruenter 106, 16-17. 9-11 ~ 114, 2-3. 18-21 Gell. (18) II. 1, 2. ? 22-24 ~ L 115, 11-12. 26-31 ~ 106, 10-15. 32-34 ~ L 117, 5-6. 42-49 ~ 109, 9-17. 59-61 ~ 117, 9-11. 64-70 ~ L 117, 11-16. 70-71 ~ Sen. Ep. 104, 27. 71-76 ~ Sen. De benef. V 6, 1. [rex Archelaus] 76-81 Sen. (76), De benef. I 8, 1. [L 116, 2-4]. 82-85 ~ L 115, 4-7. 95-103 Max. VII 2, Ext. 1. [L 114, 12-115, 1]. 107-108 Cic. (107) Tusc. V 37, 108. 108-112 ~ L 115, 8-11. 120-123 ~ L 113, 13-14. 126-129 ~ L 110, 1-2. 129-132 ~ L 115, 1-4. 196-197 ~ L 116, 7-9. 197-201 ~ Cic. de div. I 25, 52 [L 116, 11-13]. 201-209 Max. VII 2, Ext. 1 [L 116, 9-11 et Xen. Apol. 28]. 213-218 ~ L 121, 11-122, 1.
30. Aristipp L (3) 1-3 ~ 136, 15-16. 3-7 ~ 137, 11-14. 7-12 ~ 138, 13-17. 12-16 ~ 139, 1-5. [Max. IV 3, Ext. 4]. 17-21 ~ 140, 3-5. 21-22 ~ 139, 5-6. 22-25 ~ 139, 9-10. 25-29 ~ 139, 11-14. 29-31 ~ 140, 1-3. 31-35 ~ 140, 13-16. 35-38 ~ 140, 10-12. 38-42 ~ 141, 3-7. 42-48 ~ 141, 7-10. 48-54 ~ 140, 17-141, 3. [χειμαζομένω quia male uertit Gordius potius Laërtium mihi quam Gell. XIX, 1, 10 sequi uidetur].
31. Xenophon L 1 ~ 125, 13 et 126, 1-2. 1-2 ~ 126, 13. 2-3 cf. 125, 14. 3-5 ~ 131, 6-21. 6 ~ 132, 1-2. 6-7 ~ 131, 24-132, 1. 7-9 ~ 127, 5-6. 9-11 ~ 131, 2. 11-17 ~ 129, 13-18. [10-17 Max. V 10, Ext. 2]. 17-18 ~ 130, 6-9. 18 ~ 130, 14. 19 ~ 132, 19-133, 5.
32. Antisthenes L 1 ~ 375, 2. 1 ~ 375, 11. 1-2 ~ 376, 1, 2 cf. 383, 11 et 388, 19 (Vita Diogenis) {2}. 3 cf. 375, 11-17. 3-7 cf. 376, 1-3. 7-11 ~ 376, 18-20. {11}. 11-12 cf. 381, 6-14. 12-15 ~ 376, 13-16. 15-18 ~ 376, 16-18. 18-20 ~ 377, 14-15. 20-24 ~ 378, 1-5. 24-26 ~ 380, 1-5. 26-29 ~ 381, 14-17. 29-30 ~ 382, 1-4. 30-31 ~ 382, 4-5. {31-32}.
33. Alkibiades 5-12 Gell. XV, 17. 12-13 cf. Iustin V 1, 3. 13-14 ~ Iustin V. 2, 4-5. 14-16 cf. Iustin V 8, 13-14. 16-19 [Nepos Alc. 10, 6; Plu Alc. 39,7].
34. Aischines L 1-2 ~ 133, 8. 2 ~ 133, 8-9. 3 ~ 134, 11. 3-5 ~ Sen. De benef. I 8, 1. {5-6}. 6-12 Hieronymus, ep. LIII, 2 [cf. ibid. quid si ipsam bestiam sua uerba resonantem et θηρίον apud Gordium, quod apud Cic. de or. III, 213 et Max. VIII 10, Ext. 1. non inuenitur]. {12-13}.
35. Euripides (?)
36. Demosthenes 1-3 Max. (2;10) VIII 7, Ext. 1. 4-6 cf. Plu mor. 844e; Cic de or. I 261; Plu Dem. 11,15. 9-17 Max. VII 3, Ext. 5. 17-30 ? [cf. Plu Dem. 23, 4-5]. 32-39 ~ Gell. IX 9. {1-3}. 3-6 Cic. Cat. m. (2) 47 [=Max. IV 3, Ext. 2.]. 6-8 Max. IX 12, Ext. 5.
37. Sophokles {1-3}. 3-7 Iustin III 7, 8-9 [=Plu Per. 33, 1-3]. 7-10 Max. VIII 9, Ext. 2. 10-14 Cic. De off. I 40, 144 [potius quam Max. IV 3, Ext. 1.]. {15}.
38. Perikles {1-3}. 3-7 Iustin III 7, 8-9 [=Plu Per. 33, 1-3]. 7-10 Max. VIII 9, Ext. 2. 10-14 Cic. De off. I 40, 144 [potius quam Max. IV 3, Ext. 1.]. {15}.
39. Themistokles 1-5 Suidas 9 125; 5-9 Max. VIII 7, Ext. 15. [=Plu Them. 28,5] 9-17 cf. Cic. Tusc. I 2, 4. 17-21 reuera nescio an Max. VII 2, Ext. 9 uel Cic. De off. II. 20, 71 adhibuerit [=Plu Them. 18,9]. 21-30 Suidas 9 125 [=Plu Them. 31, 5-6].
40. Aristides {1}. 1-12 Cic. (2) De off. III 11, 49 [= Plu Them. 20, 1-2; Max. VI 5, Ext. 2.].
41. Demokrit L 1-3 ~ 655, 3. 3-6 ~ Max. VIII 7, Ext. 4. 6-7 Cic. De fin. V 87 7-9 ~ Tert. (7) Apologeticum 46, 11. 9 cf. L 657, 17-18. 9-13 Sen. De beneficiis (9) [Zitat nicht identifizierbar]. 13-20 ~ ? 20-23 cf. L 660, 1-7.
42. Hippokrates {1-3}. 3-8 Hieronymus, Comm. in Genesin. 8-12 Is. v. Sevilla, Et. (9) IV 3, 1-2 [quingentos Is.].
43. Euripides 1-7 Max. III, 7 Ext. 1. 7-11 Gell. XV 20, 9. [Max. IX 12, Ext. 4. (11)].
44. Empedokles L 1-2 ~ 605, 4. 2-3 ~ 608, 16-17. 3-7 ~ ?. 7-10 cf. 616, 23-617, 3. 10-11 cf. 606, 7-10.
45. Parmenides L {1}. 1-2 ~ 646, 3-4. [ἡλίου codd., nisi fallor etiam edd. praeter edd. Frobenii Aldobrandinique, quae editiones ἰλύος praebent; e quo patet Gordium editione

Stephani (¹ 1570, ² 1615/16) uel Meibomi (1692) usum esse]. 2-3 ~ 646, 4-5 (cf. app. crit. ad l.). 3-4 ~ 646, 5-6. 4-6 ~ ? 6-7 ~ ? 7-8 cf. 647, 9-10. 8-9 ~ 648, 1.

46. Diogenes L 1 ~ 388, 19. 1-3 ~? 3-7 ~ 389, 1-5. 7-10 ~ 389, 10-14. 10-11 ~ 389, 16-17. 14-18 ~ 389, 23-390, 2. 18-21 ~ 389, 21-23. 22-25 ~ 394, 5-9. 25-29 ~ 397, 12-14. {29-31}. 31-36 Max. (32), IV 3, Ext. 4. [L 398, 12-14]. 36-38 Sen. De benef. (36) V 4, 4. 45-48 Sen. De tranq. an. 8. 7 [L 409, 13-16]. 48-51 ~ Cic. (49) Tusc. V 32, 92. 58-62 ~ 395, 4-8. 88-93 ~ 394, 18-20. 6. 99-104 ~ 391, 18-392, 3 et 394, 22-23. 134-142 ~ Cic. Tusc. I 43, 103. {142-143}.
47. Karneades 1-7 Max. VIII, 7 Ext. 5. {7-8}. [L 299, 7-302, 10].
48. Platon L 1-2 ~ 192, 2-3. 2-7 Max. (3) I 6, Ext. 3 [Cic. de div. I 36, 78]. 7-19 ~ Apul. De Platone I. 1. [L 195, 3-6]. 19-21 ~ 194, 11-16. {21-23}. 23-27 ~ Apul. De Plat. I. 4. [L 196, 2-4; Cic. Tusc. I. 39]. 27-28 ~ Apul. De Plat. I. 4. {28-29}. 29-34 Apul. De Plat. I. 4. 42-47 ~ Cic. Tusc. (42) V 35, 100. 47-48 ~ ? 48-52 ~ Cic. Tusc. I. 30, 74 - 31, 75. 52-65 Max. (3; 52; 57) IV 1, Ext. 2. [L 217, 14-16]. 100-104 cf. Sen. De ira 2.36.1 [L 217, 2-4]. 107-108 ~ Cic. De off. I. 5, 15. 112-117 ~ Cic. Tusc. I 23, 53-54. 117-120 ~ Cic. Tusc. I 34, 84. 120-121 ~ L 193, 10-11.
49. Aristoteles L (86) 1-2 ~ 304, 5. {2-3}. 3-4 ~ 304, 5-7. 5-6 ~ 304, 8-9. 6-8 ~ ? cf. autem 402, 14-16 (Vita Diogenis). 8-9 cf. 304, 9-10. 9-12 ~ ? 12-20 Gell. IX 3, 6. 20-21 cf. 308, 2-4 et 310, 10-311, 15. {21-24}. 24-45 ~ ? 45-47 ~ 316, 10-12. 47-48 ~ 316, 16-17. 48-49 ~ 317, 4-5. 49-52 ~ 318, 1-3. 52-54 ~ 316, 7-9 et 319, 1-4. 54-57 ~ 318, 3-6. 57-59 ~ 316, 12-15. 60-61 ~ 316, 17-19. 62-63 ~ 317, 13-14. 63-64 ~ 318, 6-7. 64-66 ~ 318, 12-14. 67-68 ~ 319, 4-6. 69-71 ~ ? {71-72}. 72-85 Gell. XIII 5. 85-86 cf. L 319, 13-326, 11.
50. Aischylos 1-9 Max. (2) IX 12, Ext. 2
51. Apuleius cf. Apologiam, Metamorphoses (4-5), Florida passim
52. Plotin cf. Porphyrii et Eunapii vitas Plotini; ad 4-6 cf. Plot. Enn I. 2. [Suidas π 1811 fort. ad marginalia]
53. Xenokrates L 1-3 260 9-10; 261 14-15. 5-8 Max. VII 2, Ext. 6. 8-12 ~ ? 12-20 Cic. Tusc. V 32, 91. [Max. (20) IV 3, Ext. 3. L 261, 16-19] 20-30 Max. (20) IV 3, Ext. 3. [L 261, 4-10]. {30-33}. 33-44 VI 9, Ext. 1. [L 268, 16-269, 3 (Vita Polemonis)].
54. Anaximenes 1-14 Max. (2) VII 3, 10, Ext. 4.
55. Epikur 1 ~ L 709, 2. 1-2 cf. Hieronymi ep. LXX, 6 [qui cum Epicuro litteras non didicere H.]. {2-3}. 3-4 ~ 788, 5. 4-6 cf. 804, 10-12. 6-11 ~ ? 11-13 ~ Sen. Ep. 9, 20. 13-18 ~ Sen. Ep. 11, 8. 18-20 Sen. Ep. 16, 7. [cf. L 806, 5-6] 20-22 ~ Sen. Ep. 19, 10. 22-24 ~ Sen. Ep. 21, 7. 24-25 ~ Sen. Ep. 28, 9. 25 ~ ? 25-27 cf. Sen. Ep. 66, 46. {27-29}. 29-31 cf. Cic. de div. II 50, 104. 31-32 ~ ? {32-33}.
56. Kallisthenes 1-2 ~ Iustin XII 6, 17. {2-4}. 4-22 Iustin XII 6, 1- 17. 22-25 Iustin XII 6, 18-7, 1. 35-41 Iustin XV 3, 3-7. 41-44 Iustin XV 3, 8-9.
57. Arkesilaos L 1-2 ~ 278, 3-4. 2-5 ~ Sen. De benef. II 10, 1 [L 284, 16-18; ad Gordii textum potius Senecae paupertatem suam dissimulanti quam Laërtii ἀπορίᾳ θλιβόμενον pertinet]. 5-9 ~ ? {9-10}.
58. Theophrast L 1-2 Vita Aristotelis. {2-3}. 18-19 ~ 334, 22.
59. Archimedes 1-22 Max. (2) VIII 7, Ext. 7. [cf. L 557, 6-9 (vita Chrysippi)].
60. Ptol. Philadelphos Aristaeus, Epistula ad Philocraten [Euseb. Praeparatio Evangelica VII, 2-5]. {1-2}. 2-3 ~ Aristaeus 10. 3-7 ~ Aristaeus 11. 8-10 ~ Aristaeus 313-316. 10-15 ~ Aristaeus 32-33. 16-24 ~ Aristaeus 12-19. 24-28 ~ Aristaeus 22-27. 28-31 ~ Aristaeus 33 et 40. 31-34 ~ Aristaeus 46. {34-35}. 35-41 ~ Aristaeus 174-177. 41-44 ~ Aristaeus 181 44-46 cf. Aristaeus, passim. 46-51 ~ Aristaeus 308-310. 51-52 ~ Aristaeus 318-320. 52-54 ~ Aristaeus 52-72. {54-59} [Ptolemaeus Geographus!].
61. Philemon 2-11 Max. (4) IX 12, Ext. 6.
62. Titus Livius Titus Livius, passim. Fort. Euseb. Hist. Ecc. II. 2 (7) [ad Livium autem minime pertinet].
63. Scipio Africanus Tit. Livius (5), passim. 9-18 Max. (6; 26) IV 3, 1. 18-25 III. 7,1 (145, 24-145,11 Halm)
64. Cicero Cicero, passim.

Nachweisbar sind die folgenden griechischen Quellen: Laërtios (für etwa 50% des Gesamttextes), eine der zahlreichen Versionen der Äsopvita, Plotin (evtl. Porphyrii Vita Plotini), Aristaios (evtl. Eusebios) und das Suda-Lexikon. Bemerkenswert ist neben dieser Quellenarmut der Umstand, dass Plutarchs Vitae parallelae *nicht* herangezogen wurden (Parallelstellen sind durchwegs aus lateinischen Quellen entlehnt). Beeindruckend ist dagegen nicht nur der Umfang, sondern auch die Breite, in der lateinische Quellen verwendet werden. Herangezogen wurden neben Hieronymus (Briefe), Iustin (Epitome), Isidor von Sevilla (Etymologiae), Valerius Maximus (Facta et dicta memorabilia), Aulus Gellius (Noctes Atticae), Tertullian (Apologeticum) und Apuleius (De Platone et eius dogmate, wahrscheinlich auch Apologia und Florida; Gordios scheint sogar die Metamorphosen zu kennen) auch Cicero (Cato maior de senectute, Tusculanae disputationes, De divinatione, De officiis, De finibus bonorum et malorum) und Seneca (Epistulae morales ad Lucilium, De constantia sapientis, De tranquillitate animi, De beneficiis, De ira).

Beispiele für die Erschließung der Quellen:

A. Paraphrase einer Quelle:

GORDIOS – KALLISTHENES (AUSZUG)

1-2 Ὁ καλλισθένης ὁ φιλόσοφος ἦτον μαθητῆς τοῦ ἀριστοτέλους· καὶ ἐπέμψθη ἀπὸ τὸν ἀριστοτέλην εἰς τὸν ἀλέξανδρον διὰ σεκρεταρίου·

2-3 ἤγουν διὰ τὰ τὸν ἔχη εἰς τὰ ἀπόκρυφα πράγματα τῆς βασιλείας γραμματικὸν καὶ συμβουλάτορα·

3-4 τὸν ὁποῖον τὸν ἐδέχθη μὲ πολλὴν ἀγάπην ὁ ἀλέξανδρος·

4-9 καὶ ὄντας μίαν ἡμέραν ὁ ἀλέξανδρος εἰς τὴν τράπεζαν ἀντάμα μὲ πολλοὺς φιλοσόφους, καὶ ὁμιλῶντας ποῖος ἦτον μεγαλύτερος ἄνθρωπος, ὁ ἀλέξανδρος, ἢ ὁ φίλιππος ὁ πατέρας του, εἰς κάποιον τρόπον ἐστέκονταν ὅλοι ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ ἀλεξάνδρου· καὶ μοναχὸς ὁ αἰσχύλος ὁ πλέον ἐδικώτερος ἄρχωντας ἀπὸ ὅσους εἶχε, τότε ἐστέκετον ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ φιλίππου·

9-10 ἤφερνε λογαριασμοὺς ὅπου κάθε ἕναν τὸν ἔκαμνε νὰ σιωπάη.

10-12 Διὰ τοῦτο ὁ ἀλέξανδρος ὀργισθεὶς ἐπῆρεν ἕνα μαχαίρι ἀπὸ ἕναν ἄρχοντάτου, καὶ τὸν ἐφόνευσε. Καὶ ὄντας ἀποθαμμένος ὁ αἰσχύλος, συλλογιζόμενος εἰς τὸν νοῦν τοῦ ἀλέξανδρου πῶς νὰ ἔκαμε κακὰ

IUSTIN – EPITOME XII, 6 / XV, 3

XII 6, 17 *Callisthenis philosophi preces, condiscipulatu apud Aristotelen familiaris illi et tunc ab ipso rege ad prodenda memoriae acta eius accitus.*

XII, 6, 1-3 *His ita gestis sollemni die amicos in conuiuio conuocat: ubi orta inter ebrios rerum a Philippo gestarum mentione praeferre se patri ipse rerumque suarum magnitudinem extollere caelo tenuis coepit adsentante maiore conuiuarum parte. Itaque cum unus e senibus, Clitos, fiducia amicitiae regiae, cuius palmam tenebat, memoriam Philippi tueretur laudaretque eius res gestas*

XII, 6, 3-5 *adeo regem offendit, ut telo a satellite raptο eundem in conuiuio trucidauerit. Qua caede exultans mortuo patrociniū Philippi laudemque paternae militiae obiectabat. Postquam satiatus caede animus canquieuit et in irae locum succesit aestimatio, modo personam occisi, modo causam occidendi considerans, pigere eum facti coepit.*

13-14 ἀπὸ τὴν πολλήντου λύπην ἤθελε νὰ φονεύσῃ τοῦ λόγουτου· καὶ ἤθελε τὸ κάμη, ἂν δὲν ἤθελεν ἐμποδισθῆ ἀπὸ τοὺς ἄρχοντάςτου.

14-19 Μὲ ὅλον τοῦτο ὁ ἀλέξανδρος ἄρχησε νὰ κλαίῃ, ἐνθυμούμενος πῶς ἐκεῖνη ὅπου τὸν ἀνάθρεψεν ἦτον ἀδελφὴ τοῦ αἰσχύλου· ὁμοίως καὶ ἐκεῖνος ἐφόνευσε πολλοὺς ἄλλους μὲ τὰ ἰδιάτου χέρια· ἤγουν μίαν θεϊάντου ἀδελφὴν τοῦ πατρόςτου, ἕναν ἀνεψιόντου· τὴν ἰδίαντου μητρυιάν· τοὺς ἀδελφούςτου, καὶ πολλοὺς ἄρχοντας τῆς μακεδονίας.

19-22 Διὰ τὸ ὅποῖον ὁ ἀλέξανδρος ἀπὸ τὴν λύπηντου ἐστάθη τέσσαρες ἡμέραις ὅπου δὲν ἔφαγε· μήτε ἤθελε φάγη, ἀνίσως καὶ δὲν ἤθελε παρακαλεσθῆ ἀπὸ ὄλοντου τὸ στράτευμα, καὶ περισσότερον ἀπὸ ὄλους τοὺς ἄλλους ἴσχυσεν ἢ καταπειθοσύνη τοῦ καλλισθένους.

22-24 Καὶ τέλος πάντων ἀρχίζοντας τότε νὰ μεταχειρίζεται τὰ ἄρματα, ἔκαμε νίκην καὶ ἐκυρίευσεν δύο χώραις, καὶ ἔθνη ὅπου ἄνομάζονταν χαραζῖνοι καὶ δάοι·

24-25 διὰ τὴν ὅποιαν νίκην ὑπερηφανεύθη τόσον, ὅπου ἤθελε νὰ προσκυνᾶται ὡσὰν τοὺς θεούς·

XII, 6, 7-8 *Eodem igitur furore in paenitentiam quo pridem in iram uersus mori uoluit. Primum in fletus progressus amplecti mortuum, ulner tractare, quasi audienti confiteri dementia;* arreptum telum in se uertit peregissetque facinus, nisi amici interuenissent.

XII, 6, 8 et XI, 6, 9-14: *Mansit haec uoluntas moriendi etiam sequentibus diebus. Acceserat enim paenitentiae nutricis suae et sororis Cliti recordatio, cuius absentis eum maxime pudebat: tam foedam illi alimentorum suorum mercedem redditam, ut, in cuius manibus pueritiam egerat, huic iuuenis et uictor pro beneficiis funera remitteret. Reputabat deinde, quantum in exercitu suo, quantum apud deuictas gentes fabularum atque inuidiae, quantum apud ceteros amicos metum et odium sui fecerit, quam amarum et triste reddiderit conuiuium suum, non armatus in acie quam in conuiuio terribilior. Tunc Parmenion et Philotas, tunc Amyntas consobrinus, tunc nouerca fratresque interfecti, tunc Attalus, Eurylochus, Pausanias aliique Macedoniae extincti principes occurrerunt.*

XII, 6, 15-17 *Ob haec illi quadriduo perseuerata inedia est, precantis ne ita morte unius doleat, ut uniuersos perdat, quos in ultimam deductos barbariam inter infestas et inritatas bello gentes destituat. Multum profuere Callisthenis philosophi preces.*

XII, 6, 18 *Reuocato igitur ad bella animo Charasmos et Dahas in deditionem accepit.*

XII, 7, 1 *Dein, quod primo ex Persico superbiae regiae more distulerat, ne omnia pariter inuidiosiora essent, non salutari, sed adorari se iubet.*

B. Paraphrase und Exzerpte zweier Quellen

GORDIOS-PROTAGORAS

1 Ὁ πρωταγόρας ἦτον σοφιστὴς ἀπὸ τὰ ἄβδηρα·

1 μαθητὴς τοῦ δημοκρίτου·

1-2 καὶ ἔζησεν εἰς ταῖς ἀθήναις· καὶ ἐκεῖ ἐκάηκαν ὄλατου τὰ βιβλία.

2-4 Ἐτοῦτος ἦτον ὁ πρῶτος ὅπου ἐμοίρασε τὸν χρόνον εἰς τόσα μέρη, καὶ ὅπου ἤρε τὸν τρόπον διὰ νὰ κάμνουν συλλογισμοὺς καὶ νὰ διαλέγωνται εἰς τὴν λογικὴν·

D. LAËRTIOS - A. GELLIUS

667, 4-5 Πρωταγόρας Ἀρτέμωνος ἦ, ὡς Ἀπολλόδωρος καὶ Δί<ν>ων ἐν Περσικῶν εἰ, Μαιανδρίου, Ἀβδηρίτης.

667, 12-13 Διήκουσε δὲ ὁ Πρωταγόρας Δημοκρίτου.

668, 10-11 ἐξεβλήθη πρὸς Ἀθηναίων· καὶ τὰ βιβλία αὐτοῦ κατέκαυσαν ἐν τῇ ἀγορᾷ.

668, 13-16 καὶ πρῶτος μέρη χρόνου διώρισε καὶ καιροῦ δύναμιν ἐξέθετο καὶ λόγων ἀγῶνας ἐποιήσατο καὶ σοφίσματα<τα> τοῖς πραγματολογοῦσι προσήγαγε.

4-5 καὶ ἐσύνθεσε πολλὰ βιβλία.

5-6 Καθὼς διηγᾶται ὁ αὐλῖος γέλλιος, ἓνας νέος ὀνομαζόμενος εὐάνθης ἐπῆγεν εἰς τὸν πρωταγόραν διὰ τὴν μάθη τέχνην ῥητορικὴν 6-8, καὶ εἰς τὴν πρώτην ὑπόθεσιν ὅπου ἄρχησε τὴν μιλίαν, τὸν ἐνίκησε· καὶ ὄντας ἐτζη δυνατός τὴν μιλίαν

8 ὁ πρωταγώρας ἄρχησε τὴν τοῦ γυρευῆ τὴν πλεωμὴν τῆς μαθήσεως

9 ὅπου ὑποσχέθη τὴν τοῦ δώση τελείαν

9-11 καὶ ὁ εὐάνθης δὲν ἤθελε τὴν τοῦ δώση τίποτε, διὰ τὴν δὲν ἦτον τελειωμένος ὁ καιρὸς ὅπου ἐκεῖνος ὑποσχέθη τὴν τοῦ δώση ἐκείνην τὴν πλεωμὴν·

11-12 Ὁ πρωταγώρας τὸν ἤφερε μπροστὰ εἰς τοὺς κριτάδες

12 διὰ τὴν ἤθελε τὴν τοῦ δώση μὲν κάθε τρόπον ἐκεῖνα τὰ ἄσπρα·

12-16 ἐπειδὴ καὶ ὁ εὐάνθης ἔλαβε τὴν ἐπιστήμην, διὰ τοῦτο ἔλεγεν ὁ πρωταγώρας πῶς πρέπει τὴν λάβην τὴν πλεωμὴν· καὶ ἂν ὁ εὐάνθης ἀκόμη τὸν ἐνίκησε, μάλιστα πρέπει τὴν λάβην· διὰ τὴν ἔφθασεν ὁ καιρὸς ὅπου τοῦ ἔκαμε τὴν ὑπόσχεσιν τὴν πλεωμὴν.

16-19 Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἔδειχνεν ὁ εὐάνθης μὲν κάθε τρόπον τὴν μὴ εἶναι χρεώστης, ἂν ἐκεῖνος ἤθελε νικήσῃ, ὅσον ἂν ἐκεῖνος ἤθελε χάσῃ· ἂν ἤθελε νικήσῃ, διὰ τὴν εἶχε τὴν γνώμην βεβαίαν διὰ λόγου· ἂν ἤθελε χάσῃ, διὰ τὴν δὲν ἦτον τελειωμένος ὁ καιρὸς ὅπου ὑποσχέθη τὴν πλεωμὴν.

19-21 Τότε οἱ κριτάδες ὅπου ἤθελαν τὴν κάμουν τὴν ἀπόφασιν, βλέποντες τὴν ὑπόθεσιν ἀμφίβολον, ἐσυμβουλευθήσαν τὴν μὴ κάμουν ἀπόφασιν

21-22 Ἐξῆσεν ὁ πρωταγώρας εἰς τὸν καιρὸν τοῦ βασιλέως ἀσσοῦρου·

23-24 ἦτον ἀκόμη ἄλλος ἓνας πρωταγώρας ἀστρονόμος· καὶ ἄλλος ἓνας φιλόσοφος στωϊκός.

670, 5-18 Aufzählung seiner Werke

V. 10 (222, 4 Hosius) *Euathlus, adulescens dives, eloquentiae discendae cupiens fuit.*

222, 16-17 Hosius *petere institit ex pacto mercedem*

222, 6-11 Hosius *daturumque promisit mercedem grandem pecuniam, quantam Protagoras petiverat, dimidiuque eius dedit iam tunc statim, priusquam disceret, pepigitque, ut relicum dimidium daret, quo primo die causam apud iudices orasset et vicisset.*

222, 19-20 Hosius *Et cum ad iudices coniciendae consistendae causae gratia venissent.*

222, 21-23 Hosius *utroque id modo fore, uti reddas, quod peto, sive contra te pronuntiatum erit sive pro te.*

222, 23-26 Hosius *Nam si contra te lis data erit, merces mihi ex sententia debebitur, quia ego vicero; sin vero secundum te iudicatum erit, merces mihi ex pacto debebitur, quia tu vicieris.*

222, 32 – 223, 5 Hosius *utroque modo fore, uti non reddam, quod petis, sive contra me pronuntiatum fuerit sive pro me. Nam si iudices pro causa mea senserint, nihil tibi ex sententia debebitur, quia ego vicero; sin contra me pronuntiauerint, nihil tibi ex pacto debebo, quia non vicero.*

223, 6-10 Hosius *Tum iudices dubiosum hoc inexplicabile esse, quod utrimque dicebatur, rati, ne sententia sua, utramcumque in partem dicta esset, ipsa sese rescinderet, rem iniudicatam reliquerunt causamque in diem longissimam distulerunt.*

671, 14-16 Γέγονε δὲ καὶ ἄλλος Πρωταγώρας, ἀστρολόγος, εἰς ὃν καὶ Εὐφορίων ἐπικήδειον ἔγραψε· καὶ τρίτος, Στωϊκὸς φιλόσοφος.

Für die Kallisthenesvita verwendet Gordios weder Arrians *Anabasis* noch eine der zahlreichen Versionen des Alexanderromans, sondern die farblose und nüchterne Epitome Iustins, die jedoch gerade in dem zu behandelnden Abschnitt ihren Höhepunkt erreicht (mit dem Rest der Epitome kontrastiert vor allem die geschickte Schilderung der psychotischen Zustände Alexanders). Die Erzählstruktur Iustins wird durchbrochen und in das oben skizzierte Muster gezwängt (Gordios, Zeilen 1-2): Knappe, fast schon fragmentarische Angaben zur Person werden vorangestellt. Es folgt (Zeilen 2-3) eine etymologisch geprägte epexegetische Bemerkung zu dem Begriff *σεκρετάριος*, den sich Gordios irrtümlich selbst aufgezwungen hat (für das *ad prodenda memoriae acta* Iustins würde man eher das an anderer Stelle verwendete *ἱστοριογράφος* erwarten). Mit einer knappen, ungeschickten Überleitung wird der Leser zum Ausgangspunkt der Narratio Iustins hingeführt (Zeilen 3-4). Mit geringfügigen Änderungen folgt Gordios anschließend (Zeilen 4-9) Iustin; die ansonsten als *ἄρχοντες* (= *conuiuae, amici, principes, satellites*) bezeichneten Gefolgsleute Alexanders werden hier zu *φιλόσοφοι*, der treue Gefährte Kleitos zu Aischylos umgetauft. Während der geschickte Bericht Iustins über die psychotischen Zustände Alexanders ausgespart bleibt – Gordios beschränkt sich auf bloße Konstatierung der Endergebnisse: Mord und anschließende Reue (Zeilen 10-12), wird eine unorganische und überflüssige Ergänzung zum Verhalten Kleitos' hinzugefügt (Zeilen 9-10). Emotionen und mit ihnen auch die Lebhaftigkeit der Schilderung verdrängt die Paraphrase auch im folgenden Abschnitt (Zeilen 13-14). Dasselbe gilt im Prinzip auch für die Zeilen 14-19, wo zusätzlich der Informationsgehalt (konkrete Namen) reduziert wird. Eine interpretierende Paraphrase (Ergänzung des Subjekts zu *precantis*) bieten die Zeilen 19-22. Im nächsten Abschnitt (Zeilen 22-25) wird ein konkreter Sieg Alexanders zum Anlass für die Proskynese uminterpretiert; dabei widerspricht die Paraphrase nicht nur den historischen Fakten, sondern auch der unmittelbaren Quelle. Hinzu kommt, dass semantische Zweideutigkeiten auftreten (*ἀρχίζοντας τότε νὰ μεταχειρίζεται τὰ ἄρματα* versteht man richtig erst anhand des lateinischen Originals *reuocato igitur ad bella animo*).

Die Protagorasvita folgt getreu dem oben skizzierten Muster: Der biographische Rahmen, d. h. Personalien (Zeilen 1-2; 21-22) und fragmentarische Angaben zur Lehre (Zeilen 2-4) werden aus Laërtios übernommen, während das breit geschilderte Exemplum aus Gellius stammt. Bei der Bearbeitung Gellius' zeigt Gordios größere Unabhängigkeit und einen ungezwungenen Umgang mit der Erzählstruktur: Einzelerklärungen werden *suo loco* ausgespart und meist unorganisch nachgeliefert, wobei wiederum Unklarheiten auftreten (entscheidend ist hier die Weglassung der grundlegenden Erklärung am Anfang der

Erzählung – Gell. 222, 6-11 Hosius). Sprachlich scheint die Paraphrase (auch das ist eher eine Ausnahme) weitgehend verlustfrei zu sein.

Festzuhalten ist, dass Gordios nicht über ausreichende Mittel verfügt, um die semantischen Nuancen (es zeichnet sich eine gewisse sprachliche Vereinfachung auf Kosten des ursprünglichen Informationsgehalts ab) und die meist fortgeschrittenen Erzählstrukturen des Originals wiederzugeben. Wo dies möglich ist, wird ein biographischer Rahmen und zwei (nicht immer getrennte und zu trennende) Abschnitte (Exempla und Dicta) eingehalten. Die Paraphrase wird entscheidend durch sprachliche Hindernisse beeinträchtigt, insbesondere durch die primitive Parataxe, die für eine frühe Phase der Verschriftlichung typisch ist, und den (allerdings nicht konsequenten) Purismus, der einen bedeutenden Teil des alltäglichen Wortschatzes (und damit den Nuancenreichtum) bannt. Im Folgenden soll auf einige Aspekte der Sprache des zu edierenden Textes kurz hingewiesen werden.

1. 5. SPRACHE²⁶⁵

A. ORTHOGRAPHIE, AKZENTUIERUNG UND INTERPUNKTION

Die Orthographie der wichtigsten Hss. aus dem Umkreis des Autors (B, A und L) folgt mit wenigen Ausnahmen dem historischen Prinzip; sie weist einige Besonderheiten auf, die für volkssprachliche Texte dieser Zeit charakteristisch sind. Insbesondere betrifft dies die Nominal- (Nominativ und Akkusativ Plural der 1. Deklination auf $-\alpha\tilde{\iota}\varsigma/-\alpha\iota\varsigma$) und die Verbmorphologie (sekundärer Imp. Aor. Akt. der 2. Pers. Sg. auf $-\sigma\alpha\iota$) und die

²⁶⁵ Wertlos K. ΣΑΡΔΕΛΗΣ, *Ο Αναστάσιος Γόρδιος και η νεοελληνική γλώσσα*. In: Σύναξις. Ευγένιος ο Αιτωλός και η εποχή του. Καρπενήσιον, 12-14 Οκτωβρίου 1984. Πρακτικά. Αθήναι 1986, 492-496. Allgemeine Darstellungen zur Sprachgeschichte des postklassischen Griechisch orientieren sich zumeist an der synchronen Sprachwissenschaft, vgl. etwa R. BROWNING, *Medieval and Modern Greek*. Cambridge ²1983, passim. Die am wenigsten schlechte Darstellung stammt von Tonnet, vgl. H. TONNET, *Histoire du grec moderne. La formation d'une langue*. Paris ²2003. Einen breiter angelegten komparatistischen Ansatz im Rahmen der Balkanlinguistik gibt es lediglich zu gewissen Einzelfragen, vgl. etwa B. D. JOSEPH, *The Synchrony and Diachrony of the Balkan Infinitive. A study in areal, general and historical linguistics*. Cambridge 1983. Immer noch brauchbar ist die unter Einbezug der Indogermanistik, Balkanlinguistik und neugriechischen Dialektologie entstandene Darstellung von A. THUMB, *Handbuch der neugriechischen Volkssprache. Grammatik. Texte. Glossar*. Strassburg ²1910. Im Folgenden werden nur die wichtigsten Punkte aufgegriffen, welche der sprachlichen Einordnung des Textes dienlich sind; eine breit angelegte Korpusuntersuchung würde den Rahmen dieser Arbeit sprengen. In Einzelfällen ist ebenfalls die Grammatik des N. Sofianos heranzuziehen, siehe N. ΣΟΦΙΑΝΟΣ, *Γραμματική της κοινής των Ελλήνων γλώσσας*. Επιμέλεια Θ. Χ. Παπαδόπουλος. Αθήνα 1977.

Konsonantengruppe [ts] bzw. [dz], die durchwegs als {τζ} erscheint. Für die Phoneme [b] und [ŋ] (der oszillierende Nasalierungsgrad kann anhand des Schriftbildes nicht verifiziert werden), die in zeitgenössischen Quellen durchaus verschiedentlich wiedergegeben werden, erscheinen als {μπ} bzw. {γγ}.²⁶⁶

Die Akzentuierung folgt grosso modo dem byzantinischen Usus, lediglich von der Barytonierung wird weitgehend abgesehen; einige wenige Komposita können (auch dies steht in guter, allerdings nicht kanonisierter byzantinischer Tradition) auch doppelt akzentuiert werden (διὰτὶ und μὴδὲ neben διατὶ und μηδὲ). Possessivpronomina sind stets enklitisch; Getrennt- und Zusammenschreibung (diese in ungefähr 95% der Fälle) der Hss. wurde beibehalten. Für etwaige Weglassung des ersten, schwächeren Akzents bei doppelter Akzentuierung der Properispomena fehlen Belege; die Akzentsetzung folgt auch hier zunächst den byzantinischen Konventionen und reflektiert nur bedingt die tatsächliche Aussprache.

Der Konjunktiv wird nur im Schriftbild unterschieden; die Hss. alternieren zwischen -εῖ/-ει, -ῆ/-η und -ῆ̃/-ῆ bzw. zwischen ο und ω. Gesetzmäßigkeiten konnten nicht festgestellt werden, vielleicht zeichnet sich eine gewisse Präferenz für die klassische Orthographie (mit Iota subscriptum) ab.²⁶⁷ Dort, wo sich der Konjunktiv auch in der Aussprache unterscheidet, wird auf indikativische Formen zurückgegriffen. Sinneinschnitte werden (aufsteigend) durch nicht immer konsequent gesetztes Komma, Semikolon und Punkt getrennt; Fragezeichen werden auch bei indirektem Fragesatz gesetzt.²⁶⁸

B. PHONETIK

Vokale. Krasis ist nicht belegt; Elision ist äußerst selten;²⁶⁹ Synizese wird außer bei ἐλῖαῖς konsequent gemieden.²⁷⁰ Vokalanaptyxe im Inlaut ist nicht belegt, im Anlaut nur bei

²⁶⁶ Für [b] vgl. passim, für [ŋ] gibt es lediglich einen Beleg (Platon 28: φράγγοι); in griechischen Wörtern folgt die Orthographie dem historischen Prinzip, also ἀνάγκη aber ἀγγεῖον.

²⁶⁷ Mit Vokalwechsel im Paradigma und ohne Iota subscriptum Sofianos, passim.

²⁶⁸ Seltene Fälle, in denen Korrekturbedarf bestand, wurden meistens in Übereinstimmung mit einer der Hss. verbessert und die vv. ll. in den Apparat aufgenommen. Die Interpunktion wurde in einigen wenigen Fällen meist in Anlehnung an eine der Handschriften stillschweigend geändert, um das Leseverständnis zu fördern.

²⁶⁹ Vgl. Solon 64; Pittakos 28; Epimenides 9; Simonides 16; Sokrates 114; Aristoteles 36.

²⁷⁰ Vgl. beispielsweise παιδία (Thales 9); στολιδιάτους (Pythagoras 10); χερίάτου (Diogenes 2). Dies gilt auch für die Verba, vgl. ἐπίασε Pittakos 7; ἐπίασαν Homer 11; 12; ἐλογίασε Bias 17; ἐλογίαζε Homer 13.

ὀγλήγορα (einige Hss.)²⁷¹ und ἀπερασμένος.²⁷² Vokaltilgung im Anlaut ist selten und beschränkt sich fast nur auf die Partikel νὰ und einige wenige Substantiva (μάτια).²⁷³ Die Verengung von [o] und [i] zu [u] ist selten;²⁷⁴ dasselbe gilt für die offene Aussprache des [i] als [e].²⁷⁵

Konsonanten. Dissimilierung der Konsonantengruppen {κτ}, {χθ}, {πτ}, {φθ}, {σχ}, {σθ} und {υς} = [ps] findet nur partiell statt. Die Konsonantengruppen {κτ} und {χθ} bleiben in 98% der Fälle unverändert.²⁷⁶ Unverändert bleiben die auf einige wenige Wortstämme reduzierte Konsonantengruppe {φθ}²⁷⁷ wie auch die Konsonantengruppen {σχ} und {στ}.²⁷⁸ Stabil ist auch die Gruppe {υς}.²⁷⁹ Lediglich bei der Behandlung der

Gegenbeispiele: Pherekydes 6 (ἐβούλιαξε). Ausnahmen: κλοτζιά (Sokrates 27; 29) γροθιάις A γροθιαῖς BP (Diogenes 60).

²⁷¹ Ohne Vokalanaptyxe Solon 51; 52; 62; Chilon 28 (BC); Bias 46; 50; 54; Sokrates 138; Aristoteles 60; Apuleius 7; mit Vokalanaptyxe Chilon 28 (AP); Epimenides 13.

²⁷² Platon 15, vermutlich unter dem Einfluss des Augments (ἐ)πέρασε.

²⁷³ Dagegen vgl. beispielsweise ὑψηλά (Chilon 9 und passim), ὀλίγον (Bias 45 und passim), ὀποῦ (passim), ὡσάν (passim).

²⁷⁴ Vgl. ὄλουων (passim) und κουρούναις (Theophrast 16); bei κάτω/κάτου schwankt der Gebrauch erheblich; letzteres (mit zahlreichen Varianten in den Hss.) Pittakos 6; Perikles 8; Diogenes 12; Sokrates 130; μεσοξουρισμένος (Diogenes 59) und ξουρίζονται (P) gegen ξυρίζονται (BC, Diogenes 24). Eine Rückgängigmachung dagegen findet sich bei Lykurg 18; Aristoteles 16: ζωμία.

²⁷⁵ Vgl. Protagoras 8; 11; 13; 19 πλερωμήν; Protagoras 16; Xenokrates 29 πλερώση; Xenokrates 28 πληρώση BP πλερ- AC; Thales 31 ἐκέρδησε BCP ἐκέρδεσε A; Antisthenes 21 σίδερον, Cicero 9 συστένεται und Theophrast 53 κατακρένου.

²⁷⁶ Dissimilierung lediglich bei δίχτυ (Solon 60, Pittakos 6; nur so) und δάχτυλον (Pherekydes 13), auch δάκτυλον (Anacharsis 10; 11; Ptolemaios 4). In der Verbalmorphologie bleibt {χθ} stets unverändert.

²⁷⁷ Vgl. φθειρώ und Ableitungen (Antisthenes 17; 21; 23; Sokrates 16; 99; 156; 185; Aristides 8; Periander 11; Xenophon 17; Kleobulos 7; 8; Pittakos 24; Platon 41; Xenokrates 22; 28); φθάνω (Protagoras 15; Diogenes 51; Pythagoras 46; 49; Kallisthenes 35); φθονέω und Ableitungen (Xenophon 6; Sokrates 177 (bis); 179; Antisthenes 21 (bis); Simonides 17; Apuleios 27; Kleobulos 16; 17; 18; Anacharsis 40; 42; Themistokles 3; Alkibiades 12; 13; Aischines 12; Scipio 25) und den Aorist Passiv von πέμπω (Epimenides 2; Aristoteles 7; Kallisthenes 1; Scipio 7; 10).

²⁷⁸ Vgl. σχοινί (Zenon 16), σχίζω und Komposita (Solon 58; 62; Euripides 11); σχολεῖον (Aristipp 62; Aristoteles 85; Xenokrates 37); σχῆμα und ἄσχημος (Zenon 34; Demosthenes 6; Bias 14; Isokrates 8; Sokrates 25; 52; 84; 159; 160; Antisthenes 17; 27; Alkibiades 23; Diogenes 90; 92; 93; Platon 102; 103; Aristoteles 37; Theophrast 56; 58); ἴσχυσεν (Kallisthenes 22); σχεδόν (Pherekydes 11); καταισχύνη (Thales 32); πάσχω (Solon 46; Anacharsis 25; Sokrates 25; Diogenes 75); ὑπόσχεσις, ὑπόσχομαι (Protagoras 15; Xenokrates 23; Bias 45; Periander 13; Sokrates 167; Protagoras 9; 10; 19).

²⁷⁹ Die entsprechende Dissimilierung ist nur in einem Fall belegt (Epimenides 16: ἐπάστρεψεν).

Konsonantengruppe {πτ} findet eine komplementäre Aufteilung statt: In etwa 19 % der Fälle wird der Labial dissimiliert.²⁸⁰ Die Anaptyxe von Halbkonsonanten ist lediglich durch eine v. l. belegt.²⁸¹ Die Liquiden-Lateralen sind traditionell instabil.²⁸² Auf potentielle Instabilität der Konsonantengruppe {γμ} weisen trotz konsequenter historischer Orthographie (πρᾶγμα, πρόσταγμα) Schreibungen wie ἀλλαμένους²⁸³ hin.

C. NOMINALMORPHOLOGIE

Artikel. Die Akkusativendung der Maskulina und der Feminina bleibt im Sandhi erhalten; der Nominativ Plural der Feminina (αἶ) ist aus der Gelehrtensprache übernommen (dialektal nur in Süditalien erhalten);²⁸⁴ die starke Form des Akkusativs Plural der Feminina (τοῖς) hat sich durchgesetzt, τᾶς komplementär und kontextbedingt nur in Nischefunktion bei pluralischen Städtenamen (Athen, Syrakus),²⁸⁵ also keine echte Variante; τῖς bleibt ohne Beleg. Der Gen. Mask. des unbestimmten Artikels lautet ἐνοῦ.

Substantiva. Maskulina der 2. Deklination. Der hystero kinetische Akzent besteht fort; die Hss. weisen jedoch auf gewisse Schwankungen entsprechend der tatsächlichen Lage hin.²⁸⁶ Die Kasusendung des Akk. Sg. bleibt im Sandhi stets erhalten. Die Feminina sind selten und alle (von Toponymen abgesehen) aus der Gelehrtensprache übernommen (διάλεκτος, ἄρκτος, περίμετρος, ἄβυσσος).²⁸⁷ Feminina der 1. Deklination. Diese

²⁸⁰ Mit Dissimilierung: φτερὰ (Solon 26); κοφτερώτερον (Solon 76); πέφτωντας (Diogenes 5; Aischylos 9); ἔφτυσεν (Diogenes 52; 55; 90); κλέφτης (Diogenes 107; Xenokrates 8; 10; 11); ἄστραφταν (Ptolemaios 40); καθρεύτης (Sokrates 83; Demosthenes 4; Platon 65; 101). Ohne Dissimilierung περίπτωμα (Sokrates 164); ἔσκαπτε (Sokrates 2); βλάπτει, βλάπτεται (Isokrates 39; Theophrast 10); θάπτουν (Gorgias 3); πέμπτος (Zenon 42); λεπτόν (Solon 57; Apuleios 19; Sokrates 59; Diogenes 23; Ptolemaios 40); πτωχός, πτωχικός, πτωχεία (Thales 20; 21; Solon 59; 67; Sokrates 77; 87; 109; 150; Aischines 3; Hippokrates 19; Demosthenes 32; 40; Diogenes 41; 76; Epikur 12; 18; Themistokles 18; Arkesilaos 2; Theophrast 8; 40; Scipio 27; 31; 37; Xenokrates 15; Platon 78; Apuleios 26; 27); ἐπτά und Komposita (Thales 2; Solon 2; Chilon 2; Pittakos 1; Bias 2; Kleobulos 1; Periander 1; Myson 2; 11; Aristoteles 7; Archytas 5; Gorgias 11).

²⁸¹ Anacharsis 8 πλέουον ACP πλέουον B. Bereits älteren Datums ist der Wandel Solon 60 μυῖγα.

²⁸² Vgl. den Lautwandel [r] > [l] in (ὀ)γλήγορα (passim) und κόρφος (Simonides 2; Diogenes 88), der womöglich Substrateinflüssen zuzuschreiben ist, vgl. (agr.) Ἀλβανία, Ἀλβανοί und (arv.) Arbëresh.

²⁸³ Epimenides 5.

²⁸⁴ Der heutige Plural ist bereits bei ΣΟΦΙΑΝΟΣ, *Γραμματική*, 205 kanonisiert.

²⁸⁵ Anacharsis 3; Archimedes 1.

²⁸⁶ Vgl. Demosthenes 10 σύντροφοι AP συντρόφοι BC.

²⁸⁷ Vgl. Titel, Z. 3; Thales 4; Anaximander 4; Anacharsis 17.

folgen im gesamten Paradigma der agr. 1. Deklination. Lediglich die kurzvokalischen –ia-Stämme bleiben auch im Gen. Sg. kurzvokalisch. Der Nom. Akk. Pl. lautet außer bei pluralischen Städtenamen (Athen, Syrakus) ausnahmslos –ίαις/-αις/-αῖς. Die oxytonen Maskulina der 1. Deklination folgen im Plural mit geringen Schwankungen dem bereits etablierten Ungleichsilbigkeitsprinzip (also Nom. Akk. Pl. μαθητάδες,²⁸⁸ ποιητάδες,²⁸⁹ κριτάδες,²⁹⁰ δουλευτάδες,²⁹¹ ἐρμηνευτάδες;²⁹² Gen. Pl. ἐρμηνευτάδων).²⁹³ Die Paroxytona dagegen schwanken –womöglich kontextbedingt – zwischen ungleichsilbigen (αὐθεντάδες, αὐθεντάδων),²⁹⁴ gleichsilbigen (Nom. Pl. προδόταις²⁹⁵ Gen. Pl. πολιτῶν)²⁹⁶ und archaisierenden Formen (Nom. Pl. χρεῶσται / χρεῶσταις²⁹⁷ Akk. Pl. ναύταις²⁹⁸ / ναύτας,²⁹⁹ πολίτας,³⁰⁰ συμπολίτας,³⁰¹ βουλευτάς).³⁰² Im Gen. Sg. bewahren sie teilweise ihre alte Kasusendung (πραγματευτοῦ,³⁰³ ναύτου,³⁰⁴ ποιητοῦ).³⁰⁵ Die Neutra folgen restlos den agr. Paradigmen (also ohne Einflüsse der 2. Deklination); die aus ursprünglichen Deminutivformen hervorgegangenen Neutra werden durchwegs ohne Synzese dekliniert (also σπιτίου, πηγαδίου).³⁰⁶ In diese Klasse werden unter Genuswechsel auch alte Feminina der 2. Deklination überführt (νησί, ῥαβδί).³⁰⁷ 3.

²⁸⁸ Zarathustra 6; Pythagoras 36 (bis); Zenon 45; Sokrates 82; 113; 118; Aristipp 18; 19; Diogenes 4; 23; 41; Platon 11; Aristoteles 73; Xenokrates 34; Antisthenes 4; Aischines 4.

²⁸⁹ Simonides 24.

²⁹⁰ Protagoras 12; 20; Aristipp 48.

²⁹¹ Theophrast 52.

²⁹² Ptolemaios 32; 35; 44. Vgl. jedoch Ptolemaios 32 ἐρμηνευτάδες AC ἐρμηνευτάς P (P archaisiert öfters) und μαθηταὶ Pythagoras 40.

²⁹³ Ptolemaios 50.

²⁹⁴ Ptolemaios 24; 25.

²⁹⁵ Epimenides 37.

²⁹⁶ Pittakos 15.

²⁹⁷ Lykurg 32 χρεῶσται AC χρεῶσταις B

²⁹⁸ Bias 58; Aristipp 51 (A).

²⁹⁹ Aristipp 51 ναύτας BP ναύταις A.

³⁰⁰ Solon 29; 31; 32; Pittakos 18; 22; Lykurg 9; 21.

³⁰¹ Bias 36; Archytas 5.

³⁰² Lykurg 7.

³⁰³ Pythagoras 2.

³⁰⁴ Aristipp 54.

³⁰⁵ Aischylos 6.

³⁰⁶ Passim und Pherekydes 7.

³⁰⁷ Passim; vgl. ebenfalls ῥαβδαῖς „Stockschläge“, passim.

Deklination. Neutra der sigmatischen Stämme sind gut vertreten (μέρος,³⁰⁸ γένος,³⁰⁹ πλῆθος,³¹⁰ πέλαγος,³¹¹ ἄνθος,³¹² σκέλος,³¹³ θάρρος,³¹⁴ κέρδος),³¹⁵ einige wurden aus der Gelehrtensprache übernommen (γῆρας,³¹⁶ ἴχνος,³¹⁷ μῖσος).³¹⁸ Die Kontrakta sind bis auf νοῦς nicht erhalten, letzteres mit dem der Gelehrtensprache entnommenen Gen. νοός.³¹⁹ Alte Verwandtschaftsbezeichnungen³²⁰ deklinieren nach dem Stamm des alten Akk. Sg., lediglich der Gen. Sg. bleibt unverändert³²¹ (ein Merkmal der Gelehrtensprache *und* einiger Dialekte); es treten sogar Interferenzen mit anderen Deklinationen auf (etwa αὐθεντός).³²² Die Feminina deklinieren im Gen. Sg. weiterhin wie im Agr., der Nom. Akk. Pl. dagegen lautet regelmäßig ohne Akzentverschiebung auf -ες, d.h. κυβέρνησεις,³²³ ἐκδίκησεις,³²⁴ ὑπόθεσεις,³²⁵ πείραξεις,³²⁶ παρακάλεσεις,³²⁷ ὄρεξεις,³²⁸ τάξεις.³²⁹ Die zum Teil der Gelehrtensprache entnommenen Maskulina deklinieren nach agr. Mustern, d. h. βασιλεύς³³⁰

³⁰⁸ Thales 5; Solon 72; Kleobulos 10; 11; Protagoras 3; 16; Sokrates 5; Diogenes 16; 17; 18; Aristoteles 21; 22; 23; Xenokrates 19; Kallisthenes 7; 9; Ptolemaios 41.

³⁰⁹ Archytas 5; Sokrates 99; Theophrast 70.

³¹⁰ Solon 63; 73; Sokrates 203; 205; Perikles 5; 6; Platon 92; Anaximenes 4.

³¹¹ Anacharsis 8; Lykurg 28; Simonides 1; Aristipp 49.

³¹² Zenon 36.

³¹³ Sokrates 55 σκέλη BCP ἄντζαις A.

³¹⁴ Diogenes 105.

³¹⁵ Chilon 22; Pythagoras 9; Platon 85.

³¹⁶ Solon 10; 13; Pherekydes 11; Sophokles 2; Diogenes 119; Theophrast 71; Sokrates 121.

³¹⁷ Aristipp 61.

³¹⁸ Chilon 33; Isokrates 20.

³¹⁹ Platon 41.

³²⁰ Vgl. ΣΟΦΙΑΝΟΣ, *Γραμματική*, 209.

³²¹ Pythagoras 70; Demosthenes 7; 13 (γυναϊκός); Sokrates 185; Theophrast 36; 51; Scipio 15 (ἄνδρός); Zarathustra 7; Aristoteles 4; 6; Kallisthenes 17; Theophrast 61; 77; (πατρός); Aristoteles 4 (μητρός).

³²² Diogenes 91.

³²³ Lykurg 8.

³²⁴ Sokrates 216.

³²⁵ Cicero 7.

³²⁶ Zenon 7.

³²⁷ Platon 30.

³²⁸ Platon 50.

³²⁹ Anacharsis 39.

³³⁰ Thales 68; Zarathustra 2; 3; Epimenides 31; Homer 3; Lykurg 1; Stilpon 12; Sokrates 72; Demosthenes 19; Sophokles 9; Hippokrates 4; Aristoteles 15; Ptolemaios 1.

(vereinzelt auch βασιλέας),³³¹ βασιλέως,³³² ἀρχιερέως,³³³ συγγραφεῖς,³³⁴ ἀρχιερεῖς.³³⁵ Heteroklita sind durch πλοῦτος/πλούτη vertreten.³³⁶

Adjektiva. Zweiendige Adjektiva werden unter dem Einfluss der Gelehrtensprache zum Teil weiter tradiert.³³⁷ Der hysterokinetische Akzent wird im Schriftbild weiterhin berücksichtigt (optional).³³⁸ Der Komparativ wird unter Hinzufügung der Partikel πλέον gebildet; beim Superlativ kommt darüber hinaus noch der bestimmte Artikel hinzu; in vielen Fällen wird jedoch parallel zu den monoklischen Steigerungsformen gegriffen (πλέον πλούσιοι,³³⁹ πλέον θαυμασιώτερα³⁴⁰ οἱ πλέον γραμματισμένοι,³⁴¹ ὁ πλέον σοφός,³⁴² τὸ πλέον παλαιότερον);³⁴³ der zu edierende Text befindet sich in einer späten Umbruchsphase kurz vor der Stabilisierung des Systems auf dem heutigen Stand.

Pronomina. Personalpronomina. Die Personalpronomina sind außer im Genitiv nur in ihrer nichtenklitischen (starken) Form belegt; diese meist ohne Tilgung des anlautenden Vokals (ἐμένα, ἐσένα).³⁴⁴ Im Plural scheint die 2. Person bereits stabilisiert zu sein (ἐσεῖς, ἐσᾶς);³⁴⁵ die 1. Person oszilliert zwischen ἡμεῖς (nur so),³⁴⁶ ἡμᾶς und ἐμᾶς (stark handschriftenabhängig); die ursprüngliche Form (B gegen ACP) scheint jedenfalls ἐμᾶς

³³¹ Diogenes 50.

³³² Solon 21; Chilon 36; Pittakos 45; Anaximander 6; 7; Bias 63; Kleobulos 32; Periander 19; Anacharsis 1; Epimenides 34; Homer 23; Anaximenes 10; Pythagoras 92; Anaxagoras 26; Simonides 25; Äsop 5; Isokrates 44; Protagoras 22; Sokrates 218; Aristipp 67; Xenophon 2; 18; Antisthenes 32; Demosthenes 29; Sophokles 14; Perikles 15; Themistokles 10; 23; Aristeides 21; Hippokrates 26; Euripides 10; Empedokles 10; Parmenides 8; Diogenes 51; Platon 118; 122; Aristoteles 5; Aischylos 10; Plotin 21; Epikur 33; Ptolemaios 36.

³³³ Arkesilaos 10; Philemon 12; Eigennamen: Homer 22 (ὄδυσσέως) Zenon 45 (κιττιέως).

³³⁴ Titel, Z. 2.

³³⁵ Ptolemaios 15.

³³⁶ Anaxagoras 20; Krates 4; Sokrates 189; Demokrit 5.

³³⁷ Vgl. beispielsweise Thales 35: γυναῖκα βάρβαρος; dreiendig dagegen Periander 11 und Empedokles 8 ἀθάναις (τιμαῖς).

³³⁸ Vgl. Thales 58 (χειρότερην) und Thales 66 (ἀδίκους) und passim.

³³⁹ Scipio 25.

³⁴⁰ Solon 25.

³⁴¹ Ptolemaios 48.

³⁴² Thales 17.

³⁴³ Thales 41.

³⁴⁴ Passim; vgl. jedoch Isokrates 26 σένα (BA) ἐσένα (LCP) und Sokrates 126 σένα (A) ἐσένα (BLCP).

³⁴⁵ Krates 5 und passim; Diogenes 102.

³⁴⁶ Belege für ἡμεῖς: Scipio 25; Homer 9; Sokrates 188.

gewesen zu sein.³⁴⁷ Demonstrativpronomina. Als Demonstrativpronomina dienen ἐτούτος, Gen. ἐτουτουνοῦ, Pl. (ἐ)τούτοι, (ἐ)τούτους und ἐκεῖνος, letzteres in Anlehnung an αὐτός in den casus obliqui (auch) oxytoniert (ἐκεινοῦ, ἐκεινῶν). Häufig ist das weit verbreitete stellvertretende λόγουμου, λόγουσου, λόγουτου (ohne bestimmten Artikel) und τέτοιος. Possessivpronomina. Neben den üblichen enklitischen Formen der Possessivpronomina wird auch ἐδικός im entsprechenden Kasus und Genus mit dem zugehörigen enklitischen Possessivpronomen zur Verstärkung bzw. bei fehlendem Objekt³⁴⁸ gebraucht. Interrogativpronomina. Als Interrogativa fungieren ποῖος, ποία und ποῖον (neben τί); τίς ist nur im Genitiv (τίνος)³⁴⁹ belegt. Zahlreich sind die Indefinitpronomina; neben κανένας, τίποτε, κάποιος auch καμπόσον³⁵⁰ und ὀδεῖνα.³⁵¹ Das Pronomen ἄλλος und das urspr. Adjektiv ὄλος bilden in Anlehnung an die pronominale Flexion den Gen. Pl. ἄλλουνῶν³⁵² und ὄλουνῶν.³⁵³ Relativpronomina. Als Relativpronomina fungieren ὅπου und ὁ ὅποιος.

D. VERBALMORPHOLOGIE

Augment. Das silbische Augment bleibt in vollem Umfang (also auch in unbetonter Stellung) erhalten. Das temporale Augment beschränkt sich auf einige wenige Verben (θέλω, ἡξεύρω, φέρω, ἐλπίζω, ἀκούω, εὐρίσκω). Hierher gehört auch das wohl aus der Gelehrtensprache übernommene Verb ἀκμάζω.³⁵⁴ Offenbar konvergieren hier Einflüsse der Gelehrtensprache mit Überresten und Analogiebildungen der Regionalkoiné. Bei Komposita wird das Vorderglied stets, das eigentliche Verbum mitunter ebenfalls augmentiert (ἐσυνομίλησε,³⁵⁵ ἐσυνέβη).³⁵⁶ In manchen Fällen ist die Augmentierung lediglich der Orthographie zu entnehmen und daher problematisch (ἐσυνωμίλει,³⁵⁷

³⁴⁷ Demosthenes 23; 28; 30; Aristoteles 68; Theophrast 71; außer bei Dem. 30 (ἐμᾶς codd.) hat B stets ἐμᾶς, die übrigen Hss. ἡμᾶς.

³⁴⁸ Vgl. beispielsweise Stilpon 9; 11; Sokrates 152.

³⁴⁹ Xenokrates 16.

³⁵⁰ Sokrates 59; Diogenes 59.

³⁵¹ Theophrast 35 (bis); 37.

³⁵² Zenon 23; Platon 98.

³⁵³ Thales 10; 17; Pherekydes 21; Lykurg 12; Sokrates 211; Antisthenes 29; Diogenes 122; Apuleius 28 (bis).

³⁵⁴ Stilpon 13.

³⁵⁵ Solon 6.

³⁵⁶ Sokrates 201.

³⁵⁷ Aristipp 8.

ἔσυνωμίλησε).³⁵⁸ Manche Komposita mit anlautendem Vokal bleiben augmentlos (ὑποσχέθη, ἀνάθρεψεν, jedoch ἠναγκάσθη).³⁵⁹

Tempora. Präsens. Das Nasalinfix zur Bildung des Präsensstammes ist bei φέρω belegt. Die Endung der 3. Person Pl. ist –ουν, bei den Verben λέγω (8x)³⁶⁰ und ἔχω (1x)³⁶¹ tritt noch vereinzelt die ältere Endung –ουσι auf; vermutlich ist dies bei einigen häufigen Verben noch eine echte Variante. Die Endung der 1. Person Plural der Deponentia lautet in Anlehnung an die 2. Person Plural –μέσθε(ν);³⁶² diese Verbalformen tragen einen doppelten Akzent (χρειάζομέσθεν). Die zweite Klasse der verba contracta fällt mit der ersten weitgehend zusammen (νικάται, διηγᾶται, passim). Für die zweite Klasse gibt es im Passiv nur vereinzelte Belege (ἀρνεῖται).³⁶³ In der 3. Person Sg. sind bei der ersten Klasse der verba contracta und bei Verben, die in diese Klasse überführt wurden, die unkontrahierten Formen die Regel (ἀγαπάει, νικάει, ἐπιθυμάει), bei denjenigen Verben der zweiten Klasse, die nicht in die erste überführt wurden, wird dagegen kontrahiert (μιλεῖ, ἠμπορεῖ, passim). Präterit. Das Auftreten des νῦ ἐφελκυστικόν bei der 3. Person Sg. richtet sich systematisch nach den Sandhiregeln. Obligatorisch ist es jedoch in der 3. Person Sg. Mediopassiv der thematischen Verben und der verba contracta (ἐκάθετον,³⁶⁴ ἐκοιμᾶτον).³⁶⁵ Die Endung der 3. Person Sg. Akt. der 1. Klasse der verba contracta und der ehemaligen 2. Klasse lautet –α (ἐκατοίκα);³⁶⁶ die der 2. Klasse schwankt zwischen –ει und –ειε (ἐμίλει,³⁶⁷ ἐμίλειε).³⁶⁸ Die Endung der 3. Person Pl. Akt. lautet stets –αν, die der 3. Person Pl. Mediopassiv –ονταν. Aorist. Der Aorist Passiv wird weiterhin stark gebildet, in der 3. Person Plural (Sg. nur vereinzelt)³⁶⁹ treten parallel dazu auch die schwachen Formen

³⁵⁸ Vgl. beispielsweise Aristipp 4 ἔσυνωμίλησε (B) ἔσυνωμίλησε (AP); 8 ἔσυνωμίλει (BA) ἔσυνωμίλει (LPC).

³⁵⁹ Passim; Kallisthenes 15; Zenon 7.

³⁶⁰ Myson 1; Epimenides 23; Pherekydes 20 (BP) λέγουν (A); Demokrit 2; Diogenes 128; Platon 19; 117; Xenokrates 33.

³⁶¹ Ἄσop 4.

³⁶² Sokrates 188; Aristoteles 28; Theophrast 72.

³⁶³ Sokrates 140.

³⁶⁴ Diogenes 32; 96; Aischylos 6.

³⁶⁵ Diogenes 107; Platon 4.

³⁶⁶ Diogenes 12; Platon 12; Philemon 5; Thales 5.

³⁶⁷ Chilon 35; Sokrates 90; Demokrit 18.

³⁶⁸ Zenon 24; Xenokrates 3; vgl. auch ἠμπόρειε Diogenes 38; 39.

³⁶⁹ Vgl. ἐφυλάχθηκα (Anacharsis 41); ἐλεμονήθηκα (Aristoteles 54); ἐκάηκε (Empedokles 9).

mit dem Morphem –κα-/–κε- auf (ἀπεκρίθη, ἀπεκρίθησαν),³⁷⁰ welches seiner Herkunft entsprechend auch im Aor. Akt. bei den Verben ἀφήνω/ἀφίνω, δίνω, εὐγαίνω und μπαίνω Anwendung findet.³⁷¹ Futur. Das Futur wird entsprechend dem Aspekt mit dem konjugierten Verb θέλω und dem Infinitiv Präsens bzw. dem umgebildeten Infinitiv Aorist (beide mit Verlust des ν̄ ἑφελκυστικόν) gebildet. In Nischefunktion (bei stärker betontem voluntativem Aspekt der Verbalhandlung) kann statt des bloßen Infinitivs auch der Konjunktiv eintreten (θέλω νὰ + Verb).³⁷² Perfekt. Das resultative Perfekt ist nicht belegt (ἔχω + Infinitiv); das Zustandsperfekt (ἔχω + Akk. des Part. Mediopass.)³⁷³ selten (3 Belege).³⁷⁴ Plusquamperfekt. Das Plusquamperfekt wird parallel zum Perfekt im Aktiv mit εἶχα + Akk. des Part. Mediopass.³⁷⁵ und im Passiv mit dem Präterit von εἶμαι + Part. Perf. Pass. gebildet.³⁷⁶ Der Konditionalis wird mit dem konjugierten Verb θέλω im Präterit + Infinitiv gebildet (ἤθελεν ἠμπορέσει).³⁷⁷

Modi. Der Optativ ist nicht belegt. Der Konjunktiv wird nur im Schriftbild unterschieden. Der Imperativ wird oft periphrastisch mit der Partikel ἄς gebildet; der sekundäre Imperativ Aorist der 2. Person Aktiv lautet in Anlehnung an den Imp. Präs. –σαι (im Schriftbild Angleichung an den Infinitiv Aor.). Das Verb *sein* wird oft durch στέκομαι

³⁷⁰ Vgl. ἐσηκώθησαν (Bias 27); ἀπεκρίθησαν (Anacharsis 15; Homer 9); ἀναστήθησαν (Anacharsis 18); ἐπνίγησαν (Simonides 9); ἐκάησαν (Protagoras 2); ἐσυμβουλευθήσαν (Protagoras 21); ἐστάθησαν (Sokrates 57); ἐστάλθησαν (Demosthenes 33); ἐκρίθησαν (Sophokles 8); ὑποσχέθησαν (Xenokrates 23); ἰατρεύθησαν (Ptolemaios 10).

³⁷¹ Vgl. ἐμπῆκεν (Aristipp 18); ἄφηκε(ν) (Demokrit 5; Diogenes 127; Aischylos 8; Epimenides 18; Anaxagoras 4); ἔδωκεν (Aristipp 52; Xenokrates 5; Ptolemaios 51; Scipio 15); εὐγῆκεν, ἐξευγῆκεν (Anaximenes 4; Ptolemaios 9; Platon 22; 26).

³⁷² Aristipp 34; Demokrit 14.

³⁷³ Im heutigen Gebrauch nur noch vereinzelt (also keine echte Variante mehr).

³⁷⁴ Äsop 7 (ἔχει γραμμένους); Diogenes 28 (ἔχει καμωμένας); Diogenes 67 (ἔχει καμωμένην).

³⁷⁵ Sophokles 10 (εἶχε περικυκλωμένην); Aristides 14 (εἶχε καλεσμένους); Aischylos 3 (εἶχε πιασμένην); Sokrates 196 (εἶχαν καταδικασμένον). Gordios macht Gebrauch offenbar nur von einer der beiden zur Verfügung stehenden Varianten, vgl. ΣΟΦΙΑΝΟΣ, *Γραμματική*, 217: γραμμένον εἶχα / εἶχα γράψει. Das resultative Perfekt ist bekanntlich eine sekundäre Analogiebildung zum Plusquamperfekt (γραμμένον ἔχω bei Sofianos, *ibid.*, ohne Varianten).

³⁷⁶ Pythagoras 47; 52; Anaxagoras 13; Archytas 6; Protagoras 10; Platon 16.

³⁷⁷ Thales 57 und passim.

ersetzt.³⁷⁸ Das Paradigma lautet im Präsens: εἶμαι / εἶσαι / εἶναι, ἤμεσθε(ν) bzw. εἶμεσθε(ν)³⁷⁹ / ἦστε(ν)³⁸⁰ / εἶναι und im Präterit: ἤμουν³⁸¹ / - / ἦτον, - / - / ἦσαν.³⁸²

Infinitiv und Partizip. Zum Ersatz des Infinitivs, der als selbständige grammatikalische Kategorie im Text nicht auftritt, dienen die nomina actionis auf -σιμο³⁸³ und der substantivierte Konjunktiv (τὸ νὰ φυλάξῃ τινὰς).³⁸⁴ Das Part. Präs. Akt. ist nur im Nominativ gebräuchlich; λέγωντας, λέγοντες. Optional kann das Partizip auch motionsfähig sein (das entspricht jedenfalls nicht dem tatsächlichen Sprachgebrauch); allerdings gibt es dafür nur vier unumstrittene Beispiele, drei weitere werden nur durch einen Teil der handschriftlichen Überlieferung getragen, d. h. man wird hier wohl auf einen bewussten sprachlichen Eingriff in den Text schließen können.³⁸⁵ Gewisse Fälle lassen weiterhin vermuten, dass der Plural nur künstlich wieder hergestellt ist (das Partizip kann auch bei pluralischem Subjekt indeklinabel sein).³⁸⁶ Etwas weniger häufig sind die Part. Präs. Medii und die Part. Perf. Pass. (mit und ohne Reduplikation).³⁸⁷ Einige aus der Gelehrtensprache übernommene Partizipien sind indeklinabel (παρόν).³⁸⁸

E. SYNTAX

³⁷⁸ Zenon 2; 5.

³⁷⁹ Aristoteles 29.

³⁸⁰ Bias 60: ἦστε AC εἶσθε P ἦστεν BL; εἶστέν (Diogenes 102).

³⁸¹ Myson 8; Archytas 20.

³⁸² Pythagoras 40; Simonides 14.

³⁸³ Vgl. κλαύσιμον (Solon 34); πλεύσιμον (Anacharsis 17; Epimenides 39); θάψιμον (Alkibiades 17); βλέψιμον (Aristoteles 35).

³⁸⁴ Scipio 33; weitere Beispiele passim.

³⁸⁵ Die femininen Partizipia betrachtet der Verfasser nicht als echte Variante; Belege: γυρίζουσα (Sokrates 58); φθάνουσα (Pythagoras 46; 49); θέλουσα (Thales 35); λέγουσα (A, Xenokrates 30 – λέγωντας BCP); παγένουσα (A - Xenokrates 24 – παγένωντας BCP; AB [in B allerdings m⁴, erneute, bewusst archaisierende Abschrift der beschädigten Teile der fol. 281^r-283^v; daher kaum aussagekräftig über die tatsächliche Lesart der Hs. B] - Thales 17 – παγένωντας CP). Im Neutrum ist das Partizip nur als v. l. belegt; Epimenides 10, ὄντας (AP) ὄντας (B) θανατικόν.

³⁸⁶ Vgl. etwa Solon 64; Pittakos 14.

³⁸⁷ Mit Reduplikation vgl. Chilon 10; Bias 41; 61; Epimenides 14; Sokrates 163; Aristoteles 62.

³⁸⁸ Thales 63; Sokrates 172; Aristipp 6; das Neutrum Sg. passim.

Kasuslehre. Der Dativ wird generell durch den Genitiv vertreten; der Akkusativ steht in dieser Funktion nur vereinzelt (3 Belege).³⁸⁹ Die meisten Präpositionen und Adverbien stehen mit dem Akkusativ. Lediglich μετὰ in der Wendung μετὰ χαρᾶς steht weiterhin mit dem Genitiv.³⁹⁰ Wortstellung. Die Wortstellung ist in der Regel O-V, okkasionell auch V-O.³⁹¹ Häufig ist die in allen Balkansprachen übliche Verdopplung des pronominalen Objekts (ohne Inkongruenz der Kasus). Negation. Die Negation ist δὲν, im Imperativ und im Konjunktiv μὴ(ν).

Satzlehre. Typisch für ein frühes Stadium der Verschriftlichung ist die ausgeprägte, oft partizipial eingeleitete Parataxe. Aufgrund der instabilen Interpunktion kann mitunter nicht darüber entschieden werden, ob ein Syntagma beigeordnet oder untergeordnet ist, d. h. beispielsweise die Relativsätze können oft als untergeordnete Relativsätze oder als asyndetisch beigeordnete Hauptsätze mit relativem Satzanschluss fungieren. Relativsätze werden durch ὁ ὅποῖος bzw. ὅποῦ eingeleitet. Indirekte Fragesätze werden stets durch ἄν (nur so) eingeleitet und in der Regel mit einem Fragezeichen versehen. Objektsätze werden durch πῶς, πῶς νὰ und ὅτι (letzteres nur selten bei den verba dicendi und enarrandi) eingeleitet. Befürchtungssätze werden mit νὰ μὴν und μήπως καὶ³⁹² eingeleitet. Konditionalsätze werden ausnahmslos mit ἄν (nur so) eingeleitet. Konzessivsätze werden mit ἀμὴ und seltener durch ἀλλὰ, ὅμως (alle passim) und ἄν καλὰ καὶ³⁹³ eingeleitet. Temporalsätze werden mit ὅταν, ὁπόταν und ἀφοῦ eingeleitet. Finalsätze werden mit διὰ νὰ eingeleitet. Kausalsätze werden mit ἐπειδὴ, διατὶ (διὰτὶ), διότι (seltener) und διὰ νὰ³⁹⁴ eingeleitet.

F. LEXIK

Einflüsse des Originals (Laërtios). Interferenzen auf der Ebene der Morphologie und Syntax sind gering zu veranschlagen; am ehesten wird man beim schwankenden Gebrauch der Endungen des Akk. Pl. -αις/-ας bei pluralischen Städtenamen (Athen und Syrakus)³⁹⁵

³⁸⁹ Epimenides 24; Bias 7; Anaximenes 6.

³⁹⁰ Solon 78; Pythagoras 78; Sokrates 178; Sophokles 5.

³⁹¹ Thales 38; Myson 6; Diogenes 82.

³⁹² Platon 56.

³⁹³ Thales 29; Periander 17; Sokrates 7; Aristeides 10; Arkesilaos 7; Ptolemaios 9; Philemon 2.

³⁹⁴ Vgl. beispielsweise Hippokrates 11.

³⁹⁵ Athen ist nur pluralisch belegt; Akk. Pl. ἀθήνας Anacharsis 4 (=2%); ἀθήναις Thales 23; Solon 5 (bis); 11; 14; Chilon 3; 4; Anacharsis 19; Epimenides 10; 18; 43; Anaxagoras 2; 12; Gorgias 2; Protagoras 2; Sokrates 1;

und bei der Flexion der Maskulina der ersten Deklination einen Einfluss der Vorlage vermuten dürfen. Auf lexikalischer Ebene sind diese Einflüsse etwas leichter greifbar. Bei erneuter Bearbeitung der ersten Fassung (B) wurden Eingriffe in die Lexik vorgenommen. Einige wenige der Regionalkoiné entnommene Ausdrücke wurden durch ihre schriftsprachlichen Äquivalente ersetzt; im Gegenzug tilgte Gordios einige unglückliche, aus der Vorlage übernommene und ungebräuchliche Wendungen.³⁹⁶ Das offenbar problematische Textverständnis sorgte für weitere Interferenzen.³⁹⁷ Auffällig ist neben den offenbar der Vorlage entnommenen Lexemen³⁹⁸ besonders die große Zahl der Archaismen (häufig auch bei agr. Toponymen), die mit epexegetischen Bemerkungen versehen sind. Offenbar setzt Gordios die Kenntnis dieser Ausdrücke bei der Zielgruppe nicht voraus. Zu den glossierten Ausdrücken gehören Wörter und Toponyme wie λιθογλυφική, μεσημβρία, ἔλλεβόρος (i.e. ἔλλέβορος), φαλακρὸς, πρέσβυς, Λέσβος, Αἴτνη.³⁹⁹

Byzantinisches und Dialektales. Spürbar sind die Überreste der byzantinischen Regionalkoiné in häufigen Ausdrücken wie χώρα (~ Stadt, passim), μισεύω (passim), ἄσπρα (~ Geld, passim) ἀποκρισάριος,⁴⁰⁰ σκουτάρι⁴⁰¹ und κανίσκι.⁴⁰² Einige

45; 47; Aristipp 3; Antisthenes 2; 11; Alkibiades 1; 6; 11; 13; Aischines 1; 5; Demosthenes 1; 33; Sophokles 1; Perikles 1; 7; Themistokles 9; Aristides 1; Demokrit 6; Hippokrates 13; Parmenides 1; Platon 1; 23; 40; 121; Aristoteles 7; Apuleius 3; Plotin 3; Xenokrates 2; 21; 33; Epikur 1 (=98%). Syrakus ist auch singularisch belegt (häufiger): Pythagoras 42; Aristipp 4; Platon 31; 33; 91; Archimedes 4. Pluralisch συρακούσας Archimedes 1 (=17%).

³⁹⁶ Vgl. Solon 57 τῆς ἀράχνης ACP τοῦ ἀραχνίου B (τοῖς ἀραχνίοις La. 40, 2) und Antisthenes 14 βιβλαριδίου καινοῦ B βιβλίον νέον AP : γραφιδίου καινοῦ B κονδύλι νέον AP : πινακιδίου καινοῦ B πινακίδι (-ίδιον P) νέον AP (La. 376, 15-16 βιβλαρίου καινοῦ καὶ γραφείου καινοῦ καὶ πινακιδίου καινοῦ).

³⁹⁷ Vgl. beispielsweise (die Aufzählung ließe sich beliebig fortsetzen) Aristipp 48 ὄντας μέγας χειμῶνας εἰς τὸ πέλαγος und La. 140, 17-141, 3 χειμαζομένω.

³⁹⁸ Ihre genaue Zahl ist kaum zu ermitteln, da dies eine aufwendige Wortfelduntersuchung (auch anhand anderer Texte) erfordern würde. Schätzungsweise beträgt sie ca. 40% bei den Substantiven.

³⁹⁹ Die Aufzählung ließe sich fortsetzen. Sokrates 2: διδάσκαλος τῆς λιθογλυφικῆς τέχνης, ἦγουν ὅπου ἔσκαπτε ταῖς πέτραις. Diogenes 16f.: μεσημβρίας, ἦγουν εἰς τὸ μέρος ὅπου εὐρίσκεται ὁ ἥλιος τὸ μεσημέρι. Karneades 6f.: ἔλλεβόρον, ἦγουν τὴν λεγομένην σκάρφην. Platon 28f.: τὸ βουνὸν τῆς αἴτνης, ὅπου τὸ λέγουσιν τῶρα οἱ φράγγοι μοντζιμπέλλο. Aristoteles 75: νησὶ τῆς Λέσβου, ἦγουν τῆς μιτυλήνης. Aischylos 3: φαλακρὸν, ἦγουν χωρὶς μαλλία. Epimenides 34f. πρέσβεις, ἦγουν ἀποκρισαρίους.

⁴⁰⁰ Bias 9; 18; 19; 23; 24; Epimenides 34; 36; Demosthenes 33; 36; Xenokrates 13; 15.

⁴⁰¹ Pittakos 6.

⁴⁰² Aischines 4.

gebräuchliche Wörter treten in ihrer älteren bzw. dialektalen Form auf: *κοκοτός*,⁴⁰³ *ἔμασε*,⁴⁰⁴ *φιάνω*.⁴⁰⁵ Auch die Wortbildung lässt auf mögliche dialektale Einflüsse schließen.⁴⁰⁶

Italienisch. Der Einfluss des Italienischen ist deutlich spürbar. Lexikalische Einflüsse reichen von Toponymen (*μπαρμπαρία*,⁴⁰⁷ *καρθαγένη*,⁴⁰⁸ *μεσσηνέζοι*)⁴⁰⁹ über Berufsbezeichnungen (*καπιτάνος*,⁴¹⁰ *ἀβοκάτος*,⁴¹¹ *σεκρετάριος*,⁴¹² *καβαλιέρος*,⁴¹³ *πρέντζιπες*)⁴¹⁴ und Ausdrücke der Seefahrt (*τραμοντάνα*,⁴¹⁵ *φορτούνα*)⁴¹⁶ bis hin zu Alltagsgegenständen (*μονέδαις*,⁴¹⁷ *κόρδαις*,⁴¹⁸ *τζαμπούνα*,⁴¹⁹ *δουκάτα*,⁴²⁰ *κάλτζαις*,⁴²¹ *μπουκούνι*).⁴²² Unter den Lehnwörtern findet sich auch ein Verb (*ὀρδινιάζω*).⁴²³ Sprachliche Eingriffe in die erste Version (allerdings inkonsequent) zeugen von einem gewissen Unbehagen gegenüber diesen Lehnwörtern (*καπιτάνος*, *πρέντζιπες* und *βέργα*). Während für *βέργα* ein volkssprachliches Äquivalent vorhanden war (*ῥαβδὶ*),⁴²⁴ musste für

⁴⁰³ Solon 24.

⁴⁰⁴ Thales 30.

⁴⁰⁵ Anacharsis 37; Aristipp 25.

⁴⁰⁶ Vgl. *ἐλλήνισσα* (Anacharsis 2; dazu siehe J. T. KAKRIDIS, *Die alten Hellenen im neugriechischen Volksglauben*. München 1967, 11); *ψαροκουνηγός* (Thales 13) dient wohl zunächst dazu, den an einer späteren Stelle doch gebrauchten Plural *ψαράδες* zu umschiffen.

⁴⁰⁷ Aristipp 2; Apuleius 1.

⁴⁰⁸ Scipio 11; 12; *καρθαγενείων* (Scipio 13); dazu vgl. *καρχηδονίων* (Zenon 42), offenbar Laërtios entnommen.

⁴⁰⁹ Bias 8.

⁴¹⁰ Pittakos 3; 5; 9; 12.

⁴¹¹ Aristipp 44.

⁴¹² Kallisthenes 2.

⁴¹³ Archimedes 11 (~ röm. Ritter).

⁴¹⁴ Cicero 4; Themistokles 1 *πρέντζιπες* B *ἀρχηγός* APCB².

⁴¹⁵ Thales 5; Diogenes 18.

⁴¹⁶ Bias 58; Aristipp 58.

⁴¹⁷ Solon 18.

⁴¹⁸ Pythagoras 11.

⁴¹⁹ Alkibiades 6; 10; 12.

⁴²⁰ Arkesilaos 4.

⁴²¹ Diogenes 25.

⁴²² Karneades 3 *μποκούνι* BP (P e corr.) *μπουκούνι* AC.

⁴²³ Pythagoras 44. Ältere Lehnwörter sind wohl *ταῦλα* (Thales 14; 15 (bis); Diogenes 14; Ptolemaios 53) und *καβαλικεύω* (Isokrates 19; Xenophon 5).

⁴²⁴ Solon 75; Aristeides 18; 19 (nur *βέργα*); Platon 53: *τὴν βέργαν* BCP *τὸ ῥαβδὶ* A.

πρέντζιπες und καπιτάνος zu Ausdrücken aus der Gelehrtensprache gegriffen werden (ταξιάρχης, ἀρχηγός).⁴²⁵

Osmanisch. Osmanische Lehnwörter sind τρουβᾶς⁴²⁶ und das auch sonst bei Gordios gesicherte παζάρι; letzteres neben dem byz. φόρος (~ *forum*) und teilweise durch dieses ersetzt.⁴²⁷

⁴²⁵ Zu καπιτάνος vgl. Scipio 27 καπιτάνους BCP (καπετάνους ἤγουν ταξιάρχους P) ταξιάρχας AB² in marg.; zu πρέντζιπες vgl. Cicero 4 (nur so) und Themistokles 1 πρέντζιπες B ἀρχηγός APCB².

⁴²⁶ Diogenes 10; mit Metathese.

⁴²⁷ Zu φόρος vgl. Zenon 12; Isokrates 2 (bis); 3. Zu παζάρι vgl. Theophrast 38: τὸ παζάρι BCP τὸν φόρον A und GORDIOS, *Sur Mahomet*, Kap. 83, S. 382, Z. 12 (τὰ παζάρια).

2. 1. HANDSCHRIFTEN DER PHILOSOPHENVITEN

I. Athen [= A]

Θεολογικόν Σπουδαστήριον Πανεπιστημίου Αθηνών Ν^ο 50

17. Jh. [1698 (fol. 201)], Papier 140×100 mm, 256 pag.

I. ANASTASIOS GORDIOS – PHILOSOPHENVITEN (pp. 1-201)

Sub tit. (p. 1): Βίοι τῶν φιλοσόφων ἠθικώτατοι, εὐγαλμένοι ἀπὸ τὸν λαέρτιον, καὶ ἀπὸ ἄλλους παλαιούς συγγραφεῖς, μεταφρασθέντες εἰς κοινήν διάλεκτον παρὰ Ἀναστασίου ἱερομονάχου Γορδίου τοῦ ἐξ Ἀγράφων, καὶ προτεθέντες εἰς κοινήν ὠφέλειαν τῶν φιλολόγων.

1. Thales (pp. 1-7)	22. Archytas (pp. 66-68)
2. Solon (pp. 7-14)	23. Ἄσοπ (p. 68)
3. Chilon (pp.15-18)	24. Zenon (pp. 68-72)
4. Pittakos (pp. 19-22)	25. Gorgias (pp. 72-73)
5. Zarathustra (p. 23)	26. Isokrates (pp. 74-77)
6. Anaximander (pp. 23-24)	27. Protagoras (pp. 78-80)
7. Bias (pp. 24-29)	28. Chrysipp (pp. 80-81)
8. Kleobulos (pp. 29-32)	29. Sokrates (pp. 81-100)
9. Periander (pp. 32-35)	30. Aristipp (pp. 100-106)
10. Anacharsis (pp. 35-38)	31. Xenophon (pp. 106-107)
11. Myson (pp. 38-39)	32. Antisthenes (pp. 108-110)
12. Epimenides (pp. 39-43)	33. Alkibiades (pp. 110-113)
13. Pherekydes (pp. 43-45)	34. Aischines (pp. 113-114)
14. Homer (pp. 45-47)	35. Euripides (p. 114)
15. Lykurg (pp. 47-50)	36. Demosthenes (pp. 114-118)
16. Anaximenes (pp. 50-51)	37. Sophokles (pp. 118-120)
17. Pythagoras (pp. 51-59)	38. Perikles (pp. 120-121)
18. Anaxagoras (pp. 59-61)	39. Themistokles (pp. 121-123)
19. Krates (pp. 61-62)	40. Aristides (pp. 124-125)
20. Stilpon (pp. 62-63)	41. Demokrit (pp. 125-127)
21. Simonides (pp. 64-66)	42. Hippokrates (pp. 127-130)

43. Euripides (pp. 130-131)	55. Epikur (pp. 174-177)
44. Empedokles (pp. 131-132)	56. Kallisthenes (pp. 177-180)
45. Parmenides (pp. 132-133)	57. Arkesilaos (p. 181)
46. Diogenes (pp. 133-145)	58. Theophrast (pp. 181-188)
47. Karneades (pp. 145-146)	59. Archimedes (pp. 188-190)
48. Platon (pp. 146-156)	60. Ptolemaios Philadelphos (pp. 190-195)
49. Aristoteles (pp. 156-164)	61. Philemon (pp. 195-196)
50. Aischylos (p. 164)	62. Titus Livius (pp. 196-197)
51. Apuleius (pp. 165-167)	63. Scipio Africanus (pp. 197-200)
52. Plotin (pp. 167-169)	64. Cicero (pp. 200-201)
53. Xenokrates (pp. 169-173)	
54. Anaximenes (pp. 173-174)	

II. ANASTASIOS GORDIOS – EPIGRAMME AUF ORTHODOXE UND KATHOLISCHE KIRCHEN
DER INSEL ZANTE (pp. 209-227)

Sub tit. (p. 209) Ἀπαρίθμησις ἀπασῶν τῶν ἐν τῇ περιφῆμῳ πόλει ζακύνθῳ εὕρισκομένων εὐαγῶν ἐκκλησιῶν, καὶ ἐπὶ μιᾷ ἐκάστη ἐπιγράμματα δίστιχα ἰαμβικὰ, συντεθέντα παρὰ ἀναστασίου ἱερομονάχου γορδίου τοῦ ἐξ ἀγράφων.

Ed. K. ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ, *Αναστασίου Γορδίου Απαρίθμησις ἀπασῶν τῶν ἐν τῇ πόλει τῆς Ζακύνθου ἐκκλησιῶν μετ' ἐπιγραμμάτων διστίχων ἰαμβικῶν ἐν ἔτει 1698.*

ΠΑΑ 8 (1933) 45-54.

III. ANASTASIOS GORDIOS – WEITERE EPIGRAMME (pp. 228-247)

Sub tit. (p. 228): Ἔτερα ἐπιγράμματα ἀναστασίου ἱερομονάχου γορδίου τοῦ ἐξ ἀγράφων ποιηθέντα ἐν ζακύνθῳ.

Ed. K. ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ, *Αναστασίου Γορδίου ἐπιγράμματα.* Θεολογία 11 (1933) 314-328.

S.: m¹ [= Μονὴ Παντελεήμονος 693, fol. 113^f-180^f und 239^f-248^v] pp. 1-201; 209-247.

Vermutlich Athanasios Elachistos, Bruder des A. Gordios.⁴²⁸

m² Korrekturen der ersten Hand im Bereich der Viten und der Epigramme; womöglich

⁴²⁸ Mitteilung von Ch. Karanasios.

A. Gordios selbst, vgl. p. 240: ἐπιτάφιον εἰς εὐγένιον [=m¹] τὸν
ἰωαννούλιον τὸν ἐμὸν πνευματικὸν πατέρα καὶ διδάσκαλον [=m²]
m³ p. 205 Auszüge aus der Diogenesvita; alphabetisches Inhaltsverzeichnis p.
249; Epigramm auf den Bischof Iakovos p. 253

weitere Hände pp. 203-208; 253-256

K.: p. 201, m¹ τέλος σὺν θεῷ ἀγίῳ τῆς παρουσίας βίβλου· ~~αχ-η~~⁹ δεκεμβρίου γ^η
εἰς τὸ ἀνατωλικὸν τῆς αἰτωλίας

H.: Geschenk des Metropoliten von Thessaliotis und Fanariofersala (1932), vormals im
Besitz des Grundschullehrers in Rentina Konstantinos Katsiouras.⁴²⁹

MAT.: Papier, Paginierung pp. 1-194 mit Tinte, 195-201 mit Tinte, wegen Blattausfall Korrektur mit anderer
Tinte von anderer Hand; 202-254 mit Tinte, Korrekturen aufgrund von Blattausfall. Leer: pp. 202, 248,
250-252; Federproben pp. 201, 254. Schuldschreiben u. Miscellen pp. 203-204, 206-208. Auszüge aus
den Philosophenviten pp. 205 (Diogenes, Alkibiades), 253 (Sokrates, Z. 136-137), 255 (Bias, Z. 1-5).
Alphabetisches Inhaltsverzeichnis p. 249, inc. ἀναξημάνδρου (sic) des βίαντος. <ANASTASIOS
GORDIOS> Epigramm auf Iakovos, den Bischof von Litza und Agrapha, p. 253, ed. ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ,
Αναστασίου Γορδίου επιγράμματα, 327. Vaterunser, p. 256. P. 207 (ausradiert): ἐτοῦτο τὸ βιβλίον
εἶναι / ὁ ἀλέ-. Ledereinband.

KOLLATION: Vollständige Kollation anhand von digitalen Aufnahmen durchschnittlicher Qualität, die von
Herrn Dr. Chariton Karanasios (KEMNE) zur Verfügung gestellt wurden.

LIT.: A. I. ΦΥΤΡΑΚΗΣ, *Κατάλογος των χειρογράφων του Θεολογικού Σπουδαστηρίου
Πανεπιστημίου Αθηνών*. Αθήναι 1937, 75-76.

II. Larisa [=L]⁴³⁰

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Λαρίσης N^ο 18, olim 1.

18. Jh. [1704 (fol. 1)], Papier 150×100 mm., θ + 304 pag.

I. ANASTASIOS GORDIOS – PHILOSOPHENVITEN (pp. 1 – 244)

⁴²⁹ Diese Angabe entstammt einem in die Hs. eingeklebten Papierstreifen. Die Hs. dürfte zu den Beständen der
1821 beim Brand größtenteils zerstörten Bibliothek des Dimitrios Tsolakoglou aus Rentina gehört haben, in
dessen Besitz ein Teil der Bibliothek des Gordios gelang, vgl. ΝΗΜΑΣ, *Η εκπαίδευση*, 180.

⁴³⁰ Die Beschreibung hier gilt ausschließlich dem heutigen Zustand der Hs. Der Vergleich mit einer älteren
Beschreibung (I. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΛΑΡΙΣΣΑΙΟΣ, *Επιστολαί διαφόρων*, Αθήνα 1964, 631-632) ergibt, dass die Lücken
am Anfang und am Ende der Handschrift etwas größer sind; von Bedeutung sind die inzwischen ausgefallenen
und ibid. beschriebenen pp. δ' [Κτῆμα ὑπάρχει καὶ τόδε Ἰωάννου παπαδήμου (sic)] und 245 [τέλος σὺν
θεῷ ἀγίῳ τῆς παρουσίας βίβλου· αψδ' σεπτεμβρίου ιη'. Εἰς τὸ Ἀνατολικὸν τῆς Αἰτωλίας. Πόνος
καὶ διὰ χειρὸς Εὐγενίου τοῦ ἐξ' Ἀγράφων].

Sub tit. (p. 1): Βίοι τῶν φιλοσόφων ἠθικώτατοι, εὐγαλμένοι ἀπὸ τὸν λαέρτιον, καὶ ἀπὸ ἄλλους παλαιούς συγγραφεῖς, μεταφρασθέντες εἰς κοινὴν διάλεκτον παρὰ Ἀναστασίου ἱερομονάχου Γορδίου τοῦ ἐξ Ἀγράφων, καὶ προτεθέντες εἰς κοινὴν ὠφέλειαν τῶν φιλολόγων.

1. Thales (pp. 1-8)	28. Chrysipp (pp. 98-99)
2. Solon (pp. 9-18)	29. Sokrates (pp. 100-122,
unvollständig) pp. 111-114
Blattausfall
3. Chilon (pp.18-22)	30. Aristipp (pp. 123-128,
unvollständig) pp. 129-130
Blattausfall
4. Pittakos (pp. 22-27)	31. Xenophon (pp. 131-132,
unvollständig)
5. Zarathustra (p. 28)	32. Antisthenes (pp. 132-135)
6. Anaximander (pp. 28-29)	33. Alkibiades (pp. 135-138)
7. Bias (pp. 29-36)	34. Aischines (pp. 138-139)
8. Kleobulos (pp. 36-40)	35. Euripides (p. 140)
9. Periander (pp. 40-42)	36. Demosthenes (pp. 140-145)
10. Anacharsis (pp. 42-47)	37. Sophokles (pp. 145-146)
11. Myson (pp. 47-48)	38. Perikles (pp. 147-148)
12. Epimenides (pp. 48-52,
unvollständig) pp. 53-54
Blattausfall	39. Themistokles (pp. 148-151)
13. Pherekydes (p. 55,
unvollständig)	40. Aristides (pp. 151-153)
14. Homer (pp. 56-58)	41. Demokrit (pp. 154-156)
15. Lykurg (pp. 58-62)	42. Hippokrates (pp. 156-159)
16. Anaximenes (pp. 62-63)	43. Euripides (pp. 159-160)
17. Pythagoras (pp. 63-72)	44. Empedokles (pp. 160-161)
18. Anaxagoras (pp. 73-75)	45. Parmenides (p.162)
19. Krates (pp. 76-77)	46. Diogenes (pp. 163-177)
20. Stilpon (pp. 77-78)	47. Karneades (p. 178)
21. Simonides (pp. 78-81)	48. Platon (pp. 178-191)
22. Archytas (pp. 81-83)	49. Aristoteles (pp. 191-200)
23. Äsop (p. 84)	50. Aischylos (pp. 200-201)
24. Zenon (pp. 84-89)	51. Apuleius (pp. 201-204)
25. Gorgias (pp. 89-90)	52. Plotin (pp. 204-206)
26. Isokrates (pp. 91-95)	
27. Protagoras (pp. 95-98)	

53. Xenokrates (pp. 206-207,
unvollständig) pp. 209-212

Blattausfall

<54. Anaximenes>

55. Epikur (pp. 213-216)

56. Kallisthenes (pp. 216-220)

57. Arkesilaos (pp. 220-221)

58. Theophrast (pp. 221-229)

59. Archimedes (pp. 230-232)

60. Ptolemaios Philadelphos (pp.
232-238)

61. Philemon (pp. 238-239)

62. Titus Livius (pp. 239-240)

63. Scipio Africanus (pp. 240-244)

64. Cicero (p. 244, unvollständig)

II. ANASTASIOS GORDIOS – EPIGRAMME AUF ORTHODOXE UND KATHOLISCHE KIRCHEN
DER INSEL ZANTE (pp. 247-265)

Sub tit. (p. 247): Ἀπαρίθμησις ἀπασῶν τῶν ἐν τῇ περιφήμῳ πόλει ζακύνθῳ
εὕρισκομένων εὐαγῶν ἐκκλησιῶν, καὶ ἐπὶ μιᾷ ἐκάστη ἐπιγράμματα
δίστιχα ἰαμβικὰ, συντεθέντα παρὰ ἀναστασίου ἱερομονάχου γορδίου τοῦ
ἐξ ἀγράφων.

Ed. K. ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ, *Αναστασίου Γορδίου Απαρίθμησις απασῶν των εν τη πόλει της
Ζακύνθου εκκλησιῶν μετ' επιγραμμάτων διστίχων ἰαμβικῶν εν ἔτει 1698.*

ΠΑΑ 8 (1933) 45-54.

III. ANASTASIOS GORDIOS – WEITERE EPIGRAMME (pp. 266-284)

Sub tit. (p. 266): Ἔτερα ἐπιγράμματα ἀναστασίου ἱερομονάχου γορδίου τοῦ
ἐξ ἀγράφων ποιηθέντα ἐν ζακύνθῳ.

Ed. K. ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ, *Αναστασίου Γορδίου ἐπιγράμματα.* Θεολογία 11 (1933)
314-328.

IV. <ANASTASIOS GORDIOS> - <EPIGRAMME> (pp. 285-294)

1. Epigramm auf die Auferstehung Christi (1706, p. 285)

Inc. Στῆσεν ἄνω πόδας ἐκ νεκάδων

2. Epigramm auf die Auferstehung Christi (1707, p. 285)

inc. Ἐκ νεκάδων ἀνόρουσεν ἐπὶ χθόνα

3. Epigramm auf die Auferstehung Christi (1708, p. 285)

inc. Βῆ παλίνορσος ἄνω χριστὸς φθιμένων

4. Epigramm auf die Auferstehung Christi (1709, p. 286)

inc. Ἀψ ἀνόρουσε μένος χριστοῦ τάχος

5. Epigramm auf die Auferstehung Christi (1710, p. 286)
inc. Σήμερον ἐκ νεκύων χριστὸς παλινάγρετος
6. Epigramm auf die Auferstehung Christi (1711, p. 286)
inc. Χώρου ἐκ νεκύων χριστὸς ποτὶ γαῖαν
7. Epigramm auf die Auferstehung Christi (1712, p. 286)
inc. Ἐκ νεκύων ἀνέδου χριστὸς πυλάων
8. Epigramm auf die Auferstehung Christi (1713, p. 287)
inc. Βένθεος ἐξ αἴδου ἀνεβήσατο χριστὸς
9. Epigramm auf die Auferstehung Christi (1714, p. 287)
inc. Φωσφόρος ἐκ νεκύων χριστὸς πάλιν

10. Epigramm auf die Kirche der Hl. Paraskevi im Dorf Vraniana (p. 289).
Ed. ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ, *Αναστασίου Γορδίου επιγράμματα*, 326-327.
In leicht veränderter Form und um drei Verse ergänzt begegnet das Epigramm in einer Inschrift der Kirche der Hl. Paraskevi in Vraniana, ed. Γ. Δ. ΠΑΥΛΙΔΗΣ, *Επίσκεψις εἰς τὴν ἐδραν τῆς Σχολῆς τῶν Ἀγράφων*. Θεσσαλικά Χρονικά 7/8 (1959), 231 und Π. Ι. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Ὁ Αναστάσιος Γόρδιος καὶ τὸ ἔργον του (1654 – 1729)*. Θεσσαλικά Χρονικά 10 (1971) 135.

11. Iamben auf das Kloster Tetarna (p. 291).
Ed. ΣΠ. ΛΑΜΠΡΟΣ, *Βίος Εὐγενίου Ἰωαννουλίου του Αἰτωλοῦ ὑπὸ Αναστασίου Γορδίου*. ΝΕ 4 (1907) 68-69.

12. Iamben auf Ananias, Abt des Klosters Tetarna (p. 292).
Ed. ΣΠ. ΛΑΜΠΡΟΣ, *Βίος Εὐγενίου Ἰωαννουλίου του Αἰτωλοῦ ὑπὸ Αναστασίου Γορδίου*. ΝΕ 4 (1907) 69.

12. Epigramm auf Eugenios Giannoulis (p. 293).
Ed. ΣΠ. ΛΑΜΠΡΟΣ, *Βίος Εὐγενίου Ἰωαννουλίου του Αἰτωλοῦ ὑπὸ Αναστασίου Γορδίου*. ΝΕ 4 (1907) 69.

13. EUGENIOS GIANNOULIS: Epigramm auf den Dorfbrunnen in Vraniana (p. 294).
Vgl. Κ. ΣΠ. ΤΣΙΩΛΗΣ, [επιμ.], *Ὁ Αναστάσιος Γόρδιος καὶ ἡ περιοχή τῶν Ἀγράφων*. Πρακτικά Ἡμερίδας, *Μεγάλα Βραγγιανά*, 25. 7. 2004. Αθήνα 2005, 93.

V. WEITERE EPIGRAMME AUS DER 2. HÄLFTE DES 18. JH. (pp. 295-296).

1. Iamben auf die Grabstätte einer Angehörigen des Adelsgeschlechts Ghica
Inc. Τίν' ἄρα τῆδε τύμβε καλύπτεις σύγε; // ἐκ τοῦ γένους λάμψασαν ἐκ
τῶν Γκικάδων.
2. <KONSTANTINOS> <DAPONTES?> Liebesgedicht
Inc. Φίλτρων ὑμετέρων μνημήϊον ἄρτι' Ραλίτζα
3. EUGENIOS <VOULGARIS> Epigramm auf die Grammatik des Neofytos
<Kausokalyvitis>
Inc. οὐκέτι δὴ σύγε τῆς καθόλου ἐπιδεῦσαι δέλτου, // τὴν Ἡρωδιανὸς
γραμματικοῖσι λίπεν
4. <EUGENIOS VOULGARIS> Epigramm auf Neofytos <Kausokalyvitis>
Inc. Θρέψαν πικροχύμῳ δάφνη σε Νεώφυτε μοῦσαι // οὐχ' Ἐλικωνίτιδες,
ἀλλ' αἰ' Ἀθωνιάδες. Unvollständig.

S.: m¹ [= Eugenios, Halbbruder des Anastasios Gordios, p. 1] pp. ζ' - 284; 289-294.⁴³¹

m² [= ein Schüler des Anastasios Gordios; Kopist der Briefe des G. in der Hs. Μονὴ
Παντελεήμονος 781] p. 266 Anm. zum Epigramm auf Fr. Morosini: τῷ ἀρχπε^φ;
p. 285 zum Epigramm IV. 2: ἐν τῷ τῆς κατοχῆς μονουδρίῳ; Epigramme pp.
285-287 (IV. 3. – IV. 9.)

m³ [= Ioannis Oikonomou Larissaios] pp. 295-296.⁴³²

K.: p. 1, m¹ ἐγράφη τὸ παρὸν ἀψδ' ^φ σεπτεμβρίου ιη^η · εἰς χρῆσιν εὐγενίου

H.: Aus dem Nachlass des Ioannis Oikonomou

MAT.: Papier, Paginierung pp. α' - 244 mit Tinte, pp. 247-304 mit Bleistift. Blattausfall: pp. γ'-στ'; 245-246;
297-298. Leer: pp. α'- β'; 288; 299-304. Alphabetisches Inhaltsverzeichnis der Philosophenviten ζ'- θ'

⁴³¹ Vgl. Α. ΠΟΛΙΤΗΣ, Μ. ΠΟΛΙΤΗ, *Βιβλιογράφοι 17^{ου}-18^{ου} αιώνας: Συνοπτική καταγραφή*. Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Δελτίο του Ιστορικού και Παλαιογραφικού Αρχείου 6 (1988-1992), Αθήνα 1994, 435.

⁴³² Ι. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΛΑΡΙΣΣΑΙΟΣ, *Επιστολαί διαφόρων*, Αθήνα 1964, 632. Der Vergleich mit einer wohl autographen Hs. der *Historischen Topographie Thessaliens* bestätigt diese Vermutung, vgl. Ι. ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ-ΛΟΓΙΩΤΑΤΟΣ, *Ιστορική τοπογραφία της τωρινής Θεσσαλίας (1817)*. Εισαγωγή, σχόλια, επιμέλεια Κ. Σπανός. Λάρισα 2005 (mit Facsimile; die Bedenken des Herausgebers gegen eine solche Annahme sind unbegründet, vgl. *ibid.* 21).

(m¹), inc. θαλῆ· φύλλ:- 2 desin. χρυσίππου:- φύλλα 98 τέλος σὺν θεῶ ἀγίφ. P. <305> von anderer Hand –ξανδρος und πελοπονήσο.

KOLLATION: Vollständige Kollation anhand von digitalen Aufnahmen sehr guter Qualität, die von Herrn Dr. Chariton Karanasios (KEMNE) zur Verfügung gestellt wurden.

LIT.: I. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΛΑΡΙΣΣΑΙΟΣ, *Επιστολαί διαφόρων*, Αθήνα 1964, 631-632.

Λ. ΒΡΑΝΟΥΣΗΣ, *Παλιά χειρόγραφα*. In: *Ελευθερία* N^ο. 7833 <21. Nov. 1950> (non vidi).

III. Bukarest [=R]

Biblioteca Academiei Române 687 (Litzica) 239

18.-19. Jh. [1801 (fol. 272 = 145^v)], Papier 270×180 mm., θ + 225 paginierte fol.

- I. LISTE DER BYZANTINISCHEN KAISER (α'-β')⁴³³
Von Konstantin dem Großen bis Konstantin dem XI. (in Versform).
Inc. Τῶν χριστιανῶν τοὺς βασιλεῖς μοι σκόπει
- II. LISTE DER PATRIARCHEN VON KONSTANTINOPEL (γ'-δ').
Von Metrophanes (350) zu Kallistos (1350), in Versform.
Inc. Καὶ πατριάρχας τῆς Νέας Ῥώμης βλέπε.
- III. LISTE DER BYZANTINISCHEN HISTORIKER (fol. 1-6).
- IV. LISTE DER BYZANTINISCHEN KAISER (fol. 6-19').
Mit Angabe einschlägiger Regierungsjahre.
- V. LISTE DER PATRIARCHEN VON KONSTANTINOPEL (fol. 19^v-22').
Mit Angabe einschlägiger Amtsperioden.
- VI. VOLKSSPRACHLICHE PARAPHRASE DER *EXCERPTA DE LEGATIONIBUS* (22^v-133).
Sub tit. (fol. 22^v): Προοίμιον ἤτοι ὑπόθεσις εἰς τὸ περὶ πρεσβείας σύνταγμα,
πῶς δηλαδὴ ἐστέλλοντο οἱ πρέσβεις παρὰ τῶν αὐτοκρατόρων Ῥωμαίων
πρὸς τοὺς ἐθνικοὺς καὶ πῶς ἐδέχοντο τοὺς παρ' ἐκείνων.

⁴³³ Die Folienangaben wurden aus LITZICA übernommen, da keine Autopsie möglich war. Sie scheinen nicht ganz korrekt zu sein (Mitteilung von Ch. Karanasios)

VII. MONATSNAMEN (HEBRÄISCH, MAKEDONISCH, ÄGYPTISCH, AMHARISCH, PERSISCH, ARMENISCH, TÜRKISCH) (fol. 133^v-136).

VIII. ANASTASIOS GORDIOS – PHILOSOPHENVITEN (pp. 273 - ca. 421).

Sub tit. Βίοι τῶν φιλοσόφων ἠθικώτατοι, εὐγαλμένοι ἀπὸ τὸν λαέρτιον, καὶ ἀπὸ ἄλλους παλαιούς συγγραφεῖς, μεταφρασθέντες εἰς κοινὴν διάλεκτον παρὰ Ἀναστασίου ἱερομονάχου Γορδίου τοῦ ἐξ' Ἀγράφων, καὶ προτεθέντες εἰς κοινὴν ὠφέλειαν τῶν φιλολόγων (p.273).

1. Thales (pp. 273-277)	27. Protagoras (pp. 326-327)
2. Solon (pp. 277-282)	28. Chrysipp (pp. 327-328)
3. Chilon (pp.282-284)	29. Sokrates (pp. 328-341)
4. Pittakos (pp. 284-287)	30. Aristipp (pp. 341-345)
5. Zarathustra (pp. 287 - 288)	31. Xenophon (pp. 345-346)
6. Anaximander (p. 288)	32. Antisthenes (pp. 346-348)
7. Bias (pp. 288-292)	33. Alkibiades (pp. 348-350)
8. Kleobulos (pp. 292-294)	34. Aischines (pp. 350-351)
9. Periander (pp. 294-295)	35. Euripides (p. 351)
10. Anacharsis (pp. 295-298)	36. Demosthenes (pp. 351-353)
11. Myson (pp. 298-299)	37. Sophokles (p. 354)
12. Epimenides (pp. 299-301)	38. Perikles (p. 355)
13. Pherekydes (pp. 301-303)	39. Themistokles (pp. 356-357)
14. Homer (pp. 303- 304)	40. Aristides (pp. 357-358)
15. Lykurg (pp. 304-306)	41. Demokrit (pp. 359-360)
16. Anaximenes (pp. 306-307)	42. Hippokrates (pp. 360-362)
17. Pythagoras (pp. 307-312)	43. Euripides (pp. 362-363)
18. Anaxagoras (pp. 313-314)	44. Empedokles (p. 363)
19. Krates (pp. 314-315)	45. Parmenides (p.363-364)
20. Stilpon (pp. 315-316)	46. Diogenes (pp. 364-372)
21. Simonides (pp. 316-317)	47. Karneades (pp. 372-373)
22. Archytas (pp. 317-319)	48. Platon (pp. 373-380)
23. Äsop (p. 319)	49. Aristoteles (pp. 380-385)
24. Zenon (pp. 319-322)	50. Aischylos (pp. 385-386)
25. Gorgias (pp. 322-323)	51. Apuleius (pp. 386-388)
26. Isokrates (pp. 323-326)	52. Plotin (pp. 388-389)

- 53. Xenokrates (pp. 389-391)
- 54. Anaximenes (p. 392)
- 55. Epikur (pp. 392-394)
- 56. Kallisthenes (pp. 394-397)
- 57. Arkesilaos (p. 397)
- 58. Theophrast (pp. 398-404)
- 59. Archimedes (pp. 402-403)

- 60. Ptolemaios Philadelphos (pp. 403-?)
- 61. Philemon (pp. ?)
- 62. Titus Livius (pp. ?)
- 63. Scipio Africanus (pp. ?)
- 64. Cicero (pp. ?)

IX. KURZCHRONIK VON DER ERSCHAFFUNG DER WELT BIS 1523 (fol. 211-219).

Sub tit.: Ἀριθμοὶ ἐτῶν ἀπὸ τοῦ πρώτου ἀνθρώπου ἕως τῆς ἡμετέρας γενεᾶς.

X. KLAGELIED AUF DIE EROBERUNG KONSTANTINOPELS (fol. 220-223^r).

Inc. ὦ Πόλις, Πόλις, πόλεων πασῶν κεφαλή.

S.: m¹ pp. 273-?

m² Nachträge und Berichtigungen

K.: p. 272 Γεώργιος <***> [fort. Ἰπρηνάρης, Ἰπρηκάρης] / καὶ τότε σὺν τοῖς ἄλλοις δουρυσίου ἱερομονάχου / τοῦ ἐκ λαρίσσης / Γεώργιος ἄωα

MAT.: Papier, Paginierung mit Tinte. Inhaltsverzeichnis ε'-η'.

KOLLATION: Stichprobeartige Kollation anhand von Xerokopien des einschlägigen Teils der Handschrift (unvollständig), die von Herrn Dr. Chariton Karanasios (KEMNE) zur Verfügung gestellt wurden.

LIT.: C. LITZICA, *Catalogul manuscrisurilor grecesti*. București 1909, 423-424.

IV. Athos [=B]

Μονή Παντελεήμονος N°. 693

17.-18. Jh. [1698 (fol. 355^v)], Papier, 220×155 mm., 394 fol.

I. BRIEFE VERSCHIEDENER GELEHRTER DER TÜRKENHERRSCHAFT (fol. 1^r-236^r).

1. BRIEFE DES THEOPHILOS KORYDALLEUS (fol. 1^r-3^v).
2. BRIEFE VON EUGENIOS GIANNOULIS, DAMASKINOS, CHRISTOFOROS, SEVASTOS KYMINITIS, GERMANOS NYSSIS, IOASAF, DEM ERZBISCHOF VON SINAÏ, NEKTARIOS SINAÏTIS. (fol. 4^r-13^v).

3. BRIEFE VON NIKODIMOS <MAZARAKIS>, PANAGIOTIS <NIKOUSIOS>
DRAGOUMANOS, MANOLAKIS KARYOFYLLIS (15^f-24^f).
4. BRIEFE DES EUGENIOS GIANNOULIS (fol. 26^f-111^f).
5. BRIEFE DES ANASTASIOS GORDIOS (fol. 113^f-180^f)
Sub tit.: Ἐπιστολαὶ μεταγραφεῖσαι ἀπὸ σχεδίων τοῦ σοφωτάτου καὶ
λογιωτάτου ἐν ἱερομονάχοις κυρίου Ἀναστασίου τοῦ Γορδίου τοῦ ἐξ
Ἀγράφων.
6. BRIEFE DES ATHANASIOS ELACHISTOS (fol. 185^f-236^f).
- II. <ATHANASIOS ELACHISTOS> ZUSAMMENSTELLUNG DER HYPOTHESEIS DER SYNESIOS-
BRIEFE (fol. 239^f-248^v).
- III. HADRIANOS, EINFÜHRUNG IN DIE HEILIGE SCHRIFT (fol. 249^f-265^v).
Inc. Τοῦ ἑβραϊκοῦ χαρακτῆρος ἰδιωμάτων ἐστὶν εἶδη τρία· ὧν τὸ μὲν ἐπί.
- IV. HYPOTHESEIS DER PROPHETEN (fol. 266^f-269^v).
Inc. Ἀρχαῖον μὲν τε τῆς προφητείας χάρισμα, καὶ τῆ ἀνθρωπότητι
σύγχρονον .
- V. PRESBYTER HESYCHIOS: STICHIRON DER ZWÖLF PROPHETEN (MIT ANMERKUNGEN)
(fol. 269^v-279^f) Inc. Ἔστι μὲν ἀρχαῖον τοῦτο τοῖς θεοφόροις τὸ σπούδασμα.
- VI. ANASTASIOS GORDIOS – PHILOSOPHENVITEN (281^f-355^v).
Sub tit. (281^f): Βίοι τῶν φιλοσόφων ἠθικώτατοι, εὐγαλμένοι ἀπὸ τὸν
λαέρτιον, καὶ ἀπὸ ἄλλους παλαιούς συγγραφεῖς, μεταφρασθέντες εἰς
κοινὴν διάλεκτον παρὰ Ἀναστασίου ἱερομονάχου Γορδίου τοῦ ἐξ
Ἀγράφων, καὶ προτεθέντες εἰς κοινὴν ὠφέλειαν τῶν φιλολόγων.
1. Thales (fol. 281 ^f -283 ^f)	8. Kleobulos (fol. 291 ^v -292 ^v)
2. Solon (fol. 283 ^f -286 ^f)	9. Periander (fol. 292 ^v -293 ^f)
3. Chilon (fol. 286 ^f -287 ^f)	10. Anacharsis (fol. 293 ^f -294 ^v)
4. Pittakos (fol. 287 ^v -288 ^v)	11. Myson (fol. 294 ^v -295 ^f)
5. Zarathustra (fol. 289 ^f)	12. Epimenides (fol. 295 ^f -296 ^f)
6. Anaximander (fol. 289 ^f)	13. Pherekydes (fol. 296 ^v -297 ^f)
7. Bias (fol. 289 ^v -291 ^f)	14. Homer (fol. 297 ^{f-v})

15. Lykurg (fol. 297^v-298^v)
16. Anaximenes (fol. 299^r)
17. Pythagoras (fol. 299^r-302^r)
18. Anaxagoras (fol. 302^r-303^r)
19. Krates (fol. 303^{r-v})
20. Stilpon (fol. 303^v-304^r)
21. Simonides (fol. 304^{r-v})
22. Archytas (fol. 304^v-305^v)
23. Äsop (fol. 305^v)
24. Zenon (fol. 305^v-307^r)
25. Gorgias (fol. 307^{r-v})
26. Isokrates (fol. 307^v-309^r)
27. Protagoras (fol. 309^r-310^r)
28. Chrysipp (fol. 310^{r-v})
29. Sokrates (fol. 310^v-317^r)
30. Aristipp (fol. 317^v-319^v)
31. Xenophon (fol. 319^v-320^r)
32. Antisthenes (fol. 320^r-321^r)
33. Alkibiades (fol. 321^r-322^r)
34. Aischines (fol. 322^{r-v})
35. Euripides (fol. 322^v)
36. Demosthenes (fol. 322^v-324^r)
37. Sophokles (fol. 324^{r-v})
38. Perikles (fol. 324^v-325^r)
39. Themistokles (fol. 325^r-326^r)
40. Aristides (fol. 326^{r-v})
41. Demokrit (fol. 327^{r-v})
42. Hippokrates (fol. 327^v-328^v)
43. Euripides (fol. 328^v-329^r)
44. Empedokles (fol. 329^{r-v})
45. Parmenides (fol. 329^v)
46. Diogenes (fol. 329^v-334^v)
47. Karneades (fol. 334^v)
48. Platon (fol. 335^r-339^r)
49. Aristoteles (fol. 339^r-341^v)
50. Aischylos (fol. 341^v-342^r)
51. Apuleius (fol. 342^r-343^r)
52. Plotin (fol. 343^v-344^r)
53. Xenokrates (fol. 344^r-345^v)
54. Anaximenes (fol. 345^v-346^r)
55. Epikur (fol. 346^r – verm. 347^r)
unvollständig; fol. 346^v-347^r
– keine Mikrofilmaufnahme
56. Kallisthenes (verm. fol. 347^r-
348^v, unvollständig)
57. Arkesilaos (fol. 348^v)
58. Theophrast (fol. 349^r-351^v)
59. Archimedes (fol. 351^v-352^r)
60. Ptolemaios Philadelphos (fol.
352^r-353^r, unvollständig)
Blattausfall vor der
Paginierung, verm. 1 fol.
61. Philemon (fol. 353^{r-v})
62. Titus Livius (fol. 353^v-354^r)
63. Scipio Africanus (fol. 354^r-
355^r)
64. Cicero (fol 355^{r-v})

VII. INHALTSVERZEICHNIS (fol. 355/2^r – 355/25^v)

S.: Verschiedene Hände, darunter:

m¹ [= Anastasios Gordios, vgl. fol. 1^r: Εγράφησαν παρ' ἐμοῦ Ἀναστασίου τοῦ

Γορδίου παιδὸς ἔτι ὄντος, καὶ τοῖς ἐγκυκλίοις τῶν μαθημάτων
σχολάζοντος], fol. 1^r-6^v.

m² [= Athanasios Elachistos, Kopist der Philosophenviten im Kodex Atheniensis], fol.
113^r-180^r und 239^r-248^v.⁴³⁴

m³ [= womöglich Eugenios, Halbbruder des Anastasios Gordios; Kopist der
Philosophenviten im Kodex Larisaeus], fol. 281^r-355^v.

m⁴ erneute Abschrift der beschädigten Teile der fol. 281^r-283^v

m⁵ [= wahrscheinlich Anastasios Gordios], Kolophon, Korrekturen der m³ (passim, in
die recensio A aufgenommen; Reklamant fol. 334^v).⁴³⁵

K.: fol. 355^v, m⁵: Τέλος σὺν Θεῷ ἀγίῳ τῆς παρούσης / βίβλου. / ,αχ η'
δεκεμβρίου γ'. Εἰς τὸ ἀνατωλικὸν τῆς αἰτωλίας.

MAT.: Papier, Paginierung nachträglich.

KOLLATION: Vollständige Kollation anhand von digitalisierten Mikrofilmaufnahmen des Πατριαρχικόν
Ἰδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν (Thessaloniki) in guter Qualität.

LIT.: SP. LAMPROS, *Catalogue of the Greek Manuscripts on Mount Athos*. I. Cambridge
1895. II. Cambridge 1900, hier II. 415-416.

I. E. ΣΤΕΦΑΝΗΣ – Ν. ΠΑΠΑΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ-ΘΕΟΔΩΡΙΔΗ [Hg.], *Ευγενίου Γιαννούλη
του Αιτωλού επιστολές*. Θεσσαλονίκη 1992, 33-34.

V. Prag [=P]

Nationalbibliothek XV C 33

18. Jh., Papier 163×165mm, pp. X + 214.

I. <ANASTASIOS GORDIOS> - <PHILOSOPHENVITEN>

Ohne Titel.

⁴³⁴ Hinweis von Ch. Karanasios.

⁴³⁵ Hinweis von Ch. Karanasios.

1. Thales (pp. X-7)
2. Solon (pp. 7-15)
3. Chilon (pp. 16-19)
4. Pittakos (pp. 20-24)
5. Zarathustra (pp. 24-25)
6. Anaximander (pp. 25-26)
7. Bias (pp. 26-33)
8. Kleobulos (pp. 33-36)
9. Periander (pp. 36-38)
10. Anacharsis (pp. 38-42)
11. Myson (pp. 42-43)
12. Epimenides (pp. 43-47)
13. Pherekydes (pp. 47-49)
14. Homer (pp. 49-51)
15. Lykurg (pp. 51-54)
16. Anaximenes (pp. 54-56)
17. Pythagoras (pp. 56-65)
18. Anaxagoras (pp. 65-68)
19. Krates (pp. 68-70)
20. Stilpon (pp. 70-71)
21. Simonides (pp. 71-74)
22. Archytas (pp. 74-76)
23. Äsop (pp. 76-77)
24. Zenon (pp. 77-81)
25. Gorgias (pp. 81-82)
26. Isokrates (pp. 82-87)
27. Protagoras (pp. 87-89)
28. Chrysipp (pp. 89-90)
29. Sokrates (pp. 90-108)
30. Aristipp (pp. 108-114)
31. Xenophon (pp. 114-116)
32. Antisthenes (pp. 116-119)
33. Alkibiades (pp. 119-121)
34. Aischines (pp. 121-122)
35. Euripides (pp. 122-123)
36. Demosthenes (pp. 123-127)
37. Sophokles (pp. 127-128)
38. Perikles (pp. 128-130)
39. Themistokles (pp. 130-132)
40. Aristides (pp. 133-134)
41. Demokrit (pp. 134-136)
42. Hippokrates (pp. 136-138)
43. Euripides (pp. 138-139)
44. Empedokles (p. 140)
45. Parmenides (pp. 140-141)
46. Diogenes (pp. 141-153)
47. Karneades (pp. 153-154)
48. Platon (pp. 154-164)
49. Aristoteles (pp. 165-171)
50. Aischylos (pp. 171-172)
51. Apuleius (pp. 172-175)
52. Plotin (pp. 175-177)
53. Xenokrates (pp. 177-181)
54. Anaximenes (pp. 181-183)
55. Epikur (pp. 183-186)
56. Kallisthenes (pp. 186-190)
57. Arkesilaos (p. 190)
58. Theophrast (pp. 191-197)
59. Archimedes (pp. 197-199)
60. Ptolemaios Philadelphos (pp. 199-203)
61. Philemon (pp. 203-204)
62. Titus Livius (p. 204)
63. Scipio Africanus (pp. 204-207)
64. Cicero (pp. 207-208)

S.: m¹ pp. <V>-<VII>

m² [= ein gewisser Dimitrios Anastasiou (p. 208)] pp. <IX>-208
verschiedene Hände pp. 208-<213>.

K.: p. 208 m¹ τέλος σὺν θεῶ ἀγίῳ τῆς τῶν / φ(ιλοσό)φων πολιτείας ἐκάστ(ου) //
Ἐγράφη τὸ παρὸν διὰ χειρὸς δημητρί(ου) / ἀναστασί(ου)
παππ(άδος) εἰς ἡμετέραν χρῆσιν, καὶ / τῶν φίλων. // μὴν ἐπιθυμᾶς
τὰ ξένα πράγματα / οὔτε τὸν ἀγρὸν αὐτοῦ, οὔτε τὸ ὑπο/ζύγιον αὐτοῦ
/ ἄλλοτρι

p. 208 m. al. (fort. m¹) καὶ τὸδε ξὺν τοῖς ἄλλοις <***> δημητριάδου κτῆμα⁴³⁶

H.: 1957 in Prag für die Nationalbibliothek angekauft

MAT.: Papier, Paginierung der pp. 1-208 mit Tinte, bisweilen e correctura. Titel: p. <IV> von anderer Hand
ἀπὸ διδάγματα φιλοσόφων,⁴³⁷ p. <V> Βίοι τῶν παλαιῶν φιλοσόφων. Alphabetisches
Inhaltsverzeichnis (von anderer Hand) pp. <VI>-<VIII>, inc. Πίναξ. Βίος τοῦ Θαλοῦς 1 des. Βίος
τοῦ Τουλίου 207. Inhaltsverzeichnis der Vorlage, pp. <IX>-<X>, inc. mut. Βίος τοῦ
Σοφοκλέους>, φύλλον 93 des. Βίος τοῦ Τουλίου, φύλλον 158. Leer pp. <210>-<211>.
Federproben pp. <212>-<213>. Rezeptur für die Herstellung von Tinte p. <209>. P. <212> von anderer
Hand φλόμος *il verbasco*. Notizen auf Serbisch, p. <213>.

KOLLATION: Vollständige Kollation der ersten 20% des Gesamttextes (Thales-Bias); Kollation
problematischer Stellen der restlichen 80% des Gesamttextes anhand von Mikrofilmaufnahmen der
Prager Nationalbibliothek.

LIT.: J. M. OLIVIER – M. A. MONEGIER DU SORBIER, *Manuscrits grecs récemment
découverts en République Tchèque, Supplément au Catalogue des manuscrits grecs de
Tchécoslovaquie*. Paris 2006, 224-232.

VI. Athos [=C]

Μονή Παντοκράτορος, N^o: 138

18. Jh. [1713 (p. 142)], Papier, in oct., pp. <VI> + 141.

I. ANASTASIOS GORDIOS – PHILOSOPHENVITEN (pp.1-142).

⁴³⁶ Vielleicht Ioannis Dimitriadis, der als Schüler des Theofanis ex Agraphon enge Beziehungen zu den Schulen
der Region hatte, vgl. K. Θ. ΔΗΜΑΡΑΣ, *Θεοφάνους του εξ Αγραφών βίος Διονυσίου του εκ Φουρνά*. Hell 10
(1937/38) 213-272, hier 220 (mit weiterführender Bibliographie). Zu Dimitriadis vgl. ebenfalls ΜΑΚΡΑΙΟΣ,
Υπομνήματα, 237.

⁴³⁷ Gegen OLIVIER-MONEGIER DU SORBIER, *Manuscrits grecs*, 231: ἀπὸ <***> τῶν φιλοσόφων.

Sub tit. (p. 1) Βίοι τῶν φιλοσόφων ἡθικώτατοι, εὐγαλμένοι ἀπὸ τὸν λαέρτιον, καὶ ἀπὸ ἄλλους παλαιούς συγγραφεῖς, μεταφρασθέντες δὲ εἰς κοινὴν διάλεκτον παρὰ τοῦ λογιωτάτου καὶ σοφωτάτου ἱερομονάχου κυρίου κυρίου Αναστασίου Γορδίου τοῦ ἐξ Ἀγρᾶφων, καὶ προτεθέντες εἰς κοινὴν ὠφέλειαν τῶν φιλολόγων.

1. Thales (pp. 1-4, unvollständig)
pp. 5-6 Blattausfall	28. Chrysipp (p. 60)
2. Solon (pp. 7-12, unvollständig)	29. Sokrates (pp. 61-73)
pp. 68-69 keine
Mikrofilmaufnahme
3. Chilon (pp.12-15)	30. Aristipp (pp. 73-78)
4. Pittakos (pp. 15-18)	31. Xenophon (pp. 78-79)
5. Zarathustra (p. 18)	32. Antisthenes (pp. 79-81)
6. Anaximander (pp. 18-19)	33. Alkibiades (pp. 81-82)
7. Bias (pp. 19-23)	34. Aischines (pp. 82-83)
8. Kleobulos (pp. 23-25)	35. Euripides (p. 83)
9. Periander (pp. 25-27)	36. Demosthenes (pp. 83-86)
10. Anacharsis (pp. 27-30)	37. Sophokles (pp. 86-87)
11. Myson (p. 30)	38. Perikles (pp. 87-88)
12. Epimenides (pp. 31-33)	39. Themistokles (pp. 88-90)
13. Pherekydes (pp. 33-35)	40. Aristides (pp. 90-91)
14. Homer (pp. 35-36)	41. Demokrit (pp. 91-92)
15. Lykurg (pp. 36-38)	42. Hippokrates (pp. 92-94)
16. Anaximenes (pp. 38-39)	43. Euripides (pp. 94-95)
17. Pythagoras (pp. 39-44)	44. Empedokles (pp. 95-96)
18. Anaxagoras (pp. 45-46)	45. Parmenides (p. 96)
19. Krates (pp. 46-47)	46. Diogenes (pp. 96-105)
20. Stilpon (pp. 47-48)	47. Karneades (p. 105)
21. Simonides (pp. 48-50)	48. Platon (pp. 105-112)
22. Archytas (pp. 50-51)	49. Aristoteles (pp. 112-117)
23. Äsop (p. 51)	50. Aischylos (pp. 117-118)
24. Zenon (pp. 51-54)	51. Apuleius (pp. 118-119)
25. Gorgias (pp. 54-55)	52. Plotin (pp. 119-121)
26. IsoKrates (pp. 55-58)	53. Xenokrates (pp. 121-123)
27. Protagoras (pp. 58-59)	

54. Anaximenes (pp. 123-124)
55. Epikur (pp. 124-126)
56. Kallisthenes (pp. 126-128)
57. Arkesilaos (pp. 128-129)
58. Theophrast (pp. 129-133)
59. Archimedes (pp. 133-134)

60. Ptolemaios Philadelphos (pp.
134-138)
61. Philemon (p. 138)
62. Titus Livius (pp. 138-139)
63. Scipio Africanus (pp. 139-141)
64. Cicero (pp. 141-142)

II. ΑΤΤΙΣΧΗ ΜΟΝΑΤΣΝΑΜΕΝ (p.142).

Sub titulo ἀρχὴ τῶν μηνῶν, inc. μουνιχιῶν, μάρτιος des. ἐλαφηβολιῶν –
φευρουάριος.

S.: m¹ pp. <I>-142
m² p. 142 (II.)

K.: 142 (m¹): Τέλος σὺν θεῶ ἀγίῳ / 1713 φευρουαρίου / ἕκτη ἰσταμένου / ἐν
Γαστουνίῳ. / Ἡ μὲν χειρ ἢ γράψασα σήπεται τάφῳ. / Ἡ δὲ γραφὴ μένει
αἰώνας ἀπεράντους. / Εὐχέσθε τὸν γράψαντα ἄριστον σπουδαῖον / <***>
τὸν δ' ἐπιμέλ<***> θύτου τε υἱοῦ / Νικολάου τοῦνομα ἀπόγε λιβαδιάς /
Σὺν ἄλλοις γὰρ καὶ / τοῦτο.

MAT.: Papier, Paginierung mit Tinte, pp. <I>-<VI> unleserlich. Leer pp. <V-VI>. Inhaltsverzeichnis pp. <I-
IV>, inc. Πίναξ τοῦ παρόντος βιβλίου. Βίος τοῦ θαλῆ φύλλ. 1 des. Βίος τοῦ Τουλλίου
μάρκου κικέρωνος φ. InVd. verschiedene Federproben, darunter καὶ τὸ δὲ σὺν τοῖς ἄλλοις
σταμάτιος [von anderer Hand in βασίλειος korrigiert] ἀναγνώστης / μπ. πρ ? [von anderer Hand
κάλκος supraskribiert] <***> // Ἀθηνῶν <***> // πολίτης ἰησοῦ χριστοῦ καὶ ἔχωντας καὶ //
<***> // - ρεστισάντων ἀμὴν // βασίλειος γράφω - φης // Σταμάτιος γράφω // βασίλειος. P.
<VI> durchgestrichen καὶ τότε σὺν τοῖς ἄλλοις <***> / τοῦ καὶ <***>.

KOLLATION: Vollständige Kollation der ersten 20% des Gesamttextes (Thales-Bias); Kollation
problematischer Stellen der restlichen 80% des Gesamttextes anhand von digitalisierten
Mikrofilmaufnahmen des Πατριαρχικόν Ἰδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν (Thessaloniki) in sehr schlechter
Qualität.

LIT.: SP. LAMPROS, *Catalogue of the Greek Manuscripts on Mount Athos*. I. Cambridge
1895. II. Cambridge 1900, hier I. 107.

VII. Athos [=D]

Μονὴ Ξηροποτάμου, N° 340

19. Jh., Papier, in oct.

I. ANASTASIOS GORDIOS - PHILOSOPHENVITEN

Sub tit. Βίοι τῶν φιλοσόφων ἠθηκότατοι εὐγαλμένοι ἀπὸ τὸν Λαέρτιον καὶ ἀπο ἄλους παλεοὺς συγγραφοίς μετὰφρασθέντες δὲ εἰς κυνήν διάλεκτον παρα τοῦ λογιωτάτου καὶ σοφοτάτου ἱερομονάχου κυρίου κυρίου Ἀναστασίου Γορδίου τοῦ ἐξ Αγράφων καὶ προτεθέντες εἰς κυνήν ὀφέλησαν τῶν φιλολόγων.

II. ETHISCHE VERHALTENSREGELN IN DIALOGFORM

Sub tit. Ἐλεγχος ἤγουν ἐρρώτησις, καὶ κανόνες εἰς πᾶσαν ἀμαρτίαν ἱερέων καὶ μοναχῶν ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν.

KOLLATION: Keine Kollation.

LIT.: SP. LAMPROS, *Catalogue of the Greek Manuscripts on Mount Athos*. I. Cambridge 1895. II. Cambridge 1900, hier I. 232.

E. ΞΗΡΟΠΟΤΑΜΗΝΟΣ, *Κατάλογος αναλυτικός των χειρογράφων κωδίκων της βιβλιοθήκης της εν Αγίῳ Ὄρει του Ἄθω ιεράς και σεβασμίας βασιλικῆς, πατριαρχικῆς και σταυροπηγιακῆς Μονῆς του Ξηροποτάμου*. Θεσσαλονίκη 1932, 162.

2. 2. KOLLATION DER HANDSCHRIFTEN

Eine vorläufige Kollation ergab, dass die Handschriften A und L einerseits und die Handschriften C und P andererseits gemeinsame Bindefehler aufweisen, was auf die Existenz zweier Handschriftengruppen schließen ließ. Die Handschriften A, L und B wurden vollständig kollationiert; die Hss. C und P wurden im Bereich der Viten des Thales, Solon, Chilon, Pittakos, Zarathustra, Anaximander, Bias, Kleobulos, Periander, Anacharsis und Myson vollständig kollationiert, womit ungefähr 20 % des Gesamttextes gedeckt werden konnten; für die restlichen 80% des Textes wurden sie nur stellenweise herangezogen, insbesondere dort, wo B vollständig fehlt oder Abweichungen vom A (L) aufweist. Die Handschrift R wurde lediglich stellenweise kollationiert, um ihre stemmatische Einordnung zu gewährleisten; die mit Abstand jüngste Handschrift D wurde nicht kollationiert, weil keine Mikrofilmaufnahmen zur Verfügung standen. Von der Möglichkeit einer kontaminierten Tradition wurde hier abgesehen.

Die Liste I. führt unter weitgehendem Ausschluss orthographischer Kleinstfehler die wichtigsten Bindefehler der Untergruppe A-L gegenüber der Gruppe C-P (unter Einbezug der

Lesarten des B), wobei sie ungefähr 50 % des Gesamttextes (Thales-Sokrates) erfasst. Neben der für die beiden Untergruppen charakteristischen verschiedenen Behandlung der Numeralia (A verwendet durchgehend nur griechische Zahlenbuchstaben, während sich C-P arabischer Zahlen bedienen oder die Zahlenwerte ausschreiben) [vgl. etwa I., 8, 9, 10, 34, 38, 39, 40, 41, 51, 53, 54, 55, 58, 59, 60, 64, 66, 70, 71, 75, 77, 78, 84, 86, 93, 94, 97, 99, 110, 113, 114, 127, 134, 158] konnten zahlreiche Fälle nachgewiesen werden, wo A-L abwechselnd mit C oder P gegen die jeweils andere Handschrift korrelieren und somit vermutlich die richtige Lesart überliefern [vgl. etwa I., 1, 2, 3, 13, 15, 17, 19, 21, 22, 23, 29, 42, 43, 45, 46, 52, 56, 61, 63, 65, 67, 68, 69, 72, 76, 81, 82, 83, 85, 88, 91, 92, 96, 98, 103, 108, 115, 121, 122, 125, 126, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 144, 146, 150, 153, 156]. Echte Trennfehler schließlich (gemeinsame Umstellungen, Auslassungen, vollständigerer Text gegen eine Auslassung der Hss. C-P) beweisen das sehr enge Verhältnis der Hss. A und L zueinander [vgl. etwa I., 5, 6, 7, 11, 12, 14, 16, 18, 20, 24, 25, 26, 27, 28, 30, 31, 32, 33, 35, 36, 37, 44, 48, 49, 50, 57, 62, 73, 74, 79, 80, 87, 89, 90, 95, 100, 101, 102, 104, 105, 106, 107, 109, 111, 112, 116, 117, 118, 119, 120, 123, 124, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 145, 147, 148, 149, 151, 152, 154, 155, 157, 159]. Demnach stellen die Hss. A und L eine fest umrissene Untergruppe dar, die sich von den Hss. C und P deutlich abhebt. Eine detaillierte Untersuchung der parallelen Lesarten der beiden Untergruppen ergibt, dass C-P generell öfter als A-L Textverschlechterungen aufweisen, ohne jedoch für die Rekonstruktion des Textes völlig wertlos zu sein [vgl. insbesondere I. 102]. Damit sind zwei distinkte Handschriftengruppen, nämlich A-L und C-P nachgewiesen.

Die Liste II. führt unter Einbezug orthographischer Kleinstfehler sämtliche Trennfehler der Hss. A und L, wobei sie den gesamten Text erfasst. Dabei stellt sich heraus, dass die Abweichungen der beiden Hss. insgesamt unerheblich sind (ungefähr 60 % der Trennfehler sind orthographische Kleinstfehler, denen weitaus mehr Bindefehler derselben Natur gegenüberstehen). L weist gegenüber A jedoch zahlreiche Textverschlechterungen auf [vgl. etwa II., 2, 3, 6, 7, 10, 11, 15, 16, 19, 20, 22, 27, 36, 39, 42, 50, 67, 70, 74, 76, 79, 85, 87, 88, 91, 95, 100, 103, 104, 106, 107, 109]. In vielen Lesarten korrelieren A und L mit C, P oder B, wobei der jeweilige Zusammenhang dafür spricht, dass nicht L, sondern A und die sich ihr jeweils anschließende Handschrift auch hier die richtige Lesart überliefern [vgl. etwa II., 13, 14, 17, 28, 29, 32, 33, 34, 35, 47, 48, 51, 66, 79, 89, 97]. Diese geringfügigen Abweichungen können in den einzelnen Hss. auch unabhängig voneinander erfolgt sein, denn diese schwanken oft zwischen ihrer Vorlage, den Einflüssen der gesprochenen Sprache und der Gelehrtensprache. Ernst zu nehmen sind jedoch Fälle, wo L gegen A mit den übrigen Hss.

die richtige Lesart zu überliefern scheint [lediglich II., 9, 18, 21, 25, 56, 57, 69, 71, 73, 78, 80, 83, 94]. Es handelt sich dabei um unerhebliche Abweichungen (9, 18, 21, 83), um die Berichtigung offensichtlicher Fehler (25, 56, 57, 94) oder um spätere Zusätze im A (meist von einer anderen Hand, womöglich durch Gordios selbst) (69, 71, 80 del. in A, des Weiteren Th. 18 εἰς χέρι suppl., om. L; Cl. 11 ἄσπρον supra lin. pro μαῦρον (offensichtlicher Fehler des A), ἄσπρον L; Ep. 39 A¹ in marg. ἔγραψε pro ἔκαμε, ἔγραψε L; Py. 40 A¹ πυθίας, πισίας L; The. 6 A² τοῦτο, om. L; P. 123 A om. A² τοῦ βασιλέως, om. L; A. 43 A² τὸ ἐ τὸν corr., τὸν L; Call. 41 ἀπαντηθῆναι ἐ ἀπατ- corr. A² (=cett.), ἀπατηθῆναι L; Theo. 68 post καὶ¹ suppl. νὰ A² in marg. om. A, om. L). Diese späteren Zusätze werden von L also nicht mitgetragen. Die zahlreichen Textverschlechterungen des L gegenüber A und schließlich keine nachweisbaren gravierenden Textverschlechterungen des A gegenüber L führen zu dem Schluss, dass L eine Abschrift des A vor dessen zweiter Korrektur ist. Die Hs. L kann als Abschrift des A vollständig eliminiert werden; im Apparat wird sie daher nur in begründeten Fällen herangezogen (A gegen A², Textstörungen).

Eine vorläufige Kollation ergab weiterhin, dass zwischen A-L und R (anno 1801) ein überaus enges Verhältnis besteht. Daraufhin wurde eine Liste von 15 charakteristischen Abweichungen des L vom A und von der gesamten handschriftlichen Überlieferung erstellt [II., 3, 10, 11, 25, 50, 54, 74, 76, 79, 85, 87, 91, 95, 100, 103]. R trägt die Mehrzahl dieser Fehler mit (3, 10, 11, 25, 54, 79, 85, 87, 91, 95, 100, 103), liest mit cett. σκλάβον gegen κλάβον in L (76), ohne Augment mit cett. ἀκολουθῶ gegen ἠκολουθῶ in L (74) und mit cett. διορθώσης gegen διορθώσης in L (50, vielleicht kontextbedingt). Da diese Fehler von keiner anderen bekannten Hs. mitgetragen werden, ist wohl der Schluss erlaubt, im R eine direkte Abschrift des L zu sehen; die Hs. kann daher ebenfalls eliminiert werden.

Eine weitere Untersuchung (Liste III.) konnte zahlreiche gemeinsame Änderungen der Hss. C und P in allen Bereichen der Lautlehre, Morphologie und Syntax nachweisen. Diese Änderungen entstammen einerseits dem Bestreben, dem Text einen gelehrteren Hauch zu verleihen und andererseits mehr oder weniger spontanen Einflüssen der gesprochenen Sprache (eine Niederschrift auf der Basis eines mündlichen Vortrags halte ich für möglich). Wichtiger noch für den textkritischen Befund sind zahlreiche gemeinsame Umstellungen [vgl. etwa III., 5, 14, 23, 39, 43a., 62, 65, 83, 89, 91, 115, 142] und Auslassungen verschiedenen Umfangs [vgl. etwa III., 3, 12, 15, 16, 21, 25, 28, 29, 34, 38, 40, 42, 49, 50, 51, 52, 64, 66, 72, 77, 84, 95, 103, 109, 118, 125, 132, 133]. Demnach bilden die Hss. C und P eine fest umrissene Untergruppe. Eine detaillierte Untersuchung der Trennfehler der beiden Hss. (Liste IV.) ergibt, dass C mehr Textverschlechterungen - die hier wertneutral als „Abweichungen

von der Vorlage“ zu verstehen sind - [vgl. etwa IV., 6, 10, 19, 20, 26, 27, 28, 33, 36, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 46, 47, 48, 51, 59, 63, 67, 68, 70, 81, 82, 86, 88], Auslassungen [vgl. etwa IV., 4, 5, 14, 21, 24, 35, 50, 60, 73, 77, 85, 87] und sprachliche Eingriffe [vgl. etwa IV., 1, 9, 11, 15, 17, 18, 52, 53, 71, 80, 84] als P aufweist. Die Textverschlechterungen [vgl. etwa IV., 2, 3, 12, 13, 29, 38, 45, 49, 54, 57, 58, 61, 66, 74, 75, 78, 79, 83] und Auslassungen [vgl. etwa IV., 7, 8, 23, 31, 34, 55, 64, 65, 76, 89] im P sind jedoch ebenfalls zahlreich. Für keinen der beiden Textzeugen ist anzunehmen, dass er gegen seine Vorlage und mit der gesamten handschriftlichen Überlieferung hätte richtig konjizieren können. Die Anzahl und die Natur der Trennfehler erlaubt den Schluss, dass weder C noch P voneinander direkt abhängig sind, sondern dass sie selbständige Zeugen einer distinkten Untergruppe darstellen [=β]. Für β gilt dabei, dass eine Lesart hinreichend überliefert ist, wenn sie durch mindestens einen der beiden Textzeugen tradiert wird und mit der übrigen Überlieferung übereinstimmt (die Lesart des jeweils anderen Textzeugen ist dann als „Textverschlechterung“ zu werten [dazu vgl. etwa IV., 35, 36]).

Die Untersuchung der Bindefehler der Untergruppe β mit den Handschriften B (Liste V.) und A (Liste VI.) ergibt, dass β Lesarten beider Hss. mitträgt, sich jedoch viel stärker an B als an A anlehnt. Die gemeinsamen Bindefehler des β mit A sind gravierend genug, um eine direkte Abhängigkeit vom B auszuschließen; die gemeinsamen Bindefehler des β mit B schließen wiederum eine direkte Abhängigkeit von A aus. Die Frage der handschriftlichen Überlieferung ist daher auf das Verhältnis der Hss. A, B und β reduziert.

Die Handschrift B ist durch ihren Kolophon auf den 3. Dezember 1698 in Anatolikon datiert. Der Kopist ist nicht eindeutig zu identifizieren; es ist jedoch nicht ausgeschlossen, dass es sich um Eugenios, den Bruder des Anastasios Gordios handelt. Dieser ist nämlich als Kopist der Philosophenviten in der Hs. L gesichert; beide Schreiberhände weisen viele gemeinsame Züge auf, ohne völlig identisch zu sein. Die Unterschiede könnten der Entwicklung eines persönlichen Duktus und unterschiedlichen Beschreibstoffen wie Kalami zuzuschreiben sein. Ein Reklamant, der Kolophon und ein Teil der insgesamt spärlichen Korrekturen gehören jedoch einer anderen Hand, die mit einiger Wahrscheinlichkeit mit Anastasios Gordios zu identifizieren ist.⁴³⁸ Die Handschrift B ist also ein vom Autor selbst korrigiertes Exemplar.

Die Handschrift A ist durch ihren Kolophon ebenfalls auf den 3. Dezember 1698 in Anatolikon datiert. Da die Hs. jedoch auch Epigramme (von erster Hand und vermutlich in einem Zug geschrieben) des Gordios enthält, die mit Sicherheit in die Jahre 1701 und 1702 zu

⁴³⁸ Mitteilung von Ch. Karanasios.

datieren sind (datierte Epigramme auf die Auferstehung Christi), ist davon auszugehen, dass die Hs. zwischen Frühjahr 1702 und dem 18. September 1704 (Abschrift der Hs. L) entstanden ist. Der Kopist ist nicht eindeutig zu identifizieren; vermutlich handelt es sich um Athanasios Elachistos, den Bruder Gordios,⁴³⁹ (dieselbe Hand im Kodex Παντελεήμονος 693, fol. 113^r-180^r und 239^r-248^v). Korrekturen der ersten Hand im Bereich der Viten und der in der Handschrift ebenfalls überlieferten Epigramme des A. Gordios stammen möglicherweise von Gordios selbst.⁴⁴⁰ Weil diese Korrekturen nicht in L aufgenommen werden, ist es wahrscheinlich, dass sie erst nach dem 18. September 1704 nachgetragen wurden. Die Handschrift A ist als ein vom Autor selbst rezensiertes Exemplar anzusehen.

Da A später anzusetzen ist als B und zugleich alle Korrekturen des B von zweiter Hand (vermutlich Gordios) mitträgt, ist davon auszugehen, dass sie eine indirekte Abschrift des B ist; eine direkte Abschrift zu postulieren scheint mir angesichts der Textabweichungen des A vom B nicht möglich. Man wird wohl von einer verschollenen Vorlage des A [=α] ausgehen dürfen, die ihrerseits direkte Abschrift des B war. Weil die rekonstruierte Handschrift β charakteristische Lesarten sowohl des B als auch des A überliefert, wäre sie als eine zweite Abschrift der verschollenen Vorlage α anzusehen. Sie scheint dem B viel näher als dem A zu stehen, so dass die meisten Abweichungen des A vom B nicht im α, sondern erst im A selbst erfolgt sein dürften.

⁴³⁹ Mitteilung von Ch. Karanasios.

⁴⁴⁰ Vgl. *ibid.*, p. 240: ἐπιτάφιον εἰς εὐγένιον [=m¹] τὸν ἰωαννοῦλιον τὸν ἐμὸν πνευματικὸν πατέρα καὶ διδάσκαλον [=m²].

I. Bindefehler der Hss. A und L

AL

1. Th. 16 ἀποφασίσθη
2. Th. 17 παγένουσα
3. Th. 18 om. (A² suppl.)
4. Th. 19 ἀπόλλωνος
5. Th. 20 om.
6. Th. 31 ἐκέρδесе
7. Th. 40 ἐτουτός
8. Th. 67 πγ' (=B²)
9. Th. 68 ,γσκσ'
10. Th. 68 ,γσλ'
11. Th. 69 ἀπέθανε
12. So. 8 τὴν ὠνόμασε
13. So. 16 κάτω
14. So. 20 ὁ σόλων εὐρισκόμενος
15. So. 40 καταπάνω
16. So. 44 εἶχαν
17. So. 49 ἤμπορέσει
18. So. 52 ἀφήση
19. So. 57 τῆς ἀράχνης
20. So. 59 γρηκοῦνται
21. So. 60 τῆς ἀράχνης
22. So. 61 γρηκῶνται
23. So. 63 τῆς ἀράχνης
24. So. 64 ἀπὸ αὐτὸν
25. So. 68 ἐδικόνσου (e – μου corr. L) καὶ τὸν ἐδικόνμου
26. So. 74 ὡσὰν ἐκεῖνον
27. So. 82 νὰ μαθαίνη τίποτε κάθε ἡμέραν
28. Chi. 2 μιξιθρᾶς
29. Chi. 18 γληγορώτερον
30. Chi. 21 γέροντας (e γέρω- corr. L)
31. Chi. 28 ὀγλήγορα
32. Chi. 28 ὅπου νὰ μιλιῇ
33. Chi. 35 ὀμίλει (e – εἴλει corr. L)
34. Chi. 37 τρεῖς χιλιάδες διακόσια εἰκοσιέξη
35. Pi. 14 κυβερνημένη καλὰ
36. Pi. 31 ὅπου πρέπει
37. Pi. 40 om.
38. Pi. 44 ο'
39. Pi. 46 ,γτμθ'
40. Za 8 α'μη'
41. Anax. 7 ,γυβ' χρόνους
42. B. 6 ἰδίαϊστου
43. B. 8 βλέποντες
44. B. 13 γεμάτη
45. B. 15 om.
46. B. 22 φαίνονται

BCP

- ἀποφασίσθη (CP) ἀπεφασίσθη (B)
- παγένουσα (B) παγένωντας (CP)
- om. (B) εἰς χέρι (CP)
- ἀπόλλωνος (CP) ἀπόλλωνα (B)
- ὀ²
- ἐκέρδησε
- τουτός
- 83
- 3226
- 3230
- ἀπέθανεν (des. C)
- ὠνόμασε
- κάτω (CP) κάτω (B)
- εὐρισκόμενος ὁ σόλων
- καταπάνω (C) καταπάνου (BP)
- ἔχουν
- ἤμπορέσει (C) ἤμπορέση (B) –η (P)
- ἀφίνη
- τῆς ἀράχνης (CP) τοῦ ἀραχνίου (B)
- γροικοῦνται
- τῆς ἀράχνης (CP) τοῦ ἀραχνίου (B)
- γρηκῶνται (C) γροικῶνται (BP)
- τῆς ἀράχνης (CP) τοῦ ἀραχνίου (B)
- ἀπ' αὐτὸν
- alii alia
- καθὼς ἐκεῖνος
- κάθε ἡμέραν (καθ' ἡμέραν P) νὰ μαθαίνη τίποτε (-ες C)
- alii alia
- γληγορώτερον (CP) γληγορώτερα (B)
- γέροντες (B) om. (CP)
- ὀγλήγορα (P) γλήγορα (BC)
- ὅπου μιλεῖ (om. P)
- ἐμίλει (BC) ὠμίλει (P)
- 3226
- καλὰ κυβερνημένη
- ὅπου ἔχει (ἔχη C)
- καὶ ὅποτε ἐλθουν
- 70
- 3349
- om. 1948
- 3402
- ἰδίαϊστου (C) ἰδίαϊς θυγατέρεςτου (P)
- ἰδίαϊστους (B)
- βλέποντες (CP) βλέπωντας (B)
- γεμάτη ἀπὸ φαγητὰ πλουσιοπαρόχως (-όχων P) (CP) πλουσιοπάροχος (B)
- om. (CP) post καὶ¹ praebet τὰ (B)
- φαίνονται (C) φαίνονται (BP)

47. B. 23 om.
 48. B. 34 om.
 49. B. 41 κριτῆς τινὰς (τινὰς supra lin. in A, ortus transpositionis)
 50. B. 50 τινὰς νὰ πιάνη
 51. B. 63 ,γτζά'
 52. Cl. 9 μῆνας
 53. Pe. 17 μ'
 54. Pe. 20 π'
 55. Pe. 20 ,γτζ'
 56. An. 8 πλέουν (ε πλέγουν corr. L)
 57. An. 21 ἡ ἐδική μου πατρίδα ἐντροπιάζει ἐμένα, ἀμὴ ἐσὺ ἐντροπιάζεις τὴν πατρίδα σου
 58. An. 27 α^{ov}
 59. An. 29 β^{ov}
 60. An. 31 γ^{ov}
 61. An. 33 ἄκουσαι
 62. An. 34 ἦσαι
 63. An. 35 συνέβη
 64. An. 44 ,γσκστ'
 65. M. 5 εἶδεν
 66. M. 11 οζ'
 67. Ep. tit. ἐπιμενίδους
 68. Ep. 10 ὄντας
 69. Ep. 28 τοῦ²
 70. Ep. 38 ,ργγ'
 71. Ep. 38 ,ρνδ'
 72. Ph. 16 ἀκολούθησαν
 73. Ph. 19 ἐγκρεμίσθη
 74. Ph. 20 λέγουν
 75. Ph. 21 ,γσκστ'
 76. H. 8 ἐρώτησε
 77. H. 22 ρή'
 78. H. 23 ,βωξθ'
 79. L. 8 ἐτοῦτα
 80. L. 14 πολλὰ, παχιά καὶ τρυφερὰ
 81. L. 24 πρέπη
 82. L. 28 ἀποθένωντας
 83. L. 32 χρεῶσται
 84. L. 33 ,γγγ'
 85. Anaxim. I. 3 ἀρνεῖτον
 86. Anaxim. I. 11 ,γγλβ'
 87. Py. 8 πολλὰ πόρνους
 88. Py. 40 πισίας (πυθίας A²)
 89. Py. 54 νὰ τὸν δεχθοῦν
 90. Py. 61 ἐκεῖνα
 91. Py. 76 ἤκουσεν
 92. Py. 84 ἀθάνατον
 93. Py. 92 ,γτοβ'
 94. Ana. 2 λ'

om. (CP) post ἀπὸ praebet τὸ (B)
 μου² (BC) om. (P)
 τινὰς κριτῆς
 νὰ πιάνη τινὰς
 3361
 μῆνας (CP) μῆνες (B)
 σαράντα
 ὀδοήντα (BP) 80 (C)
 3360
 πλέουν (CP) πλέγουν (B)
 ἐμένα μὲ ἐντροπιάζει ἡ πατρίδα μου, καὶ ἐσὺ ἐντροπιάζεις τὴν πατρίδα σου
 πρῶτον (BC) α^{ov} (P)
 δεύτερον (BC) β^{ov} (P)
 τρίτον (BC) γ^{ov} (P)
 ἄκουσαι (BC) ἄκουσον (P)
 εἶσαι
 συνέβη (CP) συνέβη (B)
 3226
 εἶδεν (C) εἶδε (B) om. (P)
 ἐβδομηνταεπτά
 ἐπιμενίδους (PC) ἐπιμενίδου (B)
 ὄντας (P) ὄντας B
 τοῦ² (P) τον B
 193 (B) ,ργδ' (P)
 154 (B) ,ρνδ' (P)
 ἀκολούθησαν (P) ἠκολούθησαν (B)
 ἐγκρεμίσθη (BP)
 λέγουσι (BP)
 3226 (BP)
 ἐρώτησε (P) ἠρώτησε (B)
 ἑκατὸν ὀκτώ (BP)
 2869 (BP)
 τοῦτα (BP)
 πολλὰ παχέα καὶ νόστιμα (P) πολλὰ παχιά καὶ νόστιμα (C) πολλὰ τρυφερὰ B
 πρέπει (B)
 ἀποθάνωντας (ε ἀποθέ- corr.) (B) ἀποθαί- (P)
 χρεῶσται (C) χρεῶσθε (P) χρεῶσταις (B)
 3063 (BP)
 ἀρνεῖτο (P) ἀρνιέτον (B)
 3932 (BP)
 κατὰ πολλὰ πόρνους (B) πόρνους κατὰ πολλὰ (CP)
 πισίας (BP) πυθίας B²
 νὰ καταδεχθοῦν νὰ τὸν δεχθοῦν (BC) νὰ καταδεχθοῦν (P)
 ἐκεῖνο (BP)
 ἤκουσεν (P) ἤκουσε (B)
 ἀθάνατον (P) νὰ εἶναι ἀθάνατος (B)
 3372 (BP)
 30 (BP)

95. Ana. 3 καὶ ὄντας μίαν φορὰν
κατηγορημένος (BP)
96. Ana. 20 om. (P) post λογιάζονται prabet νὰ εἶναι
(B)
ἐνενηνταδύο (P) 92 (B)
τὸν (P) om (B)
3496 (BP)
φοβοῦμαι (BCP)
τοῦτον (BP)
μηδὲ (ἀλλὰ μήτε P μήτε C) ἐγκαλέσθη
(ἐγελάσθη C) ποτὲ διὰ τὴν σιωπὴν
(σιωπήντου B), ἀλλὰ διὰ τὸ μίλημάτου
ἀφήνει (P) ἀφίνη (B)
ἀρρώστια (BP)
τοῦ ἀνθρώπου (BCP)
ἀνεβῆ (BP)
ἔχη (BP)
τοῦ σπιτίουτου (P) τῆς συντροφίαςτου
(B)
ἀφήση
3490
εἶχε (-εν P) νοῦν ὑψηλὸν BP
ὔστερα (BP)
3402 (BP)
103
ἐσπούδαζεν (P) ἐσπούδαζε (B)
ἐκείνου (BP)
ἐπιχειρίσθη (BP)
ἐκείνην τὴν ἐπιβουλήν (BP)
μὴν (BP)
τούταις (BP)
om. (P) post κακὸς prabet ὁ (B)
ἠξεύρεις (P) ξεύρεις (B)
μιλῆ (BP)
γένει (BP)
τὰ ἔργα (P) ταῖς πράξεις (B)
ἐσπούδαζεν (P) ἐσπούδαξεν (B)
107 (P) ἑκατὸν ἑπτὰ (B)
κάμουν (P) κάμνουν (B)
κάμης (P) κάμνης (B)
ἠξεύρη (P) ξεύρη (B)
ἔλθη (BC) ἠθέλεν ἔλθης (P)
δοκιμάζεται (P) δαμάζεται (B)
δώση (P) δώση (B)
80 (P) ὀγδοήντα (B)
τοῦ ἐναρέτου ἀνθρώπου δὲν τοῦ λείπει
τίποτε (-α P) (BP)
τόσον (BP)
ζοῦν διὰ νὰ τρώγουν καὶ νὰ πίνουν
(BC) ζοῦν διὰ νὰ ζοῦν καὶ νὰ πίνουν (P)
πράγματα (BCP)
τὸ κριτήριον (BCP)
ἐκείνον (BC) ἀπ' ἐκείνον (P)
τὸν (BP)
97. Ana. 22/β'
98. Ana. 25 τὸν
99. Ana. 27 ,γυ/στ'
100. Cr. 9 λέγω
101. St. 6 om.
102. Si. 20 om.
103. Si. 21 ἀφίνει
104. Arch. 7 ἀσθένεια
105. Arch. 9 om.
106. Arch. 13 ἀνέβη
107. Arch. 16 ἔχη
108. Arch. 19 τοῦ σπιτίουτου
109. Arch. 21 ἀφίση
110. Arch. 22 ,γυ/
111. Aes. 1 εἶχεν ὑψηλὸν νοῦν
112. Aes. 3 om.
113. Aes. 6 ,γυβ'
114. Z. 3 ρζ'
115. Z. 4 ἐσπούδαζεν
116. Z. 8 ἐκείνου
117. Z. 9 ἐπεχειρίσθη
118. Z. 13. τὴν ἐπιβουλήν ἐκείνην
119. Z. 15 μὴ
120. Z. 22 ἐτούταις
121. Z. 23 om.
122. Z. 23 ἠξεύρεις
123. Z. 25 μιλῆ
124. Z. 27 γένει
125. Z. 41 τὰ ἔργα
126. G. 1 ἐσπούδαζεν (L litt. ζ e corr.)
127. G. 11 ρζ'
128. I. 6 κάμουν
129. I. 7 κάμης
130. I. 9 ἠξεύρη
131. I. 14 ἔλθη
132. I. 29 δοκιμάζεται
133. Pr. 6 δώση
134. Ch. 5 π'
135. Ch. 9 κανένα πρᾶγμα δὲν λείπει ἀπὸ
τὸν ἐνάρετον ἄνθρωπον
136. S. 11 τόσος
137. S. 23 ζοῦν ζωὴν διὰ νὰ τρώγουν καὶ
νὰ πίνουν
138. S. 26 ἄπρεπα
139. S. 29 τὴν κρίσιν
140. S. 36 κεῖνον
141. S. 38 om.

142. S. 46 ἐπρόσταξαν (BP)
143. S. om. πῶς (BP)
144. S. 53 σιμὴν (ἦτοι κολοβὴν) σιμὴν, ἦγουν κολοβὴν (CP) κολοβὴν (B)
145. S. 55. ἄντζαις (-ες L) σκέλη (BP)
146. S. 57 γυναῖκες γυναῖκες (P) om. (B)
147. S. 82 τοὺς μαθητάδες του ὁ σωκράτης ὁ σωκράτης τοὺς μαθητάδες του
148. S. 97 κάμη (A e -ει corr.) κάμη (BP)
149. S. 98 ἀπομείνη ἀπομείνει (BP)
150. S. 143 κάμης κάμης (P) κάμνης (B)
151. S. 146 ἀμφιβάλλης ἀμφιβάλλης (BP) (-άλης P)
152. S. 156 φθείρει φθείρη (BP)
153. S. 177 μοναχός μοναχός (P) μοναχά (B)
154. S. 182 πλέον καλόν, τερπνόν, ἡδὺ πλέον τερπνόν (B) πλέον χαριτωμένον (-ομένον C) καὶ τερπνόν (CP)
155. S. 185 πλέον τὴν σπουδὴν τὴν ζωὴν (BCP)
156. S. 189 αἰτία αἰτία (P) αἴτια (B)
157. S. 194 om. ἓνα (BP)
158. S. 212, ζδ' 94 (BP)
159. S. 213 ἐσύνθεσε ἐσύνθετε (BP)

II. Trennfehler der Hss. A und L

A

L

1. Th. 30 ἔγινεν (=C)	ἔγινε (=B) (e-εν corr. L)
2. Th. 32 διὰ (=cett.)	om.
3. Th. 35 θέλουσα (=cett.)	θέλωντας
4. So. 40 ἀπάνω (=CP)	ἀπάνου (=B)
5. So. 42 ἀπὸ ἀπάνω	ἀπὸ ἀπάνου
6. So. 43 τὸ ἀπερασμένον (=cett.)	τὸν ἀπερασμένον
7. So. 56 θάνατον (=cett.)	θάνατόντου
8. So. 87 εἰς ἐκείνην	ἐκείνην
9. Chi. 10 πεπαιδευμένους	πεπαιδευμένους (=cett.)
10. Chi. 22 καλλιτέρα (=cett., -ον C)	μεγαλλίτερη
11. Chi. 33 μῖσος (=cett.)	καὶ μῖσος
12. Pi. 9 ἀποθαίνωντας (=cett.)	ἀποθένωντας
13. B. 27 ἐσηκώθησαν (=B)	ἐσηκώθησαν (=CP)
14. B. 28 om. (=C)	τὸν (=BP)
15. B. 32 τοῦ ¹ (=cett.)	om.
16. B. 56 ὁ (=cett)	om.
17. B. 60 ἦστε (=C)	ἦσταν (=B, litt. -ν suppl.)
18. Cl. 9 ἰβ'	δώδεκα (=cett.)
19. Cl. 15 περισσότερον φίλος (=cett.)	φίλος σου περισσότερον
20. Pe. 6 μὴδὲ (=cett.)	μὲδὲ
21. An. 34 βαστᾶς	βαστᾶς (=cett.)
22. M. 4 εἰπέτου (=CP)	τοῦ εἶπε
23. H. 3 α ^{ov}	πρῶτον (=BP)
24. H. 15 ἀπέθανεν (=cett.)	ἀπέθανε
25. H. 20 δεκατέσσαρα	κδ' (Berichtigung eines offensichtlichen Fehlers)
26. Py. 43 ἀφήση	ἀφίση
27. Ana. 10 om. (=cett.)	καὶ [διὰ τοῦτο]
28. Cr. 2 λέγει (=CP)	γράφει (=B)
29. St. 2 om. (=BC)	τὸν (=P)
30. Z. 25 σιωπήση (=B)	σιωπήση (=P)
31. G. 7 ὁποῦ supra lin. ὁ γοργίας in lin. et εἶχεν supra lin. suppl. A (m ¹), e quo L ὁ γοργίας εἶχεν scr. ordinemque uerborum numeralibus uocibus suprapositis mutauit	ὁ γοργίας εἶχεν
32. I. 4 κεῖνο	ἐκεῖνο (=BP)
33. I. 19 καβαλικεύουν (=B)	καβαλικεύσουν (=CP)
34. I. 26 σένα (=B)	ἐσένα (cf. μετ' ἐσένα CP)
35. I. 42 θέλεις	θέλης (cf. θέλης BP)
36. Pr. 15 τοῦ (=cett.)	om.
37. Pr. 17 νικήση (=cett.)	νικήση
38. Pr. 18 χάση	χάση (=cett.)
39. S. 41 τὸ ¹ (=cett., τὸν P)	om.
40. S. 58 ἀπάνω (=cett. ἐ- P)	ἀπάνου
41. S. 75 ἠμπορέση (=B)	ἠμπορέση (=P)
42. S. 79 τὸ (=B, suppl., des. CP)	om.
43. S. 80 ἄλλο (=BC)	ἄλλον (=P)
44. S. 86 μαθάνη (=cett.)	μαθαίνη (=P)
45. S. 147 θέλεις	θέλης (=cett.)
46. S. 157 ἀποκτίζης (=B)	ἀποκτίζης

47. S. 158 τὸ³ (=B, τοῦ P)
 48. S. 171 κείνους (=B)
 49. S. 173 κατηγορᾶς
 50. S. 173 διορθώνης (=cett.)
 51. S. 188 χρειάζομεσθε (=B)
 52. Ari. 8 ἐσυνομίλει (=B)
 53. Ari. 15 ἤξεύρη
 54. Ari. 47 εἶπες (=cett.), perfacile autem -ας
 legi potest e quo L
 55. Ari. 56 πῶς καθῶς (=C)
 56. Ant. 6 τοῦτος
 57. Ant. 6 ἐτοῦτος
 58. Ant. 16 βάλη
 59. Al. 6 τζαμπούναν (=cett.)
 60. Al. 10 ἔριξε (=B)
 61. Al. 10 τζαμπούναν (=cett.)
 62. Al. 12. τζαμπούναν (=cett.)
 63. Al. 19. ἔθαψε (=cett.)
 64. Al. 20 ἐκεινοῦ (=cett.)
 65. Al. 23 φανῆ
 66. Al. 24 ἀλκιβιάδου (=BC)
 67. De. 15 om. (=cett.)
 68. De. 22 κάμη (=P)
 69. De. 25 post σκυλία praebet supra lin. (al.
 m.?) διωγμένα
 70. De. 25 ἦ (=cett.)
 71. De. 26 post στέργωντάςτο praebet supra
 lin. (al. m.?) ὁ πιστικός
 72. De. 43 λέγη (=P)
 72. De. 45 ἀγαπάη
 73. Soph. 5 post πάθος ins. τὴν
 74. The. 24 ἀκολούθα (=cett.)
 75. Dem. 18 σὺ (=B)
 76. Hi. 6 σκλάβον (=cett.)
 77. Eu. II. 4 εἶπεν (=BC)
 78. Eu. II. 10 σπίτιτου (του supra lin. A¹)
 79. Eu. II. 11 τὰ σκυλία ἐξέσχισαν τὸν
 ἀρχέλαον (ante corr., = B) τὰ σκυλία τὸν
 ἐξέσχισαν· καὶ ὁ ἀρχέλαος (post corr.,
 fort. prima m.)
 79. Pa. tit. παρμενίδου (=BC)
 80. D. 102 del. κακοὺς
 81. D. 110 κάμη (=BP)
 82. D. 119 σκεπάση
 83. D. 126 σένα
 84. Ca. 7 ἑκατὸν (=cett.)
 85. P. 33 μεσιτεύοντας (=cett.)
 86. P. 39 ἀποκεῖ (=C, ~ B ἀπὸ κεῖ)
 87. P. 42 τουσκουλάναις (=cett.)
 88. P. 64 om. (=cett.)
 89. P. 97 τοὺς (=B)
 90. A. 23 συνθέτωντας
 91. A. 28 εἶχαν (=cett.)
 92. A. 28 ἐντρεπόμεσθεν (=C)

om. (=C)
 ἐκείνους (=P)
 κατηγορᾶς (=BP)
 διορθώσης
 χρειάζομεσθε (=B)
 ἐσυνομίλει (CP)
 ἤξευρη (=B)
 εἶπας

πῶς e corr.
 τοῦτο (=cett.)
 ἐτοῦτο (=cett.)
 βάλει (=PB)
 τζαπούναν
 ἔρριξε (=P)
 τζαπούναν
 τζαπούναν
 ἔθαψεν
 ἐκεινοῦ
 φανῆ (=cett.)
 ἀλκιβιάδους (=P)
 post τοῦ scr. τὰ
 κάμη (=B)
 om. (=cett.)

om.
 om. (=cett.)

λέγη (=B)
 ἀγαπάη (=BC)
 om. (=cett.)
 ἠκολούθα
 ἐσὺ (=CP)
 κλάβον
 εἶπε (=C)
 om. (=cett.)
 τὰ σκυλία ἐξέσχισαν τὸν εὐριπίδην
 (coniecit L)

παρμενίδους e -ου corr. (=P)
 κακοὺς (=cett.)
 κάμη
 σκεπάση
 ἐσένα (=cett.)
 ρ'
 μισεύοντας
 ἀπεκεῖ e ἀποκεῖ corr. (~ ἀπ' ἐκεῖ P)
 σκουλάναις
 post πλάτωνα praebet καὶ
 om. (=CP)
 συνθέτωντας
 ἔχουν
 ἐντρεπόμεσθεν (=BP)

93. A. εἴμεσθε (~P -εν)
 94. C. 1 ἐπέμφθη (=cett.)
 95. C. 2 σεκρετάριος (=cett.)
 96. C. 14 ἐμποδισθῆ (=C)
 97. C. 24 ὠνομάζονταν (=CP)
 98. Theo. 9 ὁ καλὸς ὁ φίλος (=B supra lin. suppl.)
 99. Theo. 19 βλέπομεν (=cett.)
 100. Theo. 29 ὅτι (=cett.)
 101. Theo. 52 συναναστρέφονται (=B)
 102. Theo. 64 κείνην (=B)
 103. Ar. 2 ἀπόκτησε τὴν ζωὴν, καὶ ἀπὸ τὴν πολλὴν σπουδῆν (=cett.)
 104. Ar. 17 δὲν (=cett.)
 105. Pt. 23 γένη
 106. Pt. 44 μὲ (=AC des. B)
 107. Pt. 59 εἰρήνην, καὶ δικαιοσύνην, καὶ μὲ μεγαλωτάτην (=cett.)
 108. Ti. 6 κάτω (=BP)
 109. Sc. 17 ἔκαμε (=cett.)
 110. Ci. 3 τῆς χώρας supra lin. ἀπὸ A e quo orta est lectio ἀπὸ τὴν χώραν L

- ἤμεσθε (=B, ~ C -εν)
 ἐπέμφθη (=cett.)
 σεκριτάριος
 ἐμποδισθῆ (=B)
 ὠνομάζονταν (=B)
 om. (=C, des. P)
 βλέπομεν
 om.
 συναναστρέφονται (=CP)
 ἐκείνην (=CP, -η P)
 om.
 δὲ
 γένει
 om.
 om.
 κάτου
 τὸ ἔκαμε
 ἀπὸ τὴν χώραν

III. Bindefehler der Hss. C und P

CP	cett.
titulus Βίοι τῶν φιλοσόφων ἠθικώτατοι, εὐγαλμένοι ἀπὸ τὸν λαέρτιον, καὶ ἀπὸ ἄλλους παλαιούς συγγραφεῖς, μεταφρασθέντες δὲ εἰς κοινὴν διάλεκτον παρὰ τοῦ λογιωτάτου καὶ σοφωτάτου ἱερομονάχου κυρίου κυρίου Αναστασίου Γορδίου τοῦ ἐξ Ἀγράφων, καὶ προτεθέντες εἰς κοινὴν ὠφέλειαν τῶν φιλολόγων. (des. in P)	Βίοι τῶν φιλοσόφων ἠθικώτατοι, εὐγαλμένοι ἀπὸ τὸν λαέρτιον, καὶ ἀπὸ ἄλλους παλαιούς συγγραφεῖς, μεταφρασθέντες εἰς κοινὴν διάλεκτον παρὰ Αναστασίου ἱερομονάχου Γορδίου τοῦ ἐξ Ἀγράφων, καὶ προτεθέντες εἰς κοινὴν ὠφέλειαν τῶν φιλολόγων
1. Th. 4 εὔρε	ἤυρε
2. Th. 5 τρεμοντάνας	τραμοντάνας
3. Th. 6 om.	τὴν αἰτίαν ... τοῦ φεγγαρίου
4. Th 7 τῆς σελήνης	τοῦ φεγγαρίου
5. Th. 7 post τῆς σελήνης (=cett. τοῦ φεγγαρίου ²) praebent τὴν αἰτίαν τῆς ἐκλείψεως τῆς σελήνης	
6. Th. 8 ἀθάνατον	νὰ εἶναι ἀθάνατος
7. Th. 9 διατι	διὰ
8. Th. 12 τριακόσιαις (-οσίους P) ἐξηνταπέντε	365
9. Th. 13 ψαράδες	ψαροκυνηγούς
10. Th. 13 πιάνοντας	πιάνοντες
10a. Th. 17 παγένωντας	παγένουσα
10b. Th. 18 ἀπὸ χέρι εἰς χέρι	ἀπὸ χέρι ALB (εἰς χέρι suppl. supra lin. A ²)
11. Th. 19 ὕστερον	ὕστερα
12. Th. 22 om.	ἐκεῖνος
13. Th. 22 καιρὸν	χρόνον
14. Th. 26 καὶ τοῦτο, ἐπειδὴ ἐκεῖνος μὲ τὴν ἀστρονομίαντου ἐπρογνώρισε, πῶς (=C; P: ἐκεῖνος ἐπειδὴ ord. mut. litt. a et b uoc. suprapos.)	καὶ τοῦτο ἐκεῖνος τὸ ἔκαμεν, ἐπειδὴ τὸ ἐπρογνώρισε μὲ τὴν ἀστρονομίαντου, πῶς
15. Th. 35 om.	θέλης νὰ
15a. Th. 35 θέλουσα	θέλωντας
16. Th. 39 om.	καὶ ὄχι γυναῖκα
17. Th. 43 μὲ	διὰ
18. Th. 44 ἀδυνατώτερον	δυνατώτερον
19. Th. 46 Τοῦτος ὁ θαλῆς εἶπεν ἀκόμη	Εἶπεν ἀκόμη
20. Th. 48 τὸ	τὸν
21. Th. 49 om.	ἀκόμη
22. Th. 49 post νὰ ¹ praeb. τὸ	om.
23. So. 9 Οὔτος ὁ σόλων	Ὁ σόλων ἐτοῦτος
24. So. 19 ἤθελε	ἤθελαν
25. So. 21 om.	ὁ κροῖσος εἰς μίαν ἡμέραν ἑορτῆς πολλὰ
26. So. 25 ἐκεῖνον	κεῖνον
27. So. 26 πετρά	φτερά
27a. So. 35 παιδίουμου	παιδίου
28. So. 36 om.	ἤγουν, ἐγὼ βλέπω τὸν θάνατόνμου ὅπου δὲν ἔχει ἰατρειάν
29. So. 38 om.	διὰ
29a. So. 38 παιδίουτου	παιδίου
30. So. 42 ἀποπάνω	alii alia

31. So. 43 ἔγιναν
 32. So. 50 ἐτοῦτος
 33. So. 50 πρῶτος
 34. So. 54 om.
 35. So. 58 ἀπερνάει
 36. So. 60 πρᾶγμα
 37. So. 61 γροικῶνται P γρη- C
 38. So. 68 om. (C praebet tantum ἀλλὰ)
 39. So. 68 εἰς τὸν (τὸ P) ἐδικόνμου καὶ
 εἰς τὸν (τὸ P) ἐδικόνσου
 39a. So. 74 τοὺς ἄλλους
 40. So. 81 om.
 41. So. 82 post ὄντας praebent αὐτὸς
 42. Chi. 4 om.
 43. Chi. 8 ἐκείνους
 43a. Chi. 10 εἰς τοὺς σοφοὺς ἀνθρώπους
 καὶ πεπαιδευμένους καὶ εἰς τοὺς
 ἀπαιδεύτους
 44. Chi. 11 post ἐρωτηθεῖς praebent ἀκόμη
 45. Chi. 13 οἰκονομῆ
 46. Chi. 13 ὕβρισίαις
 47. Chi. 15 post ἔλεγεν praebent ἀκόμη
 48. Chi. 19 τῶν φίλωντου, παρὰ εἰς ταῖς
 εὐτυχίαις
 49. Chi. 21 om.

 50. Chi. 26 om.
 51. Chi. 29 om.

 52. Chi. 33 om.
 53. Chi. 38 θαλῆ
 54. Pi. 3 καπιτάνιος
 55. Pi. 5 φρύωνα C φρί- P
 56. Pi. 5 καπιτάνιον
 57. Pi. 6 δύκτιον
 58. Pi. 6 ἀποκάτω
 59. Pi. 7 φρύωνα, φρί- P
 60. Pi. 8 ἠλευθέρωσε
 61. Pi. 9 καπιτάνιος (καπε- P)
 62. Pi. 20 ὑπομονὴν πολλήν
 63. Pi. 21 λογαριασμόν (P e-ός corr.)
 64. Pi. 30 om.

 65. Pi. 33 ἀκόμη ἔλεγεν
 66. Pi. 34 om.
 67. Pi. 46 ἀποκτήσεως
 68. Za. 1 ἱστορεῖ
 69. Za. 4 ἐγέλασε
 70. Za. 4 post ἐγέλασε praebent καὶ οἱ
 ἄλλοι ἄνθρωποι δὲν γελοῦν ἕως ταῖς 26'
 ἡμέραις
 71. Za. 4 ἠῦρε
 72. Za. 6 om.
 73. Za. 8 τῶν ἀνθρώπων
 74. Za. 8 ἀπὸ κτίσεως

- ἐγίνονταν
 τοῦτος
 πρῶτον
 ὅμως
 περνάει
 σφάλμα
 γρη-/ γροικῶνται
 ἐσὺ καὶ ἐγὼ ἔχομεν θησαυρὸν, ἀλλὰ
 εἰς τὸν ἐδικόνσου καὶ εἰς (om. AL) τὸν
 ἐδικόνμου
 ἄλλους
 καὶ¹
 om.
 ἀνάμεσα
 κείνους
 εἰς τοὺς σοφοὺς ἀνθρώπους, καὶ εἰς
 τοὺς πεπαιδευμένους καὶ ἀπαιδεύτους

 om.
 οἰκονομῆ
 ὕβριτες
 om.

 παρὰ εἰς ταῖς εὐτυχίαις τῶν φίλωντου

 καὶ πῶς πρέπει νὰ τιμᾷ τοὺς γέροντες
 /-ας
 πάντοτε
 πρέπει κάθε ἕνας νὰ ὑποτάζεται εἰς
 τοὺς νόμους
 καὶ²
 θαλῆν
 καπιτάνος
 φρύωνα
 καπιτάνον
 δίχτυ (δύχτι ABL)
 ἀπὸ κάτου (e-ω corr. A)
 φρύωνα
 ἔλευθέρωσε
 καπιτάνος
 πολλήν ὑπομονήν
 λογαριασμούς
 Ἔλεγεν ἀκόμη πῶς τὴν τύχην δὲν πρέπει
 μήτε νὰ τὴν κατηγορᾷ τινὰς, μήτε νὰ
 τὴν φοβᾶται.
 ἔλεγεν ἀκόμη
 ὅταν εἶναι
 ἀπὸ κτίσεως
 γράφει
 ἐγέλασεν
 om. B, marg. in AL (ἕως εἰς ταῖς ξβ' AL)

 ἠξευρε
 ἐτοῦτος
 τοῦ κόσμου
 ἀπὸ κτίσεως

75. Anax. 4 τὸν περίμετρον
 76. B. 4 post παρθένων praebent
 μεσσηνιέζων (-αίζων P)
 77. B. 5 om.
 78. B. 8 μετ' αὐτοῦ
 79. B. 9 ἀγάπην
 80. B. 10 τὸν
 81. B. 12 post πῶς praebent ὁ ἀλυάτης
 82. B. 13 γεμάτη ἀπὸ φαγητὰ
 πλουσιοπαρόχως (-όχων P)
 83. B. 15 εἰς τὴν χώραν μέσα
 84. B. 16 om.
 85. B. 17 στείλουν (στείλλ- P)
 86. B. 23 γροικήσουν
 87. B. 24 ὕστερα ἀπὸ τοῦτο
 88. B. 30 ὀγληγορώτερον (cf. τογληγ-B)
 89. B. 31 μὲ τὸ περισσότερον πράγματος
 (-τους C) καὶ τὸ καλλίτερον ὁποῦ
 ἐδύνετον
 90. B. 34 λέγωντας τοῦτο
 91. B. 38 ἔλεγεν ἀκόμη νὰ εἶναι ἐκεῖνος
 δυστυχισμένος
 92. B. 39 ὑπομείνη
 93. B. 40 ξαναθυμᾶται (e-θυμοῦν- corr.
 C)
 94. B. 41 ὅταν (ὀπόταν e corr. P)
 95. B. 42 om.
 96. B. 43 ἐκείνους
 97. B. 44 ἔλεγεν
 98. B. 44 δὲν πρέπει
 99. B. 46 μὴ
 100. B. 50 ὀγλήγορα
 101. B. 51 ἐκείνους
 102. B. 52 λογίαζε
 103. B. 53 om.
 104. B. 58 ναύτας
 105. B. 63 post βασιλέως praebent τῆς
 ἰουδαίας
 106. B. 63 ἀπὸ κτήσεως
 107. Cl. 8 τοῦτος ὁ πατέρας
 108. Cl. 12 θυγατέρας
 109. Cl. 13 om.
 110. Cl. 25 κάμης
 111. Cl. 28 δειρῆς (-ρης C)
 112. Cl. 28 κάμης τρόπον νὰ
 113. Cl. 29 ὀπόταν
 114. Cl. 30 ὀπόταν
 115. Cl. 32 χρονῶν 70
 116. Pe. 3 παλακαῖς
 117. Pe. 4 παλακαῖς
 118. Pe. 5 om.
 119. Pe. 6 κάμης
 120. Pe. 8 φυλαμένοι (φυλλα- P)
 121. Pe. 10 παρὰ

τὴν περίμετρον
om.

ἐκεῖνος
μετ' αὐτόν
φιλίαν
τοῦτον

om.

πλουσιοπάροχος ἀπὸ φαγητὰ B γεμάτη
ἀπὸ φαγητὰ AL
μέσα εἰς τὴν χώραν
παρευθὺς ἐσηκώθη ἀπὸ τὸν κάμπον
στείλη
γρηκήσουν
μετὰ τοῦτο
γληγορώτερον
μὲ τὸ πράγματος, τὸ περισσότερον καὶ
τὸ καλλίτερον ὁποῦ ἐδύνετον

λέγωντάς το τοῦτο

ἔλεγεν ἐκεῖνος νὰ εἶναι δυστυχισμένος

ὑμομένη

ἐξαναθυμᾶται

νὰ
φίλους
κείνους
ἔλεγε
πρέπει
μὴν
γλήγορα
ἀνθρώπους
λογίαζέτην
νὰ
ναύταις
om.

ἀπὸ κτίσεως
ἐτοῦτοι οἱ πατέρες
θυγατέρες
καὶ εἰς τὸν νοῦν
κάμνης
δέρνης
εὐρίσκης τὸν τρόπον ὁποῦ νὰ
ὅταν
ὅταν
ἐβδομήντα χρονῶν
παλλακαῖς
παλλακαῖς

ἐτούταις
κάμνης
φυλαγμένοι
καὶ ὄχι

122. Pe. 15 μὴ
123. Pe. 16 ἀλλ' ἀκόμη
124. An. 6 ῥόγαν (ῥώ- P)
125. An. 7 om.
126. An. 14 post ὁποῦ πλέουν praebent εἰς
τὴν θάλασσαν
127. An. 15 ἀπεκρίθησαν
128. An. 15 καὶ αὐτὸς λέγει
129. An. 18 ἀναστήθησαν (P e ἀναστα-
corr.)
130. An. 19 ἄρχοντας
131. An. 22 ἔλεγεν
132. An. 24 om.
133. An. 28 om.
134. An. 37 φτιάνουν (e φκι- corr. P)
135. An. 39 τάξεις
140. An. 40 εἰς
141. An. 41 ἔλεγε
142. An. 43 καὶ ἐνάρετος κατὰ πολλὰ
143. An. 44 ἐβασίλευεν
144. M. 2 δοσμένος
145. M. 11 77

μὴν
ἀλλὰ ἀκόμη
ῥόγαν
καὶ³
om.

ἀπεκρίθησαν
καὶ πάλιν αὐτὸς ἀπεκρίθη
ἀναστήθησαν

ἄρχωντας
ἔλεγε
καὶ²
καὶ ἐτιμοῦσαν
φιάνουν
τάξεις
ἀπὸ
εἶπε
κατὰ πολλὰ καὶ ἐνάρετος
ἐβασίλευε
δομένος
ἐβδομηνταεπτά

IV. Trennfehler der Hss. C und P

C	P
1. Th. 10 εἶπεν	εἶπε (= cett.)
2. Th. 10 ὅλων (~ cett. ὅλου-)	ὅλων
3. Th. 12 τριακοσίαις ἐξηνταπέντε	τριακοσίους ἐξηνταπέντε
4. Th. 14 om.	ἐκείνη (=cett.)
5. Th. 16 om.	πῶς πρέπει ² (=cett.)
6. Th. 24 ἐχρειάζεσταν	ἐχρειάζουνταν (~ ἐρειάζονταν cett.)
7. Th. 28 om. εἰς (cett. παρὰ εἰς)	om. παρὰ εἰς
8. Th. 30 ἔγινεν (=cett. ἔγινε uel -εν)	om.
9. Th. 41 ἔγινεν	ἔγινε (=cett.)
10. Th. 49 μικρότερον	μικρώτατον (-ότατον cett.)
11. So. 10 ἔκαμεν	ἔκαμε (=cett.)
12. So. 16 ἀπὸ κάτω (=AL, -ου B)	ὑπὸ
13. So. 18 ἔκαμεν (~ -μην cett.)	κάμνει
14. So. 20 φαντασίαν	φαντασίαντου (=cett.)
15. So. 28 ἔγραψε	ἔγραψεν (=cett.)
16. So. 40 καταπάνωτου (=AL)	καταπάνουτου (=B)
17. So. 41 ἔβλεπε	ἔβλεπεν (=cett.)
18. So. 47 εἶπεν	εἶπε (=cett.)
19. So. 48 ὕστερνά	ὕστερα (=cett.)
[19a. So. 53 εἰς ἐκεῖνον, infra ἀπὸ ἐκεῖνον scr. et subinde del.]	[εἰς ἐκεῖνον]
20. So. 54 κάθως in καθὼς corr.	κάθε (=cett.)
21. So. 59 om.	διὰ ² (=cett.)
22. So. 60 μῆγα (~ μυῖγα cett.)	μυῖα
23. So. 68 ἀλλὰ (post omissionem)	om.
24. So. 80 om.	τὴν (=cett.)
25. Chi. 2 μιστρᾶς	μιζηθρᾶς (~cett.)
26. Chi. 2 φιλοσόφους	σοφούς (=cett.)
27. Chi. 17 τοῦ πλησίου	τὸν πλησίον (=cett.)
28. Chi. 22 καλλίτερον	καλλίτερη (=plur.)
29. Chi. 26 πρέπει (=cett.)	δεῖ
30. Chi. 28 γλήγορα (=B)	ὀγλίγορα (=AL ὀγλήγορα)
31. Chi. 29 ὀμηλεῖ (=B μιλεῖ, νὰ μιλεῖ AL)	om.
32. Chi. 35 ἐμίλει (=B)	ὠμίλει (~ ὀμίλει AL)
33. Chi. 37 συγχρόνους	σύγχρονος (= cett.)
34. Pi. 3 ἀπάνω (~ -ου cett.)	om.
35. Pi. 5 om.	τῶν ἀθηναίων (=cett.)
36. Pi. 7 μετὰ ἐκεῖνον e corr.	μετ' ἐκεῖνο (= cett.)
37. Pi. 9 καπιτάνιος (~ καπιτάνος cett.)	καπετάνιος
38. Pi. 12 καπιτάνοντους (=cett.)	κατάνιόντους (sic)
39. Pi. 12 ἔζησε	ἔζη (=cett.)
40. Pi. 17 ἀφεντίαν	αὐθεντείαν (=cett. -ίαν)
41. Pi. 20 τοῦ ἐσυμπάθησε	τὸν ἐσυμπάθησε (=cett.)
42. Pi. 20 post ἐσυμπάθησε praebet καὶ	om. (=cett.)
43. Pi. 23 ἀφεντίαν	αὐθεντείαν (=cett. -ίαν)
44. Pi. 45 post ἰουδαίας praebet ἔζησε	om. (=cett.)
45. Za. 2 ἐτυμολογιαῖς (~ ίαις cett.)	τάς ἐτυμολογίας
46. Za. 3 τῶν πόλεμον	τὸν πόλεμον (=cett.)
47. B. 3 νικῶντας τους	νικῶνταςτους (=cett., nisi -τάςτους)

48. B. 4 ἔφεραν
 49. B. 6 ἰδαιίστου (=LA)
 50. B. 29 om.
 51. B. 31 μὲ τὸ περισσότερον πράγματους

 52. B. 32 ἐμίσεισεν
 53. B. 35 εἶπε
 54. B. 36 ἀρεστά (syll. ρε suprascr.; = cett.)
 55. B. 41 εἶναι (=cett.)
 56. B. 41 ὅταν
 57. B. 42 γένη (=cett.)
 58. B. 43 ὁ ἕνας (=cett.)

 59. B. 43 φίλος
 60. B. 43 om.

 61. B. 47 ἀποκρένεσαι (=cett.)
 62. B. 60 ἦστε (=A)
 63. Cl. 4 ἕναν
 64. Cl. 6 αὐτοὺς (~ τούτους cett.)
 65. Cl. 13 φρόντιζε (=cett.)
 66. Cl. 14 γυναῖκες (=cett.)

 67. Cl. 15 κάμης
 68. Cl. 16 φίλωνσου
 69. Cl. 32 ἀπέθανεν (=cett.)
 70. Pe. 3 ἐδικήντου
 71. Pe. 4 ἔκαμεν
 72. Pe. 20 χρόνων 80
 73. An. 3 om.
 74. An. 4 εὐρίσκονται καὶ τουτουνοῦ (~
 cett. καὶ εὐρίσκονται ἐτουτουνοῦ cett.)
 75. An. 14 ἐκεῖνους ἐκεῖνος corr. (=cett.)
 76. An. 15 καὶ ἐκεῖνοι (=cett.)
 77. An. 23 om.
 78. An. 24 μὲ (=cett.)
 79. An. 24 ἀπεκρίθη (=cett.)
 80. An. 27 ἔλεγεν
 81. An. 28 ἔκαμαν
 82. An. 28 νόμον, ἐκατηγοροῦσαν
 83. An. 29 κάθε ἡμέραν ἐδέχονταν
 πληγαῖς (=cett.)
 84. An. 30 ἔλεγεν
 85. An. 31 om.
 86. An. 32 ἔφερναν
 87. An. 36 om.
 88. An. 41 ἐφυλάχθησαν
 89. M. 5 τὸν εἶδεν (=AL)

ἤφεραν (=cett.)
 ἰδαιίς θυγατέρεςτου
 τὸν (=cett.)
 μὲ τὸ περισσότερον πράγματου
 (πράγματος cett.)
 ἐμίσεισε (=cett.)
 εἶπεν (=cett.)
 ἀρετά
 om.
 ὁπότεν
 γίνεται
 ὁ φίλων (=custos; ὁ ἕνας suppl. supra lin.
 post γίνεται)
 ἐχθρὸς (=cett.)
 ἀμὴ ἀπὸ τοὺς δύο ἐχθροὺς ὁ ἕνας
 γίνεται φίλος (=cett.)
 ἀποκρίνεσαι
 εἴσθε
 ἕνα (=cett.)
 om.
 om.
 γυναῖκαι (scr. γυναῖκαι νὰ εἶναι
 ordinemque uerborum litt. a et b suprascr.
 mutauit)
 κάμης (=cett.)
 φίλων (=cett.)
 ἀπέθανε
 ἰδίαντου (=cett.)
 ἔκαμε (=cett.)
 χρόνων ὀγδοήντα (=B)
 νὰ μάθη
 εὐρίσκονται καὶ εἰς τοῦτον

 ἐκεῖνοι
 om.
 ὁποῦ εἶναι supra lin (=cett.)
 εἰς ἐ μὲ corr.
 καὶ ἀπεκρίθη (supra lin.)
 ἔλεγε (=cett.)
 ἔκαμαν (=cett.)
 νόμους καὶ ἐκατηγοροῦσαν (=cett.)
 καθ' ἡμέραν ἐδέχονταν πληγὰς

 ἔλεγε (=cett.)
 τὰ¹ (=cett.)
 ἤφερναν (=cett.)
 καὶ ἠῦρε (=cett.)
 ἐφυλάχθηκα (=cett.)
 om.

V. Bindefehler des β und der Handschrift B

CP (=β)	B
1. Th. 20 ὁ ²	ὁ ²
2. Th. 40 τοῦτος	τοῦτος
3. Th. 68 3226; 3230	3226; 3230
4. So. 8 τὴν ὁποίαν ὠνόμασε σόλους	τὴν ὁποίαν ὠνόμασε σόλους
5. So. 20 εὕρισκόμενος ὁ σόλων	εὕρισκόμενος ὁ σόλων
6. So. 44 ἔχουν	ἔχουν
7. So. 52 ἀφίνη	ἀφίνη
8. So. 59 γροικοῦνται	γροικοῦνται
9. So. 60 δύχτι	δύχτι
10. So. 64 ἀπ' αὐτὸν	ἀπ' αὐτὸν
11. So. 68 εἰς τὸν (τὸ P) ἐδικόνμου καὶ εἰς τὸν (τὸ P) ἐδικόνσου	εἰς τὸν ἐδικόνσου καὶ εἰς τὸν ἐδικόνμου (LA om. εἰς)
12. So. 74 καθὼς ἐκεῖνος	καθὼς ἐκεῖνος
13. So. 82 κάθε ἡμέραν (καθ' ἡμέραν P) νὰ μαθαίνη τίποτε (-ες C)	κάθε ἡμέραν νὰ μαθαίνη τίποτε
14. So. 87 κατ' ἐκείνην	κατ' ἐκείνην
15. So. 87 3226	3226
16. Chi. 29 ὀποῦ ὀμηλεῖ (om.P)	ὀποῦ μιλεῖ
17. Chi. 37 2336	3226
18. Pi. 14 καλὰ κυβερνημένη	καλὰ κυβερνημένη
19. Pi. 31 ὀποῦ ἔχει (-η C)	ὀποῦ ἔχει
20. Pi. 40 καὶ ὀπόταν ἔλθουν	καὶ ὀπόταν ἔλθουν
21. Pi. 44 70	70
22. Pi. 46 3349	3349
23. Za. 8 1948	1948
24. Axax. 7 3402	3402
25. B. 29 τὸν (om. C)	τὸν
26. B. 34 μου (om. P)	μου
27. B. 41 τινὰς κριτῆς	τινὰς κριτῆς
28. B. 50 νὰ πιάνη τινὰς	νὰ πιάνη τινὰς
29. B. 63 3361	3361
30. Pe. 17 σαράντα	σαράντα
31. Pe. 20 3360	3360
32. An. 21 ἐμένα μὲ ἐντροπιάζει ἡ πατρίδα μου, καὶ ἐσὺ ἐντροπιάζεις τὴν πατρίδα σου	ἐμένα μὲ ἐντροπιάζει ἡ πατρίδα μου, καὶ ἐσὺ ἐντροπιάζεις τὴν πατρίδα σου
33. An. 34 εἶσαι	εἶσαι
34. An. 44 2326	3226

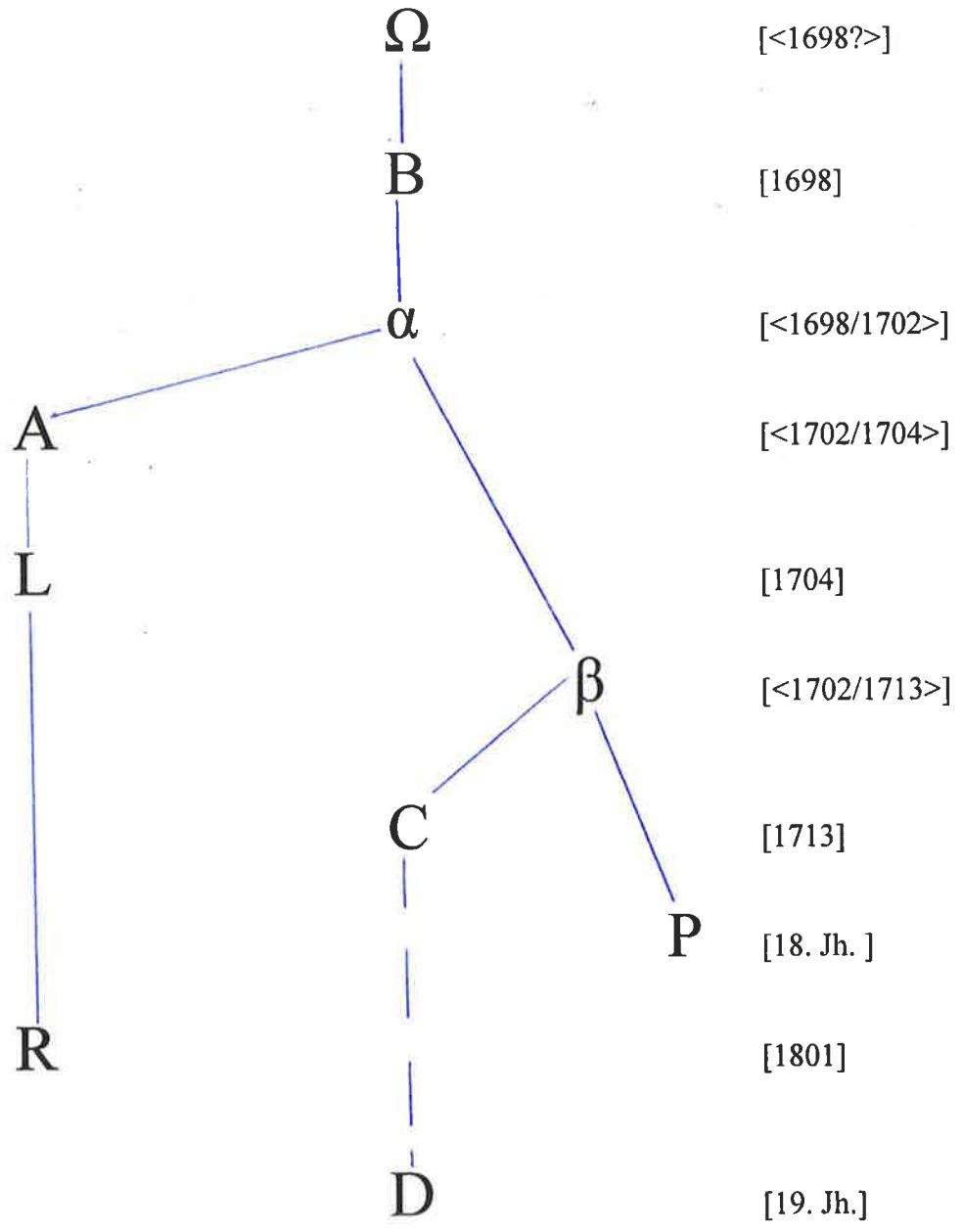
VI. Bindefehler des β und der Handschrift A

CP (=β)

A

1. Th. 16 ἀποφασίσθη	ἀποφασίσθη
2. Th. 19 ἀπόλλωνος	ἀπόλλωνος
3. So. 40 ἀπάνω	ἀπάνω (-ου L)
4. So. 57 τῆς ἀράχνης	τῆς ἀράχνης
5. So. 60 τῆς ἀράχνης	τῆς ἀράχνης
6. So. 63 τῆς ἀράχνης	τῆς ἀράχνης
7. Chi. 18 γληγορώτερον (γλιγωρο-P)	γληγορώτερον
8. Za. 4 post ἐγέλασε praebent καὶ οἱ ἄλλοι
ἄνθρωποι δὲν γελοῦν ἕως ταῖς ξβ'
ἡμέραις	om. B, marg. in AL (ἕως εἰς ταῖς AL)
9. B. 6 ἰδιαίςτου (ἰδαις θυγατέρες του P)	ἰδιαίςτου
10. B. 8 βλέποντες	βλέποντες
11. B 15 τὰ ² om.	om.
12. B. 23 τὸ om.	om.
13. B. 60 ἦστε (εἰσθε P)	ἦστε (-εν L)
14. Cl. 9 μῆνας	μῆνας
15. An. 8 πλέουν	πλέουν (L e -γουν corr.)
16. M. 6 εἰπέτου (εἶπετου C)	εἰπέτου

2. 3. STEMMA

2. 4. HANDSCHRIFTENSIGLEN

- A** Atheniensis, Θεολογικόν Σπουδαστήριον Πανεπιστημίου Αθηνών 50
1698/1702 rescriptus.
- B** Athoniensis, Μονή Παντελεήμονος 693
anno 1698 rescriptus.
- C** Athoniensis, Μονή Παντοκράτορος 138
anno 1713 rescriptus.
- D** Athoniensis, Ιερά Μονή Ξηροποτάμου 340
saec. XIX.
- L** Larisaeus, Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Λαρίσης 18, olim 1
anno 1704 rescriptus.
- P** Pragensis, Nationalbibliothek XXV C33
saec. XVIII.
- R** Bucurestiensis, Biblioteca Academiei Române 239 (687)
anno 1801 rescriptus.

TEXT UND KRITISCHER APPARAT

Βίοι τῶν φιλοσόφων ἠθικώτατοι, εὐγαλμένοι ἀπὸ τὸν λαέρτιον, καὶ ἀπὸ ἄλλους παλαιούς συγγραφεῖς, μεταφρασθέντες εἰς κοινὴν διάλεκτον παρὰ Ἀναστασίου ἱερομονάχου Γορδίου τοῦ ἐξ Ἀγράφων, καὶ προτεθέντες εἰς κοινὴν ὠφέλειαν τῶν φιλολόγων

Βίος τοῦ Θαλῆ

Ὁ Θαλῆς ὁ φιλόσοφος ἦτον ἀπὸ τὴν ἀσίαν, ἦγουν ἀπὸ τὴν ἀνατολὴν, ἀπὸ μίαν χώραν ὅπου ἐλέγετον μίλητος, καὶ ἦτον ὁ πρῶτος ἀπὸ τοὺς ἑπτὰ σοφοὺς τῆς ἐλλάδος, καὶ ἑκατοῖκα εἰς τὸ σπουδαστήριον τῶν ἀθηναίων. Ἐτοῦτος εἶναι ὁ πρῶτος ὅπου ἤυρε τὸν πόλον καὶ τὴν ἄρκτον, ὅπου κινᾶται ὀλόγουράτου, καὶ εἶναι εἰς τὸ μέρος τῆς τραμοντάνας, τὴν ἀστρολογίαν, τὴν ναυτικὴν, ἦγουν [5] ἐκείνην ὅπου μεταχειρίζονται οἱ ναῦταις· τὴν αἰτίαν τῆς ἐκλείψεως τοῦ φεγγαρίου· τὴν μεγαλειότητα τοῦ ἡλίου καὶ τοῦ φεγγαρίου· καὶ εἰς ὀλίγα, ὁ πρῶτος ὅπου εἶπε τὴν ψυχὴν νὰ εἶναι ἀθάνατος. Γυναῖκα δὲν εἶχε, καὶ ἐρωτηθεὶς, διὰτὶ δὲν ἐπῆρε γυναῖκα, ἀπεκρίθη· διὰ νὰ μὴν ἔχη παιδιά. Ἀκόμη εἶπε τὸ νερὸν νὰ εἶναι ἀρχὴ ὀλουναῶν τῶν πραγμάτων, καὶ νὰ εἶναι γεμάτων [10] θεοῦς. Ἦτον ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ὅπου ἠῦρε τοὺς χρόνους, καὶ ὅπου τοὺς ἐμοίρασεν εἰς 365 ἡμέραις, καὶ ἐξῆ ὥραις. Ἐτοῦτος ἀγοράζωντας μίαν φορὰν ἀπὸ κάποιους ψαροκυνηγοὺς ἐκεῖνο ὅπου ἠθέλαν πιάση, καὶ πιάνοντες μίαν χρυσὴν ταῦλαν, ἔγινε ζήτησις ἀνάμεσάτους, τίνος πρέπει νὰ εἶναι ἐκείνη ἢ ταῦλα, καὶ πέρνοντες ἀπόκρισιν ἀπὸ τὸ μαντεῖον, πῶς ἐκείνη ἢ ταῦλα [15] πρέπει νὰ δοθῆ τοῦ πλέον σοφοῦ ἀνθρώπου τῆς ἐλλάδος, ἀποφασίσθη πῶς πρέπει νὰ δοθῆ τοῦ Θαλῆ, ὡσὰν ὅπου ἦτον ὁ πλέον σοφός· ἢ ὅποια παγένουσα ὕστερα ἀπὸ χέρι εἰς χέρι ὀλουναῶν τῶν σοφῶν τῆς ἐλλάδος. τέλος πάντων ἦλθεν εἰς τὸν σόλωνα τὸν φιλόσοφον, καὶ ὕστερα ἀφιερῶθη τοῦ ἀπόλλωνος. Ἦτον ἀκόμη ἐτοῦτος ὁ Θαλῆς ὁ φιλόσοφος πτωχός, καὶ ἐλεγχόμενος διὰ τὴν [20] πτωχείαντου ἀπὸ κάποιους φίλουςτου, ἔδειξε πῶς ἠμπορεῖ νὰ γένη πλούσιος ἂν θελήσῃ. καὶ διὰ τοῦτο γνωρίζωντας ἐκεῖνος ὅτι ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἔμελλαν νὰ γένουν πολλαῖς ἐλιαῖς εἰς ταῖς ἀθήναις, καὶ ἀκολουθῶς τὸν ἐρχόμενον χρόνον ὀλίγαις, μὲ ὀλίγην ποσότητα ἄσπρων, ἀγόρασεν ὅλα τὰ λάδια ὅπου ἐχρειάζονταν νὰ εἶναι ἐκεῖνον τὸν χρόνον εἰς τὴν χώραν τῆς μιλῆτου, [25] δηλονότι ὅπου ἠμποροῦσαν νὰ εἶναι εἰς τὸν ἐρχόμενον χρόνον. Καὶ τοῦτο ἐκεῖνος τὸ ἔκαμεν, ἐπειδὴ τὸ ἐπρογνώρισε μὲ τὴν ἀστρονομίαντου, πῶς εἰς ἐκεῖνον τὸν ἐρχόμενον χρόνον ἔμελλαν νὰ γένουν περισσότεραις ἐλιαῖς, παρὰ εἰς τὸν ἀπερασμένον, ἂν καλὰ καὶ κατὰ τὴν γνώμην τῶν πολλῶν ἐφαίνετον τὸ ἐναντίον, καθὼς ἐκεῖνος εἶπεν, ἔγινε. καὶ ἔτζη μὲ ὀλίγα ἄσπρα, ἔμασε [30] πολλαῖς ἐλιαῖς, μὲ ταῖς ὅποιαις ἐκέρδησε πολλὰ ἄσπρα, καὶ τοῦτο τὸ ἔκαμε, διὰ νὰ καταισχύνη ἐκεῖνους ὅπου τὸν εἶχαν εἰς ὀλίγην τιμὴν, διὰτὶ δὲν ἐφρόντιζε διὰ νὰ ἔχη ἄσπρα. Λέγεται ἀκόμη, πῶς μίαν νύκτα εὐγένωντας ἔξω ἀπὸ τὸ σπῖτι διὰ νὰ θεωρήσῃ τὸν οὐρανὸν, ἔπεσεν εἰς ἓνα χαντάκι, καὶ μία γυναῖκα βάρβαρος, θέλουσα νὰ τὸν ἐντροπιάσῃ, τοῦ λέγει· ὦ Θαλῆ, δὲν [35] ἐντρέπεσαι νὰ θέλῃς νὰ στοχάζεσαι τὸν οὐρανὸν, μὴν ἠμπορῶντας νὰ βλέπῃς εἰς τὴν γῆν, ἐκεῖνο ὅπου εἶναι μπροστὰ εἰς τὰ ποδάριασου; αὐτὸς ἀπεκρίθη καὶ εἶπέτης· ἐγὼ εὐχαριστῶ τὸν θεὸν, πρῶτα πῶς μὲ ἔκαμεν ἄνθρωπον, καὶ ὄχι ἄλογον ζῶον· δεῦτερον, πῶς με ἔκαμεν ἄνδρα, καὶ ὄχι γυναῖκα· τρίτον, πῶς με ἔκαμεν ἔλληνα, καὶ ὄχι βάρβαρον. Ἐτοῦτος ὁ Θαλῆς εἶχε συνήθειαν νὰ [40] λέγῃ, πῶς τὸ πλέον παλαιότερον πρᾶγμα εἶναι ὁ θεός, διὰτὶ δὲν εἶχε ποτε

uita Thaletis 16 ἀπο- ACP ἀπε- B 17 παγένουσα AB -ωντας CP 18 εἰς χέρι CPA² supra lin. om. AB 19 ἀπόλλωνος ACP -να B 20 ὁ² BCP om. A 30 ἔγινεν AC ἔγινε BL (e -εν corr. L) om. P 31 ἐκέρδησε A -ῆσε BCP 40 τοῦτος BCP ἐτοῦτος A

ἀρχὴν· καὶ τὸ πλεόν εὐμορφώτερον εἶναι ὁ κόσμος, ὅπου εἶναι ποίημα τοῦ θεοῦ· καὶ τὸ πλεόν ὀγληγορώτερον εἶναι ὁ νοῦς, διατὶ μιλεῖ διὰ ὅλα τὰ πράγματα· καὶ τὸ πλεόν δυνατώτερον εἶναι ἡ ἀνάγκη, διατὶ εἶναι ἀπάνω εἰς κάθε πρᾶγμα· καὶ τὸ πλεόν σοφώτερον καὶ φρονιμώτερον εἶναι ὁ χρόνος, [45] διατὶ κάθε πρᾶγμα ξανακαινουργώνει καὶ κυβερνάει. Εἶπεν ἀκόμη, καμία διαφορὰ δὲν εἶναι ἀπὸ τὸν θάνατον εἰς τὴν ζωὴν. Καὶ ἐρωτηθεὶς ἀκόμη, ἂν ὁ ἄνθρωπος ἤμπορεῖ νὰ κάμη κακὸν χωρὶς νὰ τὸν ἤξεύρῃ ὁ θεός, ἀπεκρίθη· ὄχι μόνον νὰ κάμη, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ νὰ συλλογισθῇ δὲν θέλει ἠμπορέσει ἓνα μικρότατον πρᾶγμα ὅπου νὰ μὴν τὸ ἤξεύρῃ ὁ θεός. Ἐρωτηθεὶς, ἂν ἔκαμε [50] ποτὲ μοιχείαν, εἶπεν· ὄχι, διατὶ ἡ μοιχεία δὲν εἶναι μικρότερον κακὸν ἀπὸ τὸν ψεύτικον ὄρκον. Ἐρωτηθεὶς, τί πρᾶγμα εἶναι δυσκολώτερον περισσότερον νὰ τὸ ἤξεύρῃ τινὰς, ἀπεκρίθη· τοῦ λόγουτου. Ἐρωτηθεὶς πάλιν, τί πρᾶγμα εἶναι ἐκεῖνο ὅπου εἶναι πολλὰ γλυκὸν νὰ τὸ ἀποκτήσῃ τινὰς, ἀπεκρίθη· ἐκεῖνο ὅπου ἀγαπάει ὁ ἄνθρωπος. Ἐρωτηθεὶς, τί πρᾶγμα εἶναι ὁ θεός; εἶπε, πῶς ὁ θεός [55] εἶναι ἐκεῖνο ὅπου δὲν ἔχει μήτε ἀρχὴν, μήτε τέλος. Ἐρωτηθεὶς ἀκόμη, μὲ τί τρόπον ἠθέλεν ἠμπορέσῃ τινὰς νὰ ὑπομείνῃ τὴν δυστυχίαν, ἀπεκρίθη· ἂν ὁ ἄνθρωπος βλέπῃ τοὺς ἐχθρούς του νὰ ἔχουν χειρότερην ἀπὸ ἐκεῖνον. Ἐρωτηθεὶς ἀκόμη, πῶς ὁ ἄνθρωπος ἠμπορεῖ νὰ ζῇ δίκαια; ἀπεκρίθη· ἂν κάμνῃ ἐκεῖνο ὅπου προστάζει τοὺς ἄλλους. Ἐρωτηθεὶς ποῖος εἶναι εὐτυχισμένος εἰς [60] τοῦτον τὸν κόσμον, εἶπεν· ἐκεῖνος ὅπου εἶναι γερὸς εἰς τὸ κορμὶ καὶ πλούσιος εἰς τὴν ψυχὴν, καὶ φυσικὰ ἐπιτήδειος νὰ ὠφελᾷ τοῦ λόγουτου. Ἐδίδασκε πῶς πρέπει νὰ ἐνθυμᾶται κάθε ἓνας τοὺς φίλους του, καὶ ὅταν εἶναι παρὸν, καὶ ὅταν λείπωνται· καὶ νὰ μὴν θέλῃ νὰ δείχνεται εὐμορφος καὶ στολισμένος εἰς τὸ πρόσωπον, ἀμὴ νὰ στολίσῃ τὴν ψυχὴν του μὲ ταῖς σπουδαῖς τῶν καλῶν [65] τεχνῶν, καὶ νὰ μὴν γίνεταί πλούσιος μὲ τρόπους ἀδίκους, διὰ νὰ ἀφίσῃ τὰ παιδία του πλούσια. Ἐξῆσεν ἐτοῦτος ὁ φιλόσοφος χρόνους πγ´ εἰς τὸν καιρὸν ὅπου ἐβασίλευεν ὁ ἄχαζ ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν ἰουδαίαν· ἦσαν τότε χρόνοι ἀπὸ κτίσεως κόσμου ,γσκστ´ ἢ ,γσλ´ εἰς τὴν τετάρτην ἡλικίαν τοῦ κόσμου· καὶ ἔτζη ἀπέθανεν.

Βίος τοῦ σόλωνος

Ὁ σόλων ὁ φιλόσοφος ἦτον σαλαμίνιος, ἤγουν ἀπὸ τὴν σαλαμίνα, ἓνα νησὶ ὅπου κράζεται τῶρα κόλουρη· ἓνας ἀπὸ τοὺς ἑπτὰ σοφοὺς τῆς ἐλλάδος· γεννηθεὶς εἰς τὴν χώραν τῶν ἀθηναίων, ἐκεῖ ὅπου ἔζησε, καὶ ἔγραψε πολλοὺς νόμους. ἀπὸ τοὺς ὁποίους οἱ ῥωμαῖοι εἶχαν τὴν ἀρχὴν τῶν νόμων τους, καὶ ἐλευθέρωσε ταῖς ἀθήναις ἀπὸ τὴν σκλαβίαν· μετὰ ταῦτα διωχθεὶς ἀπὸ ταῖς ἀθήναις ἐπῆγεν εἰς [5] τὴν αἴγυπτον· καὶ ὕστερα ἐσυνομίλησε μὲ τὸν κροῖσον τὸν βασιλεῖα τῆς λυδίας. Ἐπειτα ἐπῆγεν εἰς τὴν κилиκίαν, καὶ ἐκεῖ ἔκτισε μίαν χώραν, τὴν ὁποίαν ὠνόμασε σόλους· καὶ τέλος πάντων ἐπῆγεν εἰς τὴν κύπρον· καὶ ἐκεῖ γηράζωντας ἀπέθανεν. Ὁ σόλων ἐτοῦτος ὄντας γέροντας (καθὼς λέγει ὁ τούλλιος εἰς τὸ βιβλίον ὅπου γράφει διὰ τὸ γῆρας) ἔκαμε μεγάλην ἐναντιότητα εἰς τὸν [10] πεισιστρατον τὸν τύραννον, ὁ ὁποῖος ἐσπούδαζε νὰ κυριεύσῃ ταῖς ἀθήναις· καὶ ἐρωτηθεὶς μὲ τί ἐλπίδα ἐπαρακινήθη νὰ ἀντισταθῇ ἔτζη θαρῶρετὰ ἐναντίον εἰς τέτοιον ἄνθρωπον, ἀπεκρίθη, πῶς ἡ ἐλπίδα του εἶναι μοναχὰ εἰς τὸ γῆρας. Μετὰ ταῦτα ὁ πεισιστρατος ἐπῆρε ταῖς ἀθήναις, καὶ παρευθὺς ὁ σόλων ἐμίσευσε καὶ ἐπῆγε νὰ κατοικήσῃ ἄλλοῦ. Καὶ ἐρωτηθεὶς ὅταν ἔφυγε, διατὶ δὲν ἐστάθη [15] ἀπὸ κάτω εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ πεισιστράτου, ὁ ὁποῖος ἦτον ἔτοιμος νὰ τοῦ κάμῃ μεγάλην τιμὴν, ἀπεκρίθη· διατὶ ὁ πεισιστρατος εἴματα τοὺς ἀνθρώπους ὅπου εἶχαν ὀλίγην ἀρετὴν, καὶ ἔκαμνεν εἰς ἐκείνους ὡσὰν εἰς ταῖς μονέδαις, αἱ

44 πρᾶγματα codd. 67 πγ´ AB² in marg. 83 BCP 68 ,γσκστ´ A 3226 BCP : ,γσλ´ A 3230 BCP 69 ἀπέθανε A –εν BP des. C // uita Solonis 8 τὴν ὠνόμασε A ὠνόμασε BCP 16 κάτω ACP –ου B

ὁποῖαις καμίαν φορὰν ἀξίζουσι πολὺ, καὶ καμίαν φορὰν ὀλίγον, καθὼς ἤθελαν φανῆ εἰς τὴν φαντασίαν του. Εὕρισκόμενος ὁ σόλων εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ [20] βασιλέως κροίσου, καὶ ὄντας ὁ κροῖσος εἰς μίαν ἡμέραν ἑορτῆς πολλὰ στολισμένος εἰς μίαν καθέδραν βασιλικὴν, ἐρώτησε τὸν σόλωνα, ἂν εἶδε ποτὲ πρᾶγμα θαυμασιώτερον, καὶ πλεον στολισμένον ἀπὸ λόγου του, ὁ σόλων τοῦ ἀπεκρίθη, ναί· ἐπειδὴ καὶ οἱ κοκοτοὶ, οἱ φασιανοὶ, καὶ τὰ παγώνια εἶναι πλεον θαυμασιώτερα, καὶ πλεον στολισμένα ἀπὸ κεῖνον· τὰ ὁποῖα εἶναι [25] στολισμένα ἀπὸ τὴν φύσιν μὲ φτερὰ φυσικά, διὰτὶ ὁ φυσικὸς στολισμὸς εἶναι εὐμορφώτερος ἀπὸ τὸν τεχνικόν. Διηγᾶται ὁ λαέρτιος, πῶς ὁ περίανδρος ὁ φιλόσοφος ὅταν ἦτον ἀρχηγὸς τῆς πόλεως κορίνθου, ἔγραψεν εἰς τὸν σόλωνα ζητῶντάς του συμβουλὴν διὰ κάποιους πολίτας τῆς κορίνθου ἐχθρούς του, ἂν εἶναι πρέπον νὰ τοὺς διώξῃ· ὁ σόλων τοῦ ἀπεκρίθη, νὰ μὴν τὸ κάμη τοῦτο, [30] διὰτὶ κάθε ἕνας ἀκούωντας τοὺς πολίτας διωγμένους, θέλει παρακινηθῆ νὰ γένη ἐχθρός του· καὶ πῶς ὁ τρόπος ἦτον νὰ δειχθῆ εἰς ὅλους τοὺς πολίτας φίλος, καὶ ὄχι τύραννος. Ἀποθένωντας τοῦ σόλωνος ἕνα παιδί ἀρσενικόν, τὸ ὁποῖον τὸ ἔκλαιε πικρὰ, τὸν ἐκατηγοροῦσαν διὰ τὸ κλαύσιμον, καὶ αὐτὸς ἀπεκρίθη· ἐγὼ δὲν κλαίω τὸν θάνατον τοῦ παιδίου, ἀλλὰ κλαίω τὸ ἐδικόν μου κακόν, καὶ [35] ὅτι βλέπω πῶς δὲν ἔχει ἰατρού· ἦγουν, ἐγὼ βλέπω τὸν θάνατόν μου ὅπου δὲν ἔχει ἰατρού· ἢ κατὰ ἀλήθειαν ἐκεῖνος ἔκλαιε διὰτὶ εἰς τὸν θάνατον τοῦ παιδίου δὲν ἠμπόρεσε νὰ εὕρῃ ἰατρού, καὶ διὰ τοῦτο ἐλυπᾶτον. Ὦντας ἕνας φίλος τοῦ σόλωνος πολλὰ λυπημένος διὰ κάποιαις δυστυχίαις ὅπου ἦλθαν καταπάνου του, θέλωντας ὁ σόλων νὰ τὸν παρηγορήσῃ τὸν ἀνέβασεν ἀπάνω [40] εἰς ἕνα βουνόν ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἔβλεπεν ὅλην τὴν χώραν, καὶ τοῦ εἶπε νὰ βλέπῃ ἀπὸ πάνου ὅλαις ταῖς οἰκοδομαῖς τῆς χώρας, καὶ νὰ συλλογίζεσαι πόσαις μεγάλαις σκέπαις εἰς τὸ ἀπερασμένον, καὶ πόσαις εἰς τὸ παρὸν ἐγίνονταν, καὶ πόσαις εἰς τὸ μέλλον ἔχουν νὰ γένουν· τὸ λοιπὸν πρέπει νὰ ἀφίση νὰ κλαίῃ τὰ κακὰ τῶν ἀποθαμένων ἀνθρώπων, μὲ τὰ ἐδικά του κακὰ. Ἀκόμη (καθὼς [45] γράφει ὁ οὐαλέριος) βλέπωντας ὁ σόλων ἕναν φίλον του νὰ πάσχη μεγάλαις πίκραις, εἶπε διὰ νὰ τὸν παρηγορήσῃ, πῶς ἀνίσως καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τοῦ κόσμου ἤθελαν φέρῃ εἰς ἕναν τόπον ὅλαις ταῖς δυστυχίαις, καὶ ὕστερα ἤθελαν ταῖς μοιράσῃ ἀνάμεσά τους, οὐδὲ ἕνας θέλει ἠμπορέσῃ νὰ βαστάξῃ τὴν ἐδικήν του. Ἀκόμη ἐτοῦτος εἶπεν εὐμορφαις γνώμαις· Πρῶτον, πῶς ὁ [50] ἄνθρωπος δὲν πρέπει νὰ κάμη φιλίαν γλήγορα, καὶ κάμωντάς την, δὲν πρέπει νὰ τὴν ἀφίνη γλήγορα. Συμβούλευε ἐκεῖνο ὅπου εἶναι πλεον γλυκύτερον. Τὸ ζῦγι τῆς ἰσότητος πρέπει νὰ εἶναι, καθὼς εἶναι ἀνάμεσα εἰς ἐκεῖνον ὅπου προστάζει, καὶ εἰς ἐκεῖνον ὅπου κάμνει τὸ πρόσταγμα. Κάθε ἕνας ὅμως ἕως ὅπου ζῆ, δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶναι σοφός, καὶ εὐτυχισμένος, πάρεξ ὕστερα ἀπὸ [55] τὸν θάνατον. Καὶ ἐρωτηθεὶς ὁ σόλων, τί πρᾶγμα εἶναι ὁ νόμος; ἀπεκρίθη· ὁ νόμος εἶναι ὡσὰν τὸ ὕφασμα τῆς ἀράχνης· τὸ ὁποῖον κάθε πρᾶγμα λεπτὸν τὸ κρατεῖ, καὶ στέκεται εἰς αὐτό, καὶ κάθε πρᾶγμα βαρὺ τὸ σχίζει καὶ περνάει. Τὰ λεπτὰ πρᾶγματα γρηκοῦνται διὰ τοὺς πτωχοὺς, ὅπου διὰ κάθε ὀλίγον σφάλμα πιάνονται εἰς τὸ δίχτυ, καθὼς ἡ μυῖγα εἰς τὸ ὕφασμα τῆς [60] ἀράχνης. Τὰ βαρᾶ πρᾶγματα γρηκῶνται διὰ τοὺς πλουσίους ὅπου διαπερνοῦν ὅλους τοὺς νόμους, καὶ τοὺς ξεσχίζουσι, καθὼς κάμνει τὸ γλήγορον πουλὶ τὸ ὕφασμα τῆς ἀράχνης. Ὦντας ὁ σόλων ἀνάμεσα εἰς ἕνα πλῆθος ἀνθρώπων, καὶ μιλῶντας ἐκεῖνοι ὅλοι ἔξω ἀπ’ αὐτὸν· ἐρωτηθεὶς ἀπὸ τὸν περίανδρον, ἂν

20 ὁ σόλων εὕρισκόμενος A εὕρισκόμενος ὁ σόλων BCP 40 καταπάνω AC καταπάνου BP : ἀπάνου LB ἀπάνω ACP 42 ἀπὸ ἀπάνου L ἀπὸ ἀπάνω A ἀπὸ πάνου B ἀποπάνω CP 44 εἶχαν A ἔχουν BCP 49 ἠμπορέσει AC -ση BP (-η) P 52 ἀφήση A -ίνη BCP 57 τῆς ἀράχνης ACP τοῦ ἀραχνίου B (τοῖς ἀραχνίσις La. 40, 2) 59 γροι- BCP γρη- A 60 τῆς ἀράχνης ACP τοῦ ἀραχνίου B 61 γροι- BP γρη- AC 63 τῆς ἀράχνης ACP τοῦ ἀραχνίου B 64 ἀπὸ αὐτόν A ἀπ’ αὐτόν BCP

ἐκεῖνος σιωπᾷ, διὰ τὸ δὲν ἤξεύρει νὰ μιλήῃ, ἢ διὰ τὸ εἶναι μωρὸς, [65] ἀπεκρίθη· οὐδὲ ἓνας μωρὸς ἠμπορεῖ νὰ σιωπᾷ. Ἐρωτηθεὶς ἄλλην μίαν φοράν ὁ σόλων (ὄντας πτωχὸς) ἀπὸ ἓναν πλουσιώτατον ἄνθρωπον, ἃν ἔχη θησαυρὸν, ἀπεκρίθη· ἐσὺ καὶ ἐγὼ ἔχομεν θησαυρὸν, ἀλλὰ ἀνάμεσα εἰς τὸν ἐδικόνσου καὶ εἰς τὸν ἐδικόνμου εἶναι μεγάλη διαφορά, διὰ τὸ ὁ ἐδικόςμου δὲν ἠμπορεῖ νὰ χαθῆ, καὶ διαμοιράζωντάςτον καὶ εἰς ἄλλους δὲν ὀλιγοστεύει· ἀμὴ ὁ [70] ἐδικόςσου κάθε ἡμέραν εἶναι εἰς κίνδυνον νὰ χαθῆ· καὶ δίδοντας ἓνα ὀλίγον μέρος, ὀλιγοστεύει. Ἐρωτηθεὶς, πῶς πρέπει νὰ εἶναι ἐκεῖνος ὅπου κυβερνάει ἓνα πλῆθος ἀνθρώπων, ἀπεκρίθη· πρῶτον πρέπει νὰ κυβερνᾷ τοῦ λόγουτου, καὶ ὕστερα ἄλλους· ἀλλέως θέλει κάμει καθὼς ἐκεῖνος ὅπου θέλει νὰ ἰσάσῃ τὸν ἴσκιον προτοῦ νὰ ἰσάσῃ τὴν βέργαν ὅπου κάμνει τὸν ἴσκιον. Καὶ [75] ἐρωτηθεὶς τί πρᾶγμα εἶναι κοφτερότερον, ἀπεκρίθη· ἡ γλῶσσα τοῦ κακοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ἐρωτηθεὶς, τί ἔχει ἐκεῖνος ὅπου εἶναι ἐλεύθερος, ἀπεκρίθη· ἀποκτάει τὴν φιλίαν, καὶ δὲν ἔχει τὸ πάθος τῆς φιλαργυρίας, διὰ τὸ δίδει μετὰ χαρᾶς. Ἐρωτηθεὶς, πῶς ἠμπορεῖ μία χώρα νὰ κυβερνᾶται καλά; ἀπεκρίθη· ἀνίσως καὶ ἐκεῖνοι ὅπου τὴν κυβερνοῦν ζοῦν καθὼς λέγουσιν οἱ νόμοι. Ὁ [80] σόλων ἕως καὶ εἰς τὸ γῆράστου πάντοτε ἐσπούδαζε, καὶ πάντοτε ἐβίαζε τοῦ λόγουτου κάθε ἡμέραν νὰ μαθαίνῃ τίποτε, εἰς τόσον ὅπου καὶ ὄντας τελευταῖον εἰς τὸ κρεββάτι διὰ νὰ ἀποθάνῃ, καὶ ἔχοντας ὀγδοήντα χρόνους, κάποιον φίλοιτον στέκοντες ὀλόγουράτου εἰς τὸ κρεββάτι, καὶ μιλῶντες διὰ πράγματα ἠθικὰ, ἐσήκωσε τὸ κεφάλιτον διὰ νὰ τὰ μάθῃ. Καὶ ἐρωτηθεὶς, διὰ τὸ [85] ἐσήκωσε τὸ κεφάλιτον; εἶπε· διὰ νὰ μάθω ἐκεῖνο ὅπου ἐσεῖς εἶπετε, πρὸτοῦ νὰ ἀποθάνω· καὶ κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἀπέθανεν εἰς τὸ νησί τῆς κύπρου· εἰς τοὺς , γσκστ'.

Βίος τοῦ χίλωνος

Ὁ χίλων ὁ φιλόσοφος ἦτον ἀπὸ τὴν λακεδαιμονίαν, ὅπου λέγεται τώρα μιζυθρᾶς, ἓνας ἀπὸ τοὺς ἑπτὰ σοφοὺς τῆς ἐλλάδος, καὶ ἔζησεν εἰς ταῖς ἀθήναις, ὁ ὅποιος ἀποσταλθεὶς εἰς τὴν κόρινθον διὰ νὰ κάμῃ ὁμόνοιαν ἀνάμεσα εἰς ταῖς δύο χώραις, εἰς τὴν κόρινθον δηλονότι καὶ εἰς ταῖς ἀθήναις, καὶ εὐρίσκοντας τοὺς ἄρχοντας τῆς κορίνθου ὅπου ἐστέκονταν εἰς τὸ παλάτι [5] καὶ ἔπαιζαν, ἐμίσευσεν χωρὶς νὰ τοὺς μιλήσῃ κανέναν λόγον διὰ τὴν ὁμόνοιαν, καὶ ἐπῆγε καὶ εἶπεν εἰς τοὺς ἀθηναίους· δὲν πρέπει νὰ κάμετε ὁμόνοιαν μὲ κείνους ὅπου παίζουσιν. Καὶ ἐρωτηθεὶς, τί κάμνει ὁ θεός; ἀπεκρίθη· ταπεινώνει τὰ ὑψηλὰ πράγματα, καὶ ὑψώνει τὰ ταπεινά. Ἐρωτηθεὶς ἀκόμη, τί διαφορά εἶναι ἀνάμεσα εἰς τοὺς σοφοὺς ἀνθρώπους, καὶ εἰς τοὺς πεπαιδευμένους [10] καὶ ἀπαιδεύτους; ἀπεκρίθη· μοναχὴ ἢ ἐλπίδα. Ἐρωτηθεὶς, τί πρᾶγμα εἶναι δύσκολον; ἀπεκρίθη· νὰ σιωπᾷ τινὰς ἐκεῖνο ὅπου πρέπει νὰ σιωπᾷ, νὰ οικονομᾷ τὸν καιρὸν, καὶ νὰ ὑπομένῃ ταῖς ὕβριτες. Ἐρωτηθεὶς ἀκόμη τί πρᾶγμα εἶναι ἡ τύχη; ἀπεκρίθη· ἡ τύχη εἶναι ἓνας ἰατρὸς ἄγνωστος, διὰ τὸ γυρεῦει πολλοὺς ἀνθρώπους. Ἐλεγεν ὁ χίλων, πῶς ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ κρατῆ τὴν [15] γλῶσσάντου, καὶ ξεχωριστὰ εἰς τὸ συμπόσιον· δὲν πρέπει νὰ λέγῃ κακὸν διὰ τὸν πλησίοντον· δὲν πρέπει νὰ φοβερὶζῃ, διὰ τὸ εἶναι πρᾶγμα γυναικίτικον. Ἐλεγεν ἀκόμη πῶς πλέον γληγορότερον πρέπει νὰ παγένη τινὰς εἰς ταῖς δυστυχίαις, παρὰ εἰς ταῖς εὐτυχίαις τῶν φίλωντον· καὶ πῶς ὁ ἄνθρωπος δὲν πρέπει νὰ κάμνῃ συγγένειαν μὲ τοὺς πολλὰ μεγάλους· μήτε νὰ λέγῃ κακὸν [20] διὰ τοὺς ἀποθαμένους· καὶ πῶς πρέπει νὰ τιμᾷ τοὺς γέροντας· καὶ πῶς εἶναι

68 ἐδικόνσου καὶ τὸν ἐδικόνμου A εἰς τὸν ἐδικόνσου καὶ εἰς τὸν ἐδικόνμου B εἰς τὸν (τὸ P) ἐδικόνμου καὶ εἰς τὸν (τὸ P) ἐδικόνσου CP 74 ὡσάν ἐκεῖνον A καθὼς ἐκεῖνος BCP 82 νὰ μαθαίνῃ τίποτε κάθε ἡμέραν A κάθε ἡμέραν (καθ' ἡμέραν P) νὰ μαθαίνῃ τίποτε (-εσ C) BCP 87 εἰς ἐκείνην A κατ' ἐκείνην BCP ἐκείνην L 88 , γσκστ' χρόνους AL 3226 BCP // uita Chilonis 2 μιζι- AL, μιζη- P, μιζυ- B, L cruce app. in marg. habet καὶ Μιστρᾶς μιστρᾶς C 10 πεπαιδευμένους A 18 -ώτερον ACP -α B 21 γέροντας A -εσ B om. CP

καλλίτερη ἢ ζημία, παρὰ τὸ κακὸν κέρδος· διὰτὶ ἐκείνη μίαν φορὰν σοῦ δίδει θλίψιν, καὶ τοῦτο πάντοτε. Δὲν πρέπει νὰ γελᾷ τινὰς τοὺς δυστυχημένους. Ὁ αὐθέντης καλλίτερον εἶναι νὰ εἶναι τιμῆς ἄξιος, παρὰ φόβου· καὶ μὲ ὅλον τοῦτο πρέπει νὰ εἶναι πρᾶος. Ἡ γλῶσσα δὲν πρέπει νὰ τρέχη μπροστὰ ἀπὸ [25] τὸν νοῦν· εἰς τὸν θυμὸν πρέπει ὁ ἄνθρωπος πάντοτε νὰ ἀντιστέκεται, δηλονότι νὰ τὸν κρατῇ. Δὲν πρέπει νὰ ἐπιθυμᾷ τινὰς τὰ ἀδύνατα πράγματα. Εἰς τὸ περιπάτημα δὲν πρέπει νὰ παγένη τινὰς πολλὰ γλήγορα. Δὲν στέκει καλὰ εἰς ἕναν ὁποῦ μιλεῖ νὰ κτυπᾷ τὰ χερίάτου. Πρέπει κάθε ἕνας νὰ ὑποτάζεται εἰς τοὺς νόμους· πρέπει νὰ ἀγαπᾷ τὴν ἡσυχίαν. Ὁ ἄνθρωπος πρέπει συχνὰ νὰ [30] συλλογίζεται ἐκεῖνο ὁποῦ μέλλει νὰ εἰπῇ. Κάθε λύπη ἤμπορεῖ νὰ νικᾶται μὲ τὸν καλὸν λογισμὸν, ἢ μὲ τὴν συμβουλήν τοῦ καλοῦ φίλου. Κάθε ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἀγαπᾷ, καὶ πρέπει νὰ ἔχη μῖσος· τὸ ἕνα γρηκᾶται διὰ τὰ καλὰ, καὶ τὸ ἄλλο, διὰ τὰ κακά. Ἀγάπα τοὺς φίλουςσου μὲ πολλὴν ἀγάπην, καὶ βίαζε τοῦ λόγουσου νὰ μὴν γίνεσαι ἐχθρότους. Ὁ χίλων ἦτον ἄνθρωπος ὁποῦ ἐμίλει [35] ὀλίγα λόγια· καὶ ἔζησεν εἰς τὸν καιρὸν τοῦ ἐζεκίου τοῦ βασιλέως τῶν ἰουδαίων· ἔτη ἀπὸ κτίσεως κόσμου 3226 καὶ εἰς τὴν τετάρτην ἡλικίαν· ἦτον σύγχρονος μὲ τὸν θαλῆν τὸν φιλόσοφον.

Βίος τοῦ πιττακοῦ

Ὁ πιττακὸς ὁ φιλόσοφος ἦτον ἀπὸ τὴν μιτυλήνην· ἕνας ἀπὸ τοὺς ἑπτὰ σοφοὺς τῆς ἐλλάδος· ἀξιότατος εἰς τὰ πολεμικὰ πράγματα· καὶ ὄντας πόλεμος ἀνάμεσα εἰς τοὺς μιτυληναίους καὶ τοὺς ἀθηναίους, ἐτοῦτος ἦτον καπιτάνος ἀπάνου εἰς τὰ ἄρματα τῶν μιτυληναίων, καὶ εἰς κάθε πόλεμον ὁποῦ ἐπιάνετον, ἐμεταχειρίζετον τὰ ἄρματα, μὲ τὸν φρύνωνα τὸν καπιτάνον τῶν ἀθηναίων, [5] καὶ ἔχοντας μίαν φορὰν ἕνα δίχτυ ἀπὸ κάτω εἰς τὸ σκουτάρиту κρυμμένον, μὲ εὐμορφον τρόπον τὸ ἐρρίξεν ἀπάνου εἰς τὸν φρύνωνα, καὶ τὸν ἐπίασε μετ' ἐκεῖνο, καὶ τὸν ἐφόνευσε. καὶ μὲ τοῦτον τὸν τρόπον ἐλευθέρωσε τοὺς μιτυληναίους ἀπὸ τὴν δύναμιν τῶν ἀθηναίων, ἀποθαίνοντας ὁ καπιτάνουςτους. Τότε οἱ μιτυληναῖοι ἔδωκαν τοῦ πιττακοῦ τὴν αὐθεντίαν τοῦ τόπουτους διὰ [10] τὴν ἀνδραγαθίαν ἐκείνην ὁποῦ ἔκαμε καὶ ἀντιστάθη ἐναντίον τῆς δυνάμεως τῶν ἀθηναίων, καὶ ἐνίκησε τὸν καπιτάνοντους· καὶ ἀκόμη διὰτὶ ἔζη πάντοτε μὲ καλὰ ἦθη καὶ δίκαια. Ὁ ὁποῖος πέρνωντας τὴν αὐθεντίαν, τὴν ἐκυβέρνησε πολλὰ καλὰ δέκα χρόνους· καὶ περνῶντας οἱ δέκα χρόνοι, ὄντας ἡ χώρα καλὰ κυβερνημένη, ἐπαράτησε τὴν αὐθεντίαν εἰς τὰ χέρια τῶν πολιτῶν, καὶ τὸν [15] πολὺν πλοῦτον ὁποῦ εἶχε, τοὺς τὸν ἐχάρισε. Ἀκόμη λέγεται πῶς εἰς τὸν καιρὸν ὁποῦ ἦτον ὁ πιττακὸς εἰς τὴν αὐθεντίαν, ἕνας τεχνίτης δουλεύοντας μὲ τὸ τζεκούρι, ἐφόνευσε τὸν υἱὸν τοῦ πιττακοῦ, καὶ πιασθεὶς ἀπὸ τοὺς πολίτας, ἐφέρθη ἔμπροσθέντου, διὰ νὰ τοῦ δώσῃ ἐκείνην τὴν παιδείυσιν ὁποῦ ἠθελε τοῦ φανῆ, καὶ ἠθελε τοῦ ἀρέσῃ· καὶ αὐτὸς μὲ πολλὴν ὑπομονὴν τὸν [20] ἐσυμπάθησε, καταπείθοντας τοὺς πολίτας μὲ λογαριασμοὺς πῶς τὸ συμπάθειον εἶναι πλέον εὐγενικώτερον πρᾶγμα, παρὰ ἡ ἐκδίκησις. Καὶ ὄντας ὁ πιττακὸς εἰς τὴν αὐθεντίαν, καὶ βλέπωντας εἰς τὸ νησὶ τῆς μιτυλήνης νὰ εἶναι πολλὴ εὐθηνία ἀπὸ κρασὶ (διὰτὶ ἐλογίαζε πῶς ἔχουν πολλοὶ νὰ φθαρθοῦν ἀπὸ τὸ κρασὶ) ἔκαμεν ἕναν νόμον, πῶς ὁποῖος ἄνθρωπος ἠθελε κάμη κανένα [25] σφάλμα ἀπὸ μέθην, νὰ δέχεται διπλὴν παιδείυσιν. Καὶ ἔλεγε πῶς τὸ κρασὶ νὰ εἶναι καὶ καλὸν καὶ κακόν, ὅσον εἰς τὰ κακά καμώματα ὁποῦ ἤμποροῦν νὰ ἀκολουθήσουν ἀπ' αὐτό. Ἐλεγεν ἀκόμη ὁ πιττακὸς, ἐκείναις αἱ νίκαις νὰ εἶναι πλέον λαμπρότεραις, καὶ πλέον μεγαλοπρεπεῖς, ὁποῦ γίνονται χωρὶς αἷμα. Ἐλεγεν ἀκόμη πῶς τὴν τύχην δὲν πρέπει μήτε νὰ τὴν κατηγορᾷ τινὰς, μήτε [30]

22 καλλίτερη ABP καλλίτερον C μεγαλύτερη L 28 ὄγλ- AP γλ- BC 29 ὁποῦ νὰ μιλεῖ A ὁποῦ μιλεῖ BC om. P 35 ὀμίλει A ὀ- P ἐμίλει BC 37 τρεῖς χιλιάδες διακόσια εἰκοσιτέξῃ A 3226 BCP // uita Pittaci 14 κυβερνημένη καλὰ A καλὰ κυβερνημένη BCP

νά τὴν φοβᾶται. Ἐλεγεν ἀκόμη πῶς οὐδὲ ἓνας πρέπει νὰ λέγη ἐκεῖνο ὅπου ἔχει νὰ κάμη, πρὸ τοῦ νὰ τὸ κάμη· ἐπειδὴ καὶ ὕστερα μὴν κάμνωντάς το, δὲν ἤθελε γελασθῆ. Ἐλεγεν ἀκόμη πῶς ὁ ἄνθρωπος ὁ ἐξαίρετος γνωρίζει τοῦ λόγου τοῦ, καὶ ὅταν εἶναι εἰς ἐξουσίαν. Ἐρωτηθεῖς, ποῖον εἶναι τὸ καλλίτερον πρᾶγμα ὅπου ἠμπορεῖ νὰ εἶναι; ἀπεκρίθη· νὰ κάμη τινὰς τὸ καλὸν ὅπου εἶναι παρόν. [35] Καὶ ποῖον εἶναι τὸ πλέον πιστὸν πρᾶγμα, παρὰ ἄλλο κανένα, ἀπεκρίθη· ἡ γῆ. Ἐρωτηθεῖς, ποῖον εἶναι τὸ πλέον ἄπιστον; ἀπεκρίθη· ἡ θάλασσα. Καὶ ἐρωτηθεῖς, τί πρᾶγμα εἶναι τὸ πλέον κρυφόν; ἀπεκρίθη· ἐκεῖνο ὅπου μέλλει νὰ ἔλθῃ. Ἐλεγεν ἀκόμη, τὸ ἔργον τῶν φρονίμων ἀνθρώπων εἶναι νὰ προβλέπουν ταῖς δυστυχίαις προτίτερα, παρὰ ὅποταν ἔλθουν· καὶ ὅποταν ἔλθουν νὰ [40] ταῖς ὑπομένουν με καλὸν λογισμόν. Δὲν πρέπει νὰ κατηγορᾷ τινὰς τὴν δυστυχίαν καὶ τὴν ταλαιπωρίαν ἀλλουνοῦ τινός. Διὰ τὸν φίλον τοῦ νὰ μὴν λέγη κακὸν, ἀλλὰ μηδὲ διὰ τὸν ἐχθρόν του. Ἄς ἦσαι εὐσεβὴς, ἄς ἦσαι ἐλεύθερος, ἀγάπα τὴν καθαρότητα καὶ τὴν ἀλήθειαν. Ἐζησεν ὁ πιττακὸς 70 χρόνους καὶ περισσότερον· εἰς τὸν καιρὸν τοῦ ἰωακείμ τοῦ βασιλέως τῆς ἰουδαίας· ἔτη [45] ἀπὸ κτίσεως κόσμου ,γμθ'.

Βίος τοῦ ζωροάστρου

Ὁ ζωροάστρης ὁ φιλόσοφος ἦτον καθὼς γράφει ὁ ἰσίδωρος εἰς ταῖς ἐτυμολογίαις, βασιλεὺς τῶν βακτριανῶν, τὸν ὁποῖον τὸν ἐφόνευσεν ὁ νίνος ὁ βασιλεὺς τῶν ἀσσυρίων εἰς τὸν πόλεμον. Ἐτοῦτος ἦτον ὁ πρῶτος ὅπου εἰς τὴν γέννησίν του ἐγέλασεν. Ἐτοῦτος ἦτον ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, ὅπου ἤξευρε τὴν μαγικὴν τέχνην· τὴν ὁποίαν τέχνην ὁ δημόκριτος ὁ φιλόσοφος τὴν [5] ἀνεπλήρωσε, καὶ τὴν ἔδειξεν εἰς πολλοὺς μαθητάδες του. Ἐτοῦτος ἦτον εἰς τὸν καιρὸν τοῦ θάρρα τοῦ πατρὸς τοῦ ἀβραάμ, εἰς τὴν δευτέραν ἡλικίαν τοῦ κόσμου· ἔτη ἀπὸ κτίσεως κόσμου α μή'.

Βίος τοῦ ἀναξιμάνδρου

Ὁ ἀναξιμάνδρος ὁ φιλόσοφος ἦτον μιλήσιος, ἦγον ἀπὸ τὴν μίλητον· καὶ ἦτον μαθητὴς τοῦ θαλῆ τοῦ φιλοσόφου. Ἐτοῦτος ἦτον μέγας ἀστρονόμος, καὶ ἔγραψεν εἰς τὴν ἀστρονομίαν μεγάλα πρᾶγματα· καὶ εἶπε πῶς νὰ εἶναι ἀναρίθμητοι καὶ ἄπειροι κόσμοι· καὶ ἔγραψε τὴν περίμετρον, δηλονότι ὅλον τὸν γύρον τοῦ κόσμου· καὶ ἔβαλεν εἰς τάξιν τὴν σφαῖραν. Ἐζησεν εἰς τὸν καιρὸν τοῦ [5] κύρου τοῦ βασιλέως τῆς περσίας, ἢ εἰς τὸν καιρὸν τοῦ πολυκράτους τοῦ βασιλέως τῆς σάμου, εἰς τοὺς ,γυβ'.

Βίος τοῦ βίαντος

Ὁ βίας ὁ φιλόσοφος ἦτον πριηνεὺς, ἦγον ἀπὸ μίαν χώραν τῆς ἀσίας ὅπου ὠνομάζετον πριήνη· ἓνας ἀπὸ τοὺς ἐπτὰ σοφοὺς τῆς ἐλλάδος· καὶ ἦτον αὐθέντης τῶν πριηνέων· καὶ ἔχοντας πόλεμον με τοὺς μεσσηνίους, καὶ νικῶντάς τους, ἤφεραν ἔμπροσθέν του μίαν μεγάλην ποσότητα γυναικῶν παρθένων, ταῖς ὁποῖαις ἐκεῖνος ἐπρόσταξε νὰ ταῖς ἐλευθερώσουν, καὶ νὰ ταῖς φυλάγουν νὰ μὴν [5] ἤθελε ταῖς πειράξῃ τινὰς, ὡσὰν ἰδιαίστου θυγατέρες· καὶ ἐνδένωντάς ταις, καὶ δίδωντάς ταις χαρίσματα, ταῖς ἔπεμψεν ὀπίσω τῶν πατέρων τους εἰς τὴν μεσσήναν. Τότε βλέποντες οἱ μεσσηνέζοι τὴν καλοσύνην του, ἔκαμαν μετ' αὐτὸν

31 ὅπου πρέπει A ὅπου ἔχει BPC (C ἔχη) 40 καὶ ὅποταν ἔλθουν BCP om. A 44 ο' A 70 BCP 46 ,γμθ' A 3349 BCP // uita Zoroastris 8 αμη' A 1948 BCP // uita Anaximandri 7 ,γυβ' χρόνους A 3402 BCP // uita Biantis 6 ἰδιαίστου AC (quod maxime ad Laertii 58, 6 θρέψαι τε ὡς θυγατέρας [sc. Biantis] pertinet) ἰδιαίς θυγατέρες του P ἰδιαίστους B 8 βλέποντες ACP βλέποντας B

μεγάλην φιλίαν καὶ ὁμόνοιαν· καὶ ἔστειλαν ἀποκρισαρίους ἀπὸ τὸ κοινὸν μὲ
χαρίσματα ἄξια εἰς τοῦτον τὸν βίαντα. Διηγᾶται ἀκόμη ὁ λαέρτιος, πῶς [10]
εὕρισκομένη ἡ χώρα ἢ πριήνη ἢ πατρίδατου περικυκλωμένη ἀπὸ τὸν ἀλυάτην,
καὶ πῶς ἤλιπε νὰ τὴν κυριεύσῃ ἀπὸ πείναν, ὁ βίας ἔστειλεν ἔξω ἀπὸ τὴν
χώραν δύο μουλάρια παχύτατα διὰ νὰ δείξῃ πῶς ἡ χώρα ἦτον γεμάτη ἀπὸ
φαγητὰ· καὶ ὅταν εἶδεν ὁ ἀλυάτης ἐτοῦτα τὰ μουλάρια ἔτζη παχύτατα, ἐλογίασε
πῶς ἦτον μέσα εἰς τὴν χώραν πλουσιοπάροχα τὰ φαγητὰ καὶ ποτά. καὶ διὰ [15]
τοῦτο παρευθὺς ἐσηκώθη ἀπὸ τὸν κάμπον, καὶ ἔστειλε νὰ εἰποῦν τοῦ βίαντος
διὰ νὰ ὑπάγῃ εἰς ἐκεῖνον νὰ κάμουν ἀγάπην. Ὁ βίας δὲν ἠθέλησεν εἰς κανέναν
τρόπον νὰ παγένη, ἀλλὰ εἶπε νὰ του στείλῃ ἕναν ἀποκρισάριον μέσα εἰς τὸ
κάστρον· τὸ ὁποῖον ὁ ἀλυάτης ἔτζη τὸ ἔκαμεν. καὶ παγένωντας ὁ ἀποκρισάριος
μέσα εἰς τὸ κάστρον, ὁ βίας ἐπρόσταξε νὰ κάμουν σωρούς ἀπὸ ἄμμον [20]
ὑψηλοτάτους, καὶ ἀπὸ πάνου νὰ ρίξουν σιτάρι νὰ τοὺς σκεπάσουν· θέλωντας νὰ
δείξῃ πῶς ἐκεῖνοι οἱ σωροὶ νὰ φαίνωνται ὅλοι σιτάρι, δίδωντας νὰ γρηκῆσουν
ἐκεῖνοι οἱ ἀποκρισάριοι, πῶς ἀπὸ σιτάρι δὲν ἔχει καμίαν χρεῖαν. Καὶ μετὰ
τοῦτο γυρίζοντες οἱ ἀποκρισάριοι εἰς τὸ στράτευμα, παρευθὺς ἐφανέρωσαν τὴν
ποσότητα τοῦ σιταρίου ὅπου ἐκεῖνοι εἶδαν μέσα εἰς τὸ κάστρον· καὶ [25]
ἐκεῖνοι ὅπου ἦσαν εἰς τὸ στράτευμα βλέποντες νὰ ἔχασαν ὄληντους τὴν ἐλπίδα,
παρευθὺς ἐσηκώθησαν καὶ ἐμίσευσαν· καὶ ἔτζη ἐλευθερώθη ἡ χώρα μὲ τὴν
σοφίαν τοῦ βίαντος. Ἀναφέρνει ἀκόμη ὁ οὐαλέριος πῶς εἰς τὸν καιρὸν ὅπου
ἐπάρθη ἡ χώρα τῶν πριηνέων ἀπὸ τοὺς ἐχθρούςτους, καὶ κάθε ἕνας ἀπὸ τοὺς
ἀνθρώπους τῆς χώρας φεύγωντας τὸ γληγορώτερον μὲ τὸ πρᾶγμάτου, τὸ [30]
περισσότερον καὶ τὸ καλλίτερον ὅπου ἐδύνητον, μοναχὸς ὁ βίας ἐστάθη ὀπίσω,
καὶ ὕστερα ἀπὸ ὅλους ἐμίσευσε χωρὶς νὰ πάρῃ κανένα πρᾶγμα μὲ τοῦ λόγουτου·
καὶ ἐρωτηθεὶς ποῦ παγένη χωρὶς τὸ πρᾶγμάτου; ἀπεκρίθη· ἐγὼ βαστῶ
ἀπάνουμου ὄλον μου τὸν θησαυρὸν, λέγωντάστο τοῦτο διὰ τὴν ἐπιστήμην ὅπου
εἶχεν. Εἶπεν ὁ βίας εἰς ταῖς εὐμορφαίςτου γνώμαις, πῶς πρέπει νὰ κάμνη [35]
τινάς τὰ ἀρεστὰ εἰς ὅλους τοὺς συμπολίταςτου, διὰτὶ εἶναι πρᾶγμα πολλὰ
χαριτωμένον· καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου· πάντοτε νὰ ἐμποδίζῃ τὴν ἔπαρσιν καὶ τὴν
ὑπερηφάνειαν. Ἐλεγεν ἐκεῖνος νὰ εἶναι δυστυχισμένος, ὅπου δὲν ἠμπορεῖ νὰ
ὑπομένη τὴν δυστυχίαν. Δὲν πρέπει νὰ ἐπιθυμοῦν οἱ ἄνθρωποι τὰ ἀδύνατα
πράγματα. Δὲν πρέπει νὰ ἐξαναθυμᾶται τινὰς τὸ κακὸν τοῦ ἀλλουνοῦ. [40]
Πρᾶγμα βαρὺ εἶναι νὰ γίνεται τινὰς κριτῆς ἀνάμεσα εἰς δύο ἡγαπημένους
φίλους, παρὰ εἰς δύο ἐχθρούς· διὰτὶ ὅποταν γένη κριτῆς τῶν δύο φίλων, ὁ ἕνας
ἀπὸ κείνους γίνεται ἐχθρὸς· ἀμὴ ἀπὸ τοὺς δύο ἐχθρούς ὁ ἕνας γίνεται φίλος.
Ἐλεγε, πῶς πρέπει νὰ μετροῦμεν τὸν χρόνον ὡσὰν νὰ ἠθέλαμεν ἔχη νὰ ζοῦμεν
καὶ πολὺ καὶ ὀλίγον. Εἰς ἐκεῖνο ὅπου ὑπόσχεσαι στοχάζου καλὰ, νὰ μὴν [45]
μιλῆς πολλὰ, μῆτε νὰ ἦσαι γλήγορος νὰ μιλῆς. Ἄς ἦσαι προθυμότερος νὰ
ἀκούῃς ἄλλον, καὶ ἀργότερος νὰ ἀποκρένεσαι. Μὴν ἐπαινᾶς τινὰν διὰ τὸν
πλοῦτον ὅπου ἔχει. Κάθε καλὸν ὅπου κάμνεις, ἀνάφερνέτο εἰς τὸν θεόν. Ἡ
σοφία εἶναι τὸ πλεον εὐμορφότερον κτῆμα, καὶ πλεον βεβαιότερον ὅπου
ἠμπορεῖ τινὰς νὰ ἔχη. Δὲν πρέπει νὰ πιάνῃ τινὰς γλήγορα φιλίαν. Κάμνε [50]
φιλίαν μὲ ἀνθρώπους, ὅπου δὲν θέλεις μετανοήσῃ ἂν τοὺς κάμης φίλους. Τὴν
ζωὴν τοῦ φίλουσου, λογιάζέτην νὰ εἶναι ἐδικήσου τιμὴ. Ἐλεγεν ἀκόμη δύο
πράγματα νὰ εἶναι πολλὰ ἐναντία εἰς τὴν συμβουλήν τοῦ ἀνθρώπου, τὸ νὰ
ἀποφασίζῃ γλήγορα, καὶ ὁ θυμὸς. Ἡ εὐεργεσία ὅπου κάμνεις, τόσον εἶναι
χαριεστέρα, ὅσον τὴν κάμνεις γληγορώτερα. Καὶ ἐρωτηθεὶς ὁ βίας, ποῖος [55]

13 γεμάτη A πλουσιοπάροχος B γεμάτη ἀπὸ φαγητὰ πλουσιοπαρόχος (-όχων P) CP 15 post καὶ¹ praebet τὰ B om. cett. 22 φαίνονται AC φαίνονται BP 23 post ἀπὸ praebet τὸ B om. cett. 27 ἐσηκώθησαν LCP ἐσηκώθησαν AB 28 τὸν BPL om. AC 34 μου² BC om. AP 41 κριτῆς τινὰς A (τινὰς supra lin., ortus transpositionis) L τινὰς κριτῆς BCP 50 τινὰς νὰ πιάνῃ A νὰ πιάνῃ τινὰς BCP

εἶναι ὁ πλέον δυστυχισμένος ἄνθρωπος ὅπου νὰ εἶναι, ἀπεκρίθη· ἐκεῖνος ὅπου δὲν ἔχει δύναμιν εἰς ταῖς δυστυχίαις. Εὕρισκόμενος μίαν φορὰν ὁ βίας ἀπάνου εἰς ἓνα καράβι εἰς μίαν μεγάλην φορτοῦναν μὲ ναύταις ὅπου ἦσαν κακοὶ ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι ἐπαρακαλοῦσαν τοὺς θεοὺς νὰ τοὺς ἐλευθερώσουν. Ὁ βίας εἶπε πρὸς αὐτούς· σιωπᾶτε, διὰ νὰ μὴν γρηκήσουν οἱ θεοὶ πῶς ἦσταν ἐδῶ [60] εἰς τὴν θάλασσαν. Ἐρωτηθεὶς, τί πρᾶγμα εἶναι πλέον ἡγαπημένον; ἀπεκρίθη· νὰ ὑπομένη τινὰς τὴν μεταβολὴν τῆς τύχης. Ἐξησεν ὁ βίας εἰς τὸν καιρὸν τοῦ σεδεκίου τοῦ βασιλέως· ἔτη ἀπὸ κτίσεως κόσμου ,γτζα´.

Βίος τοῦ κλεοβούλου

Ὁ κλεόβουλος ὁ φιλόσοφος, ἓνας ἀπὸ τοὺς ἑπτὰ σοφοὺς τῆς ἐλλάδος, ἦτον ἀπὸ τὴν καρίαν, ἀπὸ μίαν χώραν τῆς ἀνατολῆς· καὶ ἐκατάγετον ἀπὸ τὸν ἡρακλῆν· καὶ ἦτον ἀνδρειότατος εἰς τὸ κορμὶ καὶ εὐμορφος· καὶ ἐπῆγεν εἰς τὴν αἴγυπτον διὰ νὰ μάθῃ φιλοσοφίαν. Ἐτοῦτος ἔκαμεν ἓνα τέτοιον ὑψηλὸν ἐρώτημα, καθὼς διηγᾶται ὁ λαέρτιος· ποῖος εἶναι ἐκεῖνος ὅπου εἶναι πατέρας δώδεκα υἱῶν, [5] καὶ κάθε ἓνας ἀπὸ τούτους τοὺς δώδεκα ἔχει ἄλλους τριάντα ὁμοίους, ὅπου εἶναι οἱ μισοὶ ἄσπροι, καὶ οἱ μισοὶ μαῦροι, καὶ εἶναι ὅλοι φθαρτοὶ, καὶ φθειρόνται, καὶ πλέον δὲν ἔρχονται. Καὶ ἔλεγεν ὁ αὐτὸς, ἐτοῦτοι οἱ πατέρες νὰ εἶναι ὁ χρόνος ὅπου ἔχει δώδεκα μῆνας, καὶ κάθε ἓνας ἀπὸ τούτους ἔχει τριάντα ἡμέραις, εἰς ταῖς ὁποίαις μέρος εἶναι μαῦρον (δηλονότι αἱ νύκτες) [10] καὶ μέρος εἶναι ἄσπρον (δηλονότι αἱ ἡμέραις). Εἶπεν ἐτοῦτος ὁ φιλόσοφος πολλαῖς εὐμορφαῖς γνώμαῖς· ἦγουν ταῖς θυγατέρες ὅπου ἔχεις νὰ ὑπανδρεύσης, φρόντιζε πῶς εἰς τὴν ἡλικίαν νὰ εἶναι παρθέναις· καὶ εἰς τὴν φρονιμάδα καὶ εἰς τὸν νοῦν νὰ εἶναι γυναῖκες. Κάμνε καλὸν τοῦ φίλουσου, εἰς τρόπον ὅπου νὰ γίνεταί περισσότερο φίλος· καὶ σπούδαζε νὰ κάμνης φίλον καὶ τὸν [15] ἐχθρόνσου. Περισσότερον πρέπει νὰ φοβᾶσαι τὸν φθόνον τῶν φίλων, παρὰ τῶν ἐχθρῶν· διὰ τὸ φθόνος τῶν φίλων εἶναι πλέον κρυφὸς καὶ σκεπασμένος· ἀμὴ ὁ φθόνος τῶν ἐχθρῶν εἶναι φανερός καὶ γνώριμος· καὶ ὅσον ὁ ἄνθρωπος ὀλίγον φοβᾶται, τόσον εὐκολώτερα ἀπατᾶται. Περισσότερον πρέπει νὰ σπουδάζη ὁ ἄνθρωπος νὰ ἀκούη, παρὰ νὰ μιλή· καὶ νὰ ἔχη τὴν γλῶσσάντου [20] προθυμοτέραν νὰ ἐπαινᾷ, παρὰ νὰ κατηγορᾷ. Ἴδιον ἔργον τῆς ἀρετῆς εἶναι νὰ μακρένη ἀπὸ κάθε κακόν, καὶ νὰ φεύγη τὴν ἀδικίαν. Εἰς τὴν πολιτείαν πρέπει νὰ συμβουλεύη κάθε ἓνας καλὰ, νὰ κρατῆ τὸ θέλημάτου, νὰ μὴν κάμνη τίποτε μὲ δυναστείαν, νὰ διδάσκη καλὰ τὰ παιδίατου, νὰ διώχνη ταῖς ἐχθραῖς. Ὅταν εὐγένης ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτισου, συλλογίζου ἐκεῖνο ὅπου ἔχεις νὰ κάμνης· καὶ [25] ὅταν γυρίζης συλλογίζου ἐκεῖνο ὅπου ἔκαμες. Δὲν πρέπει νὰ ἔχης πολλὴν συνομιλίαν εἰς τὸ σπίτι μὲ τὴν γυναῖκάσου. Ἀνίσως καὶ ὁ δοῦλόσου σε κακολογᾷ διὰ μέθην, νὰ μὴν τὸν δέρνης, ἀλλὰ νὰ εὐρίσκης τὸν τρόπον ὅπου νὰ μὴν μεθᾷς. Ὅταν θέλῃς νὰ πάρῃς γυναῖκα, ἔπαρε ἐκείνην ὅπου σοῦ ὁμοιάζει. Ὅταν εὐρίσκεσαι εἰς εὐτυχίαν, ἄς ἦσαι ταπεινός· καὶ ἔχε [30] ὑπομονὴν εἰς ταῖς μεταβολαῖς τῆς τύχης. Ἐξησεν ὁ κλεόβουλος εἰς τὸν καιρὸν τοῦ σεδεκίου τοῦ βασιλέως τῆς ἰουδαίας, καὶ ἀπέθανεν ἑβδομήντα χρονῶν.

Βίος τοῦ περιάνδρου

Ὁ περιάνδρος ὁ φιλόσοφος ἦτον ἀπὸ τὴν κόρινθον· ἓνας ἀπὸ τοὺς ἑπτὰ σοφοὺς τῆς ἐλλάδος· καὶ ἦτον ἄρχων καὶ ἐξουσιαστής εἰς ὀλιγολογίαν ὅλης τῆς

60 ἦστε AC εἶσθε P ἦσταν BL (litt. v suppl. L) 63 ,γτζα´ A 3361 BCP // uita Cleobuli 9 δώδεκα LBCP ιβ´ A : μῆνας ACP μῆνες B 11 ἄσπρον LBCPA² μαῦρον A // uita Periandri

ἐλλάδος. ὁ ὁποῖος διὰ νὰ ἀρέσῃ κάποιαις παλλακαῖςτου, ἐφόνευσε τὴν ἰδιάντου γυναικα· καὶ ὕστερα ἔκαμε καὶ ἐκατάκαυσαν ταῖς παλλακαῖςτου ζωνταναῖς, γνωρίζοντας τὸ ἀμάρτημάτου. Αἱ γνώμαις ὅπου εἶπεν εἶναι ἐτούταις. Δὲν [5] πρέπει νὰ κάμνῃς κανένα πρᾶγμα κακὸν εἰς τοῦτον τὸν κόσμον διὰ ἄσπρα· μὴδὲ πρέπει νὰ κερδίζῃς μὲ ἄδικον τρόπον. Οἱ τύραννοι ἂν θέλουν νὰ ζοῦν χωρὶς πείραξιν, πρέπει νὰ εἶναι καλλίτερα φυλαγμένοι μὲ τὴν ἀγάπην, παρὰ μὲ τὰ ἄρματα. Εἰς τὴν εὐτυχίαν ἄς ἦσαι μέτριος, καὶ εἰς τὴν δυστυχίαν ἄς ἦσαι φρόνιμος. Εἶπε, καλλίτερον εἶναι νὰ πληθῆνῃ ἡ ἐξουσία καὶ ὄχι ἡ [10] τυραννίδα. Αἱ ἡδοναῖς εἶναι φθαρταῖς, καὶ αἱ τιμαῖς εἶναι ἀθάναταις. Ἄς ἦσαι ὁμοῖος εἰς ὅλους τοὺς φίλουςσου, καὶ εἰς ἐκείνους ὅπου εἶναι δυστυχισμένοι. Στοχάζου νὰ τελειώῃς ἐκεῖνο ὅπου ὑπόσχεσαι. Μὴν συνειθίζῃς νὰ μιλήῃς λόγια ἄσχημα καὶ ἄπρεπα· καὶ ἐκεῖ ὅπου μιλεῖς φυλάγου νὰ μὴ φανερώῃς τὰ μυστικὰ τινός. Δὲν πρέπει νὰ παιδεύῃς μοναχὰ ἐκείνους ὅπου [15] σφάλλουν, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ ἐκείνους ὅπου ἐπιθυμοῦν νὰ κάμουν κακά. Εἶχε τὴν τυραννίδα χρόνους σαράντα, ἂν καλὰ καὶ καθῶς λέγει ὁ ἥρακλείδης, ἦσαν δύο περιάνδρῳ, ὁ ἓνας τύραννος, καὶ ὁ ἄλλος φιλόσοφος· ὅμως καὶ οἱ δύο ἐξάδελφοι. Ἐζήσεν εἰς τὸν καιρὸν τοῦ σεδεκίου τοῦ βασιλέως τῆς ἰουδαίας· καὶ ἀπέθανε χρόνων ὀγδοήντα· εἰς τοὺς , γτζ'.

Βίος τοῦ ἀναχάρσιδος

Ὁ ἀνάχαρσις ὁ φιλόσοφος ἦτον ἀπὸ τὴν σκυθίαν, υἱὸς τοῦ βασιλέως· καὶ ἡ μητέρατου ἦτον ἐλλήνισσα· ἤξευρε τὴν γλῶσσαν τῶν σκυθῶν καὶ τῶν ἐλλήνων. Ἐτούτος μὴν ὄντας ἀνδρεῖος, ἀλλὰ ἔχοντας ἐπιθυμίαν νὰ μάθῃ, ἐπῆγεν εἰς τὰς ἀθήνας, καὶ ἔγινε μαθητῆς τοῦ σόλωνος τοῦ φιλοσόφου· καὶ εὐρίσκονται ἐτουτουνοῦ πολλαῖς εὐμορφαις γνώμαις. Εἶπε, πῶς τὸ κλῆμα βαστάει τρία [5] σπειρία εἰς μίαν ῥάγαν σταφυλίου· καὶ τὸ ἓνα εἶναι τῆς χαρᾶς· τὸ ἄλλο τῆς μέθης, καὶ τὸ ἄλλο τῆς λύπης, καὶ τῆς συγχύσεως τῆς ψυχῆς. Καὶ ἐρωτηθεὶς πόσον εἶναι μακρὰ ἀπὸ τὸν θάνατον ἐκεῖνοι ὅπου πλέουν εἰς τὸ πέλαγος, πρὸτοῦ νὰ ἀποκριθῇ, ἐρώτησε, πόσον ἠμπορεῖ νὰ εἶναι χοντρὸν ἓνα καράβι· καὶ κάμνοντέςτου τὴν ἀπόκρισιν, τέσσαρα δάκτυλα, εἶπεν· ἐκεῖνοι ὅπου πλέουν [10] εἶναι μακρὰ ἀπὸ τὸν θάνατον, τέσσαρα δάκτυλα. Ἐρωτηθεὶς, ποῖα καράβια εἶναι πλέον χωρὶς κίνδυνον; ἀπεκρίθη· ἐκεῖνα ὅπου ἐμπαίνουν μέσα εἰς τὸν λιμένα. Ἐρωτηθεὶς, ποῖοι εἶναι περισσότεροι, οἱ ἀποθαμένοι, ἢ οἱ ζωντανοί; ἀπεκρίθη ἐρωτῶντας, ἀμὴ ἐκείνους ὅπου πλέουν μὲ ποίους πρέπει νὰ τοὺς μετράτε; καὶ ἐκεῖνοι ἀπεκρίθησαν, μὲ τοὺς ζωντανούς· καὶ πάλιν αὐτὸς [15] ἀπεκρίθη· ἕως ὅπου πλέουν πρέπει νὰ μετροῦνται μὲ τοὺς ἀποθαμένους, ὅπου παγένουν εἰς τὴν ἄβυσσον· καὶ ὅταν τελειώσουν τὸ πλεῦσιμον, καὶ εὐγουν εἰς τὴν γῆν, εἶναι ἀποθαμένοι ὅπου ἀναστήθησαν ἀπὸ τὸν θάνατον εἰς τὴν ζωὴν. Εὐρισκόμενος εἰς ταῖς ἀθήνας, τὸν ὕβρισεν ἓνας ἄρχωντας ἀθηναῖος, λέγωντάςτου· σύρε ἐσὺ ὅπου ἦσαι βάρβαρος ἀπὸ τὴν σκυθίαν· καὶ αὐτὸς [20] ἀπεκρίθη· ἡ ἐδική μου πατρίδα ἐντροπιάζει ἐμένα, ἀμὴ ἐσὺ ἐντροπιάζεις τὴν πατρίδα σου. Ἐλεγε πῶς καλλίτερον εἶναι νὰ ἔχῃ τινὰς ἓναν φίλον διαλεκτόν, παρὰ πολλοὺς διαλεκτοὺς καὶ κοινούς. Ἐρωτηθεὶς, τί πρᾶγμα εἶναι ἐκεῖνο ὅπου εἶναι καλὸν καὶ κακὸν, καὶ μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ἀπεκρίθη· ἡ γλῶσσα. Ἐρωτηθεὶς, τί πρᾶγμα εἶναι ἡ αὐλὴ ὅπου πάσχει· ἀπεκρίθη· εἶναι ἓνας [25] τόπος ξεχωρισμένος διὰ νὰ γελάῃ τινὰς τὸν σύντροφόντου. Εὐρισκόμενος ὁ ἀνάχαρσις εἰς τὴν ἐλλάδα, ἔλεγε διὰ τρία πράγματα νὰ ἐθαύμασε. Τὸ πρῶτον

13 συνειθίζεις B -ης A -ης L 17 μ' A σαράντα BCP 20 π' A ὀγδοήντα BP 80 C : , γτζ' A 3360 BCP // uita Anacharsidis 7 τῆς¹ AP supra lin. B² 8 πλέουν ACP πλέουον B 21 ἡ ἐδική μου πατρίδα ἐντροπιάζει ἐμένα, ἀμὴ ἐσὺ ἐντροπιάζεις τὴν πατρίδα σου A ἐμένα μὲ ἐντροπιάζει ἡ πατρίδα μου, καὶ ἐσὺ ἐντροπιάζεις τὴν πατρίδα σου BCP 27 α^{ov} AP πρῶτον BC

πῶς οἱ Ἕλληνες ἔκαμναν νόμους καὶ ἐκατηγοροῦσαν καὶ ἐτιμοῦσαν ἐκεῖνους ὅπου ἔπαιζαν τὸ σπαθὶ, ὅπου κάθε ἡμέραν ἐδέχονταν πληγαῖς. Τὸ δεύτερον, πῶς ἐπαίδευαν ἐκεῖνον ὅπου ἔλεγε ψεύματα εἰς τὸ κρυφόν, καὶ εἰς τὸ φανερόν [30] ὄχι. Τὸ τρίτον, πῶς οἱ Ἕλληνες ἄφηναν τὸν καπνὸν ἀπάνου εἰς τὰ βουνὰ, καὶ τὰ ξύλα τὰ ἤφερναν εἰς τὴν χώραν. Εὐρισκόμενος μίαν φορὰν ὁ ἀνάχαρσις εἰς ἓνα συμπόσιον, καὶ ὑβρισθεὶς ἀπὸ ἓνα νέον, τοῦ εἶπε. Ἄκουσαι ἐσὺ ἀνίσως καὶ τῶρα ὅπου ἦσαι νέος, δὲν βαστᾶς τὸ κρασί, πῶς θέλεις κάμει ὅταν γηράσης ἀν σοῦ συνέβη νὰ τὸ πίνης διὰ νερόν; Ἐτοῦτος καθὼς λέγει ὁ λαέρτιος ἡῦρε [35] τὴν ἄγκυραν, δηλονότι τὸ σίδηρον τοῦ καραβίου· καὶ ἡῦρε καὶ τὸν τροχὸν ὅπου φιάνουν τὰ ἀγγεῖα τὰ πῆλινα. Καὶ ὕστερα γυρίζοντας εἰς τὴν σκυθίαν, θέλωντας νὰ ἀλλάξῃ τοὺς νόμους τῆς πατρίδοςτου, ἐσπούδαζε νὰ τοὺς κάμῃ νὰ φυλάγουν τοὺς νόμους καὶ ταῖς τάξεις τῆς χώρας τῶν ἀθηνῶν. Καὶ ἓνας ἀδελφόςτου κινήθεις ἀπὸ φθόνον, τὸν ἐφόνευσε παγένωντας εἰς τὸ σπίτιτου· [40] ὁ ὁποῖος ἀποθνήσκωντας εἶπε· πῶς μὲ τὴν ὑπομονὴν ἐφυλάχθηκα εἰς τὴν ἐλλάδα γερός· ἀμὴ ἀπὸ τὸν φθόνον εἰς τὴν πατρίδαμου χάνομαι· ἦτον ἄνθρωπος ἐγκρατὴς κατὰ πολλὰ καὶ ἐνάρετος. Ἐζήσεν εἰς τὸν καιρὸν τοῦ σόλωνος· ἔτη ἀπὸ κτίσεως κόσμου ,γσκστ´ ὅπου ἐβασίλευε τότε εἰς τὴν ἰουδαίαν ὁ ἄχαξ ὁ βασιλεύς· εἰς τὴν τετάρτην ἡλικίαν.

Βίος τοῦ μύσωνος

Ὁ μύσων ὁ φιλόσοφος ἦτον ἀπὸ τὴν κρήτην· καὶ καθὼς λέγουσι τινὲς, ἦτον ἓνας ἀπὸ τοὺς ἑπτὰ σοφοὺς τῆς ἐλλάδος. Ἐτοῦτος διὰ νὰ ἡμπορῇ νὰ εἶναι δομένος, καὶ νὰ σπουδάζῃ καλλίτερα εἰς τὴν φιλοσοφίαν, ἐκατοίκησεν εἰς ἓνα ἔρημον τόπον τῆς λακεδαιμονίας· καὶ μίαν φορὰν διαβαίνωντας ἓνας εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον, καὶ κατὰ τύχην εὐρίσκωντάστον, τὸν εἶδεν ὅπου ἐγέλα, καὶ [5] ἐρωτῶντάστον, διὰτὶ γελᾷ; ἀπεκρίθη καὶ εἶπέτου· ἐγὼ γελῶ ἀπὸ τὴν μεγάλην μου χαρὰν, διὰτὶ εὐρίσκομαι εἰς τοῦτον τὸν ἔρημον τόπον μοναχός· ὅπου ἂν ἦμουν ἀνάμεσα εἰς τοὺς ἀνθρώπους, δὲν ἦθελα ἔχῃ καμίαν ἀφορμὴν διὰ νὰ γελῶ καὶ νὰ χαίρωμαι. Εἶπε καὶ τούτην τὴν γνώμην, πῶς τὰ πράγματα δὲν πρέπει νὰ ἐξετάζονται ἀπὸ τὰ λόγια, ἀλλὰ τὰ λόγια ἀπὸ τὰ πράγματα. [10] Ἐζήσεν χρόνους ἐβδομηνταεπτὰ.

Βίος τοῦ ἐπιμενίδους

Ὁ ἐπιμενίδης ὁ φιλόσοφος ἦτον ἀπὸ τὴν κρήτην· καὶ ὄντας μικρὸν παιδί, ἐπέμφθη ἀπὸ τὸν πατέρατου νὰ φυλάγῃ τὰ πρόβατα, καὶ παγένωντας εἰς ἓνα σπήλαιον ἀπεκοιμήθη, καὶ ἐκοιμήθη δεκαπέντε χρόνους, καὶ ὕστερα ἐξυπνῶντας ἐγύρευε τὰ πρόβατα, λογιάζωντας νὰ ἐκοιμήθη ὀλίγον· καὶ μὴν εὐρίσκωντάστα, ἐπῆγε καὶ εἶδε κάθε πρᾶγμα νὰ εἶναι ἀλλαμένον, καὶ νὰ [5] εἶναι εἰς τὴν ἐξουσίαν ἀλλουνοῦ. Καὶ τρέχωντας εἰς τὸ κάστρον ἐπῆγεν εἰς τὸ σπίτιτου, καὶ δὲν εὐρίσκεν ἄνθρωπον ὅπου νὰ τὸν γνωρίζῃ, παρέξ ἓνα ἀδελφόντου ὅπου ἐγήρασε· καὶ τέλος πάντων γνωρίζοντες ἓνας τὸν ἄλλον, ἔμαθεν ἐκεῖνος ἀπ' αὐτὸν ὅλην τὴν ἀλήθειαν. Ἦτον ὁ ἐπιμενίδης ἄνθρωπος εὐλαβὴς εἰς τοὺς θεοὺς, καὶ ὄντας θανατικὸν εἰς ταῖς ἀθήναις, τοῦ ἦλθε [10] μία φωνή, πῶς πρέπει νὰ κάμουν μεγάλαις θυσίαις εἰς τοὺς θεοὺς, διὰ νὰ κάμουν νὰ παύσῃ ἐκεῖνο τὸ θανατικόν. Τότε ἀκούοντες οἱ ἀθηναῖοι τὴν φήμην τοῦ ἐπιμενίδου, ἔπεμψαν ἓνα ὀγλήγορον καράβι εἰς τὸ νησὶ τῆς κρήτης δι'

29 β^ο AP δεύτερον BC 31 γ^ο AP τρίτον BC 33 ἄκουσαι ABC ἄκουσον P 34 ἦσαι A εἶσαι BCP : βαστᾶς A -ᾶς LBPCP 35 συνέβη ACP συνέβη B 44 ,γσκστ´ A 3226 CPB // uita Mysonis 5 εἶδε B εἶδεν AC om. P 6 τοῦ εἶπε L εἶπέτου ACP εἶπεντου B 11 ος´ A ἐβδομηνταεπτὰ BCP // uita Epimenidis -ίδους APC -ίδη B 3 ιε´ A δεκαπέντε BP 10 ὄντας AP ὄντας B

αὐτὸν, ὡσὰν ὁποῦ ἦτον ἄνθρωπος ἡγαπημένος ἀπὸ τοὺς θεοὺς, καὶ πολλὰ πρόθυμος εἰς ταῖς θυσίαις· ὁ ὁποῖος ἐρχόμενος, καὶ κάμνωντας θυσίαις, [15] ἐπάστρεπεν ἐκείνην τὴν χώραν ἀπὸ τὸ θανατικὸν μὲ τέτοιον τρόπον· πιάνωντας δύο προβατίνας μίαν ἄσπρην, καὶ μίαν μαύρην εἰς ἓναν τόπον μακρυνὸν ἔξω ἀπὸ ταῖς ἀθήναις, ἐκεῖ ταῖς ἄφηκε νὰ παγένουν ὅπου θέλουν, καὶ ἐπρόσταξεν ἐκείνους νὰ ἔχουν τὸν νοῦντους ποῦ ἤθελαν σταθῆ ἐκείναις αἱ προβατίνας, καὶ ἐκεῖ νὰ ἤθελαν ταῖς σφάξῃ νὰ ταῖς θυσιάσουν· καὶ ἔτζη ἔπαυσε τὸ [20] θανατικόν. Καὶ εἰς ἐνθύμησιν τοῦ πράγματος ἔκαμεν ἓναν βωμὸν εἰς τὸν θεὸν, χωρὶς ὄνομα, βουλόμενος ἴσως πῶς ἐκεῖνος ὁ θεὸς νὰ γρηκᾶται πῶς εἶναι ἐκεινοῦ τοῦ φιλοσόφου. Λέγουσι τινὲς πῶς ἐτοῦτος ὁ φιλόσοφος εἶχε συνήθειαν νὰ δέχεται τροφήν ἀπὸ ταῖς νύμφαις. Οἱ κρητικοὶ τὸν ἐθυσίαζαν ὡσὰν θεόν. ἦτον ἐμπειρότατος νὰ λέγῃ διὰ τὰ μέλλοντα, διὰ τοῦτο ἐπροεῖπε πολλὰ [25] πράγματα. Ἀναφέρνει ὁ θεόπομπος εἰς τὰ θαυμαστὰ πράγματα τοῦ ἐπιμενίδου, πῶς κτίζωντας ἓναν ναὸν εἰς τὸ ὄνομα τῶν νυμφῶν, ἠκούσθη μία φωνὴ ἀπὸ τὸν οὐρανόν, ὅχι τῶν νυμφῶν, ἀλλὰ τοῦ διός. Πολλὴν ποσότητα ἀσπρῶν τοῦ ἐχάρισαν, καὶ ἐκεῖνος τὰ ἐχάρισε τῶν ἀθηναίων, δηλονότι εἰς τὸ κοινὸν τῆς πολιτείας. Ἐκαμε νὰ διαλαληθῇ ἡ εἰρήνη ἀνάμεσα εἰς τοὺς ἀθηναίους καὶ [30] τοὺς κρητικούς· καὶ μετὰ ταῦτα ἐγύρισεν εἰς τὴν κρήτην. Ὁ βασιλεὺς τῆς κρήτης φέρνωντας ἐτουτουνοῦ τοῦ φιλοσόφου πολλὴν ποσότητα ἀσπρῶν νὰ τὸν παρακινήσῃ νὰ κάμῃ μίαν προδοσίαν, ἐτοῦτος ἔκαμε νὰ κράξουν τοὺς πρέσβεις, ἦγουν τοὺς ἀποκρισαρίους τοῦ βασιλέως τῆς περσίας εἰς τὴν ὄραν ὁποῦ ἐγεύετον, καὶ ἀπάνου εἰς τὴν τράπεζαν δὲν ἦτον ἄλλο, παρὰ ἐλιαῖς καὶ [35] σῦκα, καὶ ὅταν ἦλθαν, εἶπεν· ὦ ἀποκρισαρίοι, ἰδέτε ἂν σας φαίνεται τοῦτο τὸ γεῦμα ὡσὰν ἐκεῖνο ὁποῦ κάμνουν οἱ προδόταις. Ἐξησεν ὁ ἐπιμενίδης χρόνους 193· καθὼς ἔλεγαν οἱ κρητικοί· ἀμὴ καθὼς ἔλεγεν ὁ ξενοφάνης 154. Ἐτοῦτος ἔγραψε τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ἄργους· καὶ τὸ πλεῦσιμον τοῦ ἰάσονος εἰς τοὺς κόλχους. Ἦτον ὁ πρῶτος ὁποῦ ἔκτισε τοὺς ναοὺς τῶν θεῶν. Ἐγραψε διὰ τὴν [40] γένεσιν τοῦ κρασίου πέντε χιλιάδες στίχους, καὶ εἰς τὴν φιλοσοφίαν ἐννέα χιλιάδες καὶ πεντακοσίους. Ἐγραψεν ἀκόμη διὰ τὴν ἐμπιστοσύνην τῆς κρήτης· ἐπαρακίνησε νὰ κάμουν εἰς ταῖς ἀθήναις ἓναν μεγαλοπρεπῆ ναὸν εἰς τὸ ὄνομα τῶν θεῶν. Ἐξησεν εἰς τὸν καιρὸν τοῦ σολομῶντος, ἔτη ἀπὸ κτίσεως κόσμου ,β ος'.

Βίος τοῦ φερεκύδου

Ὁ φερεκύδης ὁ φιλόσοφος ἦτον ἀπὸ τὴν συρίαν· μαθητὴς τοῦ πιττακοῦ. ἔγραψε (καθὼς γράφει ὁ λαέρτιος) διὰ τὴν φύσιν τῶν θεῶν· καὶ διηγᾶται δι' αὐτὸν πολλὰ πράγματα ἄξια σημειώσεως. Ἀνάμεσα εἰς τὰ ἄλλα γράφει καὶ τοῦτο πῶς ὄντας ἐτοῦτος μίαν φορὰν εἰς τὸν αἰγιαλὸν τῆς θαλάσσης, εἶδεν ἓνα καράβι ὁποῦ ἐπήγεγε μὲ μεγάλην γαλήνην, καὶ εἶπε πῶς βέβαια ἔχει νὰ βουλιάξῃ, [5] καὶ παρευθὺς ἐκεῖνο τὸ καράβι μπροστὰ εἰς τὰ μάτια του ἐβούλιαξε. Λέγεται ἀκόμη δι' αὐτὸν, πῶς πίνωντας ἀπὸ τὸ νερὸν ἐνοῦ πηγαδίου, εἶπε πῶς ἕως εἰς τρεῖς ἡμέραις ἔμελλε νὰ γένη ἓνας μέγας σεισμός. Καὶ ἔτζη εἶχε συνήθειαν νὰ λέγῃ εἰς τοὺς λακεδαιμονίους, πῶς μήτε τὸ χρυσάφι, μήτε τὸ ἀσήμι πρέπει νὰ τιμοῦν. Ἀκόμη ὄντας μίαν φορὰν ἄρρωστος, καὶ ἐρωτηθεὶς ἀπὸ τὸν [10] πυθαγόραν, πῶς ἐπέρνα, ὄντας σχεδὸν σωσμένος ἀπὸ τὸ γῆρας, καὶ ὅχι ἀπὸ τὴν μεγάλην ἀρρώστιαν, δὲν τοῦ ἔκαμεν ἄλλην ἀπόκρισιν, παρέξ ὁποῦ τοῦ ἔδειξε τὸ δάχτυλον, καὶ εἶπεν· ἀπὸ τὸ κορμίμου φαίνεται. Λέγει ἀκόμη ὁ ἰσίδωρος εἰς ταῖς ἐτυμολογίαις, πῶς τὸν παλαιὸν καιρὸν ἔκαμναν περισσοτέραν σπουδὴν εἰς τοὺς στίχους, παρὰ εἰς τὴν λογογραφίαν· καὶ πρῶτος ὁποῦ ἐμεταχειρίσθη [15]

24 τὸν ACB τοῦ P 28 τοῦ² AP τον B 38 ,ργγ' A: ,ρνδ' A 39 ἔκαμε A¹ ἔγραψε LBPA¹ in marg. Ἀργοῦς ναυπηγίαν La 86, 16 (!) 45 ,βγος' A 2977 BP // uita Pherecydis

τὴν λογογραφίαν ἐστάθη ὁ φερεκύδης· καὶ ἀπὸ κείνον ὕστερα ἀκολούθησαν ὄλαις αἱ λογογραφίαις. Ἦτον διδάσκαλος τοῦ πυθαγόρου. Ἐξησεν εἰς τὸν καιρὸν τοῦ θαλῆ, εἰς τὸν ὁποῖον ἔγραψε καὶ πολλαῖς ἐπιστολαῖς, καὶ ὁ θαλῆς εἰς αὐτόν. Καὶ παγένωντας εἰς τὸ νησί τοῦ δέλφου ἐγκρεμίσθη ἀπὸ ἓνα βουνὸν ὅπου ὠνομάζετον κόρκυρον. Ἄλλοι λέγουσι πῶς ἀπέθανεν ἀπὸ ταῖς ψείραις. [20] Ἐγραψε διὰ ταῖς ἀρχαῖς ὀλουνῶν τῶν πραγμάτων ἦτον εἰς τοὺς ,γσκστ' ἀπὸ κτίσεως κόσμου.

Βίος τοῦ ὀμήρου

Ὁ ὀμηρος ὁ φιλόσοφος καὶ ποιητῆς, ἦτον ἀπὸ τὴν ἀσίαν, δηλονότι ἀπὸ τὴν ἀνατολήν· καὶ αὐξήσεν εἰς τὴν ἐλλάδα· εἰς τὸν καιρὸν ὅπου ἦτον ὁ σαοὺλ βασιλεὺς τῶν ἑβραίων. Λέγεται διὰ τὸν ὀμηρον εἰς τὸ πρῶτον βιβλίον τοῦ πολυκράτους, πῶς προβάνοντέςτου κάποιοι ψαράδες ἓνα ζήτημα, καὶ μὴν ἤμπορῶντας νὰ τὸ διαλύσῃ, ἀπὸ τὴν ἐντροπήντου ἀπέθανε. Καὶ τὸ ζήτημα [5] ἦτον τοῦτο. Παγένωντας μίαν ἡμέραν ὁ ὀμηρος νὰ περιδιαβάσῃ εἰς τὸν αἰγιαλὸν τῆς θαλάσσης ὅλος συλλογισμένος, κάποιοι ψαράδες βλέποντέςτον ἄρχησαν νὰ γελοῦν· καὶ αὐτὸς τοὺς ἠρώτησε διὰτὶ γελοῦν. οἱ ψαράδες του ἀπεκρίθησαν εἰς τέτοιον τρόπον· πῶς ἡμεῖς ἐκεῖνο ὅπου ἐπιάσαμεν δὲν τὸ ἔχομεν· καὶ ἐκεῖνο ὅπου δὲν ἐπιάσαμεν τὸ ἔχομεν. Καὶ τοῦτο τὸ ἔλεγον διὰ [10] ταῖς ψείραις ὅπου εἶχαν ἀπάνωτους· ἦγουν πῶς ἐκείναις ὅπου ἐπίασαν ταῖς ἐσκότωσαν, καὶ δὲν ταῖς εἶχαν· καὶ ἐκείναις ὅπου δὲν ἐπίασαν ταῖς εἶχαν ἀπάνωτους. Ἄλλὰ ὁ ὀμηρος ἐλογίαζε πῶς νὰ λέγουν διὰ τὰ ψάρια, καὶ ἐσυλλογίζετον πῶς ἤμποροῦν τοῦτο νὰ τὸ κάμουν, καὶ ἀπὸ τούτην τὴν πολλὴν πίκραν ἀπέθανεν. Διὰ τὸν ὀμηρον λέγουν οἱ ἱστοριογράφοι, πῶς ἐκεῖνος [15] καὶ διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ διὰ τὴν ἡλικίαν, ὄχι μοναχὰ τῶν ποιητῶν, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ τῶν φιλοσόφων πρέπει νὰ ὠνομάζεται ἀρχηγός· διὰτὶ ἦτον μπροστὰ ἀπὸ τοὺς ἄλλους τοὺς ὁποῖους ἐνθυμᾶται· καὶ ὅτι αὐτὸς ἐμίλησε πλέον καθαρὰ, καὶ ἐξήγησε μὲ περισσοτέραν εὐγλωττίαν. Ἐγραψε διὰ τὴν ἄλωσιν τῆς τρωάδος μὲ στίχους ἠρωϊκοὺς βιβλία εἰκοσιτέσσαρα ὠνομάζωντάστα ἰλιάδα. Ἐκαμεν [20] ἀκόμη καὶ ἄλλο ἓνα ποίημα καὶ τὸ ὠνόμασεν ὀδύσσειαν, διὰτὶ εἰς ἐκεῖνο μιλεῖ διὰ τὴν πλάνην τοῦ ὀδυσσεύς. Ἐξησε χρόνους ἑκατὸν ὀκτώ· εἰς τὸν καιρὸν τοῦ σαοὺλ τοῦ βασιλέως τῆς ἰουδαίας· ἔτη ἀπὸ κτίσεως κόσμου ,βωξθ'· ἦτοι δύο χιλιάδες ὀκτακόσια ἐξηνταεννέα.

Βίος τοῦ λυκούργου

Ὁ λυκούργος ὁ φιλόσοφος ἦτον βασιλεὺς τῆς λακεδαιμονίας. Διὰ τοῦτον διηγοῦνται πῶς ὄντας ἀρχηγός τῆς λακεδαιμονίας, ἐπαράδωκε τὴν αὐθεντίαν εἰς ἓναν υἱόντου ὅπου ὠνομάζετον χαρίλλος, ὁ ὁποῖος ἐγεννήθη ὕστερα ἀπὸ τὸν θάνατόντου. Ἐτοῦτος ἔκαμε πολλοὺς νόμους· καὶ ἀπὸ κάθε ἓναν ἔκαμε τὴν δοκιμὴν εἰς τοῦ λόγουτου. Ἐμοίρασε τὴν τάξιν τῆς πολιτείας εἰς τέτοιον [5] τρόπον· ἔβαλε κάποιους ἀρχηγούς ἀπάνου εἰς τὰ ἄρματα, καὶ προεστοὺς διὰ νὰ κάμνουν δικαιοσύνην, καὶ βουλευτὰς διὰ νὰ φυλάγουν τοὺς νόμους, καὶ ταῖς κυβέρνησες τοῦ λαοῦ διὰ νὰ ἤμποροῦν νὰ κάμνουν ὅλα ἐτοῦτα τὰ πράγματα. Ἀκόμη ἐμοίρασε τὰ κτήματα ἀνάμεσα εἰς τοὺς πολίτας ἴσα, διὰ νὰ μὴν ἤμπορῃ ὁ ἓνας νὰ γίνεται πλουσιώτερος ἀπὸ τὸν ἄλλον. Καὶ ἐπρόσταξε πῶς ἀνίσως [10] καὶ ὁ ἓνας ἤθελε βουληθῆ νὰ ἐγκαλέσῃ τὸν ἄλλον, νὰ ἤθελε τὸ κάμη παρρησία ἔμπροσθεν ὀλουνῶν. Ἠθέλησεν ἀκόμη πῶς ὅλοι οἱ νέοι νὰ μὴν ἤμποροῦν νὰ

16 ἀκ- AP ἡκ- B 19 εἰς Δελφοὺς La 87, 10-ἰσθη A -μῖσθη BP 20 λέγουν A λέγουσι BP 21 ,γσκστ' A 3226 BP // uita Homeri 3 πρῶτον LBP αῖν A 8 ἐρ- AP ἡρ- B 20 δεκατέσσαρα ABP εἰκοσιτέσσαρα B² in marg. κδ L 22 ρη' A ἑκατὸν ὀκτώ BP 23 ,βωξθ A 2869 BP // uita Lycurgi 8 ἐτοῦτα A τοῦτα BP

μεταχειρίζονται ὅλον τὸν χρόνον ἄλλο, παρὰ ἓνα φόρεμα, καὶ νὰ μὴν τρώγουν φαγητὰ πολλὰ [παχιά καὶ] τρυφερά. Ἡθέλησε πῶς κάθε πρᾶγμα νὰ μὴν ἀγοράζεται μὲ ἄσπρα, ἀλλὰ μὲ ἄλλο πρᾶγμα, κάμνωντας ἀλλαγὴν. Καὶ τὰ [15] παιδία ἐπρόσταξε νὰ τὰ θρέφουν εἰς τὰ χωρία, καὶ νὰ ἐργάζωνται τὴν γῆν· καὶ ὁπότεν κοιμῶνται νὰ μὴν στρώνουν τίποτε ἀπὸ κάτωτους, μήτε νὰ τρώγουν ζωμία, μήτε νὰ γυρίζουν ὀπίσω εἰς τὴν χώραν προτίτερα, παρὰ ὅταν ἤθελαν γένῃ τέλειοι ἄνδρες. Ἡθέλησεν ἀκόμη πῶς αἱ γυναῖκες νὰ ὑπανδρεύωνται χωρὶς προῖκα· καὶ οἱ γέροντες νὰ τιμῶνται περισσότερο ἀπὸ τοὺς πατέρες· καὶ [20] διὰ νὰ ἤμποροῦν νὰ φυλάγωνται οἱ νόμοιτου πάντοτε, ἔκαμε τοὺς πολίτας νὰ κάμουν ὄρκον, πῶς νὰ μὴν ἤθελαν ἀλλάξῃ ποτὲ τὰ προστάγματάτου, ἕως ὅπου νὰ ἤθελε γυρίσῃ ἐκεῖνος. Τότε ἔκαμώθη πῶς βούλεται νὰ παγένῃ εἰς τὸ μαντεῖον τοῦ ἀπόλλωνος, διὰ νὰ μάθῃ ἀπὸ κεῖνον ἂν πρέπει νὰ εὐγάλη, ἢ νὰ αὐγατίσῃ κανένα πρᾶγμα εἰς τούτους τοὺς νόμους. Καὶ μισεύωντας ἐπῆγεν [25] εἰς τὴν κρήτην χωρὶς νὰ παγένῃ εἰς τὸ μαντεῖον ὅπου ἐπροείπαμεν. καὶ ἐκεῖ ἐστάθη θεληματικῶς τελειώνωντας ὅλον τὸν καιρὸν τῆς ζωῆςτου. Καὶ ἀποθάνωντας ἐπρόσταξε τὰ κώκαλάτου νὰ τὰ ρίξουν εἰς τὸ πέλαγος, διὰ νὰ μὴν ἤθελαν τὰ φέρῃ ὕστερα εἰς τὴν λακεδαιμονίαν· καὶ οἱ λακεδαιμόνιοι νὰ μὴν ἤθελαν εὖρη πρόφασιν νὰ χαλάσουν τοὺς νόμουςτου· λέγοντες, πῶς ἐτοῦτος [30] ἐγύρισεν, ἢ τὰ κώκαλάτου ἀντὶς δι' αὐτόν· καὶ κατὰ τὸν ὄρκον δὲν εἴμεσθε χρεῶσται νὰ φυλάγωμεν τοὺς νόμουςτου. Ἐξησεν εἰς τὸν καιρὸν τοῦ προφήτου ἔλισσαίου· ἔτη ἀπὸ κτίσεως κόσμου ,γγγ'.

Βίος τοῦ ἀναξιμένους.

Ὁ ἀναξιμένης ὁ φιλόσοφος ἦτον μιλῆσιος, ἦγον ἀπὸ τὴν μίλητον· μαθητὴς τοῦ ἀναξιμάνδρου, καὶ διδάσκαλος τοῦ παρμενίδου καὶ τοῦ ἀναξαγόρου. Ἐτοῦτος ἦρε τὴν αἰτίαν πολλῶν πραγμάτων· μήτε ἐπίστευε, μήτε ἀρνεῖτον τοὺς θεούς. Λέγει ὁ οὐαλέριος πῶς ἤξεύρωντας ὁ ἀλέξανδρος, ὅτι ὁ ἀναξιμένης ἔμελλε νὰ ἔλθῃ πρὸς αὐτόν, ἔκαμεν ὄρκον νὰ κάμῃ τὸ ἐναντίον ἀπὸ κεῖνο ὅπου ἤθελε [5] τὸν ζητήσῃ. Τὸ ὅποῖον γνωρίζωντάστο ὁ ἀναξιμένης, ἐζήτησε τὸν ἀλέξανδρον νὰ χαλάσῃ τὴν χώραν τὴν λάμψακον· καὶ ἔτξῃ ὁ ἀλέξανδρος διὰ νὰ κάμῃ τὸ ἐναντίον ἀπὸ κεῖνο ὅπου τὸν ἐζήτησε, τὴν ἐφύλαξε· καὶ μὲ τοῦτον τὸν τρόπον ἐλευθερώθη ἐκεῖνη ἢ χώρα. Ἐτοῦτος ἦτον εἰς τὸν καιρὸν τοῦ κύρου τοῦ βασιλέως τῆς περσίας, καὶ ὄχι ὀλίγον ὕστερα ὅπου ἐφονεύθη ὁ δαρεῖος ἀπὸ [10] τὸν ἀλέξανδρον· ἔτη ἀπὸ κτίσεως κόσμου ,γ λβ'.

Βίος τοῦ πυθαγόρου

Ὁ πυθαγόρας ὁ φιλόσοφος ἦτον ἀπὸ τὴν σάμον, ὅπου εἶναι ἓνα νησὶ γνῶριμον· καὶ ἦτον υἱὸς ἐνοῦ πραγματευτοῦ, καθὼς λέγει ὁ λαέρτιος, καὶ ὁ ἰουστίνος. Ὁ πατέραστου ὠνομάζετον ματουῦτος, ἢ μάτμακος. καὶ διὰ τὴν μεγάλην ἐπιθυμίαν ὅπου εἶχε διὰ νὰ μάθῃ, πρῶτα ἐβάλθη εἰς τὴν ἐλληνικὴν μάθησιν, ἔπειτα διὰ νὰ μάθῃ ἀστρονομίαν, ἐπῆγεν εἰς τὴν βαβυλῶνα, καὶ ἐκεῖ ἔγινεν ἄκρος [5] ἀστρονόμος. Ὑστερα ἐγύρισεν εἰς τὴν κρήτην καὶ εἰς τὴν λακεδαιμονίαν διὰ νὰ μάθῃ τοὺς νόμους. Ἐπειτα ἦλθεν εἰς τὴν χώραν τὴν χαιρώνειαν (ἢ ὁποία ἦτον κατοικημένη ἀπὸ ἀνθρώπους πολλὰ πόρρους) καὶ τὴν ἐμεταγύρισεν εἰς μεγαλωτάτην σωφροσύνην. Ἐπρόσταξε ταῖς γυναῖκες νὰ εὐγάλουν τὰ

14 πολλά, παχιά καὶ τρυφερά A πολλά παχέα καὶ νόστιμα P πολλά παχιά καὶ νόστιμα C πολλά τρυφερά B (quod maxime ad Iustini epulari opulentius III 3, 5 spectat) 22 πράγματάτου B προστάγματάτου APB² in marg. 24 πρέπη A -ει B 28 ἀποθά- ex ἀποθέ- corr. B ἀποθέ - A ἀποθαί- P 32 χρεῶσται AC (χρεῶσθε P) χρεῶσταις B 33 ,γγγ' A 3063 BP // uita Anaximenis 3 ἀρνιέτον B ἀρνεῖτον AP (P: ἀρνεῖτο) 11 ,γγλβ' A 3932 BP // uita Pythagorae 8 πολλά πόρρους A κατὰ πολλά πόρρους B πόρρους κατὰ πολλά CP

στολιδιάτους, καὶ νὰ τὰ ἀφιερῶσουν εἰς τὸν ναὸν τῆς ἡρας· καὶ τὸ ἔκαμαν. [10] Ἐτοῦτος ἤρθε τὴν μουσικὴν μὲ τὸν ἦχον τῶν σφυρίων, καὶ μὲ ταῖς κόρδαις τῶν ὀργάνων ὅπου ψάλλουν. Ἀπὸ τοῦτον τὸν πυθαγόραν ὠνομάσθη τὸ ἄξιον ὄνομα τῆς φιλοσοφίας. Διὰ τὴν πρῶτα ἐλέγονταν οἱ φιλόσοφοι σοφοί, καὶ αὐτὸς ἐρωτηθεὶς τί τοῦ ἐφαίνετον καλὸν νὰ κάμη, ἀπεκρίθη, νὰ εἶναι φιλόσοφος, ἦγουν σπουδαῖος καὶ φίλος τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς σοφίας, καὶ δὲν [15] ἠθέλησε νὰ εἰπῇ πῶς νὰ εἶναι σοφός, διὰ τὴν εἶναι σημάδι ὑπερηφανείας. Διηγᾶται ἀκόμη ὁ τούλλιος, πῶς παγένωντας ὁ πυθαγόρας μπροστὰ εἰς τὸν βασιλέα λεόντιον, ἐμίλησε μὲ μεγάλην εὐγλωττίαν. καὶ θαυμάζωντάςτον ὁ λεόντιος διὰ τὴν τόσηντου εὐγλωττίαν, τὸν ἐρώτησε, τί τέχνην ἐσπούδαξε, καὶ αὐτὸς ἀπεκρίθη, πῶς δὲν ἤξευρε καμίαν τέχνην, ἀλλὰ πῶς εἶναι [20] φιλόσοφος. Τότε ὁ λεόντιος θαυμάζωντάςτον διὰ τὴν ἀπόκρισίντου, τὸν ἐρώτησε· τί εἶναι αὐτοὶ οἱ φιλόσοφοι, καὶ τί διαφέρουν ἀπὸ τοὺς ἄλλους. ἀπεκρίθη ὁ πυθαγόρας, πῶς ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων εἶναι ὁμοία μὲ τὴν σύναξιν τῶν ἀνθρώπων ὅπου συμμαζώνονται εἰς τοὺς ἀγῶνας, δηλονότι εἰς τὰ πανηγύρια ὅπου κάμνουν εἰς τὴν ἐλλάδα· εἰς τοὺς ὁποίους ἀγῶνας πολλοὶ [25] ἔρχονται διὰ νὰ κάμουν νίκη, καὶ ἄλλοι διὰ νὰ βλέπουν, καὶ ἄλλοι διὰ νὰ παλοῦν καὶ νὰ ἀγοράζουν. Ἐτζη καὶ οἱ ἄνθρωποι τῶρα ἔρχονται εἰς τούτην τὴν ζωὴν, ὅπου πολλοὶ ζοῦν διὰ νὰ ἔχουν δόξαν καὶ τιμὴν· καὶ πολλοὶ διὰ νὰ ἔχουν κέρδος· καὶ πολλοὶ διὰ νὰ γνωρίζουν τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων, καὶ νὰ ἀκολουθοῦν τὴν σοφίαν· καὶ τοῦτοι οἱ ὕστερινοὶ εἶναι οἱ φιλόσοφοι. [30] Ἀκόμη ὁ πυθαγόρας ὅποταν ἔτρεχαν πολλὰ παιδιά εἰς αὐτὸν διὰ νὰ μάθουν, ἐκεῖνα μοναχὰ ἤθελε νὰ δέχεται, τὰ ὅποια ἡ φύσις ἐστόλιζε μοναχὰ μὲ τὴν εὐμορφάδα τῆς ὄψεως, λέγωντας, πῶς ἐκεῖνα ἐμελλαν νὰ εἶναι ὑψηλὰ εἰς τὸν νοῦν· καὶ τὰ ἐπρόσταζε παρευθὺς διὰ πέντε χρόνους κανένα νὰ μὴν ἤθελε μιλῆσαι τίποτε, ἀλλὰ νὰ στέκωνται μόνον νὰ ἀκούουν ἐκεῖνο ὅπου οἱ ἄλλοι [35] μαθητὰδες ἤθελαν λέγει. Ἐπρόσταζεν ὅλους τοὺς μαθητὰδες τοῦ πῶς τὰ ἄσπρατους νὰ εἶναι ἀνταμικά, καὶ κάθε πρᾶγμα νὰ τὸ ἔχουν κοινόν, καὶ νὰ ζοῦν ἀνταμικά· καὶ ἀνάμεσάτους ἦτον μία φιλία ἀχώριστος· μὲ ὅλον τοῦτο τοὺς ἐδίδασκεν ὁ πυθαγόρας. Καὶ ἀναφέρει ὁ οὐαλέριος πῶς δύο νέοι, ἦγουν ὁ δάμων, καὶ ὁ πυθίας, μαθηταὶ τοῦ πυθαγόρου ἦσαν οἱ μεγαλύτεροι [40] φίλοι, ὅπου ὄντας ὁ ἕνας ἀπὸ κείνους καταδικασμένος εἰς θάνατον ἀπὸ τὸν διονύσιον τὸν τύραννον τῆς συρακούσης (χώρα ὅπου εἶναι εἰς τὴν σικελίαν), καὶ γυρεύωντάςτον χάριν νὰ τὸν ἀφήσῃ προτίτερα ἀπὸ τὸν θάνατόντου νὰ παγένῃ εἰς τὸ σπίτιτου, διὰ νὰ ὀρδινιάσῃ τὰ πράγματάτου. Ὁ διονύσιος εὐχαριστήθη ἀνίσως καὶ ἤθελε τοῦ δώσῃ καλὴν βεβαίωσιν, καὶ ἐκεῖνος [45] διὰ βεβαίωσίντου ἔδωκε τὸν σύντροφόντου. Καὶ φθάνουσα ἡ ὥρα ὅπου ἐκεῖνος ἔπρεπε νὰ γυρίσῃ, κάθε ἕνας ἐλογίαζε, πῶς ὁ φίλος ὅπου ἦτον βαλμένος εἰς τὴν βεβαίωσιν, νὰ ἦτον ἕνα ζῶον ἄλογον· ἀλλὰ ἐκεῖνος δὲν τὸ ἐπίστευε τοῦτο, ἀμὴ ἐκατάπειθε κάθε ἕναν πῶς ὁ σύντροφόςτου θέλει γυρίσει· καὶ φθάνουσα ἡ ὥρα, νὰ καὶ ὁ σύντροφόςτου καὶ ἐγύρισε διὰ νὰ λάβῃ τὸν θάνατον· καὶ εἶπε τοῦ [50] διονυσίου νὰ κάμη εἰς ἐκεῖνον ἐκεῖνο ὅπου τοῦ ἀρέσει. Τὸ λοιπὸν ὁ σύντροφόςτου ὅπου ἦτον βαλμένος εἰς τὴν βεβαίωσιν ὡσὰν ἐγγυητής, ἔλαβε τὴν ἐλευθερίαν. Τότε ὁ διονύσιος βλέπωντας τόσην φιλίαν, ἐλευθέρωσε καὶ τοὺς δύο, καὶ τοὺς ἐπαρακάλεσε νὰ καταδεχθοῦν νὰ τὸν δεχθοῦν καὶ αὐτὸν εἰς τὴν φιλίαντους. Ἐλεγεν ἀκόμη ὁ πυθαγόρας πῶς τοῦτα ὅλα τὰ πράγματα πρέπει [55] νὰ διώχνη ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ λόγουτου· τὴν ἀρρώστιαν τοῦ κορμίου· τὴν ἀγνωσίαν τῆς ψυχῆς· τὴν ὄρεξιν τῆς κοιλίας· τὴν βοὴν τῆς χώρας· τὴν

40 πιστίας ABP πυθίας A² B² in marg. 43 -ίση L -ήση BP -ήση A 54 νὰ τὸν δεχθοῦν A νὰ καταδεχθοῦν νὰ τὸν δεχθοῦν BC νὰ καταδεχθοῦν P

ἀσυμφωνίαν τοῦ σπιτίου· καὶ εἰς ὅλους ὅπου ἐξουσιάζουν πρέπει νὰ μεταχειρίζεται ταπεινώσιν. Καὶ πρέπει νὰ συλλογίζεται ὁ ἄνθρωπος τὰ καμώματάτου δύο φοραῖς τὴν ἡμέραν, ἤγουν τὸ βράδυ, καὶ τὴν αὐγὴν· τὴν [60] αὐγὴν διὰ ἐκεῖνο ὅπου ἔχει νὰ κάμη, καὶ τὸ βράδυ διὰ ἐκεῖνο ὅπου ἔκαμε· καὶ νὰ τὰ ἐξετάζη μὲ ἐπιμέλειαν. Ἔλεγεν ἀκόμη· δὲν πρέπει νὰ εὐλαβῆται ὁ ἄνθρωπος κανένα πρᾶγμα τόσον, ὕστερα ἀπὸ τὸν θεόν, ὥσάν τὴν ἀλήθειαν. Καὶ ἀκόμη ἔλεγε καὶ τοῦτα· ὕστερα ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ θυμοῦ, νὰ εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς μετανοίας· καὶ πῶς δὲν εἶναι ἐλεύθερος ἄνθρωπος ὅποιος ἔχει [65] ὑπερηφάνειαν· καὶ πῶς ἐκεῖνος ὅπου εἶναι ἄνθρωπος τέλειος, τὸ δείχνει· καὶ πῶς δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶναι καλὸς ἄνθρωπος εἰς ἄλλους, ἐκεῖνος ὅπου δὲν εἶναι καλὸς εἰς τοῦ λόγουτου· καὶ πῶς δὲν ἤξεύρει νὰ μιλήῃ ἐκεῖνος ὅπου δὲν ἤξεύρει νὰ σιωπάῃ. Καὶ ἀκόμη ἔλεγε· δύο λογίων δάκρυα εἶναι εἰς τὰ μάτια τῆς γυναικός· τὸ ἓνα εἶναι τῆς λύπης, καὶ τὸ ἄλλο τοῦ γέλασμοῦ. Ἐρωτηθεῖς ὁ [70] πυθαγόρας, ἂν ἐπιθυμᾷ νὰ εἶναι πλούσιος; ἀπεκρίθη· ἐγὼ καταφρονῶ τὰ πράγματα τῶν πλουσίων, τὰ ὅποια διὰ τὴν ἐλευθερίαν χάνονται· καὶ διὰ τὴν φιλαργυρίαν σήπονται. Βλέπωντας ἀκόμη ὁ πυθαγόρας μίαν φορὰν ἕναν ἐνδυμένον εὐμορφα μὲ ρούχα λαμπρά, ὁ ὅποιος ἔλεγε λόγια κακὰ, ἀπεκρίθη καὶ εἶπεν· ἐσὺ ἢ μίλειε λόγια ὅμοια μὲ τὰ ρούχα, ἢ βάστα ρούχα ὅμοια [75] μὲ τὰ λόγια. Διαβαίνωντας ἤκουσεν ἕναν ὅπου ἔλεγε, πῶς πλέον γληγορώτερα ἤθελε νὰ ἔχη νὰ κάμη μὲ γυναῖκες, παρὰ μὲ φιλοσόφους. Καὶ γυρίζωντας ὁ πυθαγόρας τοῦ εἶπεν· ἀκόμη καὶ τὰ γουρούνια στέκονται πλέον μετὰ χαρᾶς εἰς τὴν λάσπην, παρὰ εἰς τὸ καθαρὸν νερόν. Ἐρωτηθεῖς ἀκόμη, τί πρᾶγμα εἶναι νέον εἰς τοῦτον τὸν κόσμον, ἀπεκρίθη· οὐδὲ ἓνα. Καὶ ἐρωτηθεῖς τί πρᾶγμα [80] εἶναι ἡ ἀληθινὴ φιλοσοφία, ἀπεκρίθη· τὸ νὰ συλλογίζεται τὸν θάνατον· ἡ ὁποία κάθε ἡμέραν σπουδάζει νὰ χωρίσῃ τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὸ κορμί. Καὶ εἶπεν, ὅλα τὰ πράγματα ἐτουτουνοῦ τοῦ κόσμου πρέπει νὰ εἶναι ἀνταμικὰ μὲ τοὺς φίλους. Ὁ πυθαγόρας ἦτον ὁ πρῶτος φιλόσοφος ὅπου εἶπε τὴν ψυχὴν ἀθάνατον. Ἀλλὰ ἔλεγεν ἀκόμη πῶς ὅταν ἡ ψυχὴ εὐγενεν ἀπὸ ἓνα κορμί, νὰ ἔμπαινε [85] εἰς ἄλλο κορμί. Καὶ ἐπῆγεν ἀκόμη ὁ πυθαγόρας εἰς τὸν τάραντα ὅπου εἶναι μία χώρα τῆς ἰταλίας, διὰ νὰ ἀκούσῃ τὸν ἀρχύταν τὸν φιλόσοφον τὸν ταραντῖνον. Τέλος πάντων ἐπῆγεν εἰς τὸ μετάποντον, καὶ τοῦτο χώρα τῆς ἰταλίας, καὶ ἐκεῖ ἀπέθανε· καὶ τὸν εἶχαν εἰς τόσῃν εὐλάβειαν, ὅπου ὕστερα ἀπὸ τὸν θάνατόντου ἔκτισαν ἕναν ναὸν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πυθαγόρου· καὶ [90] ἐκεῖ τὸν ἐπροσκυνοῦσαν ὥσάν θεόν. Ἐζησεν ὁ πυθαγόρας εἰς τὸν καιρὸν τοῦ ναβουχοδονόσορος τοῦ βασιλέως τῆς συρίας· ἔτη ἀπὸ κτίσεως κόσμου, γτοβ'.

Βίος τοῦ ἀναξαγόρου

Ὁ ἀναξαγόρας ὁ φιλόσοφος ἦτον ἀπὸ τὴν ἀσίαν· καὶ ἐσπούδαξεν εἰς ταῖς ἀθήναις χρόνους λ' καὶ ἀφίνωντας τὰ πολλὰ ὑπάρχοντα ὅπου εἶχεν, ἐπῆγε κοντολογῆς εἰς ὅλον τὸν κόσμον διὰ νὰ μάθῃ· καὶ μίαν φορὰν κατηγορηθεῖς πῶς ἄφηκε τὴν πατρίδατου, ἐσήκωσε τὸ χέριτου εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ εἶπεν· ἐγὼ δὲν γυρεύω ἄλλο παρὰ τὴν πατρίδαμου, δείχνωντας τὸν οὐρανόν. Μάλιστα [5] ἀφ' οὗ ἐπῆγεν εἰς πολλοὺς τόπους, ἐγύρισεν εἰς τὴν πατρίδατου, καὶ εὐρίσκωντας τὰ ὑπάρχοντάτου ὅλα ἀφανισμένα, εἶχε μεγαλωτάτην χαρὰν, περισσότερον παρὰ ὅπου νὰ ἤθελε τὰ εὔρη ὅλα καλὰ καταστημένα· καὶ λέγοντέςτου κάποιοι διὰ τὸν θάνατον τοῦ παιδίουτου, ἀπεκρίθη· ἐγὼ ἤξευρα καλὰ πῶς ἐκεῖνο ἦτον θνητόν· διὰ τοῦτο δὲν μου κακοφαίνεται πῶς ἔκαμεν [10] ἡ φύσις τὸ ἔργοντης. Ἐρωτηθεῖς ἀκόμη, διὰτὶ ἐγεννήθη εἰς τοῦτον τὸν κόσμον,

61 ἐκεῖνο² BP ἐκεῖνα A 76 ἤκουσεν AP ἤκουσε B 84 νὰ εἶναι ἀθάνατος B ἀθάνατον AP 92 , γτοβ' A 3372 BP // uita Anaxagorae 2 λ A 30 BP 3 καὶ μίαν φορὰν κατηγορηθεῖς BP καὶ ὄντας μίαν φορὰν κατηγορημένος A

ἀπεκρίθη· διὰ νὰ θεωρῆ τὸν οὐρανόν. Μετὰ ταῦτα ἐδιώχθη ἀπὸ ταῖς ἀθήναις, καὶ λέγωντάς του πῶς ἦτον στερεμένος ἀπὸ τοὺς ἀθηναίους, ἀπεκρίθη· μάλιστα ἐκεῖνοι εἶναι στερεμένοι ἀπὸ λόγουμου. Λέγει ἀκόμη ὁ τούλλιος, πῶς ὄντας ὁ ἀναξαγόρας γέροντας, ἐρωτήθη ἂν θέλῃ νὰ εἶναι εἰς τὴν πατρίδα του [15] πρὸ τοῦ νὰ ἀποθάνῃ, ἀπεκρίθη· ὄχι· διὰ τὸ ἀπὸ ταῖς πολλαῖς στραταῖς, αἱ ὁποῖαις ὄλαις γυρίζουν εἰς μίαν, παγένη εἰς τὸν ἄδην. Ἐρωτηθεὶς ἀκόμη, ποῖος τοῦ φαίνεται νὰ εἶναι εὐτυχισμένος εἰς τοῦτον τὸν κόσμον, ἀπεκρίθη· οὐδὲ ἓνας ἀπὸ κείνους ὅπου λογιάζονται νὰ εἶναι εὐτυχισμένοι· ἀμὴ ἐκεῖνοι ὅπου λογιάζονται κακορίζικοι· διὰ τὴν εὐτυχία δὲν στέκεται εἰς τὰ πλούτη, [20] καὶ εἰς ταῖς τιμαῖς, ἀλλὰ εἰς τὴν ἀρετὴν τῆς ψυχῆς. Ἐζησεν ὁ ἀναξαγόρας χρόνους β´. καὶ φυλακωθεὶς ἀπὸ τοὺς ἀθηναίους ἐφαρμακώθη ἀπὸ κείνους· διὰ τὸ ἔλεγε πῶς οἱ ἀθηναῖοι ἐπροσκυνοῦσαν τὸν ἥλιον διὰ θεόν, ὅπου ὁ ἥλιος δὲν εἶναι ἄλλο τίποτε παρὰ μία πέτρα πύρινη. Καὶ ἔλεγε, πῶς ἔπρεπε νὰ προσκυνοῦν διὰ θεὸν τὸν ποιητὴν τοῦ ἡλίου, καὶ ὄχι τὸν ἥλιον. Ἐζησεν [25] εἰς τὸν καιρὸν τοῦ ξέρξου τοῦ βασιλέως τῆς περσίας· ἔτη ἀπὸ κτίσεως κόσμου ,γυ στ´.

Βίος τοῦ κράτητος

Ὁ κράτης ὁ φιλόσοφος ἦτον ἀπὸ ταῖς θήβαις· μαθητὴς τοῦ διογένους καὶ τοῦ στίλπωνος· καὶ διδάσκαλος τοῦ ζήνωνος. Ἐτοῦτος (καθὼς λέγει ὁ ἅγιος ἱερώνυμος εἰς τὴν τρίτην ἐπιστολὴν) ἐρρίξε μέσα εἰς τὴν θάλασσαν ἓνα μέγαν βάρους χρυσαφίου, λέγωντας· εὐγᾶτε κακώτατα πλούτη ἀπὸ λόγουμου· ἐγὼ θέλω πλέον γληγορότερα νὰ πνίξω ἐσᾶς, παρὰ νὰ πνίξετε ἐσεῖς ἐμένα. [5] Ἐτοῦτος ἀκόμη (καθὼς λέγει ὁ σένεκας εἰς τὸ πρῶτον βιβλίον τῶν ἐπιστολῶν) βλέπωντας ἓνα παιδί ὅπου ἐπάγενεν εἰς ἓναν τόπον μοναχόν, τὸ ἐρώτησε, τί ἔκαμε· καὶ ἐκεῖνο ἀπεκρίθη· συνομιλῶ μὲ τοῦ λόγουμου· καὶ ὁ κράτης ὁ φιλόσοφος τοῦ εἶπεν· ἐγὼ φοβοῦμαι νὰ μὴν συνομιλῆς ἐσὺ μὲ ἄλλους, καὶ διὰ κακὴν ὑπόθεσιν. Ἐτοῦτος εἶπε, πῶς ἡ πείνα καταπονάει τὸν ἔρωτα, ἦγουν [10] τὴν κακὴν ἐπιθυμίαν· καὶ ἂν δὲν τὸν καταπονέσῃ ἡ πείνα, τὸν καταπονάει ὁ χρόνος. Ἐζησεν ὁ κράτης εἰς τὸν καιρὸν τοῦ μεγάλου ἀλεξάνδρου· εἰς τοὺς ,γγλβ´, ἦγουν τρεῖς χιλιάδες ἑξακοσίους τριανταδύο.

Βίος τοῦ στίλπωνος

Ὁ στίλπων ὁ φιλόσοφος ἦτον ἀπὸ τὰ μέγα· διδάσκαλος τοῦ κράτητος καὶ τοῦ ζήνωνος τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν στωϊκῶν φιλοσόφων· καὶ εἰς τὸν καιρὸν ὅπου ἐπάρθη ἡ πατρίδα ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς καὶ ἐκάη, ὄντας αὐτὸς πλούσιος, ἐμίσεισε χωρὶς νὰ πάρῃ τίποτε· καὶ ἐρωτηθεὶς διὰ τὸ ἔκαμε τοῦτο, ἀπεκρίθη· ἐγὼ ἔχω ὅλον τὸ ἐδικόν μου κοντάμου· καὶ πέρνωντας ὁ πτολεμαῖος τὴν χώραν τὰ [5] μέγα τὴν πατρίδα, ἐτίμησε πολλὰ τοῦτον τὸν φιλόσοφον· καὶ τοῦ ἔδωκε πολλὰ ἄσπρα, διὰ νὰ παγένη ἀντάμα μετ' αὐτὸν εἰς τὴν αἴγυπτον· ἀλλὰ αὐτὸς δὲν ἠθέλησε νὰ παγένη. Ὁμοίως καὶ ὁ δημήτριος πέρνωντας τὰ μέγα, ἐπρόσταξε νὰ τοῦ δώσουν ὀπίσω ὅλον τὸ ἐδικόν του· καὶ λέγωντάς του αὐτὸς ὁ δημήτριος, νὰ τοῦ δώσῃ ἐγγράφως ὅλον ἐκεῖνο ὅπου του ἐπῆραν, ἐκεῖνος [10] ἀπεκρίθη· πῶς δὲν ἔχασε τίποτε ἀπὸ τὸ ἐδικόν του· διὰ τὸ κανένας δὲν τοῦ ἐπῆρε τὴν διδασκαλίαν· διὰ τοῦτο ὁ βασιλεὺς ἠθέλησε νὰ γένη μαθητῆς του· ἦκμασεν εἰς τοὺς ,γγξβ´ ἀπὸ κτίσεως κόσμου.

20 post λογιάζονται praebet νὰ εἶναι B om. AP 22 γβ´ A 25 τὸν¹ AP om. B 27 ,γυστ´ A 3496 BP // uita Cratetis 2 λέγει APC γράφει LB 9 φοβοῦμαι BCP λέγω A 13 ,γγλβ´ A 3632 BP // uita Stilponis 2 τὸν LP om. ABC 6 τοῦτον BP om. A 13 ,γγξβ´ A 3663 BP

Βίος τοῦ σιμωνίδου

Ὁ σιμωνίδης ὁ ποιητὴς καθὼς λέγει ὁ οὐαλέριος, πλέωντας εἰς τὸ πέλαγος ὅπου ὀνομάζεται ἀδρίας (καὶ τοῦτο εἶναι ὁ κόρφος τῆς βενετίας) εἰς μίαν ἀκροθαλασσίαν, καὶ ἐκεῖ εὕρισκοντας ἕνα κορμὶ ἐνοῦ ἀνθρώπου ἀποθαμένου, ἀπὸ τὴν εὐσέβειάντου ἠθέλησε νὰ τὸ θάψῃ ἐκεῖ εἰς τὴν ἀκροθαλασσίαν ὅπου εἶπαμεν· ὕστερα ἐκεῖνος ὁ ἀποθαμένος ἦλθεν εἰς τὸν ὕπνοντου καὶ ἐφάνη, [5] καὶ τοῦ εἶπε πῶς διὰ κανέναν τρόπον τὴν ἐρχομένην ἡμέραν νὰ μὴν πλεύσῃ· καὶ ἔτζη ἔκαμεν ὁ σιμωνίδης, καὶ δὲν ἠθέλησε νὰ ἔμπη μέσα εἰς τὸ καράβι. Καὶ τὴν αὐρινὴν ἡμέραν θέλωντας ἐκεῖνοι νὰ πλεύσουν, ἐβούλιαξε τὸ καράβι, καὶ οἱ ἄνθρωποι ἐπνίγηκαν, καὶ ὁ σιμωνίδης ἀπόμεινε γερὸς εἰς τὴν γῆν ἀπὸ τὴν συμβουλήν ἐκείνου τοῦ ἀποθαμένου. Εὕρισκόμενος ἀκόμη ὁ σιμωνίδης [10] εἰς ἕνα συμπόσιον μὲ πολλοὺς ἀνθρώπους, δύο νέοι ἦλθαν εἰς τὴν πόρταν νὰ τὸν ἐρωτήσουν καὶ λέγωντάςτουτο, ἐσηκώθη ἀπὸ τὴν τράπεζαν διὰ νὰ ἰδῆ ποῖοι ἦσαν ἐκεῖνοι, καὶ εὐγένωντας ἔξω εἰς τὸ πρόθυρον, δὲν ἦρε κανέναν ἄνθρωπον· καὶ παρευθὺς τὸ σπῖτι ἔπεσε μὲ ὅλους ἐκείνους ὅπου ἦσαν εἰς τὸ συμπόσιον, καὶ ἔτζη ἀπέθαναν ὅλοι, ἔξω ἀπὸ τὸν σιμωνίδην ὅπου εὐρέθη [15] ἀπ' ἔξω. Ἐρωτηθεὶς ὁ σιμωνίδης, μὲ τί τρόπον ἠμπορεῖ τινὰς νὰ φύγῃ τοὺς ἐχθροὺς καὶ τοὺς φθονερούς, ἀπεκρίθη· ἀνίσως καὶ δὲν κάμνη κανένα πρᾶγμα ἐνάρετον καὶ μέγαλον. Ἐρωτηθεὶς, τί εἶναι εὐκόλον εἰς ἕναν γέροντα; ἀπεκρίθη· νὰ κάμνη εὐεργεσίαις. Ἐλεγεν ἀκόμη ὁ σιμωνίδης, πῶς πλέον εἰρηνικώτερα περνάει, ὅταν σιωπᾷ, παρὰ ὅταν μιλῇ· μηδὲ ἐγκαλέσθη ποτὲ [20] διὰ τὴν σιωπὴν, ἀλλὰ διὰ τὸ μίλημάτου. Ἀνίσως καὶ ἡ τύχη πολλαῖς φοραῖς ἀφίνει τοὺς ἐναρέτους ἀνθρώπους, ἢ καλὴ ἐλπίδα ποτὲ δὲν τοὺς ἀφίνει. Ὁ σιμωνίδης εἶχε χρόνους π'· καὶ ἔκαμε στίχους πολλὰ καλοὺς μὲ τοὺς ἄλλους ποιητάδες· καὶ ἀπὸ τοῦτο εἶχε μέγαλην φήμην. Ἐζήσεν εἰς τὸν καιρὸν τοῦ μανασῆ τοῦ βασιλέως τῶν ἰουδαίων.

Βίος τοῦ ἀρχύτα.

Ὁ ἀρχύτας ὁ ταραντῖνος ἦτον διδάσκαλος τοῦ πλάτωνος, καὶ μαθητὴς τοῦ πυθαγόρου. Ἐτοῦτος ἐδυνήθη τόσον μὲ τὴν εὐγλωττίαντου, ὅπου μὲ μίαντου ἐπιστολὴν ἐλευθέρωσε τὸν πλάτωνα ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ διονυσίου τοῦ τυράννου, ὅπου ἠθέλε νὰ τὸν φονεύσῃ. Ἦτον ἐτοῦτος ὁ ἀρχύτας θαυμασιώτατος εἰς κάθε γένος ἀρετῆς· εἰς τρόπον ὅπου ἀπὸ τοὺς συμπολίταςτου ἑπτὰ φοραῖς ἔγινεν [5] αὐθέντης τῆς πόλεως, μὲ ὅλον ὅπου κατὰ τὸν νόμον ἦτον ἐμποδισμένον νὰ ἐξουσιάζῃ περισσώτερον ἀπὸ ἕναν χρόνον. Ἐλεγεν, οὐδεμία λοιμικὴ ἀρρώστια νὰ ἐδόθῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον χειρότερη ἀπὸ τὴν ὄρεξιν τοῦ κορμίου· καὶ πῶς ὁ θεὸς δὲν ἔδωκε κανένα πρᾶγμα τοῦ ἀνθρώπου τόσον ἐξαίρετον ὡσάν τὸν νοῦν· ἔτζη εἰς τοῦτο τὸ θεϊκὸν χάρισμα δὲν εἶναι κανένα πρᾶγμα τόσον ἐναντίον [10] ὡσάν τὴν ὄρεξιν· ἢ ὅποια ὁπόταν κυριεύῃ τὸν νοῦν, δὲν ἠμπορεῖ νὰ συλλογισθῇ κανένα πρᾶγμα. Ἐλεγεν ἀκόμη ὁ ἀρχύτας, πῶς ἀνίσως καὶ κανένας ἠθελεν ἀνεβῆ εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ ἀπὸ κεῖ ἀπάνου ἠθέλε θεωρήσῃ τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων ἐτουτουνοῦ τοῦ κόσμου, καὶ τὴν εὐμορφάδα τῶν ἀστέρων, καὶ τὴν κίνησιν τῶν πλανητῶν, δὲν ἠθέλε τοῦ φανῆ πρᾶγμα γλυκὸν, ἀνίσως καὶ δὲν [15] ἠθελεν ἔχη μὲ τοῦ λόγουτου ἕναν φίλον, ἢ σύντροφον, ἢ ἄλλον κανέναν ἄνθρωπον, εἰς τὸν ὅποιον ἠθελεν ἠμπορέσῃ νὰ τὰ διηγᾶται. Ὦντας ὁ ἀρχύτας (καθὼς διηγᾶται ὁ οὐαλέριος) πολλὰ θυμωμένος καταπάνου εἰς ἕναν

uita Simonidis 20 μηδὲ (ἀλλὰ μήτε P μήτε C) ἐγκαλέσθη (ἐγελάσθη C) ποτὲ διὰ τὴν σιωπὴν (σιωπῆντου B), ἀλλὰ διὰ τὸ μίλημάτου om. A 22 ἀφίνει AP (-ῆνει P) -ῖνη B 23 π' ALB² in marg. 80 BP // uita Archytae 7 ἀσθνεῖται A ἀρρώστια BP 9 τοῦ ἀνθρώπου BPC om. A 13 ἀνέβη A ἀνεβῆ BP 16 ἔχη A ἔχη BP

ἄνθρωπον τοῦ σπιτίουτου, τοῦ εἶπεν· ἐγὼ ἤθελα σοῦ δώση μεγάλην τιμωρίαν, ἂν δὲν ἤμουν θυμωμένος· διὰ τοῦτο πλέον γληγορώτερα ἠθέλησε νὰ ἀφήσῃ [20] τὸ κακὸν ἀτιμώρητον, παρὰ νὰ τὸ τιμωρήσῃ μὲ τὸν θυμὸν περισσότερον ἀπὸ τὸ πρέπον. Ἔζησεν εἰς τοὺς ,γυ´ ἀπὸ κτίσεως κόσμου.

Βίος τοῦ αἰσώπου.

Ὁ αἰσώπος ἦτον φιλόσοφος καὶ ποιητὴς Ἕλληνας· ἄνθρωπος ὅπου εἶχε νοῦν ὑψηλὸν, καὶ φρόνιμον· ὁ ὁποῖος ἐπλασε καὶ ἔγραψε πολλοὺς μύθους εὐγενικοὺς· τοὺς ὁποίους ὕστερα κάποιος ὀνομαζόμενος ῥωμύλος τοὺς ἐμεταγλώττισε καὶ εἰς τὴν λατινικὴν γλῶσσαν· ἔχουσι μεγάλαις γνώμαις· Ἀπέθανεν εἰς τὸν πρῶτον χρόνον τῆς βασιλείας τοῦ κύρου τοῦ βασιλέως τῆς [5] περσίας· ἔτη ἀπὸ κτίσεως κόσμου ,γυβ´. Τούτου ὁ βίος εὐρίσκεται πλατύτερον εἰς τὸ βιβλίον ὅπου ἔχει τοὺς μύθους του γραμμένους· καὶ εἶναι φανερὸς εἰς ὅλους.

Βίος τοῦ ζήνωνος

Ὁ ζήνων ὁ φιλόσοφος ἦτον ἀπὸ τὴν κύπρον· μαθητὴς τοῦ κράτητος τοῦ φιλοσόφου· καὶ ἦτον ὁ πρῶτος ὅπου ἤρε τὴν αἵρεσιν τῶν στωϊκῶν· καὶ ἐστάθη διδάσκαλος τοῦ σωκράτους. Ἔζησε χρόνους ρζ´· καὶ δὲν ἔκαμνε ποτὲ ἄλλο τίποτε παρὰ ὅπου ἐσπούδαζεν. Ἐτούτος (καθὼς διηγᾶται ὁ οὐαλέριος) μὴν ἠμπορῶντας νὰ στέκεται εἰς τὴν ἰδιάντου πατρίδα, ἐπῆγεν εἰς τὴν χώραν τῶν [5] ἀκραγαντίνων ὅπου εἶναι εἰς τὸ νησὶ τῆς σικελίας· ἡ ὁποία εἶχε μεγάλαις πείραξες ἀπὸ τὴν ὠμότητα τοῦ φαλάριδος τοῦ τυράννου· καὶ ἠναγκάσθη νὰ τὴν εὐγάλη ἀπὸ τὰ χέρια ἐκείνου τοῦ τυράννου· καὶ μὴν ἠμπορῶντας νὰ τὸν ἡμερώσῃ μὲ τὰ λόγια του, ἐπιχειρίσθη ἀντάμα μὲ πολλὰ παιδιά τῶν εὐγενικῶν ἀνθρώπων (ὅπου ἦσαν εἰς ἐκείνην τὴν χώραν), νὰ τὸν φονεύσῃ· τὸ ὅποιον [10] ἐγρηκῆθη εἰς τὸν τύραννον· καὶ κάμνωντας νὰ τὸν πιάσουν εἰς τὸ μέσον τοῦ φόρου, καὶ παιδεύωντάστον σκληρὰ, τὸν ἐρώτησε διὰ ἐκείνους ὅπου εἶχαν τὸ ἔνατους μετ´ αὐτὸν εἰς ἐκείνην τὴν ἐπιβουλήν. καὶ τοῦτος δὲν ἐφάνερωσε κανέναν ἀπὸ κείνους· ἀλλὰ τοῦ εἶπε, πῶς ἦσαν οἱ πλέον πιστοὶ, καὶ ἐγκαρδιακοῖτου φίλοι· διὰ τοῦτο τοὺς εἶχεν εἰς ὑπόψιαν· καὶ μὴν [15] φροντίζωντας διὰ τὸ σχοινί, ἄρχησε νὰ στοχάζεται καὶ νὰ παρακινᾷ ὅλον τὸν λαὸν, διὰ νὰ τὸν φονεύσουν, καὶ ἔτζη ἔγινε· διὰτὶ εἰς ἐκείνην τὴν στιγμήν ἐλιθοβόλησαν καὶ ἐφόνευσαν ἐκείνον τὸν τύραννον. Διηγᾶται ἀκόμη ὁ σένεκας εἰς τὸ βιβλίον ὅπου γράφει διὰ τὴν ἡσυχίαν τοῦ νοός, πῶς λέγωντάστου κάποιοι ὅτι ἐπάρθη τὸ πρᾶγμάτου ὅλον, χωρὶς νὰ τοῦ κακοφανῆ τίποτε, εἶπεν· ἡ [20] τύχη θέλει νὰ ἠμπορῶ ἐγὼ νὰ φιλοσοφῶ πλέον ἐλεύθερα· Αἱ γνώμαις ὅπου εἶπεν εἶναι ἐτούταις· Ἐκεῖνο ὅπου σοῦ λέγει τινὰς ἐσένα μοναχοῦ, νὰ μὴν τὸ λέγῃς ἀλλουνῶν. Ὁ κακὸς ὁ ἄνθρωπος ὅπου μιλεῖ γλυκὰ, πρέπει νὰ ἡξεύρης πῶς εἶναι ἄρρώστος εἰς τὴν ψυχὴν. Ὁ ζήνων ἀκόμη εἰς ἕνα ὅπου ἐμίλειε πολλὰ, εἶπεν· ἂν ἐσὺ ἤθελες μιλῆ μὲ τὰ αὐτία, ἤθελες σιωπήσῃ· λέγωντας ἕνας εὐμορφος [25] νέος, πῶς δὲν τοῦ ἐφαίνετον πρέπον νὰ ἀγαπάῃ τοὺς φιλοσόφους, ὁ ζήνων τοῦ ἀπεκρίθη· δὲν θέλει γένει κανένα πρᾶγμα πλέον δυστυχισμένον ἀπὸ ἐσᾶς τοὺς εὐμόρφους νέους. Βλέπωντας μίαν φοράν ἕνα μαθητὴν ὅπου ἐπήγενεν εἰς τὴν στρατὰν φουσκωμένος, καὶ μὲ ὑπερηφάνειαν τοῦ εἶπε· διὰ νὰ

7 ἀσθένεια A ἀρρώστια BP 9 τοῦ ἀνθρώπου BPC om. A 13 ἀνέβη A ἀνεβῆ BP 16 ἔχη A ἔχη BP 19 τοῦ σπιτίουτου AP τῆς συντροφίας του B 20 ἀφήσῃ BP ἀφίση A 22 ,γυ´ A 3490 BP // uita Aesopi I εἶχε (-en P) νοῦν ὑψηλὸν BP εἶχεν ὑψηλὸν νοῦν A 3 ὕστερα BP om. A 6 ,γυβ´ A 3402 BP // uita Zenonis 3 ρζ A 107 BP 4 ἐσπούδαζε B ἐσπούδαζεν AP 8 ἐκείνου BP ἐκεινοῦ A 9 ἐπεχειρίσθη A ἐπιχειρίσθη BP 13 ἐκείνην τὴν ἐπιβουλήν BP τὴν ἐπιβουλήν ἐκείνην A 15 μὴν BP μὴ A 22 ἐτούταις A τούταις BP 23 post κακὸς praebet ὁ B om. AP : ἡξεύρης AP ξεύρης B 25 μιλῆ BP μιλῆ A : σιωπήσῃ BA σιωπήσῃ LP γένει BP γένη A

ἦσαι μέγας, δὲν θέλω σε λογιᾶσαι διὰ καλὸν· ἀμὴ ἂν ἦσαι καλὸς, θέλω [30] σε λογιᾶσαι διὰ μέγαν. Οὐδὲ ἓνα πρᾶγμα ἔλεγε νὰ εἶναι πλέον μισητὸν, παρὰ ἢ ὑπερηφάνεια εἰς κάθε ἡλικίαν, καὶ μάλιστα εἰς τοὺς νέους. Ἀρμόδιον πρᾶγμα εἶναι εἰς κάθε ἄνθρωπον, μάλιστα εἰς τοὺς νέους νὰ μεταχειρίζονται τιμητικὸν τρόπον, εἰς τὸ σχῆμα, εἰς τὸ περιπάτημα, καὶ εἰς τὸ φόρεμα. Μεγάλη ζημία εἶναι ὁ καιρὸς ὅπου χάνεται. Ἐρωτηθεῖς, τί πρᾶγμα εἶναι ἢ [35] εὐμορφάδα, εἶπε· τὸ ἄνθος τῆς φωνῆς. Μιλῶντας μίαν φοράν ἓνας ἄνθρωπος πολλὰ πράγματα ἄπρεπα, ὁ ζήνων εἶπε· δὲν μας ἔκαμεν ἢ φύσις διὰ ἄλλο τέλος δύο αὐτία καὶ ἓνα στόμα, παρὰ διὰ νὰ ἀκούωμεν πολλὰ, καὶ νὰ μιλοῦμεν ὀλίγα. Ζήνωνες ἦσαν ὀκτώ· ὁ πρῶτος ὠνομάσθη κλεάνθης· ὁ δεύτερος ἦτον τοῦτος, διὰ τὸν ὁποῖον μιλοῦμεν εἰς τὸ παρόν· ὁ τρίτος ἦτον ἀπὸ τὴν [40] ῥόδον· ὁ τέταρτος ἦτον ἱστορικός, ὅπου ἔγραψε τὰ ἔργα τοῦ πύρρου, καὶ τῶν καρχηδονίων. Ὁ πέμπτος ἦτον μαθητὴς τοῦ χρυσίππου· Ὁ ἕκτος ἦτον ἰατρὸς ἠροφίλειος, ἦγουν ἀπὸ τὴν αἵρεσιν τοῦ ἠροφίλου τοῦ ἱατροῦ· ὁ ἕβδομος ἦτον γραμματικός. ὁ ὄγδοος ἦτον φιλόσοφος ἐπικούρειος· καὶ οἱ περισσότεροι ἀπὸ τούτους, ἦσαν μαθητάδες ἐτουτουνοῦ τοῦ ζήνωνος τοῦ κιττιέως ἀπὸ τὴν [45] κύπρον· ὁ ὁποῖος ἦτον εἰς τοὺς ,γτ'.

Βίος τοῦ γοργίου

Ὁ γοργίας ὁ φιλόσοφος ἦτον λεοντῖνος ἀπὸ τὴν σικελίαν· καὶ ἐσπούδαζεν εἰς ταῖς ἀθήναις· ἦτον ἄνθρωπος σοφώτατος καὶ διδάσκαλος τοῦ σωκράτους· καὶ καθὼς λέγει ὁ οὐαλέριος, ἐγεννήθη εἰς ἓνα κρεβάτι ἀπὸ κεῖνα ὅπου θάπτουν τοὺς ἀποθαμένους, εἰς τὸ ὁποῖον ἦτον ἢ μητέρατου, ὅπου τὴν ἐπήγεαν νὰ τὴν θάψουν· ὁ ὁποῖος εὐγάλε παρευθὺς μίαν φωνὴν ὅπου ἠκούσθη ἀπὸ πολλοὺς, [5] καὶ ἀνοίγωντας τὴν μητέρατου, ὁ γοργίας εὐρέθη ζωντανός. Εἶχε μίαν γυναῖκα ἢ ὁποία ἐζήλευε πολλὰ μίαν σκλάβαν εὐμορφωτάτην ὅπου εἶχεν ὁ γοργίας. Ἐτούτος πολλαῖς φοραῖς εἶχε συνήθειαν νὰ λέγη, πῶς ἤθελε καλὰ νὰ ἀποκρίνεται εἰς κάθε ζήτημα ὅπου ἤθελε τοῦ προβάλλη τινὰς ἔξαφνα. Εἰς τιμὴν τοῦ γοργίου οἱ Ἕλληνες ἔκαμαν ἓνα ἄγαλμα χρυσοῦν εἰς τὸν ναὸν τοῦ [10] ἀπόλλωνος. Ἐξῆσε χρόνους ἑκατὸν ἐπτὰ· καὶ δὲν ἔκαμνε ποτὲ ἄλλο τίποτε, παρὰ ὅπου ἐσπούδαζε· καὶ ὄντας εἰς τὴν ὥραν τοῦ θανάτου, εἶπεν· ἐγὼ ἔχω μεγάλην λύπην, ὅχι διὰτὶ ἀφίνω τοῦτον τὸν κόσμον, ἀλλὰ διὰτὶ ἀποθένω τώρα ὅπου ἔκαμα ἀρχὴν νὰ μαθαίνω.

Βίος τοῦ ἰσοκράτους

Ὁ ἰσοκράτης ὁ φιλόσοφος ἦτον ἀθηναῖος καὶ μαθητὴς τοῦ γοργίου· ὁ ὁποῖος ἐρωτηθεῖς μίαν φοράν διὰ ποίαν ἀφορμὴν δὲν ἐσυναναστρέφετον εἰς τὸν φόρον; ἀπεκρίθη· ἐκεῖνο ὅπου γίνεται εἰς τὸν φόρον, ἐγὼ δὲν ἤθελα τὸ κάμη· καὶ ἐκεῖνο ὅπου κάμνω ἐγὼ, δὲν ἠμπορεῖ νὰ γίνεται εἰς τὸν φόρον. Ἐλεγεν ἀκόμη, πῶς ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ κάμη εἰς τὸν πατέρατου, καθὼς θέλει [5] καὶ ὁ πατέρας νὰ κάμουν τὰ παιδίατου εἰς αὐτόν. Ἐκεῖνο ὅπου ἐσὺ λογιᾶσαι νὰ εἶναι κακὸν, καὶ κατηγορημένον νὰ τὸ κάμη, πρέπει ἀκόμη νὰ τὸ λογιᾶσαι καὶ ἄσχημον διὰ νὰ τὸ λέγης· Δὲν ἠμπορεῖ νὰ γένη κακὸν ὅπου νὰ μὴν τὸ ἤξεύρη τινὰς· καὶ ἂν ἐσὺ τὸ κάμνης ὅπου ἄλλοι δὲν τὸ ἤξεύρου, ἀπὸ λόγουσου ποτὲ δὲν θέλεις τὸ κρύψει, καὶ πρέπει νὰ διορθωθῆς, διὰτὶ κάθε ἓνας [10] εἶναι εὐκόλος νὰ πιστεῦη τὸ ψεῦμα, καθὼς καὶ τὴν ἀλήθειαν. Ἐξε

41 τὰ ἔργα AP ταῖς πράξεις B 46 ,γτ' A 3300 BP // uita Gorgiae I ἐσπούδαζεν AP ἐσπούδαζεν B II ρζ' A 107 P ἑκατὸν ἐπτὰ B // uita Isocratis 4 ἐκεῖνο LBP κεῖνο A 6 κάμνουν B κάμουν AP 7 κάμνης B κάμης AP 9 ἔξεύρη B ἤξεύρη AP : ξεύρου B ἤξεύρου LP (A exc.)

περισσότερον φόβον διὰ νὰ μὴν κάμῃς κακὰ, παρὰ διὰ νὰ τιμωρηθῆς. Ὁ κακὸς ἄνθρωπος φοβᾶται τὸ νὰ ἀποθάνῃ κακὰ, ἀλλὰ ὁ καλὸς φοβᾶται τὸ νὰ ζῆ κακὰ. Ὅποτεν ἤθελες ἔλθῃ εἰς κίνδυνον θανάτου, θέλε γληγορώτερα νὰ ἀποθάνῃς καλὰ, παρὰ νὰ ζῆς κακὰ· εἰς τὰ φορέματάσου νὰ μὴν ἦσαι πολλὰ λαμπρὸς· [15] μῆτε νὰ ἔχῃς μεγάλην φροντίδα διὰ νὰ ἐνδένεσαι. Δὲν πρέπει νὰ μιμᾶσαι τοὺς ἄνθρώπους ὅπου φροντίζουν πολλὰ διὰ νὰ ἀποκτήσουν ἄσπρα· καὶ μάλιστα ἂν δὲν ἤξεύρουν νὰ τὰ μεταχειρίζονται· οἱ ὅποιοι εἶναι ὅμοιοι μὲ κείνους ὅπου ἔχουν ἓνα μέγαλον ἄλογον καὶ καλὸν, καὶ δὲν ἤξεύρουν νὰ τὸ καβαλικεύουν· Ἐχε εἰς μῖσος ἐκεῖνον ὅπου σε κολακεύει, ὡσὰν καὶ ἐκεῖνον ὅπου σε [20] γελάει. Θέλεις ζῆσει πολλὰ ἐνάρετα, ἀνίσως καὶ ἀγαπήσῃς τὴν ἐπιστήμην· Μῆτε νὰ γελᾷς συχνὰ, μῆτε νὰ μιλῆς ὑπερήφανα. Φύλαγε περισσότερο ἓνα καλὸν λόγον θησαυρισμένον, παρὰ ἄλλην καμίαν παρακαταθήκην. Μὴν θέλῃς νὰ κάμῃς φιλίαν μὲ κανέναν προτίτερα, παρὰ ὅπου νὰ γνωρίσῃς πῶς ἐπέρασε μὲ τοὺς ἄλλους φίλουςτου· διὰτὶ ἐκεῖνο ὅπου ἔκαμε μὲ τοὺς ἄλλους, ἐκεῖνο [25] λογίαζε πῶς θέλει κάμει καὶ μὲ σένα· Ἄς ἦσαι ἀργὸς νὰ πιάνης φιλίαν· καὶ ὅποτεν τὴν πιάσῃς, πρέπει νὰ τὴν φυλάγῃς παντοτεινά. Τόσον κακὸν εἶναι νὰ μὴν ἔχῃ τινὰς κανέναν φίλον, ὅσον εἶναι καὶ νὰ ἔχῃ πολλοὺς, καὶ νὰ τοὺς ἀφίνη. Διὰ τοὺς φίλουςτου λέγε πάντοτε καλόν· τὸ χρυσάφι δοκιμάζεται εἰς τὴν φωτίαν, καὶ ὁ φίλος εἰς ταῖς δυστυχίαις. Μεταχειρίζου τὸν φίλονσου [30] γνωστικὰ, νὰ μὴν καρτερῆς νὰ σε παρακαλῆ, εἰς καιρὸν ὅπου γνωρίζοντας ταῖς χρείαιςτου ἤμπορεῖς νὰ τον δουλεύῃς· Ἐνθυμοῦ τοὺς φίλους ὅπου εἶναι μακρὰ, ὡσὰν καὶ κείνους ὅπου εἶναι σιμάσου, καὶ εἰς τὸ παρόν. Καθὼς εἶναι κακὸν νὰ νικᾶται τινὰς ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς, ἔτζη εἶναι κακὸν νὰ νικᾶται καὶ ἀπὸ ταῖς εὐεργεσίαις τῶν φίλων. Κάμνε καλὸν εἰς τοὺς καλοὺς, διὰτὶ ἀπὸ κείνους [35] δὲν καρτερεῖς ἄλλο, παρὰ χάριν· ἀμὴ ἐκεῖνος ὅπου κάμνει καλὸν εἰς τοὺς κακοὺς ἄνθρώπους, εἶναι ὅμοιος μὲ κείνον ὅπου θρέφει τὰ ξένα σκυλία· τὰ ὅποια ἔτζη ἀλυκτοῦν ὕστερα ἐκεῖνον ὅπου τὰ θρέφει, ὡσὰν καὶ τοὺς ἄλλους· ἔτζη ὁ κακὸς ἄνθρωπος βλάπτει ἐκεῖνον ὅπου τοῦ κάμνει καλόν, ὡσὰν καὶ ἐκεῖνον ὅπου τοῦ κάμνει κακόν. Πρὸτοῦ νὰ κάμῃς κανένα ἔργον, [40] συμβουλεύου μὲ ἄργιταν, καὶ ὅποτεν συμβουλευθῆς καλὰ, μὴν ἀργῆς νὰ τὸ τελειώνης· ὅποτεν θέλῃς νὰ πάρῃς συμβουλήν ἀπὸ ἄλλον, στοχάζου πρῶτα καλὰ, ἂν ἤξεύρῃ νὰ συμβουλεύσῃ τοῦ λόγουτου· καὶ ὕστερα γύρευσέτου συμβουλήν διὰ λόγουτου· Ἐζῆσεν εἰς τὸν καιρὸν τοῦ βασιλέως ἀσσοῦρου.

Βίος τοῦ πρωταγόρου

Ὁ πρωταγόρας ἦτον σοφιστὴς ἀπὸ τὰ ἄβδηρα· μαθητὴς τοῦ δημοκρίτου· καὶ ἔζῆσεν εἰς ταῖς ἀθήναις· καὶ ἐκεῖ ἐκάηκαν ὄλατου τὰ βιβλία. Ἐτοῦτος ἦτον ὁ πρῶτος ὅπου ἐμοίρασε τὸν χρόνον εἰς τόσα μέρη, καὶ ὅπου ἤρρε τὸν τρόπον διὰ νὰ κάμνουν συλλογισμοὺς καὶ νὰ διαλέγωνται εἰς τὴν λογικὴν· καὶ ἐσύνθεσε πολλὰ βιβλία. Καθὼς διηγᾶται ὁ αὐλιος γέλλιος, ἓνας νέος ὀνομαζόμενος [5] εὐάνθης ἐπῆγεν εἰς τὸν πρωταγόραν διὰ νὰ μάθῃ τέχνην ῥητορικὴν, καὶ εἰς τὴν πρώτην ὑπόθεσιν ὅπου ἄρχησε νὰ μιλῆ, τὸν ἐνίκησε· καὶ ὄντας ἔτζη δυνατὸς νὰ μιλῆ, ὁ πρωταγόρας ἄρχησε νὰ τοῦ γυρεύῃ τὴν πλερωμὴν τῆς μαθήσεως, ὅπου ὑποσχέθη νὰ τοῦ δώσῃ τελειάν· καὶ ὁ εὐάνθης δὲν ἤθελε νὰ τοῦ δώσῃ τίποτε, διὰτὶ δὲν ἦτον τελειωμένος ὁ καιρὸς ὅπου ἐκεῖνος ὑποσχέθη νὰ τοῦ [10] δώσῃ ἐκείνην τὴν πλερωμὴν· Ὁ πρωταγόρας τὸν ἤφερε μπροστὰ εἰς τοὺς

14 ἔλθῃ A ἔλθῃ BC ἤθελεν ἔλθῃς P 19 καβαλικεύουν AB καβαλικεύουσιν LPC 26 σένα BA ἐσένα L μετ' ἐσένα CP 29 δοκιμάζεται AP δαμάζεται B 42 τελειώνης A (e - σης corr. AL) - ὄσης P (-όσης C) : θέλεις A -ης BP -ης L uita Protagorae

κριτάδες, διὰ νὰ ἤθελε τοῦ δώση μὲ κάθε τρόπον ἐκεῖνα τὰ ἄσπρα· ἐπειδὴ καὶ ὁ εὐάνθης ἔλαβε τὴν ἐπιστήμην, διὰ τοῦτο ἔλεγεν ὁ πρωταγόρας πῶς πρέπει νὰ λάβῃ τὴν πλερωμῆντου· καὶ ἂν ὁ εὐάνθης ἀκόμη τὸν ἐνίκησε, μάλιστα πρέπει νὰ τὴν λάβῃ· διὰτὶ ἔφθασεν ὁ καιρὸς ὅπου τοῦ ἔκαμε τὴν ὑπόσχεσιν νὰ [15] τὸν πλερώσῃ. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἔδειχεν ὁ εὐάνθης μὲ κάθε τρόπον νὰ μὴν εἶναι χρεώστης, ἂν ἐκεῖνος ἤθελε νικήσῃ, ὅσον ἂν ἐκεῖνος ἤθελε χάσῃ· ἂν ἤθελε νικήσῃ, διὰτὶ εἶχε τὴν γνώμην βεβαίαν διὰ λόγουτου· ἂν ἤθελε χάσῃ, διὰτὶ δὲν ἦτον τελειωμένος ὁ καιρὸς ὅπου ὑποσχέθη τὴν πλερωμῆν. Τότε οἱ κριτάδες ὅπου ἤθελαν νὰ κάμουν τὴν ἀπόφασιν, βλέποντες τὴν ὑπόθεσιν [20] ἀμφίβολον, ἐσυμβουλευθήκαν νὰ μὴν κάμουν ἀπόφασιν· Ἔζησεν ὁ πρωταγόρας εἰς τὸν καιρὸν τοῦ βασιλέως ἄσσουήρου· ἦτον ἀκόμη ἄλλος ἕνας πρωταγόρας ἀστρονόμος· καὶ ἄλλος ἕνας φιλόσοφος στωϊκός.

Βίος τοῦ χρύσιππου.

Ὁ χρύσιππος ἦτον φιλόσοφος στωϊκός ἀπὸ τὴν ἡλιούπολιν τῆς κιλικίας· καὶ εἶχε συνήθειαν νὰ λέγῃ καθὼς διηγᾶται ὁ σένεκας εἰς τὴν ἐνάτην ἐπιστολήν· Ὁ σοφὸς ἄνθρωπος δὲν ἔχει χρεῖαν ἀπὸ κανένα πρᾶγμα· καὶ πολλὰ πράγματα εἰς ἐκεῖνον εἶναι ἀναγκαῖα· ὁ ἀπαίδευτος εἶναι ὅλον τὸ ἐναντίον· Ὁ χρύσιππος ἔζησε περισσότερον ἀπὸ ὀγδοήντα χρόνους· καὶ γνωρίζοντας πῶς ἡ ψυχὴ εἰς [5] τὴν ἄλλην ζωὴν δὲν ἀποθνήκει ποτὲ, ἐφρονεύθη μοναχόστου διὰ νὰ παγένη εἰς ἐκείνην τὴν ἀθανασίαν. Ἐτοῦτος ἦτον ἡ ἀρχὴ τῆς αἰρέσεως τῶν στωϊκῶν, οἱ ὅποιοι εἶχαν πολλαῖς γνώμαις, ἀπὸ ταῖς ὁποῖαις εἶναι καὶ τούταις· Ἐκεῖνα τὰ πράγματα μοναχὰ εἶναι καλὰ ὅπου εἶναι τακτικά. Τοῦ ἐναρέτου ἀνθρώπου δὲν τοῦ λείπει τίποτε· διὰτὶ ἐκεῖνος εἶναι σοφὸς καὶ πλούσιος ὅπου ζῆ [10] ἐνάρετα. Ἔλεγεν ἀκόμη ὁ χρύσιππος πῶς ἡ εὐεργεσία ὅπου κάμνει ὁ ἕνας φίλος τοῦ ἄλλου, ὁμοιάζει μὲ τὸ παιγνίδι τῆς σφαίρας· τὸ ὅποιον εἶναι πῶς ἂν ἐκεῖνος ὅπου τὴν ρίχνει, δὲν τὴν ρίχνει καλὰ, ὁ σύντροφός του δὲν ἔμπορεῖ νὰ τὴν πιᾶσῃ καλὰ, καὶ ἔτζη πεύτει τὸ καλόντου ὅπου ἂν δὲν εἶναι καλὰ δομένον, καὶ καλὰ παρμένον, ὅλον χάνεται.

Βίος τοῦ σωκράτους.

Ὁ σωκράτης ὁ φιλόσοφος ἦτον ἀπὸ ταῖς ἀθήναις. Ὁ πατέρας του ἦτον διδάσκαλος τῆς λιθογλυφικῆς τέχνης, ἦγουν ὅπου ἔσκαπτε ταῖς πέτραις· καὶ ἡ μητέρα του ἦτον μαμμὴ ὅπου ἐξεγέννα τὰ παιδιά· ἐστάθη μαθητὴς τοῦ ἀρχελάου, καὶ διδάσκαλος τοῦ πλάτωνος· ἦτον ὁ πρῶτος ὅπου ἤυρε τὴν ἠθικὴν φιλοσοφίαν, καὶ ἐπῆγεν εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου ἕως ὅπου ἔζησε διὰ νὰ [5] μαθαίνη. Εἶναι γνώμη πῶς ἐτοῦτος νὰ ἦτον σοφώτατος, καὶ εἶχε περισσότεραν ἐπιστήμην ἀπὸ κάθε ἄνθρωπον τοῦ κόσμου, καὶ ἂν καλὰ καὶ εἰς ταῖς ἡμέραις του δὲν ἦτον ἄλλος ὁμοιόστου, πάντοτε ἐπεθύμα νὰ ἤξεύρῃ περισσότερον, καὶ πάντοτε ἔλεγε νὰ μὴν ἤξεύρῃ τίποτε, ὅσον εἰς τὰ πράγματα ὅπου τοῦ ἐφαίνονταν νὰ μὴν ἤξεύρῃ· καὶ πάντοτε ἔλεγεν· ἕνα πρᾶγμα [10] ἤξεύρω, πῶς ἐγὼ δὲν ἤξεύρω. Ἐτοῦτος ἦτον τόσον φιλόπρονος (καθὼς λέγει ὁ σένεκας εἰς μίαν ἐπιστολήν) ὅπου ἐπαράδιδε τὴν φιλοσοφίαν εἰς ἐκεῖνον ὅπου ἤθελε· λέγει ἀκόμη καὶ ὁ τούλλιος πῶς ὁ σωκράτης ἔκαμε νὰ ἔλθῃ ἡ φιλοσοφία ἀπὸ τὸν οὐρανὸν εἰς τὴν γῆν, διὰ νὰ τὴν διδάξῃ εἰς τὸν κόσμον, καὶ διὰ νὰ

12 δώση B δώση AP 18 χάση LBP -η A // uita Chrysiippi I σικελίας B del. correxitque in κιλικίας B² 5 π' A 80 P ὀγδοήντα B 9 τακτικά LBCP τίμια A in τακτικά corr. in marg. m¹ : Τοῦ ἐναρέτου ἀνθρώπου δὲν τοῦ λείπει τίποτε (-α P) BP Κανένα πρᾶγμα δὲν λείπει ἀπὸ τὸν ἐνάρετον ἄνθρωπον A // uita Socratis II τόσον BP τόσος A

διδάξη τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς, καὶ τὴν θνητότητα τοῦ κορμίου, καὶ τὴν [15] φθορὰν τῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου. Ἦτον ὁ σωκράτης ἄνθρωπος πολλὰ ἐγκράτης, καὶ δίκαιος, καὶ τόσον φρόνιμος, ὅπου ὅλοι οἱ φιλόσοφοι ἔλεγαν ὁ σωκράτης νὰ εἶναι θεῖος παρὰ ἀνθρώπινος. Λέγει ἀκόμη ὁ αὐλὸς γέλλιος πῶς ὁ σωκράτης πολλαῖς φοραῖς εὐρέθη ἀπὸ τὸν καιρὸν ὅπου ἐσηκώνετον ὁ ἥλιος, ἕως τὴν ἄλλην ἡμέραν νὰ στέκεται στερεὸς χωρὶς νὰ κινήθῃ μὲ τὸ κορμί, [20] θεωρῶντας πάντοτε καὶ φιλοσοφῶντας. Ἦτον τόσον σύμμετρος, ὅπου λέγουν δι' αὐτὸν πῶς νὰ μὴν ἔκαμε ποτὲ κανένα πρᾶγμα ἔξω ἀπὸ τὸ μέτρον. Ἐλεγεν ὁ σωκράτης πῶς πολλοὶ ἄνθρωποι ἤθελαν νὰ ζοῦν διὰ νὰ τρώγουν καὶ νὰ πίνουν· καὶ ἐκεῖνος ἔτρωγε, καὶ ἔπινε διὰ νὰ ζῆ. Εἶχε τόσην θαυμαστὴν ὑπομονὴν εἰς ταῖς ἐναντιότητες ὅπου πολλαῖς φοραῖς διαλεγόμενος ἔπασχε πολλὰ ἄσχημα [25] πράγματα· καὶ κάθε πρᾶγμα τὸ ἐβάστα μὲ πολλὴν ὑπομονὴν· διὰ τοῦτο καὶ μίαν φορὰν ἕνας τοῦ ἔδωκε μίαν κλοτζιὰν, καὶ ἐρωτηθεῖς, διὰτὶ δὲν τοῦ ἔκακοφαίνετον, ἀπεκρίθη· ἀνίσως καὶ ἕνας γαΐδαρος ἤθελε μου δώσῃ μίαν κλοτζιὰν, λογιάζεις ἐσὺ διὰ τοῦτο πῶς ἐγὼ ἤθελα τὸν κράξῃ εἰς τὸ κριτήριον, διὰ τὶ λοιπὸν δὲν θέλω ἔχει ἐγὼ ὑπομονὴν εἰς τὰ σφάλματα τῶν λογικῶν [30] ζώων; Ὅποταν εἶχε πολὺν θυμὸν, ὀλίγον ἢ οὐδετίποτε, ἐγρηκοῦσαν οἱ ἄνθρωποι, πῶς ἐκεῖνος ἦτον θυμωμένος· Λέγοντέςτου ἀκόμη τινὲς, πῶς ἕνας τοῦ ἔλεγε πολλὰ κακὰ λόγια, ἐκεῖνος εἶπε· δὲν τὰ λέγει εἰς ἐμένα· ἀλλὰ τὰ λέγει διὰ νὰ μὴν εἶναι κανένα πρᾶγμα ἀπὸ κεῖνα ὅπου λέγει εἰς ἐμένα. Ἐλεγεν ἀκόμη ὁ σωκράτης, πῶς καμίαν φορὰν εἶναι καλὸν νὰ γίνεται ἡ κακολογία [35] ἀπὸ ἐκεῖνον· ἐπειδὴ καὶ λέγωντας τὴν ἀλήθειαν, ὁ ἄνθρωπος παρακινᾶται νὰ διορθώνεται· καὶ ἂν δὲν λέγῃ τὴν ἀλήθειαν, ὁ ἄνθρωπος φυλάγεται νὰ μὴν πέσῃ εἰς τέτοιον σφάλμα, ὅπου κάμνει ἀληθινὰ ἐκεῖνος ὅπου τὸν κακολογᾷ. Ἀκόμη ἔλεγεν ὁ σωκράτης πῶς ὁ ἄνθρωπος κατηγορούμενος μὲ λόγια ποτὲ δὲν θυμώνεται, πάρεξ ὅποταν τοῦ εἰποῦν τὴν ἀλήθειαν· καὶ ὅποταν τοῦ λέγῃ τὸ [40] ψεῦμα, δὲν πρέπει νὰ τὸ ψηφᾷ τίποτε, καὶ νὰ κάμνῃ πῶς ἐκεῖνος ὅπου τὸ λέγει νὰ εἶναι ψεύτης. Μίαν φορὰν θέλοντες οἱ ἀθηναῖοι νὰ αὐξήσουν τὴν χώραν, ἢ ὅποια ἀπὸ τοὺς μεγάλους πολέμους καὶ τὰ θανατικὰ τὰ ἀπερασμένα ἦτον πολλὰ ὀλιγοστεμένη. Εὐγαλαν ὀρισμὸν πῶς κάθε ἕνας ἀπὸ κείνους ὅπου ἦσαν εἰς τὰ χωρία νὰ ἔλθουν νὰ κατοικήσουν εἰς ταῖς ἀθήναις· καὶ [45] ἐπρόσταξαν πῶς κάθε ἄλλος ξένος ὅπου ἤθελε θελήσῃ νὰ κατοικήσῃ εἰς ταῖς ἀθήναις, ἢ καὶ πολίτης ἀκόμη, νὰ πέρνῃ δύο γυναῖκες. Διὰ τούτην τὴν ἀφορμὴν ὁ σωκράτης ὄντας στενεμένος ἀπὸ τοῦτο τὸ πρόσταγμα, ἐπῆρε τὴν ξανθίππην καὶ τὴν ἀνύτην, ἀνεψιαῖς τοῦ ἀριστείδου τοῦ φιλοσόφου· αἱ ὁποῖαις γυναῖκες πολλαῖς φοραῖς ἐφιλονεικοῦσαν ἀντάμα μὲ τὸν [50] σωκράτην. Διὰ τοῦτο ὁ σωκράτης ταῖς ἐκαλόπερνε καὶ ταῖς ἐγέλα διὰ νὰ μὴν φιλονεικοῦν μετ' αὐτὸν καὶ τὸν ἐναντιοῦνται, διὰτὶ ἦτον πολλὰ ἄσχημος εἰς τὸ κορμί, μὲ μύτην σιμὴν (ἦτοι κολοβὴν), καὶ μὲ κεφάλι φαλακρὸν, καὶ μὲ λαιμὸν, καὶ μὲ πλάταις τριχωταῖς, καὶ μὲ τρίχες ἀκαλλώπισταις. καὶ μὲ σκέλη καὶ ποδάρια στραβὰ, καὶ μὲ χέρια κοντά· καὶ διὰ τοῦτο [55] ἐφιλονεικοῦσαν δι' ἐκεῖνον αἱ γυναῖκεςτου. Τέλος πάντων ἐπῆγαν ἐναντίον τοῦ σωκράτους καὶ αἱ δύο γυναῖκες μὲ μεγάλην ὄρμην· καὶ ἐστάθησαν ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι· καὶ ἡ ξανθίππη γυρίζουσα ὕστερα ὀπίσω, ἐρρίξεν ἀπάνου εἰς τὸ κεφάλιτου καμπόσον νερὸν βρωμερὸν, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ὁ σωκράτης ἐβράχῃ ὅλος, καὶ τιναζόμενος δὲν εἶπεν ἄλλο τίποτε, παρὰ τοῦτο μόνον· ἐγὼ ἤξευρα [60] καλὰ πῶς φυσικὰ ὕστερα ἀπὸ ταῖς βρονταῖς ἔρχεται τὸ νερόν. Καὶ ἀκόμη

23 ζοῦν διὰ νὰ τρώγουν καὶ νὰ πίνουν BCP ζοῦν ζῶην διὰ νὰ τρώγουν καὶ νὰ πίνουν A ζοῦν διὰ νὰ ζοῦν καὶ νὰ πίνουν P 26 πράγματα BCP ἄπρεπα A 29 τὸ κριτήριον BCP τὴν κρίσιν A 36 ἐκεῖνον BC κείνον A ἀπ' ἐκεῖνον P 38 τὸν BP om. A 46 ἐπρόσταξαν A ἐπρόσταξαν BP : πῶς BP om. A 53 σιμὴν (ἦτοι κολοβὴν) A σιμὴν, ἦγουν κολοβὴν CP κολοβὴν B 55 σκέλη BCP ἀντζαῖς A (cf. Tract., c. 55, p. 351, l. 8 ed. Arg. αἱ ἀντζαῖς 57 γυναῖκες AP om. B

ἐρωτηθεῖς ἀπὸ τὸν ἀλκιβιάδην τὸν φιλόσοφον, διὰ ποίαν ἀφορμὴν ὑπόμενον
 ἔτζη τὴν ξανθίππην τὴν γυναικάτου, ἀπεκρίθη· διὰ νὰ τὴν διδάξῃ νὰ ἀκούῃ μὲ
 ὑπομονὴν ἐκεῖνο ὅπου ἤθελε τῆς εἰπῆ τινὰς ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι. Ἐρωτηθεῖς ἀκόμη
 ἀπὸ τὸν ἀλκιβιάδην, διὰ τί ὑπόμενον ἔτζη ταῖς φωναῖς τῆς ξανθίππης, [65]
 ἀπεκρίθη· ἐγὼ ἔτζη εἶμαι συνειθισμένος νὰ ἀκούω μὲ ὑπομονὴν ταῖς φωναῖς
 τῶν γυναικῶν, ὡσὰν ἐκεῖνοι ὅπου ἀκούουν συχνὰ ταῖς πέτραις τοῦ μύλου· καὶ
 καθὼς ἐσὺ μὲ ὑπομονὴν ἀκούεις ταῖς φωναῖς τῶν χηνῶν σου, καὶ τόσον
 περισσότερο ὅπου αἱ χῆνες δὲν σοῦ κάμνουν ἄλλο, παρὰ χῆνες, καὶ πουλία,
 καὶ αὐγὰ· ἀμὴ ἢ ξανθίππη ἐμένα μοῦ κάμνει υἱούς. Εἶχεν ὁ σωκράτης [70]
 παιδία ἀπὸ τὴν ξανθίππην, ἀλλὰ πλεον ὁμοίαζαν τῆς ξανθίππης παρὰ ἐκείνου.
 Ὁ ἀριστόβουλος ὁ βασιλεὺς τῆς περσίας ἐπαρακάλεσε τὸν σωκράτην νὰ παγένῃ
 εἰς αὐτὸν νὰ τὸν ἐρωτήσῃ ἐκεῖνο ὅπου ἤθελε τοῦ ἀρέσῃ· καὶ ὁ σωκράτης δὲν
 ἠθέλησε νὰ παγένῃ· καὶ ἔστειλε νὰ τοῦ εἰποῦν ὅ,τι πρᾶγμα ἤθελε νὰ τοῦ
 χαρίσῃ, αὐτὸς δὲν ἤθελε· καὶ ὅ,τι πρᾶγμα ἤθελεν ὁ σωκράτης, ἐκεῖνος δὲν [75]
 ἠθέλεν ἠμπορέσῃ νὰ τοῦ τὸ χαρίσῃ. Λέγει ἀκόμη ὁ σένεκας, πῶς ἐρχόμενος
 ἓνας ὅπου ἦτον πτωχὸς ἄνθρωπος διὰ νὰ μάθῃ φιλοσοφίαν ἀπὸ τὸν σωκράτην,
 καὶ λέγωντάςτου· ἐγὼ δὲν ἔχω ἄσπρα νὰ σοῦ δώσω· ἀμὴ ἐκεῖνο ὅπου ἔχω, ἦγουν
 τοῦ λόγουμου, σοῦ τὸ δίδω. Ὁ σωκράτης ἀπεκρίθη· ἐσὺ μου ἔκαμες μέγαν
 χάρισμα· καὶ ἐγὼ θέλω σου κάμει τὴν ἀνταμοιβὴν μὲ ἄλλο χάρισμα [80]
 ἐδικόνσου. Ὅποταν γένης ἄξιος ἄνθρωπος, θέλω σε δώσει εἰς τοῦ λόγουσου·
 ἐπρόσταζε κατὰ πολλὰ ὁ σωκράτης τοὺς μαθητάδεςτου νὰ βλέπουν συχνὰ εἰς
 τὸν καθρεύτην· διὰτὶ ἐκεῖνοι ὅπου ἦσαν εὐμορφοὶ εἰς τὸ κορμὶ νὰ σπουδάζουν
 νὰ κάμνουν ἔργα καλὰ ὅμοια μὲ τὸ κορμίτους· καὶ ἐκεῖνοι ὅπου ἦσαν ἄσχημοὶ
 νὰ σπουδάζουν μὲ ταῖς καλαῖς γνώμας νὰ ἀποκτοῦν τὴν εὐμορφάδα. [85]
 Ἐλεγεν ἀκόμη ὁ σωκράτης νὰ μὴν εἶναι ἐντροπὴ εἰς ἓναν φιλόσοφον νὰ μαθῆναι
 ἀπὸ μίαν γυναῖκα. Ἐρωτηθεῖς ἀκόμη ὁ σωκράτης ἀπὸ ἓναν πτωχόν, τί ἔκαμνε
 χρεῖα νὰ κάμῃ ὅπου δὲν εἶχε τίποτε, καὶ ὅπου εἶχε χρεῖαν ἀπὸ πολλὰ
 πράγματα, εἶπε· κάμε τοῦτο· ἀνίσως καὶ τὰ ἐδικάσου πράγματα δὲν εἶναι
 ἀρκετὰ εἰς ἐσένα, γίνου ἀρκετὸς ἐσὺ εἰς ἐκεῖνα. Ἀκόμη ἓνας ὅπου ἐμίλει, [90]
 ἐρωτῶντας τὸν σωκράτην μὲ τί τρόπον ἠμπορεῖ νὰ εἶναι σοφός, ἀπεκρίθη· κάμε
 δύο πράγματα· μίλειε ὀλίγα, καὶ μάθε νὰ μιλήῃς. Ἐρωτηθεῖς ὁ σωκράτης, τί
 πρᾶγμα εἶναι ὁ ἄνθρωπος χωρὶς ἐπιστήμην; ἀπεκρίθη· μία ἐπαρχία χωρὶς
 ἐξουσιαστήν. Ἐρωτηθεῖς, τί πρᾶγμα εἶναι ἢ μακαριότης; ἀπεκρίθη· τὸ νὰ
 εἶναι τινὰς ἐλεύθερος νὰ κάμῃ χάριν τῶν ἀξίων ἀνθρώπων. Ἐρωτηθεῖς [95]
 ἀπὸ ἓναν ἄν εἶναι πρέπον νὰ πάρῃ γυναῖκα, ἢ νὰ σταθῇ ὅλην τὴν ζωὴν
 χωρὶς γυναῖκα, ἀπεκρίθη· καὶ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο θέλει σε κάμει νὰ
 μετανοήσῃ· διὰτὶ ἄν δὲν πάρῃς γυναῖκα, θέλεις ἀπομείναι μοναχός· θέλει
 φθαρθῇ τὸ γένοςσου, καὶ τὰ καλάσου θέλουν ἀπομείναι εἰς ἄλλους· ἄν πάρῃς
 γυναῖκα, θέλεις ζῆ μὲ παντοτεινὴν φροντίδα, καὶ λύπην· θέλει σε [100]
 ὄνειδίζει κάθε ἡμέραν τὴν προῖκα, θέλει σε ὄνειδίζει μὲ ταῖς εὐγένειαις τῶν
 ἐδικῶντης· ἢ πενθεράσου θέλει σε πειράζει· θέλεις ἔχει τὴν ὑποψίαν τῆς
 μοιχείας· καὶ θέλεις ἰδῆ τὸν θάνατον τῶν παιδίωνσου. Ἐρωτηθεῖς, μὲ τί
 τρόπον ἠμπορεῖ τινὰς νὰ ἀποκτήσῃ καλὸν ὄνομα, ἀπεκρίθη· ἀνίσως καὶ κάμῃ
 ἔργα καλὰ, καὶ μιλήῃ ὀλίγα. Ἐρωτηθεῖς ἀκόμη μὲ τί πρόπον ὁ ἄνθρωπος [105]
 ἠμπορεῖ νὰ γένη σοφός, ἀπεκρίθη· μὲ τὸ νὰ πιστεύῃ πῶς δὲν ἤξεύρει τίποτε.
 Ἐρωτηθεῖς καθὼς λέγει ὁ τούλλιος, ποία εἶναι ἢ πατρίδατου, ἀπεκρίθη· ὁ
 κόσμος. Μίαν φορὰν ὁ σωκράτης ἐκάλεσε κάποιους φίλουςτου εἰς δεῖπνον, καὶ

53 σιμὴν (ἦτοι κολοβὴν) A σιμὴν, ἦγουν κολοβὴν CP κολοβὴν B 55 σκέλη BCP ἀντζαῖς A (cf. Tract., c. 55, p. 351, l. 8 ed. Arg. αἱ ἀντζαῖς 57 γυναῖκες AP om. B 71 ἐκεῖνου AL ἐκεῖνοῦ B 76 ἠμπορέσῃ BA ἠμπορέσῃ LP 79 τὸ AB (suppl. in B) om. L des. CP 82 ὁ σωκράτης τοὺς μαθητάδεςτου BP τοὺς μαθητάδεςτου ὁ σωκράτης A 97 κάμει BP (-νει P) κάμῃ AL (A e -ει corr.) 98 ἀπομείναι B-η A

ἐτοιμάζοντας φαγητὰ πολλὰ πτωχικὰ, ἓνας φίλοςτου ἠθέλησε διὰ τοῦτο νὰ τὸν
 κατηγορήσῃ, καὶ ὁ σωκράτης τοῦ ἀπεκρίθη· ἂν ἐκεῖνοι ὅπου ἐγὼ ἔκραξα [110]
 εἶναι ἄνθρωποι καλοὶ, θέλουν τὸ ὑπομείνῃ μὲ εἰρήνην, καὶ ἂν εἶναι ἄνθρωποι
 κακοὶ, δὲν μου πρέπει ἐμένα νὰ φροντίζω διὰ τὴν ὄρεξίντους. Μίαν φορὰν
 κάποιοι μαθητάδεςτου, θέλοντες νὰ μισεύσουν ἀπ' αὐτὸν, τὸν ἐπαρακάλεσαν
 νὰ τοὺς εἰπῇ καμίαν δίκαιαν διὰ νὰ ζοῦν καλά, ὅποταν ἠθελαν παγένῃ εἰς τὰ
 σπίτιάτους· Ὁ σωκράτης δὲν τοὺς ἔκαμεν ἄλλην ἀπόκρισιν, παρὰ ὅπου [115]
 τοὺς ἤφερεν εἰς τὸ σπίτι, καὶ τοὺς ἐπρόσταξε πῶς ὅσα ἀγγεῖα ἦσαν εἰς τὸ
 σπίτι νὰ τὰ εὐγάλουν, καὶ ἐκεῖνα ἀκόμη ὅπου ἦσαν γεμάτα μέλι, ὅλα νὰ τὰ
 ρίξουν ἔξω. καὶ οἱ μαθητάδες θαυμάζοντες διὰ τοῦτο, ὁ σωκράτης τοὺς εἶπεν·
 ἂν ἐσεῖς θέλετε ἔχει ἐτούτην τὴν ἐξουσίαν ἀπάνου εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοῦ
 σπιτίουσας, θέλετε οἰκονομήσει πολλὰ καλὰ τὴν ζωὴν σας. Ὁ σωκράτης [120]
 εἰς τὸ γῆράστου ἔμαθε τὴν μουσικὴν, διὰ νὰ μὴν τοῦ λείπῃ καμία ἐπιστήμη,
 καὶ κατηγορούμενος διὰ τοῦτο, εἶπε· περισσοτέρα ἐντροπὴ εἶναι εἰς ἓναν
 γέροντα νὰ εἶναι ἄγνωστος, παρὰ νὰ μαθαίνῃ. Ἐλεγεν ἀκόμη ὁ σωκράτης,
 κάθε πρᾶγμα νὰ εἶναι καμίαν φορὰν βλαβερὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἔξω ἀπὸ
 τὴν ἐπιστήμην· διὰτὶ ἓνας ὅπου ἔχει ἐπιστήμην, ἂν εἶναι καλὸς, δείχνει [125]
 μεγάλην ἀξίαν· ἂν εἶναι κακὸς, σκεπάζει τὴν κακίαντου. Ἐλεγεν ἀκόμη ὁ
 σωκράτης, πῶς ὁ ἄνθρωπος δὲν πρέπει ἀκόμη νὰ τρώγῃ τέτοιον φαγητὸν, εἰς
 τόσον ὅπου ἀφ' οὗ φάγῃ καλὰ, καὶ εὐγάλη τὴν ὄρεξίντου, νὰ μὴν ἔχη διπλὴν
 ὄρεξιν. Ἐθαύμαζεν ἀκόμη ὁ σωκράτης, πῶς οἱ ἄνθρωποι, βιάζονται νὰ
 κάμνουν εἰδῶλα ἀπὸ μάρμαρα, ὅμοια μὲ τὰ εἶδη τῶν ἀνθρώπων, καὶ δὲν [130]
 βιάζονται τοὺς ἀνθρώπους νὰ εἶναι ὅμοιοι μὲ τὰ μάρμαρα, ἤγουν νὰ εἶναι
 στερεοὶ, καὶ ὑψηλοὶ εἰς τὴν ἀρετὴν. Ἀπὸ τὰ θαυμαστὰ λόγια τοῦ σωκράτους
 εὐρίσκονται ἀκόμη καὶ τοῦτα. Ὅταν ὁ ἥλιος ἀνατέλλῃ, φρόντιζε διὰ τὰ
 ἔργασον· καὶ ὅταν βασιλεύῃ, φρόντιζε διὰ τὸ φαγίσον. Ἐτζη κάμνε ταῖς
 δουλείαις τοῦ ἀλλουνοῦ, ὅπου νὰ μὴν σου λείψουν αἱ ἐδικαῖςσου. Δύο [135]
 πράγματα εἶναι ἐναντία εἰς τὴν καλὴν συμβουλήν, ὁ θυμὸς, καὶ ἡ γληγοράδα.
 ἡ ἀρχὴ τῆς φιλίας εἶναι τὰ καλὰ λόγια, καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ἐχθρας εἶναι τὰ κακά.
 Ὁ φίλος ἀργὰ ἀποκτᾶται, καὶ γλήγορα χάνεται· μὲ τοὺς φίλουςσου μίλει ὀλίγα,
 καὶ φιλίαν ἔχε πολλήν. Ἐκεῖνος ὅπου ἐρωτᾷε πράγματα ἀδύνατα, ἐκεῖνος ὁ
 ἴδιος τὰ ἀρνεῖται. Ἐχε περισσοτέραν χαρὰν διὰ ταῖς χάριτες ὅπου δίδεις, [140]
 παρὰ ὅπου πέρνεις. Μὴν χαίρεσαι διὰ τὸ κακὸν τοῦ ἀλλουνοῦ. Μὴν κάμνης
 ἀλλουνοῦ ἐκεῖνο ὅπου δὲν θέλεις νὰ σοῦ κάμῃ ἐσένα ἄλλος. Ἐκεῖνο ὅπου ἐσὺ
 μοναχὸς ἀκούεις, ἄς εἶναι μυστικὸν εἰς ἐσένα. Ἄν κάμνης καλὸν τοῦ λόγουσου,
 βοηθᾷς τοῦ λόγουσου. Ὁ καλὸς ἄνθρωπος ἠξεύρει νὰ ὑπομένῃ ταῖς ὕβριτες·
 ἀμὴ δὲν ἠξεύρει νὰ ταῖς κάμνῃ ἀλλουνοῦ. Ὅποιος θέλεις νὰ διορθώνης [145]
 τοὺς ἄλλους, διόρθωνε τοῦ λόγουσου. Ἄν ἐσὺ ἀμφιβάλλης πῶς ἐκεῖνο ὅπου
 ἔχεις νὰ κάμνης κακὸν εἶναι ἢ καλὸν, μὲ ἀμφιβολίαν νὰ μὴν τὸ κάμνης. Ἄν
 ἐσὺ θέλῃς τὴν εἰρήνην, μὴν συλλογίζεσαι διὰ τὸν πόλεμον. Κάλλιον εἶναι νὰ
 φυλάγεσαι, παρὰ νὰ ἔχῃς φόβον. Κάλλιον εἶναι νὰ ἐντραπῆς, παρὰ νὰ
 ζημιωθῆς. Ἐντροπιασμένη πτωχεία εἶναι ἐκεῖνη ὅπου γίνεται ἀπὸ τὴν [150]
 λαιμαργίαν. Μεταχειρίζου ἐκεῖνο ὅπου ἔχεις εἰς τέτοιον τρόπον, ὅπου νὰ μὴν
 ἔχῃς χρεῖαν ἀπὸ ἄλλον. Πολλοὶ χάνουν τὸ ἐδικόντους, διὰ νὰ ἐπιθυμοῦν νὰ
 ἀποκτήσουν τὰ ξένα. Ὅταν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀγρυπνᾷς, ἀγρύπνει, καὶ μὴν
 κοιμᾷσαι. Τὴν καλὴν τέχνην ὅπου ἔμαθες, πρέπει νὰ τὴν ἀκολουθᾷς. Ἐπερνε
 πλέον γληγορώτερα τὸ βάρος εἰς τὰ ἐδικάσου πράγματα, παρὰ εἰς τὰ ξένα. [155]
 Πλέον βαρὺς εἶναι ὁ κόπος, ὅποταν φθειρῇ τὴν ὠφέλειαν. Ἐχε τὸν τρόπον νὰ

105 μιλή B-ἦ A (des. L) -εἰ P 111 ὑπομείνη B-ἦ P -εἰ A (des. L) 116 ἐπρόσταξε AP B² in marg. ἔκραξε B 128 ὅπου B om. A
 (des. LCP) 140 χάριτες AB (e-ας corr. B) 143 κάμνης B κάμης AP 146 ἀμφιβάλλης A ἀμφιβάλλης BP (-άλης P) 147 θέλης BPL
 (e-εἰ corr. B) -εἰς A 156 φθειρῇ BP -εἰ A

φυλάγῃς τὰ ἄσπρα, καθὼς καὶ διὰ τὰ ἀποκτήζῃς. Διόρθωνε τὰ παιδία σου χωρὶς θυμόν. Τὸ φρόνιμον παιδί δὲν τὸ λογιάζει διὰ βαρὺ ἐκεῖνο ὅπου τὸ προστάζει ὁ πατέρας του. Ἄσχημον πρᾶγμα εἶναι τὸ νὰ ἀμαρτάνῃ τινάς· ἀλλὰ πλεον ἄσχημότερον εἶναι νὰ στέκεται εἰς τὸ ἀμάρτημα· μεγάλην ὀργὴν [160] ἔχει ἀπὸ τὸν θεὸν ἐκεῖνος ὅπου τὸ κακόν του τὸ ἀναφέρει εἰς τὸν θεόν. Ὁ ἄνθρωπος ἢ μπορεῖ νὰ γελασθῇ μὲ τὸν λόγον, ἀμὴ ὄχι μὲ τὴν συνείδησιν. Ἡ εὐτυχία εἶναι πάντοτε ὑποτεταγμένη εἰς τὴν δυστυχίαν. Ὀλίγαις φοραῖς γίνεται κακὸν ὅπου δὲν προέρχεται ἢ ἀπὸ πολὺ, ἢ ἀπὸ περίπτωμα. Ἐξέταζε ἐκεῖνο ὅπου ἔχεις νὰ κάμνης· δοκίμαζε ἐκεῖνο ὅπου ἐσὺ πιστεύεις· μὴν ἐμπιστεύεσαι [165] νὰ βοηθᾷς τοῦ λόγου σου μὲ βοήθειαν ἄδικον· μὴν ἀπατάσαι εἰς τὴν ἐπιθυμίαν. Ἐκεῖνο ὅπου ὑπόσχεται, μὲ κάθε τρόπον κάμνετο. Ἐκεῖνος εἶναι αὐθέντης τοῦ λαοῦ, διὰ τὸν ὅποιον κάθε ἕνας λέγει καλόν. Ἐκεῖνος κάμνει διπλὸν ἀμάρτημα, ὅπου δὲν ἐντρέπεται διὰ τὸ ἀμάρτημα. Μὲ τοὺς κακοὺς ἀνθρώπους μίλει διὰ ἐκεῖνο ὅπου τοὺς φαίνεται καλόν, ἀλλὰ μὴν κάμνεις [170] μὲ κείνους ἄλλο, παρὰ ἐκεῖνο ὅπου πρέπει νὰ κάμνης. Τίμα τὸν φίλον σου, ὅταν εἶναι παρὸν, καὶ ἐπαίνατον ὅποταν λείπῃ. Φίλον ἢ ἐχθρὸν μὴν τὸν κατηγορᾷς ματαίως. Συγχώρα τοὺς ἄλλους μὲ ἐλπίδα διὰ νὰ τοὺς διορθώνης, ἀμὴ τοῦ λόγου σου δὲν πρέπει νὰ τὸ συγχωρᾷς μὲ κείνην τὴν ἐλπίδα. Ὁ φρόνιμος ἄνθρωπος φυλάγεται νὰ μὴν πέσῃ εἰς τὸ κακόν, ἀλλὰ ἀνίσως [175] καὶ πέσῃ, τὸ βαστάει μὲ ὑπομονήν. Ἡ εὐτυχία εἶναι πάντοτε ὑποκειμένη εἰς τὸν φθόνον, καὶ μοναχὸς ἐκεῖνος εἶναι ἄθλιος ὅπου δὲν φθονᾷται. Ἐλεγεν ἀκόμη ὁ σωκράτης, πῶς μετὰ χαρᾶς τὸ ἤθελεν, ἀνίσως καὶ ἦτον δυνατὸν, τὰ μάτια καὶ τὰ αὐτῖα τῶν φθονερῶν ἀνθρώπων, ἤθελαν στέκη εἰς κάθε χώραν, διὰ νὰ ἤθελαν ἔχῃ μεγάλην τιμωρίαν διὰ ταῖς πολλαῖς εὐτυχίαις τῶν [180] ἀνθρώπων. Δὲν χάνει τίποτε ἐκεῖνος ὅπου δὲν ἔχει τίποτε. Ὀλίγον χρειάζεται ἐκεῖνος ὅπου ὀλίγον ἐπιθυμᾷ. Καθὼς δὲν εἶναι κανένα πρᾶγμα πλεον τερπνόν, ὡσὰν τὴν καλὴν γυναῖκα. ἔτζη δὲν εἶναι κανένα πρᾶγμα πλεον κακόν ὡσὰν τὴν κακὴν γυναῖκα. Καὶ ὅσον ἢ γνωστικὴ γυναῖκα σπουδάζει νὰ φυλάγῃ τὴν ζωὴν τοῦ ἀνδρός, τόσον ἢ κακὴ σπουδάζει νὰ τὴν φθείρῃ. Ἐλεγεν ὁ [185] σωκράτης, πῶς δὲν πρέπει νὰ κάμνωμεν ἄλλην παρακάλεσιν εἰς τὸν θεόν, πάρεξ νὰ τοῦ γυρεύωμεν νὰ μᾶς δίδῃ καλόν, διὰτὶ ἐκεῖνος ἤξεύρει ἐκεῖνο ὅπου ἡμεῖς χρειάζομεσθεν. Πολλαῖς φοραῖς ὁ ἄνθρωπος γυρεύει πράγματα ὅπου καλλίτερον εἶναι νὰ μὴν τὰ ἔχῃ, καθὼς εἶναι τὰ πλούτη, ὅπου εἶναι αἰτία τοῦ θανάτου· καὶ αἱ τιμαῖς ὅπου καμίαν φορὰν φέρνουν τὸν ἄνθρωπον εἰς [190] κακὸν τέλος. Τὸ λοιπὸν κάθε ἕνας χωρὶς νὰ γυρεύῃ τὰ πράγματα ὅπου εἶπαμεν, πρέπει νὰ τὸ ἀφίνη εἰς τὴν βουλήν τοῦ θεοῦ. Ἐγκαλεσθεῖς ὁ σωκράτης εἰς τοὺς ἀθηναίους, πῶς τοὺς ἔκατηγόρα διὰτὶ ἐπροσκυνοῦσαν ἕνα δένδρον, ἕνα σκυλί, ἕνα τραγί, καὶ ἄλλα ὅμοια πράγματα διὰ θεοῦς τους, ἐπίασθη καὶ ἐφυλακώθη τριάντα ἡμέραις, ἔχοντας πάντοτε μίαν θαυμαστὴν σταθερότητα, καὶ [195] λέγωντάς του πῶς οἱ ἀθηναῖοι τὸν εἶχαν καταδικασμένον διὰ θάνατον, ἐκεῖνος ἀπεκρίθη· καὶ ἡ φύσις ἀκόμη θέλει καταδικάσει ἐκείνους νὰ ἀποθάνουν. Ἀκόμη ἐρχόμενος ἕνας ἐδικόστου νὰ τοῦ μηνύσῃ πῶς ὕστερα ἀπὸ τρεῖς ἡμέραις, ἔμελλαν νὰ τοῦ κόψουν τὸ κεφάλι· εἶπε πῶς νὰ εἶδε μίαν γυναῖκα θαυμαστὴν εἰς τὴν εὐμορφάδα, ἢ ὁποία τοῦ ἐμήνυσε μὲ ἕναν στίχον τοῦ ὁμήρου, πῶς [200] ἐκεῖνος ἔμελλε νὰ ἀποθάνῃ τὴν τρίτην ἡμέραν, καθὼς ἐσυνέβη ὕστερα. Καὶ τέλος πάντων συλλογιζόμενος πῶς ἐκεῖνος μέλλει νὰ πῖῃ ἕνα ποτήρι κρασί, μὲ μεγαλωτάτην καρδίαν τὸ ἔπιε μπροστὰ εἰς ὄλον τὸ πλῆθος, διαλεγόμενος πῶς ὁ

146 ἀμφιβάλλῃς A ἀμφιβάλλῃς BP (-άλῃς P) 148 θέλλῃς BPL (e -ει corr. B) -εις A 156 φθείρῃ BP -ει A 157 ἀποκτήζῃς AB ἀποκτιζῃς L -κτιζῃς P 173 κατηγορᾷς LBP -ᾷς A 177 μοναχὸς AP μοναχά B 182 πλεον τερπνόν B πλεον καλόν, τερπνόν, ἠδὲ A πλεον χαριταμένον (-όμενον C) καὶ τερπνόν 185 τὴν ζωὴν BCP πλεον τὴν σπουδὴν A 188 χρειάζομεσθε LB -μέσθεν AC -όμεθα P 189 αἰτία AP αἰτία B 192 τὸ AP τὰ B 194 ἕνα BP om. A

θάνατος δὲν πρέπει νὰ λογιάζεται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τίποτε. Καὶ τότε ἡ ξανθίππη ἢ γυναικιάτου εἰς τὴν μέσσην τοῦ πλήθους ἄρχησε νὰ φωνάζῃ· [205] ἀλοίμονον εἰς ἐμένα, ἀλοίμονον εἰς ἐμένα, ὅπου ἐτοῦτος ὁ ἄνθρωπος ἄδικα κάμνει νὰ ἀποθάνῃ. Πρὸς τὴν ὁποίαν ὁ σωκράτης γυρίζοντας, μὲ τὸ πρόσωπον συγχισμένον, εἶπε· πῶς ἐσὺ λυπᾶσαι ὅτι ἐγὼ ἔχω νὰ ἀποθάνω ἄδικα; δὲν συλλογίζεσαι ἐσὺ πῶς καλλίτερον εἶναι νὰ ἀποθάνω ἄδικα παρὰ δίκαια; τὸ λοιπὸν κάμε τὴν ἐδικήνμου ἀκακίαν νὰ γένη παρηγορία εἰς τὴν ἐδικήνσου [210] μελαγχολίαν, καὶ ὄλουων τῶν φίλωνμας. Ἀπέθανε λοιπὸν ὁ σωκράτης ἀπὸ φαρμάκι εἰς τοὺς 94 χρόνους τῆς ζωῆς του· καὶ εἰς ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἐσύνθετε τὸ εὐγενικώτατον βιβλίον. Ὑστερα ἀπὸ τὸν θάνατόντου οἱ ἀθηναῖοι μετανοήσαντες πῶς τὸν ἐθανάτωσαν, τοῦ ἔκαμαν μίαν εἰκόνα χρυσοῦν, καὶ τὴν ἀφιέρωσαν μὲ τὸ ὄνομάτου εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἔρμου, διὰ [215] ἐνθύμησιν καὶ φήμην τοῦ σωκράτους· καὶ ἔκαμαν πολλαῖς ἐκδίκησεις, διώχοντες καὶ ἐξορίζοντες πολλοὺς ἀπὸ κείνους ὅπου ἦσαν αἴτιοι τοῦ θανάτουτου. Ἀπέθανεν ὁ σωκράτης εἰς τὸν καιρὸν τοῦ ἀσσοῦρου τοῦ βασιλέως τῶν ἀσσυρίων.

Βίος τοῦ ἀριστίππου

Ὁ ἀριστίππος ἦτον κυρηναῖος, ἢ κυρηναϊκὸς φιλόσοφος, ἦγον ἀπὸ μίαν χώραν τῆς μπαρμπαρίας ὀνομαζομένην κυρήνην· μαθητὴς τοῦ σωκράτους· καὶ ἐξῆσεν εἰς ταῖς ἀθήνας. Ὁ ὁποῖος καθὼς λέγει ὁ λαέρτιος, ἐπῆγεν εἰς τὸν διονύσιον τὸν τύραννον τῆς συρακούσης, καὶ τόσον ἐπιτήδεια ἐσυνομίλησε μὲ κείνον, ὅπου τὸν εἶχεν εἰς περισσοτέραν τιμὴν ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ἐτοῦτος [5] ἐπροτιμᾶτον καὶ διὰ πράγματα ὅπου ἦσαν παρὸν, καὶ διὰ πράγματα ὅπου ἔλειπαν. Ἐφοβᾶτον τὸν διονύσιον ὅταν ἐδιαλέγετον, καὶ ἠμπορῶντας νὰ τὸν νικήσῃ δὲν τὸ ἔκαμνεν· ἀλλὰ ἐσυνομίλει μετ' αὐτὸν ὑπομονητικά· διὰ τοῦτο κατηγορηθεὶς ἀπὸ ἕναν φίλοντου ὅπου δὲν ἤθελε νὰ νικᾶται ἀπὸ τὸν διονύσιον, εἶπεν· οἱ ψαράδες θέλουν νὰ βρέχωνται διὰ νὰ πιάσουν ἕναν [10] γωβιὸν, ὅπου εἶναι ἕνα ψάρι μικρὸν, καὶ ἐγὼ νὰ μὴν ὑπομένω νὰ νικηθῶ ἀπὸ τὸν διονύσιον διὰ νὰ τὸν ψαρεύσω; Περνῶντας μίαν φορὰν ὁ ἀριστίππος μπροστὰ ἀπὸ τὸν διογένην, ὁ ὁποῖος ἐπλενε λάχανα, ὁ διογένης τοῦ εἶπεν· ἂν ἤθελες μάθῃ ἐσὺ νὰ πλένης τὰ λάχανα, δὲν ἤθελες δουλεύῃ τοὺς τυράννους, καθὼς τὸ κάμνεις· καὶ ὁ ἀριστίππος τοῦ λέγει· καὶ σὺ ἂν ἤθελες ἡξεύρη [15] νὰ μιλήσῃς μὲ τοὺς ἀνθρώπους, δὲν ἤθελες πλένη τὰ λάχανα, καθὼς τὸ κάμνεις. Μίαν φορὰν ἀκόμη παγένωντας ὁ ἀριστίππος εἰς περιδιάβασμα μὲ τοὺς μαθητάδες του, χωρὶς νὰ ἡξεύρη ἐμπῆκεν εἰς ἕνα σπίτι μιᾶς πόρνης πολιτικῆς· καὶ ἕνας ἀπὸ τοὺς μαθητάδεςτου γελῶντας διὰ τοῦτο, αὐτὸς εἶπε· δὲν εἶναι κακὸν νὰ ἐμπῃ τινὰς εἰς τὸ σπίτι μιᾶς πόρνης πολιτικῆς· ἀλλὰ κακὸν [20] εἶναι νὰ σταθῇ ἐκεῖ. Ἐρωτηθεὶς ἀκόμη τί ἀπόκτησεν ἀπὸ τὴν φιλοσοφίαν, ἀπεκρίθη· τὸ νὰ ἠμπορῇ νὰ συνομιλῇ μὲ τοὺς ἀνθρώπους. Ἐρωτηθεὶς, τί περισσότερο ἔχουν οἱ φιλόσοφοι ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ἀπεκρίθη· ἀνίσως καὶ ἤθελαν χαθῇ οἱ νόμοι, οἱ φιλόσοφοι ἠμποροῦν πάλιν νὰ τοὺς φιάσουν, καὶ ἀκόμη ἠμποροῦν νὰ ζοῦν καὶ χωρὶς νόμους. Ἐρωτηθεὶς ἀπὸ [25] τὸν διονύσιον, διὰ τί οἱ φιλόσοφοι παγένουν εἰς τὰ σπίτια τῶν πλουσίων, καὶ οἱ πλούσιοι δὲν παγένουν εἰς τὰ σπίτια τῶν φιλοσόφων; ἀπεκρίθη· οἱ φιλόσοφοι γνωρίζουν ἐκεῖνο ὅπου εἶναι ἀναγκαῖον, ἀμὴ οἱ πλούσιοι δὲν τὸ γνωρίζουν. Ἐρωτηθεὶς τί διαφορὰ εἶναι ἀνάμεσα εἰς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους καὶ εἰς τοὺς φιλοσόφους; ἀπεκρίθη· ἡ διαφορὰ ὅπου εἶναι ἀνάμεσα εἰς [30]

212, δ' A 94 BP 213 ἐσύνθετε BP ἐσύνθεσε A // uita Aristippi 4 ἐσυνομίλησε B ἐσυνομίλησε AP 8 ἔκαμνεν AP ἔκαμνε B : ἐσυνομίλει BA ἐσυνομίλει LPC 15 ἡξεύρη A-η LB 16 πλένη A πλένη BP 18 ἐμπῆκεν BP ἐμπῆκαν A 24 χαθῇ BP χαθῇ A 25 καὶ² BP om. A 30 ἀνάμεσα BC (ἀναμεταξύ P) om. A

τὰ ἄλογα τὰ ἡμερα, καὶ εἰς τὰ ἄγρια. Ἦτον ἓνας ἀκόμη ὁποῦ ἐρώτησε τὸν ἀρίστιππον, διὰτὶ οἱ φιλόσοφοι εὐρίσκονται εἰς ταῖς πόρταις τῶν πλουσίων; ἀπεκρίθη ἀκόμη καὶ οἱ ἰατροὶ παγένουν νὰ βλέπουν τοὺς ἀρρώστους, καὶ κανένας δὲν εἶναι ὁποῦ θέλει νὰ εἶναι πλέον γληγορότερα ἀρρώστος, παρά ἰατρός. Ὅποταν ἑκατηγόρα κανένας τὸν ἀρίστιππον, αὐτὸς παρευθὺς [35] ἐσηκόνετον καὶ ἐμίσειε· καὶ λέγωντάςτου τινὰς ἀπὸ κείνους ὁποῦ τὸν ἑκατηγοροῦσαν, διὰτὶ μισεύει, ἀπεκρίνετον· καθὼς ἐσὺ ἔχεις ἐξουσίαν νὰ λέγῃς τὰ κακὰ, ἔτζη ἐγὼ ἔχω ἐξουσίαν νὰ μὴν τὰ ἀκούω. Καυχώμενος ἓνας μπροστὰ εἰς τὸν ἀρίστιππον πῶς νὰ ἔχη πολλὴν ἐπιστήμην, ὁ ἀρίστιππος εἶπεν· ἐκεῖνοι ὁποῦ τρώγουν πολλὰ πράγματα, δὲν εἶναι γεροὶ, ὡσὰν ἐκεῖνοι ὁποῦ [40] τρώγουν τὰ ὠφέλιμα· ἔτζη εἶναι ἡ ἐδικήσου ἐπιστήμη· ἐσὺ ἠξεύρεις πολλὰ πράγματα, ἀλλὰ δὲν εἶναι ὠφέλιμα. Ἔχωντας μίαν φορὰν ὁ ἀρίστιππος μίαν κρίσιν, ὁ ῥητοράςτου εἶπε μπροστὰ εἰς τοὺς κριτὰς πολλοὺς ἐπαίνους τοῦ ἀριστίππου· διὰ τοῦτο ἐπῆρε τὴν ἀπόφασιν. Καὶ λέγωντας ὁ ἀβοκάτος ἐναντίον τοῦ ἀριστίππου, τί ὄφελος σοῦ ἔκαμεν ὁ σωκράτης ὁ διδάσκαλόςσου, ἂν [45] ἐσὺ ἔχῃς χρεῖαν εἰς τὴν κρίσινσου ἀπὸ τὴν ἐδικήνμου βοήθειαν; ὁ ἀρίστιππος ἀπεκρίθη· ὁ σωκράτης ἔκαμε πῶς ἐκεῖνοι οἱ ἔπαινοι ὁποῦ ἐσὺ εἶπες διὰ λόγουμου μπροστὰ εἰς τοὺς κριτάδες νὰ εἶναι ἀληθινοί. Πλέωντας μίαν φορὰν ὁ ἀρίστιππος, καὶ ὄντας μεγάλος χειμῶνας εἰς τὸ πέλαγος, ὁ ἀρίστιππος ἄρχησε νὰ φοβᾶται, καὶ νὰ ἔχη μεγάλον φόβον, καὶ λέγωντας ἓνας ἀπὸ [50] τοὺς ναύτας, ὅτι ἐθαυμάζετον πῶς ὁ ἀρίστιππος ἐφοβᾶτον ὄντας φιλόσοφος· ἀπεκρίθη καὶ εἶπεν· ἐγὼ πρέπει νὰ φοβοῦμαι περισσότερον παρά ἐσὺ· ἐπειδὴ καὶ ἐγὼ ἔχω νὰ φυλάξω μίαν ψυχὴν φιλοσόφου, καὶ ἐσὺ ἔχεις νὰ φυλάξῃς μίαν ψυχὴν ἐνοῦ ναύτου. Λέγωντας κάποιος τοῦ ἀριστίππου πῶς οἱ ἄνθρωποι τὸν ἑκαταφρονοῦσαν, ἀπεκρίθη· καὶ οἱ γαιδάροι καταφρονοῦν ἐκείνους· [55] θέλωντας νὰ δείξῃ πῶς καθὼς ἐκεῖνοι δὲν φροντίζουν διὰ τοὺς γαιδάρους, ἔτζη αὐτὸς δὲν φροντίζει διὰ ἐκείνους. Ὦντας ῥιμμένος ὁ ἀρίστιππος ἀπὸ τὴν φορτοῦναν τῆς θαλάσσης εἰς τὸ νησὶ τῆς ῥόδου, καὶ εὐρίσκοντας κοντὰ εἰς τὸν αἰγιαλὸν τῆς θαλάσσης κάποιους στίχους γεωμετρικοὺς γραμμένους εἰς μίαν πέτραν, ἄρχησε νὰ λέγῃ εἰς τοὺς συντρόφουςτου, πῶς πρέπει νὰ [60] παρηγοροῦνται, ἐπειδὴ ἔβλεπε ἴχνη ἀπὸ ἀνθρώπους· καὶ παρευθὺς ἐπῆγεν εἰς τὸ κάστρον τῆς ῥόδου, ἐκεῖ ὁποῦ ἦτον τὸ σχολεῖον, καὶ ἄρχησε νὰ δείχνῃ εἰς τὴν διάλεξιν τὴν μεγαλωτάτην ἐπιστήμην· καὶ ἀπὸ τοῦτο εἶχε χαρίσματα μεγαλώτατα καὶ φορέματα, ὅχι μόνον διὰ λόγουτου, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ διὰ ὅλους ἐκείνους ὁποῦ ἦσαν μὲ τοῦ λόγουτου ἀπάνου εἰς τὸ καράβι· καὶ ἐκεῖ [65] ἐστάθη καὶ ἔπεμψε νὰ εἰποῦν τῶν ἀθηναίων, νὰ πουλήσουν τὰ ὑπάρχοντάτου. Ἐξῆσεν ὁ ἀρίστιππος εἰς τὸν καιρὸν τοῦ ἀσσοῦρου τοῦ βασιλέως τῆς περσίας.

Βίος τοῦ ξενοφῶντος

Ὁ ξενοφῶν ὁ φιλόσοφος ἦτον ἀθηναῖος, μαθητὴς τοῦ σωκράτους. Ἐστέκετον εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ κύρου τοῦ βασιλέως τῆς περσίας. Ἦτον ἄνθρωπος φακώδης, καὶ εὐμορφώτατος εἰς τὸ κορμὶ, ἠθικὸς καὶ χαριτωμένος. Ἐκαμε πολλὰ βιβλία διὰ διάφορα πράγματα, καὶ διὰ τὴν πολεμικὴν τέχνην, καὶ διὰ τὴν κυνηγητικὴν, καὶ διὰ τὴν ἰππικὴν, ἦγουν διὰ τὴν τέχνην ὁποῦ καβαλικεύουν τὰ ἄλογα. [5] Ἦτον ἄνθρωπος πολλὰ εὐγλωττος, εἰς τόσον ὁποῦ ὁ πλάτων τὸν ἐφθόνα. Καὶ διὰ τὴν γλυκύτητα τοῦ λόγουτου ὠνομάζετον ἀττικὴ <μοῦσα>. Μίαν φορὰν

³⁷ ἀπεκρίνετον BC ἀποκρίνετον A 46 ἔχῃς B ἔχεις AP 51 ναύτας BP ναύταις A 53 μίαν ACP om. B 54 κάποιος BP (e κάποιοι corr. B) κάποιοι A 56 πῶς καθὼς AP καθὼς B e corr. πῶς L 58 κοντὰ BP om. A 61 ἔβλεπε BP -εν A 63 εἶχε BP ἔλαβε A supra lin. 66 ἐστάθη BP ἐστάθηκε A uita Xenophontis 4 καὶ¹ BP om. A 6 post πλάτων praebet ὁ φιλόσοφος A om. BP 7 <μέλιττα> cum Suida supplevissem nisi vero apud La 132, 1 revera Musam inuenirem

ἕνας, ὑβρίζοντας τὸν ξενοφῶντα, αὐτὸς τοῦ εἶπε· καθὼς ἐσὺ σπουδάζεις νὰ λέγῃς κακὰ, ἔτζη ἐγὼ σπουδάζω νὰ καταφρονῶ τὰ κακὰ λόγια. Ἐτοῦτος ἦτον ἄνθρωπος πολλὰ εὐλαβῆς, καὶ δομένος εἰς ταῖς θυσίαις· διὰ τοῦτο μίαν [10] φορὰν θυσιάζωντας εἰς τοὺς θεοὺς, τοῦ ἐμήνυσαν τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦτου, καὶ ἀκούωντάστον, δὲν ἔκαμεν ἄλλο, παρὰ ὅπου εὐγαλεν ἕνα στεφάνι ὅπου ἐβάστα εἰς τὸ κεφάλιτου, χωρὶς νὰ μετατοπίσῃ ἀπὸ τὴν θυσίαν· μὴν εὐγάνωντας οὐδὲ ἕνα δάκρυον· καὶ βλέπωντας ὕστερον πῶς ὁ υἱόστον ἀπέθανεν εἰς τὸν πόλεμον μὲ τιμὴν, ἔβαλε πάλιν εἰς τὸ κεφάλιτου τὴν κορώναν ὅπου [15] εἶπαμεν· στέκωντας ἐκεῖ ὅπου ἐθυσίαζε, καὶ μοναχὰ εἶπεν· ἐγὼ ἤξευρα πῶς ἐγέννησα πρᾶγμα φθαρτόν. Ἐξῆσεν ὁ ξενοφῶν χρόνους ὀγδοηνταοκτῶ· εἰς τὸν καιρὸν τοῦ κύρου τοῦ βασιλέως τῆς περσίας· καὶ ἀπέθανεν εἰς τὴν κόρινθον· ἦσαν ἀκόμη καὶ ἄλλοι ξενοφῶντες.

Βίος τοῦ ἀντισθένους

Ὁ ἀντισθένης ὁ φιλόσοφος ἦτον ἀθηναῖος· μαθητὴς τοῦ γοργίου, καὶ ὕστερα τοῦ σωκράτους· καὶ διδάσκαλος τοῦ διογένους· καὶ ἔζησεν εἰς ταῖς ἀθήναις. Ἐτοῦτος ἐδίδασκε τὴν ῥητορικὴν πρότου νὰ ἰδῇ τὸν σωκράτην· ἀλλὰ ὕστερα ὅπου εἶδε τὴν εὐλωττίαν τοῦ σωκράτους, ἐπαράτησεν ὅλους τοὺς μαθητάδεςτου λέγωντας, σῦρτε νὰ εὐρῆτε διδάσκαλον, ἐπειδὴ ἐγὼ ἤῤῥα τὸν ἐδικόνμου· καὶ [5] λέγοντέστον, τοῦτο λέγει κακὸν διὰ ἐσένα, εἶπεν· ἐτοῦτο δὲν λέγει διὰ ἐμένα, μάλιστα λέγει διὰ ἐκεῖνον ὅπου γνωρίζει νὰ εἶναι τέτοιος ὡσὰν ἐκεῖνον. Ἀκόμη λέγοντέστον πῶς πολλοὶ ἔλεγαν κακὸν διὰ ἐκεῖνον, εἶπεν· ἴδιον εἶναι τῶν ἐναρέτων ἀνθρώπων νὰ παθένουν κακὸν, καὶ νὰ τοὺς τὸ κάμνουν, καὶ νὰ τοὺς τὸ λέγουν· ἀλλὰ τῶν κακῶν ἀνθρώπων ἴδιον εἶναι νὰ κάμνουν τὸ [10] κακόν. Ἐξῆσε πολὺν καιρὸν εἰς ταῖς ἀθήναις. Καὶ ἡ γνώμητου ἦτον πῶς τὸ ἄκρον ἀγαθὸν ἦτον ἡ ἀρετὴ. Ἐρωτηθεὶς ὁ ἀντισθένης ἀπὸ ἕναν νέον, τὸν ὁποῖον ἐδίδασκε, τί πρᾶγμα τοῦ κάμνει χρεῖα; ἀπεκρίθη, πῶς ἐχρειάζετον βιβλίον νέον, καὶ κονδύλι νέον, καὶ πινακίδι νέον, θέλωντας νὰ γρηκῆσῃ διὰ τὸν νοῦν. Ἐρωτηθεὶς ἀπὸ ἕναν ὅπου τοῦ ἐγύρευε συμβουλήν διὰ νὰ πάρῃ [15] γυναῖκα, εἶπεν· ἀνίσως καὶ εἶναι εὐμορφῆ, θέλει σε βάλει εἰς λογισμόν νὰ εἶναι διεφθαρμένη· ἀνίσως καὶ εἶναι ἄσχημη, θέλεις ἔχει παντοτεινὴν τιμωρίαν νὰ τὴν βλέπῃς μπροστὰ εἰς τὰ μάτιασου. Ἐρωτηθεὶς, τί πρᾶγμα ἤθελε γένη κοντὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἄξιον μακαρισμοῦ καὶ δόξης; ἀπεκρίθη· τὸ νὰ ἀποθάνῃ τινὰς καλά. Εἶχε συνήθειαν νὰ λέγῃ· καθὼς ἡ σκωρία [20] τρώγει τὸ σίδηρον, ἔτζη ὁ φθόνος τρώγει καὶ φθείρει τοὺς φθονερούς. Ἐκεῖνοι ὅπου ἐπιθυμοῦν νὰ εἶναι ἀθάνατοι, πρέπει νὰ ζοῦν μὲ εὐσέβειαν καὶ δικαιοσύνην. Αἱ χῶραις τότε φθείρονται, ὁπότεν εἰς αὐταῖς δὲν γίνεται διαφορὰ ἀνάμεσα εἰς τοὺς καλοὺς καὶ εἰς τοὺς κακοὺς. Ἐρωτηθεὶς ἀπὸ ἕναν, μὲ τί τρόπον ἤμπορεῖ νὰ γένη καλός; ἀπεκρίθη· ἀνίσως καὶ ἐσὺ θέλεις [25] μάθῃ νὰ φεύγῃς τὰ κακὰ. Τὴν γυναῖκα τὴν πέρνουν μοναχὰ διὰ νὰ κάμνῃ παιδία· τὸ λοιπὸν κάλλιον εἶναι νὰ πάρῃς εὐμορφὴν, παρὰ ἄσχημην, καὶ πρέπει νὰ τὴν ἀγαπᾷς ὕστερα ἀπὸ τὸν θεὸν περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλο πρᾶγμα. Κάλλιον εἶναι νὰ πολεμᾷς μὲ ὀλίγους καλοὺς ἐναντίον ὀλουνῶν τῶν κακῶν, παρὰ μὲ πολλοὺς κακοὺς ἐναντίον τῶν ὀλίγων καλῶν. Περισσότερον [30] πρέπει νὰ τιμᾷς τὸν δίκαιον ἄνθρωπον, παρὰ τὸν πατέρασου. Ἐξῆσεν εἰς τὸν καιρὸν τοῦ βασιλέως ἀσσοῦρου.

14 ὕστερον AP ὕστερα B 17 πρᾶγμα BP om. A : πη A 88 P ὀγδοηνταοκτῶ B // uita Antisthenis 5 σῦρτε B σῦρτε AP 6 τοῦτο BLP τούτος A : ἐτοῦτο BLP ἐτοῦτος A 8 εἶπε B εἶπεν AP 14 βιβλαριδίου καινοῦ B βιβλίον νέον AP : γραφιδίου καινοῦ B κονδύλι νέον AP : πινακιδίου καινοῦ B πινακίδι (-ίδιον P) νέον AP (ad lectiones cod. B cf. etiam La 376, 15-16 βιβλαρίου καινοῦ καὶ γραφείου καινοῦ καὶ πινακιδίου καινοῦ) 16 βάλει LPB (-λλει P) -η A 29 κάλλιον BP καλλίτερον A

Βίος τοῦ ἀλκιβιάδου

Ὁ ἀλκιβιάδης ὁ φιλόσοφος ἦτον ἀπὸ ταῖς ἀθήναις· μαθητὴς τοῦ σωκράτους. Ἐτοῦτος μίαν ἡμέραν ἔμπροσθεν τοῦ σωκράτους ἐλογιάσθη μακάριος· διὰ τὸ ἦτον πλούσιος καὶ εὐμορφος, καὶ εὐγλωττος. Ἀλλὰ ὁ σωκράτης τοῦ εἰδεῖ πῶς ἐκεῖνος δὲν ἦτον μακάριος· μάλιστα ἦτον ἄθλιος, διότι ἦτον μωρός· καὶ ἔτζη τοῦ ἤφερε τόσους λογαριασμοὺς ὅπου τὸν ἔκαμε νὰ κλαίῃ. Ἐτοῦτος εἶδε [5] μίαν ἡμέραν εἰς ταῖς ἀθήναις ἕναν ἄνθρωπον ὅπου ἐλάλει μίαν τζαμπούναν, καὶ τοῦ τὴν ἐπῆρεν ἀπὸ τὸ χέρι, διὰ τὸ τότε ἦτον ἐμποδισμένον νὰ λαλοῦν μὲ κείνην, καὶ ἀρχίζοντας νὰ λαλῇ, ὁ σωκράτης τὸν εἶδε, καὶ ἄρχισε νὰ φουσκῶνῃ τὰ μάγουλάτου. Διὰ τοῦτο ὁ ἀλκιβιάδης ἄρχισε νὰ τὸν ἐντρέπεται, καὶ ἀπὸ κείνην τὴν ἐντροπὴν, ἐρρίξε τὴν τζαμπούναν, καὶ ἀπὸ τότε καὶ [10] ὕστερα ἐλογιάζετον εἰς ταῖς ἀθήναις ἐντροπιασμένον πρᾶγμα νὰ λαλοῦν τὴν τζαμπούναν ἄνθρωποι τιμημένοι. Ἐτοῦτος ὄντας διωγμένος διὰ φθόνον ἀπὸ ταῖς ἀθήναις, ἐπῆγεν εἰς τὴν λακεδαιμονίαν· καὶ ἀπὸ κεῖ ἀκόμη διὰ φθόνον ἐδιώχθη, καὶ ἐπῆγεν εἰς τὸν δάρειον τὸν βασιλέα τῆς περσίας· ὁ ὁποῖος διὰ ἄσπρα ἀπὸ ζήτησιν τοῦ ἀλεξάνδρου ἐφόνευσε τὸν ἀλκιβιάδην, καὶ ἐπῆρε [15] τὸ κεφάλιτου καὶ τὸ ἔστειλε τοῦ ἀλεξάνδρου, τὸ ἐπίλοιπόντου κορμὶ ἐστέκετον χωρὶς θάψιμον καταφρονεμένον ἀπάνου εἰς τὴν γῆν· καὶ μία γυναῖκα ἢ ὅποια τὸν ἀγάπα φανερὰ χωρὶς νὰ φοβᾶται νὰ μὴν τὴν φονεύσῃ ὁ ἀνδραστής, ἐπῆγε καὶ τὸν ἔθαψε. Εἶχε συνήθειαν νὰ λέγῃ ὁ ἀλκιβιάδης πῶς ἂν ὁ ἄνθρωπος ἤθελεν ἔχη μάτια ὡσάν τοῦ λύκου ἐκεινοῦ ὅπου βλέπει δυνατὰ, διὰ νὰ [20] ἠμπορέσῃ νὰ περάσῃ ἢ ὄρασίςτου νὰ ἰδῇ, πῶς εἶναι μία γυναῖκα καμωμένη ἀπὸ μέσα, δὲν ἤθελεν εὐρεθῆ καμία γυναῖκα τόσον εὐμορφη, ὅπου νὰ μὴν τοῦ φανῇ ἄσχημη. Καὶ ἄλλος λέγει πῶς ἐτοῦτος ὁ λόγος νὰ μὴν εἶναι τοῦ ἀλκιβιάδου, ἀλλὰ τοῦ ἀριστοτέλους· καὶ τὸν εἶπε διὰ τὸν ἀλκιβιάδην τὸν φιλόσοφον. Ἐξῆσεν εἰς τοὺς 3630 ἀπὸ κτίσεως κόσμου.

Βίος τοῦ αἰσχίνου

Ὁ αἰσχίνης ὁ φιλόσοφος ἦτον ἀπὸ ταῖς ἀθήναις, καὶ ἐσπούδαζε πάντοτε ἀπὸ τὴν νεότητάτου, ἀγαπῶντας πολλὰ τὸν κόπον. Ἦτον μαθητὴς τοῦ σωκράτους, καὶ ἦτον πτωχός· καὶ ὁπόταν ὅλοι οἱ μαθητάδες τοῦ σωκράτους ἤφερναν τοῦ σωκράτους κάποια κανίσκια, ἐτοῦτος δὲν ἤφερνεν ἄλλο, παρὰ μοναχὰ τοῦ λόγουτου. Ἐτοῦτος ἦτον τόσον ἄξιος, ὅπου ἔκαμνεν εἰς ταῖς ἀθήναις ἐκεῖνο [5] ὅπου ἤθελεν. Ὅμως ἐνικήθη ἀπὸ τὸν δημοσθένην εἰς τοὺς ρητορικοὺς λόγους· καὶ ἀπὸ τὴν ἐντροπὴντου ἐμίσευσε καὶ ἐπῆγεν εἰς τὴν ρόδον, καὶ γράφωντας ἕναν λόγον ἐναντίον τοῦ δημοσθένους, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τὸν ἐθαύμαζαν διὰ τὴν μεγάληντου εὐφραδίαν· καὶ στοχαζόμενος διὰ τοῦτο εἶπε· τῶρα τί ἠθέλετε κάμη ἐσεῖς ἂν ἠθέλετε τὸν ἀκούσῃ νὰ τὸν λέγω εἰς ἐκεῖνο τὸ θηρίον τὸν [10] δημοσθένην; ἠθέλετε τὸν θαυμάσῃ πολλὰ πλέον; μὴν φροντίζοντας διὰ τὸν μέγαν φθόνον ὅπου ἤφερνεν εἰς τὸν δημοσθένην. Ἐτοῦτος ἦτον μέγανος ρήτορας, καὶ ἔγραψε πολλὰ βιβλία.

Βίος τοῦ εὐριπίδου

Ὁ εὐριπίδης ὁ φιλόσοφος ἔξῆσεν εἰς τὸ νησί τῆς κρήτης, εἰς τὸν καιρὸν τοῦ φλοκιάδου· δὲν ἔφαγε ποτὲ κρέας, μήτε ἄλλα φαγητὰ βραστά· τόσον γράφουν

// uita Alcibiadis B (321'-322') A (110-113) 5 ἔκαμε BP ἔκαμεν A 10 ἔριξε BA ἔρριξε LP 20 ἔχη BP ἔχη A 22 εὐρεθῆ L -ἦ A 23 φανῇ BPL -ἦ A 24 ἀλκιβιάδου ABC ἀλκιβιάδους LP 25 ,γγλ' A 3630 BC // uita Aeschinis 7 κάμνοντας A γράφωντας BP 10 ἀκούσῃ AP ἀκούσῃ B// uita Euripidis

διὰ τοῦτον.

Βίος τοῦ δημοσθένους

Ὁ δημοσθένης ἦτον ἀθηναῖος ῥήτορας, καὶ ἔζησεν εἰς ταῖς ἀθήναις· καὶ καθὼς διηγᾶται ὁ οὐαλέριος, ἔχοντας τραυλὴν γλῶσσαν φυσικὰ, μὲ τὴν τέχνην τὴν ἐκαλλώπισε, συνειθῶντας νὰ μιλῇ μὲ κάποιαις μικραῖς πέτραις εἰς τὸ στόμα. Ἀκόμη ὁ δημοσθένης ὁπότεν ἔμελλε νὰ ῥητορεύσῃ, ἐκίταζεν εἰς τὸν καθρεύτην, διὰ νὰ βλέπῃ μὲ τί τρόπον ἤμπορεῖ νὰ προφέρῃ τὸν λόγον καλλίτερα, [5] ἔχοντας τὸ πρόσωπον καὶ τὰ σχήματα ὀδηγούς τῶν λόγων. Ὁ δημοσθένης πιάνωντας τὴν κοιλίαν μιᾶς γυναικὸς εὐμορφωτάτης, τὴν ἐρώτησε, πόσον εἶχε νὰ ἐξοδιάσῃ, καὶ ἐκείνη ἀπεκρίθη· χίλια δηνάρια· καὶ αὐτὸς ἀπεκρίθη· ἐγὼ δὲν θέλω νὰ ἐξοδιάσω τόσον διὰ νὰ ἀγοράσω ἓνα μετανόημα. Ἀκόμη καθὼς διηγᾶται ὁ οὐαλέριος, δύο σύντροφοι ἀφίνοντες διὰ φύλαξιν μίαν [10] ποσότητα ἄσπρων εἰς μίαν γυναῖκα, ὁ ἓνας ἀπὸ κείνους ἐπῆρεν ὅλα τὰ ἄσπρα, καὶ ὁ ἄλλος ὁ σύντροφος ἐγύρευεν ὕστερα τὸ μερτικόντου· καὶ μὴν ἠμπορῶντας ἢ γυναῖκα νὰ τοῦ τὰ δώσῃ, ὁ δημοσθένης ὄντας βοηθὸς τῆς γυναικὸς, ἐμεταχειρίσθη ἐτοῦτον τὸν νόμον· ἤγουν νὰ εἰπῇ ἢ γυναῖκα, πῶς ἦτον ἔτοιμη νὰ τοῦ δώσῃ τὰ ἄσπρα, ἂν ἤθελαν ἔλθῃ καὶ οἱ δύο γυρεύοντάστα· καὶ [15] ἐρχόμενος ὁ ἓνας, χωρὶς νὰ ἔλθῃ καὶ ὁ ἄλλος, ἢ γυναῖκα δὲν εἶχεν ἀνάγκην νὰ τοῦ τὰ δώσῃ· καὶ ἔτι ἐλευθερώθη μὲ τὴν συμβουλήν τοῦ δημοσθένους. Ὦντας πόλεμος ἀνάμεσα εἰς τὸν φίλιππον τὸν βασιλέα τῆς μακεδονίας καὶ εἰς τοὺς ἀθηναίους, ὁ βασιλεὺς φίλιππος εἰς τὴν ἀγάπην ὅπου ἔκαμεν ὕστερα, ἐγύρευε τοὺς ἀθηναίους δέκα ἀξίους ἀνθρώπους· καὶ συμβουλευόμενοι εἰς τοῦτο, [20] ἂν ἔπρεπε νὰ τὸ κάμουν, ὁ δημοσθένης τοὺς ἐσυμβούλευσε πῶς νὰ μὴν ἤθελαν τὸ κάμῃ· φέρνωντας εἰς τὸ μέσον παράδειγμα ἀπὸ ἓναν μῦθον καὶ λέγωντας· κατὰ τύχην νὰ μὴν ἤθελε συνέβῃ εἰς ἡμᾶς, καθὼς ἐσυνέβῃ εἰς ἐκεῖνον τὸν πιστικὸν ὅπου ἔκαμεν ἀγάπην μὲ τοὺς λύκους μὲ τέτοιαν συμφωνίαν, πῶς νὰ εἶναι εἰς βεβαίωσιν τῆς ἀγάπης ὅλα τὰ σκυλία ὅπου ἦσαν ἢ αἰτία τῆς [25] μάχης· τὸ ὅποιον στέργωντάστο οἱ λύκοι ἦλθαν, καὶ μὴν διώχνωντάστους τὰ σκυλία, ἐκατάφαγαν ὅλα τὰ πρόβατα. Τοῦτο λοιπὸν εἶπεν ὁ δημοσθένης ἠμπορεῖ νὰ συνέβῃ καὶ εἰς ἡμᾶς, πῶς δίδοντες δέκα δυνατοὺς καὶ ἀξίους ἀνθρώπους, διὰ βεβαίωσιν τῆς ἀγάπης τοῦ βασιλέως φίλιππου, νὰ μὴν κάμῃ εἰς ἡμᾶς ἐκεῖνο ὅπου ἔκαμαν οἱ λύκοι. Ἐπεριπάτει ὁ δημοσθένης [30] στολισμένος πολλὰ καλὰ μὲ λαμπρὰ φορέματα, πρὸ τοῦ νὰ γνωρισθῇ· καὶ ἀφ' οὗ ἐγνωρίσθη, πάντοτε ἐβάστα ἓνα φόρεμα πτωχικόν. Μίαν φορὰν ὅπου ἐστάλθησαν ἀποκρισάριοι ἀπὸ μίαν ἐπαρχίαν εἰς ταῖς ἀθήναις, διὰ νὰ κάμουν μίαν συμφωνίαν μὲ τοὺς ἀθηναίους, εἶχαν πολλοὺς ῥήτορας βοηθοὺς, καὶ οἱ ἀθηναῖοι δὲν ἠθέλησαν ἄλλους παρὰ τὸν δημοσθένην· καὶ διατὶ ἦτον [35] ῥήτωρ ἐπιτηδειότατος, ἐκεῖνοι οἱ ἀποκρισάριοι τοῦ ἔδωκαν μίαν μεγάλην ποσότητα ἀπὸ θησαυρὸν, διὰ νὰ μὴν ἔλθῃ μίαν ἡμέραν εἰς τὸ παλάτι· τὸν ὅποιον θησαυρὸν τὸν ἐπῆρεν, ὄχι διὰ φιλαργυρίαν, ἀλλὰ διὰ νὰ δείξῃ πῶς ἐκεῖνος ἐκέρδαινε περισσότερο σιωπῶντας, παρὰ οἱ ἄλλοι ῥήτορες μιλῶντας. Λέγωντας κάποιοι τοῦ δημοσθένους, ἐτοῦτος ὁ πτωχὸς ἄνθρωπος εἶναι [40] φίλος ἐνοῦ πλουσίου, ὁ δημοσθένης δὲν τὸ ἐπίστευε, λέγωντας πῶς δὲν εἶναι φίλος ἐκεῖνος ὅπου δὲν μισεύει ἀπὸ τὴν εὐτυχίαν τοῦ φίλου. Μίαν φορὰν ἓνας εὐμορφώτατος νέος εἶπε τοῦ δημοσθένους· ἂν οἱ ἄνθρωποι ἤθελαν λέγειν διὰ λόγουμου ἐκεῖνα ὅπου λέγουν διὰ ἐσένα, ἐγὼ ἤθελα φουρκισθῆ. Καὶ ὁ

uita Demosthenis 10 σύντροφοι AP συντρόφοι BC 15 τοῦ BA τοὺς CP : ἔλθῃ BCP ἔλθῃ A : γυρεύοντάστα ACP γυρεύοντέστα B 22 κάμη AP κάμη BL 23 ἡμᾶς ACP ἡμᾶς B 25 post σκυλία praebet supra lin. διωγμένα A (al. m.?) om. LBSP 26 post στέργωντάστο praebet supra lin. A (al. m.?) ὁ πιστικὸς om. LBSP 28 συνέβῃ B -έβῃ AP : ἡμᾶς B ἡμᾶς APC : καὶ ἀξίους CP ἀξίους A om. B 38 ἐπῆρεν AP ἐπῆρε B 43 λέγειν BL-η AP

δημοσθένης ἀπεκρίθη· καὶ ἐγὼ ἤθελα κάμη τὸ ἴδιον, ἂν οἱ ἄνθρωποι [45] ἤθελαν με ἀγαπάη ὡσάν ἐσένα. Ἀκόμη ἐρώτησεν ἕνας τὸν δημοσθένην, μὲ τί τρόπον ἤθελε δυνηθῆ νὰ μιλή καλά· καὶ αὐτὸς τοῦ ἀπεκρίθη· σπούδαζε ἐσὺ νὰ μὴν λέγῃς ἄλλο, παρὰ ἐκεῖνο ὅπου ἤξεύρεις καλά. Ἐζήσεν εἰς τοὺς ,γφλ'.

Βίος τοῦ σοφοκλέους

Ὁ σοφοκλῆς ἦτον ποιητὴς ἀπὸ ταῖς ἀθήναις, καθὼς τὸ λέγουν καὶ ἄλλοι πολλοὶ, καὶ ὁ τούλλιος εἰς τὸ βιβλίον ὅπου γράφει διὰ τὸ γῆρας· καὶ ὅσον ὅπου ἔζη, δὲν ἔκαμνεν ἄλλο τίποτε, παρὰ τραγωδίαις· καὶ ἐρωτηθεὶς ὅταν ἦτον γέροντας, ἂν μεταχειρίζεται ἀκόμη τὴν συνουσίαν; ἀπεκρίθη· μίλειε διὰ ἄλλο τίποτε· διὰτὶ ἐγὼ μετὰ χαρᾶς ἔφυγα ἀπὸ τοῦτο τὸ πάθος, καθὼς ἐκεῖνος [5] ὅπου φεύγει ἀπὸ καμίαν κακὴν αὐθεντίαν. Ἐτοῦτος ἀπέθανε μὲ χαρὰν κάμνωντας τραγωδίαις συντρέχωντας μὲ ἄλλον ἕναν ποιητὴν, ὡσάν ὅπου ἐκρίθησαν αἱ ἐδικαῖστου καλλίτεραις, καὶ αὐτὸς ἦτον νικητὴς. Καὶ εἰς ἐκείνην τὴν ἡμέραν ὅπου ἤθελαν νὰ θάψουν τὸν σοφοκλῆν, ὁ ἀλέξανδρος ὁ βασιλεὺς εἶχε περικυκλωμένην τὴν χώραν τῶν ἀθηναίων, καὶ τότε ἔμελλε νὰ τῆς δώσῃ [10] τὸν πόλεμον· καὶ μαθαίνωντας τὸν θάνατον τοῦ σοφοκλέους τοῦ ποιητοῦ, καὶ πῶς ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἔμελλαν νὰ τὸν θάψουν, ἐκρατήθη νὰ μὴν τοὺς δώσῃ τὸν πόλεμον, διὰ νὰ μὴν τοὺς ἐμποδίσῃ τὴν ὑπηρεσίαν καὶ τὴν τιμὴν τοῦ ἀποθαμένου. Ἐζήσεν ἐτοῦτος ὁ ποιητὴς εἰς τὸν καιρὸν τοῦ κύρου τοῦ βασιλέως τῆς περσίας· ἔτη ἀπὸ κτίσεως κόσμου ,γυβ'.

Βίος τοῦ περικλέους

Ὁ περικλῆς ἦτον φιλόσοφος ἀπὸ ταῖς ἀθήναις· μαθητὴς τοῦ ἀναξαγόρου· ἄνθρωπος ἄξιος εἰς τὰ ἄρματα, καὶ στρατηγὸς τῶν ἀθηναίων ἐναντίον τῶν λακεδαιμονίων· οἱ ὅποιοι κάμνοντες πολὺν χαλασμόν ὀλόγυρα εἰς τὴν χώραν τῶν ἀθηναίων, τὰ κτήματα τοῦ περικλέους δὲν τὰ ἐγγίζαν, ἐλπίζοντες νὰ δώσουν κακὴν ὑπόληψιν εἰς τὸ πλῆθος τῶν ἀθηναίων διὰ λόγουτου· ὁ ὅποιος ὡσάν [5] φρόνιμος ἐφανέρωσεν εἰς τὸ πλῆθος τὴν πονηρίαν ἐκεινῶν καὶ ἐκεῖνα τὰ ὑποστατικὰ τοὺς τὰ ἐχάρισεν εἰς τὴν πολιτείαν. Ἐκυβέρνησε ταῖς ἀθήναις πολλοὺς χρόνους, ἀπὸ κάτου εἰς τὸν ἴσκιον τῆς μεγάληςτου φιλανθρωπίας. ἔκαμε μεγάλα καμώματα μὲ τὴν σοφίαντου, περισσότερα παρὰ ὅπου ἔκαμνεν ὁ πεισίστρατος μὲ τὸ σπαθί του. Ὦντας ἀκόμη ὁ περικλῆς καὶ [10] ὁ σοφοκλῆς καὶ οἱ δύο ἀξιωματικοὶ εἰς ἕναν τόπον διωρισμένον, ἐδιάβη ἕνα παιδί εὐμορφώτατον· τὸ ὅποιον βλέπωντάστο ὁ σοφοκλῆς, ἐγύρισε πρὸς τὸν περικλῆν, καὶ τοῦ ἔδειξεν ἕνα εὐμορφον πρᾶγμα. Τότε ὁ περικλῆς τοῦ εἶπεν· ὁ ἄρχωντας ὄχι μοναχὰ τὰ χέρια, ἀμὴ ἀκόμη καὶ τὰ μάτια πρέπει νὰ ἔχη φυλαγμένα. Ἐζήσεν εἰς τὸν καιρὸν τοῦ κύρου τοῦ βασιλέως τῆς περσίας.

Βίος τοῦ θεμιστοκλέους

Ὁ θεμιστοκλῆς ὁ φιλόσοφος ἦτον ἀρχηγὸς τῶν ἀθηναίων· καὶ ἔζησε κοντὰ εἰς τὸν ξέρξην τὸν βασιλέα τῆς περσίας· διὰτὶ οἱ ἐγκάτοικοι τῆς χώρας τῶν ἀθηναίων, τόσον φθόνον εἶχαν εἰς αὐτὸν, ὅπου τὸν ἐδίωξαν, καὶ ἐπῆγεν εἰς τὸν βασιλέα τὸν ξέρξην, τὸν ὅποιον ἐνίκησεν αὐτὸς προτίτερα· καὶ ἐκεῖνος τὸν ἐδέχθη μεγαλοπρεπῶς· ἀλλὰ πρότου νὰ παρήρσιασθῇ μπροστὰ εἰς τὸν [5]

45 ἀγαπάη BCL-η A -ει P 48 ,γφλ' A 3530 BP om. C // uita Sophoclis 4 τὴν συνουσίαν BPC τὰ πράγματα τῆς πορνείας A 5 post πάθος inseruit τὴν A om. cett. 15 κόσμου BC des. P om. A : ,γυβ' A 3402 BC // uita Periclis I ἀναξαγόρου APB² in marg. et suprascr. σωκράτους B 4 κτήματα ACP ὑποστατικὰ B : ἐγγίζαν AP ἐγγίξαν BC 9 παρὰ ὅπου BCP ἀπὸ τι A // uita Themistoclis I ἀρχηγὸς APCB² suprascr. πρέντζιπες B 4 τὸν¹ BPC om. A

ξέρξην, ἔμαθε πολλὰ καλὰ τὴν γλῶσσαν τῶν περσῶν· καὶ τὸ ἔκαμεν εὐκολα·
 διὰτὶ ἦτον ἓνας ἄνθρωπος ὅπου εἶχε πολλὰ τὸ ἐνθυμητικόν· καὶ λέγουν πῶς
 ἐκεῖνος νὰ εἶχεν εἰς τὴν ἐνθύμησίντου ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ὅπου
 ἑκατοικοῦσαν εἰς ταῖς ἀθήναις. Ὦντας μίαν φορὰν ὁ θεμιστοκλῆς εἰς τὸ
 παλάτι τοῦ ξέρξου τοῦ βασιλέως εἰς ἓνα συμπόσιον, εἰς τὸ ὅποιον πολλοὶ [10]
 ἐτραγουδοῦσαν· καὶ ἀναγκαζόμενος καὶ αὐτὸς ἀπὸ κείνους νὰ τραγουδίση, καὶ
 νὰ χορεύσῃ, εἶπε, πῶς δὲν ἦτον ἐδικήτου τέχνη. Καὶ ἐκεῖνοι ἐρωτῶντάστον τί
 λοιπὸν ἤξεύρεις ἐσὺ νὰ κάμῃς; ἀπεκρίθη· ἐγὼ μίαν πολιτείαν ἀπὸ μικρὴν
 ἤμπορῶ νὰ τὴν κάμω μεγαλωτάτην· καὶ ἀκόμη εἶπε, πῶς δὲν στέκεται καλὰ εἰς
 ἓναν ἀξιωματικὸν ἄνθρωπον νὰ χορεύῃ καὶ νὰ τραγουδάῃ· διὰτὶ φαίνεται [15]
 πῶς ὄχι ἐκεῖνος, ἀλλὰ ἡ πολιτεία χορεύει, καὶ τραγουδαίει, τὸ ὅποιον δὲν εἶναι
 πρᾶγμα τιμημένον. Ὁ θεμιστοκλῆς εἶχε μίαν θυγατέρα διὰ νὰ τὴν ὑπανδρεύσῃ·
 καὶ ἐγύρευαν δύο διὰ νὰ τὴν πάρουν, ὁ ἓνας πτωχὸς καὶ σοφός· καὶ ὁ ἄλλος
 πλούσιος καὶ ἀπαίδευτος. Ἐρωτηθεὶς ὁ θεμιστοκλῆς νὰ κάμῃ ἀπόκρισιν, ποῖον
 ἤθελε καλλίτερα ἀπὸ κείνους· ἓναν ἄνθρωπον χωρὶς ἄσπρα, ἢ ἄσπρα [20]
 χωρὶς ἄνθρωπον, ἀπεκρίθη καὶ εἶπε· τὸν ἄνθρωπον χωρὶς ἄσπρα. Τέλος
 πάντων ἐχειροτονήθη στρατηγὸς ἀπάνου εἰς τὸ στράτευμα τοῦ ξέρξου τοῦ
 βασιλέως ἐναντίον τῶν ἀθηναίων· καὶ ἔχοντας ἀνάγκην νὰ πιάσῃ τὸν πόλεμον,
 εἰς τὸν ὅποιον ἔβλεπαν τὸν μεγάλον τζακισμόν ὅπου τοὺς ἀκολουθοῦν· καὶ
 συλλογιζόμενος πῶς δὲν θέλει γένη καλὰ καμωμένον νὰ μὴν κάμῃ ἐκεῖνο [25]
 ὅπου ἔπρεπε διὰ τὸν ξέρξην τὸν βασιλέα ὅπου τὸν ἐτίμα, καὶ τοῦ ἔκαμνε
 μεγάλας εὐεργεσίας· στέκοντας εἰς τοῦτον τὸν τρόπον, ἀποφάσισε πλέον
 γληγορώτερα νὰ ἀποθάνῃ, παρὰ νὰ ἔλθῃ ἐναντίον τῆς πατρίδοςτου· ἢ νὰ φανῇ
 χωρὶς ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν ξέρξην· διὰ τοῦτο ἔπιεν ἀπὸ αἶμα ἐνοῦ ταυρίου μὲ
 φαρμάκι, καὶ ἔτζη παρευθὺς ἐφαρμακώθη. Ἐζῆσεν εἰς τοὺς 3476.

Βίος τοῦ ἀριστείδου

Ὁ ἀριστείδης ὁ φιλόσοφος ἦτον ἀπὸ ταῖς ἀθήναις· ἄνθρωπος φρονιμώτατος· διὰ
 τὸν ὅποιον λέγει ὁ τούλλιος, πῶς ἔχοντας τὴν νίκην ἐναντίον τῶν περσῶν, ὁ
 θεμιστοκλῆς εἶπεν εἰς τὸ συμβούλιον τῶν ἀθηναίων πῶς ἤξευρεν ἓνα πρᾶγμα
 ὅπου ἦτον πολλὰ ὠφέλιμον εἰς τὴν πολιτείαν τῶν ἀθηναίων. Ἀλλὰ ἐκεῖνος δὲν
 ἤθελε νὰ τὸ φανερώσῃ, πάρεξ εἰς ἓναν ὅπου νὰ ἤθελε ταχθῆ ἀπὸ τὸ [5]
 συμβούλιον. Ἐδιορίσθη λοιπὸν ὁ ἀριστείδης ἀπὸ τὸ συμβούλιον, διὰ νὰ τὸ
 ἀκούσῃ. Καὶ ὁ θεμιστοκλῆς τοῦ εἶπε, πῶς τὰ καράβια τῶν λακεδαιμονίων ἦσαν
 εἰς ἓνα νησί ὅπου ἐκεῖ εὐκολα ἤμποροῦσαν νὰ καοῦν, καὶ ἤθελε γένη ἡ φθορὰ
 τῶν λακεδαιμονίων. Ἀκούωντάστο τοῦτο ὁ ἀριστείδης, ἐπήγεν εἰς τὸ
 συμβούλιον καὶ εἶπε πῶς ἐκεῖνο ὅπου ἔλεγεν ὁ θεμιστοκλῆς, ἂν καλὰ καὶ [10]
 ἦτον πολλὰ ὠφέλιμον, δὲν ἦτον τιμημένον. Καὶ ἔτζη οἱ ἀθηναῖοι θέλοντες νὰ
 κάμνουν τὰ πράγματα τιμημένα, δὲν ἠθέλησαν νὰ τὸ τελειώσουν. Ἐκαλέσθη
 ἀκόμη ὁ ἀριστείδης ἀπὸ πολλοὺς φιλοσόφους εἰς ἓνα δεῖπνον, καὶ κάμνωντας
 ἀνάμεσάτους πολλοὺς συλλογισμοὺς φιλοσοφικοὺς, ἐκεῖνος ὅπου τοὺς εἶχε
 καλεσμένους διὰ νὰ ἀναγελάσῃ ἐκείνους τοὺς φιλοσόφους, τοὺς ἐρώτησεν [15]
 ἓνα τέτοιον ζήτημα· διὰτὶ τὰ μαῦρα κουκκία κάμνουν τὰ ζωμῖα ἄσπρα, ὡσὰν
 καὶ τὰ ἄσπρα; εἰς τὸν ὅποιον ἀπεκρίθη ὁ ἀριστείδης· εἰπέσμου, ἂν ἤθελε σοῦ
 δώσῃ τινὰς ἑκατὸν ῥαβδαῖς μὲ μίαν βέργαν ἄσπρην, διὰτὶ ἤθελαν σου
 ἀπομείνῃ τὰ σημάδια μαῦρα, ὡσὰν νὰ ἤθελαν σοῦ ταῖς δώσῃ μὲ μίαν βέργαν

6 post εὐκολα praebet A² τοῦτο om. LBCP 21 ἀπεκρίθη καὶ εἶπε (καὶ εἶπε om. P; -εν C) τὸν ἄνθρωπον χωρὶς ἄσπρα BCP om. A 27 ἀποφάσισε B ἀποφάσισε AP 30 ,γυοστ' A 3476 BP // uita Aristidis 5 ταχθῆ B βαλθῆ A διορίσθη CP 11 post ὠφέλιμον praebet ἀλλὰ A om. BCP 12 ἐκαλέσθη ἀκόμη BP ἐκαλέσθη λοιπὸν ἀκόμη A 15 ἐρώτησε B ἐρώτησεν AP 16 τὰ ζωμῖα ἄσπρα BCP (ζου- P) τὸν ζωμὸν ἄσπρον A 18 δώσῃ BP δώση A : ἑκατὸν ῥαβδαῖς BP ῥαβδαῖς ἑκατὸν A

μαύρην; καὶ ἐκεῖνος ἀκούωντάστο τοῦτο ἐντράπη καὶ ἐσιώπησεν. Ἔζησεν [20] εἰς τὸν καιρὸν τοῦ ξέρξου τοῦ βασιλέως τῆς περσίας.

Βίος τοῦ δημοκρίτου

Ὁ δημοκρίτος ὁ φιλόσοφος ἦτον ἀβδηρίτης, ἤγουν ἀπὸ τὰ ἀβδηρα ὅπου ἐλέγετον ἔτζη μία χώρα τῆς θράκης. Καὶ ἄλλοι λέγουσι πῶς νὰ ἦτον μιλήσιος, δηλονότι ἀπὸ τὴν μίλητον· καὶ ἦτον πλούσιος τόσον, ὅπου ὁ πατέραςτου ἐδύνετον εὐκόλα νὰ δώσῃ ὅλον τὸ στρατεύμα τοῦ ξέρξου νὰ φάγῃ· ἀλλὰ μὴν φροντίζωντας διὰ τὰ πλούτη, τὰ ὑποστατικάτου ὅλα καὶ ἄλλα πράγματα τὰ ἄφηκεν εἰς τὴν [5] πατρίδατου, καὶ ἐπῆγε νὰ σπουδάξῃ εἰς ταῖς ἀθήναις· καὶ ἕως τὸ ὕστερον εὐγαλε τὰ μάτιατου διὰ νὰ ἤμπορῇ νὰ φιλοσοφῆ καλλίτερα. Ὁ τερτουλλιανὸς λέγει, πῶς τὰ εὐγαλε, διὰτὶ δὲν ἐδύνετον νὰ βλέπῃ καμίαν γυναῖκα χωρὶς ἐπιθυμίαν. Ἦτον μέγας νεκρομάντις· καὶ λέγει ὁ σένεκας εἰς τὸ βιβλίον ὅπου γράγει διὰ ταῖς εὐεργεσίαις, πῶς δίδωντάστο ὁ καῖσαρ πολλὰ χαρίσματα, [10] ὁ δημοκρίτος γελῶντας τὰ ἔρριξε, λέγωντας πῶς ἐθαύμαζε διὰ τὴν ἀγνωσίαν τοῦ καίσαρος, ὅπου ἐλογίαζε μὲ τὰ χαρίσματα νὰ ἤμπορέσῃ νὰ μεταγυρίσῃ τὴν γνώμητον. Ἦτον ὁ δημοκρίτος ἄνθρωπος σταθερώτατος· καὶ πιασθεὶς ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς, δὲν ἐφοβήθη καμίαν παιδείουσιν, ἀλλὰ ἔλεγεν· ἡ ζωὴ θέλει νὰ εἶναι μία θάλασσα νεκρά. Ἐρωτηθεὶς ὁ δημοκρίτος, τί διαφορὰ εἶναι ἀνάμεσα [15] εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ εἰς τὰ ἄλογα ζῶα; εἶπε· τὸ νὰ γνωρίζουν μὲ σοφίαν. Ἀκόμη βλέπωντας μίαν φορὰν ἕναν χωριάτην εἰς ἕνα συμπόσιον ὅπου ἐστέκετον καὶ δὲν ἐμίλει, εἶπεν· ἐτοῦτο σὺ δὲν τὸ ἔχεις ἀπὸ τοὺς σοφοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ διὰτὶ ἠξεύρεις πῶς δὲν σοῦ πρέπει ἀνάμεσα εἰς τόσους ἀνθρώπους νὰ μιλήῃς. Εἶπεν ἀκόμη πῶς περισσώτερον εἶναι πρέπον νὰ ἔχῃ [20] τινὰς ἀκρίβειαν εἰς τὸ ἐδικόντου κακόν, παρὰ νὰ δίδῃ πλουσιοπάροχα εἰς τὸ κακὸν ἄλλουνοῦ· ἡ ἀκρίβεια εἶναι βοήθημα τῆς ἀνάγκης· καὶ ἡ ἰατρικὴ τῶν ἀρρώστων.

Βίος τοῦ ἱπποκράτους

Ὁ ἱπποκράτης ὁ ἰατρὸς, ἦτον ἄνθρωπος μικρὸς εἰς τὸ κορμὶ καὶ εὐμορφος· εἶχε κεφάλι μέγαν· ἦτον συλλογιστικὸς καὶ ὀλιγόλογος. Ὄποταν ἐστέκετον ὀρθὸς, ἔβλεπε τὴν γῆν· ἔτρωγε καὶ ὀλίγον· ἔζησε χρόνους , ε΄. Μίαν φορὰν (καθὼς λέγει ὁ ἱερώνυμος εἰς τὰ ζητήματα τῆς γενέσεως) ὄντας ἕνας βασιλεὺς ὅπου ἤθελε νὰ κάμῃ τὴν γυναῖκάτου νὰ ἀποθάνῃ, διὰτὶ ἐγέννησεν ἕνα παιδί μαῦρον, [5] λογιάζωντας πῶς ἐκείνη νὰ εἶχε κάμη μὲ ἕναν σαρακηνὸν σκλάβον, ὁ ἱπποκράτης τὴν ἐλευθέρωσεν ἐκείνην τὴν γυναῖκα λέγωντας, πῶς ἐκεῖνο ἔγινε διὰτὶ ἦτον εἰς τὸ κρεββάτιτης ζωγραφισμένος ἕνας σκλάβος μαῦρος. Λέγει ἀκόμη ὁ ἰσίδωρος εἰς ταῖς ἐτυμολογίαις, πῶς ἡ ἰατρικὴ εὐρέθη πρῶτα ἀπὸ τὸν ἀπόλλωνα, καὶ ὕστερα αὐξήσεν ἀπὸ τὸν ἀσκληπιὸν τὸν υἱόντου· ὁ ὅποιος [10] διὰ νὰ ἀστραποκαῆ ἀπὸ τὸν δία, ἡ ἰατρικὴ ἐστάθη κρυμμένη χρόνους 400· ἕως εἰς τὸν καιρὸν τοῦ ἱπποκράτους. Ἀκόμη εὐρίσκεται πῶς ὄντας ἕνα μέγαν θανατικὸν εἰς ταῖς ἀθήναις, ὁ ἱπποκράτης ἔκαμε νὰ κόψουν ὅλα τὰ δένδρα ὅπου ἦσαν ὀλόγυρα εἰς τὴν χώραν, καὶ νὰ κάμουν μίαν μεγάλην φωτίαν, καὶ ἐπειδὴ ἐσυγχίσθη ὁ ἀέρας μὲ τέτοιον τρόπον, ἐλευθέρωθη ἡ χώρα ἀπὸ τὸ [15] κακόν. Διὰ τούτην τὴν ἀφορμὴν, οἱ ἀθηναῖοι ἄρχησαν νὰ προσκυνοῦν τὸν ἱπποκράτην ὡσὰν θεόν· τὸ ὅποιον γνωρίζωντάστο ὁ ἱπποκράτης, ἔφυγε· καὶ οἱ ἀθηναῖοι ἔκαμαν μίαν εἰκόνα χρυσοῦν εἰς τὸ ὄνομάτου. Εἶχε συνήθειαν νὰ λέγῃ ὁ ἱπποκράτης, πῶς καλλίτερον εἶναι νὰ εἶναι ὁ ἄνθρωπος πτωχὸς μὲ

uita Democriti 4 post vā² praebet τὸ A om. BCP 18 σὺ BA ἐσὺ LCP : τοὺς propter damnum codicis uel quia deletum est in A uix legi potest // uita Hippocratis 3 ,ye' ALB² in marg. 95 BP 6 ἐκείνη νὰ εἶχε κάμη BP ἐκεῖνο νὰ εἶχε τὸ κάμη A II u A 400 BP

εἰρήνην, παρὰ πλούσιος μὲ φόβον. Ὅποιος θέλει νὰ εἶναι ἐλεύθερος, δὲν [20] πρέπει νὰ ἐπιθυμᾷ ἐκεῖνο ὅπου δὲν ἴσχυται νὰ τὸ ἔχη. Καὶ ὁ ἄνθρωπος ὅπου θέλει νὰ ζῆ εἰρηνικὰ εἰς τοῦτον τὸν κόσμον, πρέπει νὰ κάμνη ὡσάν ἐκεῖνον ὅπου εἶναι καλεσμένος εἰς κανένα συμπόσιον· ὁ ὅποιος ἀπὸ κεῖνα τὰ πράγματα ὅπου εἶναι βαλμένα μπροστάτου, εὐχαριστᾶται, καὶ ὁμολογᾷ χάριτες. Δὲν πρέπει νὰ ἔχη ἐνθύμησιν διὰ πράγματα ὅπου ποτὲ δὲν ἔγιναν. Ἐξῆσεν ὁ [25] ἱπποκράτης εἰς τὸν καιρὸν τοῦ ξέρξου τοῦ βασιλέως τῆς περσίας.

Βίος τοῦ εὐριπίδου

Ὁ εὐριπίδης μίαν φορὰν κάμνωντας στίχους εἰς δοκιμὴν μὲ τὸν ἄλκηστιν τὸν ποιητὴν, ὁ εὐριπίδης εἰς τρεῖς ἡμέραις ἔκαμε τρεῖς στίχους, καὶ ὄχι περισσοτέρους· ὁ δὲ ἄλκηστις ἔκαμεν ἑκατὸν, διὰ τοῦτο ἐκεῖνος ἐκαυχᾶτο· τότε ὁ εὐριπίδης εἶπεν· τοῦτο εἶναι καλὰ ἀληθινὸν πῶς ἐσὺ ἔκαμες περισσοτέρους στίχους ἀπὸ ἐμένα, ἀλλὰ ἀνάμεσα εἰς τοὺς ἐδικούς μου καὶ εἰς τοὺς [5] ἐδικούς σου εἶναι τούτη ἡ διαφορὰ, πῶς οἱ ἐδικοί σου θέλουν σταθῆ τρεῖς ἡμέραις, καὶ οἱ ἐδικοί μου θέλουν σταθῆ ἕως ὅπου θέλει σταθῆ ὁ κόσμος. Ὁ εὐριπίδης εἶχε τόσῃ χάριν ἀπὸ τὸν ἀρχέλαον τὸν βασιλέα τῆς περσίας, ὅπου δὲν ἔκαμε ποτὲ κανένα πρᾶγμα χωρὶς τὴν συμβουλήν του· καὶ μίαν ἡμέραν γυρίζοντας εἰς τὸ σπίτι ἀπὸ τὸ παλάτι τοῦ βασιλέως, τὰ σκυλία τὸν [10] ἐξέσχισαν· διὰ τὸ ὅποιον εἶχε τόσῃ λύπην, ὅπου ἔκοψε τὰ μαλλία τῆς κεφαλῆς του, καθὼς λέγει ὁ οὐαλέριος εἰς τὸ ἑβδομον βιβλίον. Ἐτοῦτος εἶπε, πῶς ἐκεῖνος νὰ εἶναι καλότυχος εἰς τούτην τὴν ζωὴν, ὅπου δὲν πειράζεται ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς πορνείας.

Βίος τοῦ ἐμπεδοκλέους

Ὁ ἐμπεδοκλῆς ἦτον φιλόσοφος ἀκραγαντίνος, ἦγον ἀπὸ μίαν χώραν τῆς σικελίας ὅπου ὠνομάζετον ἀκράγας· καὶ καθὼς λέγει ὁ ἀριστοτέλης ἐστάθη εὐρετῆς τῆς ῥητορικῆς τέχνης. Ἐτοῦτος ἦτον καλὸς μουσικὸς· καὶ μίαν φορὰν μία νέα γυναῖκα ὅπου ἔκατηγόρα τὸν πατέρα της, ἦλθε καταπάνω του νὰ τοῦ κάμνη κακόν. Καὶ ὁ ἐμπεδοκλῆς ἄρχισε νὰ ψάλλῃ τόσον γλυκὰ, ὅπου ἡ [5] γυναῖκα ἐστάθη, καὶ δὲν εἶχε προθυμίαν νὰ τοῦ κάμνη τίποτε κακόν. Ἐρωτηθεὶς ὁ ἐμπεδοκλῆς, διὰτὶ ἔζη· ἀπεκρίθη· διὰ νὰ βλέπῃ τὸν οὐρανόν. Ἐτοῦτος βλέπωντας ταῖς ψυχαῖς νὰ εἶναι ἀθάναται, καὶ ἐλπίζοντας ἐκεῖ νὰ εἶναι καλλίτερη ζωὴ, ἐπῆγε καὶ ἐκάηκε μοναχός του εἰς τὸ βουνὸν τῆς αἵτνης ὅπου εἶναι εἰς τὴν σικελίαν. Ἦτον εἰς τὸν καιρὸν τοῦ κύρου τοῦ βασιλέως τῆς [10] περσίας.

Βίος τοῦ παρμενίδου

Ὁ παρμενίδης ὁ φιλόσοφος ἐξῆσεν εἰς ταῖς ἀθήνας. Ἐτοῦτος εἶπε τὴν γένεσιν τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν ἥλιον· καὶ ὁ ἥλιος νὰ εἶναι θερμὸς καὶ ψυχρὸς· ἀπὸ τὸν ὅποιον γίνεται κάθε πρᾶγμα· καὶ ἡ ψυχὴ καὶ ὁ νοῦς νὰ εἶναι ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα· καὶ τέλος πάντων φεύγωντας ταῖς συναναστροφαῖς τῶν ἀνθρώπων, ἐπῆγε καὶ ἐκατοίκησεν εἰς τὸ βουνὸν ὅπου ὠνομάζετον καύκασος· καὶ ἐκεῖ [5] θεωρῶντας καὶ φιλοσοφῶντας, ἔγινεν εὐρετῆς τῆς λογικῆς. Ἦτον μαθητῆς τοῦ

uita Euripidis 4 εἶπεν ABC εἶπε LP 10 εἰς τὸ σπίτι AB om. CP : post σπίτι praebet τοῦ supra lin. A¹ om. BL des. CP : τὰ σκυλία ἐξέσχισαν τὸν ἀρχέλαον BA (A ante correcturam) ~ τὸν εὐριπίδην L quam lectionem propter spatium maius in scribendo recte coniecturam dices τὰ σκυλία τὸν ἐξέσχισαν CP A (manu alt. ?) corr. in τὰ σκυλία (A¹) τὸν (A alt. supra lin.) ἐξέσχισαν (A¹) <-> καὶ (A alt. pro καὶ) ὁ (A alt. suppl.) ἀρχέλαος (A¹, -ος in -ον corr. A alt.) : διὰ τὸ ὅποιον LBCPA (A ante corr.) A alt. καὶ ὁ ἀρχέλαος διὰ τοῦτον // uita Empedoclis 4 καταπάνω ACP (κατ' ἀ- P) καταπάνου B // uita Parmenidis 2 cf. app. fontium

φάεθοντος, καὶ διδάσκαλος τοῦ ζήνωνος. Ἐξησεν εἰς τὸν καιρὸν τοῦ κύρου τοῦ βασιλέως τῆς περσίας. Ἦτον ἀκόμη καὶ ἄλλος ἕνας παρμενίδης ῥήτορας, ὁποῦ ἔγραψε διὰ τὴν ῥητορικὴν τέχνην.

Βίος τοῦ διογένους

Ὁ διογένης ὁ φιλόσοφος ἦτον μαθητὴς τοῦ ἀντισθένης· καὶ ὠνομάσθη φιλόσοφος κυνικός, διὰτὶ ἐδάγκαζεν ὡσάν σκύλος, ἐλέγχωντας κάθε ἄνθρωπον ὁποῦ ἔκαμνε πράγματα ἄπρεπα. Μίαν φορὰν ὁ διδάσκαλόςτου ἐδίωξεν ὅλους τοὺς μαθητάδεςτου, καὶ ὁ διογένης δὲν ἠθέλησε νὰ μισεύσῃ· καὶ ὁ διδάσκαλόςτου ἐπῆρεν ἕνα ῥάβδι νὰ τὸν κτυπήσῃ· καὶ αὐτὸς πέφτωντας εἰς [5] τὴν γῆν, εἶπε· δὲν εἶναι τόσον στερεὸν τὸ ῥαβδίσου ὁποῦ νὰ με κάμῃ νὰ μισεύσω ἀπὸ λόγουσου· καὶ ἔτζη ἐτοῦτος ἀπόμεινε. Τὸν χειμῶνα ἐβάστα ἕνα φόρεμα μοναχόν, καὶ μὲ κεῖνο ἐτυλίγετον ὅταν ἤθελε νὰ κοιμηθῇ. Καὶ κάθε τόπος ἦτον ἐδικόςτου νὰ τρώγῃ, νὰ κοιμᾶται, καὶ νὰ μιλή· καὶ ἡ θήκη ὁποῦ εἶχε τὸ φαγίτου καὶ τὸ πιτόντου, ἦτον ὁ τρουβάς του. Ἐβάστα πάντοτε ἕνα [10] ῥάβδι, διὰτὶ ἦτον γέρωντας. Ἐπεριπάτει γυρεύωντας διὰ τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ, καὶ ἕκατοίκα τὸ περισσότερον ἀπὸ κάτου εἰς ταῖς ὀστρέχαις. Καὶ ὅταν ἔβλεπε κανένα πρᾶγμα κακὰ καμωμένον, δὲν ἐντρέπετον κανέναν ὁποῦ νὰ μὴν τοῦ τὸ εἰπῇ. Εἶχεν ἕνα σπιτάκι καμωμένον ἀπὸ ταύλαις ξύλιναις· καὶ καθὼς ἐγύριζεν ὁ ἥλιος, ἐγύριζε καὶ ἐκεῖνος τὴν τρύπαν. Εἶχεν ἕνα βαρελάκι μὲ ξύδι, τὸ [15] ὁποῖον τὸ ἐγύριζε μὲ τὸ στόμα πρὸς τὸ μέρος τῆς μεσημβρίας, ἤγουν εἰς τὸ μέρος ὁποῦ εὐρίσκεται ὁ ἥλιος τὸ μεσημέρι· καὶ τὸ καλοκαίρι τὸ ἐγύριζε πρὸς τὸ μέρος τὸ ἀρκτικόν, ἤγουν πρὸς τὴν τραμοντάναν. Γράφωντας ὁ διογένης εἰς ἕναντου φίλον, πῶς νὰ ἤθελε φροντίσῃ νὰ τοῦ εὔρη ἕνα κελλί, ἢ σπιτάκι, καὶ ἀργῶντας νὰ τὸ εὔρη, τοῦ ἔστειλε κάποιος ἕνα ξύλον εὐγαλμένον εἰς [20] τρόπον ἐνοῦ πιθαρίου· διὰ τοῦτο ἔγραψεν εἰς τὸν φίλοντου, πῶς νὰ μὴν ἤθελε πειραχθῇ περισσότερον, διὰτὶ τὸ σπίτι ὁποῦ ἐγύρευε τὸ ἤυρεν. Ἐδίδασκε τοὺς μαθητάδεςτου νὰ τρώγουν λεπτὰ φαγητὰ καὶ ταπεινά, καὶ νὰ εὐχαριστῶνται μὲ τὸ νερόν· καὶ τοὺς ἔλεγε νὰ ξυρίζωνται ἕως εἰς τὸν λαιμόν. Καὶ τοὺς ἐπρόσταζε νὰ παγένουν καταπόδιτου χωρὶς ἀπανωφόρια καὶ χωρὶς κάλτζαις. Ἐτοῦτος [25] εἶδε μίαν φορὰν ἕνα παιδί εἰς ἕνα ποτάμι ὁποῦ ἔπερνε νερόν μὲ τὰ χερίατου καὶ ἔπινε· καὶ εὐγάνωντας μίαν ξύλινην κούπαν ὁποῦ εἶχε διὰ νὰ πίνῃ νερόν, τὴν ἐτζάκισε, λέγωντας· ἐγὼ δὲν ἤξευρα πῶς ἡ φύσις μας ἔχει καμωμέναις ταῖς κούπαις. Ἐτοῦτος εἶχε τόσῃν σταθερότητα, ὁποῦ εἰς καμίαν δυστυχίαν ἢ λύπην ποτε δὲν ἄλλαξε τὸ πρόσωπόντου. Μῆτε ὁ ἀλέξανδρος ὁποῦ ἐνίκησεν ὅλον [30] τὸν κόσμον ἐδυνήθη ποτε νὰ νικήσῃ τὴν σταθερότητάτου· διὰτὶ καθὼς διηγᾶται ὁ οὐαλέριος, παγένωντας ὁ ἀλέξανδρος εἰς τὸν διογένην, ὁποῦ ἐκάθετον εἰς τὸν ἥλιον, στέκωντας ἀπὸ μπροστὰ τοῦ ἐκράτει τὸν ἥλιον· καὶ ὁ διογένης τοῦ εἶπεν· ἐκεῖνο ὁποῦ ἐσὺ ἠμπορεῖς νὰ μου δώσης, ἐγὼ δὲν τὸ θέλω· ἀλλὰ ἐγὼ σε παρακαλῶ νὰ μὴν μοῦ πέρνης ἐκεῖνο ὁποῦ δὲν ἠμπορεῖς νὰ μοῦ τὸ δώσης, [35] ἤγουν τὸν ἥλιον. Καὶ ἀκόμη λέγει ὁ σένεκας εἰς τὸ βιβλίον ὁποῦ γράφει διὰ ταῖς εὐεργεσίαις, ὅτι ἦτον πλέον μεγαλλίτερον τοῦτο πῶς ὁ διογένης δὲν ἠθέλησε νὰ λάβῃ ἐκεῖνο ὁποῦ ὁ ἀλέξανδρος ἠμπόρειε νὰ τοῦ δώσῃ· ἀλλὰ ἠθέλησε νὰ λάβῃ ἐκεῖνο ὁποῦ δὲν ἠμπόρειε νὰ τοῦ δώσῃ. Εἶχε συνήθειαν ἀκόμη ὁ διογένης νὰ ἐπαινᾷ πολλὰ τὴν ἐνθύμησιν τοῦ διδασκάλουτου· [40] διὰτὶ ἀπὸ πλούσιον τὸν ἔκαμε πτωχόν, καὶ ἀπὸ μέγαν σπίτι, τὸν ἔκαμε νὰ κατοικήῃ εἰς ἕνα πιθάρι. Ἀκόμη ἄλλην μίαν φορὰν καθεζόμενος ὁ διογένης εἰς

uita Diogenis 5 ἐπῆρε Β ἐπῆρεν AP 13 τοῦ AP om. Β 14 ἐλάτιναις Β ξύλιναις AP 20 τοῦ ἔστειλε κάποιος Α τοῦ ἤφερε κάποιος CP τοῦ ἤλθεν (post ἤλθεν scr. deleuitque κάποιος) Β 24 νὰ ξυρίζωνται BCP (ξου- Ρ) νὰ κόψουν τὰ μαλλίατους ἕως εἰς τὸν ἀκόντραφον (sic), ἤγουν νὰ ξυρίζωνται Α

τὸν ἥλιον, καὶ ἓνας τυφλὸς ὁποῦ ἐπέρνα, ἦλθεν ἀπάνωτου μὲ τὸ ράβδι μὴν
 βλέπωντάστον· ὁ διογένης εἶπεν· ἔπαρε τὸ μάτι σου, ἦγουν τὸ ράβδι ὁποῦ τὸ
 εἶχεν ὁ τυφλὸς ἀντὶς διὰ μάτι. Λέγει ὁ σένεκας, πῶς τοῦ διογένους τοῦ [45]
 ἔφυγεν ἓνας σκλάβος· καὶ ἓνας φίλοςτου θαυμάζωντας πῶς δὲν τὸν γυρεύει, ὁ
 διογένης εἶπεν· ἐγὼ δὲν τὸν γυρεύω, διὰτὶ ἐγὼ ἤξεύρω πῶς ἐκεῖνος χωρὶς ἐμένα
 ἤμπορεῖ νὰ ζῆ κακὰ· ἀμὴ ἐγὼ χωρὶς ἐκεῖνον ἤμπορῶ νὰ ζῶ καλά. Λέγει ἀκόμη
 ὁ τούλλιος, πῶς ὁ διογένης ἔλεγεν, ὅτι ἐκεῖνος ἦτον πλουσιώτερος, παρὰ ὁ
 βασιλέας τῆς περσίας· διὰτὶ ἐκεινοῦ δὲν τοῦ ἔλειπε τίποτε, καὶ τοῦ [50]
 βασιλέως δὲν τοῦ ἔφθαναν χίλια πράγματα. Ἦτον ἀκόμη ὁ διογένης ἄνθρωπος
 σοφώτατος· διὰ τοῦτο μίαν φοράν, τὸν ἔφτυσεν ἓνας εἰς τὸ πρόσωπον· καὶ
 αὐτὸς δὲν ἐσυγχίσθη τίποτε· καὶ ἐρωτηθεῖς, ἂν ἐθυμώθη εἰς κάποιον πρόπον,
 ἀπεκρίθη· ὄχι· ἀλλὰ πῶς ἐσυλλογίζετον ἂν ἦτον πρέπον νὰ θυμωθῆ. Ἀκόμη
 ἄλλην μίαν φοράν ὁποῦ τὸν ἔφτυσε μία κοπέλλα εἰς τὸ πρόσωπον, μὲ [55]
 ὑπομονὴν τῆς ἐμίλησε καὶ εἶπε· τῶρα μὲ τὴν ἀλήθειαν ἤμπορῶ νὰ εἰπῶ πῶς
 ἐσὺ δὲν ἔχεις στόμα· καὶ ἀνίσως καὶ τινὰς ἠθελε τὸ ἀρνηθῆ νὰ ἔχης στόμα,
 ἐγὼ ἤμπορῶ νὰ κάμω καλὴν μαρτυρίαν. Παγένωντας μίαν φοράν εἰς ἓνα
 συμπόσιον μεσοξουρισμένους, ἓνας νέος τοῦ ἔδωκε καμπόσαις ράβδαῖς, καὶ
 γροθιαῖς, εἰς τρόπον ὁποῦ ἦτον συντριμμένον ὄλοντου τὸ πρόσωπον· καὶ [60]
 δὲν ἔκαμεν ἄλλην καμίαν ἐκδίκησιν πάρεξ ὁποῦ ἔγραψεν ἀπάνου εἰς τὸ
 μέτωπόντου τὸ ὄνομα ἐκεινοῦ ὁποῦ τὸν ἔδηρεν. Καὶ ἀκόμη ὄντας ὁ διογένης
 ὑβρισμένος, καὶ μὴν ἀποκρινόμενος· ἐρωτηθεῖς, διὰτὶ δὲν ἀποκρίνεται, εἶπεν·
 ἐγὼ δὲν ἔχω νὰ ἐναντιοῦμαι ἀπάνου εἰς πρᾶγμα, εἰς τὸ ὁποῖον ἐκεῖνος ὁποῦ
 ἔχει τὴν νίκη, λογιάζεται πλέον οὐδετιποτένιος. Ἀκόμη ἄλλην μίαν φοράν [65]
 ἦτον ὑβρισμένος, καὶ θαυμάζοντες κάποιοι διὰτὶ δὲν ἀπεκρίθη, εἶπεν· ἐγὼ δὲν
 ἠθελα ἤμπορέση ἀποκρινόμενος νὰ τοῦ κάμω τόσην ἐντροπὴν, ὅσην ἔχει
 καμωμένην ἐκεῖνος τοῦ λόγουτου, ὑβρίζοντάςμε· καὶ ἂν ἐκεῖνος λέγη τὴν
 ἀλήθειαν, δὲν πρέπει νὰ μου κακοφαίνεται. εἶδε καὶ εἶπε ψεύματα, δὲν πρέπει
 νὰ μου κακοφαίνεται· διὰτὶ ἐκεῖνος δὲν ἠξεύρει τί λέγει, καὶ εἶναι ὡσὰν [70]
 πῶς ἡ σοφία νὰ εἶναι κατηγορημένη ἀπὸ κεῖνον ὁποῦ δὲν ἔχει σοφίαν.
 Ἐρωτηθεῖς μίαν φοράν ὁ διογένης, τί φόβος εἶναι εἰς τὸν θεὸν νὰ μὴν
 ὀργίζεται; ἀπεκρίθη, πῶς ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἐνθυμᾶται πῶς πάντοτε δὲν
 εἶναι ἀναγκαῖον νὰ εἶναι δουλωμένος, μάλιστα ἐκεῖ ὁποῦ φυλάγει ἄλλους νὰ
 πάσχουν. Ἀκόμη λέγουν πῶς ὁ διογένης ἐπήγεγε νὰ γυρεύῃ τὸ ψωμὶ εἰς [75]
 ἀνθρώπους πτωχοῦς, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐδύνονταν νὰ τοῦ δώσουν· καὶ ἐρωτηθεῖς
 διὰτὶ; ἀπεκρίθη, πῶς διὰ τοῦτο ἠθελε νὰ μαθαίνῃ νὰ εἶναι ὑπομονητικὸς
 ὁπόταν τὸν ἐδίωχαν. Ἀκόμη ὁ διογένης στέκωντας μίαν ἡμέραν εἰς μίαν
 στραταν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐδιάβαινε ὁ ἀλέξανδρος, θαυμάζωντας ὁ
 ἀλέξανδρος, τὸν ἐρώτησε, διὰτὶ δὲν τὸν ἐκίταξεν ὡσὰν πῶς νὰ εἶχε χρεῖαν; [80]
 ἀπεκρίθη· ἐγὼ δὲν ἔχω χρεῖαν ἀπὸ τὸν δοῦλον τῶν ἐδικῶνμου δούλων· καὶ ὁ
 ἀλέξανδρος τοῦ εἶπε· πῶς εἶμαι ἐγὼ δοῦλος τῶν ἐδικῶνσου δούλων; λέγειτου ὁ
 διογένης· διὰτὶ ἐσὺ εἶσαι δοῦλος τῶν παθῶν, τῶν ὁποίων ἐγὼ εἶμαι αὐθέντης·
 καὶ ἔτζη ἔδειξε τοῦ ἀλεξάνδρου πῶς ἐκεῖνος ἦτον δοῦλος τῶν ἐδικῶντου δούλων.
 Ἄλλην μίαν φοράν ἔτυχεν ὁ διογένης νὰ ἀκούῃ κάποιους στίχους [85]
 καμωμένους εἰς ἐπαινον τοῦ ἀλεξάνδρου, καὶ μὴν ἤμπορῶντας νὰ τοὺς ἀκούῃ,
 διὰτὶ τὸν ἐπαινοῦσαν ἔξω ἀπὸ τὸ μέτρον, εὐγαλεν ἓνα ψωμὶ ἀπὸ τὸν
 κόρφοντου, καὶ ἄρχησε νὰ τρώῃ. Ἄλλην μίαν φοράν παγένωντας ὁ διογένης νὰ
 ἰδῆ ἓνα σπίτι πολλὰ εὐμορφον, τὸ ὁποῖον ἔβαλε καὶ τὸ ἔκαμεν ἓνας ἄνθρωπος
 πολλὰ ἄσχημος, θέλωντας ὁ διογένης νὰ μιλήσῃ, ἔφτυσεν εἰς τὸ πρόσωπον [90]
 τοῦ αὐθεντὸς τοῦ σπιτίου· καὶ ἐρωτηθεῖς, διὰτὶ τὸ ἔκαμε τοῦτο; ἀπεκρίθη· ἐγὼ

30 ἀλλάξε AC ἀλλάξε BP (ε - ξε corr. B) 55 ἄλλην BP om. A 60 γροθιαῖς BP -ίαις A 62 ἔδηρεν BP (ἔδει- P) ἔδηρε A 69
 ψεύματα AC ψέμ- B des. P 83 παθῶν AP κακῶν B

δὲν εὐρίσκω εἰς τοῦτο τὸ σπίτι τόπον πλέον ἀσχημότερον, παρὰ τὸ ἐδικόνσου πρόσωπον. Ἀκόμη βλέπωντας ὁ διογένης ἕναν ἄνθρωπον μὲ ἕνα ἄσχημον πρόσωπον, ἀλλὰ πολλὰ στολισμένον εἰς ταῖς γνώμαις, εἶπεν· ἡ εὐμορφάδα τῆς ψυχῆς ἐτουτουνοῦ κάμνει νὰ φαίνεται εὐμορφον τὸ πρόσωπόντου. [95] Βλέπωντας ὁ διογένης ἕναν ἄνθρωπον ἄγνωστον ὅπου ἐκάθετον ἀπάνου εἰς μίαν πέτραν, εἶπεν· ἐγὼ βλέπω μίαν πέτραν ὅπου κάθεται ἀπάνου εἰς ἄλλην. Εἶχε συνήθειαν ἀκόμη ὁ διογένης νὰ κατηγορᾷ τοὺς ἀνθρώπους ὅπου δὲν εἶχαν ἐπιστήμην· καὶ μίαν ἡμέραν ἀνέβη ἀπάνου εἰς ἕναν τόπον ὑψηλὸν τῆς γῆς, καὶ ἄρχισε νὰ φωνάζη μὲ ὑψηλὴν φωνήν· ὦ ἄνθρωποι, δράμετε ἐδῶ· [100] καὶ συμμαζωχθέντες πολλοὶ ἄνθρωποι ὀλόγυράτου, ἄρχισε νὰ λέγη· ἐγὼ δὲν σας ὀνομάζω ἐσᾶς κακοὺς ἀνθρώπους· ἐσεῖς εἴστεν ἄλογα ζῶα, καὶ ὄχι ἄνθρωποι· διὰτὶ δὲν ζῆτε ὡσὰν ἄνθρωποι μὲ λόγον, μήτε σπουδάζετε νὰ μάθετε ἐπιστήμην. Ὦντας ὁ διογένης ἄρρώστος, οἱ φίλοιτου τὸν ἐπαρηγοροῦσαν, καὶ τοῦ ἐδιδαν θάρρος νὰ μὴν φοβάται· διὰτὶ ἐκεῖνο ὅπου τοῦ ἔρχετον, τοῦ [105] ἔρχετον ἀπὸ τὸν θεόν· τότε ὁ διογένης εἶπε· διὰ τοῦτο καὶ ἐγὼ περισσότερον φοβοῦμαι. Ἀκόμη μίαν φορὰν ὅπου ἐκοιμᾶτον ὁ διογένης, κάποιοι κλέφταις ἐμπῆκαν μέσα εἰς τὸ σπίτιτου, καὶ τοῦ ἐπῆραν τὰ ἄσπρα, τοὺς ὁποίους γρηκῶντάστους ὁ διογένης τοὺς εἶπεν, ἐπάρτε καλὰ ἐκεῖνο ὅπου ἔχω ἐγὼ, διὰτὶ θέλετε με κάμει νὰ κοιμηθῶ χωρὶς ἔννοιαν. Ἀκόμη ὁ διογένης βλέπωντας [110] ἕναν τοῦ ὁποίου τοῦ ἀπέθανε μία θυγατέρα, τοῦ εἶπε· σήμερον ἐσὺ ἀπόκτησες ἕναν καλὸν γαμβρόν. Ἐρωτηθεῖς, διὰτὶ ἐβάστα μεγάλα γένηαι; ἀπεκρίθη· διὰτὶ ψηλαφῶντάστα ἐνθυμοῦμαι πῶς εἶμαι ἄνδρας. Ἐρωτηθεῖς, ἀπὸ τί πρᾶγμα ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ φυλάγεται περισσότερον; ἀπεκρίθη· ἀπὸ τὴν παραβλεπίαν τοῦ φίλου. Ἐρωτηθεῖς, πότε πρέπει νὰ τρώγη τινὰς; ἀπεκρίθη· ὁπότεν [115] πεινάη, καὶ ὄχι ἄλλην φορὰν. Ἀκόμη ἐρωτηθεῖς, τί πρᾶγμα εἶναι ἡ ἀρρώστια; ἀπεκρίθη· φυλακὴ τοῦ κορμίου. Βλέπωντας ὁ διογένης ἕναν γέροντα ὅπου ἐσκέπαζε ταῖς ἄσπραις τρίχες, τοῦ εἶπε· μὲ τοῦτο ὅπου κάμνεις δὲν θέλεις σκεπάσει τὸ γῆρας. Ἐρωτηθεῖς, μὲ τί τρόπον ἠμπορεῖ τινὰς νὰ κάμῃ τὸν φίλοντου νὰ χολιάσῃ; ἀπεκρίθη· μὲ τὸ νὰ εἶναι πολλὰ καλός. Εἶχε [120] συνήθειαν ἀκόμη νὰ λέγη, πῶς ἐκεῖνος ὅπου εἶναι ἐχθρὸς εἰς τοῦ λόγουτου, εἶναι ἐχθρὸς ὀλουνῶν. Καλλίτερον εἶναι νὰ παγένῃ τινὰς νὰ βλέπῃ τὸν ἱατρὸν, παρὰ νὰ ἔρχεται ὁ ἱατρὸς νὰ τὸν βλέπῃ· καὶ διὰ τοῦτο γύρευε τὴν ἰατροῖαν ἀκόμη ὅπου εἶσαι γερός· ἀνίσως καὶ τινὰς σου δίδῃ καλὴν συμβουλήν, ἄκουέτον μὲ εὐνοίαν. Ἐλεγεν ἀκόμη ὁ διογένης· ὁπότεν βλέπῃς ἐσὺ τὸ [125] σκυλὶ ὅπου ἀφίνει τὸν αὐθέντηντου, καὶ ἔρχεται εἰς ἐσένα, δίωχνέτο μὲ ταῖς πέτραις· διὰτὶ ἔτζη θέλει σε ἀφίσει καὶ ἐσένα, καθὼς ἄφηκε καὶ κεῖνον. Λέγουσιν ἀκόμη πῶς ὁ διογένης παγένωντας μίαν φορὰν εἰς ἕνα πανηγύρι ὅπου ἐορτάζετον εἰς τὴν ἐλλάδα· καὶ ἀρρώστῶντας εἰς τὴν στραταν, καὶ μὴν ἠμπορῶντας νὰ περιπατῇ, ἐπῆγεν ἀπὸ κάτου εἰς ἕναν ἴσκιον ἐνοῦ δένδρου· [130] καὶ εἶπεν εἰς τοὺς ἐδικούστου ὅπου ἦσαν εἰς τὴν συντροφίαντου, πῶς νὰ ἠθελαν παγένῃ ἐκεῖ ὅπου ἐκεῖνος ἐγρήκα νὰ σταθοῦν ἐκείνην τὴν νύκτα, λέγωντάστους· ἀνίσως καὶ νικήσω ἐγὼ τὴν θέρμην, θέλω ἔλθῃ εἰς τὴν ἐορτὴν· ἀμὴ ἀνίσως καὶ ἡ θέρμη νικήσῃ ἐμένα, θέλω παγένῃ νὰ ἰδῶ τὸν ἄδην· καὶ τέλος πάντων ἐρχόμενος εἰς τὸν θάνατον, τοὺς ἐπρόσταξε νὰ μὴν ἠθελαν [135] τὸν θάψῃ· καὶ λέγωντάστου οἱ φίλοι, πῶς δὲν θέλουν ἔλθῃ τὰ θηρία νὰ σε φάγουν; εἶπεν· ὄχι ποτέ· ἀλλὰ βάλτε σιμάμου ἕνα ῥαβδί, καὶ θέλω ἀπαντηθῆ ἀπὸ κείνα· καὶ ἐκεῖνοι εἶπαν· καὶ πῶς ἠμπορεῖς ἐσὺ νὰ ἀπαντηθῆς ἀπὸ κείνα

96 εἰς μίαν πέτραν ἀπάνου A ἀπάνου εἰς μίαν πέτραν BCP 102 κακοὺς del. A 107 Ἀκόμη BP om. A 109 εἶπε B εἶπεν AP 110 κάμει ABP κάμη L 112 γαμβρόν AP γαμπρόν B 117 post γέροντα praebet ἄνθρωπον A om. BCP 119 σκεπάσει BP -η L -η A 125 εὐνοίαν BCP καλὴν γνώμην A 126 ἐσένα BLCP σένα A 130 ἀπὸ κάτου A ἀποκάτου B ἀποκάτω C ἀποκοντὰ P : ἕνα BP ἕναν AC

ὄντας ἀποθαμένους; ὁ διογένης εἶπεν· ἔτζη, καθὼς τὰ θηρία δὲν θέλουν φροντίζει, μήτε θέλουν ἔχει φόβον ἀπὸ τὸ ἐδικόνμου τὸ ῥαβδί ὕστερα ἀπὸ [140] τὸν θάνατόνμου· ἔτζη καὶ ἐγὼ δὲν θέλω φροντίσει, μήτε θέλω φοβηθῆ νὰ μὴν με φάγουν τὰ θηρία. Ἔζησεν ὁ διογένης εἰς τὸν καιρὸν τοῦ ἀλεξάνδρου, καὶ ἀπέθανε γέροντας.

Βίος τοῦ καρνεάδου

Ὁ καρνεάδης ὁ φιλόσοφος ἦτον ἄνθρωπος σπουδαιότατος· ἔζησεν ἑκατὸν χρόνους, πάντοτε φιλοσοφῶντας. ἦτον ἄνθρωπος πολλὰ φροντιστικός· καὶ τόσον ὁποῦ ὄντας εἰς τὴν τράπεζαν, καὶ ἔχωντας τὸ μπουκούνι εἰς τὸ χέρι, δὲν ἐνθυμᾶτον νὰ τὸ χάσῃ, ἀνίσως καὶ μίατου γυναῖκα ὀνομαζομένη μελίσβη ἢ μέλισσα, δὲν ἤθελε τοῦ πιάνη τὸ χέρι, καὶ νὰ τὸν θρέφῃ ὡσάν τὸ μικρὸν [5] παιδί· καὶ ὅταν ἤθελε νὰ διαλεχθῆ, ἔπερνεν ἰατρικὸν τὸν ἐλλέβορον, ἦγουν τὴν λεγομένην σκάρφην, διὰ νὰ καθαρίζῃ τὸν ἐγκέφαλον. Ἔζησε χρόνους ἑκατὸν, εἰς τὸν καιρὸν τοῦ μεγάλου ἀλεξάνδρου.

Βίος τοῦ πλάτωνος

Ὁ πλάτων ὁ φιλόσοφος ἦτον ἀπὸ ταῖς ἀθήναις. Ὁ πατέραςτου ἐλέγετον ἀρίστων, καὶ ἡ μητέρατου περικτονία, καὶ ἐκατάγετον ἀπὸ τὸν βασιλέα τὸν σόλωνα. Διηγᾶται ὁ οὐαλέριος πῶς ὄντας ὁ πλάτων μικρὸν παιδί εἰς τὴν κούνιαν, ἦλθαν εἰς αὐτὸν κάποιαις μέλισσαις ὁπόταν ἐκοιμᾶτον, καὶ ἔβαναν μέλι ἀπάνου εἰς τὰ χεῖλητου, καὶ ἐγέμιζαν ὄλοντου τὸ στόμα μέλι· τὸ ὁποῖον ἐσημάδευε [5] καθὼς λέγουν οἱ σοφοί, πῶς ἔμελλε νὰ γένη ὁ πλέον εὐγλωττος ἄνθρωπος τοῦ κόσμου. Λέγεται ἀκόμη εἰς τὸν πολυκράτην, πῶς ὁ σωκράτης εἶδεν εἰς τὸν ὕπνοντου καὶ εὐγενεν ἀπὸ τὸν ναὸν τῆς ἀφροδίτης ἕνας κύκνος καὶ ἔρχετον εἰς αὐτόν, καὶ τοῦ ἐφαίνετον πῶς νὰ εἶχε τὸν λαιμὸν τόσον μακρὸν, ὁποῦ μὲ τὴν μύτηντου ἐγγίξε τὰ ἀστέρια· καὶ ἐλάλει τόσον γλυκὰ, ὁποῦ τοῦ ἐφαίνετον νὰ [10] ἐγλύκαινε ὄλον τὸν κόσμον. Τὴν ἄλλην ἡμέραν ὁ ἀρίστων ὁ πατέρας τοῦ πλάτωνος ὕστερα ἀπὸ τοῦτο τὸ ὄνειρον (ὁ ὁποῖος ἀρίστων ἑκατοῖκα σιμὰ εἰς τὸν ναὸν τῆς ἀφροδίτης) ἤφερε τὸν πλάτωνα εἰς τὸν σωκράτην, διὰ νὰ τὸν διδάξῃ γράμματα, καὶ καλαῖς γνώμαις. Καὶ τότε ὁ σωκράτης ἐθυμήθη διὰ τὸ ἀπερασμένον ὄνειρον τοῦ κύκνου. καὶ ἐκατάλαβε πῶς τὸ ὄνειρον ἦτον [15] τελειωμένον εἰς τὸν πλάτωνα· καὶ πῶς ὁ πλάτων ἐμελλε νὰ γένη ἄνθρωπος ὁποῦ μὲ τὴν ἐπιστήμηντου νὰ διαβῆ τὰ ἀστέρια. Διὰ τοῦτο εἶπε πρὸς τὸν πατέρα τοῦ πλάτωνος· ἐσὺ μοῦ ἤφερες τὸν κύκνον ὁποῦ εἶδα χθές, ὁ ὁποῖος ἀφιέρωσε τὴν ἀκαδημαϊκὴν ἀφροδίτην εἰς τὸν ἐδικόνμας ἀπόλλωνα. Λέγουσιν ὅτι ὁ πλάτων ὀνομάζετον προτίτερα ἀριστοκλῆς, ἀλλὰ διὰτὶ εἶχε τὸ στήθος πολλὰ πλατὺ, [20] ἄρχησαν νὰ τὸν ὀνομάζουν πλάτωνα· ἦγουν πλατὺν εἰς τὸ στήθος. Καὶ εἰς ὀλίγον καιρὸν ὁ πλάτων ἐξευγῆκεν ὁ πλέον σοφώτερος ἄνθρωπος ὁποῦ νὰ ἦτον εἰς ταῖς ἀθήναις· μετὰ ταῦτα ἐπῆγεν εἰς τὴν αἴγυπτον, καὶ ἐστοχάσθη τοὺς ὄχθους τοῦ νεῖλου ποταμοῦ, ἀπάνου εἰς τὸν ὁποῖον ἤυρε τὴν γεωμετρίαν. Καὶ ὕστερα ἦλθεν εἰς τὴν ἰταλίαν καὶ ἐπῆγεν εἰς τὸν ἀρχύταν τὸν ταραντῖνον, [25] ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἔμαθεν ἐκεῖνο ὁποῦ ἤξευρεν ἐκεῖνος, καὶ ἐξευγῆκεν ὁ πλέον σοφὸς ἄνθρωπος ὁποῦ νὰ ἦτον εἰς τὴν ἰταλίαν. Ὑστερα ἐπῆγεν εἰς τὴν σικελίαν διὰ νὰ ἰδῆ τὸ βουνὸν τῆς αἴτνης, ὁποῦ τὸ λέγουν τῶρα οἱ φράγγοι μοντζιμπέλλο· καὶ τούτῃ ἦτον ἡ πρώτη φορὰ ὁποῦ ἐπῆγεν εἰς τὴν σικελίαν· καὶ τὴν δευτέραν φορὰν ἐπῆγε μὲ παρακάλεσες τοῦ διονυσίου τοῦ τυράννου τῆς [30]

uita Carneadis 3 μπουκούνι BP (P e corr.) μπουκούνι AC 6 ἔλλ- ABP 7 καθαρῖζη BCP (P e -ση corr.) καθαρῖση A // uita Platonis 15 τὸ AP om. B 22 ὁ πλάτων ἐξευγῆκεν BP ἐξευγῆκεν ὁ πλάτων A : σοφώτερος AC σοφώτατος P ὀνομαστώτερος B 24 post νεῖλου praebebet τοῦ A om. BCP 29 μοντζιμπέλλο BCP (-έλο P) μοντζιπέλλο A

συρακούσης διὰ τὸν διδάξῃ τοὺς νόμους· καὶ τὴν τρίτην ἐπῆγε διὰ τὸ
 ἀποκαταστήσῃ ὀπίσω τὸν διονύσιον εἰς τὴν πατρίδα του, ἦγον εἰς τὴν
 συρακοῦσαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἦτον διωγμένος· καὶ μεσιτεύοντας ὁ πλάτων,
 ἐφέρθη ὀπίσω, καὶ εὐχαριστᾶτον ἀπὸ τὸν διονύσιον. Διηγᾶται ἀκόμη ὁ
 ἱερώνυμος, πῶς ἔχοντας ὁ πλάτων πολὺν πλοῦτον, καὶ κρεββάτια [35]
 εὐμορφώτατα, ἐμπαίνωντας ὁ διογένης εἰς τὴν κάμαράν του, καὶ ἔχοντας τὰ
 ποδάρια του ὅλα βρεγμένα, ἐπήδησεν ἀπάνου εἰς ἐκεῖνα τὰ κρεββάτια, καὶ
 ἄρχησε νὰ ἐλέγῃ τὸν πλάτωνα, πῶς ἐστέκετον εἰς τόσαις καλοπάθειαις· διὰ
 τοῦτο ὁ πλάτων ἀποκεῖ καὶ ὕστερα ἐσηκώθη καὶ ἐπῆγε νὰ κατοικήσῃ εἰς ἓνα
 χωρίον ἔξω ἀπὸ ταῖς ἀθήναις· τὸ ὁποῖον ἦτον κατὰ πολλὰ ἔρημον· καὶ ἐκεῖ [40]
 με κάποιους μαθητάδες του, διὰ τὸ μὴν φθείρῃ τὴν δύναμιν τοῦ νοῦς, εὐγάλε τὰ
 μάτια του μοναχόστου. Λέγει ὁ τούλλιος εἰς ταῖς τουσκουλάναις πῶς καλῶντας ὁ
 πλάτων εἰς δεῖπνον τὸν τιμόθεον τὸν βασιλέα τῶν ἀθηναίων, τόσην χαρὰν τοῦ
 ἔκαμε νὰ ἔχῃ μὲ τὸ μίλημά του, ὅπου ἐστάθη τότε τρεῖς ἡμέραις. Καὶ βλέπωντας
 ὕστερα τὸν πλάτωνα, τοῦ εἶπεν· ὦ πλάτων, τὸ ἐδικόν σου δεῖπνον ἐστάθη ὄχι [45]
 μοναχὰ μίαν ὥραν, ἀλλὰ καὶ ἕως τώρα στέκεται εἰς ἐμένα ἢ χαρὰ τοῦ
 μιλήματός σου. Ἦτον ὁ πλάτων ἐναρετώτατος εἰς τὸ νὰ ταπεινώσῃ τὴν ἐπιθυμίαν
 τῆς πορνείας· καὶ ἔλεγεν· ἡ φιλοσοφία δὲν εἶναι ἄλλο, παρὰ ἡ μελέτη τοῦ
 θανάτου· καὶ ἡ φιλοσοφία διδάσκει νὰ καταφρονοῦν οἱ ἄνθρωποι ὅλαις ταῖς
 κακαῖς ὄρεξες τοῦ κορμίου· καὶ ἐλευθερώνει τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ ὅλα τὰ [50]
 κακὰ, τοὺς εὐγάνει ἀπὸ ταῖς γλυκαῖς ἐπιβουλαῖς τῶν ἐπιθυμιῶν· καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ
 ἄλλα πάθη τὰ ἀνθρώπινα. Λέγει ἀκόμη ὁ οὐαλέριος, πῶς μίαν φορὰν ὁ πλάτων
 ἠθέλησε νὰ δῆρῃ ἑναντοῦ σκλάβον, ἔχοντας τὴν βέργαν εἰς τὸ χέρι, καὶ
 γνωρίζοντας πῶς τοῦ ἦλθεν ὀλίγος θυμὸς εἰς τὴν ψυχὴν, ἐκράτησε τὰ χερίά του
 ἀπάνου, καὶ δὲν ἠθέλησε νὰ τὸν βαρέσῃ· καὶ ἐρωτηθεὶς, διὰ τὸ δὲν τὸν [55]
 ἔδηρεν, ἀπεκρίθη· ἐγὼ φοβοῦμαι μήπως καὶ ὁ θυμὸς ἠθέλε με κάμῃ νὰ τὸν
 παιδεύσω περισσότερο ἀπὸ τὸ πρέπον. Διηγᾶται ἀκόμη ὁ οὐαλέριος, πῶς ἓνας
 εἶπε τοῦ πλάτωνος, ὅτι ἓνας μαθητῆς του ἔλεγε κακὸν δι' αὐτόν· καὶ ὁ πλάτων
 μὴν βάνωντάς το τοῦτο εἰς τὸν νοῦν του, ἐκεῖνος τὸν ἐρώτησε, διὰ τὸ δὲν τὸ
 ἔβαλεν εἰς τὸν νοῦν του· καὶ ὁ πλάτων ἀπεκρίθη· δὲν πρέπει νὰ εἶναι [60]
 ἀληθινὸν πῶς ἐκεῖνος ἔλεγε κακὸν διὰ λόγου μου· διὰ τὸ ἐγὼ τοῦ θέλω καλόν· καὶ
 ἔτζη εἶναι ἀδύνατον πῶς ἐκεῖνος νὰ μὴν θέλῃ καλόν εἰς ἐμένα· καὶ ἐκεῖνος
 κάμνωντας ὄρκον πῶς ἤξευρεν ἄσφαλτα ὅτι ἔλεγε κακὸν διὰ τὸν πλάτωνα, ὁ
 πλάτων τοῦ εἶπεν· ἐμένα δὲν μοῦ μέλλει. διὰ τὸ ἴσως ἐκεῖνος τὸ ἔκαμε διὰ καλὸν
 τέλος. Ὁ πλάτων ἀγνάντευε πολλὰ συχνὰ εἰς τὸν καθρεῦτήν διὰ τὸ βλέπῃ [65]
 πῶς ἦτον ταλαιπωρημένος ἀπὸ τὴν σπουδὴν· καὶ τότε ἐμετρίαζεν, ἦγον ἔκαμνεν
 ὀλιγώτερον κόπον, ἢ περισσότερο. Ἐρωτηθεὶς ὁ πλάτων, μὲ τί τρόπον
 γνωρίζονται οἱ ἄνθρωποι ἂν εἶναι καλοὶ ἢ κακοί; ἀπεκρίθη· μὲ τὴν φωνήν·
 καθὼς τὰ ποτήρια, ἢ ἄλλα ἀγγεῖα ὅπου μὲ τὴν φωνὴν γνωρίζονται· θέλωντας νὰ
 εἰπῇ πῶς οἱ ἄνθρωποι γνωρίζονται μὲ τὸν λόγον. Ἐρωτηθεὶς, πόσον πρέπει [70]
 ὁ ἄνθρωπος νὰ εἶναι πλούσιος; ἀπεκρίθη· ὅσον τοῦ κάμνει χρεῖα· καὶ τόσον
 ὅπου νὰ μὴν ἠθέλαν τοῦ λείψῃ τὰ ἀναγκαῖα πράγματα, καὶ ὅπου νὰ μὴν ἔχῃ
 χρεῖαν ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ἐρωτηθεὶς, ποῖος εἶναι ὁ πλέον ἀδύνατος ἄνθρωπος;
 ἀπεκρίθη· ἐκεῖνος ὅπου δὲν ἠξεύρει νὰ κρύβῃ τὸ μυστικόν, ἦγον τὸ ἀπόκρυφον
 πρᾶγμα. Ἐρωτηθεὶς, ποῖος εἶναι ὁ πλέον ἀνδρειωμένος ἀνάμεσα εἰς τοὺς [75]
 ἀνθρώπους; ἀπεκρίθη· ἐκεῖνος ὅπου ἠμπορεῖ πρῶτα νὰ νικήσῃ τὸν θυμόν.
 Ἐρωτηθεὶς, ποῖος εἶναι ἀνάμεσα εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὁ πλέον πλούσιος;
 ἀπεκρίθη· ἐκεῖνος ὅπου ἠξεύρει νὰ κρύβῃ τὴν πτωχείαν του. Ἐρωτηθεὶς, μὲ τί
 ἠμπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ ἀποκτήσῃ τὴν σοφίαν; ἀπεκρίθη· μὲ τὸ νὰ μὴν

32 ὀπίσω τὸν διονύσιον B τὸν διονύσιον ὀπίσω CP ὀπίσω om. A 39 ἀποκεῖ AC ἀπὸ κεῖ B ἀπεκεῖ e ἀποκεῖ corr. L ἀπ' ἐκεῖ
 P 48 ἢ BCP om. A 53 τὴν βέργαν BCP τὸ ῥαβδί A

καρτερῆ, ἢ νὰ ἐπιθυμᾷ ἐκεῖνο ὅπου δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἔχη· μήτε νὰ [80] ἐνθυμᾶται διὰ τὸ ἀπερασμένον. Ἐρωτηθεῖς, μὲ τί γνωρίζεται ὁ σοφὸς ἄνθρωπος; ἀπεκρίθη· ὁ σοφὸς ἄνθρωπος, ὅταν τὸν κατηγοροῦν, δὲν σκανδαλίζεται· καὶ ὅταν τὸν ἐπαινοῦν, δὲν ὑπερηφανεύεται. Ἐρωτηθεῖς, εἰς ποίαν χώραν πρέπει νὰ κατοικήῃ ὁ ἄνθρωπος; ἀπεκρίθη, πῶς δὲν εἶναι καλὸν νὰ κατοικήῃ τινὰς εἰς τόπον ὅπου τὰ ἔξοδα ἔξαπερνοῦν τὸ κέρδος· καὶ ἐκεῖ [85] ὅπου τιμῶνται περισσότερο οἱ κακοὶ ἄνθρωποι παρὰ οἱ καλοὶ· καὶ ἐκεῖνοι ὅπου ἐξουσιάζουν δὲν φοβοῦνται τὸν θεόν. Ἐρωτηθεῖς, μὲ τί τρόπον ἠμπορεῖ τινὰς νὰ ἔχη χάριτες ἀπὸ ἑναν αὐθέντην; ἀπεκρίθη· ἀνίσως καὶ ὁ αὐθέντης εἶναι ἀπαίδευτος, πρέπει νὰ ἀκολουθᾷ τὸ θέλημάτου· ἀνίσως καὶ εἶναι γνωστικὸς, νὰ γυρεύῃ πράγματα δικαιολογημένα. Ὦντας ἀκόμη ὁ πλάτων [90] εἰς τὴν σικελίαν, καὶ βλέπωντας τὸν διονύσιον εἰς τὴν χώραν τῆς συρακούσης ὅπου ἐπέρνα εἰς τὸ μέσον μὲ πολὺ πλῆθος ἀνθρώπων ἀρματωμένων ὀλόγουράτου, ἐπῆγε σιμάτου, καὶ τοῦ εἶπε· διὰ τί κάμνεις ἐσὺ τόσον κακὸν, διὰ νὰ ἔχῃς ἀνάγκην νὰ φυλάγῃς μὲ τέτοιον τρόπον; Εἶχε συνήθειαν ἀκόμη νὰ λέγῃ· τότε ἠμπορεῖ νὰ λέγεται καλότυχος ὁ κόσμος, ὅπότεν κυβερνᾶται ἀπὸ τοὺς [95] σοφοὺς ἀνθρώπους. Εἶχεν ἀκόμη συνήθειαν νὰ λέγῃ· πῶς ἐκεῖνος ὅπου δὲν ἠξεύρει νὰ κυβερνᾷ τὴν ψυχῆντου, δὲν ἠμπορεῖ νὰ κυβερνᾷ ταῖς πολλαῖς τῶν ἀλλοιῶν. Ὅποιος θέλει νὰ γευθῆ καὶ νὰ γνωρίσῃ τὸ γλυκὸν, πρέπει νὰ ἐνθυμᾶται τὸ πικρὸν· τὸ γλυκὸν δὲν γνωρίζεται, ἂν δὲν γνωρισθῆ τὸ πικρὸν. Ἐλεγεν ἀκόμη ὁ πλάτων, πῶς ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ βλέπῃ συχνὰ εἰς τὸν [100] καθρεύτην· διὰ τί ἂν ἐκεῖνος βλέπῃ τὸ πρόσωπόντου νὰ εἶναι εὐμορφον, ἐντρέπεται νὰ κάμνῃ πρᾶγμα ἄσχημον, καὶ ὅπου δὲν εἶναι εὐμορφον ὡσὰν τὸ πρόσωπόντου· καὶ ἂν ἐκεῖνος βλέπῃ τὸ πρόσωπόντου ἄσχημον, ἐντρέπεται νὰ σμίξῃ κακὸν μὲ τὸ κακόν· ἤγουν κακαῖς γνώμαις μὲ τὸ κακὸν πρόσωπον. Ἐλεγεν ἀκόμη ὁ πλάτων, πῶς ἡ ὄρεξις νὰ εἶναι φαγὶ καὶ πιωτὸν τῶν κακῶν [105] ἀνθρώπων· διὰ τί οἱ ἄνθρωποι πιάνονται εἰς τὴν ἐπιθυμίαν ὡσὰν τὰ ψάρια εἰς τὸ ἀγκίστρι. Ἐλεγεν ἀκόμη πῶς ἂν ἦτον δυνατὸν νὰ ἰδῆ τινὰς τὸ πρόσωπον τῆς σοφίας, ἠθελε φανῆ τόσον εὐμορφῃ, ὅπου κάθε ἓνας ἠθελε γένη ἀγαπητικότης. Μεγάλος ἔπαινος εἶναι εἰς ἐκεῖνον ὅπου δὲν ἁμαρτάνει ἠμπορῶντας νὰ ἁμαρτάνῃ. Ὅλη ἡ φιλοσοφία εἶναι θεμελιωμένη ἀπάνου εἰς τὴν [110] ὑπομονήν. Ἡ πλέον μεγαλλίτερη νίκη ὅπου ἠμπορεῖ νὰ ἔχη ἓνας ἄνθρωπος, εἶναι νὰ νικᾷ τοῦ λόγουτου. Ἐλεγεν ἀκόμη ὁ πλάτων, ἡ ψυχὴ νὰ εἶναι ἀθάνατος, κάμνωντας ἐτοῦτο τὸ ἐπιχείρημα· ἡ ψυχὴ κινᾶται ἀπὸ λόγουτης· ἐκεῖνο ὅπου κινᾶται ἀπὸ λόγουτου, εἶναι ἀρχὴ τῆς κινήσεως· ἐκεῖνο ὅπου εἶναι ἀρχὴ τῆς κινήσεως, δὲν γεννᾶται· ἐκεῖνο ὅπου δὲν γεννᾶται, εἶναι [115] παντοτεινόν· ἐκεῖνο ὅπου εἶναι παντοτεινόν, εἶναι ἀθάνατον· τὸ λοιπὸν ἡ ψυχὴ εἶναι ἀθάνατος. Λέγουσιν ἀκόμη πῶς ὁ κλεόμβροτος ὁ φιλόσοφος διαβάζωντας ἓναν λόγον ὅπου ἔκαμεν ὁ πλάτων εἰς τὸν καιρὸν τοῦ φιλίππου τοῦ βασιλέως τῆς μακεδονίας διὰ τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς, ἐγκρεμίσθη ἀπὸ ἓνα τειχόκαστρον, καὶ ἐφονεύθη, διὰ νὰ παγένη εἰς καλλίτερην ζωήν. Ἐζησεν [120] ὁ πλάτων χρόνους ὀγδοηταέναν· καὶ ἀπέθανεν εἰς ταῖς ἀθήναις· εἰς τὸν καιρὸν τοῦ φιλίππου τοῦ βασιλέως τῆς μακεδονίας.

Βίος τοῦ ἀριστοτέλους

Ὁ ἀριστοτέλης ὁ φιλόσοφος ἦτον ὀνομαστότατος καὶ σοφώτατος ἄνθρωπος, ἀπὸ τὴν μακεδονίαν, ἀπὸ μίαν χώραν ὅπου ὠνομάζετον στάγειρα· ἡ ὁποία εἶναι

83 σκανδαλίζεται AP σκανταλίζεται B 88 τινὰς νὰ ἔχη BCP νὰ ἔχη τινὰς A 90 γνωστικὸς BCP σοφὸς A 97 τοὺς BA om. LCP 106 ὄρεξις BC? ἐπιθυμία A 107 εἰς τὴν ὄρεξιν B εἰς τὴν ἐπιθυμίαν A μὲ τὴν ἐπιθυμίαν CP 122 πα' A ὀγδοήντα ἓναν BP ὀγδοήκο- C 123 τοῦ βασιλέως BPA? om. AL // uita Aristotelis

πρὸς τὴν θράκην κοντὰ εἰς τὸ βουνὸν τοῦ ὀλύμπου· ἦτον υἱὸς τοῦ νικομάχου πατρὸς, καὶ τῆς φαιστίδος μητρός, οἱ ὅποιοι ἐκατάγονταν ἀπὸ τὸν ἀσκληπιόν. Ὁ πατέρας του ἦτον ἰατρὸς τοῦ ἀμύντου τοῦ βασιλέως τῆς μακεδονίας τοῦ [5] πατρὸς τοῦ φιλίππου· καὶ ὄντας ὁ ἀριστοτέλης νέος καὶ ἀξιότατος σπουδαῖος δεκαεπτὰ χρόνων, ἐπέμφθη εἰς ταῖς ἀθήνας διὰ νὰ σπουδάξῃ· καὶ ἐκεῖ ἐστάθη τρεῖς χρόνους μαθητῆς εἰς τὸν σωκράτην· ἔπειτα ἐστάθη ἄλλους δέκα εἰς τὸν πλάτωνα· καὶ ἦτον σπουδαιότατος, εἰς τρόπον ὅπου ὁ πλάτων εἶχε συνήθειαν νὰ ὀνομάζῃ τὸ σπίτι τοῦ ἀριστοτέλους σπίτι τοῦ σπουδαίου· καὶ ὅταν εἰς [10] τοὺς μαθητάδες ὁ πλάτων δὲν ἔβλεπε τὸν ἀριστοτέλην, ἐφώναζεν εἰς τέτοιον τρόπον· δὲν εἶναι ὁ νοῦς ἀπὸ κάτω εἰς τὸ ἐδικόν μου ἀκροατήριον. Ὁ ἀριστοτέλης εἶχε τόσην τιμὴν ἀπὸ τὸν φίλιππον τὸν βασιλέα τῆς μακεδονίας, ὅπου ὅταν ἐγέννησεν ἕναν υἱόν, ἤγουν τὸν ἀλέξανδρον, τοῦ ἔγραψε τέτοιας λογιῆς. Φίλιππος ὁ βασιλεὺς τῆς μακεδονίας εἰς τὸν ἀριστοτέλην τὸν [15] σοφώτατον φιλόσοφον, ὑγείαν. Ἦξευρε πῶς μου ἐγεννήθη ἕνας υἱός· διὰ τὸ ὅποιον εὐχαριστῶ τοὺς θεούς, ὄχι τόσον διὰ τὸν ἐγέννησα, ἀλλὰ διὰ τὴν τύχην τὸν ἔκαμε νὰ γεννηθῇ εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἐδικῆς σου ζωῆς, διὰ τὴν ἐγὼ ἐλπίζω πῶς ἀπὸ ἐσένα θέλει διδαχθῇ πολλὰ καλὰ, εἰς τόσον ὅπου νὰ γένη φῶς, καὶ στολισμὸς ἐδικός μας, καὶ τῆς βασιλείας μας. Ἐξησεν ὁ ἀριστοτέλης [20] ὕστερα ἀπὸ τὸν θάνατον τοῦ πλάτωνος χρόνους εἰκοσιτρεῖς· μέρος, διδάσκωντας τὸν ἀλέξανδρον, μέρος, παγένωντας μετ' αὐτὸν εἰς τὸν κόσμον, καὶ μέρος, γράφωντας βιβλία. Εὐρίσκονται κάποια θαυμαστὰ λόγια ὅπου ἐμίλησεν ὁ ἀριστοτέλης· ἤγουν, πῶς ὁ ἄνθρωπος δὲν πρέπει νὰ μιλήῃ διὰ λόγουτου, μήτε εἰς καλόν, μήτε εἰς κακόν, διὰ τὴν ἐκεῖνος ὅπου ἐπαινᾶται, [25] εἶναι κενόδοξος· καὶ ἐκεῖνος ὅπου κατηγορεῖται, εἶναι ἄγνωστος. Ἐλεγεν ἀκόμη ὁ ἀριστοτέλης, πῶς ἕνα μοναχὸν κακὸν ἦτον εἰς ἐκεῖνον, ὅπου δὲν ἐδύνετον νὰ βοηθᾷ ἐκεῖνους ὅπου εἶχαν χρεῖαν. Πρέπει νὰ μὴν ἐντρέπωμέσθην εἰς κανένα πρᾶγμα, ἀλλὰ νὰ ἤμεσθε παρρησιαστικοὶ καθὼς ὅποταν μιλοῦμεν διὰ κανένα πρᾶγμα θεϊκόν, καὶ ἄξιον τιμῆς. Ὁ καλὸς ἄνθρωπος δὲν ἤξεύρει νὰ [30] παθένη καμίαν ὕβριν εἰς τοῦ λόγουτου, μήτε νὰ κάμνη εἰς ἄλλους. Ἡ κατηγορία ὅπου γίνεται ἄδικα, εἶναι ἀτιμία εἰς ἐκεῖνον ὅπου τὴν κάμνει. Εἶχε συνήθειαν νὰ λέγῃ ὁ ἀριστοτέλης, πῶς ἀνίσως καὶ οἱ ἄνθρωποι ἤθελαν ἔχη μάτι ὡσὰν ἐκεῖνου τοῦ λύκου ὅπου βλέπει δυνατὰ, διὰ νὰ ἐμπαίνη μὲ τὸ βλέψιμον μέσα εἰς τὸ κορμὶ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ καθὼς βλέπουν τὴν [35] εὐμορφάδα ὅπου ἔχει ἀπ' ἔξω, ἔτζη νὰ τὸ βλέπουν καὶ ἀπὸ μέσα, καὶ στοχαζόμενοι τὰ μέσα, ἤθελε τοὺς φανῆ ἀσημύτατον· τὸ λοιπὸν ἕνα εὐμορφον κορμὶ δὲν γίνεται νὰ φαίνεται εὐμορφον, ἀλλὰ εἶναι ἀρρώστια εἰς τὸ μάτι ὅπου τὸ βλέπει. Δύσκολον πρᾶγμα εἶναι νὰ δοκιμάζῃ τινὰς τὸν φίλον εἰς τὴν εὐτυχίαν, ἀλλὰ εἰς τὴν δυστυχίαν· πρέπει νὰ ἔχη στοχασμὸν νὰ τὸν [40] δοκιμάζῃ. Ἀπὸ δύο πράγματα ἔλεγεν ὁ ἀριστοτέλης νὰ θαυμάζῃ δύο λογίων ἀνθρώπους· πρῶτον, πῶς εἶναι κάποιοι ἄνθρωποι ὅπου δὲν ἔχουν καμίαν ἀρετὴν, καὶ μὲ ὅλον τοῦτο ἂν τοὺς ἐπαινέσῃ τινὰς διὰ ἐναρέτους, τὸν δέχονται· δεύτερον, εἶναι κάποιοι ἐνάρετοι, καὶ ἂν τοὺς κατηγορήσῃ τινὰς, τοὺς κακοφαίνεται. Εἶπεν ὁ ἀριστοτέλης, πῶς καθὼς τὸ λυχνάρι δέχεται τὸ φῶς [45] ἀπὸ τὸν ἄερα, ἔτζη ἡ ψυχὴ δέχεται τὸ φῶς ἀπὸ τὴν σοφίαν καὶ τὰ καλὰ μαθήματα. Ἀκόμη εἶπε, πῶς αἱ ρίζαις τῆς σοφίας εἶναι πικραῖς, ἀλλὰ οἱ καρποίτης εἶναι πολλὰ γλυκοί. Ἀκόμη εἶπε· τρία πράγματα εἶναι ἀναγκαῖα εἰς ἐκεῖνον ὅπου θέλει νὰ μάθῃ· ἡ φύσις, ἡ διδασκαλία, καὶ ὁ κόπος. Ἀκόμη ἔλεγε πῶς περισσώτερον πρέπει νὰ τιμᾷ τινὰς τὸν διδάσκαλόν του, παρὰ τὸν [50]

21 κγ' A 23 P εἰκοσιτρεῖς BC 23 γράφωντας BP συνθέτωντας LA (A συνθῆτ-) 28 ἐντρέπο- AC ἐνπρεπω- BPL 29 ἤμεσθε BCL (-ev C) εἶ- AP (-ev P) 30 post καλὸς supra lin. ὁ scr. B, om. Bcust. fol. 339' AP 36 βλέπουν BCP βλέπη A 43 τὸν LBP τὸ e τὸν corr. A alt.

πατέρατου· διὰ τὸ ὁ πατέρας τοῦ δίδει τὸ νὰ ζῆ· ἀμὴ ὁ διδάσκαλος τοῦ δίδει τὸ νὰ ζῆ καλά. Ἐκατηγορήθη μίαν φορὰν ὁ ἀριστοτέλης διὰ τὸ ἔδωκεν ἐλεημοσύνην ἑνοῦ κακοῦ ἀνθρώπου, ὅπου ἑκατηγόρα τοὺς φιλοσόφους· καὶ ὁ ἀριστοτέλης εἶπεν· ἐγὼ ἐλεημονήθηκα τὴν φύσιν, καὶ ὄχι τὴν κακίαν ἐκείνου. Μίαν φορὰν ὁ ἀριστοτέλης εἶδεν ἕναν ὅπου ἐπαινᾶτον πῶς εἶναι ἀπὸ μίαν μεγάλην [55] πατρίδα· καὶ εἶπεν· ὁ ἀνθρώπος ἤξεύρει καλά ποῦ ἐγεννήθη, ἀμὴ δὲν ἤξεύρει ποίας πατρίδος εἶναι ἄξιος. Εἶχε συνήθειαν ἀκόμη ὁ ἀριστοτέλης νὰ κατηγορᾷ τοὺς ἀθηναίους ὅπου ἤσαν τοὺς συλλογισμοὺς καὶ τοὺς νόμους· καὶ αὐτοὶ δὲν ἐμεταχειρίζονταν τοὺς νόμους, ἀλλὰ τὰ ἐπιχειρήματα. Ἐρωτηθεὶς, τί πρᾶγμα εἶναι ἐκεῖνο ὅπου γηράζει γλήγορα; ἀπεκρίθη· ἡ [60] ἡδονή. Ἐρωτηθεὶς, τί πρᾶγμα εἶναι ἡ ἐλπίδα; ἀπεκρίθη· ἕνα ὄνειρον μακρόν. Ἐρωτηθεὶς, τί διαφέρουν οἱ πεπαιδευμένοι ἀπὸ τοὺς ἀπαιδευτούς; ἀπεκρίθη· ἐκεῖνο ὅπου διαφέρουν καὶ οἱ ζωντανοὶ ἀπὸ τοὺς ἀποθαμένους. Ἐρωτηθεὶς, τί πρᾶγμα εἶναι ὁ φίλος; ἀπεκρίθη· εἶναι μία ψυχὴ εἰς δύο κορμῖα. Ἐρωτηθεὶς, τί εἶναι ἐκεῖνο ὅπου ἀπόκτησεν ἀπὸ τὴν φιλοσοφίαν; ἀπεκρίθη· νὰ κάμνω [65] μὲ τὸ θέλημά μου ἐκεῖνο ὅπου οἱ ἄλλοι κάμνουν μὲ τὴν βίαν τῶν νόμων. Ἐρωτηθεὶς, τί πρέπει νὰ φέρνωμεν εἰς τοὺς φίλους; ἀπεκρίθη· ἐκεῖνο ὅπου θέλομεν νὰ φέρνουν καὶ ἐκεῖνοι εἰς ἡμᾶς. Ἐρωτηθεὶς ἀπὸ τὸν ἀλέξανδρον, εἰπέσμου διδάσκαλε, τί ἡμπορεῖ νὰ εἶναι καλλίτερον διὰ νὰ βεβαιώνη τινὰς τὴν ἀλήθειαν; ἀπεκρίθη· ἡ δοκιμή· καὶ ἐκεῖνο ὅπου δὲν ἡμπορεῖ νὰ [70] ψεύδεται. Ἦτον ὁ ἀριστοτέλης ἀνθρώπος λόγιος, καὶ ἀγγίνους εἰς τὸν νοῦν. Καὶ ἔζησε χρόνους ἑξηνταδύο· καὶ ὄντας εἰς τὸ τέλος τοῦ θανάτου, οἱ μαθητάδες του τὸν ἐρώτησαν, ποῖον ἀφίνει ὕστερα ἀπὸ τὸν θάνατόν του διὰ διδάσκαλόν του. Ἦσαν ἀνάμεσα εἰς ἐκείνους δύο οἱ πλέον καλλίτεροι. Ὁ θεόφραστος, ὅπου ἦτον ἀπὸ τὸ νησὶ τῆς λέσβου, ἦγον τῆς μιτυλήνης· καὶ [75] ὁ εὐδημος, ὅπου ἦτον ἀπὸ τὸ νησὶ τῆς ρόδου· καὶ ὁ θεόφραστος ἦτον πλέον ἀξιώτερος· καὶ θέλωντας ὁ ἀριστοτέλης νὰ τοὺς κάμῃ νὰ γρηκήσουν μὲ εὐμορφον τρόπον πῶς πρέπει νὰ ἀκολουθήσουν τὸν θεόφραστον, ἐπρόσταξε νὰ φέρουν ἔμπροσθέν του πολλῶν λογίων κρασία ἡσυχὰ καὶ καλά, ἀνάμεσα εἰς τὰ ὅποια ἦσαν καὶ κρασία ἀπὸ τὴν ρόδον, καὶ κρασία ἀπὸ τὴν λέσβον, [80] δείχνωντας πῶς διψᾷ. Τέλος πάντων ἐπαίνεσε μοναχὰ τὰ δύο, ἀλλὰ περισσότερον ἐπαίνεσε τὸ κρασί τῆς λέσβου, δίδωντάς τους νὰ καταλάβουν τὸν θεόφραστον, ἦγον ἐκεῖνος ὅπου ἦτον ἀπὸ τὴν λέσβον ἦτον πλέον ἀξιώτερος διὰ νὰ εἶναι διδάσκαλός τους· καὶ ἔζη ὕστερα ἀπὸ τὸν θάνατον τοῦ ἀριστοτέλους, ἐπῆρε τὸ σχολεῖόν του ὁ θεόφραστος. Ἐγραψεν ὁ ἀριστοτέλης πολλὰ βιβλία· [85] καθὼς λέγει ὁ λαέρτιος, ἦσαν τριάντα· καὶ ἄλλοι λέγουν περισσότερα.

Βίος τοῦ αἰσχύλου

Ὁ αἰσχύλος ὁ ποιητὴς καὶ εὐρετὴς τῶν τραγωδιῶν, ἦτον ἀπὸ τὴν σικελίαν· καὶ λέγει ὁ οὐαλέριος, πῶς ὄντας εἰς ἕνα λιβάδι μὲ τὸ κεφάλι γυμνόν, ὅπου ἦτον φαλακρόν· ἦγον χωρὶς μαλλία· ἕνας ἀετὸς ὅπου εἶχε πιασμένην μίαν χελώναν, καὶ ἐπέτα ἀπάνου εἰς τὸν ἀέρα, θέλωντας νὰ τὴν τζακίση, καθὼς ἔχει συνήθειαν ὁ ἀετὸς φυσικὰ νὰ κάμνῃ· κιτάζωντας εἰς τὸ λιβάδι, εἶδε τὸ [5] κεφάλι τὸ φαλακρόν τοῦ αἰσχύλου τοῦ ποιητοῦ ξέσκεπον, ὅπου ἐκάθετον· τὸ ὅποῖον ὁ ἀετὸς λογιάζωντας νὰ εἶναι πέτρα, θέλωντας νὰ τζακίση τὴν χελώναν, τὴν ἄφηκε νὰ πέσῃ ἀπάνου εἰς τὸ κεφάλι τὸ φαλακρόν τοῦ αἰσχύλου, καὶ πέφτωντας ἡ χελώνα, τὸν ἐφόνευσε· καὶ μὲ τέτοιον τρόπον ἀπέθανεν ὁ αἰσχύλος. Ἐζῆσεν εἰς τὸν καιρὸν τοῦ δαρείου τοῦ βασιλέως τῆς περσίας.

59 τὰ ἐπιχειρήματα BP τοὺς συλλογισμοὺς A 68 ἐκεῖνοι ACP κεῖνοι B : ἡμᾶς ACP ἐμᾶς B 71 ἀγγίνους BCP μεγάλος A 72 ἐβ A 62 C ἑξηνταδύο B 64 P 86 λ A 30 BCP // uita Aeschyl

Βίος τοῦ ἀπουληίου

Ὁ ἀπουλήϊος ὁ φιλόσοφος ἦτον ἀπὸ τὴν ἀφρικὴν, ἦγουν ἀπὸ τὴν μπαρμπαρίαν· μαθητὴς τοῦ πλάτωνος, σοφὸς καὶ εἰς τὸ ἑλληνικὸν μάθημα καὶ εἰς τὸ λατίνον. Ἐξῆσεν εἰς ταῖς ἀθήνας· καὶ ἐφαρμακώθη ἀπὸ τὴν γυναϊκάτου· καὶ ὅταν εἶχε τὸ φαρμάκι εἰς τὸ κορμίτου, τοῦ ἐφαίνεται νὰ εἶναι μεταγυρισμένος εἰς γαΐδαρον· καὶ ὕστερα ἰατρεύθη. Εἶχε συνήθειαν νὰ λέγη, πῶς δὲν εἶναι [5] κανένα πρᾶγμα πλέον ἐναντίον εἰς τὸ καλὸν ἔργον, ὡσὰν νὰ τὸ κάμνη τινὰς γλήγορα χωρὶς νὰ συλλογίζεται. Δὲν εἶναι κανένα πρᾶγμα πλέον ὅμοιον μὲ τὸν θεὸν, ὡσὰν ὁ ἄνθρωπος ὅπου ἔχει καλὸν νοῦν. Εἶχεν ἀκόμη συνήθειαν νὰ λέγη, πῶς δὲν ἐθαύμαζε κανένα πρᾶγμα περισσότερον ἔξω ἀπὸ τοῦτο, ὅπου κάθε ἄνθρωπος ἐπιθυμᾷ νὰ ζῆ καλὰ μὲ καλαῖς γνώμαις, καὶ μὲ ὅλον [10] τοῦτο φαίνεται πῶς ὀλίγοι εἶναι ἐκεῖνοι ὅπου ἀκολουθοῦν ταῖς καλαῖς γνώμαις. Καὶ καθὼς τὰ μάτια ἰατρεύονται μὲ τὸ νὰ βλέπουν καλὰ, καὶ τὰ ποδάρια μὲ τὸ νὰ περιπατοῦν καλὰ, καὶ τὰ χέρια μὲ τὸ νὰ βοηθοῦν· ἔτζη καὶ ἡ ψυχὴ πρέπει νὰ ἰατρεύεται μὲ τὴν καλὴν γνώμην, μὲ τὸ νὰ ζῆ καλὰ, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα. Ὁ ἄνθρωπος ἤμπορεῖ νὰ ἐξουσιάζη χωρὶς ἐντροπὴν, μοναχὰ μὲ [15] τὸ νὰ ζῆ καλὰ. Ἐλεγεν ἀκόμη πῶς ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἐξετάζεται ὡσὰν καὶ τὰ ἄλλα ζῶα, τὰ σκυλῖα λέγω καὶ τὰ ἄλογα, εἰς τὰ ὁποῖα δὲν στοχάζονται τὸν ἔξωθεν στολισμὸν, ἀλλὰ τὸ ἄλογον ἐξετάζεται γυμνὸν ἂν εἶναι εὐμορφον, λεπτὸν, καὶ δυνατὸν· ἔτζη καὶ οἱ ἄνθρωποι πρέπει νὰ ξετιμοῦν τοῦ λόγουτους· καὶ ὄχι διὰ τὴν εὐγένειαν τῶν προγόνων, μήτε διὰ τὴν συγγένειαν, μήτε [20] διὰ τὰ ὑπάρχοντα, ἢ τὰ χαρίσματα τῆς τύχης, μήτε διὰ τὴν νεότητα, ἀλλὰ διὰ ταῖς καλαῖς γνώμαις, καὶ τὴν ἐλευθερίαντους· καὶ ὄχι διὰ τὴν εὐμορφάδα τοῦ κορμίου, καὶ τὴν ἐνθύμησιν, μήτε διὰ τὸν στολισμὸν τῶν φορεμάτων· ἀλλὰ διὰ τὴν καθαρότητα τῆς ψυχῆς, καὶ διὰ τὸν στολισμὸν τῆς ἀρετῆς καὶ τῶν καλῶν γνωμῶν. Εἶχε συνήθειαν ἀκόμη ὁ ἀπουλήϊος νὰ ἐπαινᾷ τὴν [25] πτωχείαν· διὰτὶ τὸν παλαιὸν καιρὸν εἶχε συνήθειαν νὰ εἶναι φιλενάδα τῆς φιλοσοφίας, καὶ μετρία καὶ εἰρηνικὴ, καὶ ὄχι φθονερή· ἦτον ἡ πτωχεία εὐρετὴς ὀλουσῶν τῶν ἐπιστημῶν, καὶ ἐχθρὰ ὀλουσῶν τῶν κακιῶν· ἐλευθέρα ἀπὸ δόξαν· καὶ ὅπου ὀδηγᾷ τὸν ἄνθρωπον νὰ θεωρῆ τὸν θεὸν, τὴν φύσιν, τοῦ λόγουτου, καὶ τὸν θάνατον. Φωτίζει τὸν νοῦν τὸν σκοτισμένον καὶ [30] πλανεμένον. Ἦτον ἀκόμη ἐκεῖνη ὅπου εἰς τὴν ἀρχὴν ἐθεμελίωσε τὸ βασίλειον τῆς ῥώμης. Διὰ τούτην τὴν ἀφορμὴν τὸν παλαιὸν καιρὸν εἶχαν συνήθειαν νὰ φέρνουν εἰς τοὺς θεοὺς ἀγγεῖα ἀπὸ χῶμα, καὶ ὄχι ἀπὸ ἀσήμι, μήτε ἀπὸ χρυσάφι.

Βίος τοῦ πλωτίνου τοῦ πλατωνικοῦ

Ὁ πλωτίνος ἦτον πλατωνικὸς φιλόσοφος, καὶ ἀκόλουθος τῶν δογμάτων τοῦ πλάτωνος· διὰ τοῦτο ὀνομάζεται πλατωνικός. Ἦτον διδάσκαλος τοῦ πορφυρίου. Ἐξῆσεν εἰς ταῖς ἀθήνας. Ἦτον ἄνθρωπος δίκαιος, καὶ πολλὰ φρόνιμος, καὶ ἐγκρατής. Ἐγραψε πολλὰ καλὰ διὰ ταῖς τέσσαρες γενικαῖς ἀρεταῖς· ἦγουν τὴν δικαιοσύνην, τὴν φρόνησιν, τὴν ἀνδρείαν, καὶ τὴν σωφροσύνην· καὶ κάθε [5] μίαν ἀπὸ τούταις τὴν ἐξήγησε τελειότατα. Ἐτούτος ἦτον ἄνθρωπος στολισμένος μὲ ὅλαις ταῖς ἀρεταῖς, καὶ δομένος εἰς τὴν σπουδὴν τῶν θείων πραγμάτων· διὰ τὸ ἦτον δίκαιος, προνοητικὸς, καὶ σώφρων· πάντοτε ἐδίδετον εἰς τὴν σπουδὴν διὰ νὰ εἶναι τελείως ἐλεύθερος ἀπὸ κάθε σύγχυσιν τῆς συνομιλίας τῶν ἀνθρώπων· καὶ μοναχὰ νὰ ἔχη τὸν νοῦντου εἰς ταῖς θεϊκαῖς διδασκαλίαις [10] διὰ νὰ ἤμπορῆ νὰ ἀρματώνεται καλλίτερα ἐναντίον εἰς ταῖς μεταβολαῖς τῆς τύχης, καταφρονῶντας ὅλαις ταῖς τιμαῖς, καὶ ταῖς δόξαις τοῦ κόσμου. Εἶπε

πῶς τὸ ἔργον τῆς φρονήσεως εἶναι νὰ ἰσάζῃ, ἤγουν νὰ συλλογίζεται ὁ ἄνθρωπος, ἢ νὰ κάμνῃ ὅ, τι βούλεται νὰ κάμῃ μὲ τὸν κανόνα τοῦ λόγου· καὶ νὰ μὴν κάμνῃ τίποτε ἔξω ἀπὸ κεῖνο ὅπου εἶναι καλόν. Τῆς ἀνδρείας εἶναι [15] νὰ ἔχῃ τὴν ψυχὴν φυλαγμένην ἀπὸ κάθε φόβον κινδύνου, καὶ νὰ μὴν φοβᾶται κανένα πρᾶγμα· καὶ νὰ ὑπομένῃ τὴν δυστυχίαν καὶ τὴν εὐτυχίαν ἀνδρειωμένα. Τῆς σωφροσύνης εἶναι νὰ μὴν ἐπιθυμᾷ κανένα πρᾶγμα ὅπου μέλλει νὰ κάμῃ τὸν ἄνθρωπον ὕστερα νὰ μετανοήσῃ, καὶ νὰ τοῦ κακοφανῇ πῶς τὸ ἔκαμε. Τῆς δικαιοσύνης εἶναι νὰ δίδῃ κάθε ἑνὸς τὸ ἐδικόντου. Ἐζήσεν εἰς τὸν καιρὸν [20] τοῦ δαρείου τοῦ βασιλέως τῆς περσίας.

Βίος τοῦ ξενοκράτους

Ὁ ξενοκράτης ὁ φιλόσοφος ἦτον μαθητὴς τοῦ πλάτωνος· ἐτοῦτον τόσον τὸν εἶχαν εἰς εὐλάβειαν εἰς ταῖς ἀθήναις, ὅπου τὴν μαρτυρίαν του τὴν ἐπίστευαν χωρὶς ὄρκον. Εἶπε μίαν φορὰν ὁ ξενοκράτης εἰς ἕναν ὅπου ἐμίλειε πολλὰ· ἄκουε πολλὰ, καὶ μίλειε ὀλίγα· διὰτὶ ἡ φύσις σου ἔδωκεν ἕνα στόμα, καὶ δύο αὐτία. Μίαν φορὰν ἀκούοντας ἕναν ὅπου τὸν ὕβριζεν, εἶπε· καθὼς ἐσὺ [5] ἐξουσιάζεις τὸ στόμα σου, ἔτζη ἐγὼ ἐξουσιάζω τὰ αὐτία μου. Καὶ ἐρωτηθεὶς, διὰτὶ ἐσιώπα; ἀπεκρίθη· διὰτὶ δὲν ἐμετανόησα ποτὲ πῶς ἐσιώπησα, ἀλλὰ διὰτὶ ἐμίλησα, πολλαῖς φοραῖς. Μίαν φορὰν ὁ ξενοκράτης εἶδεν ἕναν κλέφτην, ὅπου τὸν ἤφερναν νὰ τὸν φουρκίσουν· καὶ ἄρχησε νὰ γελάῃ, καὶ ἐρωτηθεὶς, διὰτὶ ἐγέλα, ἀπεκρίθη· ἐγὼ γελῶ διὰτὶ βλέπω τοὺς μικροὺς κλέφταις ὅπου ὑπᾶν [10] νὰ τοὺς φουρκίσουν, καὶ τοὺς μεγάλους ὄχι· μάλιστα οἱ μεγάλοι κλέφταις δίδουν τὸν θάνατον εἰς τοὺς μικροὺς. Μίαν φορὰν ὁ ἀλέξανδρος ἔστειλε τοῦ ξενοκράτους 50 τάλαντα, καὶ τοῦ τὰ ἔστειλε μὲ ἀποκρισαρίους, οἱ ὅποιοι παγένωντας εἰς τὸ δεῖπνον μετ' αὐτὸν, τοὺς ἔκαμε μίαν τράπεζαν πτωχικωτάτην. Καὶ τὴν ἄλλην ἡμέραν θέλωντας οἱ ἀποκρισαριοὶ νὰ [15] μισεύσουν, ἐρώτησαν τὸν ξενοκράτην, τίνος ἤθελε νὰ δώσουν ἐκεῖνα τὰ τάλαντα; ἀπεκρίθη ὁ ξενοκράτης· δὲν εἶδετε ἐσεῖς εἰς τὸ δεῖπνον ἐψὲς τὸ βράδυ, ἂν ἐγὼ ἔχω χρεῖαν ἀπὸ ἄσπρα; ἀλλὰ διὰ νὰ μὴν καταφρονέσῃ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀλεξάνδρου, ἐπῆρεν ἕνα ὀλίγον μέρος, καὶ τὰ ἄλλα τοῦ τὰ ἔστειλεν ὀπίσω. Διηγᾶται ὁ οὐαλέριος, πῶς μία γυναῖκα πολλὰ εὐμορφη, [20] ἐσυμφώνησε μὲ κάποιους νέους ἀπὸ ταῖς ἀθήναις, πῶς ἀνίσως καὶ ἐκεῖνη ἤθελε κάμῃ νὰ κοιμηθῇ μὲ τὸν ξενοκράτην, καὶ νὰ φθείρῃ τὴν σωφροσύνην του, ὑποσχέθησαν νὰ τῆς δώσουν μίαν μεγάλην ποσότητα ἀσπρῶν· ἢ ἂν δὲν τὸ κάμῃ τοῦτο, νὰ τοὺς τὰ δίδῃ ἐκεῖνη. Τὸ λοιπὸν παγένωντας ἐκεῖνη μίαν νύκτα εἰς τὸ κρεββάτι του, ἄρχησε νὰ τὸν ἀγκαλιάζῃ· ἀλλὰ μὲ ὄλον [25] τοῦτο δὲν ἠμπόρεσε παντάπασιν νὰ τὸν γυρίσῃ ἀπὸ τὴν γνώμην του. Καὶ τέλος πάντων, ξημερώνωντας, ἐκεῖνη ἐσηκώθη ἀπὸ τὸ κρεββάτι, καὶ λέγωντάς της ἐκεῖνοι οἱ νέοι πῶς ἐκεῖνη ἔχασε, καὶ νὰ τοὺς πληρώσῃ, ἐκεῖνη ἀπεκρίθη, πῶς δὲν τῆς ἐτύχενε νὰ τοὺς πληρώσῃ· διὰτὶ ἐκεῖνη ἔβαλε στίχημα διὰ νὰ φθείρῃ ἕναν ἄνθρωπον, καὶ ὄχι μίαν πέτραν, ἢ μίαν εἰκόνα. Λέγωντας πῶς ὁ [30] ξενοκράτης ἔτζη ἦτον στερεός, καὶ ἀμετακίνητος ἀπὸ τὴν σωφροσύνην, καὶ τὴν ἐγκράτειαν, ὡσαν μίαν εἰκόνα· καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἐγνώριζεν ἐκεῖνη νὰ ἔχασε· Λέγουσιν ἀκόμη πῶς ἕνας νέος ἀπὸ ταῖς ἀθήναις, ὀνομαζόμενος πολέμων, ὁ ὅποιος ἦτον κατὰ πολλὰ ἀκόλαστος καὶ ἄτακτος εἰς τὴν ζωὴν, μίαν αὐγὴν ἐσηκώθη, καὶ ὄντας μεθυσμένος, καὶ ἔχωντας ἕνα στεφάνιν εἰς τὸ κεφάλιν, [35] τὸ ὅποιον ἐκεῖνον τὸν καιρὸν δὲν τὸ ἐμεταχειρίζονταν, ἀλλὰ ἐκεῖνος ἀπὸ τὴν

uita Xenocratis 13 πενήντα A 50 BP 14 παγένωντας BCP (πηγαίνοντας P) παγένοντες A (A e παγένωντας corr. m¹) 15 θέλωντας BP (θέλο- P) θέλοντες AC (θέλω- C) 24 παγένωντας BCP (πηγαί- P) παγένουσα A 28 πληρώσῃ BP πλερ- AC 30 λέγωντας BCP λέγουσα A e λέγωντας corr. m. alt. 32 ἐγνώριζεν ACP -ε B 36 τὴν ACP om. B

ἀγνωσίαντου τὸ ἐβάστα, ἐπῆγε μπροστὰ ἀπὸ τὸ σχολεῖον, ἐκεῖ ὁποῦ ἐδίδασκεν ὁ ξενοκράτης. Καὶ ὄντας ἡ πόρτα ἀνοικτὴ, ἐμπῆκε μέσα, καὶ ἀρχίζοντες οἱ μαθητὰδες νὰ γελοῦν διὰ ἐκεῖνον, ὁ ξενοκράτης ἄρχησε νὰ μιλή διὰ τὴν ἠθικὴν κατάστασιν τῆς ζωῆς, ὁποῦ πρέπει νὰ κάμνη ὁ ἄνθρωπος, καὶ [40] ἐμίλησε τόσο γνωμικὰ, ὁποῦ ἐκεῖνος ὁ νέος, ὁ ὁποῖος εὐρίσκετον πολὺν καιρὸν εἰς μεγάλην ἀγνωσίαν, ἄρχησε νὰ εὐγάλη τὸ στεφάνι ἀπὸ τὸ κεφάλι, καὶ τὸ φόρεμάτου· καὶ ἀπὸ τότε καὶ ὕστερα ἔγινε πολλὰ ἐνάρετος, καὶ πολλὰ μέγας φιλόσοφος.

Βίος τοῦ ἀναξιμένου

Ὁ ἀναξιμένης ὁ φιλόσοφος ἦτον καὶ ῥήτορας· καὶ διδάσκαλος τοῦ ἀλέξανδρου· καὶ ἔγραψε τὰ ἔργατου. Λέγει ὁ οὐαλέριος πῶς ἔχοντας ὁ ἀλέξανδρος τὸ στρατόπεδόντου εἰς τὴν χώραν τὴν λάμψακον, μίαν ἡμέραν ὀργισθεὶς καὶ κινήθει με πολὺ πλῆθος ἀνθρώπων ἐναντίον τῆς χώρας. Εὐγῆκεν ὁ ἀναξιμένης ἀπὸ τὸ κάστρον, καὶ ἐπῆγε μπροστὰ εἰς τὸν ἀλέξανδρον, νὰ τὸν παρακαλέσῃ, [5] διὰ νὰ καταπραῦνη τὸν θυμόντου· καὶ ὁ ἀλέξανδρος ἤκουσε διὰ τοῦτον, καὶ ἐγνώρισε διὰτὶ ἔρχετον· καὶ πρὸτου νὰ ἔλθῃ ὁ ἀναξιμένης νὰ τοῦ εἰπῇ κανέναν λόγον, ὁ ἀλέξανδρος ἔκαμεν ὄρκον, νὰ μὴν κάμη τίποτε ἀπὸ κεῖνα ὁποῦ ἤθελε τὸν ζητήσῃ ὁ ἀναξιμένης. Τότε ὁ ἀναξιμένης ἀκούωντας τὸν ὄρκον, ἐπῆρε τὸν λογισμόντου νὰ τὸν κάμη νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ ἐναντίον ἀπὸ κεῖνο ὁποῦ ἔμελλε [10] νὰ κάμη. Τὸ λοιπὸν ἐπαρακάλεσε τὸν ἀλέξανδρον, ἂν τοῦ ἀρέσῃ νὰ χαλάσῃ ἐκείνην τὴν χώραν· καὶ ἔτζη ὁ ἀλέξανδρος διὰ νὰ φυλάξῃ τὸν ὄρκον, ἔκαμε τὸ ἐναντίον. Καὶ διὰ τοῦτο ἐλευθερώθη ἡ πατρίδα τοῦ ἀναξιμένου ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἀπὸ τὴν ἀρετὴν αὐτουνοῦ· καὶ μετὰ ταῦτα ἐστάθη ὁ ἀναξιμένης ἐτούτος πάντοτε εἰς ταῖς ὑπηρεσίαις τοῦ ἀλέξανδρου.

Βίος τοῦ ἐπικούρου

Ὁ ἐπίκουρος ὁ φιλόσοφος ἦτον ἀπὸ ταῖς ἀθήναις, ἄνθρωπος ἰδιώτης, καὶ δὲν ἤξευρε γράμματα· ὅμως καθὼς λέγουν τινες, εἶπε λόγια γεμάτα μεγάλαις γνώμαις. Καὶ πρῶτον εἶπε τοῦτο· πῶς ὁ φρόνιμος ἄνθρωπος δὲν πρέπει νὰ πέρνη γυναῖκα· διὰτὶ πολλὰ κακὰ εὐρίσκονται εἰς ταῖς ὑπανδρίαῖς. Ἀκόμη εἶπε, πῶς ὅλα τὰ καλὰ ἐτουτουνοῦ τοῦ κόσμου εἶναι καλὰ καὶ κακὰ, καθὼς [5] ὁ ἄνθρωπος τὰ μεταχειρίζεται. Καὶ ὁ ἄνθρωπος δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἤξεύρῃ βέβαια ἂν εἶναι καλὰ ἢ κακὰ. Καὶ διὰ τοῦτο εἶναι καλλίτερον νὰ μὴν τὰ ἔχη, παρὰ νὰ ζῆ με ἀμφιβολίαν. Ἐτζη ἀκόμη ὁ ἄνθρωπος καὶ ὅταν πάρῃ γυναῖκα, πάντοτε ἀμφιβάλλει ἂν εἶναι καλὴ ἢ κακὴ. Ἐλεγεν ἀκόμη ὁ ἐπίκουρος πῶς ὁ ἄνθρωπος δὲν πρέπει νὰ τρώγῃ φαγητὰ πολλὰ εὐγενικὰ, διὰτὶ ἤθελε κάμνη [10] περισσότερον κόπον νὰ τὰ εὐρίσκῃ, παρὰ νὰ τὰ τρώγῃ. Καλὸν πρᾶγμα εἶναι ἡ πτωχεία, ὅποταν εἶναι με χαράν· καὶ ἐκεῖνος ὁποῦ δὲν εὐχαριστᾶται με κεῖνο ὁποῦ ἔχει, ἐκεῖνος εἶναι ἄθλιος. Ἄν θέλῃς νὰ ζῆς τιμημένα, συλλογίζου εἰς τοῦ λόγουσου, καὶ ἔχε μπροστὰ εἰς τὰ μάτιάσου πάντοτε ἕναν ἄνθρωπον καλῆς ζωῆς, εἰς τὸν ὁποῖον ἐσὺ φέρνεις εὐλάβειαν· καὶ συλλογίζου πῶς δὲν [15] ἠμπορεῖς νὰ κάμῃς κανένα πρᾶγμα ὁποῦ ἐκεῖνος δὲν τὸ βλέπει· καὶ με τοῦτον τὸν τρόπον θέλεις φυλάξῃ τοῦ λόγουσου ἀπὸ πολλὰ κακὰ πράγματα νὰ μὴν τὰ κάμῃς. Ἄν ἐσὺ θέλῃς νὰ ζῆς κατὰ φύσιν, δὲν θέλεις γένη ποτὲ πτωχός· ἀμὴ ἂν θέλῃς νὰ ζῆς κατὰ τὴν γνώμηνσου, δὲν θέλεις γένη ποτὲ πλούσιος· διὰτὶ ἡ φύσις εὐχαριστᾶται με ὀλίγον· ἀμὴ ἢ γνώμη ποτὲ δὲν χορταίνει. Ἐχε [20]

uita Anaximenis // uita Epicuri 4 ταῖς ὑπανδρίαῖς BCP τοὺς γάμους A 12 ἐκεῖνο CP (des. B) κεῖνο A 16 τὸ AC τὸν P des. B 17 μὴν AC μὴ P des. B 18 καμῆς A κάμῃς CP des. B : θελῆς A -εις CP des. B : γένη AC -ει P 19 θέλῃς P -ης A -εις C des. B : γένη AC -ει P des. B

πάντοτε φιλίαν με κείνον ὅπου τρώγεις ἢ πίνεις, διὰ τὸ νὰ ζῆ τινὰς χωρὶς φίλους, εἶναι νὰ ζῆ ὡσὰν τὸ λεοντάρι, καὶ ὁ λύκος. Ἐὰν θέλῃς νὰ κάμῃς κανέναν νὰ γένη πλούσιος, μὴν τοῦ δίδεις ἄσπρα, ἀλλὰ κόψετο τὴν ἐπιθυμίαν διὰ νὰ ἔχη. Ὅποιος δὲν γνωρίζει, καὶ δὲν θέλει νὰ γνωρίσῃ τὴν ἀμαρτίαν τοῦ, δὲν θέλει νὰ διορθωθῆ. Ἡ μεγάλη ὀργὴ γεννάει ἀγνωσίαν. Ἡ γλυκεῖα ζωὴ [25] καὶ εὐτυχισμένη, περισσότερον αὐξάνει ἀπὸ τὰ καλὰ λόγια, παρὰ ἀπὸ τὰ καλὰ φαγητὰ, καὶ ἄλλα χαρούμενα πράγματα τοῦ κόσμου. Καὶ ἄλλα πολλὰ καλὰ πράγματα εἶπεν ὁ ἐπίκουρος, ἀλλὰ εἰς πολλὰ πράγματα ἔσφαλεν περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους φιλοσόφους. Διὰ τὸ αὐτὸς ἐπίστευε πῶς ὁ θεὸς νὰ μὴν ἔχη καμίαν φροντίδα διὰ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα, ἀλλὰ νὰ στέκῃ πάντοτε [30] ἀργός. Εἶπεν ἀκόμη, πῶς τὸ ἄκρον ἀγαθὸν εἶναι νὰ πληρώσῃ τινὰς τὰ θελήματά του. καὶ πῶς ἡ ψυχὴ ἀποθνήσκει ἀντάμα με τὸ κορμί. Ἐξῆσεν ἐτοῦτος ὁ ἐπίκουρος εἰς τὸν καιρὸν τοῦ κύρου τοῦ βασιλέως τῆς περσίας.

Βίος τοῦ καλλισθένους

Ὁ καλλισθένης ὁ φιλόσοφος ἦτον μαθητὴς τοῦ ἀριστοτέλους· καὶ ἐπέμφθη ἀπὸ τὸν ἀριστοτέλην εἰς τὸν ἀλέξανδρον διὰ σεκρετάριόν του· ἦγον διὰ νὰ τὸν ἔχη εἰς τὰ ἀπόκρυφα πράγματα τῆς βασιλείας γραμματικὸν καὶ συμβουλάτορα· τὸν ὅποιον τὸν ἐδέχθη μετὰ πολλὴν ἀγάπην ὁ ἀλέξανδρος· καὶ ὄντας μίαν ἡμέραν ὁ ἀλέξανδρος εἰς τὴν τράπεζαν ἀντάμα με πολλοὺς φιλοσόφους, καὶ [5] ὁμιλῶντας ποῖος ἦτον μεγαλλίτερος ἄνθρωπος, ὁ ἀλέξανδρος, ἢ ὁ φίλιππος ὁ πατέρας του, εἰς κάποιον τρόπον ἐστέκονταν ὅλοι ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ ἀλεξάνδρου· καὶ μοναχὸς ὁ αἰσχύλος ὁ πλέον ἐδικώτερος ἄρχωντας ἀπὸ ὅσους εἶχε, τότε ἐστέκετον ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ φιλίππου· ἤφερνε λογαριασμοὺς ὅπου κάθε ἕναν τὸν ἔκαμνε νὰ σιωπάῃ. Διὰ τοῦτο ὁ ἀλέξανδρος ὀργισθεὶς ἐπῆρεν ἕνα [10] μαχαίρι ἀπὸ ἕναν ἄρχοντά του, καὶ τὸν ἐφόνευσε. Καὶ ὄντας ἀποθαμμένος ὁ αἰσχύλος, συλλογιζόμενος εἰς τὸν νοῦν του ὁ ἀλέξανδρος πῶς νὰ ἔκαμε κακὰ, ἀπὸ τὴν πολλήν του λύπην ἤθελε νὰ φονεύσῃ τοῦ λόγου του· καὶ ἤθελε τὸ κάμη, ἂν δὲν ἤθελεν ἐμποδισθῆ ἀπὸ τοὺς ἄρχοντάς του. Μετὰ ὅλον τοῦτο ὁ ἀλέξανδρος ἄρχησε νὰ κλαίῃ, ἐνθυμούμενος πῶς ἐκείνη ὅπου τὸν ἀνάθρεψεν ἦτον [15] ἀδελφὴ τοῦ αἰσχύλου· ὁμοίως καὶ ἐκεῖνος ἐφόνευσε πολλοὺς ἄλλους μετὰ τὰ ἰδιάτου χέρια· ἦγον μίαν θεϊάντου ἀδελφὴν τοῦ πατρός του, ἕναν ἀνεψιόντου· τὴν ἰδιάντου μητριάν· τοὺς ἀδελφούς του, καὶ πολλοὺς ἄρχοντας τῆς μακεδονίας. Διὰ τὸ ὅποιον ὁ ἀλέξανδρος ἀπὸ τὴν λύπην του ἐστάθη τέσσαρες ἡμέραις ὅπου δὲν ἔφαγε· μήτε ἤθελε φάγῃ, ἀνίσως καὶ δὲν ἤθελε [20] παρακαλεσθῆ ἀπὸ ὄλοντου τὸ στράτευμα, καὶ περισσότερον ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους ἴσχυσεν ἢ καταπειθοσύνη τοῦ καλλισθένους. Καὶ τέλος πάντων ἀρχίζωντας τότε νὰ μεταχειρίζεται τὰ ἄρματα, ἔκαμε νίκην καὶ ἐκυρίευσε δύο χώραις, καὶ ἔβη ὅπου ὀνομάζονταν χαραζῖνοι καὶ δάοι· διὰ τὴν ὁποίαν νίκην ὑπερηφανεύθη τόσον, ὅπου ἤθελε νὰ προσκυνᾶται ὡσὰν τοὺς θεοὺς· [25] ἀλλὰ ἕνας ἀπὸ τὸ συμβούλιόν του εἶπεν· ὦ ἀλέξανδρε, ἀνίσως καὶ οἱ θεοὶ ἤθελαν σοῦ κάμη τὸ κορμί τόσον μέγαν ὡσὰν τὴν ψυχὴν, ἐσὺ δὲν ἤθελες χωρεθῆ εἰς τὸν κόσμον· καὶ μετὰ τὸ ἕνα χεῖρ ἤθελες πιάσῃ τὴν ἀνατολήν, καὶ μετὰ τὸ ἄλλο τὴν δύσιν. Ἀλλὰ δὲν ἤξεύρεις ἐσὺ πῶς τὰ δένδρα τὰ παλαιὰ ἀπὸ

4 ταῖς ὑπανδρίαις BCP τοὺς γάμους A 12 ἐκεῖνο CP (des. B) κείνο A 16 τὸ AC τὸν P des. B 17 μὴν AC μὴ P des. B 18 κάμῃς A κάμῃς CP des. B : θέλῃς A -εἰς CP des. B : γένη AC -εἰ P 19 θέλῃς P -ἡς A -εἰς C des. B : γένη AC -εἰ P des. B 21 κείνον AC ἐκ- P 22 post ζῆ praebet τινὰς P om. AC des. B 23 κανέναν AC -να P des. B : μὴν AC μὴ P des. B 24 διὰ νὰ ἔχη A ὅπου ἔχει CP des. B 25 γεννάει AC -ᾶ P des. B 27 πράγματα CP om. A des. B // uita Callisthenis I ἐπέμφθη LCP ἐπέμφθη A des. B 4 ἡμέραν AC φορὰν P des. B 8 ἐδικώτερος BP γνωσιώτερος A 12 εἰς τὸν νοῦν του BCP om. A 14 ἐμποδισθῆ AC -ῆ LBP : ἄρχοντάς του ACP (ἄρχω- CP) ἄρχοντές του B 18 ἄρχοντας ACP (A ε-εσ сог.) ἄρχοντες B 24 ὀνομάζονταν LB -οῦνταν APC 29 ἀπὸ BCP om. A

χιλίων χρονῶν ξερρίζωνονται εἰς μίαν ὥραν; καὶ καμίαν φορὰν τὸ [30] λεοντάρι τρώγεται ἀπὸ τὰ μικρὰ ζῶα. Καὶ ἂν ἐσὺ ἦσαι θεός, πρέπει νὰ κάμνης εὐεργεσίαις εἰς τοὺς ἀνθρώπους· καὶ νὰ μὴν τοὺς πέρνης τὸ καλόντους καὶ τὴν ζωὴν καθὼς κάμνεις· καὶ ἂν ἐσὺ ἦσαι ἄνθρωπος, ἐνθυμήσου ἀπὸ τί ἦσαι, καὶ πῶς εἶναι κενοδοξία, οἱ ἄνθρωποι νὰ ἐπιθυμοῦν καὶ νὰ γυρεύουν νὰ φθάσουν εἰς ταῖς τιμαῖς τῶν θεῶν. Διὰ τὸ ὁποῖον ὁ ἀλέξανδρος [35] κατηγορηθεὶς ἀπὸ πολλοὺς, καὶ ξεχωριστὰ ἀπὸ τὸν καλλισθένην, ὀργισθεὶς ἐπρόσταξε νὰ τοῦ κόψουν τὴν μύτην, καὶ τὰ χεῖλη, καὶ ὅλα τὰ ἄλλατου μέλη· καὶ στέκωντας ὁ καλλισθένης εἰς τέτοιον τρόπον, διαβαίνωντας ἕνας μαθητῆστου ὀνομαζόμενος λυσίμαχος, τοῦ ἔδωκε φαρμάκι νὰ πῆ, διὰ νὰ μὴν ἤθελε κακοπαθῆναι περισσότερο. Τὸ ὁποῖον γνωρίζωντάστο ὕστερα ὁ [40] ἀλέξανδρος, ἐπρόσταξε νὰ δώσουν τὸν λυσίμαχον ἐνοῦ λεονταρίου· ἀπὸ τὸ ὁποῖον διὰ νὰ ἀπαντηθῆ θαυμαστὰ χωρὶς νὰ τὸν βλάψῃ τίποτε, ὁ ἀλέξανδρος διὰ τὴν ἀνδραγαθίαν ὅπου ἔκαμεν, ἐπρόσταξε νὰ τὸν ἐλευθερώσουν, καὶ τὸν ἔκαμε φίλον ἐγκαρδιακόν.

Βίος τοῦ ἀρκεσίλα

Ὁ ἀρκεσίλας ὁ φιλόσοφος ἦτον ἐκεῖνος ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἄρχισεν ἡ αἵρεσις τῶν νέων ἀκαδημαϊκῶν. Ἐτοῦτος ἔχωντας ἕναν φίλοντου πτωχὸν ἄρρωστον καὶ ὅπου ἐντρέπετον νὰ γυρεύῃ ἐλεημοσύνην, ἀπόκρυφα ἔκαμε νὰ βάλουν ἕνα σακκουλάκι δουκάτα ἀπὸ κάτω εἰς τὸ κρεβάτιτου, χωρὶς νὰ τοῦ εἰπῆ τίποτε κατὰ ἄλλον τρόπον. Ἐτοῦτος μίαν φορὰν τὴν νύκτα ἐφόνευσεν ὅλους [5] ἐκεῖνους ὅπου ἤθελαν νὰ ἀφανίσουν τὸ βασιλείον τῆς λακεδαιμονίας ἐκεῖ ὅπου ἦτον, ἂν καλὰ καὶ οἱ νόμοι τοῦ λυκούργου ἐπρόσταζαν πῶς νὰ μὴν ἡμπορῆ τινὰς νὰ παιδεύεται διὰ κανένα σφάλμα, καὶ ἂν εἶναι καὶ πολλὰ βαρὺ, ἀνίσως καὶ δὲν ἤθελε καταδικασθῆ προτίτερα. Ἐξῆσεν εἰς τὸν καιρὸν τοῦ ὄνια τοῦ ἀρχιερέως τῶν ἰουδαίων.

Βίος τοῦ θεοφράστου

Ὁ θεόφραστος ὁ φιλόσοφος ἦτον μαθητῆς ἡγαπημένος τοῦ ἀριστοτέλους καὶ διάδοχόςτου, καθὼς φαίνεται εἰς τὸν βίον τοῦ ἀριστοτέλους. Αἱ γνώμαις ὅπου εὐρίσκονται τοῦ θεοφράστου εἶναι τούταις. Ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ δοκιμάζῃ τὸν φίλοντου, καὶ ὅταν τὸν δοκιμάσῃ, νὰ τὸν ἀγαπᾷ παντοτεινά. Ὁ ἄνθρωπος χωρὶς φίλον, εἶναι ὡσὰν ἡ ψυχὴ χωρὶς κορμί. Μὲ τοὺς φίλους τὸ μίλημα [5] πρέπει νὰ εἶναι ὀλίγον, ἀμὴ ἡ φιλία πρέπει νὰ εἶναι μεγάλη. Ὁ φίλος πρέπει πάντοτε νὰ φοβᾶται νὰ μὴν γένη ἐχθρὸς τοῦ φίλου. Εἰς τὸν πλούσιον φίλον πάγενε ὅποταν σε καλῆ· καὶ εἰς τὸν πτωχὸν χωρὶς νὰ σε καλῆ. Φυλάγου ἀπὸ τὸν φίλον ὅπου σοῦ μιλεῖ μὲ εὐμορφα λόγια, καὶ πάντοτε μιλεῖ γλυκά. Ὁ καλὸς ὁ φίλος ἀργὰ θυμώνεται. Ὁ φίλος δὲν πρέπει νὰ βλάπτεται οὐδὲ μὲ τὸ [10] παιγνίδι. Εἰς τὸν φίλονσου κάμνε ἐκεῖνο ὅπου ἤθελες κάμη εἰς ἐσένα τὸν ἴδιον. Καλλίτερον εἶναι νὰ ἀποθαίνῃ τινὰς μὲ τοὺς φίλους, παρὰ νὰ ζῆ μὲ τοὺς ἐχθρούς. Χάνει τὴν μισὴν ἐκδίκησιν ἐκεῖνος ὅπου δὲν ἤξεύρει νὰ τὴν κάμνη χωρὶς νὰ τὴν φανερώνη πρῶτα τοῦ ἐχθροῦτου. Εἶχε συνήθειαν νὰ λέγῃ ὁ θεόφραστος, ἡ φύσις δίδει εἰς κάποια ἄλογα ζῶα, ὡσὰν εἰς τὰ ἐλάφια, εἰς [15] τοὺς κόρακας, καὶ εἰς ταῖς κουρούναις πολλὴν ζωὴν, μὴν γρηκῶντας τὸ ὄφελος· καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους δίδει τόσην ὀλίγην ζωὴν, εἰς τοὺς ὁποίους εἶναι ὠφέλιμον καὶ ἀναγκαῖον, διὰ νὰ ἡμποροῦν νὰ μαθαίνουν κάθε ἐπιστήμην· καὶ

39 μὴν ἤθελε κακοπαθῆναι περισσότερο Β μὴν στέκεται κακοπαθισμένος περισσότερο Α μὴν κακοπαθῆναι περισσότερο C κακοπαθαίνῃ περισσότερο 41 ἀπαντηθῆ BCP ἀπατηθῆ AL (in -νηθῆ corr. A alt. in marg.) 42 τίποτε BCP τίποτες A // uita Arcesilae 4 κάτω ACP κάτω B // uita Theophrasti 3 τούταις BCP ἐτούταις A 9 δ² AB (supra lin. suppl. B) om. LC des. P

βλέπομεν πῶς ὁπότεν βάνη χερικὸν ὁ ἄνθρωπος νὰ ζῆ, ἀποθαίνει· διὰ τοῦτο ἔλεγε πῶς κάθε ἕνας πρέπει νὰ σπουδάξῃ νὰ μαθαίνη ἐπιστήμην, ἢ ὁποία [20] εἶναι χάρισμα τῆς ψυχῆς, ὅπου ἐτοῦτο μοναχὸν εὐγάνει ἀπὸ τοῦτον τὸν κόσμον, καὶ τὸ πέρνει μὲ τοῦ λόγουτος εἰς τὸν ἄλλον· καὶ κάθε ἄλλο πρᾶγμα ἀπομένει εἰς τοῦτον τὸν κόσμον. Εἶχε συνήθειαν νὰ ἐρωτᾷ ὁ θεόφραστος, ἂν ἦτον καλὸν νὰ πέρνη τινὰς γυναῖκα. Ἦθελεν ἀκόμη πῶς ἂν ὁ ἄνθρωπος ἤθελεν ἀποφασίσῃ νὰ τὴν πάρῃ, νὰ εἶναι καλὴ εἰς ταῖς γνώμας, εὐγενικὴ, καὶ ὁ [25] ἄνδρας πλούσιος καὶ γερός. Ἄλλὰ τοῦτα ὅλα τὰ πρᾶγματα ὀλίγαις φοραῖς σμίγονται ἀντάμα. Ὑστερα ἐσυμβούλευεν ἐκεῖνος, πῶς δὲν πρέπει ὁ σοφὸς ἄνθρωπος νὰ πέρνη. Πρῶτον, διὰτὶ ἡ γυναῖκα τὸν ἐμποδίζει ἀπὸ ταῖς σπουδαῖς τῆς φιλοσοφίας, καὶ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν. Ἐπειτα, ὅτι δὲν ἔμπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ δουλεύῃ τὰ βιβλία καὶ τὴν γυναῖκα· διὰτὶ μὲ νέους [30] λογαριασμοὺς, ἔχουν χρεῖαν ἀπὸ πολλὰ πρᾶγματα, ὡσὰν νὰ εἰποῦμεν φορέματα, χρυσάφι, ζωνάρια, ἐξοδία, δουλεύτριας, διάφορα πρᾶγματα, κρεββάτια, θρονία χρυσᾶ· καὶ μὲ ὅλον ὅπου νὰ τὰ ἔχουν καὶ τοῦτα ὅλα τὰ πρᾶγματα, δὲν παύουν ποτὲ ὅλην τὴν νύκτα, νὰ μὴν γρινιάζουν καὶ νὰ κλαίονται· ἢ ὀδεῖνα εἶναι καλλίτερα ἐνδυμένη ἀπὸ ἐμένα· ἢ ὀδεῖνα εἶναι [35] πλεόν ἐλεύθερη ἀπὸ ἐμένα· καὶ ὕστερα ἐναντίον τοῦ ἀνδρὸς λέγουν· διὰτὶ κιτάξεις ἐσὺ τὴν ὀδεῖνα; διὰτὶ παγένεις ἀπὸ κοντάτης; διὰτὶ μιλεῖς μὲ τὴν σκλάβαν; ἀνίσως καὶ ἐσὺ ἔρχεσαι ἀπὸ τὸ παζάρι, ἐκείνη σε ἐρωτᾷ, ποῖαν ἤφερες; δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἔχη μπροστὰ εἰς ἐκείναις καλόν· καὶ δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἔχη μήτε φίλον, μήτε σύντροφον. Ἀνίσως καὶ ἦσαι πτωχὸς, στέκεται [40] κακοευχαριστημένη, διὰ νὰ μὴν ἔμπορῃ νὰ χορτάσῃ τὴν γνώμηνης εἰς ὅλα τὰ μάταια πρᾶγματα. Ἄν ἦσαι πλούσιος, ἐκείνη εἶναι ὑπερήφανη· μήτε γνωρίζεται ποτὲ, πάρεξ μόνον ὁπότεν δὲν ἀξίζῃ εἰς τὸν ἄνδρα ὅπου μετανώνει πῶς τὴν ἐπῆρεν. Ἐκείνην τὴν φορὰν εὐρίσκειται μετаноημένος, ὅπου ἐσυντροφεύθη μὲ ἕνα θηρίον ἄγνωστον, ὑπερήφανον, βρωμερόν· καὶ κάμνει χρεῖα νὰ ἔχη [45] ὑπομονὴν θέλωντας καὶ μὴν θέλωντας· τὰ ἄλογα καὶ τὰ γαῖδούρια πρῶτα τὰ δοκιμάζουν, καὶ ὕστερα τὰ ἀγοράζουν· καὶ τὴν γυναῖκα μοναχὰ πρὸ τοῦ νὰ τὴν δοκιμάσουν τὴν πέρνουν. Ἀκόμη ἂν ἐσὺ τῆς παραδῶσης τὴν φροντίδα τοῦ σπιτίου, κάμνει χρεῖα νὰ τὸ δουλεύῃ, καὶ λέγει νὰ ἔχη μέγαλον βάρος· ἂν ἐσὺ δὲν ἤθελες τῆς τὴν παραδῶση, προσκλαίεται διὰ τὴν ὀλίγην πίστιν τοῦ [50] ἀνδρότης· καὶ πολλαῖς φοραῖς ἀπὸ τὴν πίκραντους τοὺς φαρμακῶνον. Ἀνίσως καὶ νέοι δουλευτάδες, χρυσοῖ, καὶ ἄλλοι συναναστρέφονται μετ' ἐσένα, εἶναι κίνδυνος· καὶ ἂν ἐσὺ φυλάγῃς, σε κατακρένουν. Ἀκόμη μία γυναῖκα δὲν ἔμπορεῖ νὰ φυλάγῃται νὰ μὴν κάμη κακοσύνην, καὶ θέλωντας νὰ φυλαχθῇ. Διὰτὶ ἂν εἶναι εὐμορφη, τὴν ἀγαποῦν καὶ τὴν ἀκολουθοῦν ἄλλοι· καὶ ἂν [55] εἶναι ἄσχημη, ἀγαπάει ἐκείνη ἄλλους· καὶ εἶναι πρᾶγμα δύσκολον νὰ φυλάγῃ τινὰς ἐκεῖνο ὅπου πολλοὶ τὸ ἀγαποῦν. Ἐτῆς ἀκόμη εἶναι πρᾶγμα βαρετὸν νὰ ἔχη τινὰς γυναῖκα ἄσχημην, ὅπου κανένας δὲν χρειάζεται νὰ τὴν βλέπῃ. Καὶ ἀνίσως καὶ ὁ ἄνδρας θέλῃ γυναῖκα διὰ νὰ κυβερνᾷ τὸ σπίτι, ἐτούτη θέλει ἡξεύρει καλλίτερα νὰ κάμη ἕνα δούλευμα ἐμπιστεμένον, ὅπου δὲν θέλει [60] σε ὀνειδίζει κάθε ἡμέραν τὴν μεγάλην προῖκα, τὴν εὐγένειαν τοῦ πατρὸς, καὶ τὰ ὅμοια. Καὶ ἂν ὁ ἄνδρας εἶναι ἄρρωστος, καὶ ἐκείνη χρειάζεται νὰ τὸν ἐπιμελᾶται, λέγει πῶς νὰ ἔγινε σκλάβα. Ἄν ἐκείνη εἶναι ἄρρωστη, εἶναι ἀναγκαῖον εἰς τὸν ἄνδρα νὰ καμώνεται πῶς εἶναι ἄρρωστος ὡσὰν καὶ κείνη· καὶ νὰ μὴν λείπῃ ποτὲ ἀπὸ τὸ πλευρόντης καὶ ἀπὸ τὸ κρεββάτιτης. Καὶ ἂν [65]

28 ταῖς σπουδαῖς AP τὴν σπουδὴν B 35 καλλίτερα BCP καλλίτερη A (A καλλίτερη ἀπὸ ἐμένα ἐνδυμένη scr. ordinemque uerborum litt. α, β suprascr. mutauit) 38 τὸ παζάρι BCP (cf. Tract. cap. 83, p. 382, l. 12 ed. Argyriou τὰ παζάρια) τὸν φόρον A 43 ἀξίζῃ BC -εἰ AP 46 μὴν B μὴ A des. CP 52 συναναστρέφονται LCP συναναστρέφονται BA 58 ἔχη BCP ἔχη A 64 κείνην BA ἐκείνην LCP (-η P)

ἡ γυναῖκα ἤθελε τύχη νὰ εἶναι καλὴ, τὸ ὁποῖον ὀλίγαις φοραῖς συμβαίνει, εἶναι ἀναγκαῖον νὰ γεννάη καὶ κεῖνος ὁπότεν γεννάη καὶ κείνη· καὶ νὰ κλαίη ὁπότεν κλαίη ἐκείνη καὶ κακοπαθῆ διὰ τὴν γέννησιν. Καὶ ἂν ἐσὺ ἤθελες εἰπῆ ὅτι καλὸν εἶναι νὰ πέρνη τινὰς γυναῖκα διὰ νὰ ἔχη παιδία, διὰ νὰ μὴν χαθῆ τὸ γένοςτου, καὶ τὸ ὄνομα τοῦ σπιτίουτου, καὶ διὰ νὰ ἔχη τὴν βοήθειαν [70] τῶν παιδίων εἰς τὸ γῆρας. Λέγω πῶς ἀγνωσία εἶναι εἰς ἡμᾶς εἰς τὸν καιρὸν ὅπου μισεύομεν ἀπὸ τούτην τὴν ζωὴν, νὰ συλλογίζωμέσθε νὰ ἀφήσωμεν τὴν ἐνθύμησιν τοῦ ὀνόματόςμας· διὰτὶ εἶναι ἀναρίθμητοι εἰς τὸν κόσμον ὅπου ἔχουν ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ ὄνομα· καὶ ἀκόμη ἡμπορεῖ εὐκόλα νὰ ἀποθάνη πρῶτα ὁ υἱὸς παρὰ ὁ πατέρας, καθὼς πολλαῖς φοραῖς βλέπομεν· καὶ ἀκόμη ἂν [75] ζήσουν, ἡμποροῦν νὰ γένουν καὶ κακοί· καὶ καμίαν φορὰν ἐπιθυμοῦν τὸν θάνατον τοῦ πατρόςτους. Βέβαια καλλίτεροι εἶναι οἱ ξένοι παρὰ τὰ παιδία· διὰτὶ ἐκεῖνοι εἶναι θεληματικῶς, καὶ τοὺς υἱούσσου συμβαίνει νὰ τοὺς ἀφίνης κληρονόμους στανικῶς. Ἐξησεν ὁ θεόφραστος εἰς τὸν καιρὸν τοῦ ἀλεξάνδρου.

Βίος τοῦ ἀρχιμήδους

Ὁ ἀρχιμήδης ὁ φιλόσοφος ἦτον συρακούσιος, ἤγουν ἀπὸ τὰς συρακούσας τῆς σικελίας. Ἐτοῦτος καθὼς λέγει ὁ οὐαλέριος, ἀπὸ τὴν πολλὴν σπουδὴν ἀπόκτησε τὴν ζωὴν, καὶ ἀπὸ τὴν πολλὴν σπουδὴν ἀκόμη ἔχασε τὴν ζωὴν, διὰτὶ εἰς τὸν καιρὸν ὅπου ἐπάρθη ἡ συρακούσα ἀπὸ τὸν μάρκον μάρκελλον τὸν ὑπατον τῆς ρώμης, καὶ ἐκράτει τὴν χώραν, τὴν ὁποίαν δὲν ἐδύνετον νὰ τὴν κυριεύσῃ [5] ἀπὸ ταῖς τέχναϊς τοῦ ἀρχιμήδους· ἕως τὸ ὕστερον στενοχωρῶντάστην, καὶ μίαν ἡμέραν δίδωντάστης ἓναν μέγαν πόλεμον, ἐμπῆκε μέσα· ἀλλὰ πρῶτα ἐπρόσταξεν ὄλοντου τὸ στράτευμα, πῶς νὰ μὴν ἤθελε τολμήσῃ τινὰς νὰ βλάψῃ τὸν ἀρχιμήδην· διὰτὶ ἤθελε νὰ τοῦ φυλάξῃ τὴν ζωὴν, ἔχοντας εὐλάβειαν εἰς τὴν ἐπιστήμηντου. Ἐνας ἄρχωντας ἀπὸ τὴν ρώμην, ἀπὸ τοὺς λεγομένους [10] καβαλιέρους, ἐμπαίνωντας εἰς τὸ σπίτιτου, τὸν ἤυρεν ὅπου ἔκαμνεν εἰς τὴν γῆν κάποιους κύκλους γεωμετρικούς, ἀπάνου εἰς τοὺς ὁποίους ἐστέκετον φιλοσοφῶντας. Ἐκεῖνος ὁ ἄρχωντας μὴν ἠξεύρωντας πῶς ἐκεῖνος ἦτον ὁ ἀρχιμήδης, τὸν ἐρώτησε, τί ἦτον ἐκεῖνο ὅπου ἔκαμνε, καὶ πῶς τὸ λέγουν τὸ ὄνομάτου· καὶ ὁ ἀρχιμήδης εὐρισκόμενος μὲ πολὺν στοχασμὸν εἰς ἐκεῖνο [15] ὅπου ἐφιλοσοφοῦσε, δὲν ἐνθυμήθη νὰ τοῦ ἀποκριθῆ· καὶ φοβερίζοντάστον ὁ ἄρχωντας νὰ τὸν κτυπήσῃ μὲ τὸ μαχαίρι, ἂν δὲν τοῦ ἀποκριθῆ. Ὁ ἀρχιμήδης δὲν τοῦ ἔκαμνε ἄλλην ἀπόκρισιν παρὰ μόνον ἐτούτην· ἐγὼ σε παρακαλῶ νὰ μὴν χαλάσῃς ἐτούτους τοὺς κύκλους, ἀπάνου εἰς τοὺς ὁποίους εἶχε τὸν νοῦντου καὶ ἐστοχάζετον. Διὰ τοῦτο θυμωθεὶς ὁ ἄρχωντας, λογιάζωντας πῶς νὰ τὸν [20] ἐγέλα ὁ ἀρχιμήδης, τὸν ἐφόνευσε. Καὶ ἔτζη ἀπὸ τὴν πολλήντου σπουδὴν ἐθανατώθη.

Βίος τοῦ πτολεμαίου τοῦ φιλαδέλφου

Ὁ πτολεμαῖος ὁ φιλάδελφος ἐκλέχθη ἐνδέκατος βασιλεὺς τῆς αἰγύπτου εἰς τοὺς 3607· εἶχεν εἰκοσιδύο χιλιάδες τόμους βιβλία· καὶ ἕως τὸ ὕστερον τὰ ἔκαμε πενήντα χιλιάδες· καὶ ἀκούωντας πῶς οἱ ἑβραῖοι εἶχαν τὸν νόμον ὅπου τοὺς ἐδόθη ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ θεοῦ, καὶ ἦτον γραμμένος μὲ τὸ δάκτυλόντου, ἠθέλησε νὰ κάμῃ νὰ τὸν μεταγλωττίσουν ἀπὸ τὸ ἑβραϊκὸν εἰς τὸ ἑλληνικόν. Καὶ [5] γρηκῶντας πῶς δὲν ἡμπορεῖ νὰ μεταγλωττισθῆ ἀπὸ ἄλλους, παρὰ μόνον ἀπὸ ἐκεῖνους ὅπου τὸν ἐφύλαγαν ἐκεῖνον τὸν νόμον, ἤγουν ἀπὸ τοὺς ἑβραίους.

68 κλαίη BCP -η A : post καὶ¹ suppl. νὰ A² in marg. om. cett. 69 πέρνη BP πάρη A 70 ἔχη BP -η A 71 ἡμᾶς AP ἐμᾶς B 72 post συλλογίζωμέσθε praebet λογισμούς A om. BCP // uita Archimedis // uita Ptolemaei Philadelphi 2 , γχζ' A 3607 BP : κβ' A εἰκοσιδύο BP : post ἕως praebet εἰς B om. ACP

Ἐπειδὴ καὶ ὁ θεόπομος ὁποῦ ἠθέλησε νὰ τὸν μεταγλωττίσῃ, ἐξέστησε καὶ εὐγῆκεν ἀπὸ τὸν νοῦν του τριάντα ἡμέραις, καὶ ὁ θεοδέκτης ἐτυφλώθη, ἄν καλὰ καὶ ὕστερα μετανοῶντας ἰατρεύθησαν. Ἡθέλησεν ὁ πτολεμαῖος νὰ [10] γράψῃ εἰς τοὺς ἄρχοντες τῶν ἑβραίων, διὰ νὰ τοῦ στείλουν ἀνθρώπους ὁποῦ νὰ εἶναι σοφοὶ εἰς τὴν ἑβραϊκὴν γλῶσσαν καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν· καὶ μὲ κείνους νὰ στείλουν καὶ τὸν νόμον τοῦ θεοῦ διὰ νὰ τὸν μεταγλωττίσουν ἀπὸ τὸ ἑβραϊκὸν εἰς τὸ ἑλληνικόν. Καὶ ἔξω ἀπὸ τοῦτο ἔστειλεν ὁ πτολεμαῖος πολλὰ καὶ μεγάλα χαρίσματα νὰ τὰ παγένουν εἰς τοὺς ἀρχιερεῖς τῶν ἑβραίων. [15] Τότε τοῦ ἦλθεν ἀπόκρισις ἀπὸ τὸν ἀρισταῖον τὸν τυφλὸν, ὁ ὁποῖος ἦτον πολὺν καιρὸν εἰς τὴν ἰουδαίαν, εἰς τέτοιον τρόπον. Πῶς ἐτόλμησες ἐσὺ πτολεμαῖε νὰ στείλῃς νὰ γυρεύῃς τὸν νόμον τῶν ἑβραίων, ὁποῦ ἐσὺ κρατεῖς ἀναριθμήτους ἑβραίους διὰ σκλάβους εἰς τὸ βασιλείονσου αὐτοῦ εἰς τὴν αἴγυπτον; διὰ τοῦτο ἀνίσως καὶ ἐσὺ θέλεις νὰ λάβῃς ἐκεῖνο ὁποῦ γυρεύεις, νὰ ἐλευθερώσῃς [20] αὐτουνούς τοὺς ἑβραίους ἀπὸ τὴν σκλαβίαν. Καὶ μὴν λογιάζῃς πῶς ἐγὼ τοῦτο τὸ λέγω, διὰτὶ τοὺς ἔχω εἰς μεγάλην τιμὴν, ἀλλὰ τὸ λέγω, διὰτὶ ἐγὼ ἠξεύρω πῶς θέλει σου γένη πολλὰ ὠφέλιμον νὰ ἔχῃς τὸν νόμον ἐκεينوῦ ὁποῦ εἶναι θεὸς τῶν θεῶν. Διὰ τὸ ὁποῖον βλέπωντας ὁ πτολεμαῖος ἐτοῦτος, ἐλευθέρωσε τότε ρκ' χιλιάδες ἑβραίους, δίδοντας τῶν αὐθεντάδωντους εἰς κάθε κεφάλι ρκ' [25] χιλιάδες δράμια ἀπὸ ἀσίμι. Καὶ λέγωντας οἱ αὐθεντάδες τοῦ πτολεμαίου πῶς ἐτούτῃ ἦτον μία μεγάλη ἐλευθερία, ὁ πτολεμαῖος εἶπεν· ἐτοῦτο εἶναι ὀλίγον εἰς ἕναν μεγαλοπρεπῆ βασιλέα. Τὸ λοιπὸν ἔστειλεν ὁ πτολεμαῖος τοὺς ῥηθέντας ἑβραίους τοὺς σκλάβους, ζητῶντας τὸν νόμον· καὶ ἔστειλε καὶ ἄλλα πολλὰ χαρίσματα, καὶ μεγάλης τιμῆς, καὶ ἀφιερῶματα εἰς τὸν ναὸν τοῦ [30] θεοῦ εἰς τὴν ἱερουσαλήμ. Τότε ὁ ἐλεάζαρ τοῦ ἔπεμψεν ἀπὸ κάθε φυλὴν τοῦ ἰσραὴλ ἕξ ἑρμηνευτάδες, ἦγον ἕξ ἀνθρώπους σοφωτάτους εἰς τὸ ἑβραϊκόν, καὶ εἰς τὸ ἑλληνικόν· καὶ μὲ κείνους ἔπεμψε τὸν νόμον, παρακαλῶντάςτον μὲ τοὺς ἰδίους νὰ ἤθελε τοῦ τὸν στείλῃ ὀπίσω σίγουρα. Ἐτοῦτοι ἦσαν οἱ ὀβ' ἑρμηνευτάδες, τοὺς ὁποίους ἐνθυμᾶται ἡ ἀγία γραφή· οἱ ὁποῖοι παγέροντες [35] ἔμπροσθεν τοῦ πτολεμαίου τοῦ βασιλέως, τοὺς ἐδεξιῶθη μὲ μεγάλην ἀγάπην· καὶ διαλεχθέντες διὰ τὰ πράγματα τοῦ θεοῦ, δείχνοντες τοῦ πτολεμαίου πῶς ἕνας μόνος ἦτον ὁ θεός· καὶ κάμνοντάςτον νὰ ἰδῇ τὸν νόμον, βλέπωντάςτον κατὰ πολλὰ ἐθαύμασε διὰ τὴν μεγάλην τέχνην, εἰς τί τρόπον ἦτον γραμμένος μὲ χρυσᾶ γράμματα ὁποῦ ἄστραφταν, εἰς χαρτία τόσον λεπτὰ, ὁποῦ [40] ἐδιαβάζετον ἴσα ἀπὸ κάθε μέρος. Τότε ὁ πτολεμαῖος ἐπρόσταξε νὰ κόνεψουν ὅλοι εἰς τὸ παλάτιτον κάθε ἕνας μὲ πολλὰ μεγάλαις τιμαῖς· τὸ ὁποῖον παλάτι ἦτον κτισμένον ἀπάνου εἰς τὴν θάλασσαν, βέβαια μὲ θαυμαστὴν τέχνην, καὶ μὲ πολὺν πλοῦτον· οἱ ὁποῖοι ἑρμηνευτάδες κάμνοντες προτίτερα νηστεῖαις καὶ προσευχαῖς μεγαλώταταις εἰς διάστημα ἑβδομηνταδύο ἡμέραις, [45] ἐμεταγλώττισαν τὸν νόμον ἀπὸ τὸ ἑβραϊκόν εἰς τὸ ἑλληνικόν. Μετὰ ταῦτα ὁ δημήτριος, ὁ ὁποῖος ἦτον θησαυροφύλακας τῶν βιβλίων τοῦ πτολεμαίου, ἔκαμε νὰ συμμαζωθοῦν ὅλοι οἱ ἑβραῖοι ὁποῦ ἦσαν εἰς τὴν ἀλεξάνδρειαν οἱ πλέον γραμματισμένοι, καὶ μπροστὰ εἰς ἐκείνους ἔκαμε νὰ διαβάσουν τὴν ἄνωθεν

10 ἠθέλησεν B ἐσυμβουλευθῆ A ἀποφάσισεν CP 12 εἰς² BCP om. A 21 αὐτουνούς AC αὐτοὺς P des. B : τοῦτο τὸ λέγω A τὸ λέγω τοῦτο CP des. B 22 ἐγὼ AC om. P des. B 23 γένη A γένει L : σοῦ γένη A εἶσαι CP des. B : ἐκεينوῦ AC ἐκεῖνου P 24 τοῦτος A τοῦτο CP (é-C) des. B 24 ρκ' A 120 P ἑκατὸν εἴκοσι C des. B 25 χιλιάδες AC om. P des. B : ρκ' A 120 P ἑκατὸν εἴκοσι C 26 χιλιάδες AC om. P des. B : αὐθεντάδεςτους A -των CP des. B 27 ἐτούτῃ AC τούτῃ P des. B : ἐτοῦτο AC τοῦτο P des. B 28 ἕναν AC ἕνα P des. B 29 καὶ AC om. P des. B 30 καὶ² AC om. P des. B 32 ἕξ ἑρμηνευτάδες AC ἕξ ἑρμηνευτάς P des. B : ἕξ ἕξ P om. B 33 κείνους AC ἐκεῖνους P des. B 34 ἐτούτοι AC τοῦτοι P des. B : ὀβ' A ἑβδομήντα δύο CP des. B 35 ἀγία A om. CP des. B 37 δείχνοντες AC (-οντες C) δείχνοντας P des. B 38 κάμνοντάςτον CP (-οντες P) κάμνοντάςτον P des. B : βλέπωντάςτον AC om. P des. B : κατὰ πολλὰ ἐθαύμασε A ἐθαύμασε κατὰ πολλὰ CP des. B postea P etiam βλέπωντάςτους praebet 40 ἄστραφταν A ἄστραφταν CP des. B 41 ἐδιαβάζετον AC -ετο P des. B : ἴσα A ἴσια CP des. B 42 πολλὰ μεγάλαις AC πολλαῖς καὶ μεγάλαις P des. B 43 ἀπάνου AC ἐπάνου P des. B 45 ἑβδομηνταδύο ἡμέραις A ἑβδομήνταδύο ἡμερῶν C 72 ἡμερῶν P des. B 46 μετὰ A μετὰ δὲ CP des. B 47 θησαυροφύλακας A -φύλαξ CP des. B 48 οἱ πλέον ACP om. B

μετάφρασιν ἢ ἑρμηνείαν, ἢ ὁποία μὲ κοινήν γνώμην ἀπὸ ὅλους ἐπαινέθη, [50] καὶ ἐβεβαιώθη. Τότε ὁ πτολεμαῖος ἔδωκεν ἄδειαν τῶν 72 ἑρμηνευτῶν νὰ μισεύσουν, καὶ ἔπεμψεν εἰς τὸν ἐλεάζαρ, καὶ εἰς τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ, μίαν ταῦλαν χρυσῆν θαυμασιωτάτην, γεμάτην ἀπὸ λίθους, καὶ ἀπὸ πέτραις πολυτίμαις. Ἦτον ὁ πτολεμαῖος μέγας ἀστρονόμος καὶ γεωμέτρης· καὶ ὁ μεγαλύτερος κοσμογράφος ὅπου νὰ ἤθελεν εὑρεθῆ ποτέ. Ἐγραψε τὴν [55] κατασκευὴν ὅλου τοῦ κόσμου· καὶ ἤρε πόσος εἶναι ὅλος ὁ γύρος τῆς γῆς καὶ τοῦ νεροῦ. Ἦτον πολλὰ μέγας φιλόσοφος· καὶ τέλος πάντων εἰς κάθε ἐπιστήμην ἐξαίρετος· καὶ ἐκυβέρνησε τὸ βασιλείοντου μὲ μεγαλωτάτην εἰρήνην, καὶ δικαιοσύνην, καὶ μὲ μεγαλωτάτην ἠθικὴν κατάστασιν.

Βίος τοῦ φιλήμονος

Ὁ φιλήμων ὁ ποιητὴς πολλαῖς φοραῖς διὰ δοκιμὴν ἔκαμνε κωμωδίαις μὲ τὸν μένανδρον, ἃν καλὰ καὶ δὲν ἦτον τόσον μαθηματικός. Εἶχε συνήθειαν ἐτοῦτος ὁ φιλήμων νὰ γελάη θεληματικῶς τὴν φύσιντου· εἰς τρόπον ὅπου διηγᾶται ὁ οὐαλέριος, πῶς ὄντας ἐτοῦτος μίαν φορὰν ἄρρωστος, καὶ ἔχοντας εἰς τὸ σπίτι ὅπου ἑκατοῖκα πολλὰ σῦκα, κατὰ τύχην ἐμπήκε μέσα ἓνας γαΐδαρος νὰ τὰ [5] φάγῃ· καὶ βλέπωντάστον ὁ φιλήμων, ἄρχισε νὰ φωνάζη καὶ νὰ κράζη τὸν ὑπρέτηντου διὰ νὰ τὸν διώξῃ· καὶ ἐκεῖνος ἀργῶντας νὰ ἔλθῃ, ὁ γαΐδαρος ἔφαγεν ὅλα τὰ σῦκα· διὰ τὸ ὁποῖον ὁ φιλήμων ἐπρόσταξε τὸν ὑπρέτην νὰ δώσῃ τοῦ γαΐδαρου νὰ πῆ ὕστερα ἀφ' οὗ ἔφαγε τὰ σῦκα· καὶ λέγωντας ἐτοῦτα τὰ λόγια, ὁ ἴδιος γελῶντας ἔξω ἀπὸ τὸ μέτρον, ὄντας γέροντας, τοῦ ἐκλείσθη [10] εἰς τέτοιον τρόπον ὁ λαιμὸς ὅπου ἀπὸ κεῖνο ἀπέθανεν. Ἐζήσεν εἰς τὸν καιρὸν τοῦ ὄντια τοῦ ἀρχιερέως τῶν ἰουδαίων.

Βίος τοῦ τίτου τοῦ λιβίου

Ὁ τίτος ὁ λίβιος ὁ ἱστοριογράφος καὶ ποιητὴς τραγικός ἦτον ἀπὸ τὴν εὐγενεστάτην χώραν τῆς πάδοβας. Καὶ ἔζησεν εἰς τὴν ρώμην, ἔχοντας μεγαλωτάτην χάριν κοντὰ εἰς τὸν ἰούλιον καίσαρα· καὶ μετὰ ταῦτα γενόμενος διάδοχος τῆς βασιλείας ὁ ὀκταβιανὸς ὁ αὐγουστος, εἶχε χάριν καὶ κοντὰ εἰς ἐκεῖνον· καὶ ἀπὸ κάτω εἰς ἐκεῖνο τὸ βασίλειον ἔγραψε ταῖς ῥωμαϊκαῖς [5] ἱστορίαις. Ἀπέθανεν εἰς τὴν πάδοβα, ἀπὸ κάτω εἰς τὸ βασίλειον τοῦ τιβερίου εἰς τὸν τέταρτον χρόνον καθὼς λέγει ὁ εὐσέβιος· καὶ ἐγεννήθη ἐτοῦτος εἰς τοὺς ,γ β'.

Βίος τοῦ σκιπίωνος τοῦ ἀφρικανοῦ

Ὁ σκιπίων ὁ ἀφρικανὸς ἦτον ἀπὸ τὴν ρώμην, μαθητὴς τοῦ παναιτίου. Ἐτοῦτος ἐκυρίευσεν ὅλην τὴν ἀφρικὴν, καὶ τὴν ὑπόταξεν εἰς τὸ βασίλειον τῶν ῥωμαίων· καὶ ἀπὸ κείνην τὴν νίκην, ἔλαβε τὸ ἐπίθετον τοῦτο νὰ λέγεται ἀφρικανός. Διὰ τοῦτον πολλὰ μέγала πράγματα εὐρίσκονται γραμμένα εἰς ταῖς ῥωμαϊκαῖς ἱστορίαις. Ἦτον εὐλαβὴς εἰς τὴν μητέρατου, καὶ τέλειος εἰς ὅλα. [5] Λέγει ὁ οὐαλέριος, πῶς ὄντας ὁ σκιπίων νέος εἰς τὴν ἡλικίαν ἕως 18 χρονῶν· ἐπέμφθη εἰς τὴν ἰσπανίαν ἀπὸ τὴν γερουσίαν τῶν ῥωμαίων διὰ στρατηγός· καὶ μὲ τὴν ἀρετήντου περισσότερον, παρὰ μὲ τὴν δύναμιν τῶν ἀρμάτων, ἐκυρίευσεν καὶ ὑπόταξεν ὅλον ἐκεῖνον τὸν τόπον εἰς τὸ βασίλειον τῶν ῥωμαίων. Καὶ ὄντας εἰς τὴν ἡλικίαν χρονῶν 27, ἐπέμφθη εἰς τὴν ἀφρικὴν, καὶ ἐπῆρε τὴν [10]

51 οβ' A 72 BP // uita Philemonis 4 μίαν φορὰν ἄρρωστος BCP ἄρρωστος μίαν φορὰν A 6 ὁ φιλήμων A om. BCP // uita Titi Liui 8 ,γγβ' A 3092 BP // uita Scipionis 6 ιη A 18 BP : χρόνων A χρονῶν BCP 7 στρατηγός A διὰ στρατηγός B διὰ ὕπατος CP 10 χρονῶν AB χρονῶν C : εἰκοσιεπτὰ A 27 BP

καρθαγένην μὲ τὴν ἐξουσίαν ὅλης τῆς ἀφρικῆς· καὶ ἐκεῖ εὐρισκόμενος, τοῦ ἤφεραν μίαν γυναῖκα εὐμορφοτάτην ἀπὸ τὴν καρθαγένην ἀπάνου εἰς τὴν ἀρμάταν τῶν καρθαγενείων, ὅπου ἐπήγενεν εἰς τὸν ἀνδρατῆς· τὴν ὁποῖαν χωρὶς νὰ τὴν ἐγγίξῃ, ἀλλὰ νὰ τὴν φυλάξῃ καθαρὰν, κάμνωντας νὰ ἔλθουν πρὸς αὐτὸν οἱ ἐδικοίτης, τὴν ἔδωκεν ὀπίσω χάρισμα τοῦ ἀνδρόστης· καὶ μίαν μεγάλην [15] ποσότητα χρυσαφίου ὅπου ἐφέρθη διὰ νὰ τὴν εὐγάλουν ἀπὸ τὴν σκλαβίαν, τὴν ἐχάρισεν ἐκείνης ὡσὰν προῖκα· καὶ τοῦτο ἔκαμε νὰ αὐξήσῃ τὸ ὄνομα τοῦ σκιπίωνος, ὄχι τόσον εἰς ἐκείνην τὴν χώραν, ὅσον εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Μίαν φορὰν κατηγορηθεὶς ὁ σκιπίων, πῶς ἔκλεπεν ἄσπρα ἀπὸ τὰ κοινὰ τῆς πολιτείας· εἶπε πρὸς τὴν γερουσίαν ἐτοῦτα τὰ λόγια. Ἐξοχώτατοι πατέρες, [20] ὑποτάζωντας ἐγὼ τὴν ἀφρικὴν εἰς τὸ ἐδικόνσας βασίλειον, ἄλλο τίποτε δὲν ἐπῆρα, παρὰ τὸ ἐπίθετον τοῦτο, νὰ ὀνομάζωμαι σκιπίων ἀφρικανός· δὲν βάνετε εἰς τὸν νοῦν σας πῶς ἡ ἀφρικὴ ὅπου ἐκυριεύθη ἀπὸ ἐμένα, καὶ ἡ ἄσια ἀπὸ τὸν ἀδελφόνμου, δὲν μας ἔκαμαν νὰ γενοῦμεν φιλάργυροι; ἀλλὰ εἶναι ἀληθινὸν πῶς ἡμεῖς ἐγινήκαμεν πλέον πλούσιοι ἀπὸ φθόνον, παρὰ ἀπὸ ἄσπρα. Λέγει [25] ἀκόμη ὁ οὐαλέριος πῶς μέλλωντας νὰ στείλῃ ἡ γερουσία ἕναν ἀπὸ δύο καπιτάνους εἰς τὴν ἰσπανίαν, ἀποφάσῃσε πῶς ἐκεῖνος νὰ ἤθελε σταλθῇ ἀπὸ τοὺς δύο ὅπου νὰ ἤθελε φανῇ τοῦ σκιπίωνος. Καὶ ὁ σκιπίων εἶπεν, οὐδὲ ἕνας ἀπὸ κείνους πρέπει νὰ σταλθῇ· διὰτὶ ὁ ἕνας ἦτον πτωχός· καὶ ὁ ἄλλος δὲν εἶχε χορτασμὸν ἀπὸ κανένα πρᾶγμα. Εἶχε συνήθειαν νὰ λέγῃ ὁ σκιπίων, πῶς [30] εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὅπου ἐξουσιάζουν, δὲν πρέπει νὰ εἶναι πτωχεία, μήτε φιλαργυρία. Ἐλεγεν ἀκόμη πῶς δὲν εἶναι κανένα πρᾶγμα τόσον δύσκολον, ὅσον εἶναι τὸ νὰ φυλάξῃ τινὰς τὴν φιλίαν ἕως εἰς τὸν θάνατον. Ἐλεγεν ἀκόμη, δὲν εἶναι κανένα πρᾶγμα τόσον ὀλέθριον καὶ τόσον κακὸν ἀνάμεσα εἰς τοὺς φίλους, ὅσον εἶναι ἡ ἐπιθυμία τῆς δόξης. Διὰτὶ ἀνίσως καὶ δύο φίλοι [35] αὐξάνουν ἀπὸ τιμὴν καὶ δόξαν ἀντάμα, γίνονται ἐχθροί. Ἀκόμη ἔλεγε, πῶς οἱ ὑπερήφανοι ἀνθρώποι πρέπει νὰ δαμάζωνται μὲ τὴν πτωχείαν, καθὼς ταπεινώνονται τὰ ἄγρια ἄλογα.

Βίος τοῦ τουλλίου

Ὁ τουλλίος ὅπου ἐκράζετον μάρκος κικέρων διὰ ἐπίθετον. Ἦτον ὕπατος τῆς ρώμης εἰς τὸν καιρὸν τοῦ καίσαρος. Καὶ ἦτον μέγας φιλόσοφος καὶ ρήτορας τῆς χώρας τοῦ ἀρπίνου· καὶ διώχνωντας τὴν γυναῖκάτου ἀπὸ λόγουτου, τὸν ἐπαρακάλει κάποιος πρέντζιπες ὕρκιος νὰ πάρῃ τὴν ἀδελφήντου. Καὶ δὲν ἠθέλησε νὰ τὴν πάρῃ, λέγωντας πῶς ὁ ἀνθρώπος δὲν ἠμπορεῖ νὰ δουλεύῃ [5] τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν γυναῖκα. Ἐγραψεν ἐτοῦτος ὁ τουλλίος πολλὰ καὶ ἐκλεκτὰ βιβλία εἰς διάφοραις ὑπόθεσες· εἰς τὰ ὅποια εὐρίσκονται πολλαῖς καλαῖς καὶ χρυσαῖς γνώμαις. Ἀνάμεσα εἰς ταῖς ὁποῖαις εἶναι καὶ ἐκείνη, πῶς κάθε ἔπαινος τῆς ἀρετῆς συστένεται μὲ τὰ ἔργα.

27 καπιτάνους BCP (καπετάνους ἤγουν ταξιάρχους P) ταξιάρχας AB² in marg. 28 φανῇ BP φανῇ A 35 διὰτὶ BCP διότι A 37 ταπεινώνονται BCP (-ονται C) ἡμερώνουν A // uita Ciceronis 3 τῆς χώρας BCP τῆς χώρας supra lin. ἀπὸ A e quo orta est lectio ἀπὸ τὴν χώραν L 7 ἐκλεκτὰ BP ἐξαιρέτα A : πολλαῖς καλαῖς BCP πολλὰ καλαῖς A

1. Ἀκολουθία τῶν ἐν ἁγίοις πατέρων ἡμῶν καὶ ἱεραρχῶν Ἀχιλλίου Λαρίσης καὶ Οἰκουμενίου Τρίκκης, πονηθεῖσα Ἀναστασίῳ ἱερομονάχῳ τῷ ἐξ Ἀγράφων, ἀξιῶσει τοῦ ἀρχιεπισκόπου Τρίκκης Κωνσταντίνου κατὰ τὸ ἀχπγ' ἔτος τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ Θεοῦ λόγου.
Ed. Δ. Ζ. ΣΟΦΙΑΝΟΣ, *Ὁ Ἅγιος Ἀχιλλῖος Λαρίσης. Ὁ ἀρχικός ἀνέκδοτος βίος (θ' αἰ.) καὶ ἡ μεταγενέστερη διασκευὴ του (ιγ' αἰ.). Ἀνέκδοτα ὑμνογραφικὰ κείμενα (Ἰωσήφ Ὑμνογράφου, Μανουὴλ Κορινθίου, Ἀναστασίου Γορδίου)*. MNE 3 (1990) 191-210.⁴⁴²
2. Λόγος ἐγκωμιαστικός, ἦτοι βίος καὶ πολιτεία τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Βησσαρίωνος, ἀρχιεπισκόπου Λαρίσης τοῦ θαυματουργοῦ, μεταφρασθεὶς εἰς κοινὴν διάλεκτον παρὰ Ἀναστασίου.
Ed. Δ. Ζ. ΣΟΦΙΑΝΟΣ, *Ὁ Ἅγιος Βησσαρίων μητροπολίτης Λαρίσης (1527-1540) καὶ κτίτορας τῆς μονῆς Δουσίκου. Ἀνέκδοτα αἰολογικὰ καὶ ἄλλα κείμενα*. MNE 4 (1992) 270-282.⁴⁴³
3. Περὶ τοῦ τί ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Μωάμεθ καὶ περὶ τῶν τεσσάρων μεγάλων βασιλειῶν.
Ed. A. GORDIOS: *Sur Mahomet et contre les Latins. Édition critique accompagnée d'une introduction et de notes par A. Argyriou*. Athènes 1983.⁴⁴⁴

⁴⁴¹ Eine chronologische Anordnung wurde hier nicht angestrebt, zumal viele der Schriften nicht näher datierbar sind. Zum Handschriftenkorpus: Beim heutigen Stand der Katalogisierung von griechischen Handschriften war es unmöglich, auch nur annähernd alle wichtigeren Bestände durchzusehen; die Suche beschränkte sich daher auf größere Bestände im ehemals griechisch besiedelten Osten (Athen, Athos, Patmos, Konstantinopel, Jerusalem, Odessa, Bukarest, Jassy) und auf kleinere Bibliotheken der Region (Fournas, Tatarna, Dousikou). Einige Schriften sind nach wie vor nur aus älterer Sekundärliteratur bekannt. Die Ausführlichkeit der Darstellung ist durch das Fehlen einer kritisch angelegten Liste samt Bibliographie- und Handschriftennachweis in der Sekundärliteratur begründet.

⁴⁴² **Ἰβήρων 619**, 331^r-338^r, vgl. SP. LAMPROS, *Catalogue of the Greek Manuscripts on Mount Athos*. I. Cambridge 1895. II. Cambridge 1900, hier II. 186-187. Zur Entstehung der Akoluthie vgl. den Brief vom 29. Oktober 1681 an Priester Christodoulos aus Triikka, ΚΑΡΑΚΙΤΣΙΟΣ, *Ἡ ἐλληνικὴ παιδεία*, 63, Z. 23-27 und den Brief vom 29. Oktober 1681 an Konstantinos, Archipresbyter in Triikka, ΚΑΡΑΚΙΤΣΙΟΣ, *Ὁ λόγιος πρωτοπαπᾶς*, 111, Z. 22-24 und 113, Z. 111-117 und 122-126 (Hinweise zu den Quellen). Die Akoluthie wurde im Bekanntenkreis handschriftlich tradiert, vgl. den Brief vom 4. Oktober 1721 an Michail, ΧΑΤΖΗΜΑΝΟΥ, *Τέσσερες ἀνέκδοτες ἐπιστολές*, 166, Z. 18-19 und den Brief vom 7. März 1700 an Athanasios [Παντελεήμονος 693, 159^r].

⁴⁴³ **ΕΒΕ 724**, 22^v-35^v (anno 1699), vgl. I. ΣΑΚΚΕΛΙΩΝ – Α. I. ΣΑΚΚΕΛΙΩΝ, *Κατάλογος τῶν χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος*. Ἐν Ἀθήναις 1892, hier 132-133. **ΕΒΕ 730**, 25^r-41^r (17./18. Jh.), vgl. *ibid.*, 133. **ΕΒΕ 800**, 36^r-58^r (17./18. Jh.), vgl. *ibid.*, 145. **Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους 194**, 44^r-74^r (anno 1689), vgl. ΣΟΦΙΑΝΟΣ, *Ὁ Ἅγιος Βησσαρίων*, 266 und ΣΟΦΙΑΝΟΣ, *Ὁ Ἀναστάσιος Γόρδιος*, 40. Das Werk wird wohl zwischen 1682 und 1683 während eines seiner Besuche im Kloster Dousikou entstanden sein, vgl. ΣΟΦΙΑΝΟΣ, *Ἱστορικά σχόλια*, 35. Es handelt sich um eine volkssprachliche Paraphrase des Enkomions von Pachomios Rousanos mit Zusätzen aus der späteren Tradition, vgl. ΣΟΦΙΑΝΟΣ, *Ὁ Ἅγιος Βησσαρίων*, 266. Diese Paraphrase erschien in einer sprachlich leicht abgeänderten Form als Teil der ersten vier Akoluthieausgaben des Hl. Bessarion: 1705 Bukarest, vgl. E. LEGRAND – L. PETIT – H. PERNOT, *Bibliographie hellénique ou description raisonnée des ouvrages publiés par des Grecs au dix-huitième siècle*. Paris 1928. I. 38-39. 1744 Moschopolis, *ibid.*, 315-317. 1759 in Bukarest, *ibid.*, 491-493. 1797 in Wien, vgl. ΣΟΦΙΑΝΟΣ, *Ὁ Ἅγιος Βησσαρίων*, 267.

⁴⁴⁴ **ΕΒΕ 441γ**, vgl. I. ΣΑΚΚΕΛΙΩΝ – Α. I. ΣΑΚΚΕΛΙΩΝ, *Κατάλογος*, 71-72. **ΕΒΕ 443**, vgl. *ibid.*, 83. **ΕΒΕ 444**, vgl. *ibid.*, 83-84. **ΕΒΕ 1256**, vgl. *ibid.*, 223. **ΕΒΕ 1257**, vgl. *ibid.*, 228. **ΕΒΕ 2138**, vgl. Α. ΠΟΛΙΤΗΣ, *Κατάλογος χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος*, αρ. 1857-2500. Ἀθήναι 1991, 168-169. **ΕΒΕ 2327**, vgl. *ibid.*, 337-338. **ΕΒΕ 3070**, vgl. *ibid.*, 168. **Ξενοφώντος 65**, vgl. LAMPROS, *Catalogue*, I., 68. **Κουτλουμουσίου 197**, vgl. *ibid.*, I., 296. **Κουτλουμουσίου 107**, vgl. Α. ΠΟΛΙΤΗΣ – Μ. I. ΜΑΝΟΥΣΑΚΑΣ, *Συμπληρωματικοὶ κατάλογοι χειρογράφων Ἁγίου Ὄρους*. Θεσσαλονίκη 1973, 62. **Σκήτη Κausοκαλυβίων 4**, vgl. LAMPROS, *Catalogue*, II. 465. **Ἰβήρων 604**, vgl. *ibid.*, II. 183. **Παντελεήμονος 281** (Auszüge), vgl. *ibid.*, II. 350. **Παντελεήμονος 639**, vgl. *ibid.*, II. 409. **Παντελεήμονος 674**, vgl. *ibid.*, II. 412. **Δοχειαρίου 94**, vgl. *ibid.*, I. 245.

4. Ἀκολουθία τοῦ Ἁγίου ἱερομάρτυρος Σεραφεῖμ ἀρχιεπισκόπου Φαναρίου καὶ Νεοχωρίου.
Ed. Moschopolis 1740; Venedig 1745; Venedig 1790; Venedig 1802; Jassy 1817; Konstantinopel 1849; Athen 1895; Konstantinopel 1901; Athen 1931.⁴⁴⁵
5. Στιχηρὰ εἰς τὸν Ἅγιον Ἀχίλλειον.⁴⁴⁶
6. Διδαχαὶ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων.⁴⁴⁷
7. Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου λόγοι μεταφρασθέντες εἰς κοινὴν γλῶσσαν.⁴⁴⁸
8. Περὶ τοῦ ἐν Θαβὼρ θείου φωτός.⁴⁴⁹

Βατοπεδίου 526, vgl. S. EUSTRATIADIS – A. VATOPEDINOS, *Catalogue of the Greek Manuscripts in the Library of the Monastery of Vatopedi on Mount Athos*. Cambridge 1924, 108. **Βατοπεδίου 646**, vgl. *ibid.*, 130. **Σκήτη Ἰωσαφαίου 32**, vgl. Κ. ΛΑΥΡΙΩΤΗΣ – Σ. ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ, *Κατάλογος των κωδίκων της ιεράς σκήτης Κασοκαλυβίων και των καλυβίων αυτής*. Paris 1930, 70. **Μεγίστης Λαύρας 971**, 1 vgl. SP. LAURIOTES – S. EUSTRATIADIS, *Catalogue of the Greek Manuscripts in the Library of the Laura on Mount Athos with notices from other libraries*. Cambridge 1925, 151. **Μεγίστης Λαύρας 990**, vgl. *ibid.* 153. **Μεγίστης Λαύρας 1506**, vgl. *ibid.* 264. **Βαρλαάμ Μετεώρων 201**, 6^r-124^r, vgl. N. A. ΒΕΗΣ† – Δ. Ζ. ΣΟΦΙΑΝΟΣ, *Τα χειρόγραφα της Μονής Βαρλαάμ*. Αθήνα 1984, 278-279. **Μονή Τιμίου Προδρόμου Πάτμου 303**, vgl. Ι. ΣΑΚΚΕΛΙΩΝ, *Πατριακή βιβλιοθήκη*. Αθήνησιν 1890, 152. **Μονή Προυσού 5**, vgl. Ι. ΤΕΝΤΕΣ, *Κατάλογος των κωδίκων της ιεράς μονής Προυσού*. NE 10 (1913) 289-321, hier 292-293. **Μονή Κύκκου 6**, vgl. ΧΡ. Γ. ΠΑΝΤΕΛΙΔΗΣ, *Κατάλογος των κωδίκων της μονής Κύκκου*. NE 10 (1913) 201-208, hier 203-204. **Δημόσια Βιβλιοθήκη της Δημητσάνης 87**, vgl. Τ. ΑΘ. ΓΡΙΤΣΟΠΟΥΛΟΣ, *Κατάλογος των χειρογράφων κωδίκων της Βιβλιοθήκης της Σχολής Δημητσάνης*. EEBBS 24 (1954) 230-274, hier 237. **Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Λαρίσης 2**, vgl. Μ. RICHARD – J. M. OLIVIER, *Répertoire des bibliothèques et des catalogues de manuscrits grecs*. Turnhout 1995, 451. **Μετόχιον του Παναγίου Τάφου 153**, vgl. Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ-ΚΕΡΑΜΕΥΣ, *Ιεροσολυμιτική Βιβλιοθήκη*. 1894, ο. Ο. Ι. 252. **Μετόχιον του Παναγίου Τάφου 269**, vgl. *ibid.* Ι. 328. **Μετόχιον του Παναγίου Τάφου 302**, vgl. *ibid.* Ι. 365. **Μετόχιον του Παναγίου Τάφου 120**, vgl. *ibid.* IV. 108-109. **Μονή Παναγίας Καμαριωτίσσης 161**, vgl. ΑΘΗΝΑΓΩΡΑΣ Ο ΠΑΡΑΜΥΘΙΑΣ, *Κατάλογος των χειρογράφων της εν Χάλκη Μονής της Παναγίας*. EEBBS 13 (1937) 50-64, hier 58. **Ζαγορά 87**, vgl. Κ. ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ, *Κατάλογος των Κωδίκων της Βιβλιοθήκης της Ζαγοράς*. NE 13 (1916) 444-458, hier 450. **Ευαγγελική Σχολή Σμύρνης 10**, vgl. Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ-ΚΕΡΑΜΕΥΣ, *Κατάλογος των χειρογράφων της εν Σμύρνη βιβλιοθήκης της Ευαγγελικής Σχολής*. Σμύρνη 1877, 34-35. **Istituto Greco di Venezia 17**, vgl. Ε. Δ. ΚΑΚΟΥΛΙΔΗ, *Κατάλογος των ελληνικών χειρογράφων του Ελληνικού Ινστιτούτου Βενετίας*. Θεσσαυρίσματα 8 (1971) 249-273, hier 263. **Biblioteca Academiei Române 1029**, vgl. Ν. CAMARIANO, *Catalogul manuscriselor grecești. Tomul II*. București 1940, 160. **Biblioteca Academiei Române 1197**, 110^v-138^v, vgl. Μ. CARATAȘU, *Κατάλογος των ελληνικών χειρογράφων BAR 1067-1350. Τρίτος τόμος*. Βουκουρέστι 2005, 186-194, hier 193. **Österreichische Nationalbibliothek, Vind. suppl. gr. 112**, vgl. Η. HUNGER – C. HANNICK, *Katalog der griechischen Handschriften der Österreichischen Nationalbibliothek. Teil 4. Supplementum Graecum*. Wien 1994, 193-194.

⁴⁴⁵ Ed. Moschopolis 1740, vgl. LEGRAND – PETIT – PERNOT, *Bibliographie hellénique XVIII*, II. 273 und Γ. Γ. ΛΑΔΑΣ-Α. Δ. ΧΑΤΖΗΔΗΜΟΣ, *Ελληνική βιβλιογραφία. Συμβολή στο δέκατο όγδοο αιώνα*. Αθήνα 1964, 42-43. Venedig 1745 (Bortolis), vgl. LEGRAND – PETIT – PERNOT, *Bibliographie hellénique XVIII*, II. 324-327. Venedig 1790 (Glykis), vgl. *ibid.*, 503. Venedig 1802 (Glykis), vgl. Φ. ΗΛΙΟΥ, *Ελληνική βιβλιογραφία του 19^{ου} αιώνα. Βιβλία-φυλλάδια*. I. 1801-1818. Αθήνα 1997, 27-28. Jassy 1817, vgl. *ibid.*, 482. Konstantinopel 1849, vgl. *ibid.* Zu weiteren Ausgaben vgl. Σ. ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ†, *Αγιολογικά. Βιβλιογραφία των ακολουθιών*. EEBBS 9 (1932) 80-132, hier 114. Die von Sathas angeführte Ausgabe von 1735 hat es wohl nie gegeben, vgl. ΗΛΙΟΥ, *op. cit.*, 28 und ΣΑΘΑΣ, *Νεοελληνική Φιλολογία*, 488.

⁴⁴⁶ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Ο Αναστάσιος Γόρδιος*, 140; GORDIOS, *Sur Mahomet*, 292. **EBE 888**, vgl. Ι. ΣΑΚΚΕΛΙΩΝ – Α. Ι. ΣΑΚΚΕΛΙΩΝ, *Κατάλογος*, 161, Datierung dubitanter ins 14. Jh. (!): Μὴν Μάϊος εἰς τὰς τρεῖς, τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Οἰκουμενίου ἐπισκόπου Τρίκκης, καὶ Στιχηρὰ τοῦ ἁγίου Ἀχιλλίου μητροπολίτου Λαρίσσης ψαλλόμενα τῇ ιε' τοῦ Μαΐου μηνός.

⁴⁴⁷ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Ο Αναστάσιος Γόρδιος*, 141 und GORDIOS, *Sur Mahomet*, 292. Vgl. den Brief vom 4. Oktober 1721 an Michail, ΧΑΤΖΗΜΑΝΟΥ, *Τέσσερες ανέκδοτες επιστολές*, 166, Z. 14-19. Bisher keine Hss. bekannt.

⁴⁴⁸ **Σταυρονικήτα 82**, 3, vgl. LAMPROS, *Catalogue* I. 84.

⁴⁴⁹ **Μεγίστης Λαύρας 1183**, 9, vgl. LAURIOTES – EUSTRATIADIS, *Catalogue*, 195.

9. Δόγμα ὁποῦ ἀποδείχνει τὸν ἄρτον ὁποῦ εὐλογοῦσιν οἱ ἱερεῖς εἰς τὴν λειτουργίαν νὰ εἶναι σῶμα Χριστοῦ· γεγραμμένον μὲν ἑλληνιστί, μεταφρασθὲν δὲ παρὰ Ἀναστασίου ἱερομονάχου τοῦ Γορδίου εἰς κοινήν γλῶτταν.⁴⁵⁰
10. Κεφάλαια ὁποῦ ἀποδείχνουν πῶς ὁ Χριστὸς εἶναι υἱὸς Θεοῦ καὶ Θεὸς ... μεταφρασθέντα ἐξ Ἑλληνικοῦ εἰς τὸ κοινὸν παρὰ Ἀναστασίου ἱερομονάχου τοῦ Γορδίου.⁴⁵¹
11. Ἐκ τῆς ἐρμηνείας τῆς ἱερᾶς Ἀποκαλύψεως <Ἀναστασίου> τοῦ Γορδίου κατὰ παράφρασιν καὶ προσθήκην.⁴⁵²
12. Διάλεξις Σαμουὴλ ἐπισκόπου Γάζης μετὰ Ἀχμέτ τοῦ Ἰσμαηλίτου /volkssprachliche Paraphrase/.⁴⁵³
13. Βίος τοῦ ἐν μακαρία τῇ λήξει γενομένου σοφωτάτου τε καὶ λογιωτάτου ἐν ἱερομονάχοις κυρίου Εὐγενίου Ἰωαννουλίου τοῦ ἐξ Αἰτωλίας, ἐν ᾧ καὶ περὶ τοῦ Κορυδαλλέως τινὰ καὶ τῶν αὐτοῦ ὀπαδῶν κατ' ἐπιτομήν. Συγγραφεῖς παρὰ τοῦ ἐλαχίστου ἐν ἱερομονάχοις Ἀναστασίου Γορδίου τοῦ ἐξ Ἀγράφων, ἐσχάτου τῶν αὐτοῦ χρηματίσαντος μαθητῶν.
Ed. K. N. ΣΑΘΑΣ, *Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη Γ'*. Ἐν Βενετία 1873, 423-479. Σπ.
ΛΑΜΠΡΟΣ, *Βίος Εὐγενίου Ἰωαννουλίου του Αιτωλοῦ υπό Ἀναστασίου Γορδίου*. NE 4 (1907) 33-80.⁴⁵⁴

⁴⁵⁰ **ΕΒΕ 2318**, 11^v-12^f, vgl. ΠΟΛΙΤΗΣ, *Κατάλογος χειρογράφων*, 325-326. Übersetzung des Traktats von Theodoros Abu Qurra Ἐτέρα ἐρώτησις δεικνύουσα εἶναι τὸν εὐλογούμενον ἄρτον σῶμα Χριστοῦ, PG 97, 1552-53.

⁴⁵¹ **Παντελεήμονος 138**, 201^f-206^v, vgl. LAMPROS, *Catalogue* II. 299. Nach Argyriou, GORDIOS, *Sur Mahomet*, 292 handelt es sich um eine Paraphrase eines im Jahre 1608 veröffentlichten Traktats des Hermonymos v. Sparta.

⁴⁵² **Παντελεήμονος 639**, 104^f-139^v, vgl. LAMPROS, *Catalogue* II. 409.

⁴⁵³ Zuweisung nach ARGYRIOU, *La littérature grecque*, 274 aufgrund von sprachlichen Parallelen. Es handelt sich um eine volkssprachliche Paraphrase eines Traktats von Th. Abu-Qurra (strittig). Überliefert in der Hs. **Παντελεήμονος 299**, 43 (310^v-313^v), vgl. LAMPROS, *Catalogue* II. 358 unter dem Titel Τοῦ μακαρίου Σαμωνᾶ ἀρχιεπισκόπου Γάζης διάλεξις πρὸς τὸν Σαρακηνὸν Ἀχμέδ ἀποδεικνύουσα τὸν ὑπὸ τοῦ ἱερέως ἱεροουργούμενον ἄρτον καὶ οἶνον, νὰ εἶναι ὁλόκληρον σῶμα καὶ αἷμα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ (=PG 120, 821-832). DUBIA: (1) 3 weitere Akoluthien, vgl. I. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΛΑΡΙΣΣΑΙΟΣ, *Ἐπιστολαὶ διαφόρων*, 526-527. (2) Das Handbuch Σύντομος καὶ εὐχερῆς τύπος τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὁμιλίας scheidet als Werk des A. Gordios aus. Überliefert anonym zusammen mit den Epigrammen des Gordios in der Hs. Ἁγίας Τριάδος Μετεώρων 30, 51^f-67^v, vgl. Δ. Ζ. ΣΟΦΙΑΝΟΣ, *Τα χειρόγραφα τῆς Μονῆς Ἁγίας Τριάδος*. Αθήναι 1993, 404-413, wo auch Zuweisung (dubitanter). Die Hs. BAR 1208 überliefert jedoch den vollständigen Titel, vgl. CARATAȘU, *Κατάλογος*, 206-207, hier 206: Τοῦ ἱεροσοφωτάτου κὺρ Μπαλάνου ἀρχιπρεσβυτέρου Ἰωαννίνων, Σύντομος καὶ εὐχερῆς τύπος τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὁμιλίας (fol. 109-125); das Incipit ist identisch.

⁴⁵⁴ Ältere, unvollständige Edition durch I. Σταματέλος in: *Ἐφημερίς των Φιλομαθῶν* 17 (1869) 1937-1941, 1945-46 (non vidi). **Βιβλιοθήκη τῆς Βουλῆς 74**, fol. 1-88 (1758 in Gouva), vgl. Σπ. ΛΑΜΠΡΟΣ, *Κατάλογος κωδίκων τῆς βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς*. NE 4 (1907) 105-112, hier 109-110. **Βιβλιοθήκη τῆς Βουλῆς 117** (1802 auf Naxos), vgl. Σπ. ΛΑΜΠΡΟΣ, *Κατάλογος κωδίκων τῆς βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς*. NE 5 (1908) 100-107, hier 104-105; die Vorlage dieser Hs. gehörte dem Chrysanthos Aitolos, vgl. Β. ΣΦΥΡΟΕΡΑΣ, *Χρυσανθος ο Αιτωλός*. EMA 6 (1956) 130-155, hier 132-133. **Μονὴ Ἁγίου Παντελεήμονος 557**, vgl. LAMPROS, *Catalogue* II. 396. **Μετόχιον του Παναγίου Τάφου 184**, vgl. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ-ΚΕΡΑΜΕΥΣ, *Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη* IV. 154-159. **Ἁγίας Τριάδος Μετεώρων 30**, 3^f-34^f, vgl. Δ. Ζ. ΣΟΦΙΑΝΟΣ, *Τα χειρόγραφα τῆς Μονῆς Ἁγίας Τριάδος*. Αθήναι 1993, 404-413. **Biblioteca Academiei Române 1286**, 104^f-125^v, vgl. CARATAȘU, *Κατάλογος*, 297-299, hier 298. Die in der Sekundärliteratur oft angeführte Vita des Theophilus Korydalleus (vgl. beispielsweise ZABIRAS, *Νέα Ἑλλάς*, 135. Α. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ, *Προσθήκαι και διορθώσεις εἰς τὴν Νεοελληνικὴν Φιλολογίαν Κωνσταντίνου*

14. Ὀνειρῶν κρίσεις διὰ στίχων ἰαμβικῶν κατὰ στοιχεῖον συλλεχθεῖσαι παρὰ Ἀναστασίου ἱερομονάχου τοῦ Γορδίου.
Ed. ΣΠ. ΛΑΜΠΡΟΣ, *Βίος Ευγενίου Ἰωαννουλίου του Αιτωλοῦ ὑπὸ Αναστασίου Γορδίου*. NE 4 (1907) 81-82. Κ. ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ, *Ονειρῶν κρίσεις*. Θεολογία 2 (1924) 191-193.⁴⁵⁵
15. Περὶ τῆς κατὰ λόγον ποσότητος τῶν συλλαβῶν ἐγχειρίδιον.⁴⁵⁶
16. Τέχνης ῥητορικῆς εἰσαγωγικὴ διδασκαλία μετὰ πράξεως ἐν δέκα τμήμασι διηρημένη.
Auszüge veröffentlicht in: Κ. Ν. ΣΑΘΑΣ, *Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη Γ'*, πστ 'ζ'. Inc. Τί ἐστὶ τὸ ἑλληνικῶς λέγειν.⁴⁵⁷
17. Ποίημα Ἀναστασίου ἱεροδιακόνου τοῦ Γορδίου ἐκ τῶν τοῦ Θεοδώρου Γαζῆ περὶ ὀρθογραφίας διὰ στίχων πολιτικῶν.
Ed. Leipzig 1777; Leipzig 1778; Wien 1800.
Photographische Reproduktion der Ausgabe Leipzig 1777; Ν. Α. ΒΕΗΣ, *Αναστασίου Γορδίου χειρόγραφος κώδιξ ἐπιστολῶν καὶ γραμμάτων*. In: *Τόμος πρὸς τιμὴν Κ. Τριανταφυλλοπούλου ἐπὶ τῆς τεσσαρακονταετηρίδος τῆς καθηγεσίας του*. Αθήναι 1959, 476-494, hier <495>-<502>.⁴⁵⁸

Σάβα. Λειψία 1871, 73. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Ὁ Αναστάσιος Γόρδιος*, 141) ist in Wirklichkeit mit der Vita des Giannoulis zu identifizieren, so auch Argyriou, GORDIOS, *Sur Mahomet*, 290. Verfasst wurde die Biographie im Jahre 1703, ΛΑΜΠΡΟΣ, *Κατάλογος κωδίκων τῆς βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς*. NE 5 (1908) 100-107, hier 109.
⁴⁵⁵ Beide aus der Hs. *Ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς εταιρείας* 228, vgl. ΣΠ. ΛΑΜΠΡΟΣ, *Κατάλογος τῶν κωδίκων τῆς Ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς εταιρείας*. NE 9 (1912) 453-465, hier 461. Erhalten sind lediglich die Einträge A-N. Zu den Quellen des Traumbuches (Traumbücher der Patriarchen Nikephoros und Germanos) siehe ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ, *Ονειρῶν κρίσεις*, 191 mit weiterführender Literatur.
⁴⁵⁶ *Ἰβήρων* 91 (906), anno 1698, 2°-32°, vgl. Π. ΣΩΤΗΡΟΥΔΗΣ, *Ἱερά Μονὴ Ἰβήρων*. *Κατάλογος ἐλληνικῶν χειρογράφων, τόμος Α' (1-100)*. Ἅγιον Ὄρος 1998, 179-181. *Μεταμορφώσεως Μετεώρων* 311, 123°-136° (mutil.), vgl. Ν. Α. ΒΕΗΣ, *Τα χειρόγραφα τῆς Μονῆς Μεταμορφώσεως*. Αθήναι 1967, 324-325. *Biblioteca Academiei Române* 715 (450), fol. 1-85, vgl. C. LITZICA, *Catalogul manuscriselor grecești*. București 1909, 459. *Biblioteca Academiei Române* 716 (451), 5, fol. 135-188, vgl. ibid. 459-461, hier 460. *Νάουσσα, Εὐξείνου Λέσχη Ἀργυροπολιτῶν* 30 (=olim Ἀργυρουπόλεως 7), vgl. CH. KARANASIOS, *Sebastos Trapezuntios Kyminetes (1632-1702)*. *Biographie, Werkheurstik und die editio princeps der Exegese zu De virtute des Pseudo-Aristoteles*. Wiesbaden 2001, 87-88.
⁴⁵⁷ *Παντελεήμονος* 231, vgl. LAMPROS, *Catalogue* II. 339, abgeschrieben am 30. Dez. 1698 in Anatolikon (so auch BAR 1286, 89°). *Βιβλιοθήκη τῆς Βουλῆς* 74, 2°-127°, vgl. ΣΠ. ΛΑΜΠΡΟΣ, *Κατάλογος κωδίκων τῆς βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς*. NE 4 (1907) 105-112, hier 109 (1758 in Gouva). *Μετόχιον του Παναγίου Τάφου* 541, 22°-156°, vgl. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ-ΚΕΡΑΜΕΥΣ, *Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη* V. 99 (1698 in Anatolikon). *Biblioteca Academiei Române* 1286, 6°-89°, vgl. CARATAȘU, *Κατάλογος*, 297-299, hier 297 (1768 in Karpenisi). In Jassy soll laut Papadopoulos-Kerameus ein weiteres Exemplar vorhanden sein, vgl. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ-ΚΕΡΑΜΕΥΣ, *Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη* IV. 108 Anm. 1. Nach heutigen Erkenntnissen gibt es in Jassy jedoch keine Gordios-Hss. (Mitteilung von Ch. Karanasius, der einen Gesamtkatalog der dortigen griechischen Handschriften vorbereitet). Chrysanthos Aitolos besaß ebenfalls eine Hs. dieser Grammatik, vgl. Β. ΣΦΥΡΟΕΡΑΣ, *Χρῦσανθος ὁ Αἰτωλός*. EMA 6 (1956) 130-155, hier 151, Z. 100 (Testament).
⁴⁵⁸ *Βιβλιοθήκη τῆς Βουλῆς* 66, 255°-270°, vgl. ΣΠ. ΛΑΜΠΡΟΣ, *Κατάλογος κωδίκων τῆς βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς*. NE 3 (1906) 447-473, hier 464. *Biblioteca Academiei Române* 198 (189), 2, fol. 32-44, vgl. LITZICA, *Catalogul*, 97. Leipzig 1777 (Breitkopf), vgl. Ν. Α. ΒΕΗΣ, *Αναστασίου Γορδίου χειρόγραφος κώδιξ ἐπιστολῶν καὶ γραμμάτων*. In: *Τόμος πρὸς τιμὴν Κ. Τριανταφυλλοπούλου ἐπὶ τῆς τεσσαρακονταετηρίδος τῆς καθηγεσίας του*. Αθήναι 1959, 476-494: *Πονημάτιον περὶ ὀρθογραφίας ὅπερ ἐκ τῶν τοῦ Θεοδώρου τοῦ Γαζῆ παρὰ του σοφωτάτου Γορδίου χάριν τῶν φιλομαθῶν συνήχθη μὲν ποτε, νυν δὲ τύποις ἐξεδόθη τῆ σπουδῇ τε καὶ δαπάνῃ του σοφολογιατάτου κυρίου Ἰωάννου του ἐκ Φουρνῶν τῶν Ἀγράφων*. *Ἐπιστάσια καὶ διορθώσεις του ἱατροφιλοσόφου κυρίου Θωμά Μανδακάση*. Ἐν Λειψία ἔτει 1777 παρὰ τῷ τυπογράφῳ Βρειτκόφῳ. Vgl. ebenfalls Θ. Ι. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ, *Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία (1466 ci. - 1800)*. *Τόμος δεύτερος (παράρτημα)*. Προσθήκαι -

18. Handschriftenkatalog des Klosters Tatarna.⁴⁵⁹
19. Κατὰ τὸν Φώτιον τῶν ἀνεγνωσμένων.⁴⁶⁰
20. Ὑπομνήματα ἀκροαματικά.⁴⁶¹
21. Περὶ τῶν τελικῶν ὀνομάτων, καὶ τῶν μέσων ὀρθογραφίας.⁴⁶²
22. Συντομωτάτη ἔκθεσις λογικῆς.⁴⁶³
23. Λεξικὸν τῆς καθομιλουμένης ἑλληνικῆς γλώσσης.⁴⁶⁴
24. Φυσικὸν ὀνοματολόγιον.⁴⁶⁵
25. Παράφρασις τῶν ἀφορισμῶν τοῦ ἱπποκράτους.⁴⁶⁶
26. Περὶ τῶν ὀκτῶ τοῦ λόγου μερῶν.⁴⁶⁷
27. Psychagogische Hermeneia zu Isokrates, Lukian, Plutarch, Gregor von Nazianz, und Basileios dem Großen.⁴⁶⁸
28. Epigramme

Ed. Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ-ΚΕΡΑΜΕΥΣ, *Αναστάσιος Γόρδιος*. Ὅμηρος (Σμύρνη) 1877, 76-78, hier 77. (non vidi; 1 Epigramm).

συμπληρώσεις – διορθώσεις. Αθήναι 1986, 291. Leipzig 1778 vgl. ibid. Wien 1800, vgl. ΒΕΗΣ, *Αναστασίου Γορδίου*, 492; Edition von D. Ch. Polyzois; in den Katalogen der ÖNB nicht auffindbar.

⁴⁵⁹ Der Katalog wurde im Auftrag des Fürsten Nikolaos Mavrokordatos verfasst, vgl. ΚΑΡΑΝΑΣΙΟΣ, *Μορφή*, Anm. 39.

⁴⁶⁰ ΖΑΒΙΡΑΣ, *Νέα Ελλάδα*, 135. Keine Hss. bekannt.

⁴⁶¹ Ibid. Keine Hss. bekannt.

⁴⁶² Ibid. Keine Hss. bekannt.

⁴⁶³ **Μετόχιον του Παναγίου Τάφου 541**, 10^r-20^v, vgl. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ-ΚΕΡΑΜΕΥΣ, *Ιεροσολυμιτική Βιβλιοθήκη* V. 99 (1701 in Anatolikon). **Παντελεήμονος 225**, vgl. LAMPROS, *Catalogue* II. 338 (18. März 1697 in Anatolikon: Schriften des Korydalleus, Gordios, Proklos und ein Briefsteller).

⁴⁶⁴ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Ο Αναστάσιος Γόρδιος*, 140. GORDIOS, *Sur Mahomet*, 291. Keine Hss. bekannt.

⁴⁶⁵ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Ο Αναστάσιος Γόρδιος*, 141, No. 13 und 28. GORDIOS, *Sur Mahomet*, 291. Keine Hss. bekannt.

⁴⁶⁶ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Ο Αναστάσιος Γόρδιος*, 141. GORDIOS, *Sur Mahomet*, 291. Nach 1686 entstanden, vgl. den Brief vom 6. Juni 1686 an Nikolaos [Παντελεήμονος 693, 136^v-137^r]. Auf ein anderes Werk bezieht sich wohl der Brief vom 7. Februar 1707 an Neofytos, den Metropolit von Naupaktos und Arta, ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ, *Διδάσκαλοι*, 146. Keine Hss. bekannt. Es handelt sich um einen gängigen Schultext, der mehrmals übersetzt wurde (Mpalanos Vasilopoulos, Markos Porfyropoulos), vgl. ΣΚΑΡΒΕΛΗ-ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ, *Τα μαθηματάρια*, 330 und P. CERNOVODEANU – N. VĂTĂMANU, *La première traduction des „Aphorismes“ d' Hippocrate en langue roumaine (XVIIIe siècle)*. RESEE 10 (1972) 491-510, insbesondere 491-500.

⁴⁶⁷ **Μετόχιον του Παναγίου Τάφου 75**, 1-32, vgl. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ-ΚΕΡΑΜΕΥΣ, *Ιεροσολυμιτική Βιβλιοθήκη* IV. 158-159 (Kigalas, Mavrokordatos, Gordios, abgeschrieben 1692). **Σιάτιστα, Δημόσια Βιβλιοθήκη 8**: Ἰλαρίωνος Κιγάλα, Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου καὶ Ἀναστασίου Γορδίου, Γραμματική (1738 in Ohrid), vgl. Α. ΠΟΛΙΤΗΣ, *Συνοπτική αναγραφή χειρογράφων Ἑλληνικῶν Συλλόγων*. Θεσσαλονίκη 1976, 38.

⁴⁶⁸ **ΕΒΕ 1494**, vgl. Ι. ΣΑΚΚΕΛΙΩΝ – Α. Ι. ΣΑΚΚΕΛΙΩΝ, *Κατάλογος*, 267 und ΣΚΑΡΒΕΛΗ-ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ, *Τα μαθηματάρια*, 411-412. Isokrates, *Panegyricus*. Lukian, *Somnium*, *Dialogi mortuorum*. Plutarch, *De audiendo*. Basileios, *Sermo de renuntiatione mundi*. Gregor v. Nazianz, *Oratio funebris de Basilio*.

Κ. ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ, *Αναστασίου Γορδίου Απαρίθμησις απασών των εν τη πόλει της Ζακύνθου εκκλησιών μετ' επιγραμμάτων διστίχων ιαμβικών εν έτει 1698*. ΠΑΑ 8 (1933) 45-54.

Κ. ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ, *Αναστασίου Γορδίου Επιγράμματα*. Θεολογία 11 (1933) 319-328.

Ι. ΚΟΛΙΑ, *Αθανάσιος Ιερομόναχος ο εξ Αγράφων (1656;-1719)*. Η επιστολογραφία του. ΜΝΕ 3 (1990) 222, 216. (2 Epigramme).⁴⁶⁹

29. Briefe (über 700)⁴⁷⁰

Ed. <Α. ΓΟΡΔΙΟΣ>, *Πονημάτιον περί ορθογραφίας όπερ εκ των του Θεοδώρου του Γαζή παρά του σοφωτάτου Γορδίου χάριν των φιλομαθών συνήχθη μέν ποτε, νυν δε τύποις εξεδόθη τη σπουδή τε και δαπάνη του σοφολογιωτάτου κυρίου Ιωάννου του εκ Φουρνών των Αγράφων. Επιστασία και διορθώσει του ιατροφιλοσόφου κυρίου Θωμά Μανδακάση*. Εν Λειψία έτει 1777 παρά τω τυπογράφω Βρειτκόφφ. [=Ν. Α. ΒΕΗΣ, *Αναστασίου Γορδίου χειρόγραφος κώδιξ επιστολών και γραμμάτων*. In: *Τόμος προς τιμήν Κ. Τριανταφυλλοπούλου επί τη τεσσαρακονταετηρίδι της καθηγεσίας του*. Αθήναι 1959, 476-494, hier <495>-<502>]. (1 Brief).

Κ. ΔΑΠΟΝΤΕΣ, *Κατάλογος ιστορικός αξιόλογος των καθ' ημάς χρηματισάντων επισήμων Ρωμαίων, και τινών μεγάλων συμβεβηκότων και υποθέσεων, αρχόμενος από του χιλιοστού επτακοσιοστού έτους, έως του ενεστώτος ογδοηκοστού τετάρτου*. In: Κ. Ν. Σάθας, *Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη Γ'*. Εν Βενετία 1872, 73-200. (2 Briefe).

Π. ΑΡΑΒΑΝΤΙΝΟΣ, *Βιογραφική συλλογή λογίων της Τουρκοκρατίας*. Εισαγωγή – επιμέλεια Κ. Θ. Δημαρά. Ιωάννινα 1960. (1 Brief).

Π. УСПЕНСКИЙ, *Путешествие въ метеорские и осоолупниѹские монастыри въ Фессалии*. С.-Петербургъ 1869. (Auszüge aus 2 Briefen).

⁴⁶⁹ Θεολογικόν Σπουδαστήριον Πανεπιστημίου Αθηνών 50, vgl. Α. Ι. ΦΥΤΡΑΚΗΣ, *Κατάλογος των χειρογράφων του Θεολογικού Σπουδαστηρίου Πανεπιστημίου Αθηνών*. Αθήναι 1937, 75-76. **Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Λαρίσης 18**, olim 1, vgl. Ι. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΛΑΡΙΣΣΑΙΟΣ, *Επιστολαί διαφόρων*. Αθήνα 1964, 631-632. **Αγίας Τριάδος Μετεώρων 30**, 35^f-50^v, vgl. Δ. Ζ. ΣΟΦΙΑΝΟΣ, *Τα χειρόγραφα της Μονής Αγίας Τριάδος*. Αθήναι 1993, 404-413. **Biblioteca Academiei Române 1286**, 92^f-103^v, vgl. CARATAȘU, *Κατάλογος*, 297-299, hier 297. **Ευαγγελική Σχολή Σμύρνης 39**, vgl. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ-ΚΕΡΑΜΕΥΣ, *Κατάλογος των χειρογράφων*, 28-29. **Βιβλιοθήκη της Χίου «Ο Κοραΐς» 16**, vgl. Α. ΤΣΕΛΙΚΑΣ, *Τα βυζαντινά και μεταβυζαντινά χειρόγραφα της βιβλιοθήκης της Χίου «Ο Κοραΐς»*. Χιακά Χρονικά 15 (1982) 55-72, hier 58.

⁴⁷⁰ Zu den wichtigsten Handschriften zählen **Αγίας Τριάδος Μετεώρων 38**, 3^v-30^v, vgl. Δ. Ζ. ΣΟΦΙΑΝΟΣ, *Τα χειρόγραφα της Μονής Αγίας Τριάδος*. Αθήναι 1993, 449-460. **Βαρλαάμ Μετεώρων 203**, 4^f-105^f, vgl. Ν. Α. ΒΕΗΣ† - Δ. Ζ. ΣΟΦΙΑΝΟΣ, *Τα χειρόγραφα της Μονής Βαρλαάμ*. Αθήναι 1984, 305-321. **Αγίου Στεφάνου Μετεώρων 29**, vgl. Δ. Ζ. ΣΟΦΙΑΝΟΣ, *Τα χειρόγραφα της Μονής Αγίου Στεφάνου*. Αθήναι 1986, 71-88. **ΕΒΕ 1335**, vgl. Ι. ΣΑΚΚΕΛΙΩΝ - Α. Ι. ΣΑΚΚΕΛΙΩΝ, *Κατάλογος*, 242. **ΕΒΕ 2188**, fol. 36-350, vgl. ΠΟΛΙΤΗΣ, *Κατάλογος χειρογράφων*, 220-221. **Παντελεήμονος 693**, 113^f-184^v, vgl. LAMPROS, *Catalogue II*. 415-416. **Παντελεήμονος 792**, vgl. *ibid.*, II. 434-435. **Παντελεήμονος 793**, vgl. *ibid.* II. 435. **Παντελεήμονος 781**, vgl. *ibid.* II. 432. **Ιβήρων 669**, vgl. *ibid.* II. 196. **Μονή Προυσού 21**, vgl. ΤΕΝΤΕΣ, *Κατάλογος*, 300-303. **Μονή Προυσού 48**, vgl. *ibid.*, 317-318. **Μονή Προυσού 54**, vgl. *ibid.*, 319. **Ζαγορά 84**, vgl. ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ, *Κατάλογος* 447-448. **Γενικά Αρχεία του Κράτους 242**, 35^f-48^f, vgl. Κ. ΑΘ. ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ, *Κώδιξ Ιατρίδου (Γενικά Αρχεία του Κράτους, Χρ. αριθμός 242)*. ΕΕΣΜ 2 (1969/70) 281-295, hier 289. **Bibliothèque Royale de Belgique II. 2406**, vgl. Ν. ΠΑΠΑΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ-ΘΕΟΔΩΡΙΔΗ, *Μια συλλογή επιστολών του Ευγενίου Γιαννούλη και άλλων λογίων του 17^{ου} αιώνα*. Hell 24 (1971) 65-93. **Ελληνική Σχολή Βυτίνης 1**, vgl. Β. Χ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΣ, *Κατάλογος χειρογράφων κωδίκων της βιβλιοθήκης της Ελληνικής Σχολής Βυτίνης*. ΔΙΕΕ 14 (1960) 393-405, hier 395-401. **Βιβλιοθήκη της Χίου «Ο Κοραΐς» 16**, vgl. Α. ΤΣΕΛΙΚΑΣ, *Τα βυζαντινά και μεταβυζαντινά χειρόγραφα της βιβλιοθήκης της Χίου «Ο Κοραΐς»*. Χιακά Χρονικά 15 (1982) 55-72.

- Μ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ, *Γράμματα εκ του αρχείου της Ελληνικής Κοινότητας Τεργέστης*. Εκκλησιαστικός Φάρος 4 (1911) 306-310. (3 Briefe).
- Μ. Ι. ΓΕΔΕΩΝ, *Ημίγνωστοι σελίδες της ιστορίας των Αθηναίων*. Θεολογία 5 (1927) 110-123. (2 Briefe).
- Σ. ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ, *Διδάσκαλοι του Γένους*. Ρωμανός ο Μελωδός 1 τχ. 6 (1932) 130-153. (19 Briefe).
- Κ. Θ. ΔΗΜΑΡΑΣ, *Θεοφάνους του εξ Αγράφων βίος Διονυσίου του εκ Φουρνά*. Hell 10 (1937/38) 213-272. (3 Briefe).
- N. A. BEES, *Drei Urkunden der Brüderschaft des Tatarnaklosters*. BNJ 16 (1940) 210-224. (3 Briefe).
- Κ. Θ. ΔΗΜΑΡΑΣ, *Νεοελληνική επιστολογραφία*. Αθήνα 1955. (7 Briefe).
- Γ. Δ. ΠΑΥΛΙΔΗΣ, *Επίσκεψις εις την έδραν της Σχολής των Αγράφων*. Θεσσαλικά Χρονικά 7/8 (1959) 221-277. (7 Briefe).
- Π. Ι. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Ο Αναστάσιος Γόρδιος ως γιατρός και οκτώ ανέκδοτες επιστολές του*. Νέα Εστία 68 (1960) 1067-1076. (8 Briefe).
- Π. Ι. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Το μοναστήρι της Τατάρνας Ευρυτανίας*. Αθήνα 1970. (11 Briefe).
- M. S. THEOCHARIS, *Nicolas Mavrocordato bienfaiteur du monastère de Tatarna*. BNJ 20 (1970) 319-340. (5 Briefe).
- Π. Ι. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Ο Αναστάσιος Γόρδιος και το έργο του (1654 – 1729)*. Θεσσαλικά Χρονικά 10 (1971) 129-156. (4 Briefe).
- Π. Ι. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Ο μεγάλος διδάσκαλος του Γένους Ευγένιος Γιαννούλης ο Αιτωλός και οι σπουδαιότεροι μαθητές των Σχολών των Αγράφων*. Αθήνα 1985. (1 Brief).
- Ι. Ε. ΣΤΕΦΑΝΗΣ – Ν. ΠΑΠΑΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ-ΘΕΟΔΩΡΙΔΗ, *Ευγενίου Γιαννούλη του Αιτωλού επιστολές*. Θεσσαλονίκη 1992. (2 Briefe).
- Δ. ΧΑΤΖΗΜΑΝΟΥ, *Τέσσερες ανέκδοτες επιστολές σχετικές με την εκπαίδευση στη Θεσσαλία κατά τους 17^ο-18^ο αιώνες*. Θεσσαλικό Ημερολόγιο 25 (1994) 161-168. (1 Brief).
- Ι. ΚΟΛΙΑ, *Παρατηρήσεις στην χρονολόγηση μιας επιστολής του Αναστασίου Γορδίου (1663 ή 1683;)*. ΜΝΕ 5 (1996) 295-305. (1 Brief).
- Ε. ΚΑΡΑΚΙΤΣΙΟΣ, *Η ελληνική παιδεία κατά τον 17^ο αιώνα στη Θεσσαλία, μέσα από την ανέκδοτη αλληλογραφία του λόγιου πνευματικού παπα-Χριστόδουλου Μυροκοβίτου*. Τρικαλινά 16 (1996) 57-71. (5 Briefe).
- Ε. ΚΑΡΑΚΙΤΣΙΟΣ, *Ο λόγιος πρωτοπαπάς Τρίκκης Κωνσταντίνος (ΙΖ'αι.) κατά τον Κώδικα II 2406 των Βρυξελλών του Νικολάου Μυροκοβίτου*. Τρικαλινά 17 (1997) 89-119. (9 Briefe).
- Ι. Ε. ΣΤΕΦΑΝΗΣ, *Επιστολικές μαρτυρίες για δύο ομώνυμους Αγραφιώτες γιατρούς*. Hell 48 (1998) 307-318. (4 Briefe).

30. Testament

Ed. Π. Ι. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Ο Αναστάσιος Γόρδιος και το έργο του (1654 – 1729)*. Θεσσαλικά Χρονικά 10 (1971) 142-147.⁴⁷¹

⁴⁷¹ ΕΒΕ 1257, vgl. Ι. ΣΑΚΚΕΛΙΩΝ – Α. Ι. ΣΑΚΚΕΛΙΩΝ, *Κατάλογος*, hier 228. ΕΒΕ 2138, 1^ν-3, vgl. ΠΟΛΙΤΗΣ, *Κατάλογος χειρογράφων*, 168-169. ΕΒΕ 2188, fol. 350, vgl. ibid. 220-221. Ιβήρων 604, vgl. LAMPROS, *Catalogue* II. 183. Μετόχιον του Παναγίου Τάφου 120, vgl. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ-ΚΕΡΑΜΕΥΣ, *Ιεροσολυμιτική Βιβλιοθήκη* IV. 108-109. Biblioteca Academiei Române 1197, 110^ν, vgl. CARATAȘU, *Κατάλογος*, 186-194, hier 193. Biblioteca Academiei Române 1286, 90^ν-91^ν, vgl. CARATAȘU, *Κατάλογος*, 297-299, hier 297. Ευαγγελική Σχολή Σμύρνης 39, vgl. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ-ΚΕΡΑΜΕΥΣ, *Κατάλογος των χειρογράφων*, 28-29.

ABBILDUNGEN

1. Παντελεήμονος 693, fol. 355^v (Koloophon)
2. Θεολογικόν Σπουδαστήριον Πανεπιστημίου Αθηνών 50, pp. 200-201 (Koloophon)
3. Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Λαρίσης 18, pp. 38-39

illuq: va hū dūg: A pūmā sūm d' d' hū gō
nēg' va dūgōd' hū d' pūmā sūm d' d' hū gō

Q' pūmā sūm d' d' hū gō
d' pūmā sūm d' d' hū gō
d' pūmā sūm d' d' hū gō
d' pūmā sūm d' d' hū gō
d' pūmā sūm d' d' hū gō
d' pūmā sūm d' d' hū gō
d' pūmā sūm d' d' hū gō
d' pūmā sūm d' d' hū gō

hū gō d' d' hū gō
hū gō d' d' hū gō

hū gō d' d' hū gō
hū gō d' d' hū gō

δε του νυν να ηναι λωαντες.
 υψιμα υπηρ του φιλου σου. δε λωρον ο ποιο να
 γινεσαι φιλος σου δεγιατολερον. και απου.
 δαλι να υψιμας φιλον και τον εχθρου σου.
 παρκατολερον δε εδω να φορα τον τον φθονον του
 φιλου. και τον εχθρου. δε και ο φθονος του
 φιλου ηναι ελεον υψιμας και συρρασην.
 αμα ο φθονος του εχθρου ηναι φανερος και
 ηρωδισμος. και ο που ο ανος ολιγον φοβαται.
 τον εννοχολερα ετασθαι.
 δε διαβουλου δε εδω να απουαλι ο ανθεω
 να αμοου. και να ηναι. και να εχη
 τον ηρωδισμου δεφουμολεραν να εφανη
 και να υψιμας.
 δε τον ελεον και αμας ηναι να ηναι γεννη αφο
 και υψιμας. και να φανη τον αδιωτον.

εις τον πορθητον δε εδω να συμποληνη και
 και να ηναι τα λεχημα του. να ηναι
 και ηναι ηναι με δυναστην. τα διδασκα
 και τα και δια του. να διδασκα και ηναι.
 και ο ανος ηναι αφο το αμας σου. συμπολη
 του συμπολη ο που εχει να υψιμας.
 και ο ανος ηναι συμπολη του συμπολη ο που
 ηναι. δε τον δε εδω να εχει συμπολη
 συμποληνη ηναι το αμας με τον ηναι σου.
 και ο ανος και ο ανος σου σε και ο ανος δε
 ηναι. να ηναι τον δε εδω. και να ηναι
 και τον ηναι ο που να ηναι ηναι.
 και ο ανος να ηναι ηναι. και ηναι ει
 ηναι ο που σου ο ανος.
 και ο ανος ηναι δε εδω. και ηναι ηναι.
 και ηναι ηναι ηναι ηναι ηναι ηναι.

BIBLIOGRAPHIE

I. QUELLEN

1. HANDSCHRIFTEN

ATHEN

Θεολογικόν Σπουδαστήριον Πανεπιστημίου Αθηνών 50

ATHOS

Μονή Παντελεήμονος 693

Μονή Παντοκράτορος 138

BRÜSSEL

Bibliothèque Royale de Belgique II. 2406

BUKAREST

Biblioteca Academiei Române 687

LARISA

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Λαρίσης 18

PRAG

Nationalbibliothek XV C 33

WIEN

Österreichische Nationalbibliothek, Vind. suppl gr. 112

2. TEXTEDITIONEN

- Μ. Ι. ΓΕΛΕΩΝ**, *Ημίγνωστοι σελίδες της ιστορίας των Αθηναίων*. Θεολογία 5 (1927) 110-123.
- <Α. ΓΟΡΔΙΟΣ>, *Πονημάτιον περί ορθογραφίας όπερ εκ των του Θεοδώρου του Γαζή παρά του σοφωτάτου Γορδίου χάριν των φιλομαθών συνήχθη μέν ποτε, νυν δε τύποις εξεδόθη τη σπουδή τε και δαπάνη του σοφολογιωτάτου κυρίου Ιωάννου του εκ Φουρνών των Αγράφων. Επιστάσια και διορθώσαι του ιατροφιλοσόφου κυρίου Θωμά Μανδακάση. Εν Λειψία έτει 1777 παρά τω τυπογράφω Βρειτκόφφ. [=Ν. Α. ΒΕΗΣ, Αναστασίου Γορδίου χειρόγραφος κώδιξ επιστολών και γραμμάτων. In: Τόμος προς τιμήν Κ. Τριανταφυλλοπούλου επί τη τεσσαρακονταετηρίδι της καθηγεσίας του. Αθήναι 1959, 476-494.*
- Κ. Θ. ΔΗΜΑΡΑΣ, *Θεοφάνους του εξ Αγράφων βίος Διονυσίου του εκ Φουρνά*. Hell 10 (1937/38) 213-272.
- Κ. Θ. ΔΗΜΑΡΑΣ, *Νεοελληνική επιστολογραφία*. Αθήνα 1955.
- Κ. ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ, *Ονειρών κρίσεις*. Θεολογία 2 (1924) 191-193.
- Κ. ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ, *Αναστασίου Γορδίου Απαρίθμησις απασών των εν τη πόλει της Ζακύνθου εκκλησιών μετ' επιγραμμάτων διστίχων ιαμβικών εν έτει 1698*. ΠΑΑ 8 (1933) 45-54.
- Κ. ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ, *Αναστασίου Γορδίου Επιγράμματα*. Θεολογία 11 (1933) 319-328.
- Σ. ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ, *Διδάσκαλοι του Γένους*. Ρωμανός ο Μελωδός 1 τχ. 6 (1932) 130-153.
- Ε. ΚΑΡΑΚΙΤΣΙΟΣ, *Η ελληνική παιδεία κατά τον 17^ο αιώνα στη Θεσσαλία, μέσα από την ανέκδοτη αλληλογραφία του λόγιου πνευματικού παπα-Χριστόδουλου Μυροκοβίτου*. Τρικαλινά 16 (1996) 57-71.
- Ε. ΚΑΡΑΚΙΤΣΙΟΣ, *Ο λόγιος πρωτοπαπάς Τρίκκης Κωνσταντίνος (ΙΖ'αι.) κατά τον Κώδικα II*

2406 των Βρυξελλών του Νικολάου Μυροκοβίτου. Τρικαλινά 17 (1997) 89-119.

Ι. ΚΟΛΙΑ, *Αθανάσιος Ιερομόναχος ο εξ Αγράφων (1656;-1719). Η επιστολογραφία του.* ΜΝΕ 3 (1990) 215-254.

Ι. ΚΟΛΙΑ, *Αθανάσιος Ιερομόναχος ο εξ Αγράφων (†1719). Η επιστολογραφία του.* ΜΝΕ 4 (1992) 81-159.

Ι. ΚΟΛΙΑ, *Παρατηρήσεις στην χρονολόγηση μιας επιστολής του Αναστασίου Γορδίου (1663 ή 1683;).* ΜΝΕ 5 (1996) 295-305.

Μ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ, *Γράμματα εκ του αρχείου της Ελληνικής Κοινότητας Τεργέστης.* Εκκλησιαστικός Φάρος 4 (1911) 306-310.

ΣΠ. ΛΑΜΠΡΟΣ, *Βίος Ευγενίου Ιωαννουλίου του Αιτωλού υπό Αναστασίου Γορδίου.* ΝΕ 4 (1907) 33-80 (=Vita).

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΙΕΡΟΠΑΙΔΟΣ ΕΞ ΑΓΡΑΦΩΝ, *Εκδόσεις μερικαί εις αρχάριον ιατρόν.* Πρόλογος Γ. Ν. Αντωνακόπουλος. Εισαγωγή-Έκδοση Α. Τσέλικας – Γ. Ν. Ηλιούδης. Λάρισα 1997.

Α. ΣΟΥΜΑΚΗΣ, *Το ρεμπελιό των ποπολάρων.* Εισαγωγή Κ. Πορφύρη. Αθήνα 1983.

Δ. Ζ. ΣΟΦΙΑΝΟΣ, *Ο Άγιος Αχίλλιος Λαρίσης. Ο αρχικός ανέκδοτος βίος (θ'αι.) και η μεταγενέστερη διασκευή του (ιγ'αι.). Ανέκδοτα υμνογραφικά κείμενα (Ιωσήφ Υμνογράφου, Μανουήλ Κορινθίου, Αναστασίου Γορδίου.* ΜΝΕ 3 (1990) 97-213.

Δ. Ζ. ΣΟΦΙΑΝΟΣ, *Ο Άγιος Βησσαρίων μητροπολίτης Λαρίσης (1527-1540) και κτίτορας της μονής Δουσίκου.* Ανέκδοτα αγιολογικά και άλλα κείμενα. ΜΝΕ 4 (1992) 177-282.

Ι. Ε. ΣΤΕΦΑΝΗΣ, *Επιστολικές μαρτυρίες για δύο ομώνυμους Αγραφιώτες γιατρούς.* Hell 48 (1998) 307-318.

Ι. Ε. ΣΤΕΦΑΝΗΣ – Ν. ΠΑΠΑΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ-ΘΕΟΔΩΡΙΔΗ, *Ευγενίου Γιαννούλη του Αιτωλού επιστολές.* Θεσσαλονίκη 1992.

Δ. ΧΑΤΖΗΜΑΝΟΥ, *Τέσσερες ανέκδοτες επιστολές σχετικές με την εκπαίδευση στη Θεσσαλία κατά τους 17^ο-18^ο αιώνες.* Θεσσαλικό Ημερολόγιο 25 (1994) 161-168.

Ν. Α. ΒΕΕΣ, *Drei Urkunden der Bruderschaft des Tatarnaklosters.* BNJ 16 (1940) 210-224.

Α. ΓΟΡΔΙΟΣ, *Sur Mahomet et contre les Latins.* Édition critique accompagnée d'une introduction et de notes par A. Argyriou. Athènes 1983.

Μ. Σ. ΤΗΟΟΧΑΡΙΣ, *Nicolas Mavrocordato bienfaiteur du monastère de Tatarna.* BNJ 20 (1970) 319-340.

Π. УСПЕНСКИЙ, *Путешествие въ метеорские и осоолимпниўские монастыри въ Фессалии.* С.-Петербургъ 1869.

II. SEKUNDÄRLITERATUR

ΑΘ. Κ. ΑΒΔΑΛΗ, *Η «Εγκυκλοπαιδεία Φιλολογική» του Ιωάννη Πατούσα. Συμβολή στην ιστορία της Παιδείας του Νέου Ελληνισμού (1710-1839).* Αθήνα 1984.

Ε. ΑΓΓΕΛΟΜΑΤΗ – ΤΣΟΥΓΚΑΡΑΚΗ, *Συμβολή στην ιστορία της οικονομικής, κοινωνικής και εκπαιδευτικής ζωής της Λάρισας κατά την Τουρκοκρατία.* ΜΝΕ 3 (1990) 255-332.

ΑΘΗΝΑΓΟΡΑΣ Ο ΠΑΡΑΜΥΘΙΑΣ ΚΑΙ ΠΑΡΓΑΣ, *Το Αιτωλικόν ή Ανατολικόν και η σχολή αυτού από του ΙΖ'αιώνος.* ΔΙΕΕ, Ν. Σ. 1 (1928) 129-134.

ΑΘΗΝΑΓΟΡΑΣ Ο ΠΑΡΑΜΥΘΙΑΣ, *Κατάλογος των χειρογράφων της εν Χάλκη Μονής της Παναγίας.* ΕΕΒΣ 13 (1937) 50-64.

Π. ΑΡΑΒΑΝΤΙΝΟΣ, *Βιογραφική συλλογή λογίων της Τουρκοκρατίας.* Εισαγωγή – επιμέλεια Κ. Θ. Δημαρά. Ιωάννινα 1960.

Α. ΑΡΓΥΡΙΟΥ, *Αναστάσιος ο Γόρδιος και το σύγγραμμά του: Περί του Μωάμεθ και εναντίον των Λατίνων.* ΕΕΣΜ 2 (1969) 305-324.

Α. ΑΡΓΥΡΙΟΥ, *Εξήγησις εις την του Ιωάννου του υψηλοτάτου θεολόγου Αποκάλυψιν Ζαχαρία του Γεργάνου από την Άρτα.* ΕΕΣΜ 4 (1973) 367-400.

Α. ΑΡΓΥΡΙΟΥ, *Οι ελληνικές ερμηνείες στην Αποκάλυψη κατά τους χρόνους της Τουρκοκρατίας.* ΕΕΘΣΑΠΘ 24 (1979) 359-380.

- Α. ΑΡΓΥΡΙΟΥ, *Η χρήση της ιστορικής μεθόδου ως κατεξοχήν μεθόδου ερμηνείας της Αποκάλυψης κατά τους χρόνους της Τουρκοκρατίας*. In: Η Αποκάλυψη του Ιωάννη. Προβλήματα φιλολογικά, ιστορικά, ερμηνευτικά, θεολογικά. Εισηγήσεις στ' συνάξεως ορθοδόξων βιβλικών θεολόγων. Λευκωσία 26 Σεπτεμβρίου – 3 Οκτωβρίου 1991. Λευκωσία 1993, 65-77.
- Α. ΑΡΓΥΡΙΟΥ, *Συμβολή της Αργοναυτικής εκστρατείας στη διαμόρφωση μιας ορθοδοξοκεντρικής και ελληνοκεντρικής συνείδησης στους χρόνους της Τουρκοκρατίας*. In: I. G. Gálvez [Hg.], *Grecia y la Tradición clásica*. Actas del II. Congreso de Neohelenistas de Iberoamérica, VII Jornadas de Literatura Neogriega (La Laguna, 30 de octubre-3 de noviembre de 2001). La Laguna 2002, 347-359.
- Α. ΑΡΓΥΡΙΟΥ, *Ερμηνεία της Αποκάλυψης του Ιωάννη και άλλων βιβλικών κειμένων από τον Αναστάσιο Γόρδιο (1654/5-1729) υπό το φώς «της έκβασης των πραγμάτων»*. In: Αγία Γραφή και σύγχρονος άνθρωπος. Τιμητικός τόμος στον καθηγητή Ιωάννη Δ. Καραβιδόπουλο. Θεσσαλονίκη 2006, 57-71.
- Α. Π. ΑΡΧΟΝΤΙΑΔΗΣ, *Η Βενετοκρατία στη Δυτική Ελλάδα (1684-1699)*. Συμβολή στην ιστορία της περιοχής του Αμβράκιου κόλπου και της Αιτωλοακαρνανίας. Θεσσαλονίκη 1983.
- Γ. ΒΑΛΕΤΑΣ, *Ανθολογία της δημοτικής πεζογραφίας. I. Από τον Μαχαιρά ως το Σολωμό (1340-1827)*. Αθήνα 1947.
- Π. Ι. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Οι σχολές των Αγράφων*. Ρουμελιώτικο Ημερολόγιο (1957) 146-151.
- Π. Ι. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Ο Αναστάσιος Γόρδιος ως γιατρός και οκτώ ανέκδοτες επιστολές του*. Νέα Εστία 68 (1960) 1067-1076.
- Π. Ι. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Γόρδιος Αναστάσιος (1654-1729)*. ΘΗΕ 4 (1964) Kol. 621-623.
- Π. Ι. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Αγράφων, επισκοπή*. ΘΗΕ 1 (1964) Kol. 304-309.
- Π. Ι. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Αγράφων, Σχολαί*. ΘΗΕ 1 (1964) Kol. 312-315.
- Π. Ι. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Βραγγιανών, Σχολή*. ΘΗΕ 1 (1964) Kol. 1029-1030.
- Π. Ι. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Το μοναστήρι της Τατάρνας Ευρυτανίας*. Αθήναι 1970.
- Π. Ι. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Ο Αναστάσιος Γόρδιος και το έργο του (1654 – 1729)*. Θεσσαλικά Χρονικά 10 (1971) 129-156.
- Π. Ι. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Οι σχολές των Αγράφων στα χρόνια της Τουρκοκρατίας (Οι ιδρυτές και οι μαθητές των και άλλα μελετήματα)*. Ανάτυπο από το αναμνηστικό λεύκωμα της Ενώσεως Ευρυτάνων Αμερικής «Το Βελούχι» του 1977. Charlotte, North Carolina (USA) 1978.
- Π. Ι. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Ο μεγάλος διδάσκαλος του Γένους Ευγένιος Γιαννούλης ο Αιτωλός και οι σπουδαιότεροι μαθητές των Σχολών των Αγράφων*. Αθήνα ²1985.
- Ν. Α. ΒΕΗΣ†, *Αναστασίου Γορδίου χειρόγραφος κώδιξ επιστολών και γραμμάτων*. In: Τόμος προς τιμήν Κ. Τριανταφυλλοπούλου επί τη τεσσαρακονταετηρίδι της καθηγεσίας του. Αθήναι 1959, 476-494.
- Ν. Α. ΒΕΗΣ, *Τα χειρόγραφα της Μονής Μεταμορφώσεως*. Αθήναι 1967.
- Ν. Α. ΒΕΗΣ† - Δ. Ζ. ΣΟΦΙΑΝΟΣ, *Τα χειρόγραφα της Μονής Βαρλαάμ*. Αθήναι 1984.
- Ν. Κ. ΒΛΑΧΟΣ, *Αναστάσιος ο Γόρδιος και η ιατρική*. In: Σύναξις. Ευγένιος ο Αιτωλός και η εποχή του. Καρπενήσιον, 12-14 Οκτωβρίου 1984. Πρακτικά. Αθήναι 1986, 634-643.
- Π. Κ. ΒΛΑΧΟΣ, *Ευγένιος ο Αιτωλός και το φερώνυμον Ελληνομουσείον (πνευματικόν κέντρον Καρπενησίου)*. Αθήναι 1976.
- Π. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ, *Κατάλογος των χειρογράφων της βιβλιοθήκης της εν Αλμυρώ Φιλαρχαίου Εταιρείας Όθρυος*. ΝΕ 19 (1925) 374-375.
- Μ. Α. ΓΚΙΟΛΙΑΣ, *Ιστορία της Ευρυτανίας στους νεότερους χρόνους (1393-1821)*. Αθήνα 1999.
- Τ. ΑΘ. ΓΡΙΤΣΟΠΟΥΛΟΣ, *Κατάλογος των χειρογράφων κωδίκων της Βιβλιοθήκης της Σχολής Δημητσάνης*. ΕΕΒΣ 24 (1954) 230-274.
- Τ. ΑΘ. ΓΡΙΤΣΟΠΟΥΛΟΣ, *Τα εν τη Σχολή Δημητσάνης διδασκόμενα μαθήματα*. Αθηνά 66 (1962) 115-186.

- Τ. ΑΘ. ΓΡΙΤΣΟΠΟΥΛΟΣ, *Αναζητήσεις της προσωπικότητας Ευγενίου Γιαννούλη του Αιτωλού ως δασκάλου*. In: Σύνταξις. Ευγένιος ο Αιτωλός και η εποχή του. Καρπενήσιον, 12-14 Οκτωβρίου 1984. Πρακτικά. Αθήναι 1986, 75-136.
- Κ. ΔΑΠΟΝΤΕΣ, *Κατάλογος ιστορικός αξιόλογος των καθ' ημάς χρηματισάντων επισήμων Ρωμαίων, καί τινών μεγάλων συμβεβηκότων και υποθέσεων, αρχόμενος από του χιλιοστού επτακοσιοστού έτους, έως του ενεστώτος ογδοηκοστού τετάρτου*. In: Κ. Ν. Σάθας, *Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη Γ'*. Εν Βενετία 1872, 73-200.
- Κ. Θ. ΔΗΜΑΡΑΣ, *Θεοφάνους του εξ Αγράφων βίος Διονυσίου του εκ Φουρνά*. Hell 10 (1937/38) 213-272.
- Κ. Θ. ΔΗΜΑΡΑΣ, *Ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας*. Αθήνα 9^ο2000.
- Κ. Θ. ΔΗΜΑΡΑΣ, *Νεοελληνικός Διαφωτισμός*. Αθήνα 8^ο2002.
- Κ. Α. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ, *Προσθήκαι και διορθώσεις εις την Νεοελληνικήν Φιλολογίαν Κωνσταντίνου Σάθα*. Λειψία 1871.
- Κ. ΑΘ. ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ, *Κώδιξ Ιατρίδου (Γενικά Αρχεία του Κράτους, Χφ. αριθμός 242)*. ΕΕΣΜ 2 (1969/70) 281-295.
- Κ. ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ, *Κατάλογος των Κωδίκων της Βιβλιοθήκης της Ζαγοράς*. ΝΕ 13 (1916) 444-458.
- Τ. Ε. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ, *Η παιδεία επί Τουρκοκρατίας (Ελληνικά σχολεία από της Αλώσεως μέχρι Καποδιστρίου)*. Εν Αθήναις 1936.
- Σ. ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ†, *Αγιολογικά. Βιβλιογραφία των ακολουθιών*. ΕΕΒΣ 9 (1932) 80-132.
- Γ. Ι. ΖΑΒΙΡΑΣ, *Νέα Ελλάς ή Ελληνικόν Θέατρον*. Ανατύπωσις Α' Εκδόσεως. Επιμέλεια – Εισαγωγή – Ευρετήριο Τ. Α. Γριτσόπουλος. Αθήναι 1972.
- Φ. ΗΛΙΟΥ, *Ελληνική βιβλιογραφία του 19^{ου} αιώνα. Βιβλία-φυλλάδια. Ι. 1801-1818*. Αθήνα 1997.
- ΙΕΖΕΚΙΗΛ Ο ΘΕΣΣΑΛΙΩΤΙΔΟΣ ΚΑΙ ΦΑΝΑΡΙΟΦΕΡΣΑΛΩΝ, *Αρχιερείς Αγραφιώται*. Θεσσαλικά Χρονικά 3 (1933) 97-101.
- ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΙΕΡΟΠΑΙΔΟΣ ΕΞ ΑΓΡΑΦΩΝ, *Εκδόσεις μερικάί εις αρχάριον ιατρόν*. Πρόλογος Γ. Ν. Αντωνακόπουλος. Εισαγωγή-Εκδοση Α. Τσελίκας – Γ. Ν. Ηλιούδης. Λάρισα 1997.
- ΣΠ. Α. ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ, *Αι βιογραφίαι του Αναστασίου Γορδίου*. Παρνασσός 9 (1967) 148-152.
- Ε. Δ. ΚΑΚΟΥΛΙΔΗ, *Κατάλογος των ελληνικών χειρογράφων του Ελληνικού Ινστιτούτου Βενετίας*. Θησαυρίσματα 8 (1971) 249-273.
- Α. Ε. ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ, *Ο Αλοΐσιος-Αμβρόσιος Γραδενίγος στη Βενετία (1650-1680)*. Θησαυρίσματα 7 (1970) 139-150.
- Α. Ε. ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ, *Η Φλαγγίνειος σχολή της Βενετίας*. Θεσσαλονίκη 1975.
- Α. Ε. ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ, *Οι Έλληνες λόγιοι στη Βλαχία (1670-1714). Συμβολή στη μελέτη της ελληνικής πνευματικής κίνησης στις παραδουνάβιες ηγεμονίες κατά την προφαναριωτική περίοδο*. Θεσσαλονίκη 1982.
- Α. Ε. ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ, *Οι λόγοι του Θωμά Κατάνη για την απελευθέρωση της Πελοποννήσου από τους Βενετούς (1685)*. Θησαυρίσματα 34 (2004) 141-157.
- Ε. ΚΑΡΑΚΙΤΣΙΟΣ, *Η ελληνική παιδεία κατά τον 17^ο αιώνα στη Θεσσαλία, μέσα από την ανέκδοτη αλληλογραφία του λόγιου πνευματικού παπα-Χριστόδουλου Μυροκοβίτου*. Τρικαλινά 16 (1996) 57-71.
- Ε. ΚΑΡΑΚΙΤΣΙΟΣ, *Ο λόγιος πρωτοπαπάς Τρίκκης Κωνσταντίνος (ΙΖ' αι.) κατά τον Κώδικα Π 2406 των Βρυξελλών του Νικολάου Μυροκοβίτου*. Τρικαλινά 17 (1997) 89-119.
- Χ. ΚΑΡΑΝΑΣΙΟΣ, *Η συμβολή του Αναστασίου Γορδίου στην κοινωνική και πνευματική ζωή της περιοχής των Αγράφων βάσει των επιστολών του*. In: Ο Αναστάσιος Γόρδιος και η περιοχή των Αγράφων. Πρακτικά Ημερίδας, Μεγάλα Βραγγιανά, 25. 7. 2004. Επιμέλεια Κ. Σπ. Τσιώλης, Αθήνα 2005, 47-59.
- Χ. ΚΑΡΑΝΑΣΙΟΣ, *Μορφή, περιεχόμενο και χρήση των επιστολών του Αναστασίου Γορδίου*. ΜΝΕ 8 (2006) 55-69.
- Π. Μ. ΚΙΤΡΟΜΗΛΙΔΗΣ, *Νεοελληνικός Διαφωτισμός. Οι πολιτικές και κοινωνικές ιδέες*. Αθήνα

- Π. Μ. ΚΙΤΡΟΜΗΛΙΔΗΣ, *Ιώσηπος Μοισιόδαξ. Οι συντεταγμένες της βαλκανικής σκέψης τον 18^ο αιώνα*. Αθήνα ²2004.
- ΚΛ. Σ. ΚΟΥΤΣΟΥΚΗ, *Μερικές πολιτικές και κοινωνικές σκέψεις Ευγενίου του Αιτωλού (1597-1682)*. In: *Σύναξις. Ευγένιος ο Αιτωλός και η εποχή του*. Καρπενήσιον, 12-14 Οκτωβρίου 1984. Πρακτικά. Αθήναι 1986, 146-168.
- Γ. Γ. ΛΑΔΑΣ-Α. Δ. ΧΑΤΖΗΔΗΜΟΣ, *Ελληνική βιβλιογραφία. Συμβολή στο δέκατο όγδοο αιώνα*. Αθήνα 1964.
- ΣΠ. ΛΑΜΠΡΟΣ, *Κατάλογος κωδίκων της βιβλιοθήκης της Βουλής*. ΝΕ 4 (1907) 105-112.
- ΣΠ. ΛΑΜΠΡΟΣ, *Κατάλογος κωδίκων της βιβλιοθήκης της Βουλής*. ΝΕ 5 (1908) 100-107.
- ΣΠ. ΛΑΜΠΡΟΣ, *Κατάλογος των κωδίκων της Ιστορικής και εθνολογικής εταιρείας*. ΝΕ 9 (1912) 453-465.
- ΣΠ. ΛΑΜΠΡΟΣ, *Περί της παιδείας εν Ιωαννίνοις επί Τουρκοκρατίας*. ΝΕ 13 (1916) 273-317.
- Κ. ΛΑΥΡΙΩΤΗΣ – Σ. ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ, *Κατάλογος των κωδίκων της ιεράς σκήτης Καυσοκαλυβίων και των καλυβίων αυτής*. Paris 1930.
- Μ. ΜΑΝΟΥΣΑΚΑΣ, *Δύο άγνωστα έργα του Γερασίμου Βλάχου εις αγιορείτικον κώδικα*. ΚΧ 8 (1954) 55-60.
- Μ. Ι. ΜΑΝΟΥΣΑΚΑΣ, *Αλοΐσιος-Αμβρόσιος Γραδενίγος (1616 ci. -1680)*. ΕΜΑ 5 (1955) 102-148.
- Σ. ΜΑΚΡΑΙΟΣ, *Υπομνήματα εκκλησιαστικής ιστορίας (1750-1800)*. In: Κ. Ν. Σάθας, *Μεσαιωνική βιβλιοθήκη Γ'*. Εν Βενετία 1873, 203-419.
- Κ. Δ. ΜΕΡΤΖΙΟΣ, *Η ιδιόγραφος διαθήκη Γρηγορίου ιερέως του Μαρά του Κρητός (1704)*. ΚΧ 14 (1960) 69-101.
- Κ. Δ. ΜΕΡΤΖΙΟΣ, *Ειδήσεις περί της Στερεάς Ελλάδος εκ των αρχείων της Βενετίας (1690-1736)*. ΕΕΣΜ 2 (1969/70) 339-436.
- Δ. Ι. ΜΟΥΣΟΥΡΑΣ, *Σχέσεις Αγράφων και Ζακόνθου στα χρόνια του Ευγενίου Γιαννούλη και Αναστασίου του Γορδίου*. In: *Ο Αναστάσιος Γόρδιος και η περιοχή των Αγράφων*. Πρακτικά Ημερίδας, Μεγάλα Βραγγιανά, 25. 7. 2004. Επιμέλεια Κ. Σπ. Τσιώλης, Αθήνα 2005, 61-74.
- Θ. Α. ΝΗΜΑΣ, *Η εκπαίδευση στη δυτική Θεσσαλία κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας. Συμβολή στη μελέτη του Θεσσαλικού Διαφωτισμού*. Θεσσαλονίκη 1995.
- Κ. ΝΤΟΚΟΣ, *Η Στερεά Ελλάς κατά τον ενετοτουρκικόν πόλεμον (1684-1699) και ο Σαλώνων Φιλόθεος*. Αθήναι 1975.
- Ε. ΞΗΡΟΠΟΤΑΜΗΝΟΣ, *Κατάλογος αναλυτικός των χειρογράφων κωδίκων της βιβλιοθήκης της εν Αγίω Όρει του Άθω ιεράς και σεβασμίας βασιλικής, πατριαρχικής και σταυροπηγιακής Μονής του Ξηροποτάμου*. Θεσσαλονίκη 1932.
- Ι. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΛΑΡΙΣΣΑΙΟΣ, *Επιστολαί διαφόρων Ελλήνων λογίων, ανωτάτων κληρικών, Τούρκων διοικητών, εμπόρων και εσαφίων (1759-1824)*. Μεταγραφή, παρακολούθηση, πρόλογος Γ. Α. Αντωνιάδη, φιλολογική παρουσίαση – μελέτη – πίνακες Μ. Μ. Παπαϊωάννου. Αθήνα 1964.
- Ι. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ-ΛΟΓΙΩΤΑΤΟΣ, *Ιστορική τοπογραφία της τωρινής Θετταλίας (1817)*. Εισαγωγή, σχόλια, επιμέλεια Κ. Σπανός. Λάρισα 2005.
- ΧΡ. Γ. ΠΑΝΤΕΛΙΔΗΣ, *Κατάλογος των κωδίκων της μονής Κύκκου*. ΝΕ 10 (1913) 201-208.
- Θ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ, *Κρήτες μαθηταί του εν Ρώμη ελληνικού κολλεγίου του Αγίου Αθανασίου*. ΚΧ 22 (1970) 236-243.
- Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ-ΚΕΡΑΜΕΥΣ, *Κατάλογος των χειρογράφων της εν Σμύρνη βιβλιοθήκης της Ευαγγελικής Σχολής*. Σμύρνη 1877.
- Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ-ΚΕΡΑΜΕΥΣ, *Ιεροσολυμιτική Βιβλιοθήκη*. 1894, ο. Ο.
- Ν. ΠΑΠΑΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ-ΘΕΟΔΩΡΙΔΗ, *Μια συλλογή επιστολών του Ευγενίου Γιαννούλη και άλλων λογίων του 17^{ου} αιώνα*. Hell 24 (1971) 65-93.
- Ν. ΠΑΠΑΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ-ΘΕΟΔΩΡΙΔΗ, *Από την πνευματική ζωή των Τρικάλων στον 17^ο αι*.

- (Ειδήσεις από το χφ. της Βασιλ Βιβλ. Βρυξελλών II. 2406). Τρικαλινά 11 (1991) 49-61.
- Μ. Κ. ΠΑΡΑΝΙΚΑΣ, *Σχεδιάσμα περί της εν τω ελληνικό έθνει καταστάσεως των γραμμάτων από αλώσεως Κωνσταντινουπόλεως (1453 μ.χ.) μέχρι των αρχών της ενεστώσης (18^ο) εκατονταετηρίδος*. Εν Κωνσταντινουπόλει 1867.
- Μ. ΠΑΡΑΝΙΚΑΣ, *Περί της εν Κωνσταντινουπόλει Πατριαρχικής Σχολής (1621-1691)*. ΕΦΣΚ 25 (1893/94) 49-56.
- Μ. ΠΑΡΑΝΙΚΑΣ, *Αι σχολαί των Αγράφων κατά την ΙΖ'-ΙΗ' εκατονταετηρίδα και οι διδάσκαλοι αυτών Ευγένιος Ιωαννούλιος, Αναστάσιος Γόρδιος και Θεοφάνης*. ΕΦΣΚ 26 (1894/95) 3-7.
- Γ. Δ. ΠΑΥΛΙΔΗΣ, *Επίσκεψις εις την έδραν της Σχολής των Αγράφων*. Θεσσαλικά Χρονικά 7/8 (1959) 221-277.
- Γ. Σ. ΠΛΟΥΜΙΔΗΣ, *Αι πράξεις εγγραφής των Ελλήνων σπουδαστών του Πανεπιστημίου της Παδούης. Μέρος Α', Artisti 1634 - 1782*. ΕΕΒΣ 37 (1969-1970) 260-336.
- Γ. Σ. ΠΛΟΥΜΙΔΗΣ, *Αι πράξεις εγγραφής των Ελλήνων σπουδαστών του Πανεπιστημίου της Παδούης. (Μέρος Α', Artisti). Συμπλήρωμα (έτη 1674-1701)*. Θησαυρίσματα 8 (1971) 188-204.
- Γ. Σ. ΠΛΟΥΜΙΔΗΣ, *Αι πράξεις εγγραφής των Ελλήνων σπουδαστών του Πανεπιστημίου της Παδούης. (Μέρος Α'. Artisti). Συμπληρώσεις - Διορθώσεις - Προσθήκαι*. ΕΕΒΣ 38 (1971) 196-206.
- Γ. Σ. ΠΛΟΥΜΙΔΗΣ, *Αι πράξεις εγγραφής των Ελλήνων σπουδαστών του Πανεπιστημίου της Παδούης. (Μέρος Β'. Legisti 1591-1809)*. ΕΕΒΣ 38 (1971) 84-195.
- Λ. ΠΟΛΙΤΗΣ, *Συνοπτική αναγραφή χειρογράφων Ελληνικών Συλλόγων*. Θεσσαλονίκη 1976.
- Λ. ΠΟΛΙΤΗΣ, *Κατάλογος χειρογράφων της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος, αρ. 1857-2500*. Αθήναι 1991.
- Λ. ΠΟΛΙΤΗΣ - Μ. Ι. ΜΑΝΟΥΣΑΚΑΣ, *Συμπληρωματικοί κατάλογοι χειρογράφων Αγίου Όρους*. Θεσσαλονίκη 1973.
- Λ. ΠΟΛΙΤΗΣ, Μ. ΠΟΛΙΤΗ, *Βιβλιογράφοι 17^{ου}-18^{ου} αιώνας: Συνοπτική καταγραφή*. Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Δελτίο του Ιστορικού και Παλαιογραφικού Αρχείου 6 (1988-1992), Αθήνα 1994.
- Δ. ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ, *Επιτετημημένη επαρίθμησις των κατά τον παρελθόντα αιώνα λογίων Γραικών, και περί τινων εν τω νυν αιώνι ανθούντων*. In: Κ. Ν. Σάθας, *Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη Γ'*. Βενετία 1873, 480-503. [=Bibliotheca Graeca, ed. J. Fabricius. Hamburg 1722. IX, 769-808].
- Κ. Ν. ΣΑΘΑΣ, *Νεοελληνική Φιλολογία. Βιογραφία των εν τοις γράμμασι διαλαμπάντων Ελλήνων, από της καταλύσεως της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας μέχρι της ελληνικής εθνεγερσίας (1453-1821)*. Εν Αθήναις 1868.
- Κ. Ν. ΣΑΘΑΣ, *Κατάλογος επιστολών ανεκδότων*. In: ders., *Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη Γ'*. Εν Βενετία 1873, 515-544.
- Ι. ΣΑΚΚΕΛΙΩΝ, *Πατριακή βιβλιοθήκη*. Αθήνησιν 1890.
- Ι. ΣΑΚΚΕΛΙΩΝ - Α. Ι. ΣΑΚΚΕΛΙΩΝ, *Κατάλογος των χειρογράφων της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος*. Εν Αθήναις 1892.
- Κ. ΣΑΡΔΕΛΗΣ, *Ο Αναστάσιος Γόρδιος και η νεοελληνική γλώσσα*. In: Σύναξις. Ευγένιος ο Αιτωλός και η εποχή του. Καρπενήσιον, 12-14 Οκτωβρίου 1984. Πρακτικά. Αθήναι 1986, 492-496.
- Α. ΣΚΑΡΒΕΛΗ-ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ, *Αθανάσιος ιερομόναχος ο Ελάχιστος ο εξ Αγράφων*. In: Σύναξις. Ευγένιος ο Αιτωλός και η εποχή του. Καρπενήσιον, 12-14 Οκτωβρίου 1984. Πρακτικά. Αθήναι 1986, 527-531.
- Α. ΣΚΑΡΒΕΛΗ-ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ, *Τα μαθηματικά των ελληνικών σχολείων της Τουρκοκρατίας. Διδασκόμενα κείμενα, σχολικά προγράμματα, διδακτικές μέθοδοι. Συμβολή στην ιστορία της νεοελληνικής παιδείας*. Αθήναι 1993
- ΕΥ. ΣΚΟΥΒΑΡΑ, *Ολυμπιάτισσα*. Αθήνα 1967.

- A. ΣΟΥΜΑΚΗΣ, *Το ρεμπελιό των ποπολάρων*. Εισαγωγή Κ. Πορφύρη. Αθήνα 1983.
- N. ΣΟΦΙΑΝΟΣ, *Γραμματική της κοινής των Ελλήνων γλώσσας*. Επιμέλεια Θ. Χ. Παπαδόπουλος. Αθήνα 1977.
- Δ. Ζ. ΣΟΦΙΑΝΟΣ, *Ιστορικά σχόλια σε επιγραφές, επιγράμματα, χαράγματα και ενθυμήσεις της μονής Δουσίκου*. Συμβολή στην ιστορία της Μονής. ΜΝΕ 1 (1984) 9-70.
- Δ. Ζ. ΣΟΦΙΑΝΟΣ, *Τα χειρόγραφα της Μονής Αγίου Στεφάνου*. Αθήνα 1986.
- Δ. Ζ. ΣΟΦΙΑΝΟΣ, *Τα χειρόγραφα της Μονής Αγίας Τριάδος*. Αθήνα 1993.
- Δ. Ζ. ΣΟΦΙΑΝΟΣ, *Ο Αναστάσιος Γόρδιος και οι σχέσεις του με τη μονή Δουσίκου – Αγίου Βησσαρίωνος*. In: Ο Αναστάσιος Γόρδιος και η περιοχή των Αγράφων. Πρακτικά Ημερίδας, Μεγάλα Βραγγιανά, 25. 7. 2004. Επιμέλεια Κ. Σπ. Τσιώλης, Αθήνα 2005, 33-46.
- A. Π. ΣΤΕΡΓΕΛΛΗΣ, *Τα δημοσιεύματα των Ελλήνων σπουδαστών του Πανεπιστημίου της Πάδοβας τον 17^ο και 18^ο αι.* Αθήνα 1970.
- K. Δ. ΣΤΕΡΓΙΟΠΟΥΛΟΣ, *Βρανάς – Βράνιστα – Βρανιανά*. Αθηνά 46 (1935) 237-247.
- I. Ε. ΣΤΕΦΑΝΗΣ, *Γύρω από τον Ευγένιο Γιαννούλη τον Αιτωλό*. Hell 38 (1987) 388-392.
- I. Ε. ΣΤΕΦΑΝΗΣ, *Ένα χειρόγραφο της δημοτικής βιβλιοθήκης της Κοζάνης από τη σχολή των Βρανιανών*. Hell 39 (1988) 169-174.
- I. Ε. ΣΤΕΦΑΝΗΣ, *Επιστολικές μαρτυρίες για δύο ομώνυμους Αγραφιώτες γιατρούς*. Hell 48 (1998) 307-318.
- B. ΣΦΥΡΟΕΡΑΣ, *Χρύσανθος ο Αιτωλός*. EMA 6 (1956) 130-155.
- Π. ΣΩΤΗΡΟΥΔΗΣ, *Ιερά Μονή Ιβήρων*. Κατάλογος ελληνικών χειρογράφων, τόμος Α' (1-100). Άγιον Όρος 1998.
- B. Ν. ΤΑΤΑΚΗΣ, *Γεράσιμος Βλάχος ο Κρής (1605/7-1685)*. Φιλόσοφος, θεολόγος, φιλόλογος. Βενετία 1983.
- I. ΤΕΝΤΕΣ, *Κατάλογος των κωδίκων της Ιεράς Μονής Προυσού*. NE 10 (1913) 289-321.
- Γ. Ε. ΤΙΠΑΛΛΟΣ, *Οι εν τω Πανεπιστημίω του Παταβίου Έλληνες σπουδασταί*. EEBBS 6 (1929) 369-374.
- K. Ν. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΣ, *Ο Αναστάσιος Γόρδιος και αι Πάτραι*. In: Σύναξις. Ευγένιος ο Αιτωλός και η εποχή του. Καρπενήσιον, 12-14 Οκτωβρίου 1984. Πρακτικά. Αθήνα 1986, 497-498.
- A. ΤΣΕΛΙΚΑΣ, *Τα βυζαντινά και μεταβυζαντινά χειρόγραφα της βιβλιοθήκης της Χίου «Ο Κοραΐς»*. Χιακά Χρονικά 15 (1982) 55-72.
- N. Β. ΤΩΜΑΔΑΚΗΣ, *Ο (αρχι)επίσκοπος Σεβαστείας Ιωσήφ Δόξας ο Ζακύνθιος εν Κρήτη, Κυθήροις και Παροναξία*. EEBBS 42 (1975/76) 5-56.
- N. Β. ΤΩΜΑΔΑΚΗΣ, *Ο Σεβαστείας Ιωσήφ Δόξας κατά τον Κρητικόν Πόλεμον (1645-1669)*. Κρητολογία 2 (1976) 39-46.
- N. Β. ΤΩΜΑΔΑΚΗΣ, *Νέα στοιχεία περί του Ιωσήφ Δόξα αρχιεπισκόπου Σεβαστείας και πάσης Αρμενίας*. EEBBS 42 (1975/76) 375-384.
- A. I. ΦΥΤΡΑΚΗΣ, *Κατάλογος των χειρογράφων του Θεολογικού Σπουδαστηρίου Πανεπιστημίου Αθηνών*. Αθήνα 1937.
- B. T. ΧΑΛΑΣΑΝΗΣ, *Ο Βησσαρίων Μακρής και οι πνευματικές αναζητήσεις στα Ιωάννινα κατά τον ιζ' αιώνα*. Θεολογία 76 (2005) 279-367, 645-729 und Θεολογία 77 (2006) 293-350.
- B. X. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΣ, *Κατάλογος χειρογράφων κωδίκων της βιβλιοθήκης της Ελληνικής Σχολής Βυτινής*. ΔΙΕΕ 14 (1960) 393-405.
- Δ. ΧΑΤΖΗΜΑΝΟΥ, *Η επίδραση των δυτικών μορφωτικών και θεολογικών ρευμάτων στους λογίους της Δυτικής Θεσσαλίας κατά τον 17^ο αιώνα*. Τρικαλινά 15 (1995) 9-37.
- I. M. ΧΑΤΖΗΦΩΤΗΣ, *Διονύσιος ιερομόναχος εκ Φουρνά, ιστοριογράφος (πηγές και επιδράσεις στην «Ερμηνεία της ζωγραφικής τέχνης»)*. In: Σύναξις. Ευγένιος ο Αιτωλός και η εποχή του. Καρπενήσιον, 12-14 Οκτωβρίου 1984. Πρακτικά. Αθήνα 1986, 515-526.
- T. Φ. ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΣ, *Αιτωλικόν*. ΘΗΕ 1 (1964) Κολ. 1132-1135.
- N. K. ΨΗΜΜΕΝΟΣ, *Η «Επιτετημημένη Επαρίθμηση» του Δημητρίου Προκοπίου ως πηγή γνώσης*

- A. ARGYRIOU, *Remarques sur un traité contre les hérésies latines attribué à Anastasios Gordios*. REB 27 (1969) 229-234.
- A. ARGYRIOU, *Anastasios Gordios et la polémique antiislamique post-byzantine (1)*. Revue des Sciences Religieuses 43 (1969) 58-87.
- A. ARGYRIOU, *Les exégèses grecques de l'Apocalypse à l'époque turque (1453-1821)*. Esquisse d'une histoire des courants idéologiques au sein du peuple grec asservi. Θεσσαλονίκη 1982.
- A. ARGYRIOU, *La littérature grecque de polemique et d'apologétique à l'adresse de l'Islam au XVe siècle*. BF 12 (1987) 253-277.
- N. A. BEES, *Meletios Mitros aus Janina und die Chronik von Morea*. BNJ 17 (1939/43) 92-107.
- R. BROWNING, *Medieval and Modern Greek*. Cambridge²1983.
- N. CAMARIANO, *Catalogul manuscriselor grecești. Tomul II*. București 1940.
- M. CARATAȘU, *Un recueil d'apophthèmes grecs dédié à Constantin Brancovan, voivode de Valachie*. RESEE 25 (1987) 173-177.
- M. CARATAȘU†, *Κατάλογος των ελληνικών χειρογράφων BAR 1067-1350. Τρίτος τόμος*. Βουκουρέστι 2005.
- P. CERNOVODEANU – N. VĂTĂMANU, *La première traduction des „Aphorismes“ d'Hippocrate en langue roumaine (XVIIIe siècle)*. RESEE 10 (1972) 491-510.
- A. DUȚU, *Un livre de chevet dans les pays roumains au XVIIIe siècle: „Les dits des philosophes“*. RESEE 4 (1966) 513-533.
- S. EUSTRATIADIS – A. VATOPEDINOS, *Catalogue of the Greek Manuscripts in the Library of the Monastery of Vatopedi on Mount Athos*. Cambridge 1924.
- N. GAIDAGIS, *Catalogul cărtelor Grecești de la Biblioteca Centrală Universitară „M. Eminescu“*. I. Iași 1974. II. Iași 1975.
- A. GORDIOS, *Sur Mahomet et contre les Latins*. Édition critique accompagnée d'une introduction et de notes par A. Argyriou. Athènes 1983. [= EESM 6 (1976/7) 285-404]
- G. P. HENDERSON, *The revival of Greek Thought 1620-1830*. Edinburgh and London 1971.
- H. HUNGER – C. HANNICK, *Katalog der griechischen Handschriften der Österreichischen Nationalbibliothek. Teil 4. Supplementum Graecum*. Wien 1994.
- B. D. JOSEPH, *The Synchrony and Diachrony of the Balkan Infinitive. A study in areal, general and historical linguistics*. Cambridge 1983.
- J. T. KAKRIDIS, *Die alten Hellenen im neugriechischen Volksglauben*. München 1967.
- CH. KARANASIOS, *Sebastos Trapezuntios Kyminetes (1632-1702). Biographie, Werkheuristic und die editio princeps der Exegese zu De virtute des Pseudo-Aristoteles*. Wiesbaden 2001.
- B. KNÖS, *L'histoire de la littérature néo-grecque. La période jusq'en 1821*. Uppsala 1962.
- SP. LAMPROS, *Catalogue of the Greek Manuscripts on Mount Athos*. I. Cambridge 1895. II. Cambridge 1900.
- SP. LAURIOTES – S. EUSTRATIADIS, *Catalogue of the Greek Manuscripts in the Library of the Laura on Mount Athos with notices from other libraries*. Cambridge 1925.
- E. LEGRAND – L. PETIT – H. PERNOT, *Bibliographie hellénique ou description raisonnée des ouvrages publiés par des Grecs au dix-huitième siècle*. Paris 1928.
- C. LITZICA, *Catalogul manuscriselor grecești*. București 1909.
- A. MATTHAIIOU, *Aspects de l'alimentation en Grèce sous la domination ottomane. Des réglementations au discours normatif*. Frankfurt am Main 1997.
- J. M. OLIVIER – M. A. MONEGIER DU SORBIER, *Manuscrits grecs récemment découverts en République Tchèque, Supplément au Catalogue des manuscrits grecs de Tchécoslovaquie*. Paris 2006.

- G. PLUMIDIS, *Due prelati greci unionisti: Samuele Kapasoules e Melezio Tipaldo*. BollGrott 25 (1971) 19-24.
- G. PLUMIDIS, *Gli scolari „oltramaroni“ a Padova nei secoli XVI e XVII*. RESEE 10 (1972) 257-270.
- G. PODSKALSKY, *Η ελληνική θεολογία επί Τουρκοκρατίας 1453-1821. Η ορθοδοξία στη σφαίρα επιρροής των δυτικών δογμάτων μετά τη Μεταρρύθμιση*. Αθήνα 2005. [= *Griechische Theologie in der Zeit der Türkenherrschaft (1453-1821). Die Orthodoxie im Spannungsfeld der nachreformatorischen Konfessionen des Westens*. München 1988.]
- M. RICHARD – J. M. OLIVIER, *Répertoire des bibliothèques et des catalogues de manuscrits grecs*. Turnhout³1995.
- S. SALAVILLE, *Deux Crétois établis à Venise au XVIIe siècle. Grégoire et Marc-Maxime Maras*. EEBS 24 (1954) 351-364.
- M. S. THEOCHARIS, *Nicolas Mavrocordato bienfaiteur du monastère de Tatarna*. BNJ 20 (1970) 319-340.
- A. THUMB, *Handbuch der neugriechischen Volkssprache. Grammatik. Texte. Glossar*. Strassburg²1910.
- H. TONNET, *Histoire du grec moderne. La formation d'une langue*. Paris²2003.
- CL. D. TSOURKAS, *Germanos Locros, archevêque de Nysse et son temps (1645-1700). Contribution à l'histoire culturelle des Balkans au XVIIe siècle*. Thessalonique 1970.

SIGLEN

ΔΙΕΕ	Δελτίον της Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας
ΕΕΘΣΑΠΘ	Επιστημονική Επετηρίς Θεολογικής Σχολής Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης
ΕΕΣΜ	Επετηρίς Εταιρείας Στερεοελλαδικών Μελετών
ΕΜΑ	Επετηρίς του Μεσαιωνικού Αρχείου
ΕΦΣΚ	Ελληνικός Φιλολογικός Σύλλογος Κωνσταντινουπόλεως
ΗΧ	Ηπειρωτικά Χρονικά
ΚΧ	Κρητικά Χρονικά
ΜΝΕ	Μεσαιωνικά και Νέα Ελληνικά
ΝΕ	Νέος Ελληνομνήμων
ΠΑΑ	Πρακτικά της Ακαδημίας Αθηνών
BF	Byzantinische Forschungen
BNJ	Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher
BollGrott	Bollettino della Badia Greca di Grottaferrata
ΕΕΒΣ	Επετηρίς Εταιρείας Βυζαντινών Σπουδών
Hell	Ελληνικά
REB	Revue des Études Byzantines
RESEE	Revue des Études sud-est européennes

Die Lehrtätigkeit des Anastasios Gordios (1654/55-1729) an diversen Schulen im osmanisch beherrschten Griechenland wurde von verschiedenen Lokalgelehrten mehrmals untersucht. Da einschlägige Beiträge nur selten den erforderlichen quellenkritischen Hintergrund haben, erwies es sich als notwendig, nicht nur der Position des Anastasios Gordios im griechischen Geistesleben seiner Zeit, sondern auch seiner Biographie und seiner Lehrtätigkeit anhand eines eigens erstellten Briefkorpus (195 Briefe) nachzugehen. Im Laufe dieser Untersuchung konnten manche Ergebnisse der bisherigen Forschung berichtigt und ergänzt werden.

Anastasios Gordios studierte zunächst in seinem Heimatdorf Vraniana (Ätolien) bei Eugenios Giannoulis, einem bekannten Gelehrten und Epistolographen seiner Zeit. Das enge Vertrauensverhältnis zu Giannoulis und der anschließende Studienaufenthalt in Athen bei Nikodimos Mazarakis und Ioannis Benizelos (1676-1678) wirkten sich prägend auf seine Persönlichkeit aus. Zwischen 1678 und 1686 leitete Gordios mit mehreren kurzfristigen Unterbrechungen, bis 1682 unter der Ägide Giannoulis' den Unterricht in Vraniana. Zwischen 1686/87 und 1689 unternahm er eine Studienreise nach Venedig und Padua; über diese Zeit besitzen wir wenige zuverlässige Nachrichten. Im Jahre 1689 kehrte Gordios über Zante nach Griechenland zurück und ließ sich in Anatolikon/Aitolikon (eine Insel in der Nähe von Mesolonghi) nieder. Dort übernahm er gemeinsam mit seinem jüngeren Bruder Athanasios die Leitung des Unterrichts. Mit kleinen Unterbrechungen blieb er fast 20 Jahre (1690-1710) in Anatolikon; dort entstand auch ein Großteil seiner meist für den Unterricht bestimmten Schriften. Erst 1710 kehrte er endgültig nach Vraniana zurück, wo er bis zu seinem Tode im Jahre 1729 die Schule leitete. Die Schriften Gordios' und seines Bruders Athanasios und die Korrespondenz beider Brüder ermöglichen eine Präzisierung und Ergänzung unserer Kenntnisse über die Lerninhalte an den Lokalschulen von Vraniana und Anatolikon, die bisher nur indirekt aus Untersuchungen der überregionalen Schulen (Konstantinopel, Ioannina) erschlossen werden konnten. Die Schule im abgeschiedenen Bergdorf Vraniana scheint unter der Leitung des Anastasios Gordios ihre große Anziehungskraft, die sie unter Giannoulis besaß, eingebüßt zu haben. Während in Vraniana keine besonders intensive pädagogische Tätigkeit Gordios' belegt ist, weisen viele in Anatolikon entstandene Schriften beider Brüder auf einen aufstrebenden Schulbetrieb hin; sogar der Lateinunterricht ist dort gut bezeugt.

Die Epigramme Gordios' – darunter auch ein überschwängliches Enkomion auf Francesco Morosini – zeugen von regen Kontakten zu bedeutenden italogriechischen Gelehrten und kirchlichen Würdenträgern während seiner Studienzeit im Westen; zeitweilig scheint sich Gordios sogar mit der venezianischen Griechenlandpolitik weitgehend identifiziert zu haben. Nach seiner Rückkehr wurden diese Kontakte offenbar bald abgebrochen. Lediglich mit Angelos Soummakios korrespondierte Gordios noch um 1704; im Allgemeinen zeigte er sich jedoch hinsichtlich seines Studienaufenthaltes in Italien eher reserviert. Die Schrift „Über Mohammed und gegen die Lateiner“ sichert Gordios eine herausragende Stellung in der antikatholischen Polemik in der Zeit der Türkenherrschaft. Seine Beschreibung des gegenwärtigen Zustandes der Orthodoxie wie auch die kompromisslose Ablehnung einer künftigen Befreiung des Griechentums seitens der Russen sorgten für viel Aufsehen nach seinem Tode; die Schrift verbreitete sich schnell in der gesamten griechischen Diaspora. Die Haltung Gordios' gegenüber dem protestantischen Lager war weniger eindeutig. Er folgte auf Schritt und Tritt den dogmatischen Positionen seiner Lehrer Giannoulis und Mazarakis, die ihrerseits der korydalleischen Tradition verpflichtet waren und mehrmals einer Annäherung an die Protestanten geziehen wurden. Ferner stand Gordios in Kontakt zu einigen Vertretern des fortschrittlichen Kreises um Ioannis Karyofyllis, namentlich Germanos Lokros, dem Erzbischof von Nyssa und mit einiger

Wahrscheinlichkeit auch mit Sevastos Kyminitis. Gordios korrespondierte ferner mit Mönchen, Priestern, Äbten, Bischöfen und Metropolitern der Region; vertreten waren drei wichtige kulturelle Zentren: Ionische Inseln (Briefe an Angelos Soummakios und Arsenios Kaloudis), Ioannina (Briefe an den Metropolitan Klimis) und die Donaufürstentümer (Briefe an Zacharias aus Farsala, Germanos Lokros und Nikolaos Mavrokordatos).

Die Philosophenviten sind in sieben bisher bekannten Handschriften überliefert. Die älteste Handschrift **B** [Παντελεήμονος 693] (1698 in Anatolikon) ist ein Archivexemplar; sie enthält Ergänzungen und Berichtigungen von Gordios' Hand, welche von den anderen Handschriften aufgegriffen werden. Die zweitälteste Handschrift **A** [Θεολογικόν Σπουδαστήριον Πανεπιστημίου Αθηνών 50] wurde zwischen 1702 und 1704 (ihr ins Jahr 1698 datierter Kolophon ist der Vorlage entnommen) von Athanasios Elachistos, dem Bruder Gordios' kopiert; auch diese Handschrift enthält Berichtigungen und Ergänzungen von Gordios' Hand. Die drittälteste Handschrift **L** [Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Λαρίσης 18] wurde 1704 von Eugenios, dem störrischen Halbbruder Gordios' aus **A** kopiert. Eine späte Abschrift von **L** stellt die Handschrift **R** [Biblioteca Academiei Române 687] dar, die 1801 vermutlich in Larisa entstanden ist. Zwei weitere, auf eine gemeinsame Vorlage zurückzuführende Handschriften entstammen der 1. Hälfte des 18. Jahrhunderts: **C** [Παντοκράτορος 138] aus dem Jahre 1713 und **P** [Nationalbibliothek, Prag XV C 33] (undatiert). Die wohl jüngste, stark verderbte Handschrift **D** [Ξηροποτάμου 340] scheint **C** als unmittelbare Vorlage benutzt zu haben; diese Handschrift konnte wegen fehlender Mikrofilmaufnahmen nicht ausgewertet werden. Die stemmatische Einordnung der Handschriften (siehe Seite 111) und die insgesamt als konservativ zu bezeichnende Textgestaltung orientiert sich unter Berücksichtigung der Besonderheiten frühneugriechischer Texte an den bewährten Grundlagen der klassischen Textkritik. Eine strenge Rekonstruktion der Vorlage erwies sich als müßig, da in **A** und **B** zwei vom Autor rezensierte Exemplare vorhanden sind.

Die Philosophenviten stellen eine paraphrastische Kompilation aus mehreren Quellen dar. Nachweisbar sind folgende griechische Quellen: Laërtios (für etwa 50% des Gesamttextes), eine der zahlreichen Versionen der *Äsopvita*, Plotin, Aristaios und das *Suda*-Lexikon. Plutarch wurde dagegen nicht verwendet. Beeindruckend ist der Umfang und die Breite, in der lateinische Quellen ausgewertet wurden. Herangezogen wurden neben Hieronymus (Briefe), Justin (Epitome), Isidor von Sevilla (*Etymologiae*), Valerius Maximus (*Facta et dicta memorabilia*), Aulus Gellius (*Noctes Atticae*), Tertullian (*Apologeticum*) und Apuleius (*De Platone et eius dogmate*, wahrscheinlich auch weitere Schriften) sogar Seneca (*Epistulae morales ad Lucilium*, *De tranquillitate animi*, *De beneficiis*, *De ira*) und Cicero (*Cato maior de senectute*, *Tusculanae disputationes*, *De divinatione*, *De officiis*, *De finibus bonorum et malorum*). Der stark kompilatorische Charakter der Schrift offenbart sich in einer unsystematischen Einflechtung diverser Exzerpte meist apophthegmatischer oder exemplarischer Natur in das durch Laërtios gelieferte biographische Gerüst. Etwa zwei Drittel aller Philosophenviten folgen einem einheitlichen, wenn auch im Einzelfall unterschiedlich ausgeprägten Muster: Knappen Angaben zur Herkunft folgen meistens aus Laërtios, seltener aus anderen Quellen eklektisch übernommene Biographiefragmente mit Schwerpunkt auf dem moralischen Exemplum. Bei umfangreicheren Viten ist der dritte Teil ausschließlich den Sinnsprüchen gewidmet; den Abschluss bildet meist eine knappe Angabe zum Tod und eine Datierung der Akme wechselweise von der Erschaffung der Welt, nach persischen Großkönigen und den Königen Israels. Neben griechischen Philosophen und Staatsmännern finden auch vier Römer Eingang in die Philosophenviten: Apuleius, Titus Livius, Scipio Africanus und Cicero. Die Viten Livius' und Ciceros beruhen auf keiner unmittelbaren Quelle und dürfen daher als eigene Schöpfung des Autors betrachtet werden. Eigene Zusätze weisen darauf hin, dass Gordios nicht nach historischer Treue strebt, sondern im Hinblick auf moralische Paränese das in ein biographisches Gerüst eingeflochtene

Exemplum etwa nach dem Vorbild des Valerius Maximus literarisiert. Er verfügt nicht über ausreichende sprachliche Mittel, um die semantischen Nuancen und die meist fortgeschrittenen Erzählstrukturen der jeweiligen Vorlage wiederzugeben. Die Paraphrase wird ferner durch die für eine frühe Phase der Verschriftlichung typische primitive Parataxe und einen gemäßigten Sprachpurismus beeinträchtigt, der einen Teil des alltäglichen Wortschatzes (und damit den Nuancenreichtum) bannt. Die dem Text zu Grunde liegende Sprachform ist eine mit verschiedenen Elementen der Gelehrtensprache, Relikten der byzantinischen Koiné und italienischen Lehnwörtern durchsetzte Regionalkoiné. Oberstes Gebot ist selbst bei häufig vorkommenden Parallelformen die allgemeine Verständlichkeit für ein Publikum, welches mit klassischer attischer Grammatik und Lexik offenbar nicht vertraut ist.

Ein entsprechender schulischer Gebrauch der Viten ist zwar nicht nachweisbar, bei einigen Handschriften jedoch wahrscheinlich. Die Schrift richtete sich vermutlich an Schüler, die gerade das Lesen und Schreiben gemeistert hatten, aber noch keinerlei Kenntnisse der attischen Grammatik besaßen. In diese Richtung weisen u. a. häufige epexegetische Bemerkungen zu Lexemen der Gelehrtensprache. In einem solch frühen Stadium war die Lektüre und psychagogische Hermeneia von Originaltexten wohl impraktikabel. Gordios versuchte daher anhand einer eigenen Kompilation die Schüler mit antiken Toponymen, Realien und selbstverständlich auch mit wichtigen lexikalischen Einheiten der Gelehrtensprache bekannt zu machen. Eine Heranführung an die griechische Philosophie bezweckte er trotz gelegentlicher Anklänge von Lehrsätzen offenbar nicht. Indem er den Schülern leicht greifbare Lebensweisheiten und nachahmenswerte Lebensmuster bot, griff er ein Hauptanliegen diverser Apophthegmensammlungen auf, die seit der Spätantike einen integralen Bestandteil des Schulunterrichts bildeten und auch im 17. und 18. Jahrhundert im Unterricht gerne eingesetzt wurden. Ein Beispiel dafür ist die Aufnahme von Exzerpten aus Laërtios in die für den Unterricht an griechischen Schulen bestimmte *Enkyklopaideia* des Ioannis Patousas. Der Umstand, dass Patousas' Apophthegmensammlung wie Gordios' Philosophenviten in die Lehrpläne der griechischen Schulen im osmanisch beherrschten Griechenland keinen Eingang mehr fanden, deutet auf eine sich anbahnende Krise des Genus hin. Gleichzeitig weisen die Philosophenviten bereits eine neue Tendenz in der Rezeption des Genus auf, die sich nicht mehr mit der sprachlichen Erschließung von einer fremden Lebensrealität entstammenden Sinnsprüchen begnügt, sondern auch die Nutzbarmachung des moralischen Exempels für den Unterricht und einen ersten Kontakt mit den Inhalten und dem Geist der klassischen Bildung anstrebt.

Gordios schließt sich mit diesem bescheidenen Beitrag einer breiteren Strömung in der griechischen Rezeption der Antike an, welche seit der Paläologenzeit von verschiedenen Gelehrten gefordert wurde und das antike Gedankengut nicht mehr den Bedürfnissen, Ängsten und Interessen der eigenen Zeit bedingungslos unterwerfen sollte.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο ιερομόναχος Αναστάσιος Γόρδιος (1654/55-1729) ως ένας από τους «ελάσσονες» διδασκάλους του Γένους επανειλημμένως αποτέλεσε αντικείμενο μελέτης κυρίως της τοπικής έρευνας. Η απάντηση στο κύριο ερώτημα της εισαγωγής, η ένταξη δηλαδή του Γορδίου σε ένα ευρύτερο πλαίσιο της πνευματικής ζωής επί Τουρκοκρατίας, δεν μπορεί να στηριχθεί στα πορίσματα της παλαιότερης έρευνας, καθώς αυτή με λίγες εξαιρέσεις χαρακτηρίζεται από έλλειψη όχι μόνο κριτικής προσέγγισης, αλλά και μίας έστω και στοιχειώδους έρευνας υποδομής. Ως εκ τούτου, απαραίτητη για την διεκπεραίωση της ανά χείρας μελέτης κρίθηκε η προσφυγή σε ένα σημαντικό σώμα επιστολών του Αναστασίου Γορδίου, της μοναδικής σχεδόν πηγής που διαθέτουμε για τη ζωή και το έργο του. Ενώ φυσικά αναμένεται με ανυπομονησία η προσεχής κριτική έκδοση των επιστολών από τον Χ. Καρανάσιο (ΚΕΜΝΕ), ο γράφων προσέτρεξε σε παλιές επιμέρους εκδόσεις επιστολών σε διάφορα περιοδικά όπως και σε δύο σπουδαία χειρόγραφα των επιστολών, το χφ. Παντελεήμονος 693 και το γνωστό χφ. Βρυξελλών [Bibliothèque Royale de Belgique II. 2406]. Οι 195 επιστολές που συγκεντρώθηκαν, αν και ένα μόνο μέρος της συνολικής παραγωγής του γόνιμου επιστολογράφου, αποτελούν το μεγαλύτερο σώμα επιστολών που χρησιμοποιήθηκε ποτέ για συστηματική έρευνα γύρω από τον Γόρδιο. Πέραν του αρχικού ερωτήματος, το σώμα αυτό επιτρέπει να καλυφθούν μερικά κενά ακόμη και στα βιογραφικά του Γορδίου και στην παιδαγωγική του δραστηριότητα.

Ο Αναστάσιος Γόρδιος σπούδασε στη γενέτειρά του τα Βρανιανά (τα σημερινά Μεγάλα Βραγγιανά) στον γνωστό λόγιο και διδάσκαλο Ευγένιο Γιαννούλη. Η στενή σχέση μαθητή-διδασκάλου όπως και η μαθητεία του κοντά στους Ιωάννη Μπενιζέλο και Νικόδημο Μαζαράκη στην Αθήνα (1676-1678) σφράγισαν ανεξίτηλα την προσωπικότητά του. Μετά την επιστροφή του από την Άρτα (1678) όπου για κάποιο χρονικό διάστημα παρακολουθούσε μαθήματα του Μαζαράκη, ο Γόρδιος - αρχικά υπό την αιγίδα του ανήμπορου πλέον Γιαννούλη - ανέλαβε τη διεύθυνση του σχολείου. Από το 1686 ή 1687 παρακολουθεί μαθήματα ιατρικής και φιλοσοφίας στην Πάντοβα χωρίς να εισαχθεί ποτέ επίσημα ως φοιτητής ή να αποκτήσει σχετικό πτυχίο. Το 1689 τον βρίσκουμε στη Ζάκυνθο. Έναν χρόνο αργότερα, ο Γόρδιος ανέλαβε καθήκοντα ως διδάσκαλος στο σχολείο του Ανατωλικού στο οποίο δίδασκε και ο μικρότερός του αδελφός Αθανάσιος. Παρά τις αρχικές του προθέσεις, ο Γόρδιος διέμεινε στο Ανατωλικό μέχρι το 1710· για τις ανάγκες του εκεί σχολείου προορίζονταν και τα περισσότερα γνωστά συγγράμματά του. Μόλις το 1710 επέστρεψε οριστικά στα Βρανιανά όπου για άλλη μια φορά ανέλαβε την διεύθυνση του σχολείου. Μέχρι τον θάνατό του το 1729 έπαιζε έναν σημαντικό κοινωνικό ρόλο στην κλειστή και απρόσιτη ορεινή κοινότητα των Βρανιανών.

Τα συγγράμματα και οι επιστολές των δύο αδελφών μας επιτρέπουν να προσδιορίσουμε με περισσότερη ακρίβεια την παιδαγωγική τους δραστηριότητα όπως και το επίπεδο των σχολείων στα οποία έδρασαν, δεδομένα δηλαδή γνωστά μόνον έμμεσα από μελέτες γενικού χαρακτήρα για την παιδεία επί Τουρκοκρατίας. Πράγματι, το σχολείο στα ορεινά και απρόσιτα Βρανιανά υπό την διεύθυνση του Αναστασίου Γορδίου φαίνεται να έχασε την αίγλη του που οφείλεται στην χαρισματική προσωπικότητα του Γιαννούλη. Ενώ στα Βρανιανά δεν μαρτυρείται καμία σημαντική παιδαγωγική δραστηριότητα του Γορδίου, στο σχολείο του Ανατωλικού μια σειρά από σχολικά εγχειρίδια και άλλα συγγράμματα όπως και οι αλληπάλληλες επιστολές των δύο αδελφών πιστοποιούν τη συνεχή και συστηματική προσπάθεια στον χώρο της παιδείας· εκεί μεταξύ άλλων διδάσκονται και λατινικά.

Η ορεινή περιοχή της Άρτας και του Καρπενησίου, αν και φόρου υποτελής στην Υψηλή Πύλη, δεν εστράφη ποτέ αποκλειστικά προς την οθωμανική πρωτεύουσα. Οι επαφές με τον δυτικό κόσμο αποτελούσαν αναπόσπαστο και οργανικό μέρος της καθημερινής ζωής των κατοίκων. Η φιλομαθής νεολαία, εφόσον εξαντλούσε τις επί τόπου δυνατότητες, δεν απέβλεπε μόνον στην Κωνσταντινούπολη και στις παρίστριες ηγεμονίες, αλλά και στην

Βενετία. Τα επιγράμματα του Α. Γορδίου – μεταξύ άλλων και ένα εγκώμιο στον δόγη Μοροζίνι – μαρτυρούν τις στενές του επαφές με Ιταλοέλληνες λογίους και κληρικούς κατά την διαμονή του στην Πάντοβα και την Βενετία. Για ένα χρονικό διάστημα ο Γόρδιος προφανώς συνετάχθη ακόμη και με την πολιτική της Γαληνοτάτης στην Ανατολική Μεσόγειο. Μετά την επιστροφή του στην Ελλάδα οι επαφές αυτές δεν συνεχίστηκαν. Εξαιρεση αποτελεί η περίπτωση του Α. Σουμμακίου, εγγονού πιθανώς του γνωστού συγγραφέα του «Ρεμπελιού των ποπολάρων» με τον οποίο ο Γόρδιος αντεπιστέλλεται ακόμη το 1704.

Το δημοφιλέστατο σύγγραμμα του Γορδίου «Περί του Μωάμεθ και κατά των Λατείνων» καταλαμβάνει μια σημαντική θέση στην ορθόδοξη αντιλατινική πολεμική επί Τουρκοκρατίας. Η συγκινητική περιγραφή της κατάστασης στην οποία βρίσκεται η ορθοδοξία όπως και η ασυμβίβαστή του στάση εναντίον των χρησμών και προσδοκιών περί απολυτρώσεως υπό του ξανθού γένους συνετέλεσαν καθοριστικά στο να διαδοθεί ευρέως το σύγγραμμά του. Η θέση του αυτή αν και δεν έγινε δεκτή παρά μόνον μετά το 1770, μεταξύ άλλων από τον Καισάριο Δαπόντε, ωστόσο δεν άφησε τους αναγνώστες ασυγκίνητους, όπως πιστοποιούν κτητορικά σημειώματα σε διάφορους κώδικες. Η στάση του εναντίον των προτεσταντών είναι λιγότερο σαφής. Στην δογματική του τοποθέτηση ο Γόρδιος βιάδιζε επί τα ίχνη των διδασκάλων του Γιαννούλη και Μαζαράκη οι οποίοι μαθήτευσαν κοντά στον Κορυδαλλέα και επανειλημμένως κατηγορήθηκαν για φιλοπροτεσταντική στάση. Επίσης, ο Αναστάσιος Γόρδιος είχε στενές επαφές με φίλους και συνεργάτες του προοδευτικού Ιωάννη Καρυοφύλλη, συγκεκριμένα με τον Νύσσης Γερμανό Λοκρό και πιθανώς και με τον Σεβαστό Κυμνήτη. Ο Γόρδιος αντεπιστέλλετο με μοναχούς, ιερείς, ηγουμένους, επισκόπους και μητροπολίτες της περιοχής. Κύριο ρόλο έπαιζαν τρία σημαντικά πολιτιστικά κέντρα: τα Επτάνησα (επιστολές στους λογίους Άγγελο Σουμμάκιο και Αρσένιο Καλούδη), τα Ιωάννινα (επιστολές στον μητροπολίτη Κλήμη, πιθανώς και στον ιερομόναχο Βησσαρίωνα Μακρή) και οι παρίστριες ηγεμονίες (επιστολές στον συμμαθητή και κατόπιν διδάσκαλο Ζαχαρία από τα Φάρσαλα, στον Νύσσης Γερμανό Λοκρό και στον ηγεμόνα Νικόλαο Μαυροκορδάτο). Ως λόγιος και διδάσκαλος και ως συνδετικός κρίκος με τον έξω κόσμο ο Γόρδιος μέσω της επιστολογραφίας του υπερέβη τα στενά σύνορα της ιδιαίτερής του πατρίδας.

Οι «Βίοι των φιλοσόφων» παραδίδονται σε επτά χειρόγραφα. Το παλαιότερο χειρόγραφο Β [Παντελεήμονος 693] που βάσει του κολοφώνα χρονολογείται στο 1698 φαίνεται να ήταν το πρόχειρο του Γορδίου· έργο άλλου γραφέα, πιθανώς του ετεροθαλούς αδελφού του Γορδίου Ευγενίου περιέχει ιδιόχειρες σημειώσεις και διορθώσεις του Γορδίου που ενσωματώνονται στο κείμενο των μεταγενέστερων χφφ. Επιπλέον, σποραδικές επιδράσεις του προτύπου στην παράφραση του Β που εξαλείφονται στα υπόλοιπα χφφ. επιβεβαιώνουν ότι το Β παραδίδει την πρώτη μορφή του κειμένου. Το δεύτερο χειρόγραφο Α [Θεολογικόν Σπουδαστήριον Πανεπιστημίου Αθηνών 50] που επίσης περιέχει ιδιόχειρες διορθώσεις και σημειώσεις του Γορδίου αντιγράφηκε μεταξύ 1702 και 1704 από τον αδελφό του Γορδίου Αθανάσιο Ελάχιστο. Το χειρόγραφο L [Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Λαρίσης 18] που χρονολογείται στο 1704 είναι απόγραφο του Α. Το πολύ μεταγενέστερο χφφ. R [Βιβλιοθήκη της Ρουμανικής Ακαδημίας 687], πιθανώς του 1801, είναι απόγραφο του L. Άλλα δύο χειρόγραφα ανάγονται σε ένα κοινό, χαμένο ή λανθάνον σήμερα πρότυπο που συγγενεύει στενά με το Β χωρίς να ταυτίζεται με αυτό· πρόκειται για τα χφφ. C [Παντοκράτορος 138] του 1713 και το αχρονολόγητο P [Εθνική Βιβλιοθήκη, Πράγα XV C 33]. Τέλος, το χφφ. D [Ξηροποτάμου 340] από τις αρχές του 19. αιώνα πιθανώς να είναι απόγραφο του C. Το χφφ. D δεν χρησιμοποιήθηκε για την παρούσα έκδοση καθώς δεν υπάρχουν μικροταινίες του. Το στέμμα (σελ. 111) και η μάλλον συντηρητική αποκατάσταση του κειμένου (τηρήθηκε σε σημαντικό βαθμό η αρχή της μη επέμβασης) βασίζονται στην κλασική κριτική κειμένου ενώ φυσικά λαμβάνονται υπόψη και οι ιδιαίζουσες συνθήκες της πρώιμης δημόδους πεζογραφίας. Καθώς δύο από τα χφφ. (Α και Β) διορθώθηκαν από τον ίδιο τον συγγραφέα, κρίθηκε περιττό αν όχι αδύνατο να αποκατασταθεί αυστηρώς η αρχική

μορφή του κειμένου στα σημεία όπου τα δύο αυτά χφφ. παρουσιάζουν αποκλίσεις. Όλες οι γραφές των Α, Β και οι περισσότερες των C και P καταχωρίζονται στο κριτικό υπόμνημα ενώ αποκλείονται τα απόγραφα L, R και D.

Οι «Βίοι των φιλοσόφων» εντάσσονται στην υστεροβυζαντινή και μεταβυζαντινή παράδοση συμπλημάτων. Οι ελληνικές πηγές των «Βίων» αποτελούνται από τον Λαέρτιο (για 50% περίπου της συνολικής έκτασης του κειμένου), έναν από τους πολυάριθμους βίους του Αισώπου (ο οποίος μαρτυρείται ως «φανερός εις όλους»), πιθανώς τον Πλωτίνο, Αρισταίο και την Σούδα. Ο Πλούταρχος προφανώς δεν χρησιμοποιήθηκε. Εκπλήττει η έκταση και ο βαθμός στον οποίο χρησιμοποιήθηκαν λατινικές πηγές. Ο Γόρδιος αντλεί από τους Ιερώνυμο (Epistulae), Ιουστίνο (Epitome), Ισίδωρο (Etymologiae), Μάξιμο (Facta et dicta memorabilia), Γέλλιο (Noctes Atticae), Τερτουλλιανό (Apologeticum), Απουλήιο (De Platone et eius dogmate, πιθανώς και από άλλα συγγράμματα), Σενέκα (Epistulae morales ad Lucilium, De tranquillitate animi, De beneficiis, De ira) και τον Κικέρωνα (Cato maior de senectute, Tusculanae disputationes, De divinatione, De officiis, De finibus bonorum et malorum). Τα δύο τρίτα περίπου όλων των «Βίων» ακολουθούν ένα κατά μάλλον ή ήττον ενιαίο σχεδιάγραμμα. Προτάσσονται πληροφορίες για την καταγωγή του βιογραφουμένου· ακολουθούν αποσπασματικές βιογραφικές πληροφορίες αντλημένες από τον Λαέρτιο ή, σπανιότερα, από άλλες πηγές με κύριο σκοπό την ηθική παραίνεση. Στους εκτενέστερους βίους καταχωρίζεται και ένα τρίτο μέρος αφιερωμένο αποκλειστικά στα αποφθέγματα. Τέλος, ακολουθούν πληροφορίες για τον θάνατο του βιογραφουμένου και η χρονολόγηση της ακμής του κατά το σύστημα χρονολόγησης από κτίσεως κόσμου ή εναλλακτικά βάσει των βασιλείων της Περσίας και της Ιουδαίας. Δίπλα στους φιλοσόφους και συγγραφείς της ελληνικής αρχαιότητας βιογραφούνται και τέσσερεις Ρωμαίοι: Απουλήιος, Λίβιος, Σκιπίων και Κικέρων. Οι βιογραφίες του Λιβίου και του Κικέρωνα δεν βασίζονται σε καμία άμεση πηγή· οφείλονται στον γνήσιο οίστρο του συγγραφέα και φυσικά προϋποθέτουν τις σχετικές γνώσεις της λογοτεχνικής τους παραγωγής. Οι συχνές προσθέσεις, παραλείψεις και συμπληρώσεις μαρτυρούν το γεγονός ότι η πιστή μετάδοση πραγματολογικών λεπτομερειών διατελεί δευτερευούσης σημασίας. Ο Γόρδιος πολύ περισσότερο αποσκοπεί στην αφηγηματική επεξεργασία του ηθικού παραδείγματος κατά το πρότυπο του Μαξίμου εντάσσοντάς το σε ένα υποτυπώδες βιογραφικό σχεδιάγραμμα. Δεν διαθέτει επαρκή γλωσσικά μέσα για να μεταδώσει ικανοποιητικά τις σημασιολογικές ιδιαιτερότητες και την προχωρημένη διηγηματική δομή του εκάστοτε προτύπου. Σημαντικό πρόσκομμα αποτελεί επίσης η έντονα παρατακτική σύνταξη, χαρακτηριστική για ένα πρώιμο στάδιο της κωδικοποίησης μιας γραπτής κοινής. Η γλώσσα του κειμένου είναι μια προφορική κοινή με στοιχεία της λόγιας παράδοσης, της παλαιότερης βυζαντινής κοινής και με ιταλικά δάνεια. Παρά την πολυτυπία της μορφολογίας, ο συγγραφέας προσπαθεί να γίνει καταληπτός από ένα κοινό το οποίο δεν είναι εξοικειωμένο με το τυπικό και το λεξιλόγιο της αττικίζουσας.

Δεν διαθέτουμε στοιχεία για την σχολική χρήση των «Βίων»· ωστόσο, για μερικά από τα σωζόμενα χειρόγραφα η χρήση αυτή είναι πιθανή. Το σύγγραμμα προοριζόταν για μαθητές με στοιχειώδεις γνώσεις της ανάγνωσης και γραφής που ακόμη δεν είχαν προχωρήσει στο τυπικό της αττικίζουσας. Υπέρ της απόψεως αυτής συνηγορεί το γεγονός ότι πολλά λεξιλογικά στοιχεία και τοπωνύμια της λόγιας γλώσσας επεξηγούνται με τα αντίστοιχά τους στην προφορική κοινή. Σε τόσο πρώιμο στάδιο η μετάφραση και η ψυχαγωγική ερμηνεία αρχαίων κειμένων δεν αποτελούσε κατάλληλη διδακτέα ύλη για τους μαθητές. Ως εκ τούτου, ο Γόρδιος προσπάθησε με ένα δικό του συμπλήμα να μεταδώσει λεξιλογικά στοιχεία της λόγιας γλώσσας όπως και μερικά πραγματολογικά στοιχεία για την ελληνορωμαϊκή αρχαιότητα στους αρχαίους μαθητές. Παρά την ευκαιριακή καταχώριση διδαγμάτων ο συγγραφέας προφανώς δεν αποσκοπεί σε μια βαθύτερη γνωριμία με την κλασική ελληνική φιλοσοφία. Τα προσιτά στον κόσμο του μαθητή ηθικά παραδείγματα εντάσσονται στο ευρύτερο πλαίσιο των διάφορων συλλογών αποφθεγμάτων που ήταν σε σχολική χρήση ήδη από την όψιμη αρχαιότητα· οι συλλογές αυτές και οι βυζαντινές και μεταβυζαντινές τους

παραφράσεις χρησιμοποιούνταν ευρέως και τον 17^ο και 18^ο αιώνα. Αποσπάσματα από τον Λαέρτιο σε μορφή συλλογής αποφθεγμάτων καταχωρήθηκαν και στην Εγκυκλοπαιδεία του Ιωάννη Πατούσα· όπως οι «Βίοι», δεν άσκησαν μεγάλη επίδραση στα μαθηματάρια της Τουρκοκρατίας. Ενδέχεται το γεγονός αυτό να υποδεικνύει κάποια κρίση του είδους. Ταυτόχρονα, οι «Βίοι» χαρακτηρίζονται από νέες τάσεις στην πρόσληψη του είδους η οποία δεν περιορίζεται πλέον στην γλωσσική προσέγγιση αποφθεγμάτων που προέρχονται από την ξένη και δυσπρόσιτη αρχαιότητα παρά προσπαθεί να φέρει τον μαθητή σε μια πρώτη επαφή με τα ίδια τα περιεχόμενα της κλασικής παιδείας. Με την συμβολή των «Βίων» ο Γόρδιος συντάσσεται με το αίτημα για μια ουσιαστικότερη πρόσληψη της αρχαιότητας που παύει να είναι υποτελής αποκλειστικά στις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα της εποχής· αίτημα που εκφράστηκε κατά καιρούς από διάφορους Έλληνες λογίους ήδη από την παλαιολόγια εποχή.

NACHTRAG

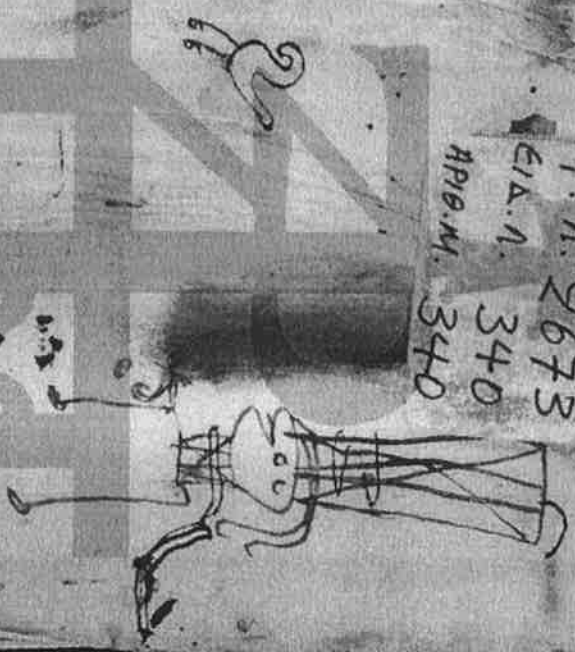
Nach der Durchführung einer Teilkollation hat sich das hier postulierte Abhängigkeitsverhältnis der Handschrift D (vgl. hier, S. 110) von C in vollem Umfang bestätigt; für die künftige Erstellung einer kritischen Ausgabe sind also L, R und D codices eliminandi, C und P haben nur subsidiären Wert und B und A erweisen sich als texttragend; vgl. auch das beigegebene Facsimile, Fol. 1^r.

Einen möglichen Hinweis zur Herkunft der Handschrift P gibt der eigenhändige Vermerk des Metropoliten von Naupaktos und Arta Neophytos Maurommates aus dem Jahre 1726 im Chartular A des Prodromos-Klosters in Serrhai, p. <263> (wird besprochen).

↳ v. R. 2009, 2010.

5708/1
52

F. n. 2673
E. d. n. 340
A. P. M. 340

ΕΠΙΟΝ ΠΕΝΤΑΓΩΝΟΝ ΠΗΜΙΟΛΑΙ ΑΥΡΑ ΠΕΥΝΗ
 ΑΙΟΛΩΝ ΠΑΡΩΝ ΠΡΑΙΩΟΘΗΤΩΝ ΓΑΧΧΕΙ ΣΟΥ
 ΠΡΑΓΜΑΙ ΜΕΛΕΓΕΟΡΩΤΕΣ ΔΕ ΓΕΝΟΥΝ ΔΙΧΕ
 ΝΩΝ ΟΡΩΛΕΥΟΡΩΤΑΙΩΝ ΠΙΣΟΓΕΛΑΙ ΣΥΝ
 ΠΑΡΩΝ ΑΥΤΩ ΔΙΩΧΧΑΙ ΤΕ ΤΟΠΩ ΤΩΣΤΑ
 ΜΑΡΩΝ ΠΙΣΟΦΕΛΕΙΩΝ ΓΕΝΟΥΝ ΟΣΩΝ
 ΑΥΤΩΝ ΠΕΝΤΑΓΩΝΟΝ ΙΩΩΣ

ΕΠΙΟΝ ΤΩΣΤΑ

ΒΑΝΣ ΟΣΩΝ ΟΣΩΝ Η ΤΩΝ ΑΙΟΛΩΝ ΟΣΩΝ
 Η ΤΩΝ ΑΙΟΛΩΝ ΑΥΤΩΝ Η ΤΩΝ ΑΙΟΛΩΝ ΔΙ
 ΕΑΥΤΩΝ ΟΣΩΝ ΟΣΩΝ ΜΕΝΩΝ ΤΩΝ
 ΟΣΩΝ ΑΙΟΛΩΝ ΑΙΟΛΩΝ ΠΙΣΟΦΕΛΕΙΩΝ
 ΤΩΝ ΑΙΟΛΩΝ ΑΙΟΛΩΝ ΠΙΣΟΦΕΛΕΙΩΝ
 ΤΩΝ ΑΙΟΛΩΝ ΑΙΟΛΩΝ ΠΙΣΟΦΕΛΕΙΩΝ
 ΤΩΝ ΑΙΟΛΩΝ ΑΙΟΛΩΝ ΠΙΣΟΦΕΛΕΙΩΝ
 ΤΩΝ ΑΙΟΛΩΝ ΑΙΟΛΩΝ ΠΙΣΟΦΕΛΕΙΩΝ
 ΤΩΝ ΑΙΟΛΩΝ ΑΙΟΛΩΝ ΠΙΣΟΦΕΛΕΙΩΝ
 ΤΩΝ ΑΙΟΛΩΝ ΑΙΟΛΩΝ ΠΙΣΟΦΕΛΕΙΩΝ
 ΤΩΝ ΑΙΟΛΩΝ ΑΙΟΛΩΝ ΠΙΣΟΦΕΛΕΙΩΝ